

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Machvmetis Saracenorum principis, eiusque Svccessorvm
Vitae, Doctrina, Ac Ipse Alcoran**

Bibliander, Theodor

[Basileae], März 1550

VD16 VD16 K 2586

Confvtationes Legis Mahvmeticae, Qvam Vocant Alcoranvm, singulari
industria ac pietate à doctissimis atq[ue] optimis uiris partim Latinè,
partim Græcè, ad impiæ sectæ illius, errorumq[ue] eius ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97854](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97854)

CONFVTATIONES

LEGIS MAHVMETICAE, QVAM VOCANT ALCO-
RANVM, singulari industria ac pietate à doctissimis atq; optimis vi-
ris partim Latine, partim Græcè, ad impiæ sectæ illius, errorumq;
eius impugnationem, & nostræ fidei Christianæ confirmatio-
nem olim scriptæ, ac magno studio hinc inde con-
quisitæ, inq; lucem editæ.

Quorum catalogum uersa pagi-
na continet.

Adiecta quoq; est Lodouici Viuis Valentini, uiri doctissimi, de
Mahumete & Alcorano eius Censura, ex Libris ipsius de
Veritatē fidei Christianæ decerpta, una
cum alijs lectu dignissimis.

Item

IOANNIS CANTACVZENI CONSTANTI-
nopolitani regis, contra Mahometicā fidem Christiana & orthodoxa
assertio, quatuor libris comprehensa, & per Rodolphum
Gualtherum Tigurinum ē Græco ante annos fere
c c scripto in latinum sermonem conuersa.

Cum gratia & priuilegio Imperiali
ad quinquennium.

CONFUTATIONVM LEGIS MAHVMETICAE,
secundo hoc Tomo comprehensarum Catalogus.

Lodouici Viuis Valentini de Mahomete & Alcorano ipsius Censura, è Libris eius de Veritate fidei Christianæ decerpra.

De Mahometo, eiusq; legibus, & Saçacenorum rebus, ex Volaterrano. Mahumetanorum sectam omni ratione carere, Commentatiũcula lectũ dignissima, Hieronymo Sauonarola autore.

Disputatio Christiani eruditissimi, qui diũ uersatus est apud principem Sarracenorum cum magna dignatione: & Sarraceni sodalis ipsius, aduersus doctrinam & flagitia Mahumetis.

Cribrationum Alcorani Libri tres, Reuerendiss. atq; doctissimo D. Nicolao de Cusa Cardinali autore.

Richardi fratris ord. Prædicatorum, Confutatio legis à Mahumete Sarracenis lata, è Græco Demetrii Cydonii Latinitate donata, Bartholomeo Piceo interprete.

Christianæ fidei Exomologesis, siue Confessio, Sarracenis facta, cum primis quidem pia, & spiritum planè Apostolicum redolens, è Græco conuersa, in certo autore.

ACCESSIT nunc postremo,

IOANNIS Cantacuzeni Constantinopolitani regis, contra Mahometicam fidem Christiana & orthodoxa assertio, libris quatuor, Græcè ante annos plus minus ducentos scripta, & per Rodolphum Gualtherum Tigurinum latinitate donata.

DE MAHOMETE, ET ALCORANO

IPSIVS, SIVE SARACENORVM LEGE, LODOVICI
Viuis Censura, è libris eius de Veritate fidei
Christianæ excerpta.

Rima ætate Mahometes fuit pauper, & exercuit atrocinita: tum nactus opulentas nuptias, militavit sub Heraclio imperatore, inter populares suos Arabes. In ea militia occasionem principatus ac potentia inuenit. Nam quum Arabes irati Heraclio, discessionem ab eo fecissent, hic se ordinibus iratorum militum admiscuit, eorumq; animos aduersus imperatorem exacuit, & in defectione confirmauit. Tum creatus est à parte quadam militum dux Mahometes, quemadmodum ij solent in omni seditione extolli, qui praua multitudinis consilia comprobant, potentesq; & principes insectantur. Humilitatem generis & uitæ prioris sordes, multi in nouo duce aspernabantur. Ipse ut ab illo se contemptu vindicaret, quod est apud stolidam plebem facillimum atq; efficacissimum, diuinitatem suis actibus prætendit, non iam se ducem & principem ferens, militari fauore electum, sed prophetam & nuncium Dei omnipotentis, ut obtentu diuinitatis omnes haberet dicto audientes. Caput uero negotij erat, Deū misisse primò humano generi Moysen, hinc Christū I E S V M, instructos facultate prodigiorum: homines illis non se præbuisse obsequentes: statuisse Mahometem mittere sine miraculis, armatum, ut quos non mouissent oracula, cogerent arma: se esse postremum nuncium, nec futurum postea alium, prædictum à Christo in Euangelio, prænunciatum luce admirabili, quæ ab Eua per successionem generis in omnes mulieres transferit usq; ad matrem suam, &c. de quibus plura in Alcorano, hoc est lege sua, quam sibi dicit cœlitus traditam, ut communicaret hominibus: in qua est mira eius inconstantia. Alias enim dicit, se gentem habere peculiarem, cui sit missus: & neminem intellecturum suum Alcoranum, nisi sit Arabs, aut sciat Arabicè. Alias dicit, omnibus se gentibus ferre leges. Præterea nec minus securè infinita mendacia in Alcorano confingit. partim ex Thalmut Iudeorum, quæ tamen ipse magis corrumpit, ut de Adam, de Cain & Abel, de prædicatione Noe, de morte Moysi: de Pharaone, qui iussit sibi ædificium usq; ad cœlum extrui, ut uideret deum Moysi: de Solomone, quod haberet exercitum hominum dæmonum & auium, ipsum glorificantium: de Dauide, cui montes & aues obediebant. Iam quæ sunt aperte planis uerbis in ueteri Testamento explicatæ, ipse deprauat, & narrat falsò, ut de Mose, de Pharaone, de Gedeone & Saule & Noe & arca, de Abraham & Lot, de Ioseph. De nouo autem Testamento narrat falsò natalem Domini, & de Ioanne baptista, &c. Nec solum de utroq; Testamento tam licenter mentitur, sed & de historijs gentium. Alexandro ait tributam à Deo scientiam rerum omnium. Quis unquam id tradidit inter tot Latinos scriptores & Græcos, qui illius uitam & res gestas memoriæ mandarunt? Fieri profectò non potest, ut Mahometes legerit utrunq; Testamentum. Nam & si ego de illo pessimè sentio, non tamen arbitror fuisse tam excordem, ut sic apertè mutaret & detorqueret, quæ nihil ipsi oberat integra relinquere. in quibus etiam si fuisset error, non tamen erat is tanti, ut diuina correctione indigeret. Sed de utroq; Testamento partim ipse sancto audiuerat nonnulla, quæ prauè retinuerat: partim Christiani & Iudæi persuaserant sic habere. Itaq; ea scripsit, per quæ manifestò uanitas & imperitia illius se patefaceret, & ueritas esset ad percipiendum non difficilis. Nec ipse quid sit Euangelium, nouerat: quanquam sæpe dicit Christo esse datum librum euangelium à Deo. Nullum librum Deus dedit Christo, nec ipse euangelium scripsit, sed lætissimum nuncium attulit generi humano, reconciliationem fieri hominis cum Deo, & placatam iram Dei, cessare ultionem, reditum ad gratiam patere: quo nullus est nuncius melior. Euangelium enim bona est annuntiatio. Eiusdem notæ est & illud, quod ait Dauidi missum esse psalterij librum, quum ille sigillatim psalmos composuerit, & cecinerit Domino. At quo ore, quanta impudentia,

* 2 dentia,

DE MAHV METANAE SECTAE

dentia, quasi nihil mutasset, Si quid (inquit) dubitatis in his, quaerite ab ijs qui librum legerunt ante nos, quaerite ab ijs qui legem & euangelium legerunt: hoc est, à Iudeis & Christianis. Hunc tu putes uel frontem habuisse, uel cor? Necessè est uel illum nihil legisse, sed quæ accepisset ab alijs, habuisse pro indubitatis, in quo eius tarditas & socordia ostenditur: uel si quid legit & nouit, non proiecta solum & profligata, sed dementiissima est impudentia, eos pro se testes adducere, quorum testimonio sciat se condemnatum iri. Profecto alterum necesse est: uel ipsam beluam fuisse, uel eos quibus loquebatur habuisse pro beluis. Plura de Alcorani & Mahumetis erroribus, nempe quam absurda de Deo, de Christo, de rerum natura, de die extremi iudicij, de beatitudine statuat, itemq; de legibus & uita Sarracenorum plenissimam tractationem reperies in Lodouici Viuis de Veritate fidei Christiana libro 4. qui in hoc ipso confutando totus uersatur. Nos ista duntaxat hoc loco adiecisse, ut disputationis huius saltem admoneremus lectorem, opera precium duximus.

DE MAHV METO, EIVS QVE LEGIBVS,
& Saracenorum rebus, ex Volaterrano.

Saracenorum gente Arabiae felix numerosa ac bello potentissima, nulla magis Christianos excruciat: eius Ptolemaeus & Marcellinus in primis meminere. Ii diu regibus Persarum unà cum reliqua Arabia seruiuerunt, usq; ad Heraclij principis tempora, annu uidelicet salutis DCXX. Tunc primum Mahumetes ex eis caput extulit, quem (ut refert Bibliothecarius) humili genere natu, defunctis parentibus captiuum, Abdemonaples, Ismaeliticus uir generis, emittit sibi gratum ob formam & ingenium. Quapropter mercimonijs ac negocijs ab eo praeficitur. Frequentabat ea tempestate domum Abdemonaples, Sergius monachus, qui ob sectam haereseos e Constantinopoli in Arabiam fugerat, Mahumetemq; ob ingeniu ualde diligebat. Interim herus sine liberis moritur, uxor uidua & quinquagenaria hunc sibi in uirum capit. Is igitur cum saepe in alienationem mentis se uenire ostentaret, & tanquam qui morbum patiatur comitalem, corpore prosterneretur, admirante uxore: Desine, inquit, mirari, hoc mihi ex ipsius Dei spiritu me corripiente prouenit, qui mihi futura suggerit. Seq; plane prophetam dictabat, atq; haec omnia iuuante & consulente Sergio agebat. Paulatinq; uulgata fama, nec multo post haeres ab uxore moriete institutus, opibusq; adauctus, simulq; autoritate, inter suos legem condere cepit: nouamq; propterea sectam edidit, ab Hebraeis nonnulla mutuando, partim etiam à Christianis. Circumcisionem & abstinentiam porcinæ simul & iuni praecipit: ieiunium mensum continuum seruare, tantumq; noctibus uesci, diurnam abstinentiam longa crapula compensando. Veneris diem colunt, quod in hac ille rex factus: uel (ut quidam aut) ut Hebraeis Christianisq; dissentiant: eademq; de causa ad meridiem conuersi Deo supplicant. Vxo res, quot pro facultatibus licet, fas ducunt habere: quarum zelotypi solent esse, adulteras capite plectendo: nullam faeminam nisi operata facie foras prodire, mancipijs pro libidine uti, uoluptates corporis futurae felicitati minime officere. Tris tantum prophetas admittunt, quos Raçales uocant, Mahumetem, Mosem, & Christum, quem minime deum alioquin esse putant: & angelos, ueterem etiam legem recipiunt. Haec reliquaq; praepcepta in uolumine conscripsit, quod Alcorani appellant, atq; in latinum sermonem conuertit Ioannes Hispanus in concilio Constantiensi, Martini V. tempore, idq; Christianis argumentationibus publice refellit. Contra hoc iter Ricardus ordinis Praedicatorumq; Theologus librum condidit: quem Demetrius Cydonius in Graeco sermonem conuertit. Hac igitur superstitione armatus Mahumetes, obtemperantes Saracenorum animos ad rebellandum contra Persas excitauit. Vixit annos XL. Moriens praedixit se ituru in caelu: quod diu expectates, tandem tetro coacti odore, sepulchro nãdarunt apud Mechã ciuitatem, quæ aditur ab eis ut à nostris Hierosolyma. Post eius mortem plures e successione principes eius gentis, partito inter se exercitu alibi alij regnauerunt, uarijs etiã nominibus appellati, Calyphe, Amorraei, Admirati, Miramemelini, Sultani, quæ est apud eos summa potestas. Homar igitur à Mahumete tertius, post Persas subiugatos, Hierosolymã omnẽq; Syriã cepit, anno circiter DCLXX. sedente Agathone et Constantino IIII imperatore. deinde Aegyptu inuasere, cõstituto apud eã Calyphe. Res itaq; incolumis Saracenorum usq; ad Mauguet Persidis principem durauit. Hic cum Himbraelem Babyloniae regẽ ex eadem

secta

ORIGINE ET IMPIETATE.

secta expugnare uellet, inter se quoque dissiderent, Muchaletum Turcam ex Scythia accersit: a quo postea Persidis imperio exutus fuit. Hinc Turca quaquaversus praevalentes, etiam Aegypto potiti sunt per Syracinum, qui Calyphā interfecit, Almerici regis Hierosolymitani tempore: Sultanusque appellatus est, cui Saladinus successit. Verum Saraceni ex Asia pulsi, alij alia loca petiere. In Africam transgressi, apud Carthaginem regiam constituerunt: inde in Sicilia, Sardiniamque, ac nonnullas Tyrrheni maris insulas, simul et Baleares inuaserunt. Anno DCCCXXIX, duce Miramomelino Hispaniam petiere, quod bellum in eius descriptione commemorauimus. Eodem fere tempore Zulemone duce in Thraciam traicentes, Constantinopolim Leone III. imperante, classe potentissima obsidione triennali cinxerunt: quam relinquere tandem diuinitus coacti sunt, peste maxima fameque consumpti. Anno DCCCLVIII. sedente Leone III. ex Africa soluentes, Sicilia omnem occupauerunt. In Italiam quoque transfretantes, Apulia capta, apud Nuceriam sedem constituerunt multos annos, egressique inde Ostiam usque cursitauerunt. Indeque agrum populati, basilicas etiam apostolorum dicuntur incendisse, quibus Leo cum Romana iuuentute occurrens eos represit. Haud multo post, anno uidelicet DCCCXXVII, iterum oram percurrentes, Ioannes X pontifex ad Minturnas nobili praelio fudit. Anno DCCCXXXV, ex Africa soluentes, Sicilia, Sardiniam, Baleares, insulasque, Hetruriam plures occupauerunt: oraque eius omnem, simul et Genuam populati sunt. Ad loca quoque in Adriaticum uergentia penetrantes, Lotario Imp. et Sergio sedente, Anconam adplicuerunt, toto fere Piceni littore occupato: unde apud Crotonem uictores Venetorum classis fuere. Qui uero in Hispania erant, conati in Galliam traicere, ab Eudone Aquitaniae duce contra Francos uocati, a Curolo Martello clade memorabili adflicti, interfectis ex eis prope CCC milibus. Insequentibus deinde temporibus Hispaniae regum, praesertim Ferdinandi nunc regnantis uirtute, ex Europa penitus pulsi sunt: qui quamuis Africae nunc quoque dominantur, uiribus tamen ac uetere belli gloria magno opere ceciderunt. Duplex eorum hodie qui restant, genus in Africa: qui urbes colunt, et Nomades, qui foris armenta pascunt, quotidieque per agros incerta sede uagantur: quorum est praecipua conditio, formidinique urbanis sunt, a quibus et uectigal certum exigunt. Annis ab hinc XXV. Cidianus quidam prophetae nomine inter eos ceperat ad spem gentem profligatam reuocare, opinione uitae uirtutisque: sed breui tempore pereuntis hominis uanitas animaduersa. Saraceni Arabesque omnes lingua utuntur Arabica, et propria, illorum sectae communi, uerum indigenae longe puriore.

MAHUMETANORVM SECTA M OMNI

ratione carere, Commentatiuncula lectu dignissima,

Hieronymo Sauonarola autore.

ATMahumetani quodammodo inter Iudaeos et Haereticos medij, postremo nobis loco conuincendi supersunt. Nam et Iudaeorum circuncisionem imitantur, et omnium fere haereticorum errores coaceruarunt. Ideo non multo labore haec contra illos pugna conficietur. Si quis enim inter eos uersetur, illorumque mores ac religionem diligenter consideret, legisferique Mahumetis perlegat Alcoranum, quem inuiolabili fide tenendum putant, facile uanitatem rei deprehendet. Omnis namque uera religio aut a naturali, aut a supernaturali lumine proficiscitur. Sed eorum superstio penitus confusa, a neutro horum lumine prouenit. Quis enim uel mediocriter rationis philosophiaeque peritus, tam in speculatiuis quam in practicis, eam religionem facile subuerteret. Cuius autor se literarum omnino ignarum fuisse ostendit. Librum enim suum, quem Alcoranum, id est praceptorum collectionem uocat, adeo insulse ac confuse tradidit, ut a nemine ordinem ullum in eo deprehendi posse existimem: quod praecipuum ignorantiae est atque securitatis signum. Tot praeterea in eo fabulae, totque contra bonos mores imperata uel permissa continentur, quae Philosophi ludibria et nefaria censerent, ut ea irridere satius sit quam refellere. Huiusmodi ergo religio ab ipso lumine naturali, cui contraria est, prouenire non potest. Neque etiam a supernaturali proueniet. Quicquid enim naturali lumine principi, bonum perraro uel nunquam exitum fortiuntur. Sed haec secta autore gloriatur Mahumete. Quis, sicut certa tradit historia, prorsus irrationabilis, sceleratus, adulter, et populorum praedator

* 3 fuit.

DE MAHV METANAE SECTAE

fuit. Cuius epileptico, ut fertur, morbo saepe correptus collaberetur, interrogatus cur id ei con-
tingeret, se angeli colloquio tunc frui referebat. Vi autem & gladio, non rationibus instructus, polli-
citationibus primū malaq; arte homines rudes ac impuros sibi ascivit. Quibus paulatim alios in suā
lasciviā fabulosamq; sectam pellexit. Armisq; peruagante licentia, imbellem multitudinem subegit.
Cum ergo origo pessima fuerit, neq; a Deo cepisse, neq; bono potest sine concludi. In Alcorano
item Mahumetes Euangelium uetusq; Testamentum ubiq; probans atq; confirmans, Christū comen-
dat: quem de uirgine natum, prophetamq; uerissimū cōfiteretur. Quid ergo insipientius dici potest,
quam eadem affirmare & negare, nec eam quam probat doctrinam, sed contrariā sequi? Illud au-
tem ridiculum est, quod in erroris sui excusationē affert, dicens Euangelium a uobis esse cum ueteri
Testamento deprauatū. Quod tam facile ac aperte refellitur, quam leuiter temereq; prolatū est. Pro-
certo enim constat, utriusq; Testamenti codices Hebraicis, Graecis, Latinisq; liberis iuxta harū na-
tionum idiomata antiquis monumentis asseruari, & per uniuersum orbem ex ijs complura uolumina
eodem exemplo uarijs tēporibus fideliter esse transcripta, uerustissimisq; nouissima cōfirmari. Quo-
modo ergo in tot exemplaribus, apud diuersas mundi nationes, uarijs linguis, dissimilibusq; hominum
studijs & ingenijs potuit hęc simul locū habere deprauatio? Imò ex huiusmodi scripturarū consen-
su illius fabulæ ac mendacia, quibus inepte procaciterq; utrumq; Testamentū uitauit, planē depre-
henduntur. Vera in super religio ad bene beateq; uiuendum, & ad cordis puritatem, ueritatisq; con-
templationē est ordinata. Eiusmodi autē secta, terrena tantū sapiens, nulla ueræ beatitudinis men-
tione habita, bestialem quandam uoluptatem uentri consentaneā post presentem uitam pollicetur.
Ne quis uerò eum parabolice locutū existimans, in alium sensum illius uerba accipienda putet, asse-
ueratio totius sermonis ostendit. In quo liberū sibi mentiri putans, nihil in figuris a se traditis inter
tot deliramenta unquā dixit. Huius ergo uanitas religionis per se declaratur. Nil prætere a diuinum
aut mirabile in hac secta, propter quod a Deo existimāda sit, apparet. Nullis enim, quemadmodum
Christiana religio, fulcitur miraculis. Quod ipse Mahumetes attestatur, qui ait, Christo miracu-
lorum uirtutem, quibus potissimè mundū conuerteret, sibi uerò gladij potestatem esse cōcessam, &
ad hoc missum ut per uim ad fidem suam populos cōpellat, perinde ac per tyrannidē uoluptatesq; fiat
acceptabile Deo sacrificiū. Quod autem maximū inter eos habetur, est, ubi pronunciat, Non est
Deus nisi Deus, & Mahumetes nuncius eius. Et saepe repetit Alcoranus, Deus est magnus, & po-
tens: & notissima quædam de Deo, multis postea deturpata fabulis. Quas nec pueri nostri dignare-
tur. Nemo in super inter eos magnarū diuinarumq; rerum autor uel propheta aliquando uisus est:
sed fatuos stultosq; quosdā, per furorem ac insaniam seipsos ferientes, ac debacchantes, tanquā san-
ctos uenerantur, apud quos nulla omnino diuinorum peritia est. Quam stulte etiam Mahumetes
in Alcorano sibimet contradicat, uel ex eo apparet, ubi se nescire fatetur, utrum ipse & sui in uia
sint salutis, nec ne: neminemq; inter mortales haberi, qui Alcoranum intelligat. Nonne is autor de
suadeq; aliorum salute incertus, ac mandata perplexa inscrutabiliaq; proponens, potius lapidibus
obruendus quam imitandus fuit? Cum itaq; nullis rationibus, nullis miraculis, nullaq; uitæ sanctimo-
nia huiusmodi dogma fundatū sit: sequitur, ut omni ex parte sit fugillandū. Quod si disputandi cum
eis daretur locus, facillime uanitatis huius error detegeretur. Sed inscitæ ac prauitatis suæ con-
fiscus Mahumetes, callide mandauit, nō nisi gladio religionē suam tuendam esse. Ut quod ratione &
honestate defendi non poterat, sermo impetu decerneretur. Sed forte obijciat aliquis: Cur fide
Christi iam in toto orbe terrarum propagata, passus est Deus opere Mahumetis, innumeros populos
ab imperio ipsius Christi subduci, & ad alias leges compelli? nec ultricem manum tanto tempore in
eos extendi? sed potius illorum imperium in hunc usq; diem augeri permisit? Si ergo Christus est
Deus, illiq; Mahumetes aduersus, cur se a Mahumete superari passus est? Vera igitur (inquunt Sa-
raceni) fides nostra est, uestra autē falsa. Hoc enim potissimū argumentū aduersus Christianos se
defendunt, quo etiam multi è nostris ita obuoluuntur, ut quid respondeant, prorsus ignorent. At nos
primò respondemus, ex hoc superiora argumenta nostra, quibus Christum Deum & religionem
Christianam ueram esse probauimus, non infirmari, Nam si uita sanctior ea, quam docuit Christus,
inueniri

inueniri non potest: atq; si nemo alijs à seculo tot mirabilium & diuinorum patratore operum com-
paruit, quis dubitet hunc cœlitus deum & hominem pro salute humani generis aduenisse, quem ta-
lia ac tanta oracula, signa, gesta, successusq; testantur? Quod si qua in terris religio uera est, nulla
præter Christianã alia dari potest. Quæ profectò Mahumetis legi penitus cessisset, si meliora præ-
cepta ab eo introducta, aut maiora opera fuissent exhibita. Cum autem in eius lege uniuersosq; po-
pulo nil magnificũ, nil præclarum, nil singulare editũ sit, sed enormia & subsannanda multa con-
spiciantur, nunquid præferendus est Christo, eo quòd multos à catholica fide seduxerit, plures
debellauerit, & in malo inualuerit? Cur non pari argumento humani generis subuersor diabolus,
Christo melior dici potest? qui plures multo, quàm Mahumetes, à ueritate detorquet. Cur iustis san-
ctisq; uiris impij & bonorum corruptores, qui plures quàm iusti ad se trahunt, non præponuntur? O
admirabile argumentũ, Mahumetem Christo præponi, quia rudes & eneruatos populos ipsius frau-
dibus & pollicitationibus, minis insuper & gladio, à fide Christi sanctissima subductos, ad uolupta-
tem peruersosq; mores induxerit. Sanè operæ precium est in malitia gloriari. Haud talia nostra sunt
argumenta. Non his religio nostra nititur fundamentis. Quid uerò mirum est, si pauciores Chri-
stum sequantur, iubentem benefacere, & mala pati, & propter inuisibilia omnibus mundi blanditijs
abstinere, duraq; omnia acerbaq; potius eligere, quàm modestiam, continentiam, iusticiam, pieta-
tem, fidemq; maculare? Quod si illorum ualida esset ratio, omnis philosophia confundi posset, dum
bonum malum, uerum falsum, ac lucem deniq; ipsam tenebras existimare appellareq; liceret. Pauci
enim philosophorum ueritatem uerumq; bonum sequuntur. Ideoq; rari inter eos uiri integri ex-
titerunt. Si ergo uitam ex numero commendemus, certè bonum quod à perpaucis obseruari con-
sueuit, malum potius, multorũ autem errorem bonũ esse dicemus. Quod cum absurdum sit, constat
ab ipso Mahumete non ideo Christum esse superatum, quòd diuina iustitia permittente multos lasci-
uienti licentia armisq; subegit: quemadmodum etiam diabolo ac prauis hominibus assidue incautos
& inertes simplicesq; & innocentes circumuenire & opprimere permissum est. Nam si Christus
cum adhuc eius nomen ignotum esset, & nouitate ignominiosæ mortis inaudita omnibus fugiendus,
& nihili pendendus uideretur, contra uniuersum mundum præualuit: quid modò, si uellet, post eius
ubiq; gloriam celebratam, receptamq; efficere possit? Nonne facilius nunc quàm ab initio Christia-
ni nominis palma consurgeret? Sed hæc omnia ipso sciente ac permittente, quemadmodum etiam ab
ipso prænunciata sunt, in ultionem scelerum euenerunt. Scriptum est enim: Multi sunt uocati, pauci
uero electi. Ecclesiãq; sæpenumero aucta & diminuta est. Liberum enim ad uirtutes & ad uitia no-
bis Deus dedit arbitrium, nec ab ipso deo in alterutram partem coguntur homines. Neq; enim stan-
te natura cogi possunt: alioquin neq; merito, neq; de merito locus esset, si libertas cessaret. Deus au-
tem præmijs tantum homines attrahens, & pœnis à malo deterrens, non semel cõcessã naturæ uio-
lator, sed conseruator existit. Delinquentibus itaq; uarias pœnas cõminatus, primam statuit, nisi citò
resipisceret, mentis excæcationem. Vnde in persona Christi & iustorum omnium contra impios lo-
quitur Dauid: Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorũ semper incurua. Et ad Esaiam
ait Dominus: Vade excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne quan-
do uideat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum.
Sic & incredulis Iudæis, qui cedere primi debuerant cordis obstinatione Euangelio, sæpius & euer-
sio Hierusalem, eorumq; captiuitas usque in finem mundi duratura, prænunciata est.

Item multos à fide catholica defectores, paucosq; saluandos legimus. Vbi in ipso Euangelio de
nouissimis diebus loquitur Dominus: Quia enim abundabit iniquitas, refrigescet (inquit) charitas
multorũ. Et alibi: Cum uenerit filius hominis, putas inueniet fidem in terra? Et Apostolus eius Pau-
lus ad Timotheũ scribit: Spiritus manifestè dicit, quia in nouissimis tẽporibus discedet quidã à fide,
attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium. Deniq;
si Euangelicã doctrinam reuoluamus, hæc omnia à Christo prænunciata, & ipso permittente sub-
sequuta esse comperiemus. Male uiuentes enim suo priuat lumine, ac in cæcitate relinquit. Quemad-
modũ ergo Iudeos propter ipsorũ superbiam pertinaciamq; ita & Mahumetanos, aliosq; à fide contu-
maces

DE MACHVMET. SECTAE ERRORIB.

maces propter scelera puniuit. Nulla enim poena grauior infligit potest, quam ueri luminis rectaeque uita priuatio: propter quam certa damnationis aeternae uia praecipitum ducit. Nam prout superius declarauimus, extra fidem Christi nulla rectitudo, nullaque salus, sed error ac perditio est. At forte dices, Cur pro patribus filij poenas luunt? Si enim prisci Iudaei ac Mahumetani peccauerunt, cur in filios & nepotes eorumque posteros huiusmodi poena deuoluta est? Respondemus itaque, eam esse Christianae fidei ubique terrarum manifestationem, & miraculorum famam, ut nemo se excusare possit, quin ei ueritatis inquirendae cognoscendaeque facultas oblata sit: quam si neglexerit, ipsi impuetur. Neque enim in parentum reatu ueniret ultio, nisi idem crimen sequeretur. At si iuxta rationem naturalem uita saltem componeret, ab ipso Deo, qui in necessarijs nemini deest, sed semper est praesto, proculdubio illustraretur. Id quod iam satis supra ostendimus. Quaequam occulta insuper Dei iudicia plurima sunt, quae ab hominibus inuestigari non possunt. Propterea ait Apostolus: Conclussit Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. Moxque inscrutabilem & profundissimam diuinae maiestatis abyssum expauescens, exclamat: O altitudo diuitiarum, sapientiae & scientiae Dei, quam incoprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiae eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Illud tamen sciendum est, quod sicut Dominus noster IESVS CHRISTVS futura haec mala praenunciavit: ita Ecclesiae quoque suae in stabili petra fundatae, nunquam defuturum attestatus est dicens: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Sicut ergo quae is praenunciavit, ad hunc usque diem omnia euenerunt, inter quae multorum a fide cernitur defectio: ita credimus, Ecclesiam in aeternum permansuram. Tam solida enim habet fundamenta, ut putare nefas sit ea posse subueri. Quinimodo ubi ultrix ira Dei in pessimos Christianos, caeterosque infideles completa fuerit, Ecclesiam illum suam renouaturam, atque uniuersum terrarum orbem ad se conuersurum esse confidimus, ut fiat unum ouile & unus pastor. Quod non procul abhinc omnino fore speramus. Atque ita per uarias temporum uices nunc prosperè, nunc aduersè nauigans Petri nauicula perseverabit, donec ueniat dies Domini magnus: in quo manifesta erunt abscondita tenebrarum, iustissimaeque Dei iudicia tum demum cognoscuntur. Nunc autem quod ad peruersitatem Mahumetis pertinet, satis dictum est: postquam neque diuinis neque humanis rationibus se tueri potest, sed sola ui atque irrationabili imperio fertur. Cumque nullum uolentum possit esse perpetuum, quanto magis aucta est, tanto maiore corruet lapsu. Cuius sane ruina seductis ab eo populis comperta ueritate fiet in salutem.

DE HÆRESI HERACLII ET PRINCIPATV AC LEGE MACHVMETI.

Disputatio Christiani eruditissimi, qui diu uersatus est apud principem Saracenorum in magna dignatione: & Saraceni sodalis ipsius, aduersus doctrinam & flagitia Machometis, dignissima uisa est, quæ ex XXIIII. libro Speculi historialis huc adhaeretur. Licet enim in compendium sit contracta, multa tamen continet ad historiam cognitionem pertinentia, multa quæ ad lectionem Alcorani conferunt. Ipsum uero superbū molimen Machumeticæ superstitionis, uelut aries ualide impressus, subruit & demolitur. Ut facile appareat, quanto potentior sit ueritas paucis & simplicibus uerbis exhibita, quàm mendacium infinita uerborum congerie & uersutia fultum.

PER idem tempus Cyrus Alexandrinus episcopus & Sergius Constantinopolitanus patriarcha, Monothelitarū hæresim prædicabant: qui scilicet unam tantum in Christo naturam esse putabant. A quibus deprauatus Heraclius Augustus, post tantas uictorias aberrauit à catholica fide. Vnde diuino iudicio Agareni, qui & Saraceni dicuntur, Hummaro duce & ceperunt lacerare. Nam Hummarus Damascus & regionē Phoenicis, & Hierusalem, totamq; Syriam occupauit, & Antiochiam comprehendit. Promotus est etiam Mauchias à præfato tyranno prætor & amiras totius regionis, quæ est ab Ægypto usq; ad Euphratē. Hac præterea tempestate Saraceni, qui & Turci dicuntur, Machumet pseudopropheta eis ducatum præbente, à suis sedibus exierunt, & imperium Heraclij grauitè deuastare ceperunt. Porro iste Machumet Saracenorum & Arabum princeps et pseudopropheta, fuit de genere Ismaël filij Abrahamæ. Qui cum in prima eua etate sua esset mercator, pergebat frequenter cum camelis suis à apud Ægyptum & Palestinam cum Iudeis & Christianis, à quibus tam nouum quàm uetus testamentū. Sed et magus perfectissimus effectus est. Et cum hac illacq; discurreret, contigit ut Corozoniā ingrederetur prouinciam: cuius prouinciæ domina Cadigā nominabatur. Quæ cū diuersas species quas secū Machumet attulerat, miraretur, cepit ei præfata mulier familiaris adherere. Quā Machumet incantationum suarum præstriclam phantasmate, cepit astu paulatim in errorē inducere, dicens ei: quòd ipse esset Messias, quem esse uenturum adhuc Iudæi expectant. Suffragabantur uerbis eius tam incantationum præstigiā, quàm calliditatis eius ingenia copiosa. Quæ

opinionem non solum potens mulier est decepta, sed & omnes Iudæi, ad quos fama eius pertingere poterat, ad eum cum Saracenis cateruatim confluebant, attoniti & tanta nouitate rei. Quibus cepit nouas Leges fingere, & eis tradere, adhibens etiam ipsis legibus testimonia de utroque Testamento. Quas leges Ismaëlita suas appellant, eumq; suū legis latorem esse fatentur. Præfata quoque mulier uidens hominem Iudæorum & Saracenorum pariter contubernio uallatum, existimabat in illo diuinam latere maiestatem. Et quum esset uidua, adsumpsit eum sibi maritum. Sicq; Machumet totius prouinciæ illius obtinuit principatum. Deinde uero Arabes ei adherentes, regnum Persidis ceperūt infestare, ac demum orientalis imperij fines usq; ad Alexandriam super Heraclium inuadere. Post hæc uero & cepit cadere frequenter epileptica passione. Quòd Cadigam cernens, oppidò tristabatur, quòd nunquā pisset impurissimo homini & epileptico. Quā ille placare desiderans, talibus sermonibus, demulcebat eam, dicens: Quod Gabrielem Archangelum loquentem mecum contemtor, & non ferens splendorem uultus eius, ut pote carnalis homo, deficio & cado. Credidit ergo mulier, & omnes Arabes et Ismaëlita, quod ex ore archangeli Gabrielis illas susceperet leges, quas suis discipulis dabat: eò quod Gabriel archangelus sæpe à deo mittatur hominibus sanctis.

DE QVIBVSDAM libellis, in quibus agitur de ipsius fallacijs.

Fertur autem & libellus in partibus transmarinis, de Machumeti fallacijs, in quo legitur, quod ipse uolens sibi conciliare animos populi Arabum, dicebat se esse prophetam ad eorum salutem diuinitus missum: ut uidelicet legem Iudæis & Christianis, quæ nimirum rigida nimis ac seuera esset, mitiorum præcepto-

A

Pyrrhus

tantæ

eius imperij grauitè

Machumet

Machumeti genus, ad didicit

Comitali laborasse Machumetum.

rum promulgatione temperaret. Et ut eiusdem missioni adinstar Moysi prodigia quaedam uiderentur attestari, populum assignata die conuocauit ad certum locum, quasi legem diuinitus missam, in signis & prodigijs accepturum. Tunc eo sermocinante ad populū, columba quæ in uicino erat, ad hoc ipsum fallaciter edocta, super humerum eius aduolans stetit, & in eius aure iuxta morem solitum grana inibi reposita comedens, quasi uerba legis suggerere ei simulauit. Taurus quoq; similiter ad hoc ipsum consuetudine quadam edoctus, ut de manu eius pabulum acciperet, ad uocem eius coram populo uenit, & quasi legis nouæ mandata cælitus missa, quæ ipse cornibus eius alligauerat, detulit. Sed & Picerias lacte ac melle plenas, quas ipse in certis locis terræ latenter infoderat, quasi per diuinam reuelationem ibidem effodi fecit, & populo uelut in signum abundantie futuræ, quam per eiusdem legis obseruantiam idem populus mereri iuberetur, ostendit. Sicq; quasi miraculis & magnalibus diuinis congratulantes & acclamantes seduxit, atq; ad legem suam quasi diuinam recipiendam pertinaciter animauit. Porro de libro regis ipsius, qui Alchoranus dicitur, qualiter confictus sit, et quam dilaceratus atq; confusus, dicitur paulo inferius. Hic enim pauca libet inserere, de libello disputationis cuiusdam Saraceni & cuiusdam Christiani de Arabia, super lege Saracenorum & fide Christianorum, inter se: Qui ambo probati philosophi, & in secta sua perfecti, Emirhelmini regi Saracenorū erant familiares ac noti, sibiq; inuicem amici charissimi. Hunc autem librum fecit dominus Petrus abbas Cluniacensis de Arabico in Latinum transferri, à magistro Petro Toletano, iuuuante Petro monacho scriptore: cum esset idem abbas in Hispanijs constitutus, cum imperatore Alphonso, eo anno, quo idem imperator Choriam ciuitatem cepit, & inde Saracenos fugauit.

DE ORIGINE AC uita Machumetis.

Homo igitur iste, uidelicet Machumet, pupillus fuit in sinu patris sui Abdamanes, qui cognominatur Abdemutalla. In cuius tuitione pater ipsius moriens, eum commēdauerat: Eratq; tutor & curator illius. Ipse uero præter ea cultor fuit idolorum, quæ uocantur Ellech & Aleze in Mecha, cum omni domo & generatione sua, sicuti in sua scriptura testificatur dicens, ita dictum sibi fuisse, Nonne tu fuisti pupillus, & collectus es: et in errore, et iustificatus es: et pauper & ditatus es? Ita ergo uixit, usquequò peruenit ad seruitium camelorum Adege filii Hulert, cuius factus fuerat mercena-

Columba Machumet humeris aduolare edocta. Taurus legis libri terre affuefactus.

legis

Saraceni & Christiani philosophi disputatio. D. Petrus Abbas Cluniacensis.

Machumet a Cholatra.

rius. Et proficisceretur cum camelis in Syriam & in alia loca, donec duxit eam uxorem, interueniente causa, quam tu seis. Postquam uero se diuitem factum eiusdem mulieris opibus uidit, conatus est super gentem & patriam suam regnum arripere. Sed dum hoc ad effectum, prout cupiebat, non posset perducere, præsertim cum paucos adhuc fautores haberet, arte & ingenio magno usus est, ut qui rex esse non poterat, prophetam se Dei simularet esse, & nuncium. Hoc displicuit omni parentelæ & generationi eius, quæ uocabatur Choræes. Cumq; hoc modo propheta sibi nomē usurpasset, ingressus est ad homines, qui tanto facilius qualibet astutia machinatione decipi poterant, quanto longius ab omni sapientia & usu ciuilitatis, totiusq; humane prudentiæ honestate per agros & uillulas sequestrati, quid Dei nuncius uel propheta esset, aut in quo cognosci deberet denique quid inter ueritatē & mendaciū, inter fatuitatem distaret & sapientiam, discernere nesciebant. Ad hos decipiendos cuiusdam astrologi, cuius postea nomen & causam dicemus, Topere et cōcilio nō mediocriter confortatus, homines ad se pestiferos, & uariū insidiatores, fugitiuos quoq; et homicidas sibi aggregauit. Quos etiā ad deuia syluarū, ad cacumina montiū, & ad proxima fontibus loca circūquaq; mittebat, insidiari scilicet negotiorib; & iter agētibus ad interficiendū eos, & diripiendum tam camelos quam cætera quæ ducebant, uel quæ negotiationis uel necessitatis causa portabant.

DE FURTIS ET LATROCIINIJS eius.

De ipso etiam scimus, quod primo tempore prophetiæ suæ, cum de ciuitate ueniret ad Mechā, & inueniret hominem camelū habentem, eundē illi camelū abstulit, et cum iam quinquaginta triū annorū esset, tali beneficio prædicationis suæ primordia dedicauit. Habuit autē ibi quadraginta de suis, qui affuerunt custodiētes eum ab illis de Mecha, quos ualde infestios habebat: eo quod ipsi omnes artes eius & maleficia nossent. Oderant quippe illum nimis, quod cum latro & pestifer esset, prophetā Dei se esse stultis hominibus mentiebatur. Abijt autē in ciuitatem quandam destructā, quā ex maiori parte Iudæi pauperes inhabitabant, in quam cum ingrederetur, uolens ostēdere iusticiā suā regulā, & propheticæ modū, pupillis cuiusdam carpētarij filijs domū abstulit, et in eā meshidā fecit. Deinde misit in prima sua expeditione Hanzetam filium Abdimelech, cum equitatu XXX. uirorū, ad syluas regionis in Hemē, rapere camelos Choræes, quādo reuertebatur de Syria

Propheta nomen sibi uocabat Mach.

opera & cōcilio

Mechā

prophetiæ

Machumetila trocinia et expeditioes.

Syria. Cumq; illi occurreret Hebeget filius
 Hysen in trecentis uiris de Mecha dispersos,
 ubique cum eo erant, nullum certamen ausus
 committere, fugit. Post hæc in secunda expedi-
 tione misit Hugaïda Alarachi, filij Amichalla
 bi sicut tu nouisti, in XLX. militibus, ut esset
 duplex numerus primo cætui, † nec facile ab
 aliquo terri possent, ad loca proxima Alfa-
 gati. Cui occurrit Ebezefin cum suis militi-
 bus. Inter quos tanta exitiū effusio sanguinis,
 quantam ipse nouisti. Ego autem nullum ibi
 ab angelis adiutum audiui, cum dicatur in Al-
 chorano, quod angelus Gabriel in similitudi-
 nem equitantis super albā equam, habens uesti-
 menta uiridā, comitatus fuerit filios Israel, cū
 eos persequeretur Pharao in CCC. curribus.
 Sed ueniamus ad tertiam expeditionem. In qua
 cum missus esset Zaid filius Ebibacad, simili-
 ter non longe ab Algafati in XX. uiris, &
 non inuenisset camelos iam enim altera die trā-
 sierant, spe sua & desiderio frustratus, inanis
 & uacuus redijt. Licet autem tres istæ expedi-
 tiones sufficere possint ad conuincendam fal-
 sitatem tui prophetæ, non tamen alias ipsius,
 quas per se uoluit facere improbitates, tacebi-
 mus: illam scilicet primum commemorantes,
 qua egressus est ad capiendos camelos Chorais,
 quando uenit ad locum qui dicitur Gueden.
 Vbi cum conuenisset Umbrem filium Gubsel-
 muhin, & non præuuleret aduersus eum, redijt
 uacuus. Iterum exijt per semetipsum, do-
 nec uinceret Iambo, quærendo iterum came-
 los Chorais, qui erant apud Sem, & quibus in-
 fidiabatur in redundo. Et quāuis tunc pro eis
 acriter dimicaret, tandem confusus abscessit.
 Aduerte si huiusmodi expeditiones ad Dei pro-
 phetam debeant pertinere, in quibus nihil aliud
 quam fraus & uolentia, & humani san-
 guinis effusio, & quicquid prorsus latrones et
 uiarum insidiatores faciunt, agebatur. Fue-
 runtq; expeditiones ipsius uiginti sex, præter
 insidiarum assultus, qui fiebant nocte ac die.
 Quarum nouem ipsemet fecit, reliquas socijs
 imperauit.

DE CRVDELITATE
 ipsius.

Faciebat etiam, quod peius est, ut si qui ei in
 istis maleficijs contradicerent, uel in ali-
 quo eum reprehenderent, statim eos, ubicun-
 que sibi contingerent aut per se, aut per suos,
 dormientes siue uigilantes proditorie iugula-
 ret. Sicut senem illum Iudeum dormientem, se-
 curum, in lecto suo ideò iugulari fecit, quia se
 ab illo uituperatum dicebat. Quis unquam,
 non dico prophetam, sed qui uel in modico
 qualemcunque Dei noticiam haberet, talia fe-

cisse auditus est? An non poterat aliter de Iu-
 deo illo suas iniurias uindicare, nisi dormien-
 tem consideret? Quod non solum apud deum,
 sed & apud omnem creaturam ipso auditu su-
 per omnia mala horribile est. Certè quod de
 brutis animalibus, ipsa humani cordis natura-
 lis affectio fieri detestatur, adeò ut pullos aui-
 um in nido repertos nullatenus occidere, pro-
 lege teneat, iste de hominibus faciebat. Vnde
 igitur hoc illi, nisi ex diaboli parte, qui proditor
 & homicida primus ab initio exitit, inesse
 poterat? Quod & humano & diuino iudi-
 cio omnes impietates exuperat. Vbi est, quod
 dicebas eum in sua scriptura dixisse, Missus
 sum ad homines cum pace & misericordia?
 Hæc & his similia, quæ si per singula diceren-
 tur, possent fatigare legentem: tu uide, si pro-
 phetæ Dei opera sunt. Nam illam ridiculosam
 ipsius expeditionem, superfluum puto rete-
 xere. In qua cum ei præciso labro, dentium
 etiam inferiorum medius excussus fuisset, in-
 super & a Gutheba filio Abbiacad in fronte
 & facie uulnera suscepisset, filius Cumennæ
 dextrum cum humero brachium penè illi sustu-
 lerat: nisi à Thala filio Humetcalla, qui ibi di-
 gitum perdidit, defensus teuaderet. Cui tamen
 digitum, quod satis prophetam decuisset, non
 restituit, ostendens quam alienus sit ab illo qui
 sicut Euangelium narrat, etiam inimico auri-
 culam abscissam reddidit. Iste enim nec amico,
 qui se pro illo morti obiecerat, in aliquo subue-
 nire potuit. Et ubi erant angeli, qui olim cum
 prophetis semper fuisse leguntur, eosq; à perse-
 cutoribus defendisset: sicut Heliam ab Achab,
 Danielelem & socios eius à Nabuchodonosor,
 multosq; alios, quos numerare longum est.

DE IMPVDICITIA
 eius, & flagitijs.

Vi tale dedecus in scriptura prophetiæ
 suæ sibi facere non erubuit, ut diceret da-
 tum suis renibus à deo, XL. uiros in coitu po-
 tentissimos fortitudine libidinis adæquare. Vbi
 quoque inter cætera, rebus odoriferis & mu-
 lieribus se delectari dicit. Sed ut etiam de his
 aliquid nominatim dicamus, nonne ipse cum
 adamasset Zameb filiam Gaysti, uxorem Zai-
 di, & non posset eam habere, Deum illi in Al-
 chorano introduxit loquentem ita: Cui dedit
 Deus, ego illi faciam utrum tuum retineri su-
 per te: Tu autem timebis Deum, & celabis,
 quod facturum est. Et si times hominem, magis
 Deum. Iterum ad seipsum loqui Deum facies.
 Cum (inquit) compleuerit Zaidi uir eius uotiū
 suum in ea, tunc eam dabimus tibi. Nihil est
 enim prophetæ difficile in eo, quod Deus insti-
 tuit. Quid uerò turpius dici potest, quā quod

A ij

dispertis
 Forte, sexcen-
 tis, aut abstupe-
 riu, uicenis.
 ne

Machumet
 sanguinarius.

Machumet
 uulneratus

euasisset

Libidinis ma-
 cipium turpis-
 simum Machi

Iudeus quidā
 dormiens à Ma-
 chumete ob-
 truncatus.

Ayssa Machumeti uxor.

in sua uxore, quae uocabatur Ayssa, ipse fecisse dicitur: Haec enim cum pulchra esset, et libidini dedita, diligebatur a Zhaphagam filio Al-mubatham Ethsulami, qui et consuetudinarium cum ea stuprum gerebat, ipso Machumet sciente et consentiente. Cumque multi inde loquerentur, et testificarentur, maximeque Musathah et Hazen, ad ultimum uero Hali filius Abitalib princeps et nobilis inter suos inde eam liberius argueret, copiam mulierum esse dicens, nec decere tantum hominem a muliercula de-honestari, dignamque repudio esse confirmaret, respondit, nullam sibi adeo charam uel dilectam, utpote quam uirginem acceperat, et adhuc in uenculam. Videbatur non se inde curare, nec propter hoc mulierem sibi habilem dimissurum. Vnde usque hodie odium est in Arabia inter generationem Ayssae et generationem Hali. Postmodum uero dicit in Alcorano, mulierem illam innocentem esse, et sibi hoc diuinitus reuelatum. Fuerunt autem uxores eius X. V. ingenuae, et duae ancillae: Quarum una fuit Hune-teline, cuius nomen Iud, filia Abimnei. Ipsa est seducta mater infantium, de qua dixit Machumet, quod auferret ab ea zelum, quando discessit ab eo ad matrem suam, fugiens uxorem Ga-iarae: quam postea reuocauit, dans ei uestes, et ornamenta et duas armillas. Ipsa uero accepit haec de possessione huius seculi, et futuri. Alia fuit Zameb filia Gayssi, Zaidi, cui ipse misit portionem carnis, et ipsa respuit. Vnde et ipse indignatus est in eam, propter illam quoque in alias uxores iratus, proposuit se ad nullam earum ingressurum per unum mensem, ingressus tamen uicesimo nono die. Alia quoque Zaphia Iudaea alabastria, filia Hai, filij Aptab: quam docuit gloriari super alias uxores suas, quae improperebant ei iudaismum, et ut decreet eis: Ego, cuius pater est Aaron, patrum Moyses, maritus Machumet. O quam longe est ab ista impura et turbulenta doctrina, Christiane disciplinae pia et sancta religio. Si una sola uxor a Dei amore impedit hominem: quomodo qui tot et tantas habebat, officium prophetae congrue adimplere poterat? Officium nanque prophetae non aliud est, quam ieiunare, orare, praedicare, et his similia bona opera facere. Quibus, miror, si homo tantis flagitijs deditus unquam potuit uacare.

de illo

Odiū inter Ayssae & Hali posteror.

Machumeti uxores.

tot

Prophetae officium.

Propheta quis.

DE HOC QVOD falso propheta dicitur sit.

Qvod si quis obijciat, multos male uixisse, sed tamen bene docuisse, qualiter etiam uester propheta docuerat, uideamus. Propheta est, ignota praedicans siue de praeteritis siue de

futuris. Scimus autem, quod olim quando prophetae fuerunt, non statim quicunque hoc nomen usurpasset, auctoritatem habebat: Sed longa et diuturna uita sanctitate, signis quoque et miraculis a principibus et populis Dei primus comprobatus, huius nominis gloriam obtinebat. Si dixeris, eum multa praeterita enarrasse, ueluti scilicet de Adam, de Noe, de Abraham, de Moysse, et Christo, utinam sicut apud nos erant, ipse ea ueraciter praedicaret, et non per multa mendacia delirans, totam penes scripturam sanctae ueritatem subuerteret. Quantum ergo ad praeterita, iam de ordine prophetarum cecidit, qui tot mendacijs ueritatem corripit. Sane si aliquas fabulas, forsitan ad suum libitum, composuit, quae nunquam audite sunt, nullatenus ei credendum est. Quia et hoc a quolibet facile potest fieri, et ipse iam in alijs mendax probatus est. De futuris uero quod nihil dixerit, nec te ipsum ignorare puto, maxime cum in tota scriptura eius nihil tale inueniatur. Vnde et quantum ad futura, a propheta graua exclusus. Iam nec signis, nec miraculis, nec propheta, nec uita inter prophetas esse mereatur. Nam illud totum, quod de paradiso quasi praedixisse uidetur, ad nihil aliud nos cogit, nisi ut dicamus, eum ita mentiri de futuris, sicut probatus est mentitus fuisse de praeteritis. De signis uero et miraculis, quod non sint illi data a Deo, ipse sibi testis est, dicens: Nisi sciremus eos tibi non credituros, sicut nec alijs crediderunt, daremus tibi signa et prodigia. Iterum forsitan dicis, quia nisi esset propheta, nunquam ad talem potentiam peruenisset. Maxime cum socij eius pauci essent numero, quando pugnauit contra regem Persarum, qui erat fortissimus atque potentissimus, et obtinuit triumphum. Quamuis uero semper illi qui Dei cultores sunt, hostes suos superent, tamen inueniuntur etiam in scriptura sacra pauci idololatras multos Israelitas fugasse. Sed et illi qui semper uincunt, non propter sua merita semper uincunt: sed quia illi contra quos dimicant, talem paena digni sunt. Nihil enim mirum est, Persarum gentem idololatram et spurcissimam a Machumet uictam esse. Non quia ipse melior illis erat: sed quum ipsi hoc promeruerant, ut a sibi consimili diabolo punirentur. Illud denique quod sibi dicit Deum dixisse, Nisi sciremus eos tibi non credituros, etc. ad Arabes quid pertinebat, qui nec prophetam uiderant, et ideo nec signa prophetica contempnisset unquam potuerant? Cuius autem impudentiae est dicere, illos signis eius non credituros, qui non sine signis tantum, sed et sine aliquo alicuius boni indicio, quod nec pecora facere debuissent

Machumet praeteritorum narratione scripturae sunt et ueritatem subuertere conatus

Machumet succellus in bellis.

sent

9
sent, pessimae uitae homini crediderunt?
DE FABVLIS AB EO
confictis.

Quia ergo illum tam philosophicis rationibus, quam diuinis autoritatibus sua etiam confessione ab omni prophetali gratia extraneum esse probauimus, restat, ut quales sint fabulae, in quibus contra, id quod supra dixerat signa se fecisse, asserit, uideamus. Dicitur itaque ibi, quod aliquando audiens ululantem lupum, socijs ait, se ex uoce illius intelligere, quod lupus ille inter alios maior & princeps omnium esset. O signum propheticum. Nonne similiter potuit dicere, quod lupus eum in illa uoce prophetam esse signaret? Quis enim illum posset arguere, cum quid inter se lupi dicant, homines nesciant? Certè fabulam hanc multo urbanius, si quid intelligeret, componere potuisset. Sicut & de quodam alio lupo ibi refertur: quod cum allocutus fuisset Veheben, filium Haizel-hsim, statim sic factus est Saracenus. Vbi si leonem pro lupo ille fabularum compositor posuisset, multo elegantior fabula extitisset. Sed non immerito fabulis suis praecipue lupos intexit, qui more lupi rabiidus semper & cruentus incepsit. Qui etiam bouem Zozai domino suo locutum fuisse dixit, & quod super uerba Humemabet mulieris manum suam posuerit. Item quod ipse praeeperit arbori, & statim adorauit eum, quod tamen Saraceni ipsi falsum esse testantur. Iterum dicit, quod cum Zameb Iudaea uxor Zelem, filij Maslim, Iudaei in oue assa uenenum sibi apposuisset, scapula ouis locuta sit ei, dicens: Noli me comedere, quia uene non confecta sum: Et ipse noluit comedere. Comedit autem inde Elhetem filius Mazum, & mortuus est. Vellem scire, utrum ipse solus, an omnes qui cum eo aderant, uocem illius scapulae audierint. Si enim ille solus audiuit, quare socium suum inde comedere permisit. Si uero omnes audierunt, mirum est quomodo ille comedere ausus fuit. Nisi forte de suo propheta sperans, quod etiam mortuum resuscitare poterit. Iterum narratur ibi, quod aliquando miserit manum suam in cauernam, unde exierunt aquae, de quibus ipse bibit, & socij eius & peccorarius. Quod magis de Machumet filio Azari narrari solet, cum de utroque apud Saracenos incertum & friuolum habeatur. Ipse quoque ista omnium mendacissima esse testatur, cum in maiori scriptura sua dicat, signa sibi non esse data. Et cum iterum loquitur, dicens: Non sum missus nisi uirtute gladij: & qui non susceperit meam prophetiam, occidatur, aut reddat tributum pro infidelitate sua, & dimittatur. Vnde uero apertius aut manifestius ipso teste

Machumet signa ridicula & fabulosa.

inde

infecta

Ouis scapula locuta.

Machumet fil. Azari.

falsa esse illa omnia comprobantur, quam ex suis iterum dictis, quibus in Alchorano sic loquitur: Quicquid inueneritis scriptum pro me, conferre illud cum Alchoran. Et si ei non concordauerit, scitote, quia innocens sum ab illa scriptura, & non est mea. Ergo secundum istam regulam, signa illa omnia respuenda sunt, quae nullatenus in Alchoran inueniuntur.

DE MORTE
ipsius.

Iam illud tam ridiculum nobis, quam lamentabile suis est, quod cum praecipisset eis, ut mortuum se non sepelirent, eo quod tertia die assumendus esset in caelum: ipsiq; praecipit obseruantes magnis hoc desiderijs expectaret, & iam a secunda feria in qua mortuus fuerat, usq; ad uesperam quarta feria longa expectatione fatigati, nihil aliud in eo quam sectoris magnitudinem superexcrecere cernerent, tandem (sicut retulit Humbrem nudum eum proiecerunt. Guinbran tamen filius Helizam dixit, quod lotus & tribus uestibus indutus, sepultusq; sit per manus Hali, filij Abitalib, & Alsadi filij Alahabet, filij Abdemutalla patris sui. Fertur enim, quod per septem dies morbo pleuritico aegrotauerit, & amisit sensum, septimo uero die conualuerit. Iratus est Hali filius Abitalib, eo quod perdiderat sensum, & dixit hoc ei, At ille inuisit nullum amplius remanere secum in domo, nisi Alahabet filium Abdemutalla. Alia uero die septima mortuus est, & intumuit uenter eius, & retro curuatus est minimus digitus eius. Et fuit obitus eius secunda feria XII. die mensis rabeg primi, anno LXIII. uita ipsius, postquam aegrotare cepit XIII. die. Vita ergo eius LXIII. annis extitit. Quorum in prophetia XXIII. expendit, X. in Mecha, XIII. in ciuitate. Haec sunt quae fecit Machumet, a principio usque ad finem.

Machumet ridicula apostheosis.

DE INSTABILITATE
sectatorum eius.

Mortuo uero Machumet, omnes ab eo decepti, reuersi sunt statim unusquisq; ad sua, quam ante tenuerant, sectam, siue idololatriam, siue quamlibet aliam: praeter paucos suae cognationis, qui expectabant se fore successores in regno. Eo tempore fuit Ebubere filius Amichabaf, uir prudens & callidus: qui non multo post regnum adeptus est. Quod uehementer displicuit Hali, filio Abitalib, quousque rex adeo illum obsequijs & blanditijs delinuit, ut etiam regnum ei post se delegaret. Illos qui auersi fuerant a secta Machumet, omni ingenio ad eam reuocans, iterum eos stulticiae mancipauit. Quidam enim timore, quidam spe honoris, & facultatum, alij alterius cuiuslibet lucri causa,

Machumet successores.

omnes tamen simulatorie, non ex animo redierunt. Puto autem te optime recordari, quod dominus meus Emurhelmoni, aliquando cum esset mus ei adstantes, & quidam quererentur de aliquo, qui uidebatur esse Saracenus, & non erat, coram omnibus responderit. Dixit enim ita: Ego miror, quod de isto solo, quasi aliquid nouum mihi dicatis: cum sciam non istum solum, sed multos alios nobiliores & probiores in palatio meo, Saracenos esse: ostendunt quidam se esse, sed non sunt. Est enim, inquit, mos pene omnium, ut sicut de Iudæo prouerbiū dicit: Iudæus nisi postquam efficitur Saracenus, Iudæus non est: Et uix aliquis suam legem, nisi prius aliam acceperit, diligit. Ego autem de hoc quid aliud deo uel possum facere, quam quod dominus meus Machumet ipse faciebat? Nam illi hoc etiam contigit, ut fere omnes, & maxime qui ei proximiores & familiares esse uidebantur, non nisi simulatē ac deceptorie legem eius tenerent. Ad eum enim spernabatur ab eis, & quicquid dicebat, pro nihilo habebant, odientes eum in cordibus suis: ut quadam die uolentes eum occidere, expectarent eum in quadam ualle, quatenus transeunte illo terrificaret subito mulam eius, ut precipitatus interiret. Qui tamen nunquam propter hoc eis se iratum monstrauit. Eius igitur exemplo omnes istos, qui siue de Christianis, siue de Iudæis, siue de paganis Saracenos se esse dicunt in regno meo, & non sunt, nunquam ad aliud cogam. Scio namque quod nullus Christianus qui timore Saracenus fieret, in Saracenicitate permanebit. Similiter de alijs sentio. Quid ergo amplius possum facere? Videat Deus, & iudicet. Hoc solum faciam, ut semper maledicam eis.

Q UOD LEX EIVS non sit diuina.

Sed iterum si forte dixeris, non debuisse me reprehendere ipsum illum, si se aliquando uindicauit: cum hoc inueniatur fecisse Iosue, & ceteri multi prophetae: Scias aliud esse quod fit precipiente Deo, aliud quod homo praesumit. Deus enim hoc illis praecipiebat. De cuius praeepto, quodcunque sit, quando canque sit, non licet homini iudicare. Ergo inquis, nec Machumet de hoc hic reprehendi: Siquidem & illi Deus talia praecipit. Vnde tamen probas, quod deus illi praecipit? deus enim ille si deus fuit, in aliquo se deum esse ostendere debuit. Secundum ea uero, quae superius ostendimus, nec signis nec miraculis hoc ostendit. Nos igitur eum deum fuisse non credimus. Quod enim de Deo credimus, tam in nouo quam in ueteri testamento, signis & miraculis commentum nobis & confirmatum est. Nec alium

Prouerb. de Iudæis.

Vindicare se quatenus licet

debet

Deus

unquam pro deo habebimus, nisi illum unum & uerum, qui quotiens legem dare uoluit, signis hanc diuinis & mirabilibus, confirmauit. Propheta uero tuus quis fuerit, uel unde uenerit, nescio, cum dicatur mihi a domino meo Iesu Christo, quod in Ioanne Baptista finis sit omnium prophetarum. Illud quoque prudentiae tuae nullo pacto conuenire arbitror, quod inuitare me uoluisti, ut scilicet dimitterem sacrosancta & spiritus ualia domini nostri Christi praeepta; Ex quibus ipse mihi non illam sordidissimam quam descripsisti paradisum tuam, sed aeternam angelorum uitam in caelestibus promittit: & accederem ad impurissimos & pecuales ritus, non a Deo, quod absit, imò a spiritu fornicationis, & gastrinargiae miserrimis & carnalis scelerum seruus infelicissimis persuasos. Quorum, sicut de similibus Paulus apostolus dicit, Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum. Qui non nisi terrena, caduca, uentri & libidini congruentia sapiunt, nec sapere possunt. Excitauit enim eos spiritus immundiciae. Qui aeternam putredinem & uermes immortales hereditabunt: quia porcorum more semper in stercore & fetore libidinis uolitantur. Ego enim mirari non sufficio, quo modo persuaderi potuit, non dico alicui sapienti, sed illi qui per somnium aliquid humani cordis se habere putaret, istum fuisse prophetam, cum eius & uita & doctrina ita contraria sint non solum diuinae religioni, uerum etiam humanae honestati: ut ipsa quoque bruta animalia pene hoc intelligere possint. Sed ut iterum aliquid mitius dicamus, quis unquam sanctorum & diuinorum nuntiorum, quos a Deo esse missos cognouimus, in terrore gladij se missum asseruit? Quis ita facinorose uixit? Quis denique tot spurcitiis docuit? Aut quis ita uentri & libidini genus humanum prostituit?

Q UALITER PER FALLACIAM fuit data lex.

Iterum tamen ad praeepta eius diligentius inspicienda reuertamur, quae ego nescio ad quam legem pertinere uideantur. Duae enim a Deo accepimus, unam gratiae, alteram iusticiae. Lex gratiae a Christo data est, lex iusticiae a Moysē. lex gratiae talia iubet: Diligite inimicos uestros, Benefacite ijs qui oderunt uos, & cetera huiusmodi. Lex iusticiae, oculum pro oculo, dentem pro dente, uulturam pro uultura, percussuram pro percussura, & cetera quae ad talionem pertinent, reddi imperat. Harum duarum nullam socij tui esse manifestum est. Multitudo enim antequam ipse emergeret, una a Christo, altera a Moysē data est. Cum enim istae duae tantummodo leges hominibus datae sint

Proprietaria omnium fuit in Iouane baptista

Machumet an propheta

Lex duplex a Deo tradita.

sint, quarum altera diuina, altera humana magis esse uidetur: ista tertia lex a socio tuo inuenta, quid erit nisi diabolica? Diabolo enim inspi-
 rante maxime hanc subito, nescio unde emer-
 sisse cognoscimus: quae nec humana nec diuina esse probatur. Sed inter utrumque prodigiosa fa-
 cie, nunc hoc nunc illud uideri uolens, et se nunc illam, nunc istam esse confingens, nullum alium nisi diabolum, qui se inter deum et homines semper medium facere nisus est, imitatur. Sed forsitan dices, inde probari hanc legem esse diuina-
 nam. Quia cum Machumet idiota et sine literis esset, nullatenus eam scribere uel annunciare hominibus nisi diuina uirtute potuisset. Maxime cum ipse dicat: Quia nec homines nec demones talem scripturam facere possent. Et iterum: Si hanc legem fecissemus descendere super montem, inclinaret se mons ipse, et adoraret eam, prae timore Dei. Et alia multa friuola et nihil rationis habentia, quae tu aperta et manifesta signa prophetiae scij esse dicis, quibus probetur esse uera. O signa et miracula in istis ait Machumet. O signa comparanda mari rubro diuiso, et soli ad imperium Iosue stanti, et Christi precepto mortibus imperanti. Imo uere magna tam ueritatis quam uirtutis inopia, quae tibi haec sola argumeta, imo deliramenta omni ratione et uirtute uacua dereliquit.

QUALITER ALCHORANI LIBER CONNEXUS SIT.

Sergius monachus cum in monasterio graui-
 ster peccasset, et propter hoc excommunicatus et expulsus fuisset, uenit ad regionem Cubenne: et inde usque ad Mechem descendens, ubi erant duo populi, unus cultor idolorum, et alter iudaicus, inuenit ibi Machumet, qui colebat idola, uolensque aliquid facere, unde monachis illis qui eum expulerant placeret, et reconciliari mereretur (erant enim heretici Nestoriani, qui dicunt Mariam non peperisse deum, sed hominem tantum) omni studio et conamine persuadebat ei, ut ab idolis recederet, et Christianus, Nestorianus esset. Quod cum effectui mancipasset, discipulus ei factus est Machumet, et ille se propter hoc Nestorium nuncupauit. Et ita factum est, ut ab ipso monacho aliqua de ueteri et nouo Testamento edoctus, ipsa in Alchorano suo fabulose ac mendose intexeret. Hoc et ille persuasit, ut in Alchorano suo poneret dictum a Deo, quod monachi et presbyteri Christiani familiariores ei esse deberent, quia non superbiunt. Cum uero cognouissent Iudaei, quod multi, et etiam Machomet ipse, ad qualemcunque quasi umbram Christianitatis illum monachum sequerentur, et penes illud quod postea factum est per Machumet, per ipsum Nestorium iam consummatum esset,

Machumet
lex diabolica.

Machumet
idiota, & sine
literis peritus

Solide

Sergius monachus.

Nestoriani
heretici.

Machumet
Nestorius

Nestorianus

profliterunt tres Iudaei, et timentes ne in uera Christianitatem quandoque Machumet incidere, accesserunt ad eum, et maliciose calliditate socios uel discipulos eius se esse in hac secta dicentes, eique omnia quae turpiora uel nequiora in Alchorano sunt, scribere persuadentes, usque ad finem eius cum eo semper fuerunt. Post mortem uero Machumet, cum, sicut diximus, unusquisque redisset ad sectam suam, et successisset in regno Ebubere, Hali quoque filius Abitalib, licet nobilior eo, sub ipso maneret, praedicti Iudaei uolentes iterum turbare omnia: persuadebant Hali, dicentes: Quare cum sis fortis et nobilis, non te in prophetam eleuas, sicut fecit socius tuus Machumet: qui erat Christianus Nestorianus? Et erimus tecum, sicut fui mus cum illo, adiuuantes te in omnibus. Ille autem, utpote iuuenis, et totius bonae doctrinae expertus, facile acquieuit. Iam enim quasi ad hoc praedoctus fuerat. Siquidem aliquando cum puer esset, et uagabundus, ut illius aetatis est, quadam die per aliqua deuia incederet, et Nestorij illius pseudomonachi latibulum, unde ab eo Machumet furtim responsa dabantur, offendit. At ille cum se deprehensum uideret, puerum tam minis quam blanditijs induxit, ut hoc nulli hominum proderet. Itaque iam penes ad hoc incipiendum declinauerat Hali. Sed rex Ebubere hoc cooperato, ad se uenire mandauit. Quem, cum uenisset, tantis blanditijs ac promissionibus delinuit, ut ab huiusmodi incepto omnino desisteret, seque illi subditum in omnibus exhiberet: Iudaei tamen non cessauerunt facere, quod potuerunt. Nam accepto libro ab ipso Hali, quem reliquerat ei Machumet, quicquid sibi uisum est, aut addiderunt, aut detraxerunt, aut mutauerunt. Ex quibus illud est unum: Dicit Iudaei, Christiani nihil sunt: Dicit Christiani, sed Iudaei sulti sunt. Item inter alia multa et fabulosa illud capitulum, ubi est fabula de formica, et aliud, in quo est fabula de ape, et aliud de aranea narratur.

QUALITER EIVSDEM SCRIPTURA DILACERATA SIT.

Qualiter autem scriptura ista non solum a Iudaeis, sed etiam ab alijs multis uarie et incepta, diuerse intellecta, multiformiter exposita, et tandem penes tota dilacerata sit, ex aliqua parte explicabimus. Post XL. uel sicut alij uolunt, post sex menses, ex quo regnare coeperat Ebubere, uocauit Hali filium Abitalib, et dixit ei: Quare presens non fuisti, quando factus sum rex, et non cum alijs nobis adstitisti, cum sis magnus princeps et nobilis? Respondit Hali, Quia occupatus fui in colligenda scriptura, sicut iniunxit mihi propheta. Et iam collegerat Eleage filius Nizef multos codices, et diminuerat multa in illis, sicque ceteri multi. Qui-

Hali.

Nestoriani

Alchoran iste
dicit magna
parte audiam

accepta

familiares dam enim legebant secundum Hali scilicet familia, et domestici, et propinquiores eius, illam scripturam que fuerat apud Choraïs, et que prima illius fuisse dicebatur, quam traderat ei Nestorius monachus: quem uocabat aliquando Gabrielem, aliquando spiritum fidelem. Alij uero legebant collectum à diuersis hominibus. Multi uero secundum Arabem quandam, uenientem nuper de solitudine: qui multa inde scripserat absque sensu et ratione. Alij secundum Zabefatin, et Arabin. alij secundum alios. Qui omnes in membranis et rotulis, quod unicuique uidebatur, transferant. Erant itaque uarij inter se et discordes, dicebantque cum legerent alter ad alterum: Ego melius quam tu, sed tu deterius quam ego: Et ego totum habeo, sed tu nihil: Sed tu nihil, et ego totum. Hoc igitur modo alijs addentibus, alijs minuendis, alijs mutantibus, alijs alio quolibet modo corruptentibus, liber ille omni fide indignus effectus est.

Nestorius

Alcoran colli-
gentium alter
caro

DE ITERATA COLLE-
ctione illius, et dissipatione.

Denique mortuo Eubere, et succedente sibi Ozimen filio Hasen, cui insidiabatur Hali, filius Abitalib, et querebat eum interficere: cum perlatum fuisset ad regem de diuersitate scripturae, et assiduis contentionibus et rixis, que propter eam fiebant: dicerentque illi sapientiores, timere se, ne de hac causa seditiones et dissidium orirentur in regno, maximeque ne ex toto scriptura illa periret: precepit rex, omnes libros et chartulas undecunque colligi. Licet tamen Hali, Abitalib, et Ibenmuzod libros suos dare noluerunt: reliqui uero collecti, dati sunt in manus Zeidi filij Zebith Aluzari, et Abdalla filij Alahabet, ad redigendum omnia in unum codicem, et emendandum. Dictumque est illis: Si contigerit uos in aliquo capitulo non posse concordare, scribite illud secundum exemplar et autoritatem Choraïs. Quod et ipsi fecerunt. Sicut, uerbi gratia, quando inuenerunt in quodam loco arcem, et alius dixit arcem, et alius arcum, tandem secundum id quod habebat Choraïs, dixerunt. Sic et de multis alijs. Facientesque quatuor similes codices, unum miserunt in Meham, alium in Syriam, alium in Aleiarac, alium relinquerunt in ciuitate. Sed ille qui ad Meham missus fuerat, incendio perijt, quando uastata est Mecha ab Ozeario. Ille uero qui in ciuitate remansit, in diebus Gezit filij Matoma, perditus est. Tertius qui in Aleiarac erat, a tempore Almufat nusquam comparuit. Rex autem Azimen, qui libros illos preceperat fieri, quocumque remanserunt in chartis, precepit comburi. Ex his

Alcorani far-
rago hinc in-
de collecta.

Alcorani pri-
mum quatuor
codices tantum

Mechæ uasta-
tio.

igitur uarietatibus et mutationibus, que superius dicta sunt, contigit, ut multa ibi capitula diuersa inter se et sibi inuicem contraria inueniantur. Sicut, uerbi gratia, capitulum bouis et capitulum uaccæ: de quibus dicitur, quod capitulum bouis ante fuerit prolixius capitulo uaccæ, nunc uero breuius. Dicitur etiam, capitulum corruptum esse et imperfectum. Dixit etiam Aissa uxor Machumet, Hali multa inde abstulisse, et penè totum demutasse, et in super prohibuisse homines, ne legeretur Alchoran, et propter hoc multos sepe uerberasse.

Alcoran que
re multa ha-
beat contra-
ria inter se.

QUALITER RECOLLE-
ta et dissipata sit.

Post multa iterum tempora Elebagig filius Vizes cum regnare cepisset, iussit congregari omnes libros, et chartas et uolumina: collectoque ex eis uno codice ad suum libitum, postquam multa adiecit et multa detraxit, multaque narrauit, cetera omnia que ubicunque inuenirentur, iussit incendi. Fecit autem de suo libro exemplaria. Ex quibus unum misit in Agyptum, alterum in Syriam, alterum in ciuitate, alterum in Mechâ, alterum in Mesopotamiâ, alterum in Albazara. Aliquando etiam uenerunt ad istos multi de gente Elueh beti, qui idolatra erant, et simulantes se uelle esse Saracenos, ut legem eorum si possent annihilarent, multa nihilominus in prædicta scriptura, ubicunque latenter poterant, modis omnibus lacebant. Quod si nulla alia uarietatis huiusmodi scripturae causa uideretur, quam ex illo habebatur, scilicet quod Hali, et Eubere, et Ozimen et Honor semper discordes fuerat et inimici, sufficeret. Dum pro certo constat, singulos eorum pro sua intentione alterum aduersus, alterum in libro illo iuxta propriam uoluntatem, quicquid sibi placuit, ad suam commodum uel addidisse, uel minuisse, uel narrasse. Viri certe prohi Saraceni, et qui satis inde dolebant, mihi sepius hoc dixerunt, quod tota Alchorani scriptura adeo commixta et confusa sit, ut quicquid ibi est, totum sine continuatione, sine compositione, absque omni uerborum ordine, postremo absque ullo sensu uel ratione uideatur.

uariant, ad
mutant legem
dum est.

fuisse

uastasse

DE VILITATE STILI
eius, et materie.

Mror autem, quid illic tibi placere possit. Nam si eloquentia consideretur, nemo tam turpiter aliquid Arabice scripsit. Quantum enim ad sapientes Arabicos scriptores, quid est totum Alchoran, nisi digna risu barbaries? Si uero sententiæ perpendantur, ego nihil ibi uideo, si tamen esse potest, aliquid boni.

Alcorani etiam
Arabici barbaries.

Nam

Nam mala illic multa reperiri nō dubium est, quæ uel quilibet stultus similiter, aut certè multo elegantius fingere possit. Esto tamen bona ibi uideantur esse aliqua, sicut uerbi gratia, ut aliquando ieiunetur, oretur, & ut fiant aliqua elemosynæ: Nunquid primum talia inuenta sunt à Machumete, qualia scilicet ante ipsum nullus audierat? O quanto sanctius, quanto honestius, quanto rationabilius & Moyses, & Helias, & alij prophetarum multi? Iohannes quoque baptista, sed & ipse dominus omnium Iesus Christus, & ieiunauerunt, & adorauerunt, & misericordias impenderunt: nos quoque ieiunare, & orare, & elemosynam dare ante prodigiosam prophetiam Machumet infinitis retro temporibus docuerunt. Cesset cesset Machumet, earū rerū uelle uideri magister primus, quarū nec dignus fuit in aliquo discipulus esse uel ultimus. Absit absit à nobis talis prædicator ieiunij, qui post monstruosum ieiunium sic omni libidini & ingluuiei operam impendere præcipit, ut non ad aliud uideatur instituisse ieiunium, quam ut postea uoluptuosius & appetentius excitetur omnis turpitudine libidinum. Iam uerò illud quod & tibi dixisti, & ipse in eadem scriptura prædicauit, hanc scilicet scripturam talem esse, qualis nec ab hominibus, nec à dæmonibus fieri potest, certe satis ipse elegit, quibus diceret, rusticissimos uidelicet & agrestes homines, qui & nouiter de diuersis sectis uenerant, ipsamque linguam Arabicam ignorabant. Ceterum si hoc nobis exponere liceat, per omnia sic ei concedimus, quod uerè tam stulta, tam inhonestas, tanque irrationabilis scriptura nec ab hominibus, nec à dæmonibus fieri potest. Puto enim, quod etiam dæmones talia scribere erubescerent. Sane si tantum uult Machumet gloriari de suo Alchorano, quanto magis gloriari possent alij quidam, quos te ignorare non puto: Muxæilena, Heleasif, & Athiops Alabazbi, & Calliata Ellecedi? Qui eodem tempore emulatione illius, ut et ipsi nomen sibi apud homines compararent, suum quisque Alchoranum fecerunt: multoque honestiora, & saltem in aliquo uerisimilia conscripserunt. Sed quia non ex toto uentri & libidini frena laxabant, nō tantos bestialium hominum greges asinos post se trahere potuerunt.

DE IMPERITIA
& fictione illi ad-
hærentium.

S I ergo miraris, quare tantum hæc scriptura placuit, pro certo teneas, nulli unquam nobili uel sapienti eam placuisse: sed miserrimo imperitissimo uulgarium hominum generi. Qui ab eo de locis syluestribus congregati, cum

Quicquid in Alcorano boni est, multo melius docuit se prophetas alios & Christum.

Ieiunium.

Machumet sectatores quales.

Alcorana plura etiam ab alijs scripta.

quibusdam

has primas literas audissent, rei nouitate stupefacti, sacrilegas fabulas diuina esse oracula crediderunt. Denique cum & paupertate & asidi duo ruralium operum labore confecti fuissent, cibi, potus, preciosarum uestium, amoenitatis umbræ, uasorum spectabilem, uxorū in sinu per pulcherrimarum, & infiniti concubitas, aliarumque spurcissimarum paradisi deliciarum, quas etiam te pro dolor enumerare non potuit, beatitudinem audientes, seque ibi ex promissione Machumet iam iamque futuros esse sperantes, ad omnia quecumque uoluit, & pecorini homines cucurrerunt. Inde est, quod contra regem Persidis exiens, sic adiutus est ab eis, ut uinceret. Promiserat siquidem omnibus, qui in bello ipso mori pro eo eligerent, sui paradisi delicias. Quidam tamen magis idcirco pugnas se dicuntur, ut hortos optimos, quos in Perside uicerant, obtinerent. Nam & illos se post uictoriam daturum eis dixerat, ut & in hoc seculo & in futuro semper in hortis essent. Nosti autem, Arabes quantum delectentur horticultrorum pulchritudine. Sed dicis: Non solum rustici illi, sed & multi alij sunt secuti eum. Verè multi alij, sed pessimi, & leccatores, & qui grauari ære alieno, uel pro suis sceleribus morituri, hanc solum euadendi uiam inuenerant. Nā dic mihi obsecro, quem unquam sapientem, aut nobilem, aut honestum ad Saracenicam uenire uidiſtis? Illi enim qui è Iudeis uel è Christianis adhuc ueniunt ad uos, absit ut aliqua prouocati honestate hoc faciant: Sed quia miseri & impudici legis sue regulas non ferentes, ad latam & spaciosam uiam, quam socius tuus docuit, se conuertunt. Quod quibusdam maxime Christianis contingit. Quorum lex spiritalis & celestis, omnia quæ in mundo sunt, contempnisset & amore uisionis Dei æternæ præcipiens, dum carnales & fluxas infelicitum mentes cõprimit, statim ab eâ diffugiunt: quia pugnare contra concupiscentias negligunt. Hoc tamen certissime scias, quia neque Iudei, neque pagani, neque Christiani, quocumque modo se exterius habeant, & si ueniunt ad uos de uestra secta se esse simulent, unquam ex corde uobiscum sint. Simulant quidem se esse, quod non sunt, ut, sicut prædixi, aliquod corporis euadant incommodum: aut ut porcinis uoluptatibus, quarum apud uos copia est, persuantur. Adeo autem quicquid facitis, pro nibilo ducunt, ut sæpe inter se loquentes, Machumet & legi eius maledicant, nec dignum eum aliquando fuisse prophetiam uel Dei lege affirmant.

DE NOMINE MACHUMET, quod falsò dicatur in throno scriptum.

Sane

pecunia

Arabes horticultrorum amantes

Machumetane sectæ similes

Sane superfluum mihi uidetur tecum agere de illis, quae tuam non latent industriam, qualia sint apud uos, & quam nulli pudenda, scilicet diuersitas in praeconio, celebritates ex equiarum, uarietas in testimonio, orationes solennitatum, sollicita ad plagam meridianam conuersio, & modus legendi, & modus discernendi, similesq; huiusmodi uarietates. Quae omnia in corde tuo quam nihil sint, scio: cum haec sola superficie teneas, non tamen propter principatum quem tenes, dimittere uelis. Porro illud quod mihi scripsisti, Antequam saecula crearet deus, fuisse in throno, Non est deus nisi deus, Machumet nuncius Dei: unde acciperis, aut tibi inueneris, nescio: cum nec in Alchorano, nec in alia qualibet ipsius inueniatur scriptura. Veruntamen ponamus, ut alicubi hoc repertum sit. Velim ergo, ut mihi dicas, si hoc in throno scriptum est, quis scripserit. An aliquis scripsit hoc deo? Sed quis posset scribere, cum nec dum saecula creata essent? An Deus ipse sibi scripsit, timens scilicet perdere nomen suum, nisi illud scriberet? Quod satis absurdum uidetur. Sed forsitan deus scripsit, ut angeli possent hoc legere. Et hoc non minus insulsum est sentire. Non enim per literas loquitur deus angelis, sed illuminatione praesentiae suae, quae illis ubique adest. Num praeterea propter homines scriptum est, ut ipsi legerent, & scirent? Sed homines in throno quomodo legerent? Resat ergo, friuolum & uanum esse: quod & te ipsum intelligere credo, teq; tibi ipsi scienter illudere. Sicut quidam de socijs dicunt, qui hoc pro nihilo habent, dicentes a iudeis confictum esse, & inter alias fabulas mixtum, ut risum de uobis toti mundo mouerent. Certe cum aliquis uult benedicere Machumet, & ultra modum laudare, hoc solummodo dicit: Deus tu benedic Machumet, sicut benedixisti Abraham & generationi eius. Vnde & in libro eius scriptum est: O filij Israel, recordamini beneficiorum quae ego exhibui uobis: quia praetuli uos omnibus gentibus. Si ergo ita benedici Machumet a Deo, sicut benedictus fuit Abraham & generatio eius, super omnes laudes & benedictiones est, etsi filij Israel praetati sunt a Deo omnibus gentibus, cum tamen nec Abraham, nec generatio eius nomen habeant scriptum in throno: quomodo factum est, ut nomen Machumet, qui secundum hanc regulam ipso Abraham & generatione eius minor habetur, ibi scriptum sit?

**DE SUPERSTITIOSIS
ieiunijs & lauacris Sa-
racenorum.**

scriptum

Angelis quomodo loquitur Deus

Machumeto benedicendi formula benedicentur

Denique inuitas me ad quinque orationes, & ad ieiunium mensis Ramazan. Vbi non tam tibi respondeo, quam ut ipse tibi respondeas, uolo. Dixisti enim in tua exhortatione, quod inter alia, quae de nostra religione cognoueras, etiam orationibus monachorum & ieiunijs interfuertis, genuflexiones & instantiam deprecationum uideris, & cetera omnia, quae uere sancta & caelestia esse nullus negare poterit. Super animam ergo tuam hoc pono, & te ipsum iudicem facio. Scio namque pro certo, quia si, quod iudicium rationis exigit, inde dicere uolueris, quantum ad ieiunia & orationes Christianorum, ieiunia & orationes uestrorum non solum ieiunia & orationes non esse clamabis: uerum etiam quod tales sordes ueris & sanctis seruatorum Dei uirtutibus se comparare ullo modo ausi sint, cum maxima indignatione ridebis. Quod uero frequenti corporum lauatio ne hominem purificari creditis, easq; lauationes totiens frequentatis, hoc tibi respondeo, quod Dominus meus in Euangelio suo iudeis similia facientibus ait: Vae uobis hypocritae, qui similes estis sepulchris ornatis de foris, cum habeant intus cadauera: Ita uos quidem lauatis corpora uestra forissecus, & corda uestra polluta sunt iniquitate. Quid ergo prodest lauare manus & pedes, & extergere caput, & insistere orationibus: cum conscientia cordis, & mens, & animus occupata fuerint in effusione sanguinis, & diripiendis substantijs aliorum, uxoribus quoque & filijs captiuandis? Vide ergo, quomodo respondet eis spiritus uiuificans? Oportet enim hominem prius lauare interiora cordis sui, & purificari a cogitationibus pessimis: deinde si placet, & si necesse est, etiam corpora.

**DE CIRCUMCISIONE,
& prohibitione carnis por-
cinae, & uxoris
repudio.**

Circumcisio uero quid ad uos pertineat, scire non possum, cum nec Machumet circumcisus fuerit, nec in Alcorano suo inde aliquid dixerit. Nisi forte Abraham in hoc uos sequi dicatis. Cum enim uos Ismaelis filios esse iactetis, et Abraham dicatur a Deo, non in Ismaele, sed in Isaac reputabitur sibi semet: uos in semine Abraham quomodo estis, qui ad Isaac nullo modo pertinetis? Si uos dicitis, Christum fuisse circumcisum, quid ad uos, qui Christiani non estis? De cuius tamen circumcissione quam rationalis fuerit, si uel digni essetis, uel in aliquo ad eum pertineretis, plenissime responderemus. Nunc uero cum nec Iudei

ieiunia et orationes.

lotione Lotionum frequentia.

Machumet non circumcisus.

Ismaelitis.

nec

nec Christiani stis, circumcisonem inueni-
 stis. Nisi certe, quod ualde credibile est,
 hoc etiam à Iudeis libro uestro insertum sit: ut
 sicut de quibusdam Paulus Apostolus dicit, in
 carne uestra gloriarentur, dum uos more suo
 circumcidi facerent, & suos in errore socios
 habere gauderent. Quare etiam Machumet
 porcum comedi uetuerit, nescio. Nam & Iu-
 dai à porco & à quibusdam alijs prohibiti
 sunt. Ratio certa apud nos est, quorum fidei
 lex illa militabat. Et licet nos modo illa corpo-
 raliter non seruemus: ea tamen quæ ibi signifi-
 cabantur, spiritualiter implemus. Quibus in
 nouo Testamēto reuelata sunt omnia per Chri-
 stum, qui utriusque Testamenti conditor est.
 Ipse enim dixit per Apostolum suum: Omnia
 munda mundis, & nihil reiciendum, quod cū
 gratiarum actione percipitur. Illam uerò tur-
 pitudinem audiens non exhorreat, quam non
 erubuit Machumet in Alchorano suo pone-
 re? Ut scilicet uiro quancumque uoluerit,
 qualibet etiam causa, possit uxorem repudia-
 re: sed non nisi prius alteri uiro iungatur, nec si
 uelit, possit eam reuocare. Hanc certe legem
 etiam bruta animalia, si loqui possent, turpis-
 simam esse clamarent.

DE PENEGRINATIO-
 ne ad domum Mecha.

Quid est autem, quod me inter alia legis
 uestre optima etiam ad Alabagh, hoc est,
 ad peregrinandum in domum Dei illicitam,
 quæ est in Mecha, exhortatus es: ad proicien-
 dos quoque lapillos, & ad inuolutionem lin-
 teoli circa renes? Miror etenim, quod ita me-
 cum loqueris, ac si nunc me primo nosse incipe-
 res. Nunquid ego aut cæcus, aut surdus nuper
 effectus sum, aut forsitan mutatus in puerum?
 Cui sic illudere possis, ut modo primum discere
 incipiam inanes & fatuas superstitiones, quæ
 nec rationem, nec honestatem in aliquo habe-
 re probantur. Quasi uerò nesciam, quid sit,
 & unde processerit, uel qualiter ad uos ritus
 ipsius erroris, stultissimus inter alia mala deuo-
 lutus sit. Nonne hæc & illa præclara socij tui
 idolorum destructione diligentia? Ut cum à
 cæterorum cultu suos discipulos inuolueret,
 istud tamen in honore Veneris fieri Mecham
 suam permetteret. Quod quale sit, uel à qui-
 bus cœperit, quoniã tu te simulas, audi. Duarum
 India gentium, quæ uocantur Zechian et
 Albarachuma, antiqua consuetudo fuit, nu-
 dos & decaluatos, magnisq; ululatus perfo-
 nantes simulachra demonum circumire, angu-
 los quoque osculari, & proijcere lapides in a-
 ceruum, qui quasi pro honore dijs extrueba-
 tur. Inde enim est, quod in libro Salomonis di-

Porcina cur
interdicta.

quis

Repudij licen-
tia.

Mecham fre-
quentandi su-
perstitio.

in

Veneris cul-
tus.
Mechæ.
ignorate

citur: Qui proijcit lapidem in aceruum Mer-
 curij. Faciebant autem hoc bis in anno, sole sci-
 licet existente in primo gradu arietis, & rur-
 sum cum esset in primo gradu libræ: hoc est,
 initio ueris & autumnii. Hæc ergo consuetu-
 do cum ab Indis ad Arabes descendisset, eamq;
 suo tempore apud Mecham in honore Vene-
 ris Machumet celebrari reperisset, sic illam
 manere præcepit, cum tamen cætera idolola-
 triæ præstigia remouisset. Illud uerò soli Ve-
 neri in illa celebratione dicitur exhiberi soli-
 tum, ut lapilli retro, id est, sub genitalibus
 membris proijcerentur, eo quod Venus illis
 maxime partibus dominetur. Vnde adhuc ita
 fit in domo Dei, quam tu uocas illicitam, id
 est, ubi nihil licet, nisi quod sacrum est. Ve-
 runtamen cum hoc à nudis ex toto hominibus,
 semper fieri soleret, non tulit hoc humana ue-
 recundia. Instituerunt aliqui, ut proies flores la-
 pidum paruo saltem linteolo renes obtegerēt,
 ne omnino denudati homines canum impu-
 dentiam imitarentur. Hanc ergo insaniam me-
 rito creditur Machumet saluam & incolumem,
 cum reliquas demonum culturas cessa-
 re præciperet, dimisisse, ne dominam suam Ve-
 nerem, in qua se esse potentissimum ipse iacta-
 bat, penitus sine honore relinqueret. Pro quo
 beneficio talem illi gratiam Venus rependit,
 ut ad eam totam huius gloriam referri, ut pote
 ad singularem amicum, æquanimiter sustine-
 ret: Dum uos modo non Veneri, sed ipsi pro-
 phetæ eius hoc obsequium impendatis. Quod
 apud quosdam uestrum tantæ stultitiæ deputa-
 tur, ut uir prudens Gomar filius Hazba cum
 ad osculandos lapides (quod ante alia Machu-
 met & fecerat, & fieri iusserat) aliquando ac-
 cessisset, sic locutus fuisse dicatur: Ego scio,
 quia lapides istos osculari nec obest, nec pro-
 dest. Sed quia sic fecit, fierique iussit noster pro-
 pheta, facio: licet sit omnino inutile.

DE HOC QVOD IN
 domo illa dicuntur
 fieri mira.

Ecce quid est alabagh uestrum, & alchi-
 mar, & peregrinatio in domum Dei il-
 licitam? Ecce ad quæ sacra, ad quam festiuita-
 tem, ad quantæ honestatis & utilitatis cele-
 brationem amicos tuos inuitas. Obsecro cha-
 rissime, ut & nobis in hoc & tuæ quoque ue-
 recundiæ amodo parcas, nec homines ad hu-
 iusmodi spurcitas, sed magis porcos, si ita uo-
 lueris, aduoca. Nunquid autem uerissimum
 in tua laudatione dixisti, quod scilicet mi-
 ra ibi fieri uideantur? Et uere mira non
 solum uidentur fieri, sed fiunt: quando ra-
 tionabiles homines in bestialem sensum mu-
 tati,

Salomoniste-
cus.

Lapillorum
superstitiosa
proiectio.

Machumet
Veneri addi-
tus.

tati, ista que narrauimus & similia faciunt. Non enim hoc facere possent homines, nisi prius ab humana rationis iudicio ad peccatam animalitatem conuerterentur. Verum ne dicas, nos serio, non ludo tecum agere debere, dimittamus paululum ioca, & quod ad rem pertinet, disseramus. Quæro igitur à te, quæ sunt illa mirabilia, quæ ibi fieri uidisti, uel audisti? Nam si me interrogares de locis uel de ecclesijs Christianorum, tale aliquid non unum ego, sed mille tibi loca numerare & ostendere possem, in quibus cæci uisum, surdi auditum, muti loquelam, paralytici, uel quolibet alio modo claudi gressum recipiunt. Ad ultimum, ibi omnium generum languores & incommoda, siue animarum siue corporum, depelluntur. Ibi etiam sepe, quod maius est, ipsi mortui resuscitantur. Et hoc non aliquibus exterioribus adiumentis, siue quolibet genere medicinae humane, sed fide, & oratione, & pura cordis deuotione id apud Deum & sanctos, pro iusticia & uera pietate erga mortuos impetrante. Tu ergo si unquam uel semel huiusmodi uirtus aliqua in illa quam uocas domum Dei, facta sit, enarra: Et si saltem unum tale quid ibi aliquando factum tibi ostendere potes, concedo uera esse, quæ dicis. Sed quoniam scio te id nullo modo posse, non enim illud tacuisses, si haberes, quando me inuitans, & mirabilia illa narra's, nihil habuisti quod diceres, nisi quia lapilli proijciuntur: quod non uirtutis diuinæ miraculum, sed diabolice impuritatis constat esse deliramentum. Cur illa loca sacrata etiam dixeris, respondere nequis.

DE HOC Q. VOD MACHOMETUS iubet homines ad feritiam suam uiolenter cogi.

D Enig, inuitas me ad uiam Dei, quæ est expeditio contra aduersarios, & incredulos, & participatores, scilicet in ictu gladij, et populatione & deuastatione, donec ingrediantur in fidem Dei, & testificentur, quia non est Deus nisi Deus Machomet, & quia Machomet seruus eius & nuncius, aut reddant tributum subiecti. O tu prudens & sapiens, obsecro te, quomodo possunt continuari uerbatuæ Nam multum discrepant, cum dicas hoc contra tuam scripturam, quam credis esse à Deo, quæ ita dicit: Missus est hominibus pariter in pietate & misericordia. Qualis habetur misericordia cum effusione sanguinis, & latrocinio, & præda? Si autem iterum apposueris nobis Moysen, quoniam ipse cultores idolorum expugna uerit, recordare illa prodigia & miracula, quæ legisti eum fecisse in lege: & uidebis, quod iustum est credere, illum ex præcepto Dei hoc

Christianorum ecclesie miraculis celebres

Machomet sanguinarius,

Moses

fecisse. Similiter de Iosue filio Nun, cui sol & luna steterunt. Quæ miracula cum fieri non possint nisi ab electis Dei, credimus, quod quicquid fecere, iussu Dei factum sit. Tu autem nunquam legisti in diuina scriptura, aliquos ad Deum uiolenter conuersos: nec præceptis, gladio, direptione, captiuitate, sicut tuus socius fecit, & iussit obedire, coactos. Multi certe olim hæretici fuerunt, quorum tamen nullus nec gladio, nec aliqua coactione aliquem ad suam sectam pertrahere conatus est, sed fallacis. Quicumque enim uoluit inducere homines ad ueritatem siue ad mendacium, non potuit hoc facere sine aliqua uel saltem uerisimili prædicatione. Et omnes quidem præter socium tuum ita fecisse noscuntur. Ipse enim ad suam sectam non ita homines, hoc est, non sola arte calliditatis aut ingeniosa loquacitate, sed gladio, & uolentia, & oppensione, & depopulatione coegit. Nunquam auditum est ab aliquo, quod ille dicebat hominibus: Quicumque, non confitebitur me prophetam esse domini seculorum, gladio illum feriam ego. Et omnes quicumque de progenie mea sunt, similiter facient, & domum eius diripiam, & omnem familiam eius captiuitate affligam.

DE VANIS PROMISIONIBUS & minis Machometi.

N On scripsimus ex inuidia uel indignatione, sed causa disputationis, ad quam nos prouocasse uideris. Compulisti nos pauca de multis in medium proferre. Noster siquidem ignis latebat in lapide: sed tuo chalybe excussus, coactas erupit in flammis. Quocirca tamen tibi quam omnibus qui meum scriptum uiderint, plane & fiducialiter loquor. Quoniam illa ad quæ me inuitasti de rebus labilibus & fugitiuis, tam stulta & inania sunt: ut etiam si æterna essent, nullatenus homo rationalis ea deberet appetere, uel suum ad hæc animum inclinare, præsertim cum aperta sint asinis & porcis, siue cæteris animalibus in quibus nihil aliud est quam comedere, & bibere, & concumbere. Hic etenim mundus, qui maxime per ista miseris decipit, apud rationabiles homines cum omnibus illecebris pro nihilo deputatur: qui solerter ac ueraciter cuncta eius blandimenta & gaudia fugitiua & misera esse considerantes, seque ab ipsius laqueis uiriliter excutientes, CHRISTI Domini uera & sempiterna bona in futuro seculo promittentis sacro sanctis uestigijs adhaeserunt. Ipsi autem tuis inordinatis admonitionibus nemo dignus habetur, nisi qui suæ carnis miserie subiaccens, pronus & præceptis ad quælibet libidinis incitamenta, sicut equus & mulus fertur, & rapitur.

Iosue An uiolenter cogendi homines ad fidem,

Hæreticorum fallacia,

Prophete ad simulationem tibi.

Machomet etiam minando arrogans,

Mundi, reff. que mundanarum uantitas,

tur. Ego autem te non puto credere, me ad talia anhelare. Sapientes enim ac rerum causas subtiliter perpendentes, ab omnibus illis, quæ tu pro magno munere in libro tuo promittis, longe distare uidentur. Illi enim indefinenter toto nisu per Dei gratiam elaborant, concupiscentiis et uitia carnis extinguere. Et ut etiam quod non naturaliter superfluum habetur in corpore, possit auferri sanctissimo castimonie studio seipsum non desinunt castigare. Deus enim non creauit hominē ad hoc, nec in die iudicij ad hoc simile resuscitari faciet. Tu autem in libro tui socij scis hoc scri, tū esse: Nos nō ad aliud homines et demones creauimus, nisi ad colendum nos. Deinde aduersus soluit pactum, et destruit edificium, præcipiens uxores tres uel quatuor ducere, et ancillas quantæcumq; inueniri poterunt, unumquengq; sibi applicare: Insuper et more pecudum comedere et bibere absq; ordine, omniq; moderationis discretione. Capitulum uerō repudiij, et licite reuocationis hic ponerem, nisi prolixus esse timerem, et librum istum uerbis inobsequiosis fordidare resurgerem. Nam et ipsi gentiles, qui filios suos idolis immolant, hanc turpitudinem omnimode abhorrebant. Ego autem confundor tanta nominare, et scribere. Ilud uerō quod mihi aliquando dixisti, et meis minis uerberasti, fiducialiter in Christo agens non timeo. Dixisti enim mihi: Considera quæso diligenter, et hanc iniuriam tibi inferre noli, neq; quod noceat prouoca. Audi ergo Dominum Iesum Christum in suo Euangelio mihi dicentem: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: Sed potius eum timete, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. Ego igitur securus et constans, scio et credo, quia nullus in animam meam potestatem habet: nisi Dominus Iesus Christus, cuius nomen sit gloriosum et benedictum. Qui in me abundare fecit clementiam domini mei Emir molimini. Nam et ego et mei similes, qui eius uel longe uel prope familiaritate gaudemus, sub umbra alarum ipsius in securitate, et æquitate, atque benignitate manemus.

EXPOSITIO CVLTVS
Saracenicæ.

Frustra igitur inuitas me ad sectam tuam dicens: Inuito te ad quinque orationes, quas quicumq; impleuerit, petitione sua non fraudabitur, nec damnū aliquid pertimescet: eritque tam in hoc seculo quam in futuro laudandus. Iste quippe orationes duabus institutionibus datae sunt, una quidem à Deo, altera à Dei nuncio. Sunt enim post cœnam tres genu

Castimonie
studium.

Legis Machu
medicæ licet
tia.

Quinque ora
tionum super
fluo.

flexiones, et duæ in aurora, et post meridiem duæ, et duæ post solis occasum. Quicumque autem aliquid ex hoc dimiserit, à peccato immunis non erit, et oportet illum poenitere, et subdi correptioni. Institutio orationis inter diem et noctē XVIIII genus flexionibus constat. In aurora duæ, post meridiem IIII, in uespera quatuor, post solis occasum quatuor, in prima cœna ante comestionem duæ, post cœnam (quæ uocatur ultima, quando iam est alahabama, id est densitas tenebrarū) duæ. Rursus inuito te ad ieiunium mensis Ramazan, quod Deus iudex instituit, et in eo Alchoran uenire fecit. In quo mense de nocte prædestinationis testificatus est, et nox illa mille mensibus melior habetur. Ieiunabis in die ab omnibus cibis et potibus, et concubitu, usquequo solis lumen occidat, et noctis ordo incipiat. Tunc comedes, et bibes, et concubes per totam noctem, quousq; filum album à nigro discerni possit. Hoc enim liberum et licitum est, et uita tranquilla et suauis à Deo. Tunc uero si puritate mentis ad celebrandam noctem prædestinationis peruenire merueris, ab omni malo et nunc, et in futuro seculo securus eris. Dixit etiam Deus gloriosus et excelsus: Scripsi uobis ieiunium numeratis diebus, sicut scripsi illis, qui uos præcesserunt, fortassis timebitis. Si quis infirmus est, aut occupatus itinere, eundem dierum numerū alio tempore soluat. Illorum uerō ieiunium, qui ieiunare non poterint, uictu unius pauperis redimatur. Interim qui obedierit, melius illi erit. Si enim ieiunaueritis, et scieritis, quod hominibus utile est, et iustificationis testimonia, et Alsurcan, propriam mercedem habebitis. Dormire uerō cum mulieribus in ieiunio, licentiam uobis tribuo. Illæ indumentum uobis sint, et uos similiter illis. Præsciuit enim Deus, quod circūcisuri essetis animas uestras, et poenituit eum, et liberauit uos. Adherete igitur illis, et diligite hoc, quod uobis scripsit Deus. Comedite et bibite, donec in aurora discerni possit filum album à nigro. Deinde perficite ieiunium usq; ad noctem sine coitu mulierū. Eritis enim perseverantes in domibus orationū: tamen, appropriabitis eis. Hæc sunt præcepta Dei. Præsebat enim nuncius Dei uespertina cœnam matutino cibo. Iterum inuito ad domum Dei illicitam, quæ in Mecha sita est, et uidere illicitum nunciij Dei, et considerare uestigia et loca ipsius, et quomodo lapilli proijciuntur retro quod uocatur Alchimar, et inuolutionem linteoli circa renes, et quomodo osculatur angulus domus illius, et uidere loca illa sacrata, et multa mira, quæ ab hominibus

Ieiunium:

Alromadanis

Libidinis tr
sus in ieiunio
concessus.

Mechæ cul
tus.

Expediō dī
uina.

appetuntur. Item inuito te ad expeditionem diuinā, quod est contra inimicos & aduersum incredulos proficisci, & expugnare participatores & hereticos in ore gladij, donec ad fidem Dei ingrediantur, & testificentur, quia non est Deus, nisi Deus Machomet, et ipse nuncius Dei & seruus, aut tributum reddant.

DESCRIPTIO PARADISI iuxta figmenta Machometi.

Item inuito te ad confessionem dei, ad cuius nutum resuscitantur mortui, qui indiget eos in iustitia, & bonis bona retribuet, & malis mala. Et faciet suum populū eos qui sibi obediunt, & confitentem singularitatem eius testificati sunt, quod Machomet est propheta ipsius & nuncius, & crediderunt omnibus, quæ super eum descenderunt à deo, in excipiendo legem uidelicet de paradiso, in quo multa bona sunt illis preparata, cum habuerint armillas de auro & electro, eruntq; uestimenta eorum serica, & dicent: Gratias deo, quia non abstulit à nobis retributionem. Nulla oppressio uel molestia eos tanget. Habebunt certum alimentum, & fructus, & erunt in paradiso deliciarum exultantes, & sibi inuicem occurrentes honorificati. Discurretur per eos uasis argenti candidi. Quilibet bibentes delectabitur. Non erit ibi luctus, neq; mœror. Habebunt mulieres uenustis oculis. Habebunt cœnacula, & supercœnacula, sub quibus erunt flumina. Nunquam enim promissio dei fallit. Et dicitur eis: O cultores dei, nolite hodie timere: Tristitia non appropinquabit uobis. Ingreddimini paradysum uos & uxores uestræ, & estote securi. Discurretur per uos calathis & scutellis aureis, & habebitis quod animæ appetunt, & concupiscunt oculi in secura mansione in hortis & fontibus. Ibi primo primam noctem alia non sequetur. Et faciet eos securos à tormentis inferni. Hæc est gratia dei tui. Ipsa est enim liberatio magna. Dixit enim deus gloriosus & excelsus: In paradiso, quem pollicitus sum timentibus me, sunt flumina aquarum, in quibus nihil noxium est. Sunt flumina lactis, cuius sapor nunquam deficit: flumina quoq; uini, bibentium delectatio: flumina uerò mellis purissimi, habent siquidem omnes in eo fructus, & remissionem à domino. Dixit quoq; gloriosus & excelsus: Timentibus deum optime erit in ultimis. Aperientur eis portæ horti Eden, ubi pariter discumbentes precipient sibi afferri uinum, & abundantiam fructuum, et habebunt oculis uxores preciosissimas. Hoc eis promittitur in die Iudicij. Vidus ibi nunquam deficit. Dixit iterū deus gloriosus & excelsus, in descriptione paradisi:

Paradisi f. 27. eie uoluptates.

Si: Sunt in eo duo fontes currentes. Sunt in eo pomorum arbores, & palma, & mala punica. Discumbent in excelis uiridarijs super pomis & prunis. Adducentur timentes deum in paradysum per turmas & agmina congregati. Quibus cum hostiarj ianuas aperuerint, dicent: Pax uobis, habemini: Suauiter ingredimini, & estote hic in perpetuum.

ADHVC DE EODEM.

Et dixit gloriosus excelsus: Feci eos occurrere gaudijs & delectationibus, et dedi eis pro retributione paradysum, eò quod patientiam habuerunt. In quo erunt discumbentes super plumaria, et non percutiet eos sol, neq; frigus: Et super eos umbra illius permanebunt. Per quos etiam uasis argenteis et canistris discurretur, similiter & uasculis modicis argenti, & pixidibus ministrabitur eis, & facient eos potare uase quasi comixti gingiberi. Fons in eo est qui claritas appellatur. Non audient ibi dolum, neq; mendacium. Hæc est retributio domini tui, quod est donum præ maximum. Dominus enim eorum liberabit eos à cruciatu inferorum, dicens: Comedit & bibite securi, discumbentes in lectulis dispositis. Dedimus eis uxores pulcherrimas, nihilq; eis de suo malo cære imputabitur, & unusquisq; secundum quod appetit, obtinebit. Dedimus eis diuersitates pomorum, & quicquid carnis ad edendum concupiscunt, & ut sibi propinent inuicem. Ministri sicut aurum fulgentes discurrent per eos, ad seruiendum parati. Et dixit benedictus & excelsus: Præcedentibus et festinantibus dentur mansiones in paradiso uoluptatis. Pauci de primis, & pauci de nouissimis erunt super lectulis ordinatim dispositis, semetipsos ad inuicem intuentes. Inter quos erunt ministri sine fine mansuri, tenentes discos & concbas & uasa preciosa. Quicquid de pomis uel de carne uolatilium uoluerint, obtinebunt. cum quibus adhererunt mulieres uelut margaritæ fulgentes, scilicet sui operis præmium. Non existit illic dolum uel iniquitas, sed tantum pax et salus. Hæc est descriptio paradisi, quam præparauit deus credentibus in se, & in nuncio eius. Vbi præparata sunt illis multa delectabilia edendi, & bibendi, & dormiendi cum mulieribus intactis. Quæ sunt uelut lapides preciosi sine fine splendentes, & accipient omnia, quæ oculi eorum concupiscunt, & habebunt honorem & uitam. Et sedebunt super thoros mollibus induti, & purpureis: ornati quoque armillis preciosis & nitidis. Vultus eorum hilaris & iocundi. Inter quos mares & femine seruientes ambulabunt, & uelut aurum rutilantes fragrabunt ut muscus, & uariæ aromatum

matum

matum species. Bibent de fonte suauitatis, et dicitur eis, Auete in omni pace. Comedite et bibite, et delectamini, eo quod digni estis, cum omni securitate.

DESCRIPITIO
infernī, iuxta
eundem.

Infideles uero qui participes faciunt deo, et pares illi attribuunt, et propheta dei non credunt, nec epistolam eius suscipiunt, et preceptis dei aduersus prophetam eius rebelles effecti sunt, deputabuntur gehennae incendio: Eruntque in cruciatu et stridore ineffabili, et igne sine fine inextinguibili. Quorum cutis quotiens ignis ardore consumitur, totiens ad noua iterum supplicia reparatur. Mansio eorum puteus abyssi, potus omni felle amarior, cibus de arbore quae appellatur azachum, et est omni pessimo sapore deterior. Erunt sub ira dei cum diabolo, et angelis eius. Dixit quoque deus gloriosus et excelsus: Qui non credunt mirabilibus Dei, et prophetas et eos qui ueritatem praedicant interficiunt, erunt in horribili cruciatu. Quorum opera maligna, nullo eis auxiliante, super ipsorum capita redundabunt. Morientur, nec tamen a cruciatu liberabuntur. Et dixit, Arbor azachum data est pro delectatione impij. Ipsa est enim, quae in profundo abyssi nascitur, cuius fructus quasi demoniorum. De quo manducantes uentrem suum implebunt. Denique omnibus malis subiiciuntur, et semper ad inferni supplicia reuoluentur. Superius et inferius caligo, ignis, et tenebrae. Et dixit: In die resurrectionis facies eorum qui deo non credunt, horribiles atque nigerrime. Nunquid enim gehenna mansio impiorum

non est, et eorum qui nostris signis non credunt, et damnandi sunt: Et dixit Qui non crediderunt, detruentur in infernum conglobati. Ad quem cum peruenerint, et ministri portas aperuerint, dicent illis: Nonne ex uobis erant nuncij missi ad uos, qui uobis insinuantes praecepta dei, annunciauerunt diei istius occursum. Intrate igitur portas gehennae, ad habitandum in ea sine fine. Haec domicilia preparata sunt superbis. Et dixerunt qui in igne summersi sunt, ministris: Deprecamur uos, orate pro nobis deum, ut alleuiet nobis cruciatum huius diei. Ministri responderunt: Orate. Sed quid oratio impiorum, nisi error? Ex hinc sentient pondus cathenarum, et uincula. Erunt pallentes in igne, et rursum fatigati in igne. Tunc uidebit eos afflictione oppressos, et tumidis oculis latenter aspicientes. Iterum dixit benedictus et excelsus: Impij permanserunt in cruciatu gehennae, ubi detrusi ulterius non respiciunt. Nos nihil illis iniuste fecimus, sed ipsi sibi impij extiterunt. Tunc uociferabuntur: Usque quo damnandi sumus, o rex? Dixit, Ita manebitis sine fine. Et iterum dixit: Arbor azachum cibus est peccatorum: feruet in uentre sicut sulphur. Accipite illum, et ad horribilia inferni loca deducite, et super caput eius cruciatus et dolores infundite. Haec sunt enim opera, quae faciebatis. Et dixit gloriosus et excelsus: Afferre aquam amaram, quae uiscera eorum dirumpat. Vae non credentibus in die qua nec permittentur loqui, ut aliqua habeant excusationem. Haec de illa disputatione duorum philosophorum, pagani et Christiani, breuiter excerpti, ad insinuanda signimenta et fallacias Machometi.

Inferno deli
nandi qui.

Azachum:

CRIBRATIO ALCHORANI CLA-

RISS. VIRO D. NICOLAO DE CVSA
Cardinali autore.

PIO SECVNDO, VNIVERSALIS ECCLESIAE
summo sanctissimoq; Pontifici S.

Pius.
Lco.

VME sanctissime Papa libellum hunc, per humilem seruulum tuum fidei zelo collectum. Ut dum more ter sancti Leonis Papæ, prædecessoris tui, Nestorianam hæresim apostolico spiritu, angelico ingenio, diuinis eloquio damnatis: tu Machumetanam sectam de illa exortam, eodem spiritu, pariq; ingenio, facundiaq; æquali, erroneâ, eliminandamq; ostendes, cito prompteq; quadam rudimenta scitu necessaria ad manû habes. Tuo etiam iudicio, qui in episcopo paru fidei princeps es, illum & cuncta quæ scripsi scribam ue, atq; metotû ut fidelem deceat, subijcio, in nullo unquã ab apostolico tuo throno dissenurus.

PROLOGVS.

Petrus Clu-
nascensis.

ECI quam potui diligentiam intelligendi librum legis Arabum, quem iuxta translationem per Petrum abbatem Cluniacensem nobis procuratam Basileæ habui: cum disputatione eorum nobilium Arabum, quorum unus socius Machumet, nisus fuit alium trahere qui doctior et magnus inter Arabes, Christianam fidem quam zelose coluit, ostendit potius tenendâ. Erant etiam alia quædam opuscula de generatione Machumet, & duo decim successoribus eius in regno, & de ipsius doctrinis ad centû quæstiones. dimisi librum apud magistrum Ioannem de Segobia, & ad urbem Constantinopolim perrexi, ubi apud fratres Minores habitantes apud sanctâ Crucem, reperi Alchoran in Arabico, quem mihi in certis punctis fratres illi prout sciuerunt, explanarunt. In Pera autem, in conuentu sancti Dominici erat translatus, modo quo Basileæ dimisi. Quæsiui si quis Græcorû scripsisset contra illam ineptiam: & non reperi nisi Ioannem Damascenum, qui parum post initium illius sectæ fuit, pauca ualde scripsisse, quæ habentur. Fuit tunc Balthasar de Luparis mercator apud Constantinopolim: qui uidens me sollicitum circa prædicta, narrauit quomodo doctissimus & maximus inter Teucros, postquam in Pera occulte de Euangelio sancti Ioannis instructus fuit, cum duodecim uiris magnis ad Papam uenire proponeret, & plene informari, si ego secreta eis de conductu prouiderem. Comperi relatione fratrum hæc sic se habere: & disposui e conductum, ut petierunt. Et quia ille supremus præerat hospitalibus, uoluit illa uisitare: & demum declinando

Ioannes Da-
mascenus.

32

ad locum ubi nauis eos expectabat, Romam proficisci, sed pestis eum in uisitatione abstulit. Dominus Balthasar, qui nunc miles Bononiae moratur, sæpius mihi retulit, omnes doctores eorum, euangelium ualde amare, & libro legis suæ præferre. Demum concitauit fratrem Dionysium Carhusiû, ut scriberet contra Alchoran: qui fecit, & misit opus suum magnum Nicolao Papæ. Vidi post hæc Romæ libellum fratris Ricoldi ordinis prædicatorum, qui Arabicis literis in Baldach operâ dedit, & plus ceteris placuit. Vidi et aliorum fratrum de ea materia scripturas catholicas: maxime sancti Thome, de rationibus fidei ad Cantorem Antiochenum: & ultimo reuerendissimi domini Cardinalis sancti Sixti, hæreses & errores Machumet uinis rationibus confutantis. Ego ingenium applicui, ut etiam ex Alchoran Euangelium uerum ostenderem, & ut hoc facile fieri possit, cõpendiosum meum cõceptum paucis præmittam.

Dyemillu

Ricoldus,

Thomas

Appetitus
Spiritus

Bonum

Experiemur in nobis appetitum quendam esse, qui ob motum qui in eo est, spiritus dicitur: quodq; ratio motus ipsius est bonum. In ratione enim boni, mouetur appetitus. Sic uidemus bonum sua ui trahere spiritum nostrû: ac quod nulla est ratio cur bonum appetitur, nisi quia bonum. finis igitur desiderij, bonum. Neq; potest aliunde spiritus noster habere appetitum boni, nisi à bono. Bonû igitur, est creator spiritus nostri ad se: & est eius principij pariter et finis. Nõ igitur quiescit spiritus noster, nisi in suo principio. Et quia spiritus noster intellectualis non est ipsum bonum quod appetit, cum bonû illud non sit in ipso: si enim in ipso intellectu esset, esset intellectû sicut scitum in scientia est scientia. Ignorat igitur intellectus quid sit bonum illud. Appetit ergo spiri

622

tus intellectualis, in sua natura comprehendere bonum illud. Nam etsi nulli deesse possit quod est, cum esse sit bonum: tamen nisi intellectus intelligat ipsum, caret eo, & quiescere nequit. Et cum intellectus quid sit hoc bonum, quod esse non dubitat, ignoret: non habet etiam scientiam nominis eius, et conceptum de ipso facere nequit, quem non habet omnino conceptu maiorem & meliorem. Et quoniam nihil experimur in nostro intellectu comprehendere, quod per sensum in ipsum non intrat (caecus enim a natiuitate scientiam coloris non habet) scimus bonum illud non esse de regione huius sensibilis mundi, quodque spiritus noster in hoc mundo ad quietem non peruenit. Cum autem sciamus appetitum boni illius nos non habere frustra, etiam certi sumus spiritum nostrum intellectualem non esse de sensibili mundo, sed quod exuta sensibili uita ipsius appetitus ad quietem pertingere poterit. Verum nisi ad hoc nostrae intellectualem naturae iste mundus conferret, frustra intrassemus in ipsum. Oportet igitur quod fateamur, nos in hoc mundo habitari uel dehabilitari posse, ad hoc quod in futuro seculo quietemur uel inquietemur. Via autem per quam in hoc mundo transire debemus, ut habitemur ad apprehensionem desiderati boni, non debet esse nisi bona: & quae seducit, mala erit. Haec sic se habere, cuique habenti intellectum clarum est. Sed cum multae possint uiae esse quae bonae uideantur, manet haesitatio, quae sit illa uia uera & perfecta, quae certitudinaliter nos ducit ad cognitionem boni, quod quidem bonum nominamus Deum: ut dum de ipso confestimur, nos mutuo intelligamus. Moyses quidem descripsit unam: sed non est ab omnibus recepta, nec intellecta. Christus illam illuminauit, & perfectit, multis tamen adhuc incredulis remanentibus. Machumet eandem uiam, ut ab omnibus etiam idololatriae reciperetur, faciliorem describere nisus est, licet astu maligni seductus. Et haec sunt magis summatim descriptiones, dictae uiae: licet aliae multae sapientum & prophetarum factae sint. Omnes autem descriptiones iam dictae, in fundamento habent bonum illud saepe dictum, esse maximum: et ideo unum, quod deum unum omnes appellant: suasque descriptiones bonas dicunt, quia sint ipsi, aut putentur ab eodem bono Deo reuelate. Clarum est autem, quod cum nullus purus homo deum concipere possit, quod non habemus certitudinem, qualem cumque purum hominem nobis posse uiam ad sibi ignotum terminum pandere. Unde si nec Moyses, nec Machumet unquam dum in hoc mundo essent, saepe dictum bonum uiderunt (Deum enim nunquam uidit homo) quomodo

Via ad cognitionem boni uera quae.

Moses.

Christus.

Machumet.

Deus unus et bonum unum

tunc alijs iter ad ipsum pandere potuerunt? Esto autem quod sermones aliquos eis immixtos publicassent, qui figurabant seu significabant Deum, et uiam ad ipsum: tamen ipsi illos exponere non potuissent, neque alius homo. Et si aliquis homo hanc uiam manifestare potuisset, aut posset, illum utique maximum omnium hominum esse necesse fuisset, quemadmodum Messiam esse omnes nationes fatentur. quod si ille homo non esset ipsa omnisciens diuina sapientia, per quam deus omnia operatur: utique quod sibi incognitum esset, reuelare nequiret. Iesus autem uirginis Mariae filius, Christus ille, per Moysen & prophetas praenunciatus uenturus, uenit, et uiam saepe dictam, cum nihil ignoraret, manifestissime propalauit, attestante etiam Machumet. Certum est igitur, quod qui Christum et uiam eius sequitur, ad comprehensionem desiderati boni perueniet. Unde si Machumet in aliquo, Christo dissentit: necesse est, ut hoc aut faciat ignorantia, quia Christum non sciuit, nec intellexit: aut peruersitate intentionis, quia non intendebat homines ducere ad illam finem quietis, ad quem Christus uiam ostendit, sed sub colore illius finis, sui ipsius gloriam quaesuit. Vtrunque autem uerum credi oportere, comparatio legis Christi ad legem ipsius docebit. Tenendum igitur credimus: ignorantiam, erroris et maleuolentiae causam esse. Nemo enim cognoscens Christum, dissentit ab ipso, aut detrahit eidem. Intentio autem nostra est, praesupposito Euangelio Christi, librum Machumet cribrare, & ostendere illa in ipso etiam libro haberi, per quae euangelium si attentione indigeret, ualde confirmaretur, et quod ubi dissentit, hoc ex ignorantia, & consequenter ex peruersitate intentionis ipsi Machumet euenisse. Christo non suam gloriam, sed dei patris, & hominum salutem, sed gloriam propriam quaerente.

Christus uere ad Deum uiae doctor.

Machumetis icopus. Ignorantia erroris & maleuolentiae causa.

ALIVS PROLOGVS.

Refert nobilis ille Arabs Christianus, de quo supra memini, Sergium monachum de monasterio suo eiectum, Mechem applicuisse, ibique duos populos repperisse, idololatrias, & Iudeos, praedicasseque ibidem fidem Christianam, prout Nestorius illam tenuit, ut fratres suos illius sectae placaret ad gratiam: quia omnes idololatrias conuertisset ad fidem, inter quos Machumet erat, qui conuersus de idololatria, mortuus est Christianus Nestorianus. Sed tres astutissimi Iudaei se Machumet coniunxerunt, ut ipsum auerterent, ne perfectus fieret, & illi suaserunt uaria mala. Post uero mortem Machumet, omnibus ad suam sectam reuertentibus, illi Iudaei accesserunt Hali filium Habita

Ricoldus. Sergius monachus.

Habitu efflor
Machumeti.

Dominus ap-
pellatio soli
Deo conueni-
ens.

Patris appel-
latio in Deo.

Nestoriani.

Nestorij error

lix, cui Machumet suas collectiones dimisit: & persuaserunt ei, ut sicut Machumet, ita & ipse se in prophetam eleuaret, & apposuerunt, & deposuerunt de libro Machumet, quæ uoluerunt. Videtur igitur quod Machumet ab initio fundatus fuit per Sergium, ut esset Christianus & legem illam seruaret. Ab illa uia non potuerunt Iudei ipsum amouere: sed ut quantum possent retraherent, addiderunt illa per quæ uideretur propriae sectæ propheta, & ueteri testamento non minus quam Euangelio fidem dare. Sergius autem obinuit ab eo (ut refert supra allegatus) quod ipse posuit in Alchoran Christianos maiores amicos, maxime religiosos & sacerdotes, quam Iudeos. & quamuis hæc dicat, tamen postea à Iudeis inductus, Christianos deridet, qui suos prelatos & potestates Dei loco uenerantur. Hoc ideo, quia Christiani nominant illos nomine quo solus Deus nominatur, scilicet dominos. Nulli autem conuenit illud, nisi Deo. Sic enim in Exodo habetur: dominus, ipse est Deus. Facit etiam de decem nominibus Dei aliquando mentionem, inter quæ est Adonai, quod dominus interpretatur. & nomen ineffabile per Adonai significatur, legitur, & exprimitur. Ideo in Alchoran, nulli nisi deo tribuit hoc nomen, imò nec Christo, nec Mariæ uirgini. Et quia Christiani nominant Christum, Dominum Iesum, & Mariam dominam: dicit, quod loco Dei ipsi uenerentur. Et sicut cauet quod nunquam nisi Deo tribuat hoc nomen Dominus, ita cauet quod nunquam Deo tribuat nomen patris: quia dicit deum, prout uult omnia facere, ideo non conuenit ei alius generationis. Quando igitur ipse de Christianis bona dicit, intelligit de uestitis in albo: sic enim discipulos nominat. & de credulis Christo, uti Nestorianos putabat, quorum errorem ignorauit, nec alios Christianos cognouit. Nestorius autem omnia quæ sunt in Euangelio acceptauit: & quod in Christo esset corpus, anima, & diuinitas: circa modum autem unionis errauit. Fatebatur corpus & animam uniri unione naturali, ut esset uerus homo: sed hominem illum uniri diuinitati atebat per gratiam. sed non per communem gratiam, quia boni deo uniantur, sed per plenitudinem gratiæ, ob quæ

una esset Dei & hominis Iesu uoluntas. propter quam excellentissimam gratiam de Christo uerificaretur, ipsum esse filium Dei. Sed non admisit Mariam esse matrem Dei: quia id quod in Christo reperitur à matre sua receptum, non conuenit Deo. sic uoluit naturam humanam in Christo esse deificatam. Et quia Euangelium dicit, quomodo uerbum Dei factum est caro, non quod caro sit facta uerbum Dei: ideo hunc sensum damnauit ecclesia in Concilij uniuersalibus, tertio, & quarto, dans matri Iesu nomen quod est theotocos, id est Dei genitrix. Nestoriani autem generationem eternam confitentur. Quare uidetur Machumet contra sanctissimam trinitatem & generationem eternam nihil uoluisse scribere, solum pluralitatem deorum damnans, ut dicitur. Etiam si quis interrogasset Machumet, in qua forma misisset Deus ad homines legatum plus quam angelum, certum est ipsum dixisse: si Deus angelum mitteret legatum ad homines, eum forma humana indueret. sic, & si plus quam angelum mitteret, respoderet. Misit autem, secundum ipsum, Christum: quem dicit uerbum Dei, & filium Mariæ. Quare cum uerbum Dei sit eiusdem nature cuius est Deus, cuius est uerbum (omnia enim Dei, Deus sunt, ob simplicissimam eius naturam) quando uoluit Deus summum legatum mittere, misit uerbum suum, quo non potest maior legatus concipi. Et quia ad homines misit, uoluit quod indueret humanam naturam mundissimam: quod ita fecit in uirgine Maria, ut sapius legitur in Alchoran. Non igitur erit difficile, in Alchoran reperiri euangelij ueritatem: licet ipse Machumet remotissimus fuerit à uero euangelij intellectu. Nec est prætermittendum, quomodo capitula collectionis dicti libri legis Arabum, non continuantur ad inuicem: sed quolibet de per se, integrum existit: & proprius est rhythmus, seu carmen plene mensuratum. In hoc enim summum studium adhibuit compilator, ut blanditijs dictaminis cunctos alliceret, & in stuporem uerteret, sicq; dictata faceret diuina uideri. Hinc ignoscendum mihi, si non uidebor undique congruum ordinem tenere: quando confusissimi libri continentiam discutio.

Maria theotocos.

Christum ad uerbum esse eo fieri etiam Machumet.

Euangelij ueritatem reperiri etiam in Alchoran.

Alchoran uerlib. scriptum.

OPVS IN TRES LIBEROS DIVISI, ET

cuiuslibet Capita Annotauit.

CAPITA LIBRI I.

huius operis.

- De Alchoran: & quod Deus uerus non sit autor eius. Cap. 1.
 Quid continet Alchoran, secundum eius laudatores. cap. 2.
 Quid continet, secundum iudicium perierorum. 3.
 Quod Alchoran fide careat, ubi sacris scripturis contradicit. 4.
 Quod euangelium sit Alchoran preferendum. 5.
 Quod euangelium sit lux ueritatis Alchoran. 6.
 Quod elegantia distaminis non probat Alchoran Dei esse dictamen. 7.
 Quod Christum sequentes omnibus preferuntur. 8.
 Quod Alchoran male dicat Christianos in credulos, quia Christum filium Dei dicunt. 9.
 Quod clare ostenditur Christus dei filius. 10.
 Cur Christus non se nominauit deum, sed Dei filium. 11.
 Laudes Christi ex Alchoran, & ostensio diuinitatis eius. 12.
 Facilis ostensio, Christum qui est uerbum Dei patris, esse eius filium. 13.
 Obiectio ex Alchorā, & eius solutio. 14.
 Quod Iesus, quia Meisias, est Dei uerus filius. 15.
 Quod Christus quia uerbum & legatus summus Dei, est Dei filius. 16.
 Quae testimonia Alchoran continent, Christum Dei filium esse. 17.
 Quomodo in Alchorā intelligi debet, Christum esse spiritum & animam Dei. 18.
 Quomodo in Alchorā intelligi debet, Christum esse uirum bonum & optimū, & faciem omnium gentium. 19.
 Digressio ad manuuctionē diuinorū. 20.
- CAPITA LIBRI II.
- De theologia mystica, secundum quā Deus est ineffabilis. 1.
 De theologia affirmatiua, secundum quam Deus est creator trinus & unus. 2.
 Quomodo ex operatione intellectualis naturae, uidemus diuinam. 3.
 Quomodo de fecūditate intellectualis ad fecūditatē diuinā naturae eleuamur. 4.
 Manuuctio ex ijs quae in mundo sunt, ut uideatur Deus trinus. 5.
 Manuuctio de intellectuali trinitate, ad diuinam. 6.
 Manuuctio eiusdem per amorem. 7.
 Declaratio sanctae trinitatis. 8.
 Aenigma licet remotum, benedictae trinitatis. 9.

- Iterum ex tribus personis manuuctio. 10.
 Quod necesse est Arabes fateri trinitatē. 11.
 Christum ueraciter fuisse mortuum & crucifixum. 12.
 Quod crucifixio sit Christi exaltatio & glorificatio. 13.
 Quomodo Deus animam Christi ad se reduxit, ipsum transfigurari fecit, & assumptum. 14.
 De resurrectione Iesu Christi. 15.
 Mysterium natiuitatis & mortis Christi. 16.
 De fructu mortis Christi. 17.
 De paradiso. 18.
 Inuectio contra Alchoran. 19.

CAPITA LIBRI III.

- Quod Alchorā, fide unius Dei salua omnibus blāditur, Christū tamē prefer. cap. 1.
 Quod Machumer ignorauit quid agendū & sentiendum, & nihil firmi reliquit. 2.
 Cur dicuntur saluati credentes Alchorā, & quod gladius est magister. 3.
 Quod deus Alchoran uideatur deus absolutus, & deus alius quo de loquitur, rebus sit immensus. 4.
 Quod Deus Alchoran uideatur minor omnibus rebus, & seruus Machumer, atque eius conceptus. 5.
 Quod Machumer temerē contra dei praecipua Christū in christianis persequitur. 6.
 Quod Machumer credat Dei praescientiam necessitate ad omnia quae aguntur. 7.
 Quod finis operis Machumer, fuit sui exaltatio. 8.
 Quod Machumer nūc scribat Christū deū & hominem, nūc hominē tantū, sic nūc singularem Deum, nunc pluralem. 9.
 Quod Machumer continue uariat, ut in exemplis. 10.
 Cōtra id quod lex alchorā sit lex Abrahā. 11.
 Quod Alchorā male dicat Abraham fuisse idololatram, & uera historia ponitur. 12.
 De promissione facta Abrahāe fidei. 13.
 Quod pactū Dei & Abrahāe excludit Ismaelitas: in Christo mediatore concluditur. 14.
 Quod nō nisi Christianus trinitatē in unitate adorās, Abrahāe filius esse possit. 15.
 Quod Arabes legem Abrahāe penitus ignorant, & eius sint persecutores. 16.
 Persuasio quod Solthanus mandet Mariā uirginem theotocon credi, & lumen euāgelij amplecti. 17.
 Ad califfam de baldach quod Iudaei de Abraham apposuerunt in Alchoran. 18.
 Ostensio sine Christo nō posse felicitari. 19.
 Ostensio Christum meruisse Christianis immortalitatem. 20.
 Declaratio similitudinis Adā & Christi. 21.

Alchoran;
Alfurkan.

ST liber legis Arabum Alchoran, ob præceptorū collectionem, atq; Alfurkan, ob discretam capitum separationem, nominatus. Habet et alia nomina. Dicunt

Mater libri,
Azora.

Alchoraniani
cores.

Gomar,

Odinet.

Autorem Alchoran non esse deum.

quidam obseruatores libri, illum aliter in Oriente, & aliter in Hesperijs partibus distinguunt. Occidentales enim, post orationē quæ præmittitur, & mater libri nominatur, aiunt totum librum azoras, seu capita habere 123. Orientales uerò primam azoram, aiunt durare usque Soret amram, quod est quintum Cap. in libro Hispaniarum. Hic liber ut in Hispania legitur in Latinum uersus, per nos uisus est. & ubi de hoc libro legis quicquam allegamus, illud in Latino illo haberi, dicere intendimus. Huius autem uidetur apocryphus. Aiunt enim quidam Arabes, ipsum Machumet quendam de Arabia de genere Ismael composuisse. Alij uerò dicunt, Machumet dixisse hunc librum in septem uiris à deo descendisse, quos nominant. Alij dicunt, mortuo Machumet quatuor differentes & discordantes Alchoranos per quatuor quos nominant, sibi aduersantes, compositos. Dicunt etiam quidam, hunc qui in usu est, Merbam filium Elheken composuisse, & alios igni tradidisse. Fertur etiam Elgag, uirum potentem 85. sententias detraxisse de libro, & totidem alias addidisse. Legimus in chronica Machumet, & regum suorum successorum quomodo Gomar secundus rex post Machumet, ordinauit orationes fieri in singulis templis, in mense Remadam, & Alchoran, completo mense, perlegi. Cui successit Odinet, qui auxilio aliorum, integritatem Alchoran primo collegit. Ex quibus certum est, licet Machumet aliqua præcepta ex testamento & euangelio collegerit, quæ præcepta Dei seu Alchoran dicebantur: tamen liber iste in sua integritate post eius obitum collectus est. Liber uerò ipse in primo cap. sic dicit: Omnis aduersarius, Gabrielis hunc librum tuo cordi per creatorem intimantis, ipsūq; diuino præcepto tuis commissum manibus, &c. Hæc ut dei uerba ad Machumet leguntur, & sæpissime in libro eadem sententia repetitur, quæ uult solum Deum creatorem autorem libri esse. Sed ut sapientiores Arabes & ueræ historiæ habent, & liber ipse atque nomen Alchoran ostendit, tunc est collectio quorundam præceptorum. & quæ quidem collectio, nullo mo-

do deo uero attribui potest. Vnde ipse colligeret, qui est ipsa sapientia? Oportet igitur quod collectio quæ non potest nisi in tempore fieri, nequaquam deo ascribatur: cuius operatio est supra omne tempus sine successione. Cui igitur debet ascribi collectio, nisi homini: qui de diuersis scripturis collectionem facit, et collecta ut uult appellat, quemadmodum hæc collectio Alchoran dicitur? Ideo quidam sapientes libri defensores, aiunt collectionem esse humanam: intimationem uerò Dei, per Gabrielem esse. Verum est, collectionem hominis esse, sed quod Deus creator uniuersi, per Gabrielem ipsum librum intimaucrit cordi Machumet, non potest esse uerum: cum illa in libro contineatur, quæ ob suam turpitudinem, iniusticiam, & notam mendacij, & contradictionis, Deo sine blasphemia ascribi nequeant. Alius igitur erit autor eius, quam Deus uerus: nec potest esse, nisi deus huius seculi. Hic enim est, qui excæcat mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ CHRISTI, qui est imago Dei inuisibilis. quibus cum Euangelium sit operatum, ipsi pereunt, ut Apostolus Corinthijs scribit. Hic falsus deus, seu princeps huius mundi, qui à principio est mendax, per aliquem suorum angelorum, qui speciem lucis, & nomen forte Gabrielis assumpsit, inteniens Machumet hominem idololatram, Venerem colentem, & omnia quæ huius mundi sunt concupiscentem, ad hoc aptissimum: per ipsum principaliter, & eius successores, mendosam Alchoran collegit, cui hæreticos Christianos et peruersos Iudeos aptos ad hoc consiliarios adiunxit. uti sunt Sergius Nestorianus, & Iacobita Babeira: & Iudei, Fineses & Abdia, nomine Salon, postea dictus Abdalla: ut ueræ historiæ de hoc apud Arabes reperuntur. Et licet multa testimonia uideatur continere de laude ueteris testamenti, & Euangelij, & prophetarum Abraham, Moysi, et maxime IESU CHRISTI filij Mariæ uirginis: tamen cum illis omnibus quo ad uerum & salutarem finem contradicat (ut infra patebit) potius ad decipiendum hæc laudes positæ creduntur.

QVID CONTINET ALchoran, secundum eius laudatores. Cap. II.

Dicunt autem sequaces Machumet, bona intentione Alchoran scriptū, & continere Machumet orphanum, erroneum seu idololatram, atque pauperem, legis & scripturæ penitus ignarum, solum natiuam Arabum linguam scientem, multas uxores habentem, à Deo

Collectio.

Christus imago Dei.

Machumet idololatra, & Veneris cultor.

Sergius, Bateira, Fineses, Abdia Salon, Abdalla.

Machomet
est prae-
dictus a secta-
ribus ipsius

à Deo misericordiam consecutum, diuitem,
 & magni cordis subtilium capacis, & alti-
 nominis factum. Quem ipse Deus doctorem
 rudis gentis Arabicae & idololatrie consli-
 tuit, legatumq; suum ad ipsas creauit, & eis
 prophetam prae posuit, absque tamen manife-
 sta miraculorum potestate, ut gentem illam si-
 bi commissam ab errore in uitam reduceret.
 Et reuelauit ei Deus, ut fidem Abrahae uiri
 iustissimi (qui à deorum cultura recedens, u-
 num solum Deum uniuersorū creatorem ado-
 rauit) acceptaret, & ab Arabibus acceptan-
 dam suaderet, absque tamen uolenta coactio-
 ne, predicaretq; illum solum & unicum om-
 nium creatorem, & non alium esse imperato-
 rem & regem uniuersi, omnium bonorum da-
 torem, omnipotentem, uitae & mortis dispen-
 satores, sapientem, incorporalem, incom-
 prehensibilem, & interminalem seu infinitum,
 piū, & misericordem, ueniamq; datorem om-
 nibus fidelibus ipsum adorantibus et inuocan-
 tibus. qui in die illa tremendi iudicij, quae e-
 rit omnium terminus, resuscitabit mortuos
 ea facilitate qua ipsos creauit. & iudicabit in-
 ter bonos & malos, dans fidelibus & credu-
 lis secundum merita sua perpetuam paradisi
 omnium uoluptatum & desideriorum mansio-
 nem, & uitam optimam: Incredulis uero &
 malis, iuxta demerita cuique, gehennam &
 perpetuam poenam. Librum uero Alchora-
 num à Deo descendisse dicunt, cuius libri ma-
 ter & uerissimum fundamentum, fides prae-
 missa uisus Dei, & reditus omnium ad ipsius
 terribile iudicium affirmant. Alia autem quae
 in ipso libro continentur, quaedam aiunt pro-
 bationes illius fidei, quaedam uero leges Ara-
 bum, quas secundum librum illum creduli Ara-
 bae seruare tenentur. si Deo quem colunt
 obedire, & in eius gratia persistere uolunt, &
 iuxta merita felicem assu qui in in par. diso re
 muneracionem. Vnde omnes hanc fidem te-
 nente, Musilmannos, scilicet sanae fidei ap-
 pellant: siue sint homines, siue angeli, aut de-
 mones. Hanc igitur fidem dicunt de necessi-
 tate salutis, omnes qui ignem aeternum uitare
 uolunt, tenere oportere. in quam omnes, ut
 aiunt, praeteriti prophetae consentiunt. Ideo
 liber ille, nulli prophetarum contradicit, sed
 approbat eos, et confirmat libros à Deo ipsis
 traditos: scilicet testamentum Moysi, psal-
 terium Dauid, & Euangelium traditum I E-
 S V CHRISTO filio Mariae uirginis, con-
 cludens omnes praedicta credentes, & legem
 in libris legis suae scriptam obseruantes, libe-
 rari à gehenna. Dicunt, quomodo omnibus
 gentibus Deus natiuos nuncios miserit, & eas

Alchoran sum-
ma.

Muslimanni

Deum omni-
bus gentibus
natiuos nun-
cios miserit.

commonuit quid credere & quid agere ipsa
 oportet, ut in die iudicij inter bonos conu-
 merentur, & paradysum plenum gaudij asse-
 quantur: ne causam habeant tunc se excu-
 sandi, non recepisse doctorem & commonito-
 rem: quodq; illis Dei nuncijs credere debe-
 bant, & diuinis per eos promulgatis prae-
 ceptis obedire, in quo decipi non poterant.
 Quomodo enim Dei uerbis parendo, in Deo
 confidens, qui est ueracissimus, quisquam in
 die illa se posset reperiri deceptum? Qua-
 re concludunt, quod si uarietas legum uel ri-
 tuum in identitate fidei in uarijs gentibus per
 Dei nuncios praecipua reperitur, hoc qui-
 dem obediēti, nequaquam quo minus apud pi-
 issimum atq; iustissimum iudicem condignum
 praemium assequatur, obesse poterit. Enu-
 merat autem prophetas & Dei nuncios, qui-
 bus credendum erat, Abraham, Imaelem,
 Isaac, Iacob, Moysen, CHRISTVM, &
 alios plures. Haec est summa continentia Al-
 choran secundum libri illius laudatores.

Nuncijs Dei,
quibus credē-
dum.

Q V I D C O N T I N E T A L-
 choran, secundum iudicium
 perfectorum.

Cap. III.

Sed quitam inter Arabes quam Christia-
 nos perfectionem dono Dei assecuti sunt,
 aduertunt, quoniam sub praetextu huius era-
 dicationis idololatriae, asserunt Christum nec
 Dei filium, nec crucifixum, & quod haec ad-
 iectio uidetur totius libri intentio: scilicet
 quod CHRISTVM seu Messiam nec Dei
 filium, nec crucifixum persuadeat. quoniam
 CHRISTVM filium Dei esse, & in cru-
 ce mortuum, est fides illa quae uincit diabo-
 lum & mundum, & sola est uera & perfe-
 cta, & nulla fides praeter illam resistere po-
 test diabolo, & dare uictoriam & immorta-
 lem uitam fideli, in regno caelorum intellectu-
 ali & incorruptibili. Ideo hoc medio sathan,
 de mundo ipsam euangelicam fidem omnino
 eliminare conatur: quemadmodum uidemus
 multa Christianorum regna iam à fide uera
 CHRISTI recessisse, & Arabum legem
 acceptasse. Scimus autem tam ex Euangelio,
 quam Alchoran, Mahumet non posse praeua-
 lere, sed CHRISTVS demum uincet, ut
 infra patebit. Multi etiam Christiani sub prin-
 cipibus sectae Arabum CHRISTO deuotius
 seruiunt, et infiniti Christiani renegati, et
 Arabes, et eiusdem legis cum ipsis, timore gla-
 dij fingentes se illius sectae, in hora mortis pro-
 fitentur se Christianos, sic finaliter omnes
 facient.

Impia Alcho-
rani dogmata

Christus tan-
dem uictor.

Quod

43
QVOD ALCHORAN
fide careat, ubi sacris scriptu-
ris contradicit.

Cap. IIII.

Machumet li-
terarum prof-
sus ignarus.

Dicit autem quidam sapiens, attendendum, quomodo necesse fuit, Machumet (qui nul- lam præter Arabicam linguam sciuit, nec le- gendi artem, nec scribendi habuit, etiam si e- loquentia Arabica, rythmica & poetica præ cæteris pollebat, quia præ cunctis Arabicis li- bris Alchoran laudatur:) habuisse Iudeos & Christianos, qui illi in Arabica lingua ea quæ in ueteri testamento, psalterio, atque euange- lio continentur, referrent. Nam in illis sa- cris literis per Alchoran approbatis & con- firmatis, tanquam lucidis & perfectis doctri- nis, eum peritum esse oportebat, cum sint Al- choran substantia, & præsuppositum, & no- minantur supra aliqui ex illis, qui ei adhe- serunt. Sed cum illi hoc obijceretur, quod sic instrueretur, cecidit in faciem suam, & con- tractæ sunt manus eius & pedes, & socij co- operuerunt ipsum uestibus suis. qui ad se re- diens dixit: Deus misit corripere uos de ser- mone quem dixistis, quod tales me docerent, & legit unam sententiam ex Azora eluael, quod interpretatur palma, quæ sic habet: Sci- mus quod ipsi dicent, quod instruet eum homo lingua eorum qua loquuntur, Persica. Hæc autem Arabica patens est. Ex hoc dixit, Quo- modo potest dici quod illi me instruerent, quo- rum unus Persicus, & alter Hebræus est. qui dixerunt ei: Potest esse quod lingua sua lo- quantur tibi, & exponant, & tu lingua tua omnia rectifices. nec inuenit responsonem. Ecce ipsum Machumet à diuersis instructum.

Et quia eo tempore, quando Machumet post CHRISTVM annis 624. tempore Heraclij Imperatoris inceptit, multe hæreses circa Euangelij & ueteris testamenti intelle- ctum dudum exortæ fuerunt, & synodaliter reprobatæ: est uerisimile ad ipsum plures con- fluxisse, qui puritatem intelligentiæ dictarum scripturarum permixtam cum nouitatibus o- pinionum minus uerarum habebant, & scri- pturas Veteris testamenti cum Talmuthicis narrationibus, & Euangelij claritatem cum Apocryphis libris permiscebant, & prout ip- sum uisum fuit ipsi Machumet recitabant. Fertur etiam, supra nominatos Iudeos se Ma- chumet coniunxisse, ut impedirent ne perfe- ctus fieret Christianus. Ex quo & poetico scri- bendi modo euenisse aiunt, raro concordare historias in Alchoran descriptas, cum ipsis in Veteri testamento & Euangelio positis. Sed

Quando Ma-
chumet flo-
ruerit.

Historiæ Al-
chorani cura
ueteris & no-
ui testamenti
historijs disti-
deant.

44

contra hæc (ut aiunt) nititur Machumet re- spondere, se non nisi à Deo informatum: uo- lensq; excusationem adducere, dicit 25. cap. Cum sit hæc (scilicet in Alchoran) alicuius uerbi pro uerbo mutatio, deo compositionem suam sciente: dicunt increduli, tu quidem non es nisi mendax, cum adeo uerba tua uarias. sed huius rei plures sunt inscij. Ipse namque deus & spiritus benedictus, hunc librum ueracis- simum composuerunt. Sed hæc excusatio con- ficta & mendax, non sufficit: quin libri com- positor uariis reperitur, quod de uero & in- commutabili Deo asserere blasphemiam est. Ne- que dicimus uariationem, si sit uerborum ali- qua mutatio, stante identitate sententiæ, sed u- bi sententiæ Alchoran non est eadē cum Euan- gelio, aut ueteri testamento, tunc enim nequa- quam excusabilis est Alchoran, quin concedi oporteat, deum illa non tradidisse, cum nõ con- cordent cum prioribus diuinis, & per Alcho- ranum approbatis libris. Puta, ait in Alcho- rano, uirginem Mariam matrem IESV, foro- rem Aaron, et filiam Amram: certissimum est, illum qui hæc Machumet narrauit, errasse, & ueram euangelij historiam ignorasse. cum Ma- ria filia Amram, soror Moysi & Aaron, mor- tua fuerit annis plus mille, & in deserto sepul- ta, ante uirginem Mariam matrem Iesu Chri- sti gloriosam, quæ, ut in eodem legitur Al- chorano, fuit tempore Zachariæ patris Ioan- nis baptistæ. Et cum hæc nõ semel, sed pluries Alchoran dicat, hoc unicum exemplum suffi- cit errorem reperiri in libro, et ideo Dei com- positionem non esse. Adhuc dicit Capite sep- tuagesimo quinto de Maria in fine: Maria se di- rigendo, nil malitiæ seu prauitatis operata est. unde animam inflauimus illi, nostra uer- balibrumq; confirmanti, & in bonitate per- seueranti. Certum est Mariam ante Alcho- ran penè sexcentis annis mortuam: Quo- modo tunc confirmauit librum Alchoran, de quo tamen Arabes ipsum loqui intelligunt? Sic er- rat in Capite trigesimo quinto, in recitatione illa, quando Moyses uenit ad Pharaonem: u- bi Pharaos dicit, se Moysen in sua domo nu- triuisse. Nam ille Pharaos, qui Moysen nu- triuerat, diu mortuus fuit ante reditum Moy- si ad Aegyptum: Exodi capite quarto. Fuit enim quadraginta annis Moyses in Madian, quo tempore obierat. Talia plura reperiu- tur dissona à ueritate sacræ scripturæ, à Deo, ante Machumet traditæ, & Alchoran præ- ferendæ. Nec Alchoran hoc negat. Sic e- nim capite decimonono dicit: Si de manda- tis tibi missis quicquam dubitas, anteces- sorum tuorum Libros legendo, ueritatem tibi

Variatio in
quibus intelli-
gatur.

Maria soror
Moysi.

Pharaos.

sibi missam agnosces, ne sis ambiguus nunc, nunc negans, nunc affirmas. Ecce iubet in dubijs recurri ad libros priores, qui etiam admittit, quod ueriores seu meliores libri ostendantur, & illis stetur. Sic enim Capite trigesimo dicit: Recentes te magum affirmantes, tu dic, Librum isto meliorem, uestrum dictum affirmantem afferre, eumq; beniuole sequar. Ecce quomodo nunc uult affirmare Alchoran euangelio preferendum. Non sunt igitur ea que in Alchoran continentur, ut Dei uerba acceptanda, quando prioribus a Deo traditis, & per Alchoran admissis libris, aduersantur.

QVOD EVANGELIUM
sit Alchoran preferendum.

Cap. V.

Descendentes itaq; ad magis particularia, ut deueniamus ad id quod intendimus, scilicet euangelium Alchoran preferendum, dicimus eum qui Alchoran in Hispania in Latinum uertit, referre in principio Capite quinto, seu Soretanram, sic haberi: Deus pius & misericors, uiuus & altissimus, preter quem non est alius, qui prius uetus testamentum, deinceps euangelium rectas uias hominibus tradidit: postremo librum ueracem, uidelicet Alfurean, uestre legis confirmatorem, desuper uobis tribuit. Isteq; continet uerba quedam firmissima & infringibilia, que sunt libri mater & materia: quedam uero alia, & reliqua. Ecce quomodo uetus testamentum & euangelium rectas uias dicit continere, & confirmat ipsa: Alfurean uero dicit ueracem, & continere quedam firmissima, que sunt mater & materia libri, & que illa sint supra dictum est, & continentur in oratione in principio libri quod principium mater libri nominatur, scilicet quod sit unus Deus creator adorandus ac timendus, & terribilis iudex in die ultimi iudicij, quando est resurrectio. alia non habent illam firmitatem infringibilem. Quare ubi discordant, cum ueteri testamento uel euangelio, potius standum illis. Ad idem attendente aduertendum, quomodo in Alchoran legitur, Deum iudeis dixisse, Cap. 12. Christum Mariæ filium, cui commissus euangelium, quod est lumen & confirmatio testamenti ac castigamē, & recta uia timenibus Deū, ad uestre legis complementum misimus. Alibi sepe nominat Euangelium lucidum, & aliquando splendidissimū. Cum ergo hoc ita sit, quod euangelium in se omnia necessaria ad salutem contineat, & suppleat ad legem ueteris testamenti que supplenda restabant: nihil igitur in Alchoran reperitur, quod sit necessarium ad salutem, ultra id quod in euangelio conti-

netur: & non est aliquid necessitatis in ipso Alchoran, quod non sit euangelio conforme. Ait etiam quidam deuotus, & Arabicæ lingue peritus, qui in Baldach studio Alchoran operam dedit: in cap. Elmeide sic haberi. Limitauimus uestigia hominum per Iesum filium Mariæ ueracissimum patenter, & dedimus ei euangelium, in quo est directio & lux & ueritas manifesta. Ex his patet Alchoran Arabas ad euangelium remittere, tanquam ad lumen & rectam uiam Deum timentium. Dicit enim in Alchoran: Sciendū quidem, uiros legum nullius legis fidei ue perfectionem assequi, nisi testamenti & euangelij, ac huius libri a Deo positi præceptis pareant. Nec hoc potest de illis Christianis intelligi, qui lucidissimum librum euangelij sequuntur, cum ipse in plerisque attestetur, illos Christi discipulos in albis uestitos, perfectissimos esse. Oportet igitur ut de iudeis & Arabibus, qui sunt uiri legum, intelligatur. Mandatur etiam septuagesimo capite Alchoran, quod omnes boni Deo seruiant, ut Christus Iesus Mariæ filius persuasi. Si igitur ad hoc boni Christiani nituntur, ut faciant quemadmodum ibidem Alchoran continet, certissimum est, ipsos ab illis qui Alchoran credunt, irreprehensibiles esse.

QVOD EVANGELIUM
sit lux ueritatis Alchoran.

Cap. VI.

Alchoran dici non potest sufficere, et uia recta esse, nisi includatur in ipso euangelium, & solum illud constat, lucem ueritatis & recte uie in Alchoran dici debere, quod euangelio consonat. Nec de euangelio hæsitabat autor Alchoran. Allegat enim passus & continentias euangelij, de eo quod Christo parabolas exponenti, aliqui abierunt retro, de grano frumenti, de cæco nato, & alijs. Illud Enim euangelium de quo locutus est, & allegabatur per ipsum in partibus Arabiæ, & undique reperitur, etiam fortassis hodie & prius scriptum in aliquo antiquo uolumine quam Alchoran conficeretur. & cum ab initio fidei Christianæ per tot centenos annos ante Machumet euangelium mundo publicatum & hucusque inuariatum maneat, de quo nec Machumet tunc legitur dubitasse: mirandum est, quomodo Arabes pro intellectu Alchoran generaliter non addiderint studio & lectioni Euangelium. sicut multi sapientes eorum, secrete Euangelium summa deuotione amplectuntur, cum sine eius scientia nihil perfecte ex Alchoran trahere possint. Sed ut quidam peritus ait, alia causa non est, nisi quia sapientes eorum sciunt

Virilegum.

Euangelij loca aliquot reuera in Alchorano.

Arabes quosdam Euangelium religiose amplectuntur.

In dubijs recurrendū ad libros meliores.

Mater libri.

Alchorani te simonij de euangelij au soritace.

sciunt, quod falsitas Alchoran de facili depre-
henderetur, si ad legendū sacros et ueraces di-
ctos libros admitteretur. Vnde et si quis recte
cōsiderat, illi nationi Arabū non fuit legatus
necessarius ad aliam, quā ad Euangelij si-
dem et legem docendam. Post enim Christum,
omnium prophetarum etiam secundū Alcho-
ran altissimum, & librum euangelij omnium
librorum perfectissimum, nihil melius restabit
à deo expectandum. Hinc si quid pulchri, ueri,
& clari in Alchorā reperitur, necesse est quod
sit radius lucidissimi euangelij, & hoc uerum
uidet, qui euangelio lecto ad Alchorā se tran-
sfert. Vnde contemptus huius mundi, et prela-
tio futuri seculi, persuasio iustitiæ & operum
misericordiæ, & diuini proximi amoris: unde
uenditio omnium suorum, etiam anima ipsi Deo,
maximi lucri cōuincuntur. Vnde habetur quod
mori pro deo sit uiuere aternaliter, unde uir-
tutum dilectio, usurarum, homicidiorum, per-
iuriorum, fornicationum, atq; adulteriorum,
alienorumq; cōcupiscentiæ prohibitio, in Al-
choran sua claritatis splendorem receperunt,
nisi ex euangelica perfectione & conuenien-
tiā: Cur alia multa, quæ circa uoluptatem sen-
sibilem & immundiciam carnis promittun-
tur in Alchoran, tenebrosa & tetra uiliaq; ab
omnibus sapientibus etiam Arabibus reputan-
tur, nisi quia ab euangelicis promissis discor-
dant, ut in frā latius dicitur. Lucet igitur euan-
gelij splendor in Alchoran, illis scilicet qui spi-
ritu Christi ducuntur, etiam præter intentio-
nem autoris: sed non ipsi lubrico Machumet,
& illis antichristis, qui hoc seculum futuro
præferunt, & nihil bonum iudicant, nisi huic
mundo & eorum concupiscentijs conformen-
tur. Illi putant Deum autorem Alchoran, sua
corrupta desideria confirmare: non aduertentes,
nihil ueri esse, quod euangelio cōtradicit.

QUOD ELEGANTIA DI-
ctaminis non probat, Alchoran Dei
esse dictamen. Cap. VII.

Nec debet quenquam mouere id quod dicit
alibi, librum Alchoran non potuisse, nec
ab omnibus hominibus, nec demonibus com-
poni, ob ipsius admirabilis dictaminis ele-
gantiam, ac quod ideo diuinus censeretur debet.
Esto enim quod hoc donum Machumet habue-
rit, quod censeretur per alios Arabes singulare,
diuinum, & inaccessibile: & hoc arguat ob
pulcherrimum dictamen, dulcedinem, & blan-
dicem sermonis stupendam, & cunctis mira-
bilem, librum dei donum esse: non tamen pro-
pterea est affirmandū, omnia quæ in ipso con-
scripta sunt, Dei uerba esse, qui uerax est, &
stabilis, & sibi nequaquam contrarius. Vnde

cum multa in Alchoran de ijs quæ in testamen-
to et euangelio habentur, adeo uariantur, quod
simul cum prædictis uera esse non possunt, uti-
que deo ignorantiam & inconstantiam atque
mendaciū ascribi oporteret, quod tamen etiā
in Alchoran pro maximo peccato habetur.
Quod autem dulcis sermonum compositio nō
concludat dictata uera, patet ex tertio cap.
Alchoran, ubi sic dicitur: Plures eloquij melli-
flui, quorum uox cordi non consonat, deum
sui cordis testem inuocant, cum ipsi tamen per-
niciem, gentij, flagitiū, fructibusq; pestem in-
ducere nitantur. hi tales gehennæ puteo, pœ-
nis undiq; uexati sepelientur. Sed si, ut sequa-
ces Alchorā aiunt, admitteremus, libro Alcho-
ran finem & intentionem esse, non solum non
detrahere, nec Deo creatori, nec Christo, nec
prophetis ac legatis dei, nec libris diuini tes-
tamenti, psalterij, & euangelij: sed gloriam da-
re deo creatori, laudem & testimonium Chri-
sto Mariæ uirginis filio super omnes prophe-
tas perhiberi, testamentum & euangelij con-
firmare & approbare (cuius contrarium om-
nes sapientes & zelosi credunt, ut supra pa-
tuit) utiq; tunc cum hoc intellectu Alchoran
legens, licet uaria occurrant quæ offendant le-
gentem, quasi ille liber ob suam contrarieta-
tem, quam tam in se habet quā cum euange-
lio & testamento, non possit dei esse, ac quod
Machumet uir muliebris, lubricus, totus hu-
ius mundi & sensibilium amator, de peruersa
idololatria & ignorantia ad legationē dei &
propheticum spiritum sine potestate miracu-
lorum à deo assumptus non debeat credi, nec
ipsius simplici relationi stari, qui inconstans
& uariis reperitur, & Dei arcana se ignora-
re confitetur, & multa fortia argumenta quæ
in Alchoran contra Machumet in uarijs obij-
ciuntur, et non soluuntur: tamen quando hæc
omnia sic considerantur quod prædictæ inten-
tioni seruiat, tunc aliquis elici potest fructus.
Putat, cum quis legit uitam Machumet quæ in
Alchoran scribitur, statim intelligat, ideo il-
lam deo permittente insertā, ut sciatur ipsum
non esse, nec Christo, nec Moyse, nec alijs pro-
phetis comparandum, & multo minus præfe-
rendum. Quando enim comparatur uita &
scientia aliorum prophetarum ad uitam &
scientiam ipsius, statim uidetur nullum debe-
re potius sequi Machumet, quā Christum,
quod etiam Alchoran manifeste confitetur.

QUOD CHRISTVM SE-
quentes, omnibus præferuntur.

Cap. VIII.

Admittit Alchoran Christū sequentes præ-
ferri omnibus, cū Christus sit omnibus san-
ctissimus

Euangelij ra-
tius quæ-
quid est ueri
in Alchoran.

Quibus luce
at euangelij
splendor in
Alchoran.

Non quia ele-
gantior oratio
ne aliquid cō-
positum, ideo
uocum.

Lectionis Al-
chorani in-
tius

Christus propheta
omnibus prædicator
Alchorani quoque
testimonio

Euangelium.

Omnes homines
ad glorificandum
Deum creati.

Atque prophetis suprapositis. Ait enim factus Deus in Alchoran, Cap. 4. Omnium prophetarum alio super alium per me sublimato, & eorum quibusdam cum Deo locutus, Christo Mariae filio animam nostram proprie conferentes, uim atque uirtutem præ cæteris præbuimus. Ecce, ait, præ cæteris præbuimus. Si igitur prophetas nobis à Deo missos audire & sequi tenemur, præ cæteris utique Christum sequi tenemur. Hoc clarissime Alchoran ex intentione intendit, Christo scilicet potius adhaerendum. Dicit enim alibi Alchoran, Christum dixisse: Timentes Deum, me sequamini. Deus enim meus uesterque dominus est, quem adorantes, recto proceditis tramite. Et subiungit: Quomodo uiri albis uestibus induti ipsum secuti, alijs omnibus per Deum supra positi sunt. Et alibi scribitur, ut supra allegauimus: Euangelium esse lumen & confirmationem testamenti, & castigamen, & rectam uiam deum timentibus, & legis complementum. Ecce Christum & eius euangelium sequi, est sequi lumen, & ire per rectam uiam deum timentium. Et iterum alibi: Iam diuina ueritas nobis data, rectam uiam proficiscentibus ostendit. cuius obseruatio, salutem obseruantibus generat, error quidem detrimentum. Ecce diuina ueritas utique per Christum in Euangelio est patefacta. Alibi de eodem sic ait: Tandem Christo Mariae filio misso, cuius sequaces ipsi penitus obediunt corda constantia, & humilia atque fidelia gesserunt, nos Euangelium dedimus, non ob aliud nisi ut per ipsum Dei dilectionem atque gratiam assequerentur. sed non, ut dignum erat, obseruauerunt, & licet plures eorum sint increduli, eorum tamen credentibus meritum debitum & maximum tribuimus. Iterum alibi: Omnes boni Deo seruiant, ut Christus Iesus Mariae filius persuasit, interrogans uiros albis indutos uestibus, quis mihi subueniat ex parte dei me sequendo? responderunt illi: Nos. Quidam autem filiorum Israel crediderunt, quos cæteris incredulis manentibus, longè super illos extollimus. Iam satis offendimus ex Alchoran, Christum potius quam Machumet, & euangelium potius quam Alchoran sequi oportere. Nunc descendentes inquiramus, an omnia quæ in Alchoran scribuntur, tendant ad gloriam dei? Omnes enim homines creatos esse ad glorificandum Deum, Alchoran attestatur. Videtur autem qui plures deos ponit, uelle Deo suam claritatem & gloriam obscurare. Ideo ponere Deo socios, participes, filios, alios deos, est gloriæ magni Dei detrabere, & confundere atque diuidere uniuersum, et cuncta in schismate & in confusione & malo ponere, ut Al-

choran declarat, secundum intellectum quem Arabes libro attribuant.

QUOD ALCHORAN
male dicat Christianos incredulos.

Cap. IX.

Cum tu auctor libri Alchoran, solum deorum pluralitatem damnes, cur Christianos, qui Christum filium Dei credunt, incredulos dicis? Nonne postquam Alchoran pluries negauit deum filium sumpsisse, se in xxxij. cap. sic resoluit dicens: Deus nequaquam filium seu participem sumpsit alium deum. tunc enim quisque cum suis facturis ueniens, in alium insurgeret. Dicit alium deum: in quo declarat, Christianos non esse incredulos, si dicunt Christum dei filium non esse alium Deum. In quantum enim gloriæ dei non detrahit societas, participatio & filiatio: Alchoran secundum uos non intendit illa de Deo tollere, cui nihil perfectionis deesse potest. Sed in quantum illa dicunt alium deum, & illi uel illis gloriam illam soli creatori debitam tribuunt: tunc detrahunt à Deo creatore suam gloriam, et alteri diuidunt, nec manet deus creator, deus quando non habet omnem gloriam, & maior in gloria esse posset. Ideo nulla ratione hoc dici potest. implicat enim contradictionem, plures esse deos: quædo sequitur nullum esse Deum, cum quisque careat summa gloria, quæ soli Deo conuenit. Alchoran huic sententiæ secundum uos consentit, & ait omnes prophetas in hoc concordare: nec in hoc Christiani & Iudæi contradicunt. Et Alchoran dicit, Machumet missum ad Arabes idololatrias, ut eo ad cultum unius Dei creatoris ducat. Si igitur Machumet est ad hunc finem tantum missus ad idololatrias suæ nationis, cur Christiani persecutionem patiuntur, qui nec sunt Arabes, nec plures deos colunt? Patet satis Alchoran, secundum etiam intellectum quem ipsi Arabes tribuunt, non negare quin Deus habeat filium seu filios, dummodo non sit alius Deus, aut alij dii. Christiani enim & Iudæi non sunt reprehensibiles in eo, quod in oratione ad Deum creatorem & originem omnium, nominent ipsum patrem: & quemadmodum hoc tam in ueteri testamento quam in Euangelio legitur, liber Alchoran non intendit negare, nisi quod sibi absurdum uidetur, homines se dei filios appellare. Sic enim ait capite XII. Vos Iudæi atque Christiani, si dei filij eiusque dilecti estis, prout uos dicitis: cur uobis culpas atque peccata gerentibus, pœnas & malum ingerit? Certe uos nihil aliud quam homines estis, à deo ueniæ mercedisque maxime datore, ad quem omnium erit reditus, creati. Videtur ex hoc, ipsum arguere

Christus Dei
filius, non
alius Deus.

Deo filios
tribuere, que
modo absurdum
dicat
Alchoran.

presumptionem et modum dicendi, quasi filiatio dicat consubstantialitatem. Sed ubi non intenditur, non negat: et quia in testamento veteri ac Evangelio nusquam legitur Christum, aut alium quemcumque sic filium dei appellari, quod sit alius deus a patre creatore: nec probationem Alchoran refellit quisquam Christianorum, scilicet deum non posse sumere filium, neque ab uxore, cum non habeat, neque si sumeret nobilissimam creaturam in filium. Non enim esse potest creatura eiusdem nature cum creatore, sicut necessario filius existit. Et si assumere deus filium, utique cum in tempore fieret talis assumptio, filius creatura esset. Concludit igitur Alchoran, impossibile esse deum habere temporalem filium, quam conclusionem Christiani nequaquam impugnant. Negat autem Alchoran, Christum filium Dei, licet ipsum exaltet supra omnem prophetam. Interrogo autem te subditum libro Alchoran, cur negatur Messias filius dei, cum in euangelio per te approbato, sepius legatur Christus dei filius? Forte dicis ex Alchoran, Christum coram deo ad rationem positum, quod se deum nominauerit, hoc constanter negasse. Ideo huius contrarium in Evangelio reperiri, nequaquam admittit. Non tam admiramur, quando Christus coram deo de hoc inculpatus sit quod se Deum nominauerit, et quomodo presens fuerit Mahumet qui deum inuisibilem (ut ipsemet fatetur) nunquam uidit, quam plane irridemus. Ignorabat ne deus ueritatem, et Christo falsum imposuit? aut si ueritatem, tunc primo sciuit, postquam Christus se excusauit: nonne secundum Alchoran Christus est in carne mortali uiuus, in quodam loco amœno aquis irriguo: et ait ipsum uenturum denuo in hunc mundum, demum moriturum, et surrecturum, et in iudicio futuro rationem operum suorum redditurum? quomodo hæc concordant, hæc esse facta, quæ in futuro iudicio secundum Alchoran fieri expectantur? Nonne dicit Alchoran, nullum uiuum hominem deum accedere, et cum eo colloqui potest? Ecce quod huic dicto Alchoran non est fides adhibenda. et ut hoc ex textu Alchoran uerum uideatur, aduerte sic in textu dici ex cap. 14. fictitio deo dicente: O Iesu Mariae filii, tu persuades hominibus, ut dei loco te matremque tuam deos habeant et uenerentur. Respondit Iesus: Nolit deus, ut quid præter uerum dicam. et si protuli, tu nosti, quia tu omnium secreta cordium noscens, mei cordis arcanum penetras, ego uero nequaquam tui. Tu scis itaque nil hominibus nisi mandata tua dixisse: scilicet, quod te deum meum et suum inuocent et adorant, quorum quædiu tibi placuit, testis affui.

Christum esse
filium Dei, ne
gat Alchoran.

Nunc autem tu, qui es testis omnium, postquam ab illis ad te me sublimasti, eorum cognitor existas. quibus si malum feceris, gens tua sunt: si condonaueris, tu es incomprehensibilis et sapiens. Dicit deus: Nunc instat dies, quo sua uindictis ueritas perficiet, eis etenim ueniam, quoniam me secuti sunt, quod ipsis præ cæteris lux crum est maximum, et paradysum aquarum fluxu dulcissimam, ubi perseuerent, tribuam. Ego nanque omnipotens deus, caelo et terræ et uniuersis quæ eorum capacitas continet, impereo. Ecce textum, qui nihil facit contra diuinam Christi filiationem. Sed quod Christus nunquam persuaserit se et matrem loco dei uenerari, nec id Euangelium habet, nec Christiani credunt. Non enim uenit Iesus, nisi ut daret gloriam deo patri suo, et suam nequaquam quaesuit.

Q U O D C L A R E O
stenditur, Christum esse Dei filium. Cap. X.

Diceret Arabs: Si Christus deus fuisset, utique cum Iudei dicerent, quia tu homo cum sis facis te ipsum deum, non excusasset se, allegando in lege deos dici, ad quos sermo dei factus fuit, sed clare respondisset. Dicimus eum clare respondisse, aiebat enim: Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, et non potest solui scriptura, quem pater sanctificauit et misit in mundum, uos dicitis, quia blasphemus, quia dixi, filius dei sum. Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, et si mihi non uultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, et credatis, quia in me est pater, et ego in patre. Ecce quam clare locutus est: scilicet, non esse blasphemiam, si se filium dei dixit, et ideo se tacite deum confessus sit. Nam si sermonum dei capaces dii dicuntur, non est dubium, quin is quem pater ut pater ab aeterno sanctificauit, et in tempore in mundum misit, non blasphemat, si se dei filium appellat. Pater enim, ut pater, non generat nec sanctificat nisi filium, qui autem sanctificatus est a patre ante mundum, et deinde in mundum missus, utique coaeternus patri est. Quod autem hoc cognosci possit, quantum ad credulitatem sufficit, opera ostendunt, quæ nullus hominum ante ipsum fecit, ita quod humane nature illa ascribi non possunt, aut creaturae, sed creatori. Nisi igitur pater creator esset in Christo, quomodo eius opera Christus scisset? Essentia igitur patris, quæ operatur omnia, in Christo erat. Et si deus pater essentialiter est in Christo, erit Christus eius filius, quia eiusdem essentiae. Erit igitur Christi, quia filius in patre, cum extra essentiam patris filius esse non possit. Sicut si auctoritatem

Christus so-
lus patris glo-
riam quaeri-
uit.

Sermoni de
capaces, dii
appellati.

Christus Dei
filius.

mittens

mittentis uideo mittentem, & æqualem auctoritatem in misso uideo missum: utique mittēs est in misso, & missus in mittente ob æqualitatē. De quo infra latius.

QUOD CHRISTVS nominat deum, sed Dei filium. Cap. XI.

Adhuc attente considera fidem Christianā esse, patrem omnipotentem esse Deum creatorem, & Christum, illum Deum nominare suum patrem. Ait enim in Euangelio ad Iudæos: Est pater meus, qui glorificat me, quem uos dicitis, quia Deus uester est. Ille bene intelligit Christum non se Deum nominasse, quia se patrem suum nominasset. Ostendit autem se factis filium Dei, quando illum semper patrem nominauit, quem Iudæi Deum dixerunt. Vnde Dei filium se nominauit, & non deum: cum nominatio Dei, sit nominatio patris Christi. Est igitur Christus filius Dei patris, & non Deus pater. & est uerus filius dei patris, ideò & consubstantialis patri: licet non alius Deus, quam pater. Vnde Christus non est Deus pater creans omnia, sed est Dei patris uerissimus filius, eiusdem naturæ cum patre, per quem Deus pater creat omnia. Christus igitur non est nisi Dei filius unigenitus, & hinc eiusdem essentiæ & naturæ cum deo patre: cum hoc sit de naturæ filij patris, ut sit cum eo eiusdem essentiæ & naturæ, uti filius hominis est eiusdem essentiæ & naturæ cuius est pater eius, eiusdem scilicet humane naturæ: sed essentia humana non est idē cum homine, ut tamen essentia diuina est idem cum deo, ob simplicitatem maximam diuinitatis. Ideò filius hominis licet sit eiusdem naturæ humane cum patre, non tamen idem homo, sed alius. Filius autem dei est idem deus cum patre, & non alius. Hæc clarissime sacrum euangelium reuelat, quod Alchoran approbat in genere, & ei in specie non contradicit, ut ex sequentibus ostenditur.

LAUDES CHRISTI EX alchoran, & ostensio diuinitatis eius. Cap. XI.

Scribitur enim in Alchoran, Mariæ uirginis filium Iesum Christum esse, per hæc uerba: O Maria, omnibus mulieribus & uiris splendidiore, mundiore, atque iocundiore, tibi summi nuncij gaudium cum uerbo dei, cui nomen est Iesus Christus, qui est facies omnium gentium in hoc seculo atque futuro, sapiens uir, optimus ab uniuersitatis creatore mittitur. Illa respondit: O Deus, cum uirum non tetigi, filium quomodo habebis? inquit angeli: Deo nihil occurrit impossibile, omnia ut uult operanti. ipse filium tuum cum diuina uirtute uenientem, li-

brum legiferum, omnique magisterij peritiam, & testamentum & Euangelium edocebit. Ille cæcos & mutos curabit, morpheaticos & leprosos mundabit, mortuos creatore cooperante uiuificabit: quæ cuncta à credentibus in deū miracula censentur. uetus testamentum confirmabit. seq; cum diuina uirtute uenisse patefaciens, inquit: Timentes Deum, me sequamini. Deus enim mei uestriq; dominus est, quem adorantes, recto procedunt tramite. Iterum alibi sic: Iesus Mariæ filius, Dei nuncius, suusq; spiritus, & uerbum Mariæ cœlitus missum existit. Ecce Iesum, ecce Mesiam seu Christum & uerbum Mariæ cœlitus missum, hoc est à deo cœli missum: quare eiusdem naturæ, cuius deus mittens. Non enim dici potest, quod diuinum uerbum, cum sit dei uerbum, sit aliud quā deus simplicissimus. Deus enim, & suum uerbum, non sunt duo dii, sed idem Deus simplicissimus. Sic igitur patet: Deum mittentem, & suū uerbum missum, esse eiusdem naturæ diuinæ: sed cum mittens Deus non seipsum mittat, nec alium deum mittat, non erit mittens missus, nec alius deus, deus mittens, & alius missus.

FACILIS OSTENSIO,

Christum, qui est uerbum Dei patris, esse eius filium,

Cap. XIII.

Adhuc sic. Certum est ex Alchoran, uerbo Dei omnia esse creata. uerbum igitur Dei, increatum est, quoniam per ipsum omnia creata sunt. Est igitur uerbum, æternum, increatum. Non est igitur uerbum sensibile, sed plus quam intellectuale. Intellectuale uerò uerbum, per quod intellectus omnia operatur, intellectualis est conceptus. nam nisi intellectus intueatur in conceptum suum, quem intellectualiter generat, non facit quicquam intellectualiter. Sicut ædificator domus in uerbum seu conceptum intuetur, per quem ædificat. Dicitur autem uerbum. nam sicut uerbum extrinsecum sensibile, generatur à uerbo intrinseco intellectuali: sic conceptus generatur ab intellectu, & dicitur eius uerbum. Intellectualis igitur natura, omnia per uerbum suum format, & per uerbum reformat. Ædificator enim per uerbum format domum: & si ruit, per idem uerbum reformat. Deus sic per uerbum format, & reformat. Hoc uerbum uocatur etiam sapientia, omnia enim deus per sapientiam facit. Et dicit Alchoran: Christus cum diuinis uirtutibus adueniens inquit, En assum cum sapientia uestras dissensiones discussurus, meq; sequendo, timete deum. Nominat igitur Alchoran, id quod prius uerbum aiebat, nunc diuinam uirtutem & sapientiam. Sic uerbum ratio dicitur. Omnia enim

Cur Christus se non Deum, sed Dei filium appellet,

Verbum Dei idem quod Deus.

Verbum Dei increatum, per ipsum uero reata omnia.

Verbum idē quod sapientia.

Ratio

C ij

Ratio. cum ratione facta sunt. Nihil enim est, cuius legitima ratio non precesit. Sic uerbum sermo dicitur, ars, seu magisterium, per quod Deus omnia facit. Euangelium uero illud nominat uerbum, sine quo factum est nihil, & idem uerbum nominat Dei unigenitum, per quem fecit & secula. Sed cur potius Alchoran nominat uerbum, quam filium illum per quem omnia facta sunt? Fortassis ex eo, quia cum uellet omnem modum pluralitatis deorum eliminare à rudibus idololatriis, noluit occasionem dare errandi illis qui capere non poterant filiationem intellectualem, aliter quam in sensibili mundo uidetur. Intellectuali uero fecunditati propinquius uerbum quam filius accedit. Neque apta locutio est, Deum habere filium. nam cum Deus sit pater omnipotens, omnium creator, qui omne id est quod habet, cum nihil sibi deesse possit: non est apta locutio, ipsum habere filium, quia idem uidetur, ac si diceretur, Deum patrem esse filium: cum habere in ipso sit esse. Propter hoc tamen non intendebat Euangelio contradicere, nec testimonio Ioannis Zachariae, quem approbat, & ait esse confirmatorem uerbi, qui in Euangelio confirmat Christum esse filium Dei unigenitum. Vnde cum illum quem Christiani nominant Christum, nominet Dei uerbum, & Mariae filium: tantum in hoc à Christianis uidetur discrepare.

Vnigenitus Dei.

Ioannes Zachariae F.

OBIECTIO EX ALCHORAN, & eius solutio.

Cap. XIII.

Diceret aliquis: Nonne sic legitur in Alchoran? Pars plurima mentiendo dixit, Deum habere filium: quomodo hæc non contradicunt Euangelio? Dico Alchoran se declarare. Addit enim: Cœpit ne deus filias plus diligere? quia iudicatis immemores? An uestri dicti rationem firmam habetis? librum qui dem uestrum, si ueraces estis, in medium afferte. Ecce Deum non habere filium humano modo, Euangelio non contradicit: cum Deus sit spiritus, qui carnem & ossa non habet. Sed quod **CHRISTVS** sit unigenitus Dei filius, librum Euangeliorum in medium proferre poterimus, & ueraces reperiemur. Adhuc diceret: Nonne azora ante penultima sic habet? Constanter dic illis, Deum unum esse, necessarium omnibus & incorporum, qui nec genuit, nec est generatus, nec habet quenquam similem. Respondemus, illam azoram intelligi debere taliter, quod per ipsam intendit dare Deo gloriam, & non detrabere à **CHRISTO** laudem. Vnde cum incorporus Deus & deitas sint idem, si Deus de quo loquitur azora deitas intelligitur, non contradicit Euangelio. Deitas enim cum sit essentia

Deum non habere filium humano modo.

diuina, nec est generans nec genita, nec habet aliam deitatem sibi æqualem: sed pater generat filium eiusdem essentia. Vnde considerare te oportet, quod licet idem sit Deus & deitas, cum Deus simplicissimus sit penitus incorporeus & incompositus, tamen quando respicis in deitatem, nullam uides generationem: cum respicis in Deum, uides ipsam. Nam Deum patrem nominari, in ueteri testamento, psalterio, & Euangelio clare legitur: deitatem autem, non legitur, patrem uocari. Si igitur Deo conuenit quod pater nominetur, & in hoc non imponitur ei ullum mendacium: tunc cum uerum sit ipsum Deum esse patrem, non inconuenit Deo quod deus filius nominetur, cum pater non intelligatur pater sine filio. Etiam azora illa, licet ad exclusionem plurium deorum posita sit, cum ad hoc totus liber principaliter tendere uideatur, per eius sequaces, & ad hunc finem per eos irreprensibilis iudicetur: tamen etiam secundum ueritatem Euangelicam azora tolerari potest, deum uidelicet nec genuisse, nec generatum esse. generatio enim in diuinis cum sit in æternitate, nunquam transit in præteritum, ut deus dicatur generus, uel generatus: sed deus pater æternus, generat deum filium æternum, eadem deitate deum, eadem æternitate æternum.

Deus pater, non autem deitas.

Deum nec genuisse, nec esse generatum.

Q UOD IESVS Q UIA MESSIAS, est Dei uerus filius.

Cap. XV.

Ad huc dico, eo quod Alchoran dicit Iesum Mariae filium Messiam seu Christum, omnia quæ prophetae fatentur de Christo, ipse fatetur. Dicit autem Michæas propheta: Et tu Bethleem Effrata, paruula es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel. & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis. Hic propheta de generatione Messiae loquitur: & duplicem ponit generationem, unam temporalem in Bethleem, aliam æternam. Ab initio mundi prophetatum est, deum, Messiam saluatorem in mundum missurum. Certum est, Messiam ante mundi constitutionem esse, ut Christus de se loquens in Euangelio attestatur ad patrem, dicens: Clarifica me pater claritate, quam habui ante mundi constitutionem. Ecce dicit, Clarifica me pater. Vnde si deus Messiam missurus erat, illum qui ante mundi constitutionem clarificatus fuit: utique ille Messias, qui ut omnium supremus & maximus saluator expectabatur, dei filius, fuit alius à patre ipsum missuro. Deus igitur erat, eiusdem scilicet nature cum patre ante omnem creaturam. Si enim tunc fuit, quando non nisi natura diuina fuit, utique illius nature fuit, & ideo deus fuit. Hinc Esaias propheta dicebat: Deus ipse ueniet, & saluabit

Messias duplex generatio.

saluabit nos, tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Et sequitur ibi de semita & uia recta, quæ sancta uocabitur: Euangelium sic appellans, uti Alchoran. Ita Baruch propheta uidit ipsum Mesiam deum, & dei sapientiam, uenturum, & cum hominibus conuersaturum. Sic cæteri. Nec difficile hoc uerum uideri. Nam Mesiam uenturum in hunc mundum, ante eius natiuitatem ex uirgine Maria, prophetae uiderunt, & Iudei crediderunt: sicut & hodie uenturum credunt. Non potest dici, quod dum Mesiam uiderunt, & illum uenturum prænuñciauerunt, creaturam aliquam uiderint, sed diuinam uirtutem & potentiam mente conspexerint, quam in hominem uenturam, & in mundo se manifestaturam expectarunt. Et sicut crediderunt & expectarunt, ita factum est. & non est alius Mesias de Maria natus, & alius quem uidentes seu prophetae uiderunt: sed iam ipse quem mente in eternitate contemplati sunt, in tempore apparuit. Neque opus est ad præsens, ut multa de Mesia dicamus: cum IESVS sit ille CHRISTVS, de quo omnes scripturæ locutæ sunt, et attestantur ipsum esse, quem admodum Euangelium de CHRISTO loquitur. nec Alchoran minus de CHRISTO intendit affirmare, quam Euangelium & prophetae. Vnde cum ait, ipsum summum dei nuncium uenisse cū uirtute dei ac quod se cū illa uirtute seu potestate uenisse patefecerit, maxima de Christi affirmat. quo modo legatus est capax potestatis Dei ipsum mittentis, si non est sic summus, quo maior esse nequeat? quo modo est pura creatura, quo purior & nobilior per Deum creari non possit? quomodo poterit creare, quæ non est simpliciter maxima, ita quod maior per Deum fieri nequeat, & ei communicari plenitudo diuinæ potestatis?

QVOD CHRISTVS, QVIA
uerbum & legatus summi Dei,
est Dei filius.

Cap. XVI.

Verbum igitur, quod in uirgine Maria humanam recepit naturam, non fuit uerbum nisi omnipotens omnipotentis dei patris, cuius incapax est omnis creatura. Recte igitur ait Alchoran, illi sapientiam & omne magistrum ascribens. et in hoc optime ait, quod affirmat CHRISTVM patefecisse mundo, se cum diuina potestate uenisse, ut scilicet ipse legatus Dei cum omnia dedit in manu potestatis eius, omne id posset quod homines à deo petere possunt: miracula enim quæ CHRISTVS

operatus est, patefecerunt in ipso esse eandem potestatem quæ est in deo patre, qui cum misit. Et ut hanc patefactam Alchoran rudibus melius declararet, enumerat in summa curationes incurabiliū morborum per homines, & resurrectionem mortuorum: etiam addens, quomodo factis de luto auibus insufflando eis uitam tribuit. quasi diceret, nihil defuisse ei quæ deo ascribimus. Sic in doctrinis suis Machumet asserit, CHRISTVM ex terra in nomine patris sui, Iaphet filium Noe excitasse, ut referret gesta patris sui Noe in archa. Per quæ uerba etiam patet, ipsum CHRISTVM filium dei, quem patrem eius asseruit: & ad quem finem hæc facta sit patefactio, Alchoran concludere uidetur, scilicet ut fidem haberent. Nam cum nullus nuncius, qui est purus homo, sit talis quod necesse sit ipsi credi, cum omni rationali creaturæ, quantumcumque ueraci, deus ueraciorem creare possit: manet hæsitatio, an illi quis talem fidem dare debeat, quod ipsum sequatur. Non est autem apud quemcumque dubium, deum esse ueracem, & eius filium cum sit eiusdem naturæ, nequaquam minus ueracem quam deum creatorem. Patefecit igitur IESVS, se CHRISTVM & legatum cum omni uirtute & potestate dei ad salutem hominum, ad quos missus fuit: quia IESVS. Ideo adiecit, ut ait Alchoran: Timentes deum, me sequamini. Deus enim meus uesterque Dominus est. Filio enim regis unigenito & hærede uniuersorum ad regnum misso, & patefacto quod ipse sit filius & legatus patris sui, sciunt cuncti ipsum esse summum legatum, quo pater nullum potuit maiorem mittere: quodque ipse cum sit unigenitus, dilectissimus regis patris sui filius, cum omni uirtute & potestate uenit, & ei sit penitus credendum & obediendum. Ille filius conuenienter utique diceret: Timentes regem patrem meum, me eidem obediendo sequamini. Rex enim ipse meus uesterque Dominus est. Vnde illi, qui Machumeth illa ipsamet uerba in Alchoran sepe repetisse aiunt, scilicet Christum dixisse deum suum & aliorum dominum, ad ostendendum Christum non se confesum deum fuisse, cum dicat deum suum dominum, Alchoran male interpretantur. Approbare enim Iesum esse Christum, & Euangelium esse uerum, & negare Christum esse filium dei, implicat contradictionem. Sed optime conuenit Christo filio dei, nominare patrem suum dominum: quando fatebatur, se filium & legatum ad ipsius honorem et gloriam augendam aduenisse, & nequaquam suam querere, ut Euangelium attestatur.

Ex libro de Infantia Christi.

Messias aduentus.

Iesum Christum esse Mesiam.

Christus Deus patrem cur dominum suum uocet.

Christus Dei legatus.

59
QVOD TESTIMONIA AL-
choran continent, Christum Dei
filium esse.

Cap. XVII.

Christo da-
tum a spiritu
diuino testi-
monia, quod
sit filius dei.

Diceret aliquis: Quid sibi uult Alchoran,
ubi fatetur, quod CHRISTO Mariæ,
filio spiritus diuini auxilium atq; testimo-
nium extitit? Spiritum diuinum testimonium
dedisse CHRISTO, Ioannes Zachariæ at-
testatur: ut in euangelio scribitur. Ait enim:
Quia uidi spiritum descendentem quasi colum-
bam de caelo, et manentem super IESVM:
et ego nesciebam eum, sed qui misit me bap-
tizare in aqua, ipse mihi dixit: super quem uide-
ris spiritum descendentem et manentem super
eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. et
ego uidi, et testimonium perhibui, quia hic est
filius dei. Spiritus igitur diuinus in columbæ
specie super CHRISTVM in Iordane des-
cendens, dedit testimonium, quod et Ioannes
perhibuit, CHRISTVM esse filium dei.
Dedit etiam in omnibus Apostolis ille spiritus,
et alijs sanctis testimonium, usq; ad mortem in-
clusus, quoniam IESVS est CHRISTVS
filius dei. Quale autem auxilium dederit Chri-
sto in uirgine Mariæ concepto de spiritu sancto,
et in omnibus qui spiritum sanctum rece-
perunt pro arra promissionum CHRISTI,
et quomodo ille iugessit fidelibus ut intelli-
gerent ueritatem eorum, quæ CHRISTVS
locutus fuit, quoniam est spiritus ueritatis,
sciunt, qui Euangelium attente, atq; sancto-
rum scripta studuerunt. Hoc meo arbitratu no-
tandū, quo modo Alchoran extollit Ioannē Za-
chariæ, tanquam illum cui omnino credendum:
quem dicit uirum bonum, uirginem perseueran-
tem, magnumq; prophetam, uerbum dei confir-
mantem, et similiter testimonium sancti spiri-
tus allegat. Hæc omnia misericors deus inseri
uoluit, ut sic sapientes remittat ad ueritatis te-
stimonia, ne CHRISTO detrabat, si rudi
populo hoc palam non publicat, ob causam su-
pra positam, CHRISTVM filium Dei.
Nam etsi dixerit Deum inuisibilem, incorpo-
ralem, et quem nemo unquam aperta facie
uidit, ita quod quisq; bene intelligere poterit
uisibilem CHRISTVM sensibilibus ocu-
lis non fuisse, secundum conditionem illam ui-
sibilem et corporalem, deum: tamen quia ti-
muit, spirituales diuinam uerbi Dei naturam
incredulos attingere non posse, ideo illis idio-
tis et ignaris, quibus loqui oportebat ut tali-
bus sensibilibus, de intellectualibus nihil sen-
tientibus, cautius considerabat negatiue prædi-
candum, CHRISTVM Mariæ filium non
esse filium dei, cum filius Mariæ homo corpo-

Ioannis Ba-
ptiste laus ex
Alchorani te-
stimonio.

60
ralis et uisibilis esset, quæ naturæ diuinæ non
conueniunt. Eum tamen habere uirtutem et
potestatem diuinam, quæ sola fide uideri po-
tuit, attestantibus operibus illis miraculosis,
quæ nemo hominum ante eum fecit,
negare non potuit.

QVOMODO ALCHORAN
intelligi debet, CHRISTVM
esse spiritum et ani-
mam Dei.

Cap. XVIII.

Diceret, Cur fatetur Alchoran CHRIS-
TVM spiritum Dei: et alibi, quod
Deus ipsi animam suam proprie contulit. Di-
cimus, Alchoran animam et spiritum sepe pro
eodem capere: et nos intelligimus per illa, ut-
tam illam intellectualem, quæ sapientia est.
Contulit enim ei Deus piam et misericordem
animam suam, hoc est uitam, non appropriet,
sed proprie: ita ipse CHRISTVS ait in Eu-
angelio: Sicut pater habet uitam in semetipso,
ita dedit filio uitam habere in semetipso. Ecce
quomodo Deus pater animam seu uitam suam
proprie dedit CHRISTO: ut pater anima-
lis, suam uitam animalem proprie dat filio suo,
ut in semetipso uiuat, sicut pater uiuit, a quo
uitam recipit. Vna est igitur uitalis natura de-
patris, et eius filij CHRISTI: quod Alcho-
ran per unam utriusq; animam expressit. Et
quia in patre est uita omnipotens, ita ut quem
uoluerit uiuificet: ita et dedit filio, ut ita quem
uoluerit uiuificet, et ideo illa uita spiritus dei
dicitur, propter uitalem motum. Omnis enim
motus a causa occulta, spiritus dicitur, etiam
uentus. In uita enim, nisi uitalis et delectabi-
lissimus motus esset, non est uita uiua. Quare si
cut somnolentia est figura mortis, ita uigilan-
tia ob spirituales motum figura uitæ. Recte igitur
id Alchoran dicere potuit, quod CHRIS-
TVS de se in Euangelio loquitur: Ego sum
uita et resurrectio, scilicet a morte. Et alibi:
Verba quæ locutus sum, spiritus et uita sunt.
Spiritus enim CHRISTI, est spiritus bonus,
qui ad bonam uitam et immortalam, quæ
Deus est, mouet. Sed spiritus diaboli, est
spiritus malus, qui mouet ad mor-
tem perpetuam.

QVOMODO INTELLIGI
debet Alchoran CHRISTVM esse
uirum bonum, et optimum, et
faciem omnium Gentium.

Cap. XIX.

Vereret aliquis, quid hoc significat quod
Alchoran ait, CHRISTVM uirum
bonum et optimum, et faciem omnium gen-
tium in hoc futuroq; seculo? Dicimus, Alcho-
ran uir-

Christus quo
modo spiri-
tus et anima
Dei.

Spiritus.

Christus supra matrem suam exaltatus.

ran uirginem Mariam super omnes uiros & mulieres exaltare. & bene: quia mater est Christi filij dei. Certum est autem, CHRISTVM supra Mariam eius matrem exaltatum. Erit igitur uir bonus, & optimus, quoniam melior esse nequit. Omnis uir quantumcumq; bonus, quamdiu non est adeo bonus quod melior esse nequit, non est simpliciter optimus in posse & esse. et cum solus deus sit simpliciter bonus, imo optimus, ac bonitas ipsa, certum erit, uirum qui sic est bonus, participando bonitatem quod etiam est optimus, inter illum & deum non posse mediare quenquam. Sed sic erit ille uir bonus, quod etiam ipsa bonitas. Vnde CHRISTVS est bonus, bonitate creata: quæ non est ipsa bonitas secundum eam naturam, qua uir seu homo. & cum hoc bonitate increata, quæ est ipsa bonitas, cum sit adeo bonus, quod optimus, qui melior esse nequit. Patet, quomodo idem CHRISTVS, ut est filius Mariæ, matris suæ humanam habens naturam, est bonus bonitate creata: & ut est filius Dei, patris sui diuinam habens naturam, est optimus, hoc est bonus bonitate increata. Quæ ideo optima, quia nec melior, nec aliter esse potest, cum sit actu omne id quod esse potest. Quod autem IESVM faciem ait omnium gentium, tam huius quam futuri seculi, maxime CHRISTVM extollit. Nam per hoc exprimit, illum esse de quo propheta David dicebat: Speciosus forma per filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te deus in æternum. Vbi est resplendentia pulchritudinis uitæ, nisi in facie? Quid aliud CHRISTVS secundum prophetam David, nisi dominus uirtutum, & rex omnis gloriæ, claritatis, & formositatis? Quare ipse est filius Dei, in quo habet pater summam complacentiam: & est Christus, unctus præ consortibus suis. Vnde dicit Machumet in doctrinis: Perfectos in natura Adæ, & forma IESV CHRISTI, resurgere in die iudicij. Nam hæc forma, quæ est facies omnium gentium, est perfectio perfectorum. CHRISTVS igitur est, per quem perfecti iudicantur. & eius forma est illa, quæ solum immortalitati uitæ apta est. Qui igitur similes ei erunt, intrant in gaudium domini. Ob hoc Alchoran alibi pluries repetit, quorundam facies in die iudicij albescere, & claras fieri, scilicet perfectorum & beatorum: quorundam nigrescere, scilicet incredulorum & malorum. Et ut perbreuiter dicam: CHRISTVS est omne id, quod in omnibus gentibus presentis & futuri seculi uerè et iuste laudatur. Hinc ipse est omnium facies decora,

Facies aliorum albescere in die iudicij, aliorum nigrescere, quid.

in quo omnes gentes, quiescunt & benedicuntur.

DIGRESSIO AD MANVDUCTIONEM DIUINORUM.

Cap. XX.

Quomodo Alchoran CHRISTVM dicit rubella, cuius interpretationem alij dicunt esse statum dei, alij spiritum dei, alij uerbum dei, alij animam dei: licet hæc interpretationes non uariant ueritatem. Qualitercumq; enim interpretetur, siue sit status, siue spiritus, siue anima, siue uerbum Dei, necessario deus est, ut satis patet in præmissis. Nobis tamen uidetur, quod hæc interpretatio, quod sit uerbum Dei, scilicet intellectualem, quod conceptum appellamus, quia cum sacratissimo Euangelio concordat, sit merito acceptanda. Et ut simpliciores exemplo sensibili ducantur, per quod patrem, uerbum, & spiritum aliquatiter à remotis uideant, pro intellectu præcedentium & sequentium est considerandum, quomodo magister qui uitra facit operatur. Vitrificatur enim est opus intelligentiæ. Carentes intellectu, eam artem non capiunt. Applicat autem cannam ferream, & ei adherere facit aptam materiam, & insufflat in ipsam, et efficit uas uitreum prout uoluerit. In eo statu est considerandum, quomodo intra materiam operatur, & format eam. Opus enim illud, similitudinem habet operis naturæ. Ars enim ab extrinseco operatur. Natura enim intrinsece, ut quisq; scit & uidet. In eo igitur statu, considero duo. unum est extrinsecum eius, & est sensibile: ut est uentus, seu aer, qui expiratur per artificem. in intrinseco illius considero intellectum, quia artifex ad finem faciendi uas uitreum, operatur. Intelligit enim id quod facit. Hic intellectus non intelligeret nec se, nec id quod operatur, nisi de se generaret conceptum uasis quod efficit. & hunc conceptum intellectualem, uerbum dicimus. Loquitur enim intellectus suam intentionem, & conceptum quem intra se uidet, & sensui uisibilem facit. hoc uerbum generatur ab intellectu, se in ipso explicante: sicut sermo generatur à conceptu se explicante. & quia sermo sine statu non explicatur, potest sermo status appellari humani conceptus, & conceptus pariformiter dici potest status intellectus. Ab intellectu igitur, & eius uerbo, procedit intellectualis motus, qui complet operationem. Vtique ista sic esse intellectualiter, quisque conspicerè potest. In efflatione igitur uitrificatoris, uideo intellectualem scilicet intellectum eius uerbum, & utriusque spiritum seu motum, quæ si ibi non essent, nunquam ipsa efflatio formam uasis introduceret. Neg; tamen intel-

Rubella.

Vitriificanda ars.

Operationi
Intellectualium
ratio.

lectus, uerbum eius, & utriusque spiritus, pro-
pterea recedunt a uitrificatore, quia in efflato
ne uidentur. Conformiter fiunt omnes opera-
tiones intellectuales, licet non corporali efflato
ne, sed intellectu, uerbo eius & motu seu spiritu
utriusque: in sensibilibus per sensibilia in sensibi-
li materia, mediante medio & organo siue in-
strumento sensibili. A creatore uero omnia me-
diante uerbo, diuino motu seu spiritu in esse pro-
cedunt. Sicut enim ipse est absolutus ab omni
contractione, ita absolute sine medio extrinse-
co creat intellectualem naturam, & cuncta ut
uult. Sed est considerandum, quomodo Deus
instruxit Eliam tertio Regum decimonono,
quod ipse non esset in forti spiritu seu uento
subuertente montes, nec in commotione eum
sequente, nec in igne commotionem subsequen-
te, sed in sibilo aure tenuis, ignem subsequente.
Dominum igitur in subtili sibilo tenuis aeris
esse, ipsum spiritum esse omni spiritu quantum-
cunque tenuissimo subtiliorem ostendit. Non
est autem Deus spiritus in sibilo tenui, aliter
quam spiritaliter sine loci occupatione, sicut
intellectus in sermone. Neque spiritus ille, qui
Deus, est alicuius alterius spiritus aut acci-
dens, sicut accidit substantiæ: sed est spiritus,

Deus spiritus,
quomodo in-
telligatur.

seu motus substantialis, omnem substantiam &
cuncta creans. In quo est omnium scientia, si-
ue ars: & intellectus, scientiæ & artis pater:
prout infra de hoc suo loco latius dicitur. Sub-
stantiam igitur spiritum esse, & Deo similio-
rem, qui spiritus est, patet. Et quidem philoso-
phus attendens, quomodo granum post euapora-
tionem spiritus, in qua, natura perdit socum
ditatem, seminatum fructum nequit producere:
dicebat, substantiam spiritum esse. Hæc sic
dicta sint, ut rudiores Alchoran subditi, ele-
uent mentem ad spiritalia, considerando spi-
ritum imitari Deum per omnem substantiam.
Quodque substantialia, que solo intellectu
conspici possunt, utique accidentalibus sensibili-
bus sint longe præferenda. Quum accidentis
non sit esse, sed adesse. Ac quod in scholis di-
uini studere debemus, nequaquam comparan-
tes generationem in diuinis & intellectualibus
generationi sensibili nec gaudia uitæ diuinæ, ad
quam aspiramus, gaudia uitæ mundanæ: cū im-
proportionaliter intellectualia excedant sensi-
bilia. Ut sic de Alchoran recedant ad
Euangelium Christi, tutum,
intellectuale, & di-
uinum.

CRIBRATIONIS ALCHO- RAN, DOMINI NICOLAI DE CVSA Cardinalis, Liber Secundus.

DE THEOLOGIA MYSTICA,
secundum quam Deus est ines-
cibilis. Cap. I.

Trinitati an
contradicit
Alchoran.

NUNC accedamus ad
elucidationem trinitatis,
quam in diuinitate colimus,
& ostendamus Al-
choran, pia interpreta-
tione non contradicere
trinitati, modo quo nos
de ipsa loquimur, qui Euangelio inhaeremus.
Dicit fortassis aliquis Arabs, Quamuis ne-
gari nequeant hæc quæ de laude Euangelij di-
cta sunt, per nos, qui Alchoran uti Dei uer-
bum colimus: tamen cum sana fides sit u-
nius, solius & singularis Dei omnium crea-
toris, sine omni particeps, sine socijs, sine
pluralitate, sine filio seu filijs & æqualitate
quacumque, & CHRISTIANI dicant plu-
ralitatem Dei patris creatoris, & Dei filij
eius, & Dei spiritus sancti utriusque, non con-

tradidere euangelio: ideo Alchoran Musselman-
ni præferunt Euangelio. Et Calise in Bal-
dach, ubi studium eius sectæ est, inhihent E-
uangelium & philosophiam publice legi. Ex-
perti enim sunt, ante prohibitionem, eos qui
Euangelio operam dederunt, CHRISTIA-
NOS factos, & quendam Caiifam CHRI-
STIANVM crucem in secreto pectoris
continue portasse, ac philosophos Alchoran
deridere. Ideo 11. capite Alchoran, dicitur:
CHRISTVS IESVS Mariæ fi-
lius, Deiq; nuncius, suusq; spiritus, & uer-
bum Mariæ cælitus missum existit. In Deum
itaque illique suo legato credentes, ne dicatis
Deos tres esse, quum non sit nisi unus Deus,
qui filio caret: eique omnipotenti, uniuersa
cæli, terræq; subiecta sunt. CHRISTVS
quidem ipse minime negare poterit, sicut nec
angeli deo propinqui quin dei subsit imperio.
Ad hoc respondemus: Euangelium omnem
deorum pluralitatem non solum damnare,
sed impossibilem affirmare. Deum enim prin-
cipium, et unde omnia oriuntur, nemo dubitat.

Musselman-
ni, Calise.

Deorum plu-
ralitatem dan-
nari etiam E-
uangelio.

Plura-

Pluralitas quomodo esset principium, cum ante pluralitatem sit unitas seu singularitas, quæ necessariò est æterna, cum sit purum principium? quod idèò æternum esse necesse est, quia principium, & non principiatum. Illud autem principium potest considerari sine respectu ad principiatum, ut non plus sit principium quàm non principium. ea consideratione, est penitus infinitum & interminum, incomprehensibile, & ineffabile. Tunc certe cum excedat omnem sensum, & omnem intellectum, & omne nomen, et omne nominabile, nec dicitur unus, nec trinus, nec bonus, nec sapiens, nec pater, nec filius, nec spiritus sanctus, & ita de omnibus quæ dici aut cogitari possunt, ut Dionysius Ariopagita hoc astruit, quoniam omnia talia nomina exellit et antecedit in infinitum. Sic manet absconditus ab oculis omnium sapientum, & nulli creature, sed sibi tantum cognitus. Et hoc tantum de ipso cognoscimus, quod ipse est ipsa infinitas, excedens omnem creatum intellectum in finite. Eo modo, cum de ipso nihil propriè dici & affirmari possit, quod non excedat: in silentio tantum admiramur & contemplamur, & colimus. De illo interminò & infinito Deo loquitur Alchoran 29. Cap. dicens: Sicq; terminum scilicet mundi huius, seu diem iudicij nullatenus mendacem expectans, illum solum Deum consideret, cuius nullus est terminus, præter què non est alius Deus. Et in Capite 64. Omnis quidem res mundana terminabitur, sola uero Dei maximi largissimiq; facies est interminabilis. An negat hoc aliquis? uniuersis creaturis cælorum & terræ noua contingunt.

DE THEOLOGIA AFFIRMATIUA, secundum quam Deus est trinus & unus.

Cap. II.

Alio modo aduertimus mundum istum uisibilem, cum aliter esse posset quàm nunc est, non esse à seipso: nam fuisset antequàm esset. & cum aliter posset esse, uita aut maior aut minor, uel alio modo: cum magnitudo sua sit terminata & finita, cui non repugnat quod maiori sit aut minor, utique ab aliquo principio seipso ipso id est quod est, quod ipsum sic fecit, & non aliter. Illud autem principium cum non necessitaretur ab alio, quia principium ante quod non est aliud principium, liberum fuit & est creare & non creare, quemadmodum intellectualis natura libera in suis operationibus. Sicut autem intellectus quando operatur, necessariò in mente seu in comprehensione habet id quod operatur, aliter nesciret quid operaretur, & non esset intellectus: sic habet etiam necessariò in scientia seu arte, id

Dionysius Ariopagita.

Mundi creati principium.

Intellectus operatio qualis.

quod operatur. Si enim arte operandi careret, quomodo operaretur? habet denudè necessariò id quod operatur in uoluntate, cum nolens nihil faciat nobilis intellectus. Experimur in nobis qui intellectualiter operamur, illa sic esse necessaria. Quomodo enim pictor per intellectum pingeret, nisi in mente haberet quod pingeret? Et quomodo posset pingere id quod in mente habet, si scientia pingendi careret? Et quomodo perficeret, quando nollet? Vnde uidemus uoluntatem non esse artem, nec mentem, nec artem mentem. Non enim eius quod uolo, semper artem habeo: nec eius quod in mente habeo, scientiam seu artem habeo. Et licet scientiam pingendi habeam, tamen Mahumet depingere nequeo, cum ipsum mente non teneam. Vnde si mens, scientia, & uoluntas sint eiusdem intellectualis substantiæ & naturæ, ac etiam ex mente generetur ars & scientia (carens enim mente caret arte, & carens mente & arte, caret libera uoluntate & electione) procedit igitur libera uoluntas à mente & scientia seu arte, & hoc primo notabis. Consequenter aduerte, quomodo id quod est in mente operantis intellectus, est etiam in arte & in uoluntate: & non est aliud in mente, aliud in arte, & aliud in uoluntate: aliter non esset una perfecta operatio. Id uero quod in mente, est mens (ibi enim comprehensum & comprehensio, seu mentionatum & mens, idem sunt) sic id quod in scientia est, scientia est. Scitum enim, ibi scientia est, atque id quod in uoluntate est, uoluntas est. Ibi enim uoluntatum, uoluntas est. Patet igitur non aliud esse mentem, & aliud scientiam, & aliud uoluntatem, sed idem essentialiter, licet non conuertibiliter. sic scilicet, quod mens licet non sit scientia seu uoluntas, non tamen est aliud mens quàm ars & uoluntas. Exigit igitur nobilitas intellectualis naturæ, quæ libera est, mentem non esse scientiam de se genitam. Quia cum sit ab ipsa mente genita, non est mens seu pater generans. Sic exigit mentem & scientiam à mente genitam non esse uoluntatem ab ipsa & arte procedentem. Procedens enim, non est illa à quibus procedit. Hæc idèò, ut libere & perfecte posset intellectuales producere operationes. Hæc agricola seminatore grani, bene capit. Oportet enim ipsum in sua comprehensione habere semen grani, & in sua scientia artem seminandi grani, & in uoluntate uoluntatem granum seminandi. Seminare enim, est opus intellectus, et hæc sic se habent.

QUOMODO EX OPERATIONE intellectualis naturæ, uidemus diuinam. Cap. III.

Voluntas libera à mente & scientia procedit.

Mens, Scientia, Voluntas.

At

AT quoniam intellectualis natura hoc, & hanc nobilitatem non habet nisi à creatore suo (nam operatur in similitudine creatoris sui) sicut creando ueras res producit, ita intellectus imago eius, operando producit similitudines uerarum rerum. Creare enim, est essentia re: & intelligere, est assimilare. Quare creator omnium cum intelligat id quod creat, & sciat seu artem habeat, & uelit: tunc unus creator omnium ad hoc quod nobilissimus & perfectissimus atque liberrimus sit, creator ueraciter trinus est. Cuius similitudo, in nostro intellectu uno in essentia, & trino in operatione, praeimitur. Diuinam igitur mentem, in qua omnia quae creari possunt, aeternaliter consistunt, Christiani patrem & creatorem appellant. Artem uero eius omnipotentiae, seu sapientiam, siue scientiam, eius filium uocant, per quem omnia facit. Voluntatem uero sine qua nihil esse potest, cum à patre & filio scilicet mente & arte procedat, spiritum sanctum consentitur, qui omnia ad effectum producit. Sunt autem indiuisa trinitatis illius opera, quia est una omnium operatio & creatio. In creatione igitur ex similitudine operationis intellectualis unius creatoris uidemus trinitatem, ob quam trinitatem Moyses Deum creatorem pluraliter in principio Genesis per Elohim, & uerbum (Faciamus hominem) expressit. licet alibi diceret, Ego Deus zelotes. Sic & in Alchoran ait Deus: Nos, homines ex humore fragili creauimus. Et alibi: Coelum quidem, & omnia caelestia pro uelle nostro creauimus. Licet alibi dicat: Dic meae genti, ego sum Deus misericors. Et quemadmodum Moyses & Mahumet per expressionem pluralitatis in creatione seu operatione Dei noluerunt plures deos fateri, sic Christiani propter trinitatem recedere nolunt ab unitate Dei creatoris.

Creare.
Intelligere.

Pater, creator

Filius

Spiritus sanctus

Elohim.

QUOMODO DE FOECUNDITATE intellectualis, ad foecunditatem diuinæ naturæ eleuamur. Cap. IIII.

ET ut per sensibilia in foecunditatem intellectus, & de illa in diuinam, te eleues foecunditatem: attende, dum uides tot pulchras & uarias structuras ciuitatum, templorum, castrorum, & aedificiorum, tot uarios pannos, tot picturas & ornatus, tot linguas, tot scientias & artes, atque libros, tot dulcissimas harmonias, tot delectabiles dictiones, tot ordinatas politias, & alia innumera esse opus simplicis atque trini intellectus, inuisibilis & nullo sensu perceptibilis, à quo haec omnia exiuerunt, & non exiuisent, nisi in eo intellectualiter multo altiori gradu praexistenter: & mirabilem ual

de uides intellectum. tunc ascende ab intellectu ad creatorem ipsius, & omnium, ut uideas eius diuinam foecunditatem, quomodo intelligentiae, caeli, stellae, sol, luna, elementa, & omnia quae sunt, uiuunt, & intelligunt, sunt opus simplicissimi atque foecundissimi creatoris: & quod creatio, est ostensio eorum quae semper et aeternaliter in mente ipsius fuerunt ipse, & in arte seu sapientia semper & aeternaliter fuerunt idem ipse, & in bene placito uoluntatis suae aeternaliter fuerunt idem ipse deus benedictus. qui diuinitas gloriae suae ex mera bonitate sua ostendit, sicut diues intellectus ad ostensionem gloriae suae se in operibus suis ostendit & communicat. & ea quae intra se habet intellectualiter, quanto praecisius potest, sensibiliter nititur explicare, ut sic iuxta naturam boni se diffundat, & participabilem faciat. & uidebis deum simplicissimum, ineffabiliter diuitem & pulchrum, atque plenum omni foelicitate uitae gloriosae. de cuius diuinitate, ipse tot lucidas intelligentias formis plenas, tot splendidas stellas, tot uiua animalia, tot dulcissimos odores, & saporres, atque pulcherrimos flores, & caetera innumera produxit & ostendit.

Dei creatoris simplicitas.

MANDUCTIO EX IIS quae in mundo sunt, & uideatur Deus trinus. Cap. V.

ET quia Mahumet in eo quod deum credit creatorem omnium, etiam de illo asserit necessario quae de eius trinitate Christiani consentunt: ideo ut ad diuinam foecunditatem partum, & amorem, omnis Arabs possit quantum sufficit fidei, pertingere iterum dicimus, mundum istum sine foecunditate, prole, & amore non posse perseverare & subsistere, certissimum esse. Nā his sublati, mundum deficere oportet, & foecunditate, partu, & amore unus est mundus: unius igitur mundi sunt foecunditas, partus, & amor. Nec foecunditas est alius mundus, & partus alius, & amor alius: sed sunt unus & idem mundus. & sic haec sunt unius mundi, ut nihil mundi sit sine illis. Participatur enim foecunditas mundi, & partus, & amor, in angelis angelice, in hominibus humane, in brutis brutaliter, in uegetatiuis uegetaliter, in mineris mineraliter, in coelis coelice, in sole solariter, in luna lunariter, in stellis stellariter, in entibus entice, in elementis elementariter, in uiuis uitaliter, in intellectualibus intellectualiter, & ita de singulis suo modo. Et unde habet mundus illa ut sit necessario ita trinus, sicut unus, nisi à creatoribus? Si igitur sine hac trinitate mundus naturam non haberet, nec naturalem perfectionem, nec benedictionem à Deo possideret, quae in unitate essentiae sic trinitate luget, quomodo dice

Mundum sine foecunditate, prole, & amore non subsistere.

Mundus unus & trinus.

dicemus creatorem, ista perfectione naturali ea-
 rere, quam omnibus tribuit, ut sint meliori mo-
 do quo esse possunt: Sicut igitur creatum est, u-
 nitrinum: ita & creator, cum creatum a se ni-
 hil sit, & omne id quod est in hoc subsistat,
 quod est imago & similitudo creatoris. Trini-
 tas igitur quæ in creatura uidetur, est a trinita-
 te increata tanquam imago ab exemplari, &
 causatum a causa. Est igitur unitrinus Deus,
 qui creauit unitrinum mundum ad sui imaginem
 & similitudinem. In diuina igitur natura, est
 fecunditas, proles, et amor. Fecunditas, Deus
 est, qui & origo & pater: proles autem ipse
 fecunditatis, filius: amor, nexus utriusq[ue].

MANVDVCTIO DE INTEL-
 lectuali Trinitate ad diui-
 nam. Cap. VI.

ET ut in creatura magis deo simili, imaginem
 illius uideamus ad naturam intellectualem
 inspicimus. In ipsa enim natura intellectuali
 speculatiua, quanta sit fecunditas, proles, &
 amor, ostendunt nobis libri innumerabiles con-
 templatiuorum. Quot theorematum circa ueri-
 tatem generauit intellectualis fecunditas: quot
 delectationes processerunt ab illis, et suauitates
 spirituales: quæ fecerunt illos pro nihilo habere
 gaudia huius mundi. Sic de intellectu practi-
 co dicendum, ut supra tetigimus. In illa enim
 natura intellectuali est fecunditas, quæ de se ge-
 nerat uerbum, seu conceptum intellectualem:
 & ab ipsis procedit amplexus, seu uoluntas.
 Quando enim mens, uerbum, seu noticiam ge-
 nerat, statim procedit amplexus, seu uolun-
 tas. sicut enim id quod non scitur, non ama-
 tur: ita non potest non procedere a mente &
 noticia uoluntas. Scientia enim est de nu-
 mero bonorum honorabilium: bonum autem
 est quod appetitur, omnia enim bonum appe-
 tunt. Ita patet, quo exemplo duci poterimus ad
 diuinam trinitatem. Deus enim non potest dici
 ignorans seipsum: si autem se intelligit, de se cõ-
 ceptum seu uerbum sui ipsius generat. Nec est
 idem, generans uerbum & genitum, seu concipi-
 ens & conceptum. Nec aliud in essentia diui-
 na, cum Deus sui ipsius conceptum talem gene-
 ret, quod non possit esse perfectior. Erit igitur
 æqualis æqualitate substantiali, quæ est perfe-
 ctior accidentali: quare nequaquam alterius
 nature seu essentie. sic nec amor ab ipsis pro-
 cedens, potest dici ea a quibus procedit: nec po-
 test dici aliud, cum sit perfectissimus ante om-
 nem alteritatem: quare consubstantialis illis, a
 quibus procedit. & hoc intenditur.

MANVDVCTIO EIVS-
 dem per amorem.
 Cap. VII.

Deus unitri-
 num, quemad-
 modum &
 mundus ab eo
 creatus,

Nature fe-
 cunditas, pro-
 les, amor,

Voluntas a
 mente & no-
 ticia,

Adhuc ut ratione utentes, uideant nos qui
 trinitatem credimus, rationabiliter moueri,
 alio exemplo ad idem procedamus. Nemo est
 qui non uideat, amorem omnino necessarium
 ad hoc quod mundus subsistat: quoniam eo su-
 blato, penitus nihil subsistere potest. In naturis
 intellectualibus & uitalibus amorem reperiri,
 sicut & in omni quod subsistit, suo modo cer-
 tum est. Priuabimusne deum amore, qui est crea-
 tor & dator omnis amoris? Si igitur Deum
 dicimus amorem habere, utiq[ue] id est quod ha-
 bet. Deus igitur, essentialis charitas, seu amor
 est. Quoniam autem amor unit, amor perfectis-
 simus qui maior esse nequit, neq[ue] minor, cum
 sit substantialis, maxime unit. Video igitur in
 essentia ipsius amoris unientis, unitatem. Quo-
 modo enim esset unus unientis amor, sine unita-
 te? Video etiam æqualitatem in ipso. Nam
 amor gignit sui ipsius æqualitatem, scilicet
 amorẽ, uti dicitur: Si uis amari, ama. Unitas igi-
 tur generat æqualitatem. Video deinde proce-
 dere ex unitate amoris et eius æqualitate, utriusq[ue]
 cõnexionem, scilicet amorẽ connectentem uni-
 tatem amoris generantis, & æqualitatem amo-
 ris geniti. Amor igitur est connexio patris, &
 eius filij, a quibus procedit. Certum est autem,
 unitatem, esse ante omnem multitudinem: qua-
 re æterna est. Æqualitatem ante omnem plu-
 ralitatem, quia plura eo ipso quod plura sunt
 in æqualia. Cedit igitur ab æqualitate in æqua-
 litas: est igitur æqualitas æterna. Sic & nexus
 æternus, quia ante pluralitatem. Plura enim
 necessario sunt ab inuicem diuisa. Diuisio ue-
 ro cedit a connexionem, ante igitur omnem di-
 uisionem est connexio procedens ab unitate &
 æqualitate eius. Sic patet unitatem, æquali-
 tatem, & connexionem, ante omnem multitu-
 dinem in æqualitatem & diuisionem, æterna
 esse. & cum non possint esse tria æterna, cum
 ante omnem multitudinem sit unitas, quam
 multitudo presupponit, sicut in æqualitas præ-
 supponit æqualitatem, & diuisio presuppo-
 nit connexionem: ideo unitas, æqualitas, &
 connexio non sunt tria æterna, sed una æter-
 nitas, sic non sunt tria: quia si essent tria, essent
 tria æterna. Non est igitur aliud unitas, aliud
 æqualitas, aliud utriusq[ue] nexus, quia tunc essent
 tria: & tria æterna. nec tamen propterea uni-
 tas, est æqualitas, aut connexio, cum æqualitas
 sit genita ab unitate. genitum autem, non est
 generans: nec nexus, est unitas, aut æqualitas
 quia ab ipsis procedit. procedens autem, non
 est illa a quibus procedit. Patet igitur, quomo-
 do in essentia diuini amoris, unitas amoris, æ-
 qualitas amoris, & nexus amoris, non sunt
 tres amores: quia unus amor, non est aliud ab
 alio, q[ui]

Amor ad me-
 di subsistenti-
 necessarius

Unitas, æ-
 qualitas,

Connexio

Amoris diu-
 nitas, æquali-
 tas, nexus,
 idem,

alio, licet unitas amoris generantis, non sit æqualitas amoris geniti, aut nexus amoris utriusq; ab ipsis procedens.

DECLARATIO SANCTÆ Trinitatis. Cap. VIII.

Nunc patet, quod qui non attingunt, non aliud non esse idem, & non idem non esse aliud, non possunt capere unitatem, æqualitatem, & nexum esse idem in essentia, & non inter se idem. ideo trinitatem in deitate non capiunt, nisi in tribus dijs. CHRISTVS autem nos docuit, Deum patrem uiuificare, & filium eius uiuificare, & etiam spiritum procedentem ab utroq; uiuificare: ut in Euangelio eius per Ioannem apostolum descripto legitur. Non sunt tamen propterea nec tres uiuificatores, nec tres dii uiuificantes: licet pater non sit filius, nec spiritus sanctus ab illo & filio procedens. Palam est, illos qui hæc non capiunt, non habere conceptum perfectionem de Deo perfectissimo: sed sibi fingere Deum quendam nequaquam ultima felicitate felicem, innaturalem, sterilem & infecundum, carentem dulcedine paternalis & filialis atque utriusque amoris & gaudij, atq; perfectione fecunditatis. non attendentes Deum per Esaiam dixisse: Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam? dicit dominus. Si ego, qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero? Dicit Dominus Deus tuus. Neq; possunt Arabes hunc Esaiam prophetam respicere, cum in Alchoran nullus prophetarum respicitur, sed omnes acceptantur. **ÆNIGMA, LICET REMO-**
tum, benedictæ Trinitatis.

Dei perfectio.

Cap. IX.

Portet in istis ad ænigma recurrere quousq; habeamus intellectum exercitatum. Vidi aquam magnam inter rotundas ripas sine alterius aquæ influxu & effluxu semper eiusdem quantitatis, habentem in circuiu secundas arbores, fegetes, & prata: & rustici propè habitantes non sufficiebant laudare aquam qua nullam putabant dari meliorem. Admirabar quomodo non diminueretur & exiccaretur, cum non uiderem riuiulum in ipsam fluentem, & cur non putresceret, quia stagnalis apparuit. Accessi propius, & subtiliori consideratione diu habita, comperi in medio fontem apparere. & hoc, ex flumine, qui efflui de centro uidebatur, sic esse iudicauit, & dixi: Hæc forte est ratio, cur hæc aqua nunquam minuitur, quamuis arboribus et seminibus atq; herbis præstet, unde uegetentur: quia uiuus fons non sinit ipsam imminui, & quamuis sit stagnalis inter ripas, tamen continue innouat se ipsam, quia procedit ex fonte & fluuiio fontis. Non igitur pu-

trescit, nec corrumpitur, quia non antiquatur sed semper ex fecunditate fontali innouatur. Vnde uidi ipsam aquam, esse fontem, fluuium & stagnum, & hoc æqualiter: quia non magis fuit fons, quam fluuius, & stagnum. & in stagno fluuium & fontem, nec tamen fons fuit fluuius uel stagnum, nec fluuius fons uel stagnum, nec stagnum fons uel fluuius. Nec hæc uidi, nisi intellectualiter considerans fontem de se generare fluuium. Ideo fons & fluuius, differunt ut generans & genitum, siue ut pater & filius. Nec stagnum, potest esse fluuius, uel fons, à quibus procedit. & dixi: fons, unitas: fluuius, æqualitas: nexus utriusq;, stagnum. Conclufi igitur: quoniam si ad eternitatem dimisso ænigmatate ascendero, ipsam ueriori modo comperio trinam & unam, quam hanc uisibilem aquam & facilius, superius dicta, de generatione & processione æterna, indubia fide credidi. Dixi etiam in Alchoran scribi: ex aqua omnia uiuentia esse. Igitur si aqua ista dat uitam uegetatiuam omnibus circumstantibus arboribus et seminibus & herbis, sine sui diminutione: quantum magis creator aquæ huius, omnibus creaturis dat omnia sine sui diminutione: aquam in aqua uidi fontem, fluuium, & stagnum: transsumo ad absolutam essentiam, de qua omnia quæ sunt id quod sunt, recipiunt, tam illa quæ sunt quam quæ sunt & uiuunt, & quæ sunt, uiuunt & intelligunt.

Aqua eadem fons fluuius, et stagnum.

Æternitas trina & una.

ITERVM EX TRIBVS PERSONIS MANUDUCTIO.

Cap. X.

Dhuc attende. Non ita dicimus esse plures humanitates, sicut plures homines: sic non est idem humanitas, & homo, sed idem est deitas & Deus, propter simplicissimam essentiam diuinam. Vnde sicut non sunt plures deitates, ita nec plures dii. & non sunt nisi tres personæ in humanitate, scilicet ego, tu, ille. Vnde ueraciter dico, Ego sum homo, tu es homo, ille est homo. & sunt tres illæ personæ eiusdem humanitatis. Vnde igitur haberent hoc illæ personæ, nisi creator Deus esset similiter trinus in personis, et unus in essentia? Potest igitur Deus ueraciter dicere: Ego sum Deus, tu es Deus, ille est Deus eiusdem deitatis, & non sunt tres personæ, tres dii: quia non sunt tres deitates, sed sunt unus Deus, quia una deitas, quæ Deus. Certum est etiam, tres personas in unitate, non esse unitatem seu singularitatem: & tres personas in numero, non esse nisi numerum & pluralitatem. nos autem dicimus tres esse diuinæ personas in unitate, non in numero: & tres humanas personas in numero dicimus, ideo plures homines.

Deus & deitas idem.

Deitas una, ut Deus unus.

Neceffe

NECESSE EST ARABES FATERI Trinitatem. Cap. XI.

Quod autem Arabes oporteat hanc Trinitatem in diuinis fateri, patet. Nam nisi fateantur, cum credant Alchoran esse librum veritatis, conuincuntur Deo dare participem. Scribitur enim in Alchoran, quomodo Deus dixit Mahomet: Tibi quidem, qui legem et librum ignorabas, nostrum spiritum mittentes lucem prebui mus. Et alibi: Cum hoc tibi diuinitus misso, spiritus benedictus penitus iustus cor tuum penetravit, ut eum eo castigos Arabice. Iterum alibi de Christo dicit: Iesus Mariae filius, Deiq; nuncius, suusq; spiritus et uerbum Mariae caelitus missum existit. Iterum alibi: Ipse namque Deus, et suus spiritus benedictus, hunc Alchoran librum ueracissimum composuerunt. Consimilia in multis alijs locis Alchoran habet. Vnde cum spiritus Dei benedictus non possit dici creatura, et missus spiritus non sit a seipso missus, ideo nisi dicas ipsum esse tertiam personam in diuinis, et a patre et filio missam (quia dicit in plurali mittentes) necesse erit quod ponas plures deos, scilicet mittentes et missum. Iterum uerbum dei caelitus missum, est Iesus Mariae filius. Et non potest uerbum dei esse creatura, quia uerbo domini omnia sunt creata. Verbum igitur dei, deus est. Si igitur est deus, et non est secunda persona quae filius dicitur, scilicet uerbum patris, erit necesse, quod ponas plures deos, et uerbum dei participes deo. Vide quando uis hoc negare, quod uerbum dei non sit filius dei eisdem natura cum patre, ne uidearis deo dare participem, tunc tu das deo participem. Et hoc etiam probatur ex illa autoritate: Deus et spiritus eius librum composuerunt. Si deus et spiritus non sunt duo dii, sequitur quod spiritus sit persona in diuinis. Oportet igitur Arabes de necessitate fateri trinitatem: alia sunt increduli, dantes deo participem. Adhuc sic: Euangelium fatemini librum lucidissimum et ueracissimum, in illo continetur unum esse deum patrem et filium et spiritum sanctum, nihil igitur in contrarium allegari potest per uos, quando hoc uobis ex Euangelio ostenditur, cum non sit minoris autoritatis Euangelium quam Alchoran, ut Alchoran tradit. Quod autem in Euangelio reperitur, certum est. Legitur enim in ipso, Christum dixisse: Unus est bonus deus. Item: Sic deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Item: Patet autem spiritus sanctus, quem mittet pater. Alibi: Spiritum ueritatis, qui a patre procedit. Et iterum Christus mandat: Baptizantes in nomine patris, et filii, et spiritus sancti. Ex quibus et alijs Euangelij locis clare colligitur,

Trinitatis assertio etiam in Alchorano.

Euangelij autoritas, Alchorani testimonio.

unum esse Deum patrem, et filium, et spiritum sanctum. Et haec de sancta trinitate dicta sunt.

CHRISTVM VERACITER fuisse mortuum et crucifixum.

Cap. XII.

Restant non paruae discordantiae Alchoran ab Euangelio elucidandae. Scribitur enim in Alchoran, Cap. XI. Christum non fuisse mortuum, sed alium quenam Christo similem Iudeos suspendisse, sed Christum nullatenus interfecisse, quia deus incomprehensibilis et sapiens eum ad se transfigurare fecit. in quem uiri legum ueraciter ante mortem credent, et eorum seculo futuro testis astitit ille. Haec ibi. Sed Euangelium et cunctae scripturae aliorum seu discipulorum atque historiae temporum, concorditer affirmant, non solum Christum mortuum, sed etiam secundum scripturas prophetarum de Messia taliter, ut praedictum, reperitur mortuum esse. Et quia secundum libri sequaces, Alchoran non debet intelligi quasi sibi contradicat: et cum Euangelium et prophetas approbet, ideo intellectus querendus, quid in his praedictis intelligi uelit. Et primo eliciamus conformia Euangelio, in quo scribitur demum Christum unum pastorem, et uniuersum hunc mundum, unum eius ouile futurum. Conformiter asserit Alchoran, omnes uiros legum tam ueteris testamenti quam noui, atque legis Arabum, in ipsum ante diem iudicij ueraciter credituros. Totum autem studium Alchoran, est persuadere, in solum Deum credendum. Et quia hic asserit, quod omnes uiri legum ueraciter in Christum credent: utique Christum a diuinitate non separat, nec alienum facit, sed diuinae naturae ipsum esse tacite affirmat. Sic aiebat Christus in Euangelio: Qui in eum crederent, in deum patrem crederent qui eum misit. Secundo asserit Euangelium et Alchoran, extremi iudicij eundem iudicem et testem. Hunc autem iudicem Euangelium dicit Christum esse. Hoc et Alchoran hic tacite approbat, cum dicat Christum testem illorum sibi fidelium in futuro seculo. Per consequens fatetur Christum etiam, et iudicem, sicut et Euangelium. Non erit autem iudex secundum Alchoran, nisi Deus creator. Brit igitur CHRISTVS homo, quia iudex etiam deus. Dicit autem Alchoran Cap. 48. Tu Deus omnium conditor, cum prophetis interfecisti accedens, omnia cum ueritate iudicabis. Attende, si deus iudicabit cum interfecisti prophetas, et Christus est super omnes, qui non deest in iudicio: etiam secundum Alchoran (ut patet ex praemissis) erit et ipse de interfecisti prophetis primus, et supremus, et ipsa ueritas, et demum uerbum uerax, per quod omnia iudicabuntur secundum.

D

Christum non esse mortuum affirmat Alchoran.

Alcorani scripturae.

Christus iudex et testis in extremo iudicio futurus.

nam allegatum locum Alchoran. Vnde recte ait Evangelium: Deum patrem omne iudicium dedisse filio suo, quia & filius hominis est. Per formam enim humanam iudicat homines sibi similes filios Dei esse, sicut ipse est, & ita erunt filij immortalis uitae, et dissimiles, filios aeternae mortis existere. Vnde patet secundum piam interpretationem Alchoran, haec secreta non nisi sapientibus uoluisse reuelare. Ideo ait, illum nihil secretorum subicere, & solis sapientibus facilem esse Alchoran, alijs autem difficilem. Non erant enim rudes Arabes, quos ait Alchoran omnium incredulorum pessimos, aperte de secretis in illo principio informandi. Quod si Machumet ipsis simpliciter Euangelium praedicasset, & non dedisset propriam legem, accessissent ad legem Christianam, quam penes sexcentis annis refutarunt. Praedicauit igitur ipsis, quomodo essent Ismaelitae, & ab Abraham ortum habuissent: quodque tam Iudei quam Christiani illum uirum ut prophetam laudarent, & eius fidem approbarent, per quam a deo maxima esset hic & in alio seculo assecutus. et cum hoc facerent gentiles, qui sequendo Abraham eiectis idolis, aliquam aut Moysi aut CHRISTI legem fouerent: a fortiori ipsi, qui ex Abraham nati essent, facere deberent. Quodque deus ipsum Machumet in suum nuncium ad eos elegerat, & praeciperet eis, Abraham fidem & legem acceptare, uiri scilicet optimi et fidelis, nec Iudei, nec Christiani, quos antecessisset, qui eiectis idolis, se ad uniuersorum creatorem conuertit, ipsumque adorauit, eiusque obediuit, similiter & posteri eius Isaac, Iacob, et duodecim tribus Israel. Hoc modo per suam multipliciter idolorum culturam abiecti, quam prius ob Euangelium nunquam abiicere curarunt, maxime quia Euangelica perfectio eis grauis uisa est, & talis, quod eorum parentes eam acceptare timebant, edocli (ut et Alchoran continet) eos qui Christianitatem acceptant, & non seruant mandata, plus omnibus deum offendere, & grauissime in inferno cruciari. Quare Machumet ipsis secreta Euangelij occultabat, credens quod sapientibus in futurum patescere possent, sicut etiam sanctum Euangelium multis mansit in principio obscurum & incognitum, & successiue est magis & magis apertum. et nisi hoc expediuisset, CHRISTVS uulgo non fuisset parabolice locutus.

Alchoran, solis sapientibus facilis.

Arabes.

Machumeti praedicatio qualis.

Abraham.

Euangelica perfectio grauior uisa Arabibus.

Q U O D C R U C I F I X I O sit Christi exaltatio & glorificatio. Cap. XIII.

Nunc aduertamus, ut mysterium eliciamus mortis Christi: quomodo intelligendum sit, Christum non fuisse in cruce mortuum. Primo

certum est ipsum concordare cum Euangelio, quod Christus uiuat. Si igitur uiuit, & expectatur ut redeat in mundum, ad conuertendos omnes uiros legum, utique ex hoc constat, Christianos qui eius Euangelium acceperunt, non accepturos aliud Euangelium ab ipso, cum istud sit perfectum etiam secundum Alchoran. Alij igitur si libros sequuntur Euangelij contrarios, aut discordantes, utique necesse erit illos proicere, & Euangelium amplecti. Non sunt igitur illi in uia recta, sed tunc primum erunt. Absurdum est igitur ualde, Arabes persequi Euangelij obseruatores: ex eo capite. quia eorum Alchoran, secundum ipsorum intellectum non concordat. Faciunt enim contra Alchoran, in eo quod persequuntur credentes, & in ipsis Euangelium, in Alchoran approbatum. Dicunt forte: Christiani in eo non sunt Christiani, sed blasphemii, quod credunt Christi dei uerbum, per perfidissimos Iudeos in cruce suspensum. Respondent Christiani: Alchoran post mortem Christi quasi sexcentis annis compositus, approbat Euangelium tempore mortis Christi scriptum, & prophetas qui ante mortem CHRISTI prophetarunt, Christum tunc uenturum quando uenit, ita facturum sicut fecit, ita moriturum sicut mortuus est. Et attendendum, quomodo Gabriel angelus Danieli reuelauit, post 62. hebdomadas Christum occidendum, ut legitur Danielis 9. Cap. quemadmodum & factum fuit. Ille enim Gabriel angelus haec reuelauit prophetae, quem ponit Machumet, sibi Alchoran intinasse. Quomodo igitur hoc stabit, quod Gabriel iussu dei mortem Christi prophetae praedixerit, & t eodem lapsa tempore illo prius per ipsum praedicto, dicat, ipsum non fuisse mortuum, deum & se mendaces faciens? Adhuc considera, quomodo Christus ante mortem sic se in cruce moriturum suis discipulis praedixit. Ita concorditer dicunt historiae illius temporis: sic tenuerunt omnes tam Christiani, quam Iudei & gentiles, ante Machumet quasi sexcentis annis. Vnde debet argumentum sumi, quod si Alchoran hoc negat, utique Euangelio est potius standum, cum nullam rationem assignet. Dicit autem quidam compositor Alchoran uisum fuisse, hoc esse blasphemum, & de tanto propheta credi non debere, quasi non dicat ad eius honorem. Sed si hoc sic putauit, utique mysteria crucis Christi ignorauit. Crucifixio enim Christi, est ipsius Christi exaltatio, et glorificatio, Christianorum iustificatio & uita, & omnium hominum resurrectio. Multi fuerunt reges & principes, qui Christianos deridebant & persequebantur, eo quod crucifixum colerent, uti Egeas in Achaia Andream primum Christi discipulum: cui apostolus

Euangelium ab Alchoran approbatum.

Christi mors Danieli praedicta.

idem

stolus

Mysteriū crucis Christi.

Stolus respondebat, hanc derisionem euenire ob ignorantiam myſteriorum moris CHRISTI in cruce, quæ per gentiles capi non poterant. Et Paulus apostolus, dum de cruce CHRISTI prædicaret, licet Iudeis eſſet ſcandalum, & ſapientes mundi Græci hoc ſtultitiam reputarent: tamen non tacuit, quouſq; redemptionis myſteria Chriſtianiſ aperiret. Certum eſt igitur, quod Alchoran illis Arabibus, ſi ſine myſteriorum aſſertione CHRISTVM crucifixū aperte aſſeruiſſet, CHRISTVM in eorū mētibus nō magnificaiſſet. Voluit igitur ſecundum piam interpretationem, occultare ipſis uilem mortem, & quod adhuc uiueret & uenturus eſſet, aſſirmare. Quoniam eius reſurrectionem à morte, per poteſtatem quam habuit animam ſuam ponendi & iterum aſſumendi (ut in Euangelio ſaſtetur) non potuiſſet perſuadere, niſi ipſum non ſolum hominem, ſed & deum oſendiſſet: quod unitati dei, quā prædicabat, aduerſari putabat. Nec conueniebat fidei ſuæ aſſerere, ipſum iam à morte reſurrexiſſe, ut ſtatim dicitur. Ideo ſic forte locutus eſt. Dicit tamen hæc taliter, quod ſapientes elicere poſſunt, Euangelium uerifiſimum eſſe ut putabat.

QUOMODO DEVS ANIMAM Chriſti ad ſe reduxit, ipſum tranſmigrare fecit & aſſumpſit.

Cap. XIII.

Alchoran recitat, quod cum increduli fraudulenter cum CHRISTO agerent, ſcilicet ſtudentes ipſum per mortem extinguerede luſi ſunt. Quem creator taliter aſſatus eſt: Ego tuam ad me reducens animam, & exaltans, ab incredulis te liberaui. Poſt hoc alibi dicit, quomodo deus ipſum CHRISTVM ad ſe tranſmigrare fecit. Iterum alibi dicit, CHRISTVM per deum ad ſe aſſumptū. Hæc omnia ordinate Chriſtiani ſic eſſe aſſirmant. Nam Euangelio teſte, dum clamaret uoce magna in cruce ad patrem, ut quid eum dereliſiſſet, et ſubiungeret, quod in manus ſuas commendaret ſpiritū ſuum, quem ſic clamando emiſit: tunc hoc uerificatum eſt, quod deus animam eius ad ſe reduxit. Idem enim eſt anima & ſpiritus. Sed per reſurrectionem, uerificata eſt tranſmigratione. Iuit enim per mortem ad uitam immortalē. Sic eum deus ad ipſum, qui ſolū habitat immortalitatē, tranſmigrare fecit: & hanc tranſmigrationem Chriſtiani paſcha nominant. De quo etiam Alchoran meminit. Vltimō in aſcenſione Chriſti ad patrem aſſumptio uerificata exiſtit. Negat autem Mahumet, Iudeos eum peremiſſe: ſed dicit, aliū illi ſimilem ipſos ſuſpendiſſe, nullam faciens unquam de cruce mentionem. Aduerte Mahumet

Chriſtus Alchoran teſtimonio ad deū recepiſſus.

Paſcha.

ſic forte argumentari uelle: CHRISTVS uiuit, ergo per Iudeos non eſt peremptus. Si enim peremptus fuiſſet, quomodo uiueret, niſi reſurrexiſſet? Reſurrectio autem mortuorum nondū aduenit, ſed uentura eſt dies in qua omnes reſurgent & redibunt. Ante illum diem omnia quæ uitam habent, ſiue angeli, ſiue homines, ſiue alia animalia, extingui neceſſe eſt: ut omnium reſurrectio & reditio fiat. Chriſtus igitur qui uiuit, quod certū eſt, nunquā fuit peremptus. morietur tamen tandem, & in die reſurrectionis reſurgat. Hæc eſt Mahumet perſuaſio, quæ in Alchoran licet ſparſim, continetur. Tamen Cap. 48. dicit: Primo quidem buccinæ ſonitu morti ſuccumbūt omnia, niſi quæ dei dextera protexerit. Secundo ſonante, reuiuſcunt. Et hæc nota propter ſequentia. Et aduerte, quod Mahumet tenet ſolum deum reſuſcitatore mortuorū, & quod reſuſcitati & reſuſcitandi non debent cenſeri reſurrexiſſe à mortuis. Ideo oportet illos denuo morti ante diem reſurrectionis. Deinde conſidera, inter diem mortis & diem reſurrectionis ſecundum ipſum nullum ſenſibile tempus currere. Ita quod Abel filius Adæ primus mortuus, quādo reſurget, non iudicabit ſe diutius fuiſſe mortuum, quā ille qui ſtatim ante diem reſurrectionis morietur. Dicit enim Cap. 55. in fine: Die namq; iudicij, qua patebit ſingulis mandatū noſtrum, accedēt ſinguli quaſi non morati, niſi per diei horam unam. Sic dicit etiam Cap. 29. & in alijs locis ſæpiſſime. Ob hoc de illo medio tempore poſt mortem, & ante reſurrectionem non facit aſſimationē, licet dicat, illos qui propter deum mori uidentur, non mori. Sic etiam in Alchoran ſcribitur: Obſequio dei peremptos nemo mortuos exiſtimet, ſed illos potiſſimum uiuos et ſanos. & alibi: Obſequio diuino, deiq; dilectione mortem ſubeūtibus, diuina pietas gaudia præbens, ſuperuenit. Et iterum: In uijs dei morientes, nequaquam mortui dicendi ſunt. Illi namq; de bono dei dilectioneq; gaudentes, apud deum uiuunt: expectantes poſt ſe relictos, nihilq; timētes. Vnde licet dicat, omis anima mortem gſtabit, tamen cum Euangelium dicat, non debere timeri eos qui cum corpus occiderint, non habeāt quid amplius faciant, quia animam occidere nō poſſunt, ſed eum qui etiam ultra hoc poteſt animam mittere in gehennā. Ideo ſecutus eſt Euangelium & libros ſapientiæ, quomodo iuſti, licet oculis inſipientium uideantur mortui, ſunt tamen uiui & in pace. Et nihilominus animas talium demum mortem gſtaturas aſſirmat, ut reſurgant in generali reſurrectione, quam appellat diem ueritatis. Dicit enim ſic in Alchoran: Die ueritatis, qua reſurgent anime & angeli.

Chriſtum a ſa deiſ crucifixum quomodo neget Alchoran.

Intervallo inter diem mortis & reſurrectionis.

Dies ueritatis

D 1

Et in doctrinis ad Abdalla: In die illo mandabit deus angelo mortis, ut omnem creaturam spirituum habentem interimat, tam angelos omnes, quam diabolos omnes, quam homines, aues, pisces, beluas et pecora. Sic enim ait in Alchoran: omnia mortua prater deum. Et subiungit: Quomodo Adriel angelus mortis, demum seipsum interimet. Post sequitur resurrectio, sic dicit: Tunc Raphael accepta tuba, cuius longitudo quingentorum annorum, stans in Hierusalem, insufflabit tubam, et efflabit omnes animas interim sibi seruatas, quae euolabunt ad corpora sua. Secundum hanc opinionem certum est, CHRISTVM non esse peremptum a Iudeis, quo ad animam. propter deum enim, ipsum interfecissent: et tales non debent cense-ri mortui. Vnde id quod Iudei Christum suspen-derunt, falsum est omnino. Sed id quod sequitur in Alchoran. Profitentes etiam se sua caedis au-ctores, cordibus suis non minimam ambiguitatem inde gerunt, sed eum nullatenus interfecerunt: est bene considerandum. Videtur enim, quod ex his uerbis non negetur, quin Iudei caedis Christi auctores esse possint: licet ipsum non interfe-cerint. Non negatur igitur, Christum crucifixum in toto, Alchoran: quam crucifixionem non Iu-dei, sed Pilatus facere poterat, modo quo dicit Euangelium.

DE RESURRECTIONE IE-
su Christi. Cap. XV.

Christi resur-
rectio asserta
in Alchoran.

Quod autem CHRISTVS ex pers malo-
rum, mortuus, et sua uirtute iterum uiuus
accessit, ex Capite uicesimo octauo, medio scilicet,
Alchoran uidetur manifeste haberi. ubi Chri-
stus post multa sic scribitur locutus: Deus me ui-
rum non difficilem, sed malorum expertem crea-
uit: et super me est diuina salus in die meae nati-
uitatis et mortis, a qua uiuus iterum accedam.
hoc est de Christo Mariae filio uerbum uerax, in
quo tamen plurimi dissentiant. Ecce dicit de die
mortis, et non de die generalis resurrectionis, si-
cut dicit alibi de Ioanne Zachariae. Vbi dicit,
quod diuina salus super ipsum Ioannem die nati-
uitatis, mortis et resurrectionis. Et ideo intel-
ligo, CHRISTVM ante illum diem mortuum,
et iterum uiuum accessisse, modo quo Euange-
lium hoc recitat. Vnde non est uerum, CHRIS-
TVM et omne uiuum mori sonante bucci-
na, aut per Adrielem mortis angelum, ut in do-
ctrinis Machumet legitur. Ideo pro correctione
illius assertionis Capite quadragesimo secundo
adiicitur: Omnia morti succumbere, nisi quae de
xtera dei protexerit, et si aliquis sit illa protectio-
ne dignus, utique CHRISTVS erit, quo nul-
lus dignior. imo ipse est illa dei manus dextera,
seu potentia: per quam deus fecit, et facit, atque

Adriel.

faciet omnia. Facit ad hoc id quod legitur in
Chronica Machumet et ipsi successorum re-
gum, Mariam matrem IESV post ipsum quin-
que annis superstitem fuisse, et quinquaginta
quatuor annos uiuuisse. Sed dicite nobis magistri
legis Arabum: Si propter deum interempti non
sunt mortui, quia apud deum uiuunt: utique ani-
ma illorum a corpore separata uiuet. debent ani-
ma illorum post hoc die occisionis omnium ui-
uentium mori et si dicitis quod sic: Nonne ille
dei amator, in uia dei ambulans, qui ea die inter-
ficatur per angelum mortis, etiam non moritur
in anima, sicut si dudum ante fuisset interfectus?
Si sic: Non erit igitur ille secundum animam dei ge-
neralis resurrectionis mortuus, quare nec prius
interempti propter deum. Non enim erunt pe-
ioris conditionis. Anima igitur omnium talium
nunquam morietur, neque resurget: licet homo
totus ex anima et corpore, qui mortuus fuit, re-
surgat. Et quia non est conueniens, dicere animam
peccatoris mortuam, et extinctam, a deo resur-
scitari ad finem, ut ardeat aeternaliter in gehenna:
ideo CHRISTI doctrina, animam non
posse occidi, utique uerissima est. Oportet ergo,
quod id Alchoran, Omnia mortua prater
Deum, intelligatur in comparatione ad Deum:
qui solus habitat immortalitatem. A quo omne
uiuens in tantum uiuit, in quantum ipse deus il-
li tribuit. Sed deus tribuit animae intellectiuae
ut libere uiuat, et iudicetur si errorem ueritatis
praefert. Non deficiet igitur, cum sit sub-
iectum diuini iudicij. Animalia uero ratione
carentia cum non possint iudicari, et ad iudi-
cium ipsa resurgere non sit necesse, in uanum re-
surgere. Et quomodo eadem animalia resur-
scitarentur, anima priore non redeunte in cor-
pus, quae penitus per mortem fuit extincta, et
in nihilum redacta? Sic anima intellectiua cum
creetur ex nulla praesenti materia, si ipsa per
mortem in nihilum redigeretur, quomodo ea-
dem resurgeret? Ita nec angeli, nec demones re-
surrectione opus habent: cum sint intellectualis
naturae, et iam iudicati. Neque opus est ut cum-
cta non iudicanda ad deum, a quo sunt, redeant:
cum apud ipsum nihil transeat in obliuionem,
seu praeteritum. Oportet igitur Arabes intelli-
gere talia Euangelio dissona, modo quo Christia-
ni Euangelio inherentes. Ideo non sine optima
causa Alchoran Euangelium saepe lucidissimum
asserens, rectam uiam esse dicebat. Non est igitur
asserendum, CHRISTVM iterum
moriturum, et demum cum alijs resur-
recturum, sed uere a mortuis
resurrexisse.

Anima im-
mortalis.

Euangelium
esse lucidissi-
mum, uiam re-
ctam, & asse-
rit Alchoran

MYSTE.

MYSTERIVM NATIVITA-
tis & mortis Christi. Cap. XVI.

AT ut causam mortis CHRISTI in cruce uideamus, præmittendum, Deum omnia in ostensione gloriae suae creasse. Nam cum rex incognitus in gloria sua non possit censeris magis rex quam non rex, & careat honore & beneficentia, ideo ut uideatur uirtus & gloria sua, ac per hoc magnus cognoscatur, honoretur, & glorificetur, omne suum studium applicat & conuertit. Non autem ostendit gloriam, nisi intelligentibus. Sic Deus creaturas intellectuales, scapaces iudicij gloriae & ueritatis creauit, ut cognoscatur. & propter illas, cuncta inferiora, quoniam propter semetipsum omnia operatus est, ut in cap. XIII. Alchoran dicitur, ipsum esse rerum principium & finem. Homo autem inter illas intellectuales infimum locum tenens, intellectum habet in potentia, indigens alio actu, qui ipsum de potentia in actum auocat. Postius est igitur in paradiso, dotatus innocentia: ut innocens sub obedientia dei uiuens, demum gratia dei ad uisionem gloriae dei sui transferretur, & ea frueretur. Sed quia homo liber suauis diaboli elegit potius per scientiam ascendere, quam per innocentiam et obedientiam: recusauit deo obedire, ut secundum promissa diaboli esset per se sciens bonum et malum. De paradiso perdita innocentia ei eclusus existit: & qui prius, si stetit, semper uiuere potuisset, factus est mortalis & ignorans, & propter hoc non fuit possibile, ullo unquam tempore ex omni studio suo ipsum ad immortalitatem & uisionem gloriae dei pertinere, quae ab omni mortali uideri nequit. Nec erat remedium, nisi ille qui ipsum ad hoc creauit, etiam denuo gratiose reformaret. Ad hanc igitur reformationem aptandam, probatus est homo, an lege naturae, quae ipsi concreata est, proficere posset. cui postea lex scripta superaddita, hominem erexit ad speranda promissa dei: primo in sensibilibus, deinde in intellectualibus. Et inter omnes prophetas, omnium saluator Messias à deo mittendus, prænunciatus est aliquando uenturus, qui uirtutem dei habens, complete ipsum dei populum reformaret et saluaret: hic tandem diu expositus, de caelo summus legatus et dei filius, in forma hominis humilis & pauper et pauperis filius uirginis Mariae, in hunc mundum ueniens, Iesus Christus nominatus, cum diuina potestate apparuit, se opere hanc potestatem & dei uirtutem palam doctrina caelesti & miraculis diuinis habere ostendens, ut uiderent in ipso deum patrem qui ipsum misit operari: & uerba quae loquebatur, ueracis Dei esse. Cui Ioannes Zachariae, testimonium certissimum dedit: & illa quae apud pa-

Hominis lapsus & relictus.

Christi incarnatio.

trem suum caelestem uidit, enarrauit, & qui eius uerba receperunt, cõpererunt ipsum esse dei uerbum ueracissimum. Dedit igitur ipse dei filius dilectus, omnibus qui crediderunt eum dei filium, potestatem filios dei fieri. Nam in hoc fuit omnis diligentia eius, ut crederetur filius & uerbum dei: tunc enim, firma fide cuncta quae annunciret reciperentur, & promissis eius de regno futuro caeli, resurrectione à morte, et aeterna uita indubia fides adhiberetur, & eius praecepta seruaarentur. Quis enim peccaret, quando ex uerbo dei indubitate sciret, peccatum inferre mortem perpetuam? & quis non obediret usque ad mortem, quando non haesitaret in uerbo dei, sibi pro temporali morte uitam perpetuam à deo optimo remuneratore tribuendam? Quomodo enim homo dubitare poterit in promissis, qui certissima fide ea dei promissa esse credit? Intrauit igitur Iesus in hunc mundum, sine quacumque carnis concupiscentia & uoluntate uiri, morti nequaquam obnoxius, quae ob actuale peccatum primorum parentum & originale eorum, eorumdem filiorum ex carnis concupiscentia genitorum, cunctos quos permisit deus inuasisse. Erat igitur innocens Iesus, liber à morte: qui nec in peccatis natus est, nec ullum unquam peccatum fecit. Reuelauit ea de patre caelesti & eius regno et gloria, quae sibi soli nota erant, & nulli alteri: cum nemo patrem unquam uidisset in hoc sensibili mundo, ubi non uideri potest, & se uiam, uitam, & ueritatem pro palauit. Scripturas aperuit, quoniam de ipso erant: & quod ipse medicus, contra omnes infirmitates corporis et animae, etiam contra mortem esset, factio & doctrina patefecit. Quodque ipse rex & Messias esset: licet regnum suum de hoc mundo non esset, atque hunc mundum, & hanc sensibilem uitam pro nihilo habendam, comparatione futuri seculi & uitae, uerbo & facto manifestauit. Et post multa signa & miracula, ut ostenderet hanc uitam propter ueritatem & regnum immortalis uitae contemnendam, & deo usque ad mortem etiam crucis turpissimam obediendum: ipse qui esse potuit immortalis, si uoluisset, mortuus est. Sic deum patrem suum, qui ita uoluit, clarificando: & morte sua innocentissima omnibus hominibus ipsum per fidem recipiendum & induentibus, aeternam secum uitam promerendo. Meruit enim consummata mors innocentissimi unigeniti filij dei, quam in humana natura passus est, redemptionem omnium captiuorum per satana, mortis auctorem. in qua Christi morte, quisque fidelis eidem incorporatus, mortuus est, et uita meruit. In morte igitur crucifixi Messiae commortui omnes fideles, meruerunt uitam sibi perpetuam in CHRISTO retribui. Resur-

Christus per se morti non obnoxius.

Christi mors.

Resurrectio,

rexit autem die tertia propria uirtute, qui ha-
 buit potestatem ponendi animam in morte, &
 iterum sumendi eam in resurrectione. Vnde eius
 resurrectio est, per quam omnes homines resur-
 gunt, qui cum eo eiusdem sunt humane nature,
 quæ in ipso est uitæ immortali unita. Resurre-
 xit autem tertia die, ut factu probaret resurre-
 ctionem mortuorum credendam, quam docuit die
 iudicij expectandam. Ipse est igitur, in cuius mor-
 te morimur, & in cuius resurrectione uiuifica-
 mur: & per quem accessum habemus ad Deum
 patrem creatorem, ad uidendum ipsum in gloria
 sua, & cum eo ipsum **CHRISTVM IESVM**
 eius filium semper benedictum. Ex his
 perquam breuiter tactis, constat mortem Christi
 in cruce ignominiosam, maxima habere myste-
 ria, & fuisse tam fidelibus necessariam, quam
CHRISTO gloriosam, qui mortuus est, ut
 clarificaret patrem: & ostenderet, quantus ille
 est cui Messias in suo corpore, & turpissima &
 dolorosissima morte usq; ad omnium terribilium
 terribilissimum ostendit obediendum: & quanta
 est illius dei pietas & remuneratio fidelium, qui
 omnibus Christi formibus ob filij sui mortem eis
 communicatam, cum eodem suo dilectissimo filio
 regnum uitæ retribuit possidendum. Hæc mors
CHRISTI crucifixi, **IESVM** clarificauit
 esse diuinæ bonitatis filium. Quoniam non fuis-
 set adeo pius, misericors, & uoluntarius ad obe-
 diendum usq; ad mortem inclusue, nisi perfectis-
 simus fuisset & deiformis, sic reuelans patrem
 per testimonium in sanguine suo, deum esse su-
 pra omnia amandum, & sic ei seruiendum, &
 eius præcepta implenda, & uitam futuram ma-
 gnificandam usque ad huius miseræ uitæ contem-
 ptum. Ostendit etiam promissa patris sui, et quæ
 de seipso prædixit impleta: & ueracem esse pa-
 trem, seq; eius ueritatem: omnemq; scientiam
 & scripturarum mysteria, atq; quantum sit pa-
 ter de cælis ab omnibus diligendus, patefecit.
 Hæc sciunt filij lucis, qui Christum sequuntur:
 & filij tenebrarum, huius mundi amatores, sti-
 riuu Christi carentes, ignorant.

Christus mor-
te sua uel ma-
xime Dei fi-
lius declara-
tus.

DE FRVCTV MORTIS
Christi. Cap. XVII.

Diceret aliquis zelosus Arabs: Si mors Chri-
 sti clarificat patrem omnium creatorem, u-
 ti que potens & laudabilis est, & de hac re io-
 cundum esset plenius informari. Zelo illius uiri,
 conabimur pro nostra paruitate aliqua adhuc
 aperire: ut quisque sic esse non hasitet. Nam cum
 non sit dubium, peccata diuidere inter deum &
 hominem, ut ait propheta, dicens: Peccata ue-
 stra diuiserunt inter uos & deum uestrum. &
 hinc Dauid propheta imitator dei ait: Iniquos

Peccata diui-
dere inter de-
um & homi-
nes.

odio habui: hoc quidem peccatum potest esse ab
 ortu, ut sic in peccatis conceptus à matre existat
 ex immunditia et uoluptate carnis, ut idem pro-
 pheta se conceptum asserit. Et quoniam omnes
 sic ex Adam à matre ex uoluntate uiri concepti
 sunt, & nemo mundus illa munditia quæ est deo
 grata, Iob dicente: Nunquid iustificari potest ho-
 mo comparatus deo, aut apparere mundus natus
 de muliere? Naschimur enim filij iræ cum spiritu
 concupiscentiæ carnis, qui non est de regno intel-
 lectuali cælorum dei nostri incorporei, & expe-
 rimur ex pronitate ad malum, quam ab adole-
 scentia habemus, nos non moueri spiritu dei bo-
 no, & hoc in nobis dei dono experimur. Deus
 enim sic hominem composuit, ut malo uiso expa-
 uescat: ut ait Cap. 79. Alchoran. Quapropter
 nullus est ex Adam uia concupiscentiæ natus, qui
 non sit à deo, uel uitio originis, uel peccati actua-
 lis separatus: solo Christo excepto. Qui, attestata
 te etiam Alchoran, à matre uirgine Maria, quæ
 nunquam mala operata est, sine uirili semine
 seu carnis uoluptate, mundissime natus existit.
 Et non est natus filius iræ & odij aut abomina-
 tionis, sed mundissimus: quare deo inter omnes
 qui fuerunt & erunt homines, dilectissimus. Hic
 utique nullum unquam fecit peccatum actuale.
 Ipse enim est de quo scriptum est: Qui peccatū
 non fecit, nec inuentus est adūs in ore eius. Et
 ita à deo nunquam diuisus, seu separatus. Hinc
 diuina sapientia, in sui uisionem assumptis. Nam
 sicut sapientia maliuolā animam & corpus sub-
 ditum peccatis abominatur, sic cõligit sanctam
 animam, & corpus ab omni peccato mundissi-
 mum, et sibi perpetuo foedere desponsat. Ipse est
 igitur primogenitus similiter, & unigenitus fi-
 lius regis uirtutum, qui est rex gloriæ. Nam si
 (Moyse teste) Deus dixit, filius meus primoge-
 nitus est Israel: negari non potest Christum in Is-
 rael, omnium primum qui Messias, atque ipsum
 primogenitū dei in orbem terrarum missum, qui
 & simul est unigenitus dei filius, ut ipse Christus
 ait: Qui non credit in me, iam iudicatus est, quia
 non credit in nomine unigeniti filij dei. Si igitur
 hunc suum dilectissimū primogenitum & unige-
 nitum filium deus dedit pro salute mundi, utiq;
 maxime mundū dilexit. Quod autem hoc fecit,
 attestatur Euangelium quod dicit: Sic enim deus de-
 lexit mundum, ut filium suum unigenitū daret.
 Nonne empti sumus precio magno? puta precio-
 sissimo sanguine unigeniti filij eius, ut simus dei,
 qui fuimus sub principe tenebrarum. Ait enim
 Alchoran, quod Adam à deo præceptum mini-
 me operatus, ius mortale subiuit. Vnde totum ge-
 nus humanum ob peccatum primi parentis spo-
 liatum innocentia, quæ sola in regno cælorum
 locum

Christi natu-
ras.

Christus pri-
mogenitus pa-
triter et unige-
nitus dei fili-
us.

locum habet, subditum principi huius mundi æternaliter damnatum, ad priuationem uisionis gloriæ dei, quæ mors est intellectualis nature, soluit debitum in morte unigeniti filij Dei, qui pro omnibus ipsum ut Messiam & regem intellectualis uitæ recipientibus, mortuus est. Sic omnes in eius morte mortui satisfecerunt, & liberati sunt à seruitute principis mortis. Mors enim unigeniti, qui plus omnibus diligebatur à deo, preciosissima: abunde ideò satisfecit, quia fuit mors præcedentis doloris mortis, ut ait propheta, quæ omnes morientes ignorant. Quare dicitur idem: Vere languores nostros ipse portauit. Et dum ad fidelem, fidei patrem Abraham respicimus, quantum ipse meruit, quia filium suum unigenitum Isaac ut deo placeret, in mortem tradere uoluit, statim uidemus quid meruit Messias, seipsum in mortem tradens, ut Deo placeret, in redemptione generis humani. Vide ineffabilem laudem dei patris, in eo quod filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Nonne meruit habere innumerabilem multitudinem filiorum & heredum regni sui cælestis, quemadmodum Abraham? Et quid meruit Iesus realiter turpissima & dolorosissima morte mortuus, quæ omnes dolores morientium excedit? Certe quia uitam dedit, resurrectionem, à mortuis meruit pro se et fratribus suis patri acquisitis: inter quos ipse est ut primogenitus, in multis fratribus principatum tenens. Nec est regnum intellectualium cælorum æstimandum, ut est regnum huius mundi: quod dum plures habet, quilibet minus habet, sed dum idem sine defectu ab innumeris potest uideri & intelligi, ipsum regnum intellectualem ab innumeris intellectualibus potest à quolibet in solidum possideri. Intellectualis est uita resurgentiū, ut sciant & delectentur se uiuere. Quæ esset remuneratio fidelis pro deo morientis, si maneret in morte, aut si nesciret se uiuere: potius homo optat non esse, quam sine omni intellectu esse. Quare non resurgit homo ad uitam intellectualem, nisi in sapientia, quæ est sapida scientia, ut se sapiat & sciat uiuere. Sapientia autem quæ participatur in omnibus intellectualibus habentibus, in Messia magisterium habet. Participatione igitur illius magisterij, uiuit omnis in Christo resurgens, quia ipse est resurrectio & uita, quæ appetitur. Iam uidet quisque zelosus, quantum opus reformationis humane nature excedit opus creationis, & quam sapienter omnia sunt ordinata. Sapientia autem quæ omnia sapientissime disposuit, tam circa mortem quam resurrectionem Christi, licet nunquam Christum dereliquerit, non tamen mortua est, Christo secundum humanitatem per separationem animæ & corporis mortuo, nec est alia sa-

Christi mors pro nobis, e-
iusque meritum

Regnum cæ-
lorum ut æsti-
mandum.

Sapientia.

piencia quæ assumpsit Iesum hominem, quam illa sapientia patris dei creatoris per quam cuncta creauit, quam Alchoran, animam dei nominare uidetur, cum dicat animas hominum participare tantum de anima dei, quantum ipsa sapientia re-
lucet. sed anima Christi plenitudini sapientie dei est unita. Ob hoc ait Alchoran, deum proprie animam suam Christo dedisse: et ipsum illam ab utero matris habuisse, certis miraculis exemplificat. Loquebatur enim, ut ait, matri suæ in puncto natiuitatis, ipsam confortando. Respondit tunc pro ipsa, illa die cum consanguineis malum de matre suspicantibus. Loquebatur quando uoluit infantibus, sicut senibus: & luto formato, ut homo aut auis fieret. Et ita factum, Machumet in doctrina sua & in Alchoran asserit. Sic locus est cæco nato, ut uideret: leprosis, & alijs infirmis, ut sani essent: mortuis, ut uiuerent. Hæc & plura ex Euangelio & Alchoran elici possunt: qui liber eum etiam sapientem asserit, dans ei idem nomen quod deo, quem incomprehensibilem & sapientem sapientissime affirmat. Si igitur fatetur Christum absolute sapientem, sicut & deum patrem, non erit alia sapientia patris creatoris, et alia Christi. Sed pater creator per suam sapientiam, quæ Christus est, omnia operatur. Hæc est sapientia immarcescibilis, uitam dæns omni intellectuali nature, quæ sine sapientia mortua est. Ideò ad illius apprehensionem, finis tendit creationis intellectualis nature: quam homo, nisi mediatore Christo, in quo humana omnibus hominibus communis natura, sapientia supremæ indissolubiliter unita est, attingere potest in sua propria natura humana, Christo & sibi communi. Quare Christus est magister, habens doctrinam & uerbum uitæ intellectus nostri, reuelator omnium quæ in thesauro Dei continentur, ostensor patris, fontis sapientie & gloriæ eius. quæ ostensio, est receptio sapientie in se intellectualiter, uiuificans æternaliter ipsum, & faciens ipsum similem Christo filio dei, qui est in gloria dei patris. Et hoc est esse felicem, et regnare perpetue in cælestibus summo gaudio beatitudinis, & hæc sunt promissa Christi, omnibus ipsum recipientibus firmissima.

DE PARADISO.

Cap. XVIII.

Diceret Arabs aliquis: Remota sunt & multum distantia illa, quæ de paradiso in Alchoran leguntur, & ea quæ Euangelium promittit. Alchoran enim desideriorum omnium complementum credulis & legem seruantibus promittit, describitque illa desideria quæ communiter appetuntur per uoluptuosos: sed Euangelium solum promittit intellectualem felicitatem, quæ est

D 4

Anima dei

Fabule ex A
pocryphis.

Patris et Christi eadem sapientia.

Christi præstantia.

Inter Machumetum paradisi & Christi inter sensibilia & intellectualia: aut inter uisibilia, quae sunt temporalia, & inuisibilia, quae sunt aeterna. Sic & de Alchoran & Euangelio pariformiter. Sunt tamen qui allegant pro excusatione compositoris Alchoran, quomodo ipse rudes Arabes trahere uolebat, ut in unum creatorem crederent, qui dedit eis uiuere in hoc seculo temporali, quod ille etiam eis esset daturus in seculo futuro perpetuo uitam sine defectu, multo ista uita meliorem. Quodq; ad hunc finem, ut in Alchoran legitur, plures similitudines introduxit, quas tamen non exposuit, sed sapientibus illas notas reliquit. & nisi exempla sumpisset ab hac uita sensibili praedicando futurae uitae iocunditatem, neque intellexissent, neque moti fuissent propter promissa eis incognita. Ait enim Capite LI. Credentes et benefacientes pulcherrima loca paradisi possessuri, omne suum uelle perficient. Hocq; lucrum est maximum. Huiusmodi pollicitum, illis summam conclusionem uelle praedicare, scilicet quod deus est remunerator fidelium sibi seruentium, secundum spem & desideria seruentis: pro seruitute temporali temporalia assuetur, pro perpetuis perpetua, pro uoluptuosis uoluptuosa, pro intellectualibus seruiens intellectualia habebit. Sic enim dicit Capite VI. Deus omnium uota dinoscens, omniumq; diues, mundana quarentibus temporale, caelestia petentibus atque caelestibus summum bonum tribuit. Et Cap. I. lib. dicit: Studiose bonorum huius seculi dabimus illa, sed nullam in alio portionem habebit. Ideo ubi in primo capite dicit bonos paradisi introire, ubi dulcissimas aquas, pomag; multimoda, fructus uarios, & decentissimas ac mundissimas mulieres omneq; bonum in aeternum possidebunt: aduertendum ad id quod dicit, omneq; bonum in aeternum possidebunt: utiq; illud non est aliud quam deus: tamen sensibilibus promissiones sapissime repetit. & demum in Cap. 64. dicit. Omnes itaque sapientes timeant deum, dantem omnibus credentibus sapientiam, suiq; noticiam. Et Cap. 107. dicit, Paradisum apud Deum sortientur. Et saepe ponit similia, scilicet quod aeterna uita, aeternum gaudium, & beatitudo, sit remuneratio. Dicit etiam in doctrinis, quod nulla futuri seculi tradi possit similitudo. Ideo non uidetur finaliter, quod possit Euangelio contradicere, quod paradisi intellectualium & sapientum, uisionem dei & eius sapientiae seu CHRISTI asserit. Ideo Alchoran alibi, eos qui in in-

Alchorani scopus.

Futuri seculi nullam tradi similitudine posse.

ferno sunt, priuatos ait discretionem et sapientiam. Etiam alibi, enumeratis omnibus quae in hoc mundo uidentur, & quae saepe promittit paradisi intrantibus: addit, quod bona futuri seculi his omnibus sunt meliora, quoniam istud seculum in comparatione ad illud futurum nihil sit. Unde sic ut per similitudinem cruciatus ignis sensibilis poenam eorum qui damnati sunt describit, ita per aquam & fontes uitam saluatorum. Non tamen complete intellectualem felicitatem describit, secundum Auicennam in metaphysica sua. Nam licet esset de lege Arabum, affirmat Machumet corporalem felicitatem describere, & quod intellectualis, illa multo excellentior, per sapientes melius describitur. Sed Alchoran licet minus extense, perfectam felicitatem sapientum ponat in noticia dei & sapientiae, quae est filius dei secundum praemissa: quemadmodum & Euangelium ex Christi perfectissima doctrina. Praeterit enim iste mundus cum concupiscentijs suis, illa uero quae futuri et perpetui mundi sunt, habent se ad ista huius mundi sicut per petuum ad corruptibile. Unde noticia seu uisio Dei patris & sapientiae eius, pacit immortaliter intellectum, quia sapientia est immarcescibilis, ut liber Sapientiae docet.

INVECTIO CONTRA ALchoran. Cap. XIX.

Aduerti dum legerem Alchoran, quomodo sapissime fit mentio de die tremendi iudicij, paradiso, & inferno, & semper uarie & per similitudines. Cum aliter id quod nunquam in conceptum hominis intrauit, describi non possit: nisi coniecturaliter ad sensibilia, quae intelligibilium imagines existunt. & quia ita uidi per uarias similitudines regnum caelorum signari in Euangelio & ueteri testamento, intra me admittebam, posse illa, pia sequacium libri interpretatione, excusari. Verum postquam legi ibidem, castitatem in uirgine Maria, & in Ioanne Zachariae, & generaliter in omnibus laudari, et quod concubitus in templis prohibetur, & lotio post ipsum praecipitur ante orationem ob eius foeditatem, quodq; mundicies Deo grata sit, ac quod deum uident boni, & cum ipso sunt in paradiso, & quod deus ipsos maxime amet, & eis id quod maximum est retribuet, ac quod ipsum maximum simpliciter non sit nisi gaudium sempiternum & incorporeum: stupebam de eo quod saepe de puellis, & earum papillis, & bestiali concubitu in paradiso totiens replicauit, dicens cap. 88. illam esse optimam dei remunerationem credentium: & uerecundabar illa turpia legere, intra me dicens: Si Machumet adscribit deo hunc librum plene turpitudine, aut si ipse scribit et deo auctoritate eribuit

Auicenne de Machumete simoniam.

Sensibilia intellectibilibus imaginata.

Alchoran turpitudine plenus.

Periurii cum
adulterio.

tribuit, miror quomodo sapientes & casti uir-
tuteq; præditi, Arabes, Mauri, Aegyptij, Persæ,
Africæ, Turci, qui illius legis esse dicuntur, Ma-
homet pro propheta habeant, cuius uitam nemo
sequi potest, qui ad regnum cælorum anhelat,
ubi non nubent, & similes angelis sunt, ut Chri-
stus docuit. Nam tam turpia ita turpiter ne-
mo loquitur, nisi plenus omni tali turpitudine.
Ex abundantia enim cordis os loquitur. Et hoc
uerum esse, patet ex Capite XLII. ubi dicit
deum uoluptates etiam illicitas alijs, iuxta pro-
hibitionem quæ ponitur VII. Capite Alcho-
ran in fine, & uoluntarias quasunque, ei permi-
sisse. & quod iuramentum licitum factum per
ipsum, ne adulteraretur cum Maria Christiana la-
cobina, præcepisset deleri. De quo loquitur cap.
LXXV. in principio, contra illa quæ alibi de
damnatione adulterorum & periurorum dicit.
Ipse enim in Capite LXXVII. periuros, qui
ob sui saluationem iurauerunt, esse damnatos affir-
mat. Quomodo igitur non ueretur deum bla-
spemare, cui ascribit periurium præcepisse, ut
adulterium continuaretur per ipsum? Probant
& hoc plura quæ circa mulieres permisit. Ut il-
lud Capite III. Mulieres uobis subiectas peni-
tus, pro modo uestro ubicunque uolueritis para-
te. Et Capite V. III. Not permittit uxores, quot
quiverit quisque subiugare, seu castigare. Et
Capite IX. sic dicit: Liber hic uobis cælitus
missus, licitum atque tenendum hoc uobis sta-
tuit, ut pecunijs uestris castas mulieres eis præ-
bendo ducatis. Itaque taliter uestris factis, quod
deinceps placuerit, ruboris atq; timoris exper-
tes agite. Et si reperiatur Dauid excessisse in nu-
mero uxorum, aut alios postea sanctos, hoc non
excusat Machomet, qui uia legis indulget, quasi
deo sic uolente, quod prius apud omnes prophe-
tas & legislatores fuit inauditum. et est blasphem-
ia, deo hoc imponere quod perfecte legi aduer-
satur. Et consideravi, quomodo legi in Alcho-
ran Capite LXXVI. sic præcepisse deum Ma-
chomet: Ut te ueracem comprobes, non dic te ni-
si nunciū tantum esse. Idem in Cap. LXXXVII.
in principio per iuramentum deus affirmat, nun-
cium scilicet ad Arabes idololatrias. Et Capite

XXVII. Tuæ quidem lingue nullam facultate
tem indulsumus, nisi ut deum timentibus, hunc
gaudio plenum & castigamen incredulis nun-
tiet. Et Capite XXXI. Dico, mihi nihil in-
iunctum est nisi solum deum adorare, nec illi par-
ticipem æstimare: cui me commendo, & ad ipsum
redibo. Si hæc uera sunt, cur non seruauit? cur
alijs sibi non iniunctum iniunxit? Cur Capite
LXXVII. se doctorem gentium nominauit,
qui secundum præmissa nuncius ad Arabes ido-
lolas fuit. Etsi de his sibi non commissis in-
tromittere nullatenus præsumpsit, dic Macho-
met, cur loqueris contra Euangelium & uetus
testamentum, & nouam legem & librum doce-
re tentasti, quasi hæc tibi commissa fuerint? Quan-
do fateris tuæ lingue non esse facultatem concessam,
nisi ut nuncios deum timentibus nuncium
gaudio plenum, & castigamen incredulis: in his
facile tibi & cuique creditur. Hoc enim quisq;
dicere & nunciare potest, cum sit uerum. & a
deo uero, omne est uerum. a deo te potestatem
hæc dicendi habere, tibi & omnibus dicentibus
facile credi potest. In alijs uero quomodo loqui
presumis, cum tibi non sit a deo nec iniunctum,
nec indultum? Et si dicis, cur tibi credam, quan-
do deo non obedis? Utiq; excusabilis es: nisi ua-
rietatem immutabili deo, ut soles, tribuas, ut sic
blasphemando euadas. omnipotens tamen deus
inter omnia illa spurca & uana, & sapientibus
etiam Arabum abominabilia, talia etiam inseri
uoluit: in quibus euangelicus splendor sic late-
ret occultatus, quod sapientibus diligenti studio
quæ sit uis se ipsum manifestaret. Tanta etenim est
lux euangelica, quod sine ipsa nihil apparere po-
test uerum & clarum. Sed omne dictum & scri-
ptum illa luce carēs, quæ dicit: Ego sum lux mun-
di, illuminās omnem hominem ueniētem in hunc
mundum, ut qui sequitur me non ambulet in te-
nebris: est obscurum, inordinatum, tenebrosum,
mortiferum, & intellectu naturali naturæ abomi-
nabile, licet bestialitati & animalitati
quæ est de hoc sensibili mun-
do sapida ui-
deatur.

Machomet
tantum nunci-
us.

Euangelij lux

91
CRIBRATIONIS ALCHORAN,

RAN, DOMINI NICOLAI DE CVSA

Cardinalis, Liber Tertius.

QVOD ALCHORAN FIDE
 unius Dei salua omnibus blanditur, Chri-
 stum tamen præferendo.

C A P. I.

PORTET ut qui Al-
 chorã legit, aduertat, quo
 modo salua fide quæ est,
 non est deus nisi deus, nul-
 li intendit contradicere.

Alchoran ad
 omnium hære-
 ses et sectas ac-
 comodatum.

Ideo ita uariat ea, ubi dis-
 fensionese esse sciuit, ut quis
 que aliquid grati reperiat, cuiuscunque hæresis
 aut secta fuerit. puta sepe dicit, quod inter mor-
 tem & resurrectionem cuiusque, uix hora in-
 terfit, ne de statu animarum ante iudicium opus
 sit dubitare. Tamen etiam interserit aliquas in
 ameno loco fontibus referto, medio tempore lo-
 cari, ut de CHRISTO & uirgine Maria
 Capite XXXII. scribit. & iustis ob deum
 interemptis, quos uiuere in deo asserit. Sic etiam
 dicit, aliquas usq; in diem iudicij igne cruciari,
 eodem Capite XXXII. licet nullas dicit in
 paradiso uel inferno ante sententiam iudicis in
 die finali reperiri. Hæc ita ambigue scribit,
 quod contrarias doctrinas hereticorum & re-
 cte sententium de animabus defunctorum ante
 iudicium fouere uideatur: sic nititur in omnibus
 facere opinionibus. Nam de regno cælorum
 non dicit quicquam, sed de paradiso sæpissime
 loquitur, ac si de paradiso terrestri intenderet.
 & quod ad locum unde eiectus fuit Adam, ho-
 mo post diem iudicij fidelis & meritis restitu-
 tur, ibi perpetuo mansurus. Tamen ne Christia-
 norum paradysum, scilicet regnum cælorum ne-
 gligere uideatur, duas ponit in certo loco para-
 disos, & gradus in ea plures. & in paradiso ali-
 quando illa reperiri affirmat, quæ Christiani cre-
 dunt in regno cælorum haberi, scilicet uitam
 æternam. Sic dicit Capite XXV. Res munda-
 na cito, diuina nunquam peribit. secundum opti-
 mum modum suorum operum quemque deus re-
 munerabit, uitam tribuens æternam, siue uir fue-
 rit, siue mulier. Ecce æterna uita est diuina, quæ
 in regno Dei cæli habetur, & per Christianos
 expectatur. Sic etiam dicit Cap. XVIII. Tan-
 dem omnes obseruatores diuinorum præcepto-
 rum, plenum gaudium atque perpetuum sortien-
 tur. Hoc autem nõ potest esse, nisi apud deũ qui
 habitat in cælis. Dicit etiam capite XXVI.
 bonos assequi paradysum, ubi de diuina substan-
 tia eis tribuetur, ita facit de cunctis. Vnde alle-
 gat deum eorum capite XXV. sibi sic dixisse:

Cur subinde
 de Paradiso
 loquatur Al-
 choran, de re-
 gno uero cæ-
 lorum nihil.

Hunc librum non alia de causa tibi commisi, nisi
 ut hominibus suas cõtrarietates exponas. Iterum
 in eodem cap. loquitur: Te misimus, ut ipsius A-
 brahe regem sequaris, nusquam digrediens, ne sis
 incredulus. Sabbati quidem custodiã nõ iniunxi-
 mus, quia inerat contrarietas atq; dissensio, quas
 deus futurus iudex discutiet. Et alibi illum alijs
 præfert, qui credit prophetis, et inter eos non de-
 scuit. ut cap. IIII. circa finem. et cap. XI. sic
 dicens: Deo suisq; legatis inobedientibus, & in-
 ter eos discutere uolentibus, seq; parti, non toti,
 sicq; rectã uiam assequi putando credere cõfiden-
 tibus, uel ipsius ueritatis incredulis, malũ atq;
 contemptũ ingeremus: credentibus autem præ-
 dictis, nec inter eos discutientibus, mercedẽ inhu-
 meram pius uenia largitor Deus tribuet. Ecce
 quomodo in cõtrarietate et discordia cuiuslibet
 gato dei dicit credendũ. ita quod nullius opinio
 particulariter sit sumenda, imò discussio ad deũ
 in iudicio remittenda. Hoc modo sæpissime loqui-
 tur, dubia legũ & prophetarũ ad illũ diẽ uerita-
 tis esse remittenda. Sed quia dicit successiue et pe-
 detentim Alchorã uenisse, & cap. XXVI. ait,
 Ideo est considerandũ ante hoc cap. XI. scilicet
 cap. III. discussionem inter prophetas factam, et
 Christus ibi legitur omnibus suprapositus, qua-
 re in dubijs Christo standũ: qui dicebat se nõ ue-
 nisse soluere legẽ, sed adimplere: ac quod omnia
 quæ scripta erant in lege et prophetis, de eo fue-
 runt. Vnde cum Christus sit finis et conclusio le-
 gis & prophetarũ omnium, qui prophetarũ aut
 prophetabunt, quando eius determinationi statu-
 tur, omnium prophetarum discussioni statur.

QVOD MACHUMET IGNO-
 rauit quid agendum et sentiendum, et nil fir-
 miter assertum reliquit. Cap. II.

QVod ipse aut Machumet nõ sit primus, fate-
 tur cap. LV. dicens: Ego nõ sum primus nus-
 cius, nec scio quid mihi seu uobis gerendũ sit. di-
 uina mãdata tamẽ explanabo: quæ licet ibi sint,
 hocq; testificet, plures filiorũ Israel credentes il-
 lis, uos minime creditis. Ecce qualis est Machu-
 met propheta, ignorans quid sibi gerendum, &
 alijs: nisi ea quæ prius præcepta fuerunt, alle-
 gans pro se Iudeos in testes, scilicet ipsum dini-
 na priora præcepta testamenti explanare. Di-
 cit etiam, eos qui præcepta Moysi sequuntur,
 assequi beatitudinem. Aliquando autem omnes
 Iudeos damnat: quia resurrectionẽ non credũt,
 CHRISTVM non accipiunt. Sic Christia-
 nos, CHRISTVM sequentes, saluos dicit.
 Alibi uerò tam Iudeos quàm Christianos, quia
 utriq;

Christo cre-
 dendũ in du-
 bijs.

Machumet
 qualis propheta.

utrique deo filium tribuunt, incredulos ait. Licet de iudeis hoc non sit uerum, quod deo filium tribuant. Omnes autē incredulos sepiſſime damnatos affirmat. Sic Cap. XLIX. dicit: Firmatum est dei uerbum super incredulos, quoniam perpetuum ignem inibunt. Sed Cap. LI. dicit: Incredulos forſan deus omnes confundet, forſan multis ueniam dabit. Sepiſſime etiam dicit, omnes animas redire ad corpora in reſurrectione. In Cap. XLIII. dicit ſic: Morientibus, mortis hora, ceteris hora ſopitionis deus animas extrahit: quibusdam reddens eis ad horam ſcitam, quibusdam nunquam: omnia pro ſuo uelle faciens, quod mirandum eſt ſapientibus. Alibi, angelos dicit, animas ē corporibus extrahere. Sic reſurrectionem generalem, quam penē in omni Capite repetit, in dubio dimittit, quando ait: quibusdam animas extrahit nunquam reddere. Ob hoc nihil certi apud ipſum manet, niſi quod unus eſt deus creator uniuerſi. Ideo ſolum fidem unius dei ſe piſſime aſſerit, de neceſſitate ſalutis. Et demum etiam de hoc dubitans, reſoluit omnē neceſſitatē ad hęc uerba: Non eſt deus niſi deus, & Mahumet eſt nuncius eius. Et addunt ſui, magnus. Deum nemo dicit paruum, quia magnitudinis eius non eſt finis. Nec quiſquam dicit hoc falſum, ſcilicet quod deus ſit deus. Etiam idololatra plures deos colens, hoc uerum fatetur, deum ſcilicet eſſe deum, quia per ſe notum. Nullus igitur incredulus nec fuit, nec erit. Sed quod addit, & Mahumet eſt nuncius eius: ſi intelligitur quod ſit nuncius ueritatis, ſcilicet illius propoſitionis per ſe notę, nō eſt magnū. Semper enim uerū fuit de eo et quocunq; alio, uerū nunciū eſſe, qui hoc nunciaret. Aliter autē hoc credere, ſcilicet quod Mahumet ſit nūciū dei, nō poteſt eſſe neceſſitatis. Nā fuit tēpus in quo hoc fuit ueriſimū, ſcilicet non eſt deus niſi deus: et falſum fuit, quod Mahumet fuit nuncius eius, quia nondum natus erat. Si igitur tunc per fidem illam, Non eſt deus niſi deus, ſaluabantur hoc credentes: ita neceſſario omnes omni tempore, hoc tantum credētes, nec tempore eius erat neceſſarium, quod omnes ſaluandi crederent Mahumet nunciū dei, cum ipſe fateatur, ſe nuncium ad Arabes et ſuam nationem miſſum. Neq; Arabes tenebantur ei credere quod eſſet nuncius dei ad eos, quando non uenit cum miraculis & uirtutibus talibus, quę in ipſo dei uerbum eſſe teſtificarentur. Sed cum ſine poteſtate miraculorum compareret, & communem peccatorum uitam ageret, fuiſſetq; idololatra, ut alij Venerem colens: non mirum ſi ei oppoſuerunt, quomodo per aliquem deorum offenſus, ut ſe uindicaret, ſe nuncium dei finxiſſet, ut Capite XX. Alchoran. Alibi Capite

XXX. opponebant ei, quomodo ipſe homo eis ſimilis eſſet, cum arte magica eos acceſſiſſet. Cuius uolumen, uel fictitiū eſſet. Et talia multa per ipſum allegantes, quę non poruit aliter ſoluere, niſi quod Capite XXI. dicit: Inquiunt, ſi diutius cum uirtutibus adueniſſet, nonne teſtimonium de prioribus libris attulimus? Ecce adducit in teſtimonium priores libros, ſcilicet euangelium & teſtamentum. Dicit enim Cap. XVII. Quod mentio de eo fiat, & nominetur in teſtamento & Euangelio. Et Cap. LXX. dicit Chriſtum prædiſſe: Nuncium poſt me uenturum Mahumet nomine denuncio, quem mendaciter magnū dicent. Ecce omne teſtimonium, quod Mahumet ſit nuncius dei. Sed cum penitus ſit falſum, conſtat nihil uerum manere, niſi hoc ſolum, non eſt deus niſi deus.

CVR DICVNTVR SALVA

ti credentes Alchoran, & quod gladius eſt magiſter.

Cap. III.

Postquam Mahumet uidit ſe deficere in ueritate, & mendacia quę ex Teſtamento et Euangelio allegabat, rudi ignorantī populo non poſſe diu occultari, Chriſtianiſ & Iudeis hoc uerum negantibus: cum nec in ambobus, nec in altero librorum allegatorum mentio fiat aut nominetur Mahumet: ad arma ſe tranſtulit, & populo dixit: Inſit Deus gentes me gladio expugnare, donec teſtificentur, quod non eſt Deus niſi Deus, & quod ego ſum nuncius eius. Quod ſi hoc fecerint, confeſſim ſaluabunt ſanguinem & pecuniam ſuam. Terrore igitur percuſſi mul ti mandato paruerrunt, & ſalui facti ſunt à ſanguinis effuſione, & rapina, & nominabantur ſaluati ſeu Muſſelmanni. Et attende, quomodo ſepe ſe ſolum natiuum Arabum nuncium, qui prius prophetam non habuerunt, aſſerit. Deinde generaliter dicit in Capite prophetarum, Deum dicere: Non miſimus te niſi ad uniuerſitatem gentium: in hoc, ut in alijs, contradictionem Deo ſuo tribuens. Et demum poſtquam multi acceſſerunt, dimiſſo quod eſſet nuncius dei, fecit præconiſari, Quicunq; dixerit, non eſt deus niſi deus, intrabit paradifum. Et ut Arabes ſeruare dicuntur, tunc intentio Mahumet erat, confeſſionem faciens paradifum intrare, etiam ſi fornicatus, latrocinatus, & alia peccata feciſſet, quia fides ſaluaret. Depoſuit igitur mandato dei ſui Capite LXXII. de titulo legationis nomen dei. Sic enim ibi ſcribitur: Ut uerax comproberis, non te niſi nuncium tantum dicas. Sic Mahumet, qui ſe dei nunciū nominauit, reprehenuſ à deo ſuo, ſe ſolum nuncium dicere debet. Et quia non eſt illi uſum quod conueniret intentio-

Saluati, qui es Muſſelmanni

Alchoran ſe
pe ſibi contra
ra dicere.

De deo ſolum
certis Alcho-
rani aſſerit.

Mahumet
quomodo dei
nuncius.

Mahumeti
nulla miracu-
la.

ni præconifare, non est deus nisi deus, et Machu-
met nuncius: ideo dimisit totum de nuncio. Sic
ad eos uenientes, per eleuationem unius digiti
professionem unius dei faciunt, quod dicunt sus-
ficere. Est igitur ultima resolutio probationis
omnium quæ in Alchoran leguntur, gladius. Sic
enim in Cap. prophetarum, in Alchoran scribi-
tur de Machumet: Dixisti somnia, & blasphe-
mias concinnasti, uel forte poetizas. Venias sal-
tem cum miraculo uno, quemadmodum nuncij
prios. Respondit: Destruimus, inquit deus, ci-
uitates ante eos quæ non crederent. Nec etiam
uos miraculis crederetis, nisi per gladium. Mo-
re suo deum iussisse dicens, uiolentiam homini-
bus inferri. Faciens deum, quem sepiissime scri-
bit coactionem et uiolentiam talem sibi inhiuis-
se, mutabilem, uarium, & mendacem. De quo post
hoc subiungetur.

Gladius ulti-
ma omnium Al-
chorani proba-
tionum re-
solutio.

QVOD DEVS ALCHORAN,
uideatur deus absolutus: & deus alius, de
quo loquitur, rebus sit immersus.

Cap IIII.

Nunc inquiramus quis sit deus Alchoran.
Nā ait sic deus Mahumet cap. XXIIII.
Nos item hominē de terra et luto (diabolo prius
ex igne pestifero creato) plasmauimus: cum me
plasmaturum hominem de luto, & eidem animæ
meæ portionem insufflaturum, angelis intimaui.
Et Cap. XXVI. Perquirentibus cuius sit ani-
ma, dicit, dei, qui tibi non nisi paucam inde sapien-
tiam tribuit. Et XXX. cap. ubi de Ioanne Za-
charia loquitur, dicit deus, quod animam suam
uentri matris insufflauit, & illum filiumq; suum
manifestum miraculum fecit. Cap. XXXI.
ait: Deus hominem de luto plasmauit, postero-
que suos ex humore fragili, eidemq; de suo spiri-
tu insufflans. Et Cap. XLVII. Deus dixit an-
gelis, se facturum hominem de luto. Illi itaque
quā optime composito, de nostro spiritu insus-
flauimus, ei demq; iussu nostro præter Beelzebub
recedentem & incredulum omnes angeli se hu-
miliabant. Qui quæsitus cur in deum insurge-
ret, nolens se humiliare, respondit: Ego quidem
igneus, illo luto melior sum. Et Cap. XXVI.
dicit deus: Credentibus, hocq; promerentibus,
cum eorum facta mihi grata, paradysum tribuā,
his & illis de diuina substantia, quæ minime par-
ua est, largiturus. Ex his patet, quomodo deus
qui in Alchoran loquitur, nominat alium deum.
Dicit enim: Dic quod sit dei, nō nostri, uel mei.
Si igitur deus qui loquitur in Alchoran, est deus
deorum, & deus de quo loquitur est alius deus,
cuius dicit esse animam, & qui animam suam di-
stribuit hominibus, & diuidit suam diuinā sub-
stantiam sibi gratis, & suum spiritum insufflat

Deus Alcho-
rani alius a
deo rebus im-
merso.

in uentres prægnantium, utique deus Alchoran
est absolutus et imparticipabilis. Et deus de quo
ille deus loquitur, est immersus rebus & diuisibi-
lis: igitur & corporalis. Et ita cum omnis ani-
ma mortem gustabit, ut dicitur in Alchoran Cap.
XXVII. Et anima sit ipsius quæ est, &
omnium, ipse mortalis est. Sic angeli & dæmo-
nes corporeæ & igneæ naturæ erunt. Et si deus
habet animam, & homines, igitur & angeli: ut
fatetur Cap. XLV. Et ita anima angelorum est
anima dei, ipsis communicata: & deus ille, erit
naturæ creaturarum: & omnes creaturæ ratio-
nales, erunt naturæ illius dei, cum in ipsis natu-
ra illa dei sit contracta: & ita erit forma cuiusq;
& pars compositi, dans esse cui libet. & non est
ille deus creator qui ex nihilo creat, sed ex seipso
omnia format: ita est hyle, seu materia. Sicut e-
nim ex sua anima animas, et suo spiritu spiritus:
ita ex suo corpore corpora, & suo esse omnia
quæ sunt, et ex suis alis alas angelorū, uni duas,
alteri quatuor, ut quodam loco Alchoran de il-
lis alis dicit. Verum si dicis animam esse dei sum-
mi & creatoris unici, & quod deus ille in Al-
choran loquens, dicens quod anima sit dei, lo-
quatur de se deo, scilicet unico omnium creato-
re, tunc anima eius erit etiam deus, cum nihil sit
dei nisi deus. Igitur omnis creatura formæ intel-
lectiue, erit deus et creatura: deus secundū spiri-
tum seu formā, et creatura secundū corpus in u-
nitate hypostatica. Et cum Christus habeat ani-
mam dei non secundū portionem aliquā, nec ap-
propriatē, sed proprie: utique ipse erit proprie
deus & creatura: hoc est, plenus & perfectus
deus, sicut plenus et perfectus homo. Non sic al-
iæ creaturæ rationales, quoniam in illis anima dei
est partialiter, imperfecte, et improprie. Ideo nō
dicuntur proprie deus & creatura, sed improprie
sic dici possent, solus uerō Christus pro-
prie. Hoc quidem necesse est fateri, qui Alchorā
acceptat. Unde patet, quod Christus est perfe-
ctio absoluta intellectuāliū creaturarū, de cuius
plenitudine omnes participāt. In Christo igitur
capite, omnis creaturæ est perfectio, quæ nec
potest esse maior nec minor. Quia est omne id
quod esse potest. In alijs autem creaturis, est per-
fectio, quæ potest esse maior & minor. Est enim
Christus, ut ualor auri in auro puro: et alie crea-
turæ intellectuāles, ut ualor auri in alijs metallis,
quorum unum plus habet de ualore auri, & al-
liud minus.

Alchoranide
us inftar ma-
teria.

In Christo
omnis creatu-
re perfectio.

QVOD DEVS ALCHORAN
uideatur minor omnibus rebus, & seruus
Mahumet, atq; eius cōceptus. Cap. V.
Ed quomodo hoc stabit, quando deus Alcho-
ran iurat per dominum orientis & occiden-
tis

Deum Alcorani iurare etiam per utiles creaturas.

his Per hoc enim apparet, quod Deus qui loquitur in Alchoran, recognoscit, alium deum superiorem se, & dominum orientis & occidentis se maiorem. Non erit igitur deus supremus & absolutus. Imo iurat per calamum, ficum, cullicem, & multa similia quae sunt creaturae. Deus enim testamenti & Euangelij non reperitur sic iurasse, sed solum per semetipsum, cum maiorem non habeat: nec mutauit modum iurandi, cum sit deus constans absque mutatione. Iste autem Deus Alchoran, cum per utiles iuret creaturas, & nunc per illas, postea per alias, inconstans & uarians, erit minor omni creatura. Eit enim confirmatio dicti per ueraciorem & maiorem, per quem iuratur, & qui in testem adducitur, ut dicto fides detur. Item adhuc si aduertitur ad Cap. xliij. Deus Alchoran seruus est Machumet. Ipse enim & angeli pro Machumet orant. Loquitur deus, quae cumq; ipse Machumet loqui uerecundatur. Mediator est inter mulieres Machumet et ipsum, seruiendo ardori immundissimae concupiscentiae eius, dispenando ob hoc contra iuramentum licitum, & leges atq; promissa, ut suae uoluntati complaceret: assumens in se uerecundiam & culpam atq; peccata, ut Machumet ipse nec famam nec reputationem perdat. Ecce quomodo Mahumet fecit dum seruum suum: & hoc undiq; constat. Nam cum Cap. XLVIII. de se Machumet dicat: Dei mandatum est, quod ipsum inuocem corde puro, legem missam imitando credentium primus existam. Aliter graue malum subibo. Deum itaque, legemque suam constanter imitor. Et LV. Cap. de se dicit: Ego uero credentium & deuorum primus. Quomodo ista com patiuntur se cum eo quod tu dicis, te non seruare nec legem nec licitum iuramentum, quia Deus inhibuit tibi ne seruares, quando immundum & ortuum uoluptatem carnis legi & sacramento praetulit, tu introducis deum tibi sic mandasse? quomodo es tu credentium & deuorum primus, qui alibi Moysen primu affirmas? fuisti ab initio peccator, et peccare non cessasti, et mortuus es in domo unius mulieris tuae, post innumeras sanguinis effusiones, praedas, supra, et pauperu opprestiones. Si deus tibi iniunxit, ut uirum iustum Abraham sequaris, si es ultimus prophetaru ut asseris, quomodo es primus credentiu & deuorum? Non est igitur deus Alchoran ille deus magnus, cui omnis rationalis creatura credere debet, quia omnium creator, sed est Deus tuus, qui per te loquitur ea quae tu concipis. Omne igitur quod in Alchoran reperitur deum dixisse, si est uerum aut falsum, non nisi conceptui Mahumet ascribi debet. Et quia multa scripsit aut scribi fecit, quae a Sergio & Baheira atq; suis socijs Iudaeis audivit, &

Alcorani deus seruus Machumet.

Machumet de seruo loqui dissidentia.

Alcorani oracula nihil aliquid quam conceptus Mahumet.

non intellexit, sicut forte nec illi qui ei retulerunt, ideo ipse non omnia intellexit, & soli deo ascribit intelligentiam Alchoran. Qui ut cap. lxxxij. legitur, illi iniunxit, ut iugiter et deuote etiam de nocte Alchoran legeret: quod tamen contradicit illi dicto, quod legendi scribendiq; sit inscius, alibi in Alchoran posito.

QVOD MACHVMET TEMERE CONTRA DEI PRÆCEPTA CHRISTVM IN CHRISTIANIS PERSEQUITUR.

Cap. VI.

Adhuc dicit: Postquam deus toties tibi dixit, uim nequaquam propter leges, inferas, in Cap. IIII. & Cap. XV. Ab incredulis quidem, nil mali seu contumeliarum illis inferens, licet illi per iram & inscitiam de Deo male loquantur (cuique namque gentium sua sibi placita, formosaq; uideri fecimus) recede: ad Deum autem cum redierint, opera sua Deo pendente cognoscent. Et Capite decimonono dicitur: quod non sunt gentes cogendae ad fidem. Quia nisi deo uolente nemo credere poterit, qui malos & indiscretos in sua sorditie dimittit. Ibi de hoc plura. Et Capite quinquagesimonono: Nullam illis castigando uim inferas, sed tantum illis Alchoran explana. Et in alijs pluribus locis. Quomodo, inquam, contra Deum tuum qui tibi haec suafit, praesumis dicere, deum praecipisse ut incredulos capias, interficias, & spolies, cogas credere, aut tributum soluere? Deo magnam facis iniuriam & contumeliam, apud quem coacta seruitia, uitia sunt. Ideo uult seruitores ex sua libera electione, sibi fideles & credulos. Tu dicis Capite decimonono, deum tibi dixisse: Contradictentibus dicit, ut sibi sua sint negotia, tibi tua. Non dicit, quod uolentiam eis inferas. Alibi ais, tales contradictiones Iudaeorum, Christianorum, & aliorum in die ultima diffiniri. Alibi introducis Deum, te laudantem de pietate et mansuetudine. Quomodo te alium facto manifestas, & dei testimonium falsificas? quid est hoc quod deum tuum toties sibi ipsi facis aduersari, quoties tu sententiam mutasti? In Cap. XXV. ais: Post fidem habitam, in credulus uir coactioneq; factus, fidem legemq; corde suo retinens, non damnabitur, sed haec sponte faciens. Scis enim, Christianos fidem unius Dei habere sine particeps seu alio Deo, & ideo secundum te creduli sunt. Ideo & si coacti tibi uideantur consentire, corde tamen Christiani manent, & tecum non damnabuntur. CUR CHRISTO IN CHRISTIANIS intantum aduersaris, quod eos persequeris, quos non negas in sua lege saluari? Fuerunt Christiani ante te, & CHRISTVS possedit in suis fidelibus huius mundi magnam partem, constantissi-

Ad fidem nemo cogendus, etiam iuxta praecipu Alcorani.

Martyrum constantia, & corundem per Christum confirmatio.

ma obedientia usq; ad mortem infinitorum Dei martyrum. Cur persequuntur tui sequaces Christum, ut auferant acquisitum populum? Confortamur autem per euangelium, cui post tot approbationes iniuriaris. Vbi ait Christus: Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati estis, cum maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in caelis. Sic enim persecuti sunt prophetae qui fuerunt ante uos. Ecce haec est consolatio uestra, in omni tribulatione & angustia uestra. Quoniam de morte transferimur ad uitam aeternam.

QVOD MAHVMET CREDIT, dei praesentiam necessitare ad omnia quae aguntur.

Cap. VII.

Adhuc dic Machumet, Cur Christianos persequeris? Si ais, propter peccatum: Responde, si tu credis coactione quem uiolenti posse ut fiat bonus, cur tunc nono Capite dicis, Deum criminalia peccata nequaquam condonare, sed minora? Et Capite duodecimo habetur: Homines prauos ad uiam rectam Deus minime dirigit. Et cur ais decimonono Capite, Deum dixisse: Dei uerax est uerbum, quod incredulos nunquam conuertendos affirmat. Et Cap. quadragesimonono: A Deo deductus in errorem nunquam dirigitur. Et Cap. LXXVI. Nullum animabus uestris nocumentum in terra perpetrabit, nisi quod ante uestri creationem in libro praenotatum fuit a Deo cuncta complectente. Nonne ista clare ostendunt, non posse malos per te in uiam rectam dirigi, cum nec deus illos dirigit? Dicis tamen sepe contrarium istis, ut in omnibus facis. Qui enim sunt tui sequaces, intelligunt te uelle, quod omnia quae homo facit, ideo facit, quia sic Deus faciendum praenotauit, non solum quod Deus omnia futura praenouiderit, sed quod praenouiderit. Quod est penitus erroneum, & tollere omnes leges & iudicia, praemia & poenas. Sed quia Deus in aeternitate omnia uidet simul, quae sunt in tempore successiua, tunc simul uidet natiuitatem & mortem, & omnem hominis intermedium cursum. Et haec uisio non necessitat. Sicut cum te uideo cadere, non cadis, ideo quia te uideo cadentem, sed quia tu cadis, te uideo cadentem. Videt igitur Deus omnia, & quaecumque agit homo, in aeternitate sciens cuncta, iudicium iustum faciens secundum opera bona & mala, quae homo in tempore facit, & apud ipsum aeternaliter praesen-

incredulos non conuertit a Deo iuxta Alchoran.

tia sunt. Adhuc dicit: Quid uis ut faciat creditus, quem ad Alchoran remittis, cum nemo (ut dicis) ipsum intelligat nisi solus deus, & sapientes diuinam scientiam habentes? Et huius contrarium etiam asseris, scilicet Alchoran, clarum & facilem. Quis ista capiet? Et ita omnia in uoluis per contradictiones & uarietates, quod argumentum illud quod pro Alchoran facis Cap. IX. concludit. Ais enim: Nisi dei esset, contrarietates multas contineret. Ideo cum sibi ipsi toties contradicat, utiq; ex Deo esse non potest.

QVOD FINIS OPERIS MAHVMET fuit sui exaltatio.

Cap. VIII.

Sed uisus es mihi a Machumet, praetextu religionis, dominandi potentatum quaesisses: omnia enim in gladium resoluisti, & gladio saltem ad tributum peruenire. Persuasisti quemlibet in sua lege saluari posse, ac quod Deus fidelium constantiam diligat, uariantes uero nequaquam. Deinde accipis gladium, quasi illos uelis ad ueritatem compellere, quos animasti constantes manere. Sed das optionem ipsis, ut uel uariant, uel tributum soluant. Quis non intelligit finem tuae religionis, zelum & ritum tuae legis tantum ad hoc tendere, ut domineris? Tributo enim, quis deo & tibi satisfacit. Non erat alia intentio tua, quam quod Deo & religione medijs magnus esses. Nunquam credidisti ea uera, quae fingis Dei praecpta: quia non seruasti ea. Nonne Deum facis asserere in Alchoran, Christianos tuos meliores amicos quam Iudeos? Et alibi persecutionem, quam quidam in Christianos exercuerunt, detestaris: dicens, quomodo Deus confortauit eos. Capite XXXIX. In principio a gentibus in terra propinqua pesti maque Christiani superati, post nouem annos earum uictores per deum, cuius sunt prima postremaque mandata, facti sunt. Ex illis non uidetur, te aliquibus inimicitijs seu legis tuae ratione Christianos illos persequi, sed solo dominandi appetitu uim ipsi intulisti, & tuis successoribus tale exemplum reliquisti, utique pessimum ualde. Eundem enim dominandi animum habentes, ubique Christianos persequuntur. Sed CHRISTIANI dei dono, demum suos uictores superabunt.

QVOD MAHVMET NVNC scribat CHRISTVM Deum & hominem tantum, sic nunc singularem Deum, nunc pluralem.

Cap. IX.

Alchoran dicit cunctas & contradictiones.

Machumet scopus in Alchoran.

Christianos Iudeis praefert in Alchoran.

DE Christo etiam sepe Alchoran talia dicit, quæ ipsum diuinæ naturæ confortem concludunt. Nam fundamentum ponit, miracula diuina esse: Christum autem miracula super omnes seipsum approbat. Et non solum illa quæ in Euangelio continentur affirmat, sed etiam quæ in alijs libris (qui quoniam occulti sunt ob auctoris innotitiam, Apocryphi nominantur) allegat, ut est de creatione animarum uiuarum ex luto, & pleraque alia, quæ Christum diuinæ naturæ fuisse concludunt. Habere enim generalem omnium miraculorum potestatem diuinum est. Sic enim Iesus se Messiam probauit, quando Ioannes Zachariæ ex uinculis duos ad ipsum misit, interrogando: Tu es qui uenturus es, scilicet Messias? an alium expectamus? Respondit Iesus: Bentes renunciate Ioanni quæ audistis et uidistis. Cæci uident, claudi ambulat, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur, & beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Ecce quo modo Iesus respondit, per opera, seipsum esse illum Messiam expectatum, quem Ioannes his auditis non hæsitaret Dei filium esse, cui spiritus sanctus in Iordane testimonium perhibuit. Sic etiam Alchoran ipsum ad confortium diuinæ naturæ nititur eleuare, quando dicit, omnibus prophetis quantumcunque Deo familiaribus et proximis, Christum supraponi. Vtiq; qui etiam altissimis prophetis supraponitur, inter illum & diuinam naturam nihil mediat, cum nullus eo proximior Deo dari possit. Dicit etiam Alchoran, deum bonos homines inhabitare, et Christum maxime bonum, seu optimū omnium asserit. Ipsum igitur deus maxime inhabitat, ita quod perfectissime cum omni plenitudine, adeo quod natura humana est diuinæ naturæ ipsum inhabitantis summo gradu unionis unita, quam hypostaticam siue personalem uocamus: uti in homine corpus unitur animæ, seu animalis natura unitur intellectuali naturæ. Quapropter inter naturam humanam & diuinam, ipse Christus est mediator, & talis, quod sicut inter ipsum & homines nihil mediare potest propter identitatem naturæ humanæ ipsius & omnium hominum, ita etiam inter ipsum & deum nihil mediare potest, propter identitatem naturæ diuinæ dei & ipsius. Et quæuis Alchoran talia de Christo dicat, per quæ sapientes ista facile elicere possunt: tamen alibi uariatur, & illa de Christo dicit, quæ uidentur in Christo confortium diuinæ naturæ negare. Quando ait, Mariam uirginem eius ueram matrem, & ipsum cum matre usum fuisse humanis cibis & comestilibus: cum tamen alibi ponat, quod deus nihil comedit, et dicat etiam, quod deus sit Christi dominus & superior, qui eum & matrem pos-

Miraculorum diuinitas.

Apocryphi libri.

Christi miracula.

Alchorani de Christo testimonia.

set si uellet annihilare, sicut alias creaturas: & quod non sit nec deus nec filius dei, nec concurrens aut particeps. Et talia dicit, quæ prioribus dissona uidentur: quæ tamen si sibiipsis non contradicunt, necesse est ut intelligantur modo quo præmissimus, scilicet Christum non esse alium deum, licet eiusdem diuinæ naturæ cum omnium creatore. Sic et de unitate Dei sepiissime repetit, unum solum deum creatorem esse: & tamen pluries in opere creationis, & alijs in Alchoran loquitur diuinitas pluraliter, scilicet, Nos creauimus hominem. Quæ tamen singularitas & pluralitas si sibi etiam non contradicunt, intelligere oportet ut prædiximus, scilicet quod trinitas seu pluralitas quæ exprimitur per Nos creauimus, non sit in numero seu in plurali numero affirmanda, sed in singulari quæ est unitas. Pluralitas enim, etiam apud Grammaticos non est pluralis numeri, quia singularis unitas. Ita etiam apud theologum, pluralitas est in unitate simplicissime diuinæ naturæ. Et ideo non est nisi ipsa singularis & una deitas, quæ Deus: quemadmodum breuiter in præcedentibus tetigimus. Et hoc uidetur dici in Alchoran XXXI. Cap. in fine. Inhibet enim ibi inuocationem alterius dei, dicens: Quia apud Deum solum, totus est illius numerus.

QUOD MACHVMET CONTINUE uariatur, ut in exemplis.

Cap. X.

Dicit in Cap. septem dormientium, quo modo quisq; in secretis & occultis dicere potest quid sibi uidebitur, quasi in hoc non sit reprehensibilis. Ideo in recitatione opinionum diuersarum, etiam contrariarum, modo unam, postea aliam amplecti uidetur. Omnia autem reputat occulta, in quibus prophete & eorum libri eis (ut asseritur) dati non concordant: præceptis à deo datis cuilibet separatim exceptis. Nam illa obseruari debere per eos quibus facta sunt, fatetur. In eo autem in quo concordant omnes prophete secundum ipsum, à propheta Abraham incipiendo usq; ad ipsum, est fides unius dei creatoris, iudicis in die resurrectionis, quam resoluit in uerba ista: Non est deus, nisi deus. Sine qua fide, ut asserit, nemo saluatur. Quod si quis simpliciter sic crediderit, & legem sibi datam per prophetam seruauerit, paradysum possidebit. si non crediderit, nisi deus ueniat largitor indulserit, condemnabitur æternaliter: si uero crediderit, et præcepta legis non seruauerit, impoenitens que fuerit, condemnabitur. pœnitens uero ante mortis articulum, à datore ueniat misericordiam consequetur. Hæc esse uidetur intentio, ut supra dictum est. Videtur tamen uarie loqui de transeunt

Christus eiusdem naturæ cum Deo, non Deus.

Occultorum esse libera iudicia.

Machumet & cæ fidei summa.

Transeuntis de lege una ista aiam.

tibus de una lege in aliam. Dicitur enim sic in primo cap. Sciendum autem generaliter, quonia omnis recte uiuens, Iudeus seu Christianus seu lege sua relicta in aliam tendens, omnis scilicet Deum adorans, boniq; gestor, indubitate diuinum amore confuetur. Et infra: Omnis uero peccator, culpa culpam accumulans, igne perenniter comburetur. Dicit omnis, generaliter etiam sua lege relicta in aliam tendens. Cap. uero III. dicit: A tua lege desides, absq; intermissione tue genti bellu inferent, usquequo eam ad suam legem si possibile sit conuertat, tuam autem propter aliam mutas, et in ea manens, hic et in alio seculo reus igne indeficiente peribit. Ecce contra hoc quod primo generaliter dixit, nuc excipit homines sue legis, scilicet quod illi in alia lege non saluentur. Et contra illud IIII. cap. sic dicit: Vim nequaquam propter legem inferas, cum recta praua q; uia patefacta sint. Non credes in idola, sed in creatorem: mandatis dei sapientis et audientis et omnibus eum adorantibus propitij, e tenebris ad lucem perducitur. Incredulus autem contrario, distribuitur igne perpetuo cruciatus. Hoc dictum cum primo concordat, sine exceptione generaliter loquens. Sic V. cap. dicit: Credentes quidem in deum, peccatorumq; suorum uentiam postulant, et ab ignis feruore liberationem, abstinentes et ueraces, orationibus insistentes, et elemosynarij, deo teste et angelis atq; scientibus, qui unum solum deum incomprehensibilem et sapientem creatorem esse fatentur, coram quo nulla lex probabitur, nisi tantum hominum sese totos suaq; negotia deo uouentiu, paradisi gaudio perfuerunt. Ecce quomodo generaliter loquitur, sicut in primo cap. Similiter dicit XII. cap. Omnes qui in deum crediderint, et iudicij diem expectantes benefecerint, nihil timeant. Capite XXXVII. aliter dicit: Scilicet tu librum, uidelicet Alchoran, ex insperato tibi missum habens, ab illius mandatis nequaquam ulterius digrediaris: ne sis incredulus, aut incredulorum adiutor. Et cap. XLI. Quis deterior, quam post nostrorum preceptoru perceptione delinquens uel recedens: tam per Moysen librum filijs Israel tradidimus, quem sequentes penitus indubitanter deo coniungentur. Ecce introducit deum illa dixisse: quasi quisq; lege dei quam recepit tenere debeat: alioqui malus reputabitur. Et quia Christiani plus alijs legem secundum ipsum uariant, eos legem uariantes, sepe ignominiose appellat. Secundum igitur hoc dictum, non solum de lege eius existens, sed nec Iudeus nec Christianus, sine transgressione et peccato legem semel acceptam mutare potest. Ait enim alibi, deum fideles et constantes in sua lege plus alijs diligere.

Christiani legem uariantes, iuxta Alchora

Iterum dicit ca. XLVIII. Omnis quidem deum timens, et credens ac faciens in hoc mundo, diuinam misericordiam assequitur. Et apertius ca. LI. sic dicit: Precepta quocq; legum et mores, sicut Noe et tibi ac Abrahæ et Moysi ac Christo patefecimus, nunc docemus, illis ergo adhaerete, sicut lex precipit, nec illis controuersantes, nec ab illis discedentes. Ecce aperte fatetur, non uelle preceptis legum et morum preteritis prophetis patefactis contradicere, sed illa docere: et ideo illis precipit adhaerere, et nequaquam ab illis (ut lex precipit) discedere. Alibi ait, Christianos et Iudeos incredulos, et omnes tales damnatos. Quis potest ex his aliquid solidi elicere?

CONTRA ID QVOD LEX

Alchoran sit lex Abrahæ.

Cap. XI

Sed dicit Mahumet, credulitas est necessitatis tibi autem a Deo reuelatum, ut legem Abrahæ sequaris, non declinando ad dextram uel ad sinistram, ne reperiaris incredulus. Quomodo presumis dicere, legem quæ Alchoran continet Dei esse, cum nulli ostendas Abraham talem legem dedisse? Nonne si tibi deus reuelauit legem Abrahæ sequendam? si lex Moysi data, et lex Christo data, sunt in diuinis libris testamenti et euangelij, ut asseris necessario à lege Abrahæ nec ad dextram nec ad sinistram declinant. Quomodo igitur presumis dicere, tuam legem eminere præ alijs? Non sunt duæ leges testamenti et euangelij, sed una diuina lex, quam Christus non soluit, sed compleuit, ostendendo spiritum intelligentie legis, qui sub litera continetur, et non cognoscitur. neq; uetus, neq; nouum testamentum deuiat à lege Abrahæ, sed explicat ea quæ Abrahæ precepta erant: scilicet quod coram domino ambularet, ut esset perfectus. Hoc preceptum Moyses explicat, quomodo coram domino esset ambulandum, Christus uero explicat quomodo ambulans coram domino iuxta explicationem legis Mosaiæ, peruenire possit ad perfectionem Abrahæ preceptam. Nihil igitur de lege Abrahæ restat explicandum. Quomodo igitur lex tua quæ Arabum dicitur, dici potest lex Abrahæ, quando ab euangelio declinat? Vtq; non debes presumere, deum tibi maiorem peritiam dedisse quam CHRISTO, quem et tibi et cunctis prophetis prefers. Oportet igitur ut fatearis, non esse nisi unam legem et Abrahæ et Moysi et CHRISTI: quæ seruatis summam remunerationem æternæ uitæ promittit. Neq; possunt esse plura perfectissima, cum quodlibet posset esse perfectius. Sola igitur una est perfectissima uia seu lex, ad unum perfectissimum finem

Testamenti & euangelij lex una.

finē perducēs: quæ alia esse non potest, quàm illa per quã Christus qui omnium perfectissimus, iuit & docuit eundẽ. Quid facit te adeo uariantem & uacillantem in omnibus, nisi ignorantia Christi? Dicis IESVM Mariæ uirginis filium esse Christum, & in hoc non erras: sed quid Christus sit, penitus ignoras. Si uerò scires firmissima fide CHRISTVM uerum filium Dei patris & Mariæ matris: tu uideres uitam æternam, quæ est summa & desideratissima fœlicitas, non esse per hominem attingibile, nisi in ipso. Et deus in te maneret, & tu in deo: & non fluctuares in opinioni bus eorũ qui Christum ignorat. Vtinã tu literas sciuiſſes, & studuiſſes saltẽ illius discipuli Christi dilectissimi Ioannis euangelistæ parua Canonica epistolam: uacasses utiq; à labore Alchoran, & acquisiſſes illi luci ueritatis. Cur uoluit deus, ut illi in albis uestiti CHRISTVM sequeutes, toties in Alchorã summis laudib; extolleretur (de quorũ numero fuit ille euangelista Ioannes CHRISTO dilectissimus, et permanēs uirgo) nisi ut uos illius libri Alchoran cultores, & illorũ uitã et doctrinã perquiretes imitaremmini. Querite igitur lucem in allegata epistola, ut ad CHRISTVM, qui lux uera est omnem hominem illuminantem pertingatis: & inuenietis thesaurum sapientiæ & intelligentiæ omnium scripturarum.

QUOD ALCHORAN MALEDICAT, Abraham fuisse idololatram, et uera historia ponitur. Cap. XII.

Qvod autem euangelium perfectissime nobis legem Abrahæ tradiderit, nunc ostendere conabimur. Et primo, Euangelium & euangelij obseruatores non detrahunt laudi Abrahæ, quem admodum Alchoran, & eius sequaces, qui aiunt Abraham primo idololatram, & post conuersionem suam Tharæ suum genitorem de idololatria reprehendisse. De quo multa Alchoran narrat. Hoc autem Abrahæ in ignominiam cedit, ut in doctrina Mahumet legitur: quomodo ipse ob idololatriam illam, indignum se fatetur intercessorem apud Deum. Hoc Machumet non habuit ex textu ueteris testamēti, sed ex quadã glosa, quam quidam Iudeus pro euasione obiectionis quæ fit de annis Tharæ & Abrahæ cogitauit, quã Christiani non acceptant, neq; Iudeus Iosephus historiographus maximus. Vnde nequaquam est credendum, Abraham de ciuitate Vr Chaldæorum educatum, idololatram fuisse, aut eius patrem, aut auum Nachor, uel Heber (à quo ipse et Iudei Hebræi dicti sunt) aut Noë, siue aliquem alium prædecessorem eius. Ad mandatum dei Abraham subito egressus est, de terra & cognatione sua in

terram Chanaan, & deus ob hanc obedientiam dixit: Faciam te in gentem magnã, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisq; benedictus: benedicam benedicientibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atq; in te benedicentur uniuersæ cognationes terræ. Et iterũ: Omnem terram quam conspicias, dabo tibi & semini tuo usq; in sempiternũ, faciamq; semen tuum ut puluerem terræ, semen etiam tuum numerare poterit. Et iterum: Noli timere, ego protector tuus sum, merces tua magna nimis. Et iterũ: Non erit uenaculus tuus hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredẽ. Suspice cælum & numera stellas si potes, sic erit semen tuum. Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iusticiã. Et iterũ: Ego deus omnipotens: ambula coram me, et esto perfectus, ponãq; fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te uehementer nimis. Cecidit Abraham pronus in terram, dixitq; ei deus: Ego sum, & pactum meum tecum, erisq; pater multarũ gentiũ, nec ultra uocaberis Abram, sed Abraham: quia patrem multarũ gentium constitui te. Faciamq; te crescere uehementissime & ponam in gentibus, regesq; ex te egredientur. Et statuam pactum meum inter me & te & inter semẽ tuum post te in generationibus tuis fœdere sempiterno: ut sim deus tuus, & seminis tui post te. Sarrai uxorẽ tuam non uocabis Sarrai, sed Sarra, & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritq; in nationes, & reges populorum orientur ex eo. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit in corde suo dicens: Putatne centenariõ nascetur filius. & Sarra nonagenaria pariet? dixitq; ad dominum: Vtinã Ismael uiuat coram te, quem ex Agar ancilla habui, Sarra hoc desiderante & deprecante. Et ait dominus ad Abraham: Sarra uxor tua pariet tibi filium, & uocabis nomen suum Isaac, et constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini eius post eum. Super Ismael quoq; exaudiui te. Ecce benedicam ei, & augebo & multiplicabo eum ualde. XI I. duces generabit, faciamq; illum in gentem magnam. pactum uerò meum statuam ad Isaac. Postea ut deus mandauit, circumcidit se Abraham & Ismael XII I. annorũ, & omnes uiros domus suæ. Deinde apparuit ei dominus in ualle Mambra, sedenti ad ostium tabernaculi sui in ipso seruuore diei. Cui cum aperuisset oculos, apparuerunt ei tres uiri stantes prope eum, quos cum uidisset, cucurrit in occursum eorũ de ostio tabernaculi, & adorauit in terra, & dixit: Domine, si inueni gratiã in oculis tuis, non transes seruum tuũ, sed afferam paucillum aquæ, & lauentur pedes

Machumet literarum imperitus.

D. Ioãnis epistola canonica

Vera de Abrahamo historia ex sacris literis, non Iudeorum fabulis

Abram, Abrahami

Sarrai, Sarra,

Ismael

Abraham non fuisse idololatram.

Iosephus historiographus.

Hebræi

uestri, & requiescite sub arbore: ponamq; buccellam panis, & confortetur cor uestrum, postea transibitis. Qui dixerunt, fac ut locutus es. Sarra concepit, & peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei deus: uocauitq; Abraham nomen filij sui, quem genuerat ei Sarra, Isaac: & circumcidit eum die octauo, sicut præceperat ei Deus, cum centum esset annorum. Cùm que uidisset Sarra filium Agar Aegyptiæ, ludentem cum filio suo Isaac, dixit ad Abraham: Eijce ancillam hanc & filium eius, non enim crit hæres filius ancille cum filio meo Isaac. Et dixit Deus ad Abraham: Omnia quæ dixerit tibi Sarra, audi uocem eius: quoniam in Isaac uocabitur tibi semen. Sed & filium ancille faciam in gentem magnam, quia semen tuum est. Deinde tentauit DEVS Abraham, dicens: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & uade in terram uisionis, & offeres eum tibi in holocaustum, super unum montium quem monstrauero tibi. Tulit Abraham ligna holocausti, et imposuit super Isaac filiũ, ipseq; portabat in suis manibus ignem et gladiũ, dixit Isaac: Vbi est uictimæ dixit Abraham: Deus providebit de uictimâ, fili mi. Cũq; colligasset Isaac filiũ suum & posuisset in altare super struem lignorum, extenditq; manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum, & ecce angelus domini de celo clamauit, dicens: Abraham Abraham, ne extendas manum tuam super puerum, neq; facias ei quicquam. Nunc cognoui quod timeas dominũ, & non peperceris filio tuo unigenito propter me. Abraham uidens arietem inter uepres cornibus hærentem, ipsum obtulit pro filio. Per memetipsum iurauit, dicit Dominus, quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio tuo unigenito, propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & arenam quæ est in litore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti uoci meæ. Moritur Sarra. Abraham aliam capit uxorem, ex qua habuit filios. Deditq; Abraham cuncta quæ possidebat, Isaac. filijs autem concubinarũ, largitus est munera: & separauit eos ab Isaac filio suo, et deficiens, centum LXXV. annorũ mortuus est. Dixitq; Deus Isaac: Ero tecum, & benedicam tibi. Tibi enim & semini tuo dabo uniuersas regiones has, complens iuramentum quod sponpon di Abraham patri tuo. Et multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli, daboq; posteris tuis uniuersas regiones has, & benedicam in semine tuo omnes gentes terræ, eo quod obedierit Abraham uoci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, & ceremonias legesq; seruauerit. Ecce quæ

Abrahæ mors.

de Abraham, uera leguntur.
DE PROMISSIONE FACTA
Abrahæ fidei. Cap. XIII.

Abram uero pater multarum gentium, quia pater fidei: Credidit enim Deo, & reputatũ est ei ad iusticiam. Ideo omnes deo credentes, modo quo Abraham, iustificantur per fidem. Et quia Isaac filium Deus illi dedit propter fidem, qui aliter secundũ naturæ cursum ab Abraham. 99. annorum, ex Sarra nonagenaria, & in super sterili, cui muliebria deficiebant, generari non potuit: scimus, per fidem nos desideria consequi æternæ uitæ, supra mortalem nostram naturam. Optamus siquidem filios habere, ut in ipsis noster mortalis defectus instauretur, et in ipsis uiuamus. Per fidem uero uidemus Abrahæ desiderium iustificatum. Meruit igitur consequi desiderium suum ab eo, cui credidit nihil impossibile. Per fidem consecutus est uitam in filio sibi à deo dato, et consequenter in posteris usq; in sempiternum. Dicit enim Deus: Terram hanc semini tuo dabo usq; in sempiternum. Viuit igitur in sempiterno semine suo Abraham. Et quomodo uiuit? Non secundum carnem, modo quo in Ismaele filio suo pater Abraham uixit, qui fuit filius secundum carnem: Non secundum re promissionem, sed secundum spiritum, modo quo uiuit spiritus credentis in promissis DEI. Factum igitur Abrahæ cum DEO, quod esse debet sempiternum, continuatur per Isaac, non per Ismaelem: scilicet in semine dei, non in semine carnis. Hinc omnes fideles, in Isaac uocati sunt semen Abrahæ. Filij igitur Abrahæ, sunt credentes deo in tantum, quod fide iustificentur. Ideo aiebat propheta: Letare sterilis quæ non parit, erumpe & clama quæ non parturis: quia multi filij desertæ, magis quàm eius quæ habet uirum. Quare ex Sarra libera, licet sterili, Isaac promissus: ostendit omnes gentes fideles in patre Abraham benedictos, filios promissionis esse. Sic itaq; dũ deus Abrahæ promitteret semen eius uehementissime augendũ, in quo omnes gentes benedicerentur, & omnes trib. terræ, utiq; de Christo locutus est patet dũ et Abrahæ, scilicet quia unus ipse creator esset DEVS eorum. Seruatum est per omnes filios Abrahæ prophetas, qui circa illius pacti obseruantiam summe uigilarunt. Et deinde ueniendum erat ad omnium prophetarum maximum, ubi semen illud uehementissime creuit, in quo esset plenitudo promissæ benedictionis. Et hic est CHRISTVS, in quo Abraham & omnes fideles æternaliter uiuunt. Ideo dum uirgo Maria sacundata CHRISTO exultaret in spiritu, & anima eius deum magnificaret, aiebat: Suscepit Israel puerum suum, recordatus

Fidelis uis

Abrahæ est quomodo sempiternus

Abrahæ est benedictum, Christus

miseri-

miseri cordiæ suæ. Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini eius in secula. Ex cuius cantico scimus CHRISTVM puerum esse Israel, uirum uidentem deum, secundum promissionem factam Abraham & semini eius. Et Zacharias propheta, pater Ioannis baptistæ, de Iesu dicebat: Ipsum esse cornu salutis, erectum in domo Dauid, scilicet Messiam saluatorem. Sicut locutus est per os sanctorum qui à seculo sunt, et secundum iuramentum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis. CHRISTVS igitur, filius Abraham, est illud promissum semen, filius scilicet immortalis, in quo omnes fideles uiuunt eternaliter, cum omnes tribus terræ fideles in patre Abraham sint benedicti, & ipse uiuat in filio suo Iesu, semine benedictio, uiuunt sic omnes benedicti in patre & in filio benedictio. Quapropter CHRISTVS dicebat ad Iudeos, quomodo sciret eos esse filios Abraham, scilicet secundum carnem. Sed quia hoc non sufficiebat ad ueram filiationem spiritus, ideo dicebat: Si filij Abraham estis, opera Abraham facite. Instruens illos, eos ueros esse Abraham filios, qui eius opera faciunt, qui scilicet sunt creduli, & deo obedientes. Dicit etiam, quod Abraham exultauit ut uideret diem suum: & quod uidit, & gauisus est. Vidit igitur ante se CHRISTVM, & illum sibi promitti, & ex sua progenie, & hunc aduentus diem dum uideret, gauisus est, & in hac uisione certificatus est, omnia sibi promissa compleri, nec hæc promissa sibi facta fuisse propter legem aut circuncisionem solum, sed propter fidem. Hæc mysteria à seculis abscondita, nobis per CHRISTVM & discipulos eius manifesta sunt.

QVOD PACTVM DEI ET Abrahamæ excludit Ismaelitas, & in CHRISTO mediatore concluditur.

Cap. XIII.

Nunc attendite uos Arabes, quomodo uos ex Ismaele secundum carnem geniti, non estis in secedere & pacto Abrahamæ cum deo, sicut filij promissionis ex Isaac, & nullam habetis partem hæreditatis Abrahamæ, quia ex ancilla Agar geniti, et aduersarij spiritus, sicut caro semper est contra spiritum. Et non potestis esse benedicti in semine Abrahamæ, nisi sitis filij Abrahamæ in spiritu per fidem, & tunc assequi poteritis repromissionem benedictionis in CHRISTO, qui est finis & complementum promissionis. Intelligite igitur fidem spiritu capi, et terminari in CHRISTO uiuo, uita immortalis & sempiterna, cum sic sit filius hominis, quod & filius dei, qui solus est immortalis. Legitur autem in primo Capite, Alchoran, Abraham sic orasse: O deus, nostræ pro-

lis filium mediatorem prophetam excita, ceteris gerenda, uirtutesque tuas scripto notificantem, eisque benedicentem, cum tu sis doctor excelsus, omnia sciens & audiens. Ecce quomodo de CHRISTO mediatore inter deum & hominem Abraham loquens, sic orat. Nec potest de alio intelligi, cum loquatur de propheta filio proli, eius scilicet Isaac, quem Deus nominat unigenitum eius. Et hic mediator est inter deum & hominem, quia ipse solus est inter quem et deum nullus mediat, cum sit altissimus propheta Christus, qui solus est deum patrem notificans, quia filius eius, & fideles in semetipso ut maximus sacerdos benedicens. Videte Arabes quomodo sequimini Abraham, qui hanc fidem non tenetis? quomodo eorum deo ambulatis ut perfecti sitis, ut quando non estis filij repromissionis in Christo Iesu? quærite, et non reperietis deum unquam legatum, aut doctorem, prophetam, uel nuncium misisse, qui non fuerit de obseruantibus pacta & secedera quæ Deus pepigit cum Abraham, Isaac, & Iacob. De eorum enim genealogia omnes fuerunt, quibus deus spiritum prophetie dedit: non de genealogia Ismaelis, cum quo deus pacta non inijt, sed ipsum excludens, Isaac elegit. Licet ei ob Abraham benediceret, & eius semen multiplicaret, & XII principes ex ipso nati sint. Ita quod in benedictionibus tam huius seculi, quam futuri perpetui, sempiternam benedictionem est affectus. Nec uos moueat, in Cap. XI Alchoran, Ismaelem inter prophetas post Abraham ante Isaac poni, et in Cap. XXVIII. nuncium & prophetam appellari. Nam huius dicti non habet testimonium scripture, nec testamenti, nec euangelij. Sed de eo legitur, angelum Agar de eo grauidæ prædixisse, ipsum ferum hominem, qui tentoria sua contra fratres figeret, futurum. Posuit autem Machumet hæc in Alchoran, ut se, qui erat Ismaelita, de genere prophetæ probando, facilius prophetam & nunciū esse Arabibus persuaderet. Sed deficiens in hoc, qualis sit habendus ostendit. Dicit autem in cap. XLVI. Abraham ad Isaac dixisse: O fili, mihi quidem per uisionem nunciatum est, quod te de collarem. Quid tibi inde placeat, dicito. Qui respondit: Nunciatum tibi per petra, me nang, fortiter passurū omnia, reperies. Si sic est ut ibi scribitur, utique Isaac deo et patri suo usque ad mortem obediens, meruit ille esse in quo deus uocauit semē benedictionis omnium fidelium. Nam utique, maxima fuit Abrahamæ fides, qui cum credidisset deo semen suum in Isaac uehementissime multiplicandū, adhuc dum tiberetur illum filiū in holocaustum deo offerre, non replicuit hoc fore contra dei promissa. Quia nō dubitauit de illis, etiam si in holocaustum offerre

E 4

Christus, noster
Irael.

Abraham filij
qui.

Christus finis
& complementum
in promissione
Abrahamæ
factæ.

Christus solus
mediator
inter deum et
homines.

Prophetarum
omnium
genus ex Abraham.

Ismaelem falso
preponi
Isaac, in Alchoran.

Abrahamæ fides
maxima.

tur. Sed sperabat, deum potius promissa adimpleturum, si eidem in occisione filij obediret: sciens, apud ipsum nihil difficile, uel impossibile, qui mortuos facillime resuscitat.

QVOD NON NISI CHRISTIANUS trinitatem in unitate adorans, Abrahamæ filius esse possit.

Cap. XV.

Isaac Christi typus.

Cur aries pro Isaac oblatus.

Christus ante Abrahami.

Abrahamæ Christianus.

Christianorum adoratio.

Perfectissima igitur Abrahamæ fides, cuius Isaac uerus fuit successor & heres, typum seminis illius perfectissimi Messiae gerens, obedientis deo patri suo usq; ad mortem, etiam turpissimam. Sed quid amplius notandum? Certe quod aries pro Isaac oblatus est. Aries ille qui repertus est per Abraham, quem pro filio obtulit, oblationem & uictimam significauit Christi, qui uerè oblatus & mortuus est, ut Isaac fidelis & omnis fidelium generatio uiuat. Isaac igitur significauit Christum, ob prouitatem obedientie usq; ad mortem que inesse debet omnibus uerè fidelibus. Sed aries significat Christum, ut est holocaustum, morte sua omnes dei filios per consummatam fidem saluans, & à morte perpetua liberans. In doctrinis Machumet dicitur, arietem sine commixtione, sicut Christum, natum. Abraham autem, si recte capis à Arabs, non fuit (ut Alcoran quodam loco dicit) ante Christum, & idè ipsam Christianum negat, sed ante ipsum fuit Christus Dei filius, Deo patri suo coæternus. Ita enim legitur, Christum in euangelio dixisse: Antequam fieret Abraham, ego sum. Vidit igitur propheticò spiritu, ipsum Messiam mediatorem et saluatorem aliquando in mundum uenturum, sine quo nec quenquam ad Deum patrem accessum habiturum credidit. Idè Abraham Christianus fuit, sperando medio Christi se immortalẽ uitam indubie affecuturum. Hec est sola & perfecta fides Abrahamæ, quæ esse debet omnium qui sanam fidem habere uolunt, & per ipsam feliciter saluari expectant. Vidit Abraham tres in ualle Mambre, & pronus in terra adorauit, dicens: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, nõ transeas seruum tuum. Vnum dominum, in trinis personis adorauit. Vtique hæc est Christianorum adoratio, quam nisi uos Arabes faciat, non estis Abrahamæ successores. Quomodo putatis uos Abrahamæ uiri iusti uestigia insequi, qui Abrahamæ filios persequimini? Vnus est Abrahamæ filius, uniuersorum heres, Iesus Christus Mariæ uirginis, filia Abrahamæ filius. Hic, cuius typum Isaac gessit, uerus heres uniuersorum. Quia idem & dei filius, est Christus, deus uerus, qui est merces magna nimis Abrahamæ. Deus dedit Abrahamæ filium Isaac, quia credidit

deum in promissis ueracem: sed propter obedientiam quam in filio offerendo ostendit, dedit ei filium Christum, uniuersorum regem & dominum. Vos uero, o Arabes, non creditis Abrahamæ talem mercedem pro sua iusticia & obedientia affecutum. Minus igitur de Abraham creditis, quam Christiani, ueri Abrahamæ filij. Non eritis igitur cohæredes Christi filij Abrahamæ, qui fideles Abrahamæ filij esse recusatis.

Christiani ueri Abrahamæ filij.

QVOD ARABES LEGEM Abrahamæ penitus ignorent, & eius sint persecutores.

Cap. XVI.

Est ne hoc satis quod circumcidimini, quasi in hoc legem ipsius impleatis? Circuncisio non arguit uos Abrahamæ filios, qui credidit DEO, & reputatum est ei ad iusticiam, sed fides Abrahamæ iustificat. Iustus erat Abraham nondum circumcisus. Sed deus qui elegit Abraham, Isaac, & Iacob, & eorum posteros in populum suum peculiarem, pactum firmari uoluit, quod ipse esset deus eorum, in obedientia circuncisionis, ita quod fœdus tale cum quolibet in illa sanguinis effusione ad obediendum deo facta, amplius negari non possit: quodq; à cultu accepti dei recedens, præuarcationis suæ testimonium in corpore suo circumferret. Christiani uero in CHRISTO circumcisi, cum sint corpus CHRISTI mysticum per fidem & baptismum facti, iam circumcisi in CHRISTO, nomine suo se fideles dei omnibus manifestant. Si circuncisio, signum est uoluptatum carnis abscisionis, utiq; legem uestram illas abundantius indulgentem, non esse Abrahamæ ostendit. Mandatur circuncisio, & octauo die natiuitatis fieri, modo quo Isaac fuit circumcisus: uos autem non mandatum dei exequentes, in XIII. anno (quia tunc Ismael fuit circumcisus) eam, ut sitis Ismaelitæ, facitis. Scitis Abraham, ut fratrem suum liberaret, iuste arma sumpsisse, & tamen de spolijs & rapinis et aliorum bonis noluisse ditari. Vos autem in iniustis aggressionibus, rapinis quæritis impinguari, & ex lege uestra uobis licere asseritis, quæ tamen à lege Abrahamæ in nullo debet declinare. Blasphematis deum Abraham in Abraham, quando hæc legi Abrahamæ conformia mentimini. Lex uestra dat deo quintam partem spoliolorum, cuius sunt uniuersa. Quid ridiculosius dicitis: Hæc sunt contra incredulos. Nonne hoc est occultum secundum uestram legem, quis melius ambulet, licet quisq; se putet rectius ambulare? Deus enim ut Alcoran dicit, dedit uilibet gèti quæ sua sunt ei placita. Idè hoc occultum spectat

Circuncisio, ne non fieri Abrahamæ filios: curque illa à Deo instituta.

Ismaelitarum circuncisio non 8. die, sed 13. anno fieri solita.

Spoliolorum quinta pars Deo data

ſpectat ad iudicem occultorum extremi iudicij. Oſtendite ubi hoc Abraham aut ſecerit, aut fieri præceperit. Et quia non reperietis, male dicitis uos Abrahamæ legem ſequi. Quoties dicit liber ueſter, Si deus uellet, omnes eiufdem legis & ritus eſſent. ſed ſic, uti uidemus, permittit. Cur uos præſumitis de mûdo aliter diſponere quàm deus? niſi quia deo ad corrupta ueſtra deſideria plus omnibus blaſphemando abutimini? Dicitis fortaſſis, Nos decimamus ſicut Abraham. Nonne Abraham, Melchiſedec ſacerdoti dedit decimas? Quid figurabat rex Salem, ſacerdos ſummi dei, aliud quàm Meſſiam? hoc Dauid propheta de ipſo dicit Deum dixiſſe, Pſalmo CIX. Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedec. Ieſu Chriſto ſic illum pſalmum in euangelio exponente. Si datis decimas Chriſto æterno ſacerdoti, decimas Abraham ſequimini. Si non datis ei, etiam ſi detis, non eſtis ſequaces Abrahamæ. Vos autem perſequimini Chriſtum, et ipſum ſpoliatis & opprimitis in ſuis membris, ideò iniuriam facitis Abrahamæ, cuius gloriæ ſucceſſores. Utinam intelligeretis, myſteria huius panis & uini, oblationis æterni ſacerdotij & cœleſtis menſæ, æternaliter paſcere. De qua in Alchoran tunc perſecte uideretis, quod ſicut ſubſtantiã panis & uini, quæ non eſt uiua, opere naturæ depuratur & aſſumitur per ſubſtantiã humanam in ſui unionem uiuam, quoniam ſubſtantiã nutrimenti tranſit in unionem ſubſtantiæ aliti: ſic ſubſtantiã uiua hominis depuratur opere uerbi dei, & demum aſſumitur in eius unionem, ut uiuat uita altiori quàm prius, ſcilicet diuina & æterna. Et in hoc uidentur, quomodo uerbum dei Chriſtus, & eius corpus myſticum, uiuunt una uita per unionem antedictam, immortalitatem & perpetuam. Sed hæc myſteria occultiſſima, per uos capi non poſſunt, qui non creditis perſonalem unionem humanæ naturæ & diuinæ in Chriſto.

Neque fructum ſuprà dictum guſtare unquam poteritis, qui eſtis in creduli, & ſi ne ſpe.

SVASIO, QVOD SOLTANVS
mandet Mariam uirginem theotocon credi,
& lumen Euangelij amplecti.
Cap. XVII.

N Vne poſt hoc, O tu Solthane Babylonie princeps gentis magnæ, conſidera cur tibi aſcribis cuſtodiam legis Arabum commiſſam. Fuisti aliquando Chriſtianus, & abnegasti (ut aptus eſſes ad principatum) fidem Chriſtianam. non fateris te Chriſtum abnegariſſe, ſed minus cre-

dere de eo quàm prius. Credebas enim eum filium Dei uerum, modo ſecundum legem Arabum non credis. Non abnegasti fidem unitatis dei, quam habuisti, et tenes modò. Credebas Mariam matrem Ieſu Chriſti eſſe theotocon genitricem ſcilicet Dei: modo dicitis, uirginem Mariam eſſe matrem Chriſti, ſed non dei. Credebas Chriſtum in Hieruſalem per Pontium Pilatum crucifixum pro noſtra ſalute, uidiſti locum ſepulchre in Hieruſalem, uidiſti ſigna quæ acciderant mortis hora, ſcilicet ſciſſuram petreæ ex terre motu, modò negas eum mortuum, & aſtruis eum adhuc uiuum. Vidisti deuote & ſæpe locum natiuitatis circa præſepe in Bethleem: modò negas hoc uerum, dicens, ſub palma quadam in loco ſolitario Chriſtum natum. Mira res eſt. factus es Solthanus, non ut imminuas laudes & exaltationem Chriſti, & matris eius Mariæ uirginis. Loca illa quæ ad laudem cõſtructa ſunt in perpetuam memoriam crucifixionis & natiuitatis Ieſu, quæ perhibent teſtimonium continuè mille annorum & plurium (ne detrabas laudi) eſſe finis, & te per illa conuinci non erubescis. Credidiſti aliquando Gabrielem miſſum à Deo ad uirginem Mariam in Nazareth, & ei annunciaſſe quomodo ipſa paritura eſſet Ieſum filium dei, modò credis Amram patrem Mariæ, & per conſequens ipſam non eſſe illam de qua euangelium dicit, quæ ſecuta eſt illam primam Mariam plus quàm mille annis. Et ſi dicitis Alchoran in hoc erraſſe, conſequens eſt quod Gabriel euangelicus ſit uerus, & Gabriel Alchoranicus ſit mendax. Conſidera ſi Mahomet per Iudæos ſibi aſſiſtentes deceptus fuit, qui illi perſuadebant, Mariam matrem Chriſti fororem Aaron fuiſſe, in multis eum decipere potuiſſe, tanquam penitus ignarum hiſtoriarum temporum. Expetit à te uirgo glorioliſſima Maria, ut reſtituas ei honorem à deo datum, & in tertia ſynodo ſub Theodoſio, atq; quarta ſub Martiano imperatoribus declaratum. Reſpice in illos glorioſos imperatores, Theodoſium, Martianum, Conſtantinum, et cæteros, qui gloriam uirgini & matri Chriſti ſummo ſtudio augere procurarunt. Si princeps es, aduerte hæc eſſe honoris tui, ut ſimiliter facias, cum ad idipſum obligeris ex euangelio prius per te profeſſo, & nunc in acceptatione Alchoran de nouo firmato, & approbato. Diceres fortaſſis: Abſit abſit, quod ego debitum honorem Mariæ Virgini dare recuſem. Neque enim ſic intelligo ALCHORAN. Ideò blaſphemantes ipſam, mando mortis ſupplicio tradi. Sed deest intelligentia circa modum generationis IESV CHRISTI de uirgine. Reſpondeo: Modus incarnationis uer-

Amram,

Mahomet,
per Iudæos de
ceptus,

bi

Melchisedec
decimas ab
Abraham da-
te.Emmelite A.
beate succet
tores.

Incarnationis
uerbi modus,
supra caput
humanae:

bi excedit humanum intellectum. sed cum Euan-
gelium dicat, uerbum caro factum, hoc utiq; à te
credi oportet, si Euangelio credis. Et istud suffi-
ciat, si credis matrem Christi, qui Christus est uer-
bum dei in uirgine incarnatum, modo quo deus
hoc operatus est. Si itaq; præceperis in omni im-
perio tuo omnes credere euangelio, modo tali
quo Aegyptij, Afri, Romani, Asianiq; credide-
runt, & glorificauerunt uirginem Mariam tem-
pore Mahumet, & ante & post omnes Christia-
ni, aut maior eorum pars, iustum erit mandatum
tuum, Deo & Christo & uirgini intemeratae
fore acceptum, & infinitarum animarum tribu-
es salutem & quietem, tibiq; laudem immorta-
lem & uitam perpetuam. Euenire debet tempus
(ut supra dictum est ex Alchoran) quo non erit
nisi fides Christi. Incipe tu accedere, & sequen-
tur te omnes orbis et facti illius principes. Tunc
dicetur: Ecce deus permisit fieri mala, ut eueni-
rent bona. Fides Euangelij ubiq; ab idololatriis
orientalibus sprete fuit. uenit lex Arabum, quasi
nolens consentire in ipsam, & ad cultum eos u-
nius dei, approbato tamen occulte euangelio,
conduxit: Nunc placuit deo, quod approbatum
euangelium, coopertum multis ineptijs in Alcho-
ran (quemadmodum approbatur saepe in eodem
libro) in lucem ueniat. Ita ducentur de lege Ara-
bum ad euangelium prius fortissime resistentes,
ad gloriam magni dei, regis regum, creatoris u-
niuersi.

AD CALIPHAM DE BAL-
dach, Quod Iudei de Abraham appo-
suerunt in Alchoran.

Cap. XVIII.

An Deus Al-
chorani autor
credendus,

Primum à tua prudentia, qui præes legi Al-
choran, deposeo, utrum credis deum esse au-
ctorem Alchoran, an non? Si non, cur mandas tan-
tam diligentiam libro illi in studio Baldach adhi-
beri, qui de seipso perhibet falsum testimonium,
cum dicat se à deo compositum, quod tu non cre-
dis? Si uero credis librum illum dei uerba con-
tinere, quomodo potest liber dicere, quod per
Gabrielem deus ipsum Machumet intimaui, per
hæc uerba: Gabrielis hunc librum tuo cordi per
creatorem intimantis? Quomodo possunt hæc
uerba deo loquenti adaptari, qui est creator? Tu
nostri per discursum libri talia sepius reperiri
quæ per se ostendunt, non esse uerba dei qui lo-
quitur. Esto igitur, quod istis & alijs obiectio-
nibus non obstantibus, tu omnino credas deum li-
bri illius collectorem. Credere igitur te oportet
omnia esse uerissima, quæ in ipso continentur. Di-
cito igitur, quando legitur Cap. XVI. Ego qui-
dem, cui deus uiam rectam atq; directam, illam
scilicet Abraham non increduli patefecit, & immi-

fit. Quid per Ego, intelligis? si dicis, Machumet,
utiq; non sunt illa uerba dei, nec eis credendum.
De se igitur Machumet testimonium perhibens,
nihil probat: & illa uerba cum in Alchoran sint
scripta, dei esse prædixisti, quæ simul stare neque-
unt. Adhuc nonne Cap. VI. ponitur: Tu uerò
cæteris intima, deum ueraciter iniunxisse, quod
Abraham secta imitentur, qui nec incredulus nec
idololatra. Si hæc deus ei præcepit, & post hoc
Cap. XVI. eidem primo immisit & patefecit
uiam Abraham (Alchoran enim successiue descen-
dit, & pedetentim, ut Cap. XXVI.) quomodo
hæc simul stabunt, & quomodo compatiuntur
se illa, quæ in VI. cap. dicit, Abraham nec incredu-
lum nec idololatram fuisse, & in doctrinis idem
affirmat. Dicit, cum Machumet XL. annorum,
de idololatria conuersus sit per Sergium mona-
chum Christianum & Nestorianum, cuius etiam
habitu religiosum acceptasse dicitur, & in ea
fide mortuus asseritur: quomodo est hoc uerum,
quod Abraham legem tenuerit? Vbi legis in Al-
choran præceptum de circumcissione, aut Ma-
homet circumcisum: utiq; non in octauo die natiui-
tatis suæ, ut Isaac & filijs Abraham fuit præce-
ptum, nec in XIIII. anno, ut Ismael (tunc enim
idololatra fuit) nec postea legitur circumcisus.
Sed quia Christianus, licet Nestorianus, utiq; ba-
ptizatus fuit. Nestoriani enim Euangelium am-
plectuntur, & baptizantur. Neg. est uerisimi-
le, Machumet ista in Alchoran scripsisse. Nam
ut patet ex Alchoran, euangelij laudes ponuntur
in XII. Cap. & ante capita illa quæ legem A-
braham immisam Machumet dicunt. Similiter &
laudes Christi cap. IIII. quæ credi possunt à Ma-
homet postea, cum esset Christianus, ut præfer-
tur. Certum est autem ipsum, Christum omnibus
prophetis præferre, & legem euangelicam omni-
bus alijs legibus, idè quod derelictio Christo &
Euangelio ad Abraham fuerit per deum remis-
sus, nequaquam est consonum rationi nec uerisi-
mile, cum Christiani in obseruantia euangelij
non dubitent omnem perfectionem fidei & le-
gis Abraham contineri. Ista igitur de lege & uia
ipsius Abraham. Verisimiliter Iudei post mortem
eius apposuerunt ad Alchoran, quoniam in eo-
rum manibus erat collectio Machumet, ut præ-
mittitur. Nunc uides Califa, nos, per astutos, per
uersos, dei blasphemos Iudeos esse seductos, qui
Alchoran nunquam in uita Machumet publica-
tum (neg. eius unquam contentia plene cui-
quam reperitur communicata) post mortem Ma-
homet, antequam Iudei illi qui Machumet ad-
hæserant, & collectionem præceptorum eius in
sua potestate habuerant, ipsam Hali (cui Machu-
met tradi mandauit assignarent, illa inscriberent
de

Alchoran pede-
tentim colle-
ctus.

Machumet
idololatra a
Sergio mona-
cho conuer-
sus.

Nestoriani.

Alchoran a Iu-
deis compo-
situs

de Abraham, cuius se iudaei filios iactant, atq; alia multa quae in Alchoran remanserunt. Haec cum optime scias, sume uirilem animum in dei timore, & ueritatem mendacio praeferas.

OSTENSIO, SINE CHRISTO non posse quenquam felicitari.

Cap. XIX.

Secundo considera, quomodo Christo Iesu & eius euangelio absq; omni haesitatione, etiã secundum Machumet subijci debeas, si ad aeternam uitã peruenire speras: quoniam sine Christo hoc omni homini impossibile est. Et ad hoc ostendẽdũ, praemitto etiã secundũ Alchoran, hominem mortalem nullo modo posse quocunq; studio aut exercitio uirtutis immortalem fieri. Mortalis enim natura si seipsam efficere posset immortalem, faceret & seipsam deum, qui solus per naturam est immortalis. etia secundum Alchoran. Non potest igitur aliquis homo talia studiosa facere opera, propter quae merito & de iure fiat immortalis. Et cum immortalitatem omnes desideremus, nemo erit felix ultima felicitate, nisi ipsam assequatur. Nec sufficeret illi sine merito habere. Qui etenim nõ assequitur regnum immortalitatis ut heres & dominus per iusticiã, nondum est felix. Non enim uassallus, qui de gratia id habet quod habet, felix est, quia seruus: sed dominus, & heres. Quomodo igitur erit possibile, quod homo ad regnum caelorum & immortalitatis perueniat, ut sit rex & dominus & heres regni illius, si mortalis immortalitatẽ sic mereri non potest, quod ei debeatur? Sicut enim sensibilis uita cuiuscunq; bruti animalis nullo nõquam exercitio ad hoc ascendere poterit, quod fiat intellectualis et intelligens, licet unũ animal brutũ plus uideatur per doctrinam hominis ad conformitatem intelligentiã ascendere, quã aliud: nunquam tamẽ erit possibile, bestiam fieri intelligentem. Sed si aliquod reperiretur animal speciei bestialis capax doctrinã, taliter quod exercitio continuato apprehenderet intelligentiam eorũ quae homo intelligit, & hoc opere ostenderet, nequaquam uerũ esset illud animal fuisse puram bestia, sed habuisse intellectum, cui animalitas illa brutalis speciei fuisset ut suae hypostasi unita: ideo id quod in radice illa quam hypostasim dico habuit naturaliter, potuit etiã in assumpta specie brutali congruo mereri exercitio. Et quemadmodũ hæc de bruto & intelligentia uera sunt, sic de homine & diuinitate, quae & immortalitas nominatur, dici oportet. Nullus enim homo, quantumcunq; uideatur immortalitati seu Deo similior quã alius, nunquam tamen per quocunq; exercitium studiosum licet sanctior continue fieret, ad diuinitatem seu immortalitatem perueni-

Sine Christo seruari, nulli possibile.

Caelum nullius hominis merito parari posse.

ret. Et si quis peruenisse creditur, necesse fuit quod illius hominis radix seu hypostasis fuerit diuina, ut in assumpta humanitate exercitio uirtutis apto immortalitatem mereri posset, quam habuit in radice seu in hypostasi. Vos autem secundum Alchoran, nõ dubitatis hominem fide & operibus mereri posse, quod per sententiam dei iudicis aeterna uita in die extremi iudicij ei adiudicetur. De Christo igitur minime hoc uerum dubitatis, quod eo nemo dignior. Oportet igitur fateri, quoniam Christus homo mortalis meruit immortalitatem in humana natura, quod illa humana natura in ipso radicata, & (ut sic dicam) hypostatizata fuit in diuina, ut praefertur: & in nullo alio homine natura humana ita eleuata fuit ut eius hypostasis esset diuina. Ipse enim solus altissimus. Nullus igitur homo alius immortalitatem mereri potuit, neque potest, naturae suae humanae: solus autem Christus potuit. Meruit igitur immortalitatem, omnibus eiusdem naturae humanae sibi conformibus. Ideo intelligimus per angelicam Gabrielis annunciationem Mariae uirgini factam, in euangelio scriptam, ipsum Iesum a deo nominatum, quia saluator est, saluum faciens populum suum: & Messiam siue Christum regem esse, de cuius regno sunt omnes qui aeternam & immortalem uitam assequuntur.

Immortalitas homini per se solum Christum parata.

OSTENSIO, CHRISTVM MERUISSE Christianis immortalitatem.

Cap. XX.

Intellige Calipha, quod Christus meruit hoc regnum immortalitatis in humana natura assumpta de uirgine, quia in radice seu hypostasi fuit immortalis per naturam. Vnde sicut ipse secundum hypostasim diuinam fuit naturaliter immortalis, ita in assumpta humana natura meruit, ut esset immortalis. Natura igitur humana in ipso non est facta immortalis solum ex gratia unionis eius cum diuina hypostasi, sed etiam ex exercitio uirtutis. Meruit enim deposita mortalitate per mortem, quam ob obedientiam dei passus est, fieri amplius immortalis. Messias igitur, seu CHRISTVS rex, praefertur consortibus unctus, natura & merito rex est aeternae seu immortalis uitae. Hoc quidem regnum suum est, qui est rex uirtutum & gloriae, et in ipsum ipsius regnum, omnes creduli & fideles per ipsum, ut sint coregnantes, uocati sunt: & qui audiunt uocem eius, & sequuntur ipsum, possident immortalitatem. Iam clare conspicis, CHRISTVM esse mediatorem dei & hominum, & nullum hominem fide & operibus, nisi per ipsum, mereri uitam aeternam. Ipse est heres regni DEI immortalis, quod solus DEVS inhabitat, ad quod

Christi meritum.

Christus Dei & hominum mediator.

quod omnes homines aspirant. Hæres quidem omni dicendi modo, secundum naturam, & constitutionem. Et quia secundum naturam est hæres, tunc dicitur uerus filius Dei: filius enim hæres est naturalis. Et secundum constitutionem hæres est, & dicitur filius hominis, unctus præ consortibus suis. Duplex est autem constitutio: una, qua simpliciter dependet ab electione constituentis: alia, qua non solum ab electione constituentis dependet, sed ex merito constituti. ac si rex habens filium & fortem aduersarium, faceret proclamare, quod illum militem in hæredem constitueret qui aduersarium uinceret, & naturalis filius seruilem militarem induens formam uictor fieret, ille omni modo hæres esset, natura & constitutione. Ita Christus, hæres uniuersorum natura & constitutione existit. Induit enim hominis seruilem formam, & principem huius mundi uicit, dei aduersarium, de cuius manu liberauit humanam captiuam naturam, ad dei imaginem & contemplationem eius creatam. Vides Christum perfectissimum dei hæredem, natura & merito filium dei & filium hominis, & omnes homines Christiformes, per ipsum dei hæredes & filios, & ipsius Christi coheredes. Hæreditas autem est regnum uitæ æternæ, in quo uidetur deus pater in gloria sua, & Christus uictor in gloria dei patris. Neque alius potest esse uerus Alchoran intellectus, uti tu ipse pura mente conspicias. Hæc si recte aduertis, uides in Christo non esse nisi ueram diuinam hypostasim, in qua radicitur humana natura. Hypostasis uero diuinæ et immortalis naturæ, humanam in se colligit naturam, ob quam hypostasim Christus est una diuina persona, licet sit diuinæ pariter & humanæ naturæ. Et de ipso dicuntur communicatione idiomatum quæ diuinæ naturæ pariter & humanæ tribuimus. De quo poteris, si uelis, à multis doctis Christianis sufficienter informari.

DECLARATIO SIMILITVDINIS Adæ & Christi.

Cap. XXI.

ET quia circa modum, quo humana natura diuinæ hypostasi uniat, plerique non recte imaginati sunt, quoniam illud quod omnem intellectum exuperat, imaginatio non attingit, ideo pauca circa hoc, ne erres sequendo aut Nestorium aut Euticem, aut alium aliquem non sanè intelligentem, scire debes, quod sicut V. Cap. Alchoran scribitur, Iesum, Adæ quodammodo similitudinem gerere, ad bonum intellectum. Hoc sic uerum concipe. Adam à deo creatus ut præesset animalibus, rex & Messias animalium fuit. In eo enim altior hypostasis, quam in brutis, scilicet naturæ intellectualis fuit, in se brutalem anima-

Christi et Adæ similitudo.

litatem colligens & uniens. Ob quam etiam hypostasim naturæ intellectualis, una fuit persona licet intellectualis pariter et brutalis naturæ. Et quoniam omne perfectionis ordine, natura est prius, deus omnia antecedit non tempore, cum non sit in tempore, sed natura, quia perfectior. Ita Deus, antiquior intelligentia. Intelligentia, antiquior sensibilitate seu brutalitate. Sensibilitas antiquior uegetabilitate. Dico antiquior, non tempore, sed ordine & dignitate atque perfectione. Eo dicendi modo intellectualis natura in Adæ antiquior sensibili, in se uniuert sensibilem naturam. Et factus est rex omnium uitæ sensibili uiuentium, quia ipsam sensibilem uitam in unionem antiquioris intellectualis uitæ assumpsit, & mouit corpus uiuens uitæ sensibili, ad actus uitæ intellectualis. Sic Christus quodammodo in similitudine tali concipi potest, esse Messias & rex omnium uiuentium uitæ intellectuali. Quia diuina uitæ antiquior intellectuali, in se uniuert uitam intellectualem hominis, et mouit illam humanam intellectualem naturam ad operationes diuinas. Dicitur autem, quodammodo esse similem Christum Adæ, nõ totaliter. Nam uitæ intellectualis in Adam, non solum in se uniuert uitam sensibilem, sed quia inter ipsam intellectualem & sensibilem quædam potuit esse proportio, cum quælibet sit finita & creata, hinc uitæ intellectualis in unionem prædicta facta est forma, formans sibi uitam sensibilem uitam. Diuina autem uitæ in Christo, licet in se hypostatice uniret uitam intellectualem humanam, non tamen formaliter: cum inter diuinam uitam, cuius magnitudinis non est finis, & intellectualem finitam non possit cadere proportio, quæ est necessaria inter formam & id quod format. Cum tamen hypostasis sit infinita uirtutis, naturam in se attractam nunquam deserit, sicut uirtus magnetis in suam hypostasim ferrum attractum nunquam deserit, & per medium attracti ferri aliud ferrum attrahit: & hoc faceret in infinitum, si uirtus esset infinita. Non tamen fit uirtus illa magnetis forma ferri, neque transit in ferrum. Neque componitur cum ferro, ut fiat unum tertium ex ipsis compositum, sed remanentibus naturis inconfusis, ita ferrum hypostasi uirtutis magnetis adheret, quod ipsam non deserit, siue sursum, siue deorsum, siue lateraliter mouetur. His enigmatibus quamuis remotis, CHRISTVM aliquantulum apprehende. Adhuc sicut Adam terrenus in se complicitum omnem hominem qui uenturus erat in hoc regnum et hunc mundum sensibilem, ita quod complicitate omnes homines in ipso erant, & ab ipso receperunt ut huius mundi homines esse possent, ita in Christo, secundo scilicet Adam coelesti, complicitate sunt omnes

Christus quatenus Adæ similis.

Christus secus Adam.

omnes predestinati a i utam immortalē alterius mundi & regni celorum, a quo necessariō omnia recipiunt, ut illius in corruptibilibus celestis regni ciues & domestici esse possint. Quæ clarissime et

apertissime sic esse reperies, si deus dignabitur tibi oculos aperire, ut legas & intelligas sacratissimum euangelium. Quod tibi cōcedat deus pius & misericors, semper benedictus. Amen.

BARTHOLOMAEVS PICENVS DE MONTEARDVO,
Ferdinando Regi Aragonie & utriusq; Siciliae S. P. D.

Vm Demetrius Cydonius, uir utriusq; linguæ peritissimus è Latino in Græcum, opus Richardi fratris ordinis Prædicatorū transfulisset, non ab re mihi uisum est Sereniss. atq; catholice rex, illud rursus è græco in latinum conuere. Non quod apud Latinos huiusmodi opus extare non existimē, sed cum uidissem Demetrium Cydonium opusculum illud è Latino in Græcum elegantiori stilo transfulisse, idcirco pro uiribus conatus sum libellum illum iterum ea dicendi elegantia quoquo modo in nostram linguā transferre, & cum in nitidiorē cultū, candidiorēq; stylium pro uiribus redigere, & tibi serenissime atq; catholice rex, illum dedicare debere. Qui solus inter Christianorum reges hac nostra tempestate Mahumetanā sectam maximis cladibus affecisti. Nam non minimam laudem tibi comparasti, cum Beticam prouinciā, quæ per octingentos annos Mahumetanā fidem coluerat, in Christianorum potestatem redegit, & nunc uniuersam Aphricam capere intendas: quam facile assequi poteris, cum gentes illæ hoc tempore imbelles sint, quoniam cum Christianis diu pugnare non consueuerunt. Difficilius enim tibi fuit Beticam prouinciā expugnare, quā totam Aphricā in potestatem tuam asserere. Erāt enim in Betica milites illi strenuissimi, cum Hispanis milite bellari semper assueti. At hi contra homines ignaui, uentri & ocio dediti, cum Christiano nomine iam diu præliari desueti. Nec sunt in bello exercitati, quales olim duce Hannibale Hispaniam & Italiam occuparūt. Nec eam copiam armorum habent, quā Hispanus miles, in bello strenuissimus & exercitatissimus, habere dicitur. Nec sibi magnæ defunt opes, quibus militum animi spe præge maximæ accenduntur. Omnia tibi prospere succedent, si reliquias incepti belli prosequaris. Nec est quod uereare, bellū in Hispania tibi ab aliquibus moueri, præsertim hoc tempore, nouo tibi ob affinitatem cum Christianissimo Francorum rege scedere inuito. Prosequere igitur inchoatum bellum, & omnes uires tuas in Aphricā transfer, quam facile deo duce subiugabis, & ea quidem subacta, & in Christiano uir potestatem redacta, facile dein de Hierosolymam recuperabis, quæ tam ampla, tam fertilis, tam sancta terra Sultano Babylonis hoc tempore parat. Qui autem nunc eam patriam tutantur, serui sunt uenales, ex diuersis prouincijs empti, & hi quidem ad summā uiginti militum non ascendunt. Qui cum coacti essent à Christiana religione discedere, Mahumetanā nunc sectam sequuntur. Reliqui uero Saraceni qui eis subijciuntur, quā molles sint & effæminati, ex hoc coniectare possumus, quod his nunquā licet arma tractare, nec equum ascendere, nec uirile quicquam facere, sed uel agriculturam, uel mercaturā, uel alia huiusmodi uilia exercent. Quod cum ita sit, nemini dubium est, quin facillime ex ea expeditione uictoriam cum maximo triumpho sis reportaturus, & ciuitatem sanctam Hierosolymā, in qua Saluator noster dominus Iesus Christus euangeliū prædicauit, & nouum testamentum nobis constituit, ab immaniissima Mahumetanorum superstitione liberabis. Quæ quā uana sit, quā friuola, quā nullius momenti, in præsentiarum nihil attinet dicere: quoniam eam tunc primum intelliges, cum hanc Richardi fratris Confutationem diligenter lectaueris. Vale.

RICHARDI EX ORDINE FRATRUM,
QUI APUD LATINOS PRÆDICATORES APPELLANTUR, Confutatio legis latæ Saracenis à maledicto Mahumeto, translata ex Romanā lingua in Græcam, per Demetrium Cydonium: deinde per Bartholomæum Picenum de Montearduo rursus è Græco in Latinum conuersa.

Nicol. à Cusa Ricoldum nominat. Meantullius et Vol. terranus

Psal. 118

Vot sunt dies serui tuis Quando facies mihi de persequentibus me iudicium? Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non sic lex tua Domine. Omnia mandata tua ueritas: inuisibile persequenti sunt

me. Hæc uerba militantis sunt Ecclesiæ, flentis & gementis, diuersis se grauatum esse miserijs: quibus liberari diuino confisa est auxilio. Sed et si innumerabiles passa est ecclesia passiones & tristitias, omnes tamen uniuersaliter has in tres referendum est. Primum quidem manifeste susci-

Tres perfectiones Ecclesiæ

F

nuit rabie persecutionis, illatam ei ab impijs ty-
 rannis. Hoc autem maxime sic accidit, a quo pas-
 sus est Christus, usq; ad tempora Constantini, in
 annis uidelicet trecentis & decem: quando Ro-
 mani, qui monarchiam tenebant, & aliorum in-
 finitus catalogus, ubiq; in uniuerso orbe terra-
 ru innumerabiles sanctos dei martyres intereme-
 runt: Pro quo tempore compatiens Dauid eccle-
 siae dicit: Quot sunt dies serui tui? Quando fa-
 ties mihi de persequentibus me iudicium? Sed ad
 deum sanctorum sanguis cum clamaret, & mira-
 culis ipsi splenderent, repente facta est mutatio
 dexteræ altissimi: & qui prius Christianorū per-
 secutores erāt, ecclesias edificauerūt, ducesq; bel-
 li contra impios facti sunt. Sed statim secunda
 persecutio hereticorū insurrexit. Repente enim
 apparuit cruentus draco fremens ex squama, &
 sibilans diuersas hæreses, Arrij uidelicet, & Sa-
 bellij Macedonijq; & aliorum hereticorū. Pro-
 pter quod maxime tempus dixit Dauid: Narra-
 uerunt mihi iniqui fabulationes, sed non sic lex
 tua domine. Sed data est & apposita tunc lux do-
 ctrinae ecclesie, cum multi magistri tunc appare-
 rent, & diuinam scripturam aperirent: Hilarius
 hic fuit, Augustinus, Hieronymus, et Gregorius.
 insurrexeritq; et multitudo sanctorū patrum, qui
 in eremis perfectæ & sincerissimæ uitæ erant:
 adeo, ut & per eos draconis os debili & uulgari
 lino ligatum sit: & sic diuinarum scripturarum
 efficacia os loquentium iniqua obturatum est.
 Sed statim post hæc inualuit ecclesis tertia corru-
 ptio, ex falsis fratribus uidelicet periculum. Vn-
 de & post Gregorij tēpora statim tribulatio per
 corruptos homines intellectum roborauit, in hy-
 pocrisi mendacium loquentium, & tot mendacia
 & signa renata sunt uitæ, doctrinae & iusti-
 tiæ: ut multi essent, qui descenderent, & adiuua-
 rent iniquos & tyrannos (in tantam enim hi sa-
 uitatem et prauitatem prolapsi sunt) e conuerso
 perfectissimos homines oblaetarent, eisq; detrahe-
 rent. Hæc contra ecclesiam corruptio usq; ad se-
 nium & senectutē permanebit: ut nequaquā spes
 aliqua relicta sit, nisi diuini auxilij, & pro uerita-
 te instantiæ. Vnde & pro tēporibus his dicit Da-
 uid: Omnia mandata tua ueritas: iniuste persecuti
 sunt me, adiuua me. Quasi dicens: Etsi prostra-
 ta est ad tempus ueritas, oportet tamen hanc ue-
 locissime exurgere, & efficaciter cognosci, maxi-

I, Per tyran- nos.

Psal. 26

II Per hereti- cos.

Psal. 118.

III Per falsos fratres.

A tempori- bus Gregorij magni uita persecutio Mahmeti & Papæ.

Fides & patiē- tia sanctorum uincet.

Apoc.

mè diuino cooperante auxilio. In hoc igitur ter-
 tio conditionis statu, post tempora uidelicet bea-
 ti Gregorij, in temporibus Heraclij, insurrexit
 ueritati & dei ecclesie homo quidam diabolicus,
 primogenitus satanæ, in libidine procliuus, &
 ex fraude machinamentis deditus, nomine Ma-
 hometus. Qui consilio & auxilio illius qui men-
 dax & mendacij pater est, iniquam & mendacij
 plenam tanquam ex diuino ore prolata legem
 composuit: quam quidem legem Alcoranum no-
 minarūt, uidelicet diuinorum mandatorum colle-
 ctionem. Hic Mahometus supra omnes qui sue-
 runt, uel futuri sunt, Ecclesiam DEI persecu-
 tus est. Non enim uno solum modo Ecclesiam
 percussit, sed tribus generalissimis: nunc quidem
 seua tyrannide, nunc autem per deceptionem in
 legibus, nunc uero per hypocrisim simpliciores
 subuertens: ut iam magnam partem orbis terra-
 rum deceptioni suæ subiecerit, ex Dei permis-
 sione, qui est terribilis in consilijs supra filios
 hominum. Ego igitur in ordine Prædicato-
 rum minimus, tantam calamitatem deceptis com-
 patiens, considerauit uias meas, & pedes meos
 in testimonia DEI conuertit. Vnde cum transi-
 uissem multa maria, & loca deserta, & in ciuitatem
 Saracenorum urbem Babylona deprehendens,
 ubi maxima & uniuersalia studia apud eos exi-
 stunt: illicque literas & Arabicam linguam si-
 militer discens, diligentissimèque, & continue
 cum magistris apud eos disputans, magis ma-
 gisque deprehendi prædictæ legis peruersionem.
 Etiam hanc in Latinam linguam transferre in-
 cipiens, tot inueni fabulas, simul & mendacia,
 & blasphemias, & continuam per omnia fabu-
 lationem, ut iustitia plenus essem. Deceuique
 idcirco scribere quasdam epistolas de tantis blas-
 phemijs, ad triumphantem Ecclesiam: conque-
 stusque sum tanquam illa in amaritudine animæ.
 Nunc autem est mihi intentio, summa ueritate
 confidenti, capita & principalia mendacia ini-
 quæ legis huius ostendere, & alijs fratribus
 causam exhibere, propter quam facilius ad
 DEVM reuocare possent huius impie-
 tatis hereticos. Ut autem hoc cum
 ordine fiat, in determinata capita
 oportere cognoui totum tra-
 ctatum diui-
 dere.

Machomet,

Alcoranum,

Babylō Reg- que Baldach

Richtel Alcoran ce perat Latinū facit.

Finis huius scripti, sancti plus.

OPERIS

125
**OPERIS DIGESTIO IN
 CAPITA XVII.**

Primum caput continet principales huius legis errores.

Secundum, quis modus cum eis seruandus est.

Tertium, quod lex hæc non est lex Dei, propterea quod neque uetus, neque nouum testamentum hanc testantur: & quod necesse est Sarracenis, parere dictis ueteris testamenti & euangelij.

Quartum, quod neque in stylo, neque in modo cum alijs conuenit.

Quintum, quod non conuenit secundum sententias cum aliquo altero.

Sextum, quod in multis sibi ipsi contradicit.

Septimum, quod nullo miraculo confirmatur.

Octauum, quod non est secundum rationem.

Nonum, quod manifesta continet mendacia.

Decimum, quod uiolenta.

Vndecimum, quod inordinata.

Duodecimum, quod iniqua.

Tertiumdecimum, de Alcorani institutione, & quis fuit huius legis opifex & inuentor.

Quartumdecimum, de fictione improbatissima uisionis.

Quintumdecimum, de quibusdam sex que fitis in Alcorano communibus, & de Christi ad Mahometum excellentia.

Sextumdecimum, de euangelij ad Alcoranum excellentia.

Decimum septimum, de Saracenorum responsione ad prædicta.

**DE PRINCIPALIBVS HV-
 IUS legis erroribus.**

Caput I.

Primum igitur decet scire principales errores, quos Saracenorum lex ponit, secundum quos maxime diuinæ legi aduersatur. Notandum igitur quod omne antiquorum cœnũ quod diabolus in alijs sparsim disseminauit, in Mahometũ cõprehensim euauit. Hic enim cũ Sabellio negat omnino trinitatẽ: Dualitatẽ autẽ quandã ponit in diuinis, quæ nihil honestũ & diuinis simile in se ipsa potest demonstrare cum totius alteritatis principium sit. Supponit enim diuinam essentiam, & huius animam. Vnde in Alchorano inducit deum pluraliter loquentem: ut uideatur ipsa anima dei, & ipse Christus alterius præter esse deũ essentia, & minoris Deo, & ei subditæ: conueniens in his

Hæc ratione uenit & Cluuiacensis Abbas.

cũ Arrio & Eunomio, supponit Christũ excellentiã esse creaturã, omnes tamen alias creaturas excedentẽ. Hæc autẽ opinio ex Platonicis mota esse uidetur: qui supponunt summum Deum patrem omnium & creatorem, ex quo quandam mentem dicebant primum defluxisse, in qua quidem sunt omnes rationes entium, & omnibus excellentior est: quem & paternam mentem appellabant, post hunc esse mundi animam dicebant: deinceps autem reliquæ sunt creaturæ. Quæ igitur de filio Dei in scripturis dicuntur, hæc ad illam mentem illi referebant: maxime autem, quod & diuina scriptura filium Dei sapientiã et dei uerbum appellat. Cum qua opinione & ea quæ est Auicenna conuenit, qui supra primum cœlum primã intelligentiam supponit, quæ primũ cœlum mouet, ultra quam in summo Deum firmari dicit. Sic igitur Arriani existimauerunt de filio dei, quod esset creatura, quæ omnes alias creaturas excedit: quo mediante omnia Deus creauit. Vnde & Mahometus supponit Christum sanctissimum & hominem uirtute præditum supra omnes alios. Palam autem quid in eo dicit esse supra hominẽ, appellat enim eum uerbum dei, & spiritum dei, & animã dei: Deum autem secundum ueritatem dici, omnino ridiculum putat. Et ad demonstrationem huius, duobus maxime utitur: uno quidem, quod nunquam ipse Christus de seipso hoc asseruit, uel dixit: altero autem, quia ipse contrarium dixisse uidetur. Vnde dicit Mahometus, quod Christiani dicunt Christum esse Deum, et enim Iudeis ipse Christus dixit: Adorate Deum meum, & deum uestrum, dominum meum, et dominum uestrum. Hæc aut longius exposui, ut omnes cognoscant, quod illud quod in principio in mudo per Arrium seductor diabolus non potuit perficere, hoc post hæc marcescente quidem in ecclesia zelo, malicia autem crescente per Mahometum adimpleuit, & tandem per antichristi nequitiam roborabit. Qui persuadebit mundo, quod neque uerus deus, neque Dei filius est Christus, & neque homo bonus. Principalis igitur intentio Mahometi, est, persuadere, Christum neque deum, neque filium esse dei, sed sanctum quendam & sapientem hominem, & prophetam maximum, absq; patre ex uirgine genitum. In quibus cum Carpocrate heretico conuenit. Item affirmat, impossibile esse deum habere filium, propterea quod uxorem non habet. Cum eodem rursus heretico etiam in hoc conuenit. Additque, quod si deus haberet filium, in periculo iam omnis res esset, tanquam futurum schisma esset inter eos ex necessitate. In quibus cum Iudeis & Cer-

Opinio Platonicorum de Deo.

1. Corin. 1.
 Ioan. 1.
 Opinio Auicennæ de Deo.

Opinio Arrianorum.

Ioh. 20. 9

Antichristi dogma de Christo.

Scopus doctrinæ Mahometicæ.

donio heretico conuenit. Subiungitque, neque à Iudeis Chrijum fuisse interemptum, neque crucifixum, sed alium quendam illi similem. In quibus cum Manichæis, † conuenit. Additque, & deum ad seipsum accersisse, & rursus eum in fine mundi appariturum, & interempturum Antichristum. Post hæc autem faciet DEVS CHRISTVM mori. Qui autem passionem CHRISTI negat, negat omnia ecclesie mysteria, quæ à diuina passione efficaciam habent. In quibus cum Donatistis hereticis conuenit. Dicit autem & demones posse saluari, per Alchoranum & quod multi eorum cum hoc audiissent, facti sunt Saraceni, sequens in his aliquo modo † Origenem, qui dicit saluandos fore demones. Dicitque & ad DEVM ascendisse, quando pro eo Gabrielem misit DEVS, & manum huic DEVM imposuisse, & tantum DEO tangente rigiditatis sensum cœpisse in corpore, ut & is usq; ad medullam spinæ dorsi pertransiret. In quibus manifestum est, quod cum Anthropomorphitis communicat, qui corporalem DEVM assueuerant. Dicitque & spiritum sanctum creaturam esse, cum Macedonio conueniens. In quibus autem dicit angelos demones factos esse, cum nolissent mandante DEO Adam adorare, neminem in hoc imitari uidetur. Nugatur autem, & ultimam hominis beatitudinem, in intemperantia & delicijs dicens esse, & uestibus sumptuosjs, & hortis irriguis, conueniens in his cum Cerintho heretico, & quibusdam antiquis infidelibus. Et circumcisionem oportere tenere dicit, commendans, quæ heretici Ebionis sunt. Concedit & multitudinem uxorum in nuptijs, pellicumque & ancillarum, et quotquot quis in bello capiens posset educare, & aliorum uxores indifferenter capere, hereticos Nicolaitas in his sequens. Omnes autem dicit oportere interimi, qui huic legi non obtemperant, nisi tributa soluant. Videturque concedere Sodomitica in uiris & mulieribus, in Capitulo de Vacca, & si horum successores hic honestioribus expositionibus cooperiant. Huius autem omnis intentio est, refecare, quicquid erat arduum in credendo, & difficile in operando. Concedere autem omne ad quod procliui erant, quæ presentibus capiuntur, & maxime aliorum Arabes, gulam uidelicet, rapinam, & intemperantiam. De uirtutibus autem, sicut humilitate, patientia, pace, continentia, aut in proximum charitate, uel de extremo sine nihil, ut ita dicam, precio dignum dixit. Ut autem aliquod de his mendacium non

& Iacobitis &c.

Diaboli feruandi secundum Machometem.

Non Origenem, sed perfidos hereticos, abutentes nomina sanctissimi uiri.

Videtur uolentius uerba Machometis expofita, refo quæ pro fide Christiana, non secundum scientiam.

facile argueretur per uctus uel nouum Testamentum, uel & per ea quæ philosophantes scripserunt, in quibus & ipsi de uirtute et uitio & extremo sine tractauerunt, nihil quicquam fide dignum esse uisit, quod legi ab eo latè contrarium esset. Interimque mandauit, qui contrarium aliquod huic dicere audent, grauiori poena plesti. Ipse autem Psalterium & alios prophetas ualde laudauit, & multa de eo dicit: CHRISTVM uaticinatum esse in Euangelio, filijs Israel, cum dixit: Nuncio uobis Apostolum DEI, qui uenturus est post me, & nomen eius Machometus. Affirmatque nomen hoc ab æterno scriptum esse in throno DEI, in superiori parte, ad dexteram. Ad hæc autem credendum nullum miraculum ostendit, sed nudans ensem dixit, Non in uirtute miraculorum, sed armorum, à Deo se missum esse. Hi sunt principales errores, quos continet Alchoranum, quod est lex Saracenorum. Quæ autem in illo mendacia continentur, ferè infinita sunt, de quibus in nouo capitulo tractabimus.

Item de iustificatione hominis per Christi fiduciam, &c.

QVOMODO OPORTET

cum his uersari.

Cap. II.

Secundo autè oportet scire, quod ualde curiose si sunt audire aliquid nostræ fidei, & maxime de diuina trinitate & incarnatione, non tamen uolunt his credere, neque possunt hæc intelligere. Et quia superant rationem, & humanum excedunt intellectum, illa nec credere uolunt, nec intelligere possunt. Dicitur enim in Esaia: Si non credideritis, non intelligetis. Et quoniam contraria sunt Alchorano, quod ipsi constantissime supponunt esse uerbum DEI, & ideo illa non suscipiunt, sed ea derident. Dicitur enim in Prouerbijs: Vir insipiens non suscipit uerba sapientie, nisi dicat ei quæ sibi placeant. Vnde non oportet his statim à principio diuina proponere, neque ante porcos margaritas spargere: sed conandum in primis unam legem eis ostendere. Non enim oportet uirtutes inferere, nisi prius passionibus radicitus euellantur. Oportetque & in omnibus breuem uiam eligere. Facilius autem est illorum fidem falsam ostendere, quam nostram ueram demonstrare. Fides enim cum eorum sit, quæ non aspicimus, donum est DEI. Vnde nostra quidem fides ualde secundum mandata uera existens, non uidetur esse corporalibus. Illorum autem

Atqui catecheticis apostolorum hæc pueris, mo tradit eni

Esa.6

Prius resellenda Machometi peruersa dogmata, quam Christiana eis proponantur

tem solum apparet, non à rebus, talis apparet. Sed & si nobis non insint demonstrationes, ostendentes quæ sunt trinitatis, & alia quæ ad fidem pertinent (neque enim tunc fides mercede digna esset) habemus tamen Evangelicam auctoritatem, quam etiam Alchoranum testatur: item et miracula, cum illi nec auctoritates nec miracula habeant. Et si enim Alchoranum de DEO dicit, Ne dicatis tres Deos: & reddat rationem, statim dicens, quod sit unus. Sed nos non huius contrarium dicimus: sed simul hæc affirmamus, in quibus dicit unum esse DEVM, quem dicimus non solum unum esse, sed etiam simplicissimum. Neque ei consortem quendam damus, & simul participem, sicut ipsi, animam mundi, uel uerbum, uel spiritum, uel diuinum quendam intellectum tanquam seruum ex dictis nobis superius. Non oportet autem humano intellectui adæquare diuinam maiestatem, et existimare illam non esse, propterea quod hi non possunt intelligere personarum discretionem, absque quo & essentiam discernant. Sed neque sic fortes rationes habent ad hoc, quas non possumus soluere. Hoc igitur sufficit ad defensionem fidei. Illud autem oportet potius eos petere: quid uult Alchoranum apud eos, quando totiens inducit DEVM de seipso pluraliter loquentem, cum simplex sit & unus? Hoc autem eos petendum, ut cogantur numerum in personis confiteri. De mysterio autem incarnationis, quod ipsi quidem negant omnino, nos autem credimus, sequentes Evangelicam dicta, oportet querere ab eis, unde sciant, quod impossibile est DEVM incarnatum fuisse. Vel enim quod non potuit, & hoc est falsum. Omnipotens enim cum sit, omnia potest, in quibus non est contradictio. Vel quod nesciuit hoc facere. & sic quod & prius. Vel quod noluit: Et quis eius consultor fuit? Vel autem potuit quidem, sicut solem minorem quam nunc est, facere, & maiorem, tamen non fecit. Et tunc petendum, eos demonstrationem huius dare, quod non fecerit. Hoc autem eis demonstrare est impossibile, quod neque incarnatus est uidelicet. De diuinitate autem CHRISTI utitur quidem demonstratione Mahometus, quod neque CHRISTVS seipsum dixit esse DEVM. Sed & si anteresurrectionem non dixit de seipso hoc palam, sufficienter tamen hoc aperuit dicens: Ego principium, qui & loquor uobis. Et Petrum commendauit, quod palam hoc dixit, dicens: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, & reliqua.

pro, ab eis interrogare.

Inquisitio super mysterio incarnationis

Etiam ante Caiapham non negauit, idque fecit ex mandato patris, Pf. 2. prædicans præceptum, &c. Ioh. 8.

Math. 36

Ipsæ autem manifeste hoc noluit dicere, propterea quod occulte uenit, ut & prudentia & humilitate, & non ut uinceret eum, qui hominem uicit astutia. Propter hanc igitur rationem, ante resurrectionem non dixit CHRISTVS palam de seipso, DEVS sum, secundum quam rationem neque piscator prædicit piscibus reuelanter, sub cibo esse escam, sub esca esse hamum. Post resurrectionem autem manifeste hoc ostendit, dicens, Dans spiritum sanctum & potestatem dimittendi peccata: Accipite spiritum sanctum, & quorumcumque dimiseritis peccata, dimittuntur eis: quorumcumque retinueritis, retenta sunt, & reliqua. Et Thomas quoque palam confessus est hoc, dicens: Dominus meus, & DEVS meus. Dato autem, hoc nequaquam à CHRISTO dictum esse, propterea quod humilia quidem uerba profert, præ clara autem opera ostendit: sufficit discipulos eius hoc palam dicere, qui hoc dicentes, similia CHRISTO signa fecerunt. Sed quoniam Saraceni negant, miracula, & uerba Apostolorum, propterea quod contraria sunt Alchorano, insistendum consutationi tam per fidem legis, quod non est lex DEI, & quod Saraceni debent suscipere Evangelica testimonia, similiter & quæ sunt Veteris testamenti.

Ioh. 20

Hoc autem per ipsum Alchoranum possibile est demonstrari, ut Ogolih suis ipsius ense interimitur.

Ita uocant Goliath, quem David occidit suo gladio

QUOD LEX HAEC NON est lex DEI, propterea quod neque Vetus, neque Nouum testamentum hanc testantur: & quod Saraceni necesse est parere dictis Veteris Testamenti & Euangelij.

Caput III.

Tertio oportet scire, quod Alchoranum non est lex DEI, neque enim Vetus testamentum, neque Euangelium hanc testantur: quæ utraque Alchoranum testatur, quod uerè sunt leges DEI. Solus autem Machometus constituit seipsum, & de se ipso testimonium perhibet. Lex enim DEI tanquam cathena quædam est continua ab eodem artifice fabricata, & quilibet, anulorum alteri coheret, & quilibet Prophetarum de alio prophetizat: & mement huius, et omnes prophetizauerunt de Christo. Si igitur & Saracenorum lex, lex esset Dei,

Scriptura dei, ceu cathena inter se coheret.

F 3

Et in hanc legem uocatio, non peruersio, sed conuersio esset, ut ipsi dicunt: quomodo sic latuisset alios prophetas, ut nullus aliquid de eo ipso diceret: Nos enim nihil inuenimus Moysen, uel alium quendam prophetarum, uel ipsum **CHRISTVM**, dicentes aliquid de Mahometo, uel de lege secundum eum, nisi quando dixit, Nos cauere à falsis prophetis. Dixit autem **CHRISTVS**, usque ad Ioannem legem esse prophetas, ut mundus cognoscat nullum posthac prophetam uenturum, qui de aliquo qui uenturus sit, sit uaticinaturus, ad quem oportet omnes sperare. Mahometus autem uniuersalem seipsum dixit esse prophetam. Nos autem ignoramus, si et propheta omnino est. Scimus tamen, quod nunquam talis quidam seductor fuit in mundo in sic breui tempore, qui tot homines et populos sequaces sibi fecerit. Ad hoc autem respondent Saraceni, dicentes Moysen et alios prophetas, uaticinatos fuisse de Mahometo: **CHRISTVS** autem tanto clarius de eo uaticinatus est, ut et nomen eius diceret. Vnde dixit filius Israel: Nuncio uobis Apostolum **DEI**, qui ueniet post me, et nomen eius Mahometus. Sed Iudei corruerunt, Moysi legem et prophetas, Christiani autem Euangelium, ut nihil ueritatis in lege et euangelij remaneret, nisi quantum est in Alcerano. Osiendam autem hoc esse inconueniens et primum per Alchoranum. Dicitur enim in capitulo de Iona: Si de quibus uobis reuelauimus dubitatis, quaerite ab his, qui priusquam uos librum legerunt. Qui autem ante Saracenos librum legerunt, **CHRISTIANI** sunt et Iudei, qui Pentateuchum susceperunt et Euangelium: ut ipse Mahometus exponit. Is igitur dicit Saracenis, quaerere à Christianis et Iudeis de rebus ambiguis. Quomodo autem rursus remisit hos Mahometus ad falsa Testimonia, si quidem uerus fuit propheta, ut dicunt? Non igitur tempore Mahometi Christianorum et Iudeorum libri corrupti erant. Sed neque possibile est hoc dicere, quod post hanc passi sunt corruptionem. Dicitur enim in capitulo Elagar, quod significat lapis: Non (dicit ex persona **DEI**) monitiones **DEI** fecimus descendere: et nos easdem seruabimus. Monitiones autem dicuntur apud eos Euangelium et lex Moysi. Deus igitur testimonium scripturae sui ipsius seruauit inter fideles, et ante Mahometum, et post hanc seruabit. Item in capitulo Elmaida, quod significat mensam, dicitur, quod iudex Empazæne dixit Mahometo, quando Iudei iustitiam et iudicium

instit
Matth. 7. & 8.

In Lat. transl.
cap. 20.

Libri sacri nō
corrupti.

Lat. Cap. 12.

ab eo quaerebant, Si uenient ad te, iudica inter eos iuste. **DEVS** enim amat eos qui faciunt iustitiam. Et quomodo hi quaerunt iustitiam à te, cum apud eos sit uetus Testamentum, in quo est iustitia **DEI**? Item talem corruptionem et mutationem scripturarum impossibile est uniuersalem esse et publicam. Sic enim scire potuissent et aliae gentes. Sed neque particularis occulta, sic enim relictis esse potuissent quidam libri integri et absque corruptione: se in omni lingua et prouincia lex et Euangelium similiter scripta inueniuntur. Item quatuor Euangelia, neque eodem tempore, neque in eodem loco, neque in eodem idiomate edita sunt, et ab eodem auctore: sed Matthæus quidem hebraice in Iudæa, Ioannes autem graece in Asia, similiter autem Lucas in Achaia, Marcus uero latine in Italia scripsere. Horum autem in latinum interpretatio facta est per Hieronymum et alios ante tempora Mahometi, et remanserunt exemplaria in omnibus linguis. Non igitur possibile est per quasdam corruptiones sic inutiles libros fuisse, ut ignorarentur. Item nihil est in fide sic necessarium et maxime arduum, sicut incarnatio uerbi: id est, hominem illum esse Deum. De hoc difficillimum fuit mundum persuasisse. Quare et Romani et alij ipsi in trecentis continue annis, et uniuersaliter persecuti sunt Christianos, et recusauerunt suscipere Euangelium et fidem, propterea quod dicebant hominem illum esse **DEVM**. Non quod nullos iam prius et uiros et mulieres Deos et deas esse susceperint, sed quod **CHRISTVS** non concedentibus Romanis **DEVS** esse dicebatur. Quod et illi prohibebant, ut nullus **DEVS** diceretur, absque sententijs senatus: et propterea, quod **DEVS** hic consortem non suscipiebat. Si enim hunc suscepissent, coacti essent alios deos relinquere: quod et ipsum contrarium erat moribus prouinciarum et legum Romanorum, quomodo igitur Christiani in eorum ipsorum damno, et pernicie fidei et irritatione Romanorum principum, contra eos cepissent Euangelij ad dere rem impersuasibilem? Omnes enim sciebant hanc legem sanctissimam et rationabilissimam esse, quippe quae omnem rationem non excedat: huius dico iam dicti, scilicet hominem illum esse **DEVM**. Si igitur aliquid eorum quae sunt in Euangelio oportebat **CHRISTIANOS** mutare, mutauissent iam à principio, et abstulissent si quid fuisset impersuasibile, et addidissent iam persuasibilia magis quam econuerso. Item quomodo **CHRISTIANI** cum Iudeis

Vide Bulchij
Inuoriam.

Verbi incarnatio
principia Euangelij
pars.

Vide Tertull.
in Apolog. de
Tiber.

Euangelium
per Christianos
nos non fuisse
corruptum.

Christianis cū Saracenis conuenire magis quam cum Iudeis.

deis conuenire potuissent, qui antiquo odio separabantur, corruptas scripturas, & maxime addentes illud in quo nequaquam conueniunt? Neque enim Iudæi dicunt Christum, uel Deum esse, uel hominem bonum. unde quantum ad hoc, Christiani magis conueniunt cum Saracenis, qui dicunt CHRISTVM ad minus sanctissimū hominem esse. Item ante aduentum Mahometi, Christiani, & maxime in oriente, diuisi erant in diuersas sectas: Nestorianorum uidelicet, & Iacobitarum. Nestoriani autem cum Saracenis maxime conueniunt: quare & Mahometus proprie eos uenerari iubet. Quomodo igitur Iacobite cū Nestorianis conuenire potuissent ad Euangelij corruptionem, qui tanto odio inter se diuisi erant, ut se mutuo interimerent? Sed tamen ipse inueni & legi Euangelium apud utrumque, idem quod est apud nos. Item cuius gratia excepissent Christiani nomen Mahometi ab Euangelij, cum is tantum laudet CHRISTVM, & illius matrem & Euangelium? Quare dicit in Alcorano, quod in Euangelio CHRISTI est reuerentia & perfectio. Sed non illinc magis abstulerunt nomen diaboli, & Pilati, qui CHRISTVM flagellauit: minime quæ nomen Iudæ, qui hunc tradidit. Item quo modo rationale, Christianos addidisse in Euangelio, Christum & crucifixum esse, & mortuum: cum honorabilis hominibus uideatur, nequaquam crucifixum esse: & omnino inconueniens hoc, & DEVM esse: sicut in Euangelio dicitur. Quam autem consequentiam habere possunt duo hæc tantum inter se diuersa, in proprijs dogmatibus supposita: sicut uidelicet, eundem & uerum esse Deum, & uere mortuum? Item supposito, in omnibus libris Christianos hoc addidisse: quis enim omnibus hominibus persuaderet: & in illorum cordibus id insingeret? & tamen uniuersus mundus persuasus est, intantum quod hoc susceperunt principes, tyranni, & philosophi ab indolis & pauperibus hominibus. Quare & Calyphas apud Babylona Christianus mortuus est, et inuenta est crux in collo eius, ut testaretur, quod ipse Saracenorum princeps Christianus mortuus est. Vnde & ostenditur, quod hic Calyphas proprie sepultus est, scorsum à loco in quo mos erat alios sepelire. Et hoc sepulchrum ipse uidi apud Babylona. Congruit igitur omnibus modis, & testimonio Alcorani, & fortibus demonstrationibus, & manifestis signis, Euangelium incorruptum & incommutatum esse. Quoniam igitur Mahometus Euangelium supra alias scripturas laudat, & post illud uetus Testamentum, cogi

Calyphus Saracenorum princeps Christianus mortuus.

possent conuenienter utique Saraceni suscipere dicta in Euangelij & ueteri Testamento. Item in Alcorano in capitulo Elmatda, quod interpretatur mensa, dicitur, quod libri societas nihil est, nisi adimpleant Euangelium & legem. Societatem autem libri dicit Saracenos. Vnde dicit, nisi adimpleant Euangelium & legem: similiter autem, & quod tibi reuelatum est, id est Alcoranum: quod solis (ut ipsi dicunt) reuelatum est Saracenis. Necessè igitur & his habere Euangelium & legem, sicut & Alcoranum, & adhuc seruare. Quia autem Saraceni societas libri dicuntur, secundum Mahometi intentionem, in multis Alcorani ostenditur locis. Dicitur enim in capitulo Elnasa, quod interpretatur mulieres, circa finem, quod Saraceni non uacillent in lege sua. Vnde scribitur: Societas libri nolite uacillare in lege uestra, & ne dicatis de Deo præter ueritatem. Hæc quæ sunt in illo capitulo, ostendunt societatem libri dici Saracenos. Ostenditur autem palam & in capitulo Tulem, circa finem libri. Si autem contententes, uolunt dicere, euangelium et ueterem legem omnino corruptam esse, ostendant ipsi integram & immutatam, & suscipimus: maxime autem ostendant unicum typum in omnibus linguis, sicut nos eis adduximus. Manifestum igitur quod Alcoranum non est lex Dei, propterea quod neque uetus lex, neque euangelium (quæ diuinae leges sunt, ut & Mahometus confiteatur) hanc testantur, sed potius aduersantur.

QVOD ALCORANVM NON EST LEX DEI, quoniam non habet stilum et modum cum alijs conuenientem. Cap. IIII.

Quarto oportet scire, quod Alcoranum non est lex Dei, propterea quod non habet stilum, nec modum diuinæ legi similem. Est igitur stylo rhythmicum uel metricum, & assentatione plenum in sermonibus et fabulosum. Quod autem stylo rhythmicum sit, per totum librum manifestum est legentibus. Exemplum autem huius non possum apponere, propterea quod non potest saluari rhythmus uel uersus uere et secundum omnia, cum in latinum transfertur. Saraceni autem & Arabes in hoc maxime gloriantur, quod locutio quæ est apud eos, legis celsitudinem habet et rhythmum, & in hoc maxime ostenditur librum à Deo compositum fuisse, & Mahometo secundum locutionem reuelatum esse. Mahometus idiota existens, ignorabat talem sententiam et locutionem. Cuius contrarium apparet. Videmus enim in diuina scriptura DEVM loquentem cum Moysè, & cum alijs prophetis, & nunquam rhythmicis, uel uersibus his loquentem. Moysi autem legem &

Societas libri pro Saracenis

Alcoranum non esse legem dei.

Alcoranum metricè scriptum.

Mahometus idiota.

Euangelium, dicit Mahometus à DEO esse, DEVM libros Moysi & CHRISTO dedisse. Sed hi non sunt metrici uel rhythmici. Et nullus aliorum prophetarum qui diuinam uocem audierunt, dixit DEVM metricè locutum esse, quod & sapientes & philosophi homines dedignantur. Vnde & intulerunt quidam hoc Mahometo, sicut dicitur in Capitulo Elempij, quod interpretatur Propheta, dicentes ei: Potius quidem igitur somnias, potius quidem igitur tripudias, & alia quæcunque talia huic improperabant, considerantes quod non solum hæc locutio non est à Deo, sed neque omnino prophetica. Vtius autem lex hæc plena est assentatione in uerbis, & magis quàm quis posset credere, uel dicere. Aliquando enim per totum capitulum subtextit precio dignum quidem nihil, solum autem quod DEVS est magnus & excelsus & sapiens & bonus, & quod eius sunt omnia quæ sunt in caelo, & quæ sunt in terra, & quæ sunt in medio, & quod iuste iudicat. Et secundum quodlibet uerbum duplicat: dicens: Laudetur ipse. Et hoc omnino absque necessitate aliqua duplicat centies & plus, & post hæc dicit: Non est DEVS præter DEVM, & credite in DEVM, & in Apostolum eius, Seipsum Apostolum DEI nominans. Et dicit hæc omnia absque medio, ex ipso ore DEI dicta esse, & quod nesciebat hæc dicere Mahometus, sed hic est mos in DEO, eum de seipso tanquam de altero dicere, quod DEVS est magnus & excelsus, & alia huiusmodi: quæ duplicare desuetum est. Notandum & hoc, quod etiam turpissimis & maxime carnalibus nominibus, lex hæc utitur, sicut his, scilicet coitus & luxurie, sicut mos est his qui humi depressi sunt. De locutione iam & sententia, firmiter, & manifestum est omnibus legentibus, quod sit fabulosa. Sed & si per totum talis est, in quibusdam tamen pauca quædam quæ precio digniora uidentur apponant. Dicitur enim in Capitulo Emele, quod interpretatur musca, quod Salomon magnum Angelorum congregauit exercitum, & hominum, & irrationalium animalium. Recedentes autem inuenerunt, quasi fluuium quendam muscarum, & tunc iam dixit muscæ, O muscæ, uos introite in habitationes uestras, ne corrumpat uos Salomon, & exercitus huius. Et musca subrisit. Et paulo post omnes aues in exercitu inuenta sunt, musca autem absens. Et dixit Salomon: Quid est quod non uideo muscam? puniam eam, & amputabo caput eius: uel reddet mihi

Lex Saraceno
est plena assen-
tatione.

Alchorani ob-
scenitas

Fabula de Musca

rationem propter quam abest, & longe est. Et dixit: Didici quod uos ignoratis, & ueni ad uos ex Sabæa cum ueris nuncijs. inueni enim mulierem imperantem illis, & coegi eam & populum eius colere solem absque DEO. & reliqua. Item in Capitulo Caramar, quod interpretatur luna, dicitur: Appropinquauit hora, & luna contrita est. Quod interpretantes horum magistri, dicunt Mahometum cum socijs eius stetit. Videntes autem lunam appropinquantem coniunctioni, dixerunt ad eum: Ostende nobis prodigium quoddam. Et tunc ille duobus digitis eius annuit lunæ, id est pollice & medio. Quo facto, in duas partes luna diuisa, est & altera quidem pars cecidit in montem Elices, qui imminet ab una parte Mechæ: reliqua autem pars ad alterum montem, qui appellatur Rubus, ad aliam partem urbis positum. Sic autem luna diuisa intrauit in tunicam Mahometi, & ipse rursus hanc instaurauit. Item in capitulo Sæui, dicit uermem significasse mortem Salomonis demonibus. Vbi dicit expositio, quod Salomon innixus suis ipsius baculo, tanto dolore repente correptus est, ut statim expirauerit, diuino autem miraculo non cecidit. Demones autem qui ei seruiebant, uidentes eum stare, credebant ipsum dormire. Et natus est quidem uermis à terra, & corripuit baculum cui innixus erat. Quo enim contrito, cecidit Salomon. Et tunc currentes demones, cognouerunt eum esse mortuum: & ex eo ceperunt hominibus iuxta posse nocere. Item in capitulo Narrationum, ipse Mahometus reddidit causam, propter quam uinum prohibitum est. Dicit enim, DEVM ad terram duos Angelos misisse, ut bene imperarent, & iuste iudicaret. Erant autem hi Angeli, Aroth & Maroth. Veniens autem quædam mulier iusticiam habens, ad prandium hos uocauit, & apposuit eis uinum: quod ne biberent, eis DEVS mandauit. Inebriati autem, de coitu eam requisierunt. Quæ consensit, & pacta est super his tamen, quod alter quidem horum eam in cælum ascendere faciat, alter uero descendere. Quæ & in cælum ascendit. DEVS autem uidens hanc, & iusticiam quam habebat audiens, fecit eam Luciferum, ut esset hæc in cælo inter astra ita pulchra, sicut & in terra sunt inter mulieres. Data autem peccantibus angelis electione, ubi uelint puniri, tunc uidelicet uel in futuro. Eligentibus eis, in præsentem potius puniri, pendere fecit hos per pedes catena ferrea Babylonis puteo, usque in diem iudicij.

Fabula de luna

De uermis & morte Salomonis signum

Vini Saracenis interdicti causa

Conclusio. *cij. Hæc & his similia in prædicta lege continentur, propter quæ quilibet sapiens potest utique rem cognoscere, & quod nullo modo lex est diuina. neque enim solius est Deus per tales fabulas cum hominibus loqui.*

QVOD ALCHORANVM non est lex DEI, quoniam non conuenit secundum sententiam cum aliquo alitero.
Cap. V.

Felicitas hominis secundum philosophos.

Manifestum & hinc est, non esse legem DEI Alchoranum, propterea quod neque cum lege DEI conuenit, neque cum philosophis, qui de uirtutibus & de extremo fine qui est in hominibus tractant. Supposuerunt enim philosophi ipsam humanam felicitatem in intellectuali parte anime esse, & intellectum summam in homine potentiam existentem, extremi esse intelligibilis, & felicitatem uirtutis premium esse, & uirtutem circa magna esse & difficilia, & alia huiusmodi, & si non perfecte talia intelligere poterant. **CHRISTVS** autem hæc ipsa in Euangelio ostendit, dicens angustam esse uiam quæ ducit in uitam æternam, & paucos esse qui per eam ueniunt: latam autem esse uiam, quæ ducit in perditionem, & reliqua. In hoc autem cum Aristotelis sententia conuenit, qui dicit difficile esse secundum uirtutem operari, sicut attingere centrum in circulo, quod pauci faciunt. **CHRISTVS** autem & hominis felicitatem in DEI speculatione ponit, dicens: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solam uerum **DEVM**. Hæc autem ipsa notissima sunt ex Veteri Testamento. Abrahæ enim factæ sunt promissiones, cui **DEVS** proprie promisit eum ipsum dare in terra promissionis, & seminis benedictionem. & Moyses autem, cui tot mirabiles gratias **DEVS** præbuit qui & **DEVM** in supposito edificio speculis digne seipsum considerans non hoc sufficere ei, constanter petijt uidere uultum DEI & gloriam eius. Machometus autem de uirtutibus quasi nihil tractauit, sed de bellis & rapina latam uiam sibi ipsi conuenienter elegit, & suis sequacibus, filijs perditionis & mortis. Vnde nihil ad salutem eis prodest dicere: Non est **DEVS** præter **DEVM**, & Machometus est Apostolus DEI. De ultimo autem fine cum nullo conuenit: præterquam cum antiquis quibusdam, qui uitam irrationalium uiuere, & non

Matth. 7.

Exod. 33.

discretionem faciunt inter intellectum & sensum. Vnde & felicitatem in sensualibus quibusdam supponunt, in cibis uidelicet, & in intemperantia, & in hortis & uestibus sumptuosiss. de quibus post in sexto capitulo speculabimur. Et non possibile est hæc secundum similitudinem quandam dici ab eis, sicut & in Euangelio mensæ et cibi & talium est mentio in uita æterna. Ostenduntur autem hæc ex Euangelio secundum similitudinem dici, quoniam multa etiam aperte illic dicuntur de æterna beatitudine. Sed in Alchorano nihil omnino de uera beatitudine dicitur manifeste, sed sicut conueniens est homini qui nihil de hac deprehendit, solum autem secundum literam talem pingit felicitatem, qualem conueniens est hominem carnalem & intemperantem appetere. Sed & si nihil de uera felicitate uel considerauit, uel promisit hominibus, quædam tamen uera & insignita de ultimo fine Saracenorum demonstrauit, quasi diuino spiritu afflatus. Dicit enim Saracenis ipse Mahometus: uos post me in septuagintatres partes diuidemini, quarum una saluabitur, reliqua uero omnis igne destruetur. Hæc sententia sic ualet apud eos, ut nullus neque sapiens, neque insipiens uilipendat. Alia autem similis de eo est sententia in Alchorano, in capitulo Martij, quod interpretatur Maria, quæ dicit, omnes in infernum Saracenos ituros. Hanc sententiam uerissimam esse credo: & si ab ore secundum excessum mendacij antè allata est. Et in hoc falsus propheta cum prima ueritate conuenit, quæ dicit: Lata est uia, quæ ducit in perditionem, & multi sunt qui ingrediuntur per eam. Manifeste igitur ex prædictis conuenit, Saracenorum legem latam esse, & multos esse Saracenorum qui per eam ingrediuntur, & in infernum transeunt. Et hoc non ex ore solum ueritatis manifestum, sed ex ore prophete qui apud eos est. Item Alchoranum non conuenit cum lege Moysi in mandatis, & in quibus nos auertit. Lex enim DEI prohibet cædem, rapinam, concupiscentiam omnem: Alchoranum autem uel iubet fieri, uel permittit. Item neque in iudicijs conuenit. Moysi enim lex & Euangelium dicit, nullum debere uno testate condemnari, sed in ore trium uel duorum testium stat omne uerbum. Contraria autem horum inueniuntur in capitulo Elmir, quod interpretatur lux, ubi prohibetur ne cõpellant eas castitatẽ dimittere, cum consentientib. autẽ secure similiter dormire dicit. Hoc autem ipsum manifestum est in capitulo Elminim, ubi permittit cõ proprijs uxoribus

Parabola Euangelij & Alchorani longe diuerse.

Vaticinium Mahometi de Saracenis.

Matth. 7.

Cum Moysi lege non conuenit Alchoranum.

uxoribus, et cum quibus quis in bello capere posset misceri. Manifestum igitur, Alcorani legem non esse legem Dei, neque à deo esse, nisi forte per permissionem, sicut et alia. Differt enim ab illa et secundum intentionem Dei: qui salutem hominum desiderat.

QUOD ALCORANVM NON est lex Dei, quoniam in multis sibi ipsi contra dicit. Cap. VI.

Contradicere sibi Alcorani in multis.

Alcoranum Arabicè scriptum.

Sexto oportet speculari, quod Alchorani lex non solum à diuina lege elongatur, sed neque cum seipsa conuenit. Et hoc, quoniam mala est, et ipse Mahometus ostendit. Dicit enim in capitulo Elnesa, quod interpretatur mulieres: Nisi à deo esset hoc Alcoranum, multæ in eo contrarietates et contradictiones inuenirentur. etenim ipse in multis locis dicit, quod Deus non deducit errantem: et tamen ipse in multis locis docet orare, ut deducantur à tenebris in lucem, et ex rectitudine in rectitudinem. Item dicit de se ipso, quod factus est orphanus in errore, idola tra enim erat. Sed tamen ipse dicit, quod talem eum prophetam fecit deus, quoniam quando deus eum accersuit, ascendit ad Deum usque ad septimum cælum, et impetrauit ueniam ab angelo quodam, qui milies mundo maior erat, quem inuenit suis peccata deplorantem. Item dicit, eum prophetam esse uniuersalem: sed tamen dicit Alcoranum arabicis literis à Deo datum esse, neque ullam aliam linguam eum scire præter Arabicam.

Item dicit in capitulo Inpacara, quod interpretatur iuuenca, quod Iudei et Christiani et Sabæi saluabuntur. Et in capitulo Abrahæ, dicit post hæc, quod nullus saluabitur, præter eos qui sunt in lege Saracenorum. Et ipse mandat his, ne disputent asperis uerbis cum hominibus alterius sectæ, sed suauibus. Non enim ad hominem pertinet deducere, sed ad Deum solum. Et unusquisque pro se ipso solo, non pro alio rationem reddet. Post hæc autem ipse in plurimis locis mandat interimi omnes, et spoliari, qui non credunt, quousque credant, uel tributa soluant. Item ipse dicit in capitulo Comem: Quod eorum qui suscipiunt alterum Deum, præter Deum, horum tu non sis custos uel curator, sed sibi soli hoc seruauit Deus. Hæc autem est præcio digna contradictio, hinc qui-

dem, totiens mandare interimi infideles: illinc autem, rursus mandare, neminem tanti sceleris esse punitorem, sed soli Deo pro his punitorem seruari. Item ipse in capitulo Eteminin, in fine, seipsum iactat, quod non est ex his, qui compellunt credere. Sed quomodo hoc uerum est: quum ipse mandat interimi et spoliari eos, qui non credunt. Quæ enim maior compulsio, quam cædes? Item in Capitulo Bouis, concedit quod est præter naturam, miseri masculis et mulieribus. Dicit enim Saracenis, ne maculent se ipsos cum infidelibus antequam credant. Et de mulieribus dicit: Mulieres uestræ, terra est uestra: arate eas, sicut uultis. Sed tamen in eodem Capitulo ante dixit, quod Sodomitæ, tempore LOTH, abominabile peccatum commiserunt, et nationibus quæ prius fuerant, desuetum. Item ipse dicit de ABRAHAM, ISAAC, et IACOB, et filijs eius, quod erant Saraceni. Sed tamen ipse dicit, quod est ei à Deo reuelatum, eum esse uidelicet in fidem hanc primum Saracenum. Quomodo igitur erant illi Saraceni, si omnium Saracenorum MAHOMETVS primus fuit? Item non necesse, esse quosdam SARACENOS, antequam lex lata esset Saracenorum: Saracenorum autem lex est ALCHORANVM, quod iam est, et datum est post Moysi legem et Euangelium, sicut in ipso Alchorano continetur, immo modicum, plus est quam septingenti anni, quod fuit MAHOMETVS. Incepit enim anno à natiuitate DOMINI nostri quingentesimo nonagesimo octauo: Noe autem et ABRAHAM et Isaac et IACOB, ante Euangelium et Moysen fuerunt. Si autem dicit Saracenos esse hos, propterea, quod præciebant quæ erant legis: Etenim omnia esse potuissent, quæcunque præcieuerant, quum Prophetæ essent. Si autem dicunt, quod placebat eis Alchoranum: et hoc impossibile. In multis enim quæ ab Alchorano sancita sunt, contraria illi faciebant. Item ipse dicit prohibere auguria. Et tamen ipse dicit post hæc in Capitulo Elaphar: Auguremini, si aliter non potestis, in scisura digiti: et qui hoc non facit, anathema sit. Item ipse dicit, se ipsum missum esse Arabitis, propterea, quod hi non habent Apostolum quendam à Deo. Dicit autem et Alchoranum, in sola lingua Arabica datum esse, dicitque et se ipsum nescire aliam linguam præter Arabicam. Vnde quum ad hæssisset Mahometo, quidam Iacobita Mappya, et Salo-

Nefanda libido.

Mahometum Saracenorum primum credens.

Mahometi pota.

Auguria.

Mahomet Arabæ tantum idiora.

et Salo-

Mahomet
Arabs tantū
idololatra.

nus Persa, & Abdala ex Perside, & ipse Selam
Iudeus, & quidam alij dicerent, quod instrue-
bant eum, & ipse accidit in faciem suam, &
contractæ sunt manus eius & pedes, & socij
cooperuerunt eum uestibus suis. Et tandem ad se
rediens, dixit: Deus misit me ad corripiendum
uos de sermone quem dixistis, quod tales me do-
ceant. Legitque eis unam sententiam, quæ est in
fine lectionis Elnael, quod interpretatur palma,
quæ sic dicit: Scimus quod ipsi dicent, quod in-
struunt eum cum loquuntur sic ei in lingua Per-
sica, hæc autem arabica facilis est. Et ex hoc di-
cit, Quomodo possibile est illos me docere, quo-
rum alter quidem Persa est, alter uero He-
bræus? Qui dixerunt ei, possibile esse eorum ipso-
rum lingua tecum loqui, & exponere tibi: te au-
tem tu ipsius lingua omnia construere. Non in-
uenit ad hoc responsonem. Sed si non poterat
instrui ab Hebræo & Persa, qui propinqui sunt:
quomodo ipse poterat remotiores ab eius lingua
docere? Ipse tamen post hæc dicit, se ipsum mis-
sum esse ad uniuersitatem gentium. Vnde in Ca-
pitulo Prophetarum ait, dicere ei Deum: Nos
misimus te ad uniuersitatem gentium. Sed quo-
modo uenire potuit ad omnes gentes, quæ diui-
se erant in septuaginta, linguas, qui ignorabat
aperire suis ipsius uerbum in alia lingua, præter-
quam Arabica? Manifestum igitur, contrarie-
tatem & mendacium manifestum esse, eundem
solis Arabibus missum esse, & omnibus
gentibus. Non igitur lex Dei est,
in qua tot contrarieta-
tes est inue-
nire.

Gentes 70. lin-
guis diuisa.

QUOD LEX SARACENO-
rum nullo miraculo confirmatur.
Caput VII.

SEPTIMO est considerandum, quod neque Al-
choranum est lex Dei, quæ miraculis confir-
metur, neque Mahometus est apostolus Dei, nul-
lum enim miraculum hoc testatur. Quando enim
deus misit Moysen ad Pharaonem, magna prodi-
gia ostendit: similiter autem & Helias & Heli-
seus, & alij propheta magna & inaudita mi-
racula fecerunt: & maxime qui nouum quod-
dam in uitam inferebant. CHRISTVS au-
tem proprie in miraculis & signis maximis ue-
nit: sicut & ipse Mahometus in Alchorano di-
cit. Si autem dicant Saraceni, multa & ma-
gna miracula fecisse Mahometum, sicut rein-
tegrare Lunam diuisam, & fontem aquæ ex
eius digitis defluxisse: fabula est hoc, & con-
trarium eidem Alchorano. Prohibet enim Ma-

Prophete mi-
taculis decla-
rati.

hometus de eo aliquid tale credere, præterquam
quæ scripta sunt in Alchorano. De omnibus
prophetis dicit: Multi multa mentiti sunt: quod
ne de me existiment quidam, id solum de me ue-
rum credatur, quod Alchorani auctoritate fulci-
tur. Ille enim cum miracula non fecisset, & hoc
ostendere uolens, inducit Deum loquentem, &
dicentem: Dixit Dominus ad me, Propter hoc
miracula te facere non permitto, ne tibi propter
miracula eueniat quod et alijs prophetis accidit.
Suo ipsius igitur testimonio conuincitur, nullum
signum fecisse. Ipse enim Mahometus continue
in Alchorano dicit, quod cum homines ei dice-
rent: Ostende aliquod signum, sicut Moyses ue-
nit cum signis, & alij scilicet, & Christus, & a-
lij propheta fecerunt. Respondit, quod Moyses
& propheta misi sunt à Deo: & maxime Chri-
stus, qui in maximis prodigijs uenit, & mundus
non credidit his, sed dixit hos ueneficos & in-
cantatores esse. Propter hoc D E V S non per-
misi mihi facere miracula, non enim credidif-
sent. Sed ueni in potentia armorum. Hoc autem
manifestissime ostenditur quod falsum sit. Quo-
modo enim non credidissent huic facienti mira-
cula, qui absque miraculis crediderunt solum
mandanti interimere & rapere, & plurimas
mulieres corrumpere, & dentem pro dente, &
oculum pro oculo effodere. Procliui enim
sunt ad talia qui in mundo uersantur: quare uix
à multis iudicibus & tortoribus & punitio-
nibus coerceri possunt. In potentia autem armo-
rum, quod pro miraculo inducit, manifestum est
mendacium. Non enim semper uictor fuit, sicut
Moyses, & Iesus Naue, & Helias: quos an-
gelus Domini semper protexit, & uincentes fe-
cit. Mahometus autem aliquando uincebat, ali-
quando uincebatur: sicut & alij tyranni. Den-
tes enim eius contriti sunt in bello, & facies col-
lisa. Ex quo manifestum, quod non est miracu-
lum quod ab eis pro signo asseritur, magnam ui-
delicet mundi partem ei repente adhæsisse. Ta-
lem enim constituit legem, & talia dedit manda-
ta, ad quæ homines sine legibus procliui sunt:
ut in superioribus manifestum est. Mandauit
enim mihi dominus, dixit, ense gentes expugna-
re, quousque confiteantur, quod non est Deus
præter D E V M, & quod ego sum apostolus
Dei. Quod qui confessi sunt, eorum argentum
eo seruauerunt, & sanguinem. Hinc & Sa-
raceni, saluati dicuntur. Qui enim Mahome-
ti mandata suscipiebant, seruabantur, & ab eo,
& ab eis qui sub illo erant: neque interimebant
eos, neque spoliabant. Vnde & Saraceni, non
uocantur Saraceni, sed Meselamini: quod in-
terpretatur, Saluati, Et derident Christianos,
qui

De Mahometo
solum crea-
denda quæ in
Alchorano cõ-
tinetur.

Mahomet
nenisse cū po-
tentia armorū
pro miraculis

Mahometus
non tempèr
uictor.

Saraceni. quæ
& Saluati.

Meselamini

qui dicitur seipsum saluatos: multis autem talem salutem a Mahometo suscipientibus propter praedictam causam. Iussit post haec predicari, quod quicumque dixerit, non est Deus praeter Deum, intrabit in paradysum: etsi mœchus sit, uel latro. Venit autem ad eum quidam qui Euordi dicebatur: quærens ab eo, si hoc est uerum? Respondit autem: Etiam. Et addit ad praedicta: Si bibat etiam uinum, uel interficiat. Et addit, Etiam si torserit tabidode nares. Ad confirmandum autem haec omnia, nullum signum ostendit, sed nudauit ensem. Item clarius continetur, in Capitulo prophetarum. Legitur enim sic illic: Dixi de Mahometo, id est in somnia audiui, blasphemias composuisti, uel forte cantas. Veni ad nos ad minus in uno miraculo, quo modo et qui prius missi sunt. Respondit: Subuertimus (dixit Deus) urbes coram non credentibus, et post haec qui fuerunt ante uos, non crediderunt. Sed neque uos creditis, nisi per ensem. Asserebat tamen, quod a Deo ad eum missus est Gabriel, ducens ad eum quoddam animal, maius quidem asino, minus autem mulo, nomen autem animalis erat Elmaparac. Loquebatur autem animal, ambulabatque in hora uitam quinque milium annorum, et haec faciebat in nocte. Et quasdam alias fabulas, de quibus in decimo capitulo post haec dicitur. Christiana autem fides quæ ardua praecipit, in miraculis manifestis et utilibus tota fundata est, quæ non solum fecit Christus, sed etiam apostoli post eum, praeterea et magistri qui euangelium et scripturas apostolorum exposuerunt, et usque ad presentia tempora durant miracula, demoniorum quæ expelluntur, debiliu qui curantur, et mortuorum qui resurgunt. Haec autem miracula Christiani fecerunt et faciunt, dicentes Christum crucifixum et uerum et solum Deum esse. Quæ si dicant Saraceni non credere, tanquam haec non facta sint, ostendam eis maius miraculum. Manifestum enim, quod ante Christum totus ferè mundus idolis honorem tribuebat, maxime autem Romani, qui mundi monarchiam tenebant, sed hi Christianorum fidem susceperunt, et non solum crediderunt uerum Deum esse Christum crucifixum, sed et respuerunt omnes alios deos, qui tanto tempore responsa eis per idola dederunt. graue autem nihil imposuerunt, cum Christiana fides sic desueta et ardua mundo imposuisset, sicut cõtemnere mundum contemnere seipsum, amare inimicos, orare pro persequentibus, benefacere malefacientibus, aliena non rapere, propria donare. Haec omnia mundus susceperunt, ritum pristinum abijciens. Vel igitur sufficientibus miraculis persuasus est, uel absque miraculis. Maius autem est miraculum, et absque miraculis per homines idiotas et simplices potuisse hoc fieri.

Al. abidonda

Fabula de Elmaparac.

Christiane fidei miracula.

Præcepta Christiana.

ri. Et hoc fecerunt Christiani, non alios interimentes, sed ab alijs illatam mortem patienter sustinentes. Manifestum igitur omnibus modis Christianorum fidem in miraculis stupendis fundatam esse: Mahometi autem nullo miraculo. Talis enim est, qualis neque miraculis indigeat, maxime autem ad Saracenos, homines carnales et mundanos: prudentiores autem horum et literarum peritiam habentes, et uirtutem uiri sibi uendicantes, nullam huic fidem adhibent.

QUOD LEX MAHOMETI irrationalis est. Cap. VIII.

Clauo considerandum est, quod et absque omni miraculo possibile esset Mahometi legem a mundo esse susceptam, et confirmatam tanquam legem dei, si solum rationale cum seipsa haberet, et propter seipsam, et propter opera, et propter finem. Primum quidem igitur manifestum, quod irrationalis est propter legislatorem. Irrationabile igitur omnino sic sanctam legem ut ipsi afferunt, uidelicet quod Alchoranum uerbum Dei sit, datam esse a sic iniquo uiro, rapace, mœcho, homicida, et peccatis alijs subdito quæ omnia manifesta sunt his qui illius uitam sciunt. Sed Saraceni ad haec respondent, quod et Dauid in adulterium simul et eadem incidit, Moyses autem homicida fuit: sic et de Mahometo possibile dicere. Verum propheta esse dei, et si aliquando sub peccato fuit: uterque quidem talium legitimus DEI propheta fuit. Sed hoc nullam habet uim. Dauid enim et Moyses poenitentia eorum ipsorum peccatum correxerunt, et hoc est inuenire. Dauid enim annunciauit sibi peccatum, grauiusque seipsum cruciauit, quare et ueniam meruit. Vnde postquam dixit, Peccauit: dixit ei Natham ab ore Dei, Diminus dimisit tibi peccatum tuum. De Mahometo autem minime dictum est, quod uel sibi peccatum annunciauerit, uel poenituerit: potius quidem igitur addidit blasphemiam, iniqua legem affirmans. Sicut enim omnibus Saracenis notum est, Mahometus forte cuiusdam Mariae amore tenebatur, quæ Iacobitis appellabatur, quam ei donauit Machobæus Iacobitarum rex. Duæ autem ex uxoribus Mahometi, quarum altera quidem dicebatur Aies, filia Empipecer, aliarum nobilissima: altera autem Aasa, filia Omar, mouebantur zelotypia in Mariam. Quæ quodam die ad eum uenientes, inueniunt ipsum simul dormientem cum Maria, et dixerunt: Sic oportet facere prophetam? Qui uerecundatus, iurauit nunquam posthac se cogniturum Mariam. Sicque placate sunt ad iurandum. Pauco autem post tempore elapso, non potuit seipsum continere. Quare et legem tulit tanquam ex ore Dei,

Mahometi lex irrationalis quoniam modis.

2. Reg. 12.

Mahometi in Mariam Iacobitæ mort.

Dei, qui ei reuelauit, et sententiam intulit in Alcorano in capitulo Elmetearem, quod interpretatur uocatio, uel anathema. ubi dicit: O propheta, quid prohibes quod tibi concessit deus? Grati ficari quæris tuis uxoribus. iam tibi legem tulit deus, ut liceret tibi soluere tua iuramenta. Sic perierans, cognouit rursus eam, dicens soluisse iurandum ei deum, testibus super hoc Michaele & Gabriele. Et dixit ei una ex uxoribus eius: O Mahomete, ualde studuit deus in tua concupiscentia. Voluit autem propter hoc dicere: Forte deus tibi amulans, ut iniquo tecum communcaret opere. Et addidit: Nunquid deus ipse tibi hoc facere mandauit, quoniam tu hoc per os testaris? forte deus gratificari tibi querit, & appropinquare tibi. Ipse autem duabus uxoribus totum legit quod sequitur in capitulo Vetationis, & dixit tanquam ex persona dei: Pœniteat uos coram deo, quoniam declinauerunt corda uestra. de accusatione dicens, qua eum accusauerunt de incestu. Sequiturq; deinceps: Si forte deus uos repudauerit, dabo pro uobis ei meliores uobis Saracenas, fideles, diuites, pœnitentes & orantes, agiles, & uirgines. Quod audientes, dixerunt: Pœnitet. Similiter autem fecit, quando accepit uxorem Zeith alumni sui. Dixit autem super hoc sententiam in capitulo Elazeb, quod deus dixit: Tu amularis in animo tuo, quod deus propalat, & times homines, sed iustum est magis timere deum. Tumq; enim respuit eam Zeith, dixitq; ei: Ne ducas hanc in uxorem apostole dei. Et respondit Mahometus, Væ tibi, Deus mihi hanc dedit. Qui post hæc de seipso hoc diuulgauit dicens, quod deus hanc prophetæ dedit. Ecce per manus, minus peccatum occultauit. Et enim ipse Mahometus dicit: Nullum maius peccatum est, quam deo mendacium intingere. Item nullum est sic inter prophetas peccatum intolerabile, sicut in intemperantia & immundicia simul esse, cum spiritus sanctus non tangat prophetica corda in actionibus ueneris, ut dicit Hieronymus. & philosophus quoq; dicit, quod in talibus actionibus impossibile est hominē speculari. Est igitur omnino irrationabile, sic salutaris legis (ut ipsi dicunt) ministrum & prophetam carnalissimum & immundum hominem esse, in quo ipse de seipso gloriatur: tantam dicens in agendo uim & affluentiam intemperantiæ, quā tam in quadraginta hominibus. & si deus priuauit hunc filiorū sobole: unam enim solam habuisse filiam dicitur. Irrationabilis igitur lex hæc propter legislatorem, tum quia sceleratus & carnalis, tum quia inscius & incertus. sicut & de seipso testatur in Alchorano: nescire se quid erit ei uel Sarracenis, ignorare utrum ipse

uel ipsi in uia salutis sint, uel non. Sed neq; per seipsam lex hæc est secundum rationem, tanquā habens nomina turpissima, & in quibus uelari iustum est, & maxime carnalibus conuenientia passionibus. In plurimis enim locis turpissimo hoc uerbo utitur, coeo: quod nulla alia lex facit. quo uerbo uix poetæ ipsi Comici utuntur, quibus materia poematum est carnalis et turpis, & si raro. sicut Aratus impudenter dixit, Non timui coiens. Hoc autem & ipse palam dicit, Non est homo in mundo qui possit Alcoranum intelligere. Et quomodo mandauit Deus hoc seruari, si non dedit & intelligi? Oportet autem scire, quod in Euangelio nihil est, quod non possimus etiam intelligere, fidei lumine adiuti. Sed neque propter doctrinam quæ in eo continetur, est secundum rationem. Dicit enim in multis locis, deum mandauisse angelis, adorare Adam: & eos quidem qui nolent, fieri demones: adorantes autem, manere angelos. Et quomodo deus mandasset idololatriam, & angelis honorē tribuisset, qui soli deo debebatur? Item & ratione doctrina irrationabilis est, ex dictis ipsorum. In illa enim lege maxime necessarium (ut ipsi dicunt) hoc est, ut dicatur ubique, quod non est deus præter deum, & Mahometus est apostolus dei. additq;: Et quod deus est magnus. Sed quæ annuntiatio est ista? Nullus enim qui ratione utitur, dicere posset deum esse paruum. Item propositio quæ dicit, Non est deus præter deum: uera est per seipsam, & à nullo ei contradicitur, siue unus sit deus, siue plures. Et in omnibus uerissima est talis duplicatio. non est enim angelus nisi angelus, & non est homo nisi homo, & non est asinus nisi asinus. bos enim & canis non est asinus. Quæ autem dicit, Mahometus est apostolus dei: ualde est ambigua. Quæ igitur ratio connexionis harum duarum propositionum, unius quidem per seipsam nota, alterius autem per seipsam ignota? Quæ uirtus uel quæ utilitas, ut quicumque hoc confiteatur, de necessitate saluetur? Item Mahometus in prædicta lege dicit, quod omnes homines unum erant, & unius sectæ, & unius religionis, Deus autem diuersos eos fecit, qui misit diuersos prophetas. Hoc autem neque quousq; appareat, uerum esse potest. Maxime enim unus deus, qui maxime unitatem et hominū salutem amat. Non enim diuisisset homines in diuersas sectas & errores & perditiones. Sed hoc inuidia demonis factum est, & nequitia hominum. permissione tamen dei, qui permittit eos qui nolunt credere ueritati, in diuersos errores incidere. Item Mahometus in prædicta lege iubet tanquam ex ore dei, interimi infideles, id est eos qui non sunt Saraceni. Item dicit

Peritū obli
uidiam.

Obcenitas
Alchorani.

Idololatriæ

Libido a pro
phético spiri
tu aliena.

Ridenda pro
positionum
connexio.

Mahometus
unica tantum
filius.

Sectarum di
uersitas.

de eis, quod nō possunt recta cogitare, cum à deo non deducuntur: Deus autem eos non deducit. Sed inconueniens interimi, propterea quod non possunt: quos autem possunt, non conueniens est cogere, propterea quod non placet deo seruitus coacta. Interimi autem nisi credant, uel aliquo modo simul impelli ad credendum, & ipse qui hęc mandat Mahometus, inconueniens iudicat et irrationabile. Dicit enim in capitulo Ion. e: Si uoluisset deus, omnes iam credidissent qui sunt in terra. & tu cogis homines ut credant? Et nullus potest esse fidelis, nisi hoc ei concessum sit à deo. Hoc autem latius explicabimus in sequentibus, in nono capitulo. Irrationabilis est autem lex hęc & propter hęc de quibus tractat. Facit enim capitulum proprium de formica, & aliud de aranea, & aliud de fumo, cuius autem gratia deus talia mandauit de formica et de fumo? Item dicit, quod nunquam deus parcere posset, ostendenti terga inimicis, & reliqua. Quod autē peccatum, fugere hominem in bello, uidentē seipsum in periculo? Sed uoluit uel bellicosos ipsos, uel audaces Mahometus facere. Item lex quæ iubet de lauatione, irrationabilis est omnino. Mandat enim quando orare uelint, lauare manus & uultum & podicem & pudibunda, & palmas pedis, & brachia usq; ad cubitum. Si autem non inueniāt aquam, intingi manus in puluere: & post hęc terentes manus puluere illitas per faciem, puluere illinire sufficienter eorum ipsorum uultum. Sed & si lauare rationabile: rationabilius iam esset lauare cor, secundum Hiëremiam dicentem: Laua cor tuum à nequitia. Puluerem autem apponere uultui, quam potest habere rationem? Magis quidem igitur quantum lauare est rationabile, tantum puluere illiniri inconueniens est & irrationabile. Maxime autem irrationabilis hęc lex uidetur, quæ est de repudio. Potest enim Saracenus eijcere suipsius uxorem, & rursus ei conciliari totiens quotiens huic placuerit uel displicuerit. sic tamen ut post tertiam repudiationem non possit eam suscipere: nisi quis alter eam carnaliter cognouerit, non existentem in menstruis. Si autem hanc cognouerit non sufficienter extenso testiculo, necesse ulterius hanc cognoscere sufficienter extenso membro. Vnde quando uolunt conciliari cum suipsius uxoribus, dant precium cæco cuidam, uel alteri uili personæ, quæ cum tali uxore simul futura est. Et post hęc testabitur publice, & dicet uelle hanc repudiare. Quo facto, primus potest eam sibi conciliare. Aliquando autem tantum placent eis secundi, ut dicant non posse eas ab illis separari. & tunc primus amittens precium & uxorem, decedit à suipsius spe. Quorum lex non tantum ho-

Ad fidem nemo cogendus

III.

Absurda in Alchorano pleraque

Lotionis superpetitio,

Repudij lex absurdissima.

minibus, quantum animalibus ratione priuatis conueniens est. Sed neq; deo, qui omnia similiter cum ratione gubernat, conuenit. Maxime autem hęc lex irrationabilis est secundū finem, & premia quæ promittit. dicit enim per totum Alchoranum. Beatitudo Saracenorum est, irriguos hortos possidere, mulieres & pellices iuuenes, uerecundas & pulchras, purpureis uestibus indutas, scyphos aureos et argenteos per mensas discurrentes, & cibaria suauissima habere. Hęc maxime numerat in capitulo Elragmā, quod interpretatur miserator. In libro autem de doctrina Mahometi, qui liber apud eos est magnæ auctoritatis, exponit ordinē cibariorū. Et dicit primum quidem esse ferculū eorum quæ illic sunt apponēda, epur alimpeput piscis, cibariorum ualde suauis, & post hęc ex successione arborum fructus. Et descendens in eodem capitulo, interrogantibus eum quibusdam, si & luxurientur, respondit: Non esset beatitudo, si quædā illic non adesset uoluptas. Potius quidem igitur frustra essent omnia, cum non sequeretur uoluptas secundū luxuriam. In hoc autem est omnis Alchorani intentio, & totius Saracenorum sectæ, beatitudinem maxime in luxuria & uentre constituere. Et hęc non secundum similitudinē quandam uel exemplum dicit, sicut et sacra scriptura meminit cibariorū et mensæ in beata uita. De uera autem beatitudine, sicut de speculatione dei, uel de perfectione secundū animam, nullam omnino mentionem facit Mahometus, propterea quod neq; hanc concupiscit, neq; apprehendit. Sola enim quæ concupiscit, hęc iam & promittit. In hoc enim aperte offendit seipsum contrarium Christo, & omnibus prophetis & philosophis, et omnibus qui ratione utuntur, qui omnes communiter conueniunt, ultimam hominis beatitudinem esse in dei cognitione, sicut in Euangelio secundum Ioannem: Hęc est uita eterna, ut cognoscant te solum uerum deum. Et Aristoteles dicit, quod uita secundum intellectum optima est. Igitur circa uentrem et ueneria pessima est, etenim fit impedimento bonitati intellectus. Sed quoniam Saraceni, neque dicta diuinæ scripturæ suscipiunt, neq; philosophorum, propter rationes in primo capitulo prædictas: redeundū iam est ad quandam rationem, quam & ipsi irrationales existentes, non possunt omnino negare. Sit igitur ratio auctoritas, sine qua nulla ualet auctoritas. & ostendendum, quod neque in uentris, neque in intemperantiæ operibus sclicitas hominis est, et quod hęc non erunt illic. Constat enim quod cibos ad hoc sumimus, ut corruptio, quæ posset accidere ex consumptione naturalis humidi, cui tectur, & fiat augmentum. Hęc au-

III.

Beatitudo Saracenorum in quibus sita.

Alchorani scopus præcipuus qui.

Vera hominis beatitudo in cognitione dei. Ioan. 17

Edendi causa

tem duo non erunt illic: omnes enim in com-
 mensurata quantitate resurgent, & posthac non
 poterunt mori, uel alio quodam modo deficere.
 sicut & ipse Mahometus in sua doctrina dicit:
 Deus interimet mortem, & post hac resurgent
 immortales & integri. Assumptio igitur ciba-
 riorum nequaquam est necessaria. Similiter au-
 tem neq; rerum uenerarum usus, quoniam neq;
 nunc est necessarius, nisi ut seruetur secundū spe-
 ciem quod non potest seruari in indiuiduo. Item
 homines qui resurgent, uel semper uiuent, et sem-
 per nutrientur. Et si semper nutrientur, conse-
 quens his, quod augebuntur corpora, uel erunt
 & illic egestionis & alia sordiditates, ut tantum
 resoluatur quantum conuertitur in cibum, quo-
 rum utrumq; est inconueniens. Ad hoc autem re-
 spondet Mahometus in libro suis ipsius doctrine,
 dicens: quod non erit illic egestio sordidum, sed
 purgatio per sudorem. Et adducit exemplū pue-
 ri in utero matris existentis, qui nutritur (ut di-
 cit) et non egerit. Sed neq; exemplum huius, ne-
 que ratio, si quis diligenter respiciat solutionem,
 est sufficiens. Sunt enim quædam de perfectione
 imperfecti, quæ in re perfecta essent magnæ im-
 perfectiones. Item si usus rerum uenerarum est
 illic, nisi frustra esset, sequeretur & generationē
 fore sicut etiam nunc. Multi igitur nascuntur
 post resurrectionem, qui ante resurrectionem nō
 fuerunt. Frustra igitur in tantum mortuorum re-
 surrectio elongatur, ut omnes simul qui eandem
 naturam habent, uitam caplant. Item si beati-
 tudo in luxuriando, & multas mulieres habendo
 est, qui post resurrectionem nascuntur, nō po-
 terunt esse beati nisi mulieres multas capiant.
 Non poterunt autem capere neq; foelices, neque
 infœlices: igitur remanent, quousq; plures alie
 nascantur. Et sic oportebit plures quidem nasci
 mulieres, paucos autem uiros, & sic in breui
 tempore erit imperium mulierū. Item si post re-
 surrectionem erit hominū generatio, qui gignen-
 tur, uel rursus corrumpentur, uel erunt incorru-
 ptibiles et immortales. Nisi corrumpentur, mul-
 ta sequentur inconuenientia: tum quia erit multi-
 plicatio in infinitū, tum quia quorum erit similis
 generatio, nō erit similis generationis terminus.
 Homines enim per generationē quæ est ex sper-
 mate, nunc quidem corruptibilem uitam habent,
 tunc autem incorruptam habebunt. Et præter
 hæc: Omne genitum corruptibile esse, neces-
 se est, propterea quod generatio & corruptio
 sunt contraria, & circa idem. Si autem qui tunc
 gignentur homines corruptibiles erunt & mo-
 rientur, si rursus non resurgent, sequitur illorum
 animas semper manere separatas a corporibus
 quod est inconueniens, cum sint eiusdem speciei

cum animabus eorum qui resurgent. Si autem et
 illi resurgent, oportebit & illorum resurrectio-
 nem alios rursus expectare, ut simul omnibus qui
 eandem naturam participat, donum resurrectio-
 nis conferatur. Item ipse Mahometus unum solū
 ponit diem resurrectionis, id est in fine mundi,
 in die iudicij: de resurrectione autem illorū, uel
 de natiuitate, nullam omnino mentionem facit.
 Item nulla ratio esse uidetur, quare oporteat
 quosdam expectare ad simul resurgendū, si non
 oportebit omnes expectare. Si autem quis dicat,
 quod in his qui resurgent, erit quidem usus ciba-
 riorum & rerum uenerarum, sed neq; propter
 conseruationem uel augmentum corporis, neq;
 propter humane speciei augmentū uel perman-
 sionem, solum autem propter uoluptatem, quæ
 talibus actionibus accidit, ut nulla uoluptas ho-
 minibus absit in extrema mercedis retributione,
 sicut palam Mahometus in libro de doctrina sua
 dicit. Manifestū igitur, quod hoc multis modis in-
 conuenienter dicitur. Primum quidem, quod re-
 surgentium uita erit melius ordinata quam hæc
 quæ præsens est. In hac autem uita impossibile
 & inordinatū quoddam esse uidetur, si quis pro-
 pter uoluptatem utatur cibarijs uel rebus uene-
 reis, sed non propter necessitatem seruandī cor-
 pus, uel procreandi filios. Et hoc rationabiliter.
 uoluptates enim in prædictis actionibus non pos-
 sunt esse actionū fines. Sed e conuerso potius qui-
 dem natura ad hoc uoluptates ordinauit in his
 actionibus, ut non propter laborem animalia ab
 his necessarijs naturæ operibus elongarentur:
 quod accidere posset, nisi animalia uoluptates
 prouocarent. Est igitur ordo inconueniens &
 præposterus, si propter solas uoluptates actio-
 nes hæc perficiantur. Nequaquam igitur in his qui
 resurgent, quorum uita bene ordinatissima sup-
 ponitur, talium est usus, & multo minus in tali-
 bus futura erit foelicitas. aliter enim quid probi-
 bet & reliqua animalia irrationalia foelicia esse
 in prædictis actionibus, quæ nobiscū commu-
 nicant? Item si in his actionibus extrema homi-
 nis foelicitas est, sicut Mahometus palam dicere
 uidetur, cuius gratia nunc oportet ab his cōtine-
 ri, & non potius die ac nocte comedere & luxu-
 rari, ut & hic foelices esse possimus? Sed apud
 omnes homines, et apud Saracenos ipsos honora-
 bilis uidetur, cōtinere ab his. Habent autem et
 quosdam uiros speculatiuos & cōtinentes, quos
 maxime laudant. Sed quoniam fatuū est, ualde ra-
 tionabiliter loqui cum homine prudētia omnino
 priuato, liceat simul insanire et dicere: Si in tali-
 bus actionibus extrema hominis foelicitas est,
 quid faciet igitur anima separata ante resurre-
 ctionem, quæ neque comedere, neque luxuriari

Rei ueneræ
 usus.

Resurrectio-
 nem cōsequē-
 tia absurda,
 ex Mahome-
 ti doctrina.

Voluptates in
 quem usum &
 natura instituitur.

Continentia
 ipsis etiam Sa-
 racenis lauda-
 bilis.

potest? Sed neque angeli poterunt esse felices, cum tales uoluptates non gustent. Item si in habendo quidem multas mulieres, innumerabiles autem pellices et iuniores extrema hominum felicitas est, quomodo possent mulieres felices esse, nisi haberent plures uiros? Sed rursus, quomodo possibile est uirum esse beatum, cuius uxor multos alios habeat uiros? Necessse igitur, uel mulierem beatam esse, & uirum infelicem: uel uirum quidem felicem, mulieres autem & iuniores eius infelices. Quomodo autem possibile est, esse beatum aliquem, cuius omnis domus quam amat misera et infelix est? Rationabilius igitur est, & uiros & mulieres miseras esse & infelices. Hic tanquam in transgressione dicta sufficiant, ad demonstrandum irrationabilem esse legem secundum finem et primum quod promittit. Irrationabilis est & secundum alia multa que in hoc continentur, sicut id quod frequenter inducitur, quod deus iurat per fidelē urbem, & per ficetum & oliuetū: quod palam apparet in Capitulo Elim, quod interpretatur ficus. Homines per maiores suos iurant, sicut per deum, uel per sanctos: Deus autem non habens maiorē per quem iurare posset, consueuit per seipsum iurare, ut ipse ad Abraham iurauit, sicut fertur in primo Genesios. Per ficetum autem uel oliuetum iurare, uanum est & irrationale omnino. Item ipse prohibet uinum, propter ebrietatis euasione, sicut in pluribus locis dicit. Sed cum uinum per seipsum malum non sit, sufficit solam ebrietatē cauere. Sed uidetur omnes Saracenos suspectos habere, quod nullus eorum posit uel mediocriter, uel cum sobrietate uino uti, unde eius dehortatio ex necessitate cogit uel malum esse uinum simpliciter, uel Saracenos uniuersaliter incontinentes esse.

Q U O D L E X S A R A C E N O -
rum manifesta contineat mendacia.

Cap. IX.

N Ono oportet considerare, quod lex hæc nō est lex dei, quoniam manifesta continet mendacia. Deus enim summa & prima est ueritas, a quo dici aliquid mendacium, est impossibile. In Alchorano in cap. Ionæ dicit: Quis in ueritatē dicit? & respondens dicit, Deus dirigit ueritatem, & qui dirigit ueritatem est ueritas, & conuenit eum imitari. Et post hæc uere non congruit diuine legi, dici aliquid sine deo, sed mendaciū & figmentum absque deo dicitur. Sicut enim inquit Augustinus: Si in Euangelio unum solum mendacium inueniretur, totum Euangelium secundum eandem rationem suspectum esset & falsum. Alchoranū autem, multa quidem uera continet, quæ in Euangelio & lege Moysi & pro-

Farameniorū
dei in Alcho
rano absurdi
tas.

Qua re uinū
prohibeat.

phetis continentur: sed ipse Mahometus tot ex proprijs manifesta inuenerit mendacia, ut totum se re suspectum & falsum debeat existimari, opus illius qui mendax est & pater eius. Reducuntur autem quæ in eo mendacia continentur, ad decem genera principalia. Dicit enim mendacia de seipso, de Christianis, de Iudeis, de Apostolis, de patriarchis, de demonibus, de angelis, de uirgine Maria, de Christo, de deo. Et de seipso quidem dicit, quod est finis & sigillum, & silentiū omnium prophetarum. Et iubet interimi, quicumque post eum se prophetam esse asseruerit. Sed non sic contracta est manus domini, ut non posset post illum dare et alteri spiritum prophetiæ. Et quod non solum Christiani & Iudei dicunt apud eos esse prophetas, qui post illum spiritum prophetiæ habuerunt, sed & ipsi susceperunt apud Babylona prophetam quendam, qui Solem appellabatur, quod interpretatur scala, quem Tartari interemerunt, & cum eo non paucam multitudinem Saracenorū. Item de seipso dicit, seipsum extollens tanquam ex persona dei. Quod si omnes homines congregarentur, et omnes spiritus uel angeli, non possent facere tale Alchoranum sicut est hoc. Vel igitur sic hoc intellige, quod non poterunt illi ficere absque auxilio dei: & quid mirum si non poterūt hoc, quod & ipse non sine deo se fecisse dicit? Vel hoc intellige, quod neque potuissent illi facere, etiam si a deo adiuti essent. Sed hoc manifesta blasphemia est. De Christianis autem dicit, quod dant deo socium: quod manifestum est mendacium. Dicunt enim Christiani totius mundi, quod deus est maxime unus & simplicissimus. Post hæc dicit in capitulo Telteumpe, quod interpretatur poenitentia, quod Christiani deificant episcopos suos, & pontifices, & monachos: quod falsum est. Hoc autem dixit Mahometus, tanquam homo ignarus Christianæ linguæ. Christiani enim Chaldei & omnes orientales, uocant episcopos & monachos, colentes eos, Rampan, quod interpretatur magister, uel maior meus. In Arabica autem lingua, rampa est nomē dei, quod interpretatur dominus, absolute, quod & de solo intelligitur deo. Sicut & apud nos quando dicimus, Dominus tecum. Falso igitur dicit Mahometus, quod deos Christiani hos uocant. Item idem dicit de Christianis, quod deificant Mariam. Inducit autem in capitulo Elmeide, quod interpretatur mensa, quod Christus excuset se de eo apud deum, quod non dixit mundo, matrem eius esse deam. Et uerè: neque Christiani hoc dicunt, Mariam uidelicet esse deum uel deam, sed dicunt, quod fuit purissima mulier. Etenim Euangelium non deam eam nominat, uel nunciam,

Decem genera
mendaciorum in Alchorano.

1. de seipso

Sole prophetarum.

2. de Christianis.

Rampan

Maria Christianis nō pro dea.

to. 2. & 19

sed

sed mulierem. Item inducit in eodem capitulo, dicens de Christianis & Iudeis, quod non sunt hi filij dei, uel amici dei. Quod ostendit ex eo, quod affliguntur pro peccatis, sicut ipse dicit. Hæc autem demonstratio falsa est omnino. Multæ enim tribulationes iustorum. Et sicut ad Hebræos dicit Apostolus: Flagellat omnem filium quem suscipit. Aliter tamen iusti, & aliter impij flagellantur à deo. Etenim ipsis Saracenis multa flagella Tartari intulerunt, & si legem non habeant. De Iudeis dicit Mahometus in capitulo Teuleumpe, quod interpretatur pœnitentia, quod deificat Eleazar, & dicunt quod ipse est filius dei. Hoc autem manifeste est mendacium. Iudei enim nullum hominem deum faciunt, neq; filij dei dicunt esse. Item in capitulo Elnasa, quod interpretatur mulieres, dicit quod ipsi Iudei dicunt interemisse Christum Iesum filium Mariæ apostolij Dei. Hoc autem manifeste est mendacium, non enim Iesum, Christum dicunt esse Iudei, neq; apostolum fuisse dei, sed hominem iniquum. & dicunt ipsi, propter blasphemiam eum interemisse. De apostolis autem dicit in capitulo Abraham, quem dicunt patrem fuisse Moysi, quod illi testati sunt & dixerunt Christo, quod essent Saraceni, imitatoresq; & apostoli Mahometi. Et hoc autem est mendacium. Christus enim & apostoli ante Mahometum fuerunt sexcentis annis. Mahometus enim in temporibus Heraclij apparuit, qui incepit imperare anno sexcētesimo decimo ab incarnatione domini. Vnde uix septingenti anni sunt, ex quo fuit Mahometus. Sunt autem mille ducenti, & plus, ex quo natus est Christus & apostoli. Et quomodo apostoli potuerunt Saraceni esse, & imitatores Mahometi, cui ex persona dei mandatum est (sicut ipse dicit in Alchorano, in capitulo Elcaminar) quod sit ipse primus Saracenus? Primus igitur Saracenisimus à Mahometo incepit. Apostoli igitur neq; Saraceni esse potuerunt, neq; illius imitatores quem sexcentis annis præcesserunt. Vel si Saraceni erant illi, impossibile est eum fuisse primum Saracenum. De patriarchis idem asserit. Dicit enim in pluribus locis Alchorani, quod Abraham & Isaac & Iacob et filij illorum Saraceni erant. Idem autem dicit & de Noe, quod fuit Saracenus. Et quod propterea diluuium uenit super terram, quia ipse predicabat hominibus, quod fierent Saraceni, et ipsi renuerunt. Hoc autem omnino est mendacium. Quomodo enim potuit Noe esse Saracenus, qui præcessit Mahometum duobus milibus quingentis annis. Item & ipse Mahometus dicit, se ipsum fuisse primum Saracenum in mundo. Impossibile autem est, dicere Noe & Abra-

ham esse Saracenos, quod ipsi Saracenos genuissent. hæc enim expositio contraria est Alchorano, ubi dicitur: Abraham nõ fuisse Christianum, neque Iudæum, sed purum Saracenum. Neesse igitur, sicut ex Abraham nati sunt Saraceni, sic ex eo & Noe, Iudei & Christiani nati sunt. Et dicunt etiam Saraceni, quod deus promisit Mahometo, ut nullus introeat in paradysum ante eum. Et post hæc assumpsit eum deus, & duxit in paradysum. Et uidit illic uiros & mulieres multas, & dixit: Quid est domine? Dominus autem dixit ad eum: Ne mireris, & hi enim imitatores tui sunt. Imitatores autem esse Mahometi impossibile, nisi per Alchoranum: sed hoc non fuit reuelatum ante tempora Mahometi, sicut in pluribus eius locis continetur, et maxime in principio. Huius autem signenti mendacium quicumque intellectum habet, potest bene considerare, & propter hoc in talibus uersari non oportet.

De demonibus autem speciale quoddam capitulum in Alchorano est, ubi palam dicitur, quod demonum multitudo multa audientes Alchoranum, gauisi sunt, & testati sunt, quod per ipsos Saracenos, et saluati sunt. Hoc autem quantum mendacium continet, non est necessarium argumentatione quadam demonstrari. De angelis autem dicit, quod omnes adorauerunt Adam, præter diabolum. Item dicit ipse, quod quando ad deum uenit cum Gabriele, uidit in celo angelum unum qui milies maior erat mundo, & flebat suis peccata. Et ipse ueniam suis precibus sibi impetravit. Et multa alia falsissima dicit, de quibus latius narrabimus in fine præsentis operis, cum dicemus uisionem maximæ fictionis, quam seipsum uidisse asserit. Item palam dicere uidetur de angelis, quod sunt corporei. Dicit enim in cap. Sad, in pluribus locis, quod angeli ex igne creati sunt, homines autem ex terra. Dicit enim in alijs locis, quod sunt magni spacio, sicut in sequentibus dicitur. De uirgine autem Maria dicit palam in cap. Abraham, quod ipsa fuit filia Abraham, Abraham autem pater fuit Moysi et Aaron. In cap. autem Mariem, quod interpretatur Maria, palam dicitur, quod Maria mater Christi soror fuit Aaron. Et quod Moyses & Aaron habuerunt quandam sororem quæ Maria appellabatur, & quod hi tres erant filij Abraham, quod manifestum est in sexto Paralipomenon. Sed inter hanc Mariam & beatam uirginem Mariam matrem Iesu Christi filij dei, mille quingenti anni intercessere. Et prima quidem Maria in eremo mortua est, quædo Moyses duxit per eremum filios Israel ad terram promissionis. Tunc autem neq; Rome ædificata erat, sed post

6. De demonibus.

7. De angelis

8. De uirgine Maria.

Ioh. 9
16. de Cidei.

9. de Christo

Christus Dei
filius, Deus,
principium etc.

10
De Deo.

hec fundata fuit in temporibus Ezechie regis Iude. qui fuit post septingentos & plures annos. Iesus autem Christus post Ezechiam regem natus est ex uirgine Maria, genitus in temporibus Octauiani imperatoris post septingentos & plures annos ab Ezechia, quo tempore iam Romani mundi monarchia tenebant, et miserunt reges in Iudaeam. Vnde & Iudei testati sunt, se non habere regem, nisi Caesarem. Et nota quod sicut dicit Augustinus, Roma fundata est in temporibus Achaz, uel secundum quosdam alios, Ezechie. Et tunc habitabat populus Israel in terra promissionis, quod fuit septuaginta quinque annis: quorum uiginti septem peruenerunt quidem ad Iesum Naue. Tempore autem Iudici, anni trecenti uigintinouem, ex quo inceperunt esse reges illic trecentis sexaginta duobus annis. A quo autem urbis fundamenta iacta sunt usque ad natiuitatem Christi, septingenti quinquaginta duo anni intersuere, sicut dicit diaconus Paulus in Romanis historijs. Permisit igitur spiritus sanctus, Mahometum sic manifestum mendacium capere, ut quilibet homo facile deceptionem animaduertet. De Christo dicit idem, quod ille neque est deus, neque filius dei: & quod ipse Christus de se ipso hoc non dixit, sed quod apud deum se humiliter excusauit, nunquam mundo hoc dixit. Hoc autem manifeste est mendacium. Scriptum enim est in Euangelio Iohannis, quod ipse dixit se ipsum filium esse dei. & tunc Iudei uoluerunt eum quasi lapidare propter blasphemiam. Dixit autem & se ipsum aequalem esse deo, & principium, quod soli deo maxime est proprium, dixitque: Si uerbis meis non uultis credere creditis operibus. Antequam autem demonstratum est in tercio capitulo, quod impossibile est quod Saraceni dicunt, corruptum esse Euangelium, & quod Euangelium quod est apud nos, & uetus testamentum, debent suscipere. Sed & ipse Mahometus in capitulo Elacaph, querit demonstrari ei auctoritatem libri qui scriptus est ante Alchoranum. Post haec dicit de Christo: quod ipse neque crucifixus est, neque mortuus, sed deus in fine mundi faciet hunc mori: & alia infinita mendacia, quorum contra-ria in Euangelijs et alijs scripturis continentur, quae longum esset enarrare. De deo autem simpliciter asserit, quod nullo modo possibile est eum habere filium, quoniam uxorem non habet. & hoc cotinuer repetit, dicens pro alia quadam forti argumentatione. Haec autem argumentatio similis est, sicut si quis dicat, deum non esse substantiam, quoniam non habet accidens: uel non uiuere, quoniam non comedit, uel respirat. Fatua est talis phantasia, & hominis carentis intellectu et ratione. Christiani enim non tanquam ex mulie-

Quomodo filius ex patre.

Heb. 10

Verbum

Phil. 118

Mahomet
Christum uerbum & spiritum esse deum, non autem filium.

re dant filium deo, sed sicut ex igne caliditatem, ex sole autem splendorem, & uerbum ab eo qui loquitur. quae omnia uere dicuntur gigni, & si non ex muliere. filius enim dei splendor est, & uerbum sempiterni patris, coaeternum & consubstantiale, & in eadem aequalitate. Sicut autem caliditas et splendor non separantur ab igne, ignis tamen aliquando a splendore nobiscum sine caliditate communicatur, sicut in luce lampadis: aliquando autem caliditas absque splendore est, sicut in accenso ferro. Sic & filius dei potuit incarnari, et absque quo incarnatus esset pater uel spiritus sanctus, et si indiuisibilia sunt opera trinitatis. Sic rursus filius dei & uerbum dei patris, potuit in sensibili libro scribi, ut ab hominibus legeretur, & sensibilibus opera eius uiderentur, & esse carni unitus. Et liber quidem scriptus, potuit interrumpi, uerbum autem domini manet in aeternum. Sicut & regis mandatum, qui mittit uerbum eius in libro ad terram quae sub eo est: ipsum autem uerbum nunquam comburi potest, liber autem comburi potest. Dicunt igitur Christiani, Christum, cum sit uerbum dei, filium esse dei. Hoc idem & Mahometus de eo dixit, & si neque sciebat, neque intelligebat. Dicit enim in Alchorano in capitulo Elhesa, quod interpretatur mulieres, quod Christus Iesus filius Mariae, uerbum est dei, & spiritus est Dei. Quare igitur non dixit Mahometus, quod impossibile est deum habere uerbum uel spiritum, quoniam uxorem non habet? Querendum igitur a Saracenis, ut querant ipsi a Mahometo, quando dicit Christum uerbum esse Dei, & spiritum esse Deo, utrum de spiritu uel uerbo dicit, de accidentali quod profertur, uel de essentiali, id est creato. Sic non solum uerbum & spiritus dei est a deo, sed & uerba & spiritus aliorum prophetarum, et aliorum hominum beatorum. Et secundum hoc non magna quaedam laus est haec de Christo, quem Mahometus proprie & supra omnes homines uult constituere. Sed neque propter talem rationem & talium spiritum pluraliter deus de se ipso loquitur, sicut inducuntur in toto Alchorano. Si autem dicit de increato & essentiali uerbo dei & spiritu, sic utique nobiscum sentiunt tam de incarnatione, quam de mysterio trinitatis. Item dicit Mahometus de deo in capitulo Elminim. Quod si deus haberet filium, in periculo iam totus mundus esset. esset enim schisma inter eos. Haec autem suppositio ualde falsa est. Supponit enim, non possibile esse deum habere filium, nisi iniquum et audacem et inobedientem. Nos autem dicimus, quod filius dei est uerbum dei, et scientia patris, per quam omnia operatur. Verbum autem comprehensum in mente, & artificis scientia, nunquam

Dei filius uerbum ipsum.

quam in homine separatur à concipiente intellectu. Nisi alicubi blasphemans Mahometus dicat, dissentire ad seipsum deum, & contraria dicere suis intellectui et cogitationi. Idem Mahometus dicit in capitulo Elezat, quod deus & angeli eius orant pro Mahometo & Saracenis. Quod quidem est angelorum, est omittendum. Deus autem quando pro eis orat? Quem orat? Angelos, uel homines, uel seipsum? Sed hoc est mendacium, orat seipsum: & maxime secundum Mahometum, qui uerbi incarnationem negat, & neque personarum discretionem ponit in diuinis. Ponit autem & alia mendacia quaedam, & impossibilia, sicut in capitulo Elafar, dicitur quasi ex persona dei: Si hoc miserimus Alcoranum super unum montem, uideres iam eum utique scissum à reuerentia & timore dei. Et sicut in capitulo Elcaminar, quod interpretatur luna, dicit, quod luna contrita est: et multa alia, quae longum esset enarrare. Vnde potest omnibus sapientibus manifestum esse, legem illam non esse à deo, quae tot & sic manifesta continet mendacia. Inueniuntur autem post haec & alia quaedam absona, quae tanquam firma Saraceni affirmant, translata ex Alchorano in modum expositionis, continentur, autem palam in libro Mahometi de expositionibus: ex quibus cum multa sint, pauca hic commemorabo. Vnum est quod dicit, quod creatum fuit caelum ex fumo, fumus autem ex exhalatione maris, mare autem ex quodam monte qui Caph appellatur, & is circumit totum orbem terrarum, & sustinet caelum. Dicit quoque solem & lunam aequalis lucis & uirtutis fuisse, & nullam discretionem esse inter noctem & diem. Aliquando autem accidit, quod dum uolaret Gabriel, ala eius lunam tetigerit, quae et sicut nunc uidemus, obscurata est. Item dicit, & suam agrestem ex stercore elephantis natum esse, murem autem ex stercore porci, cattum autem ex fronte leonis. Hoc autem isto modo exponitur. Cum enim Noe esset in arca cum filiis & animalibus, quando ad latrinam secesserunt, inclinata est arca, & maxime quando elephas aderat. Et propterea quod ualde timuit, consuluit Noe deum. Qui dixit: Recede, & adora pedem eius ad foramen, ex quo provenit stercus. Quo facto simul exiit stercus, & cum eo porcus ualde magnus, cuius rostro stercora (sicut consuevit) effodiente, mus natus est, & incepit rodere tabulas arcae. Et tunc maxime timuerunt. Et interrogans Noe dominum, percussit leonem in fronte. Et exiit mustela per nares eius. Et hanc dicunt esse causam, propter quam carnes porci non licitas esse dicunt. Dicit autem rursus in eodem capitulo, quod deus in fine mundi in-

Alia mendacia ex Alchorano.

Mahometi liber de Alchorani expositionibus. Is est qui interhibetur, de doctrina Mahometi.

Porcus & mus & stercus.

Cattus. Ita enim habet liber de Doctrina Mahometi.

terimet omnem creaturam, & angelos, & archangelos, et nihil relinquet uiuus praeter deum, & Mortem: quae est angelus quidam, qui dicitur Adriel. Tunc mandabit dominus Adrieli, ut interimat seipsum. Quo facto, clamabit Dominus uoce magna, & dicet, Vbi sunt satrapae mundi & principes? Et post haec resurgent omnia. Ipse quoque rursus Mahometus fecit librum, in quo scripsit duodecim milia uerborum mirabilium. Mirantibus autem & querentibus quibusdam, si omnia illa uera sunt? Respondit, Sola tria milia ueritatem habere, alia autem falsa esse. Quando igitur in praedicto libro falsum quoddam deprehenditur, dicunt Saraceni, & hoc Mahometum dixisse, non tamen omnia esse uera, & hoc ex illis esse. reliquum autem totum in suo robore permanere. Credo etiam idem facere Saracenos in Alcorano. Et si enim multa mendacia deprehenduntur in eo, tamen propter quaedam, quae in ipso continentur, uera, sicut Dei uerbum, in precio habetur apud eos. Dicitur autem nobis superius, quod sicut dicit Augustinus: Si unum solum uerbum falsum in Euangelio inueniretur, iustum esset, quod totum Euangelium friuolum & uanum existimaretur & fabulosum. Ego autem firmiter sensi, quod Saraceni maxime sapientes, & qui literarum peritiam habent, uerbis Alcorani nullam adhibent fidem, sed fictionem doctrinae eius auertunt. Signum autem huius, quod cum alijs sapientibus hi publice disputare recusant, sicut ego per experientiam ipsam cognoui. Et ipsum Alcoranum in medium afferri nolunt, uehementissime enim tristantur, cum ab alijs legitur, & nequaquam uolunt in alias linguas ipsum transferri. Scimus autem, quod purum aurum neque aquam timet, neque ignem, neque indicem. Et propter hoc Christiani ueritati Dei confidentes, quae fortissima est, & manet in aeternum, libenter de Euangelio cum alijs nationibus disputant, & gaudent cum alijs nationibus disputare, & gaudent cum ab alijs nationibus legitur, desiderant quoque ipsum omnibus publicari, & in alias linguas transferri, et non literis solum, sed etiam scripturis publicis Christi passionem ostendunt, quod ab alijs gentibus ludibrium & ignominia uidetur.

Mors, Adriel

Duodecim milia uerborum mirabilia.

Alchoranum ipsis etiam Saracenis suspectum, ideoque publicari illud egre sustinent.

Psal. 116

QVOD VIOLENTA SIT lex Saracenorum. Cap. X.

Decimo debemus considerare, quod Alcoranum non est lex Dei, uiolenta enim est. Et ut breuiter dicam, lex haec proprie dici potest lex caedis & mortis, non solum quod ad aeternam mortem nos mittit, sed quod corporali caede homines cogit credere his, quae ab eo ipso dicuntur. Et in ipso Alcorano in capitulo Emparaca, quod

interpretatur uacca, dicitur, quod in lege dei nō est compulsio, et quod iam definitum est æquum ab iniquo. Quæ enim est maior cōpulsio, quàm cædes? Lex igitur quæ per hanc homines compellit, nō est lex dei. Ipsi autem Saraceni uocant eam denominatiue Eleasalem, quod interpretatur lex salutis dei, quæ proprie debet dici (sicut dictum est) lex cædis & mortis. Et hæc uia comoda fuit tali legi & legislatori, ut timore mortis corporalis, cōsentiant legi mortis æternæ: sicut econuerso Christiani corporalem mortem contemnent, uitam æternam cōsequuntur. Ut uidit igitur Mahometus, potius autem alumnus eius diabolus, legem hanc à diuina lege omnino differre, & ab ea quæ in ueteri et nouo testamento, & ad seipsam dissentire, & absq; omni ratione & miraculo manifesta mendacia cōtinere, et cum existimaret multos propter hæc fore qui ei contradicerent, dedit ipsi Mahometo instrumentum proprium, id est ensē ad interimendum. et ipse dedit mandatū in lege, ut interimerentur qui cumq; huic legi aduersarentur, et non crederēt. Et propter hoc non in uno capitulo solum dicitur, sed per totum librum, sicut mandatū quoddam uniuersale: Interimite, interimite. Hæc uia manifeste cōtraria est Christo, qui mandat et inimicos amare, et pro persecuentibus orare, et eis qui nos offendunt benefacere. Sed Mahometus Antichristi præcursor existēs, uia præparauit in mundo filio perditionis. Quæ uia quantum est irrationabilis, manifestū fuit in octauo capitulo. Etenim sicut dicit Augustinus: Caterum potest homo inuitus credere, potest etiam confiteri ore qui cogitur credere: corde autē credere minime cogi potest, cum ipse dominus maxime cor ab homine querat. Iuxta illud: Fili, præbe mihi cor tuum. Deductus autem fuit Mahometo & auunculus eius dicens, Quid mihi, si hoc non fecero, fili fratris mei? Cui iam Mahometus respondit, Interimam te o auuncule. Hic autē dixit: Impossibile est esse quoddam aliud? Nihil aliud dixit. & dixit auunculus, Sequar te ad quodcumq; uolueris, lingua tantum, sed non corde, timore ensis. Omar autem filius Catempadi coactus dixit: Domine, tu seis quod solo timore mortis fio Saracenus. Et filius autem Empiasca timore ensis factus est Saracenus. Vnde misit & literas ad Mesce, quas mulier quædam occultauit sub crinibus capitis, nunciās his qui sunt in urbe aduentum Mahometi, ut cauerent ipsi uim doctrinæ illius. Notandum autem, quatuor esse partes eorum qui retinent errorem Mahometi. Prima, eorum qui ingressi sunt Saracenisimum per ensē, ut dictum est: qui etiam nunc eorum ipsorum errorem cognoscētes, resipiscerent utique, nisi

Crederē an quis inuitus possit.

Prouer. 25

Violētia Mahometi.

Saracenorū quatuor genera.

eum propter ensē timerent. Alia particula eorum est, qui decepti sunt à diabolo, credentes uera esse mendacia. Tertia particula est eorum, qui nolunt discedere ab errore maiorum suorum, sed dicunt, detinerē ea quæ eorum patres detinebant, à quibus maxime discunt: qui pro idololatria, quam prius detinebant, Mahometi sectam tanquam minus malam sine dubio elegerunt. Quarta pars eorum, qui propter remissionē uitæ, & mulierum multitudinem, & alia remisibilia, potius in his immundiciam quàm æternitatem futuri seculi amauerunt, & cum his concordēs sunt, qui apud eos sapientiores appellantur. Et qui literarum peritiam habent, non credunt legem illorum esse ueram, uel bonam simpliciter: sed uehementia uoluptatum sedat iudiciū rationis, prout dicit sapiens. Sicut & multi literarū experti apud Christianos, non seruant Euangelij legem, & si credant ueram esse & bonam, potius imitantur uiam Alchorani, quam uis credat in ueritate illum errasse. Et huius rei signum in utrisque est. transmutantur enim quidam Saraceni in Christianos, & Christiani quidam fiunt Saraceni. Christianus quidem nunquā in morte fiet Saracenus, sed in uita: Saracenus autem in morte potius fit Christianus, quàm in uita. Uterque igitur horum potius eligit Christianus mori quàm Saracenus, nisi aliquo modo prædicta ui abstrahatur. Tria sunt manifestissima signa uiolentiæ, prædictæ legis, absq; his quæ totiens ante dicta sunt: quod quidem fuit, quod totiens dicit et mandat interimere. Primum signum est, quod Mahometus illis dixit, intantum permanere legem eius, in quantum eis permateat et in armis uis, & temporalis potentia. Sed sicut dicit Chrysostomus, talis est ueritatis natura, ut & cum à multis oppugnatur, fortius inualescat: & econuerso mendacium, cum à multis adiunatur, in seipso debilitatur. Veritas igitur non indiget auxilio ex temporali potentia, & maxime domini ueritas, quæ manet in æternum. Christianorum enim lex, persecutionis tempore trecentis annis continue durante, maxime creuit, & numero fidelium, & splendore miraculorū. Signum autem & hoc uiolentiæ legis apud illos. Quando enim ad doctrinam conueniunt, ut legem eos Saracenorū magister doceat, et qui debet proponere uerbum, primum nudans ensē, nudum manu detinet, in quantum docet, uel ponit ad terrorem in quodam eminenti loco. Christiani autē docentes, non ensē, sed crucem tollunt, non uiolentiæ, sed mansuetudinis signa ostendentes, tanquā homines qui mittuntur à Christo, sicut oues in medio lupoꝝ. Tertium autē signū cædis & uiolentiæ est, quod assisini à Saracenis nutrium

Christiani aut quot Saracenorū imitatorēs.

Tria signa uiolentiæ legis Saracenorū.

Psal. 116

Affertij.

Sultanus Ba-
bylonis.

Tartarus nul-
la lex præter
naturalem.

Violentum
quid.

Rom. 13

Testamenti ue-
teris ordo.

Euangelij or-
do.

Alchorani nul-
lus ordo.

nutriuntur, homicidæ hominum futuri, quibus ex ipsa actione actiua et passiuua uitam æternam promittunt, & mittunt eos per orbem terrarum, ut principes mundi dolose interimant. Hi autem affesini, castra habent & arces circa Liltu montem, obediuntq; Sultano Babylonis, qui est caput Saracenorum. Hiq; legibus & ordine Saraceni sunt, & non uocantur affesini à Saracenis, sed Ismaelita, quasi radix et tribus Saracenorum, & primi defensores & conseruatores legis Mahometi. Ad hoc enim præcipue instruitur et nutriuntur, ut cædem faciant. Hoc scelus non Christiani solum, qui sanctissimam legem habent, abominantur, sed & Tartari, qui nullam legem seipso habere dicunt, præter naturalem. Ex his igitur apparet manifeste, quod Saracenorum lex, lex est cædis & uolentia. Est autem uolentia, cuius motus est ab extrâ, qui nullum momentum huius quod mouetur remittit, ut dicit Aristoteles. Et ex hoc manifestum, quod nō est lex dei.

QVOD ALCHORANVM non est lex dei, inordinatum enim est. Cap. XI.

Vndecimo considerandum, quod Alchoranū non est lex dei, inordinatum enim est. Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt, ut dicit Apostolus. Videmus autem hoc in operibus nature, & in sacris scripturis. Firmisimū enim non solum Christianis, sed etiam ipsis Saracenis, Moysi legem & prophetas & Euangelium à deo esse. Hæc autem omnia ordinata sunt. Moyses enim ualde ordinate incipit à mundi creatione, & deinceps totum Pentateuchum percurrit secundū ordinem temporis et historie. Alij autem propheta bene ordinate processerunt secundū ordinem temporis, demonstrantes quando et quibus regibus, uel secundū ordinem historie, uel ad minus secundū ordinem materie. Et Euangelij bene ac ordinatissime procedit, & temporis ordine, & historie, & materie. Incipit quidem ab incarnatione & natiuitate Christi, deinceps autem de uita & doctrina & miraculis eius, & post hæc de morte & resurrectione & assumptione dicit. Alchorano autem omnino nullus est ordo temporis. Neq; enim dicit quibus regibus, uel secundum quod tempus. Neq; historie ordo est. primū enim capitulum unde incæpit, dicitur inscriptio, uel æperitio libri, in quo indubitato proprie incæpit ab oratione et laude dei. Et absque medio, post breuem orationem tractatum incæpit. Et est capitulum secundū de sulua boue, quam obtulit Moyses, cuius historia est in Leuitico. Tertium autem capitulum est de deo Abraham, qui fuit pater Moysi, in quo multa de Christo interserit, & dicit uirginem Mariam so-

rorem fuisse Moysi et Aaron. Et deinceps sequitur quartum capitulum, de mulieribus. Similiter autem et de alijs sic inordinate procedit, adeo quod nemo est qui possit reddere rationem ordinis historie & capitulorum. Et neq; materie ordo est. nunquam enim unam materiam bene ordinatèq; pertrahit, sed deinceps ab una materia ad alteram per suppositionem omnino impertinentem transfertur, tanquam abstractus. Sed et neq; ordinem habet argumentationum, uel alicuius demonstrationis. Sed omnis doctrina ex suppositione procedit, et suppositiones quandam propositionem per seipsam ueram, ex illa aliam quandam concludit, quæ nihil commune habet ad primam. Sicut est continue quod ab eo dicitur, quod deus est excelsus & bonus, et quod Alchoranū lex est salutis, et deus est deus, et quod nullus est alius deus præter Deum, & Mahometus est propheta uerus. Quæ autem hæc conclusio, Mahometū esse uerum dei seruū, & quod deus est deus? Et in capitulo Elmaiada, quod interpretatur mensa, dicit: Constituit nobis deus domum Elaram, id est uocationis. Hæc est domus mensæ. Mensis est ieiunij Saracenis. Et hoc est, ut sciatis, quod deus omnia nouit quæ sunt in celo & quæ sunt in terra, & deus scit quicquid est. Sed quis est tam demens, ut dubitet quin Deus sciat omnia? Sed posito quod dubitetur ab aliquo, quæ est hæc cōsequentia, quod mensa et ieiunij mensis Saracenis sciat scire, quod deus scit omnia? Et continue autem uidetur loqui tanquā somnator, & maxime circa finem libri, ubi uidentur ei uerba desicere. Sicut in cap. Elcapherū, quod interpretatur Hæretici, dicit de uerbo ad uerbum: O execrabilis, non adoro quod uos adoratis, neque uos adoratis quod ego adoro: Ego nō adoro quod uos adoratis, neq; adoratis uos, quod ego adoro. Vobis uestra lex, & mihi mea lex. Sed quilibet hæreticus potest hoc dicere, ut intercidat materiam, quæ est de inquisitione ueritatis. Et neq; reminiscor me inuenisse in toto libro unam solam argumentationem, quæ secundū rectam suppositionem & conuenientem ordinem procedat. Nominū autem ordo illic grammaticè & rhythmicè optimus est. fere enim totus liber metricus & rhythmicus est. Unde & ualde gloriantur Saraceni, in sic pulchro & ornato Arabicæ locutionis modo: et ex his argumentantur, uerū prophetam fuisse Mahometum. Non enim sic ornate sciuisset loqui homo omnino idiota. Sed sicut superius uisum est in quarto capitulo, nō cōsueuit deus loqui in modo, uel cum prophetis, per uersus uel rhythmos. Sic igitur manifestum, quod lex hæc non est à deo, quæ nullū habet ordinem nisi solū rhythmicum & grammaticum, qui deo non congruit.

Loquitur Ma-
hometus ut
somniaator.

Alchoranna
metricus &
rhythmicus.

QVOD

QVOD LEX SARACENORUM non est Dei, iniqua enim est.

Cap. XII.

Dodecimo oportet considerare, quod lex hæc non est à Deo. Deus enim est summe bonus: optimi autem est, optima facere, secundum Dionysium. Quod autem lex Alchorani iniqua est, ex ipso Alchorano manifestum est. Dicitur enim in capitulo Elcaph, & in capitulo Elgem, quod interpretatur demones, quod ipsum Alchoranum placet demonibus, & in eodem deletantur: Demones autem iniqui sunt & peruerfi secundum uoluntatem, quibus præter iniquum aliud placet nihil: Alchoranū igitur malum est.

Alchorani
lex iniqua.
Argument. 1.

2. Item, Alchoranum causa est omnium malorum, sic ut cædis, rapinæ, periurij, & huiusmodi, quæ non solum permittit Alchoranum, sed etiam mandat (sicut superius manifestum fuit) & maxime cædes. Non sufficiens autem excusatio est, mandare infideles interimere, sed neque fideles. Dicit enim indubitato, quod fidelis non debet interimere fidele: ipsos autem infideles mandat interimere, nisi tributa soluant. Tributū igitur soluere, sufficiens causa est interimendi, uel non? Quare non, in quantum infideles sunt, est ta-

3. le? Item, sicut in pluribus locis Alchorani dicitur, Nullum est maius malum, quam deo mendacium iniungere. Alchoranum autem multa et alia mendacia iniungit, præter quam quæ dicta sunt superius in nono capitulo, de mendacijs quæ in hoc continentur, quæ omnia in deum reflectit. Possimus autem & alia plura ostendere. In capitulo enim Elemphaal, quod interpretatur Lucra, dicit, quod sunt quædam Dei & apostoli lucra, & dent Deo quintam partem ex quibus lucrantur. Sed nunquid Deus est sic iniquus, ut permittat rapinam, ut illinc quintam capiat partem? uel sic pauper Deus, ut non habeat unde nutriat pauperes eius, & uiduas & orphanos & peregrinos, de quibus illic loquitur, nisi permittat rapinam? Quare ut illinc lucratur, certe iam facit Mahometus Deum consortem sibi in malo, qui non potest habere consortem in bono.

Alchorani
mendacia

4. Item, & si aliquando Alchoranum prohibeat rapinam & periurium, et alia quædam mala, tamen hæc prohibitio, permissio quædam potius est. Dicit enim: Ne faciatis mala, non enim placent Deo. Sin autem feceritis, ipse est misericors & miserator, & facile uobis parces. De rapina autem nihil unquam mandauit ut restituatur, neque talem ipsi consuetudinem habent, sed sufficit in sine Saracenū dicere, Non est Deus præter Deum, & Mahometus est apostolus Dei, sicut superius manifestum fuit in quinto capitulo.

Periurium, De periurio autem palam dicit in capitulo El-

mim, quod interpretatur mensa: Non imputabit uobis Deus fraudationem iuramenti, sed inuocationem eius. Quasi dicat: Periurium non obligat ad culpam, sed ad pœnam. Et postea subdit: Pro transgressione autem eius, sufficit decem pauperum educatio, uel totidem indumentum, uel unius captiui redemptio. Qui autem hæc non potest facere, ter ieiunabit. Ex istis equidem sequuntur omnia mala. Non enim timent rapere, uel decipere, uel peierare, nec fidem seruare: cum Christiano præcipiatur, fidem seruare oportere etiã inimicis et infidelibus. Habet tamẽ quoddam in dubitatio genus iuramenti Saraceni, quod non de facili transgredierentur, de quo post hæc speculabimur. Mahometus autem palam dicit in capitulo Elmetaare, quod interpretatur necatio, quod deus dispensauerat ei, ut non seruaret quod licite iurauerat, non amplius uidelicet ad Iacobitissam quandam accedere, quæ Maria appellabatur, et sic peierauit: cuius remissionis testes sunt, ut dicit, Michael et Gabriel. Iniqua igitur est lex illa, quam sequuntur omnia mala. Est autem iniqua propterea, quod tot & sic magna mala et mendacia deo iniungit. Et præter prædicta, etiam alia multa iniungit mendacia, et fatua. Dicit enim, quod deus se excusat ex eo, quod misit apostolū Mahometū, hominẽ, et non angelū, et ait, quod deus dixit, quod misisset angelos, sed ipsi non potuissent mundū cum securitate pertransire. Sed nunquid Mahometus securius per mundū, quam angeli, accedebat? quod si angelos intelligit bonos et pacificos homines, adhuc non est dubiū, quod boni et pacifici homines securius mundum pertranseunt quam mali. Inducit quẽ deum continue loquentem, et dicentem, quod non ludi gratia creauit mundū. Sed quis est tam demens, ut existimet de mūdo, quod tanquã ludens fecit mundū? Item Mahometus Saracenus homo existens, & continue intemperantiæ deditus, in capitulo Elinir Elacap, inducit deum dicentem: Ne ingrediamini domum alicuius nisi inuitati & uocati, & nisi si prestrepant de foris. Et addit tanquã ex persona dei, Et postquam ingressi fueritis & comederitis, exite, & ne stetis ad loquendū cum ianitoribus, quia molestū est prophætæ, & uerecundū est dicere. Sed deus non uerecundatur dicere ueritatem. Breuiter autem, quicquid uolebat facere, uel quod fieret, id totū deo iniūgebat, id quẽ mādabat quod ita fieret. Et ex hoc subsecuta sunt omnia mala, quasi ex auctoritate legis: id est, interimere, rapere, mœchari, cum Maria Iacobitissa peierare, & non seruare fidem in promissis. Iniqua igitur lex hæc, quæ placet quidem diabolo, & quæ ad multa mala nos inducit. Non igitur à Deo est, qui

Mahometi
periurium.

Conclusio

quẽ

qui summe bonus, & a quo bonum solum proce-
dit, malum autem nihil.

DE ALCHORANI INSTITV
tione, & quis fuerit legis huius opifex
& inuentor. Cap. XIII.

Quoniam igitur demonstratum est, quod Al-
choranum, Saracenorum uidelicet lex, non
est a deo, sequitur, quære de discipulis Maho-
meti, & de constitutione prædicti Alchorani.
Oportet igitur scire, quod firmissime credi-
tur a sapientibus illorum, & efficacibus rationi-
bus ostenditur, primū Alchorani auctorem non
hominem fuisse, sed diabolum, qui propria inui-
dia & diuina permissione, propter peccata po-
puli, præualuit inchoare solenniter & efficaci-
ter perfidiam antichristi. Videns igitur diabolus
fidem Christi in orientalibus partibus maxime
crefcere, & idololatriam desicere, superato iam
Chosroe Persarum rege & Medorū idololatra,
per Christianissimum Heraclium imperatorem,
qui excelsum turrin diruit, quam ipse Chosroes
ædificauerat ex auro & argento & lapidibus
preciosis, propter idololatriam: & quod crux
Christi iam tum erat per Heraclium exaltata,
& amplius exaltanda: & cum non posset dia-
bolus amplius multitudine deorū defendere, nec
omnino Moysi legem & Christi Euangelium ne-
gare, quia iam per totum mundū diuulgatū erat:
excogitauit figmento legis cuiusdā, quasi mediæ
inter nouum & uetus testamentū, mundum deci-
pere. Et ut hoc ad effectum deduceret, assumpsit
hominem quendam diabolicū, nomine Mahome-
tum, religione idololatræ, fortuna pauperem,
mente superbū, maleficijs celebrem. Et quidem
libentius assumpsisset diabolus hominem bonæ
famæ, si hoc ei permissum esset: sicuti & liben-
tius tentasset hominem per aliud animal, in quo
amplius ipsius maleficia celarentur, quam per
serpentem. Sed non permisit diuina sapientia,
nisi ut tale animal assumeret, & per talem homi-
nem mundū inuaderet, ut ipse mundus facile pos-
set cōsiderare, qualis lex illa esset, quæ per talem
legislatorem data est. Superato igitur Chosroe a
prædicto Heraclio, & translata sancta cruce in
Hierusalem cum triumpho, sexcentesimo uicesi-
mo anno ab incarnatione domini, decimo quin-
to autem imperij Heraclij, apparuit quidā Ma-
hometus Arabs, qui primū diues factus per quā-
dam uiduā, quam in uxorem duxit, & post hæc
princeps latronū factus, in tantam prorupit su-
perbiam, ut & rex Arabum fieri uoluerit. Sed
quia ipsi non susceperunt eum, quia de genere et
opinione uilis erat, finxit se esse prophetam. Et
cum comitiali morbo laboraret, ne firmiter quis
eo detentum esse crederet, continue cadens, dice-

bat angelum cum eo colloqui. Dabat autem
post hæc responsiones quasdam, quas (ut dixit)
audiebat quasi per modum campanæ circumso-
nantis auribus eius. Et quia idiota erat, & illite-
ratus, dedit ei diabolus socios proprios, & quos-
dam hæreticos & Iudæos, & Christianos simi-
liter hæreticos. Adhæsit enim ei quidam Iaco-
bita, nomine Bairā, & durauit cum Mahometo
usque ad mortem. Ferturq; quod Mahometus
postea interfecit. Sed & Iudæi quidam, Phine-
es uidelicet, & Audia, nomine Salon, post hæc
autem Audala dictus, & Selem: qui etiam facti
sunt Saraceni. Et quidam Nestoriani, qui maxi-
me cum Saracenis cōueniunt dicentes, quod deus
non est natus de beata uirgine, sed homo Iesus
Christus. Et tunc cōposuit Mahometus quædam
in modum legis, per socios, assumens quædam
quidem a ueteri, quædam autem a nouo testamē-
to. Non tamen tunc populus habebat Alchora-
num. Dicitur tamen in eorum historijs, quod Ma-
hometus dicit: Descendit ad me Alchoranum in
septem uiris, & quicquid est satis sufficit. Di-
cunt autem hos fuisse, Naphe, & Eon, Omar,
Omra, Eleefar, Asir filium Cethir, & filium A-
mer. Diximus igitur eis, quando legerunt hoc co-
ram Mahometo: Et omnes dixerunt, quod non,
sed coram senioribus, & sic usq; ad Mahometū.
Firmum autem est, quod hi non cōueniunt cum
senioribus prioribus in litera quam nunc tenēt.
Quod probatur ex eo, quod litera primæ par-
tis cōtraria est parti scēdæ. A tēpore enim Ma-
hometi nullus peritus fuit Alchorani, nisi Auda
la filius Mesetud, et Zeith filius Tampeth, et O-
canan filius Ophyn, & filius Oenpe filius Tap.
De Alete autē filio Abitalem, quidam dicūt scire
partē, quidam autē non. Quilibet autem horū
composuit Alchoranū, aliorū Alchorano dissi-
millimum. Pugnauerūt autem et inter se usq; ad
mortem, non suscipientes quæ erant aliorū. Post
mortem dissentit populus in Alchorano, usq; ad
tempus Mermpan filij Elezen, qui cōposuit eis
hoc Alchoranum, quod nunc habent. Combussit
autem et alia Alchorana. Et tunc etiam ciuitatū
præfetti septem cōtradicebant sibi in grammati-
ca, & proprijs idiomatibus. Inuenimus autem in
eorum historijs, quod repudij capitulum excede-
bat capitulum bouis, quod primum in ducentis
triginta sententijs fuit, nunc autē totum constitu-
tum est in duodecim. Dicunt autem alij, quod &
capitulum bouis aliquando mille sententias con-
tinebat, hodie tamen octoginta septem. Referunt
etiam & de quodam potenti, nomine Elgas,
quod abstulerit ab Alchorano octoginta quin-
que sententias, & addidit alias totidem alterius
sensus. Quomodo igitur est uerum quod dicunt

Mahometi fa-
ciatores.

Nestoriani.

Alchorani au-
tores.

Alchorani
contrarietas.

Alchorana
plura.

Alchorani
mutationes.

Alchorani au-
tor diabolus.

Mahometus
diuio.

Translatio
cruis Chri-
sti in Hierusa-
lem.

Mahometiar
rogantia.
Mahomet i-
diora.

Mahometi mors.

de Alchorano, quod deus dicit, Nos descendere fecimus monitionem, & nos eam seruabimus? Narrant etiam quaedam historiae, quod Mahometus ueneno mortuus est, nec habuit populus Alchoranū. Cum autem Empeumpecer suscipere principatum, precepit ut quilibet colligeret quae possit: & hoc quod est prae manibus, Alchoranum composuit, reliqua autem combussit. Sed in capitulo Elamram, de Alchorano dicitur, quod nullus praeter deum cognouit huius expositionem. & qui profunditate sapientiae habent, dicunt, Credimus ei, totū enim est à nostro deo. Et uere in hoc libro multa sunt sic dispersa, sic in ordinata, sicut etiam superius manifestum est, ut nullam sententiam dicant, demeritam potius & mendacia cooperiant. Factum autem fuit, quod conuenerunt hoc esse Alchoranum, quod nunc in manibus habent, & dicunt deum Mahometo reuelauisse, & scripsisse ex ore dei Elphocaa autem, id est, magni doctores & expositores, nunquam conuenerunt in expositione eius, neque in aeternum conuenient. Et sic non solum orientales ad occidentales, sed orientales inter se, & occidentales inter se, & in eisdem scholis diuersae sunt sectae, et tantum diuersae, ut una condemnet aliam. Quidam enim sequuntur Mahometum, et sunt plures: quidam autem Hali, & sunt pauciores, & minus mali, & dicunt Mahometum tyrannica potentia sibi ipsi usurpauisse, quod fuit Hali. Insurrexerunt autem contra utrosque quidam philosophiae experti, & incipientes legere in libris Aristotelis, & Platonis, relinquebant omnes Saracenorum sectas, & ipsum Alchoranum. Quod intelligens ex Babylone quidam nomine Calyphas, edificauit apud Academiam et Stanzeriam scholam, quae charissimae sunt, & transmouit lectionem in Alchoranum. Et ordinauit, quod quicumque ex prouincijs uentunt Babylona, ut Alchoranum discant, & habeant habitationes & expensas necessarias à publico. Et decreuit, quod Saraceni qui Alchorano uacant, nullo modo philosophiae operam nauent. propter hoc neque bonos Saracenos esse existimant, qui philosophiae operam dant: propterea quod huiusmodi Alchoranum uilipendunt, propter causas superius dictas in octauo & nono capitulo.

Sectatorū Alchorani diuersitas.

Constitutio Calyphæ.

DE FICTIONE IMPROBATISSIMAE UISIONIS. Cap.

XIII.

Mahometi uisionis.

Quartodecimo oportet speculari, quod ficta uisionem Mahometus composuit, quae est expositio cuiusdam Alchorani. Dicit enim in capitulo filiorū Israel: Laus ei, qui fecit transire seruum eius in una nocte ex oratorio Elaram, quod

est domus Mecha, usque ad longissimum oratorium, quod est domus sancta Hierusalem, quam benedicimus, & reliqua. Expositio autem sententiae huius est, quod Mahometus una dierum psallebat matutinam eius horam, quam cum perfecisset, dixit hominibus: O uos homines, considerate. Heri postquam ego discessi à uobis, uenit ad me Gabriel post ultimam uesperinam psalmodiam, & dixit mihi: O Mahomete, mandat tibi deus ut uisites eum. Cui dixi: Et ubi uisitabo eum? Et dixit Gabriel: In loco ubi est. Et adduxit mihi iumentū maius quidem a sino, minus autem mulo, & nomen eius Elmparac. & dixit mihi: Ascende hoc, & equita usque ad domum sanctam. Cumque curarem ascendere, aufugit iumentum. Dixitque ei: Sta firmiter. Mahometus enim est, qui uult te ascendere. Et respondit iumentum: Nunquid pro eo missum sum? Respondit Gabriel: Vtique. Et dixit iumentum: Non permittam eum ascendere, nisi prius rogauerit deum pro me. Ego autem intercessi pro iumento apud Deum meum, ascenditque ipsum, & ambulabat me insidente tenui gressu: collocabatque unguā pedis in orizonte, usus sui. Et sic ueni in domum sanctam in minori spacio, quam quantum oculi ictus perfici posset. Erat autem Gabriel mecum, & duxit me ad rupem in domo sancta Hierusalem, et dixit mihi Gabriel: Descende, quoniam ab hac petra ascendes in caelum. Et descendi. Et Gabriel ad rupem iumentū Elmparac, cum cingulo ligauit, & portauit me in humeris suis usque ad caelum. Cumque uenisset ad caelum, pulsauit ianuam Gabriel. dictumque fuit ei, Quis es? Respondit, Ego sum Gabriel. dictumque fuit rursum ei: Et quis est tecum? Respondit, Mahometus. Dixit autem ianitor: Nunquid pro eo missus fuisti? Et dixit Gabriel, Etiam. Et aperuit nobis ianuā. Et uidi gentes angelorum: & bis flectens pro eis genua, effudi orationem. Et post haec cepit me Gabriel, & duxit me ad secundum caelum. Erat autem spaciū horum duorum caelorum iter quingentorum annorum. Et quam primū pulsauit ianuā, responsio facta est ei secundū omnia similis usque ad septimum caelum. In quo septimo caelo describit se uidisse populum angelorum. Prolixitas ueniensque angeli multo milies mundo maior erat, quorum quisque habebat septuaginta milia capita, & in quolibet capite septingenta milia ora, & in quolibet ore mille septingentas linguas, laudantes deum septingentis milibus idiomatibus. Et aspexit unum angelorum stentem. Et quae fuit causam stetus eius. Et respondit, se peccatum esse. Ipse autem orauit pro eo. Sicque inquit, Gabriel commendauit me alteri angelo, & ille alio, & sic deinceps, quousque steti coram deo

Fabula mire leuida, que est Luciani Veris narratio: quousque coniectri possit.

Monstra angelorum septimi caeli.

Deo, & tribunali eius. Et tetigit me Deus manu eius inter humeros, usque adeo, ut ad medullam spinæ dorsi mei frigiditas manus eius pertransiret. Et dixit mihi Deus: Imposui tibi & plebituæ orationes. Cumque descēdissem ad quartum cœlum, consuluit mihi Moyses, ut reuerterer ad leuandū populum, qui tot orationes ferre non poterat. Et primo reditu obtinui remissionē à decem usque ad quartam, & à quarto reditu usque ad septimum. Et in fine tantum in minus uenit numerus orationum, ut pauca remanerent. Cū que diceret Moyses: Nec hoc poterunt ferre homines. Ego præ confusione uerecundatus, quod totiens ascenderim, nolui plus ascendere, sed rediens ad Elmparac, equitauit descendens in domum Mecha. Horum autem omnium tempus minus fuit quam decima pars noctis. Visionis autem huius, plus est quod dimisimus, quam quod narrauimus. Cumque narrasset Mahometus uniuersis gentibus, mille homines à lege recesserunt. Dicitur tamen illis ei: Ascēde de die in cœlū, ut nos aspiciamus, & uideamus obuiantes tibi angelos, non recognouit sui ipsius mendacium, sed dixit: Laus Deo meo. Nunquid aliud quoddam sum ego quam unus hominum, & apostolus? Sic in capitulo prophetarum, narrat de his qui querebant ab eo fieri miracula, sicque dixerit Mahometo: Audi uisui in somnia, blasphemias congregasti, uel forte poetice loqueris. Veni ad nos ad minus in uno miraculo, quo modo misisti nos & priores. Respondit: Subuertimus (dixit Deus) urbes coram non credentibus, nunquid hi credent? & quomodo expectant ab eo miracula? Et respondit eis: Quoniam qui præcesserunt uos, non crediderunt miraculis, & neque uos etiā miraculis crederetis, nisi per ensē. Audite igitur Mahometani, si Alcoranum uerum existimatis. Ipse enim Mahometus est, qui affirmat nullum miraculum se fecisse. Longe autem plures fuerunt quos ensis consumpsit, quam qui gratis eum secuti sunt, sicut superius demonstratum est. Hæc sola fictio uisionis prædictæ, debet sufficere ad confutandum quicquid dixit & fecit Mahometus. Sicut enim se penumero ante dictū est, sic permisit eum spiritui sancto mētiri, ut quilibet homo facile figmentū cognosceret. Nūc quidē dicit de seipso inaudita miracula, aliquando autem dicit se nullum miraculum fecisse. & aliquando dicit, quod est solum nuntius & homo: aliquando uero, quod & plus est quam angelus, & supra angelos. & quare indiguit asino uel iumento à Mecca usque ad Hierusalem, qui ex Hierusalem usque ad ultimum cœlum ascendit absque asino? Quomodo potuit tot splendores angelorum in cœlo sustinere, qui dicebat, quod quando apparebat sibi unus angelus,

Obiectio Saracenorum.

Solutio uana Mahumeti.

Mendaciorū Mahumeti impudentia.

semper in terram concidebat, & spumans agitata batur, & incuruabantur & contrahebantur manus & pedes eius: Et neque in prædicta uisione ponit se raptum, sed dicit, quod ascendit cum corpore simul & anima, cuius signū est, quia dicit quod Deus manu sua tetigit eum inter humeros, & sensit frigiditatem usque ad medullam spinæ dorsi. Unde Denm & angelos supponit, positionem habere spacio corporali.

DE QVIBVSDAM SEX
quæ sitis in Alcorano communibus, & de Christi ad Mahometum excellentia. Cap. XV.

Consequenter mouēde sunt dubitationes quædam, & quæstiones in Alcorano, de quibus cum non possint rationē reddere Saraceni, non solum uocabuntur simpliciter, sed etiam cogentur demonstrationibus, coacti in conuiuium ueritatis introire. Prima quæstio est, Quid uult Alcoranum dicere, quando totiens inducit Deum pluraliter de seipso loquentem? Dicit enim in Elmpacera, ex persona Dei: Diximus angelis adorare Adā, & reliqua. Et post hæc per totū dicit usque ad finē libri, aliquando pluraliter de deo loquens aliquando autē singulariter. Firmissimū enim est omnibus, Christianis & Iudeis et Saracenis, qui ratione utuntur, unum esse Deum, & solum & simplicem, & non posse habere confortem quendam. Quare igitur pluraliter loquitur de eo ipso? Et non possunt dicere, quod deus loquitur de seipso et de angelis. Dicitur enim ibi, Diximus angelis. Est igitur locutio hæc Dei non angelorum, sed ad angelos. Item in capite Sad, dicitur, quod omnes adorauerunt Adā, præter diabolum. Omnibus igitur angelis dixit Deus, Adorate Adā. Item in multis Alcorani locis inducuntur tales quædam locutiones pluraliter de deo, in talibus actionibus in quibus angeli nequaquam cum Deo communicant, sicut in creatione mundi, & iustificatione impij. Dicitur enim in pluribus locis Alcorani: Nos, dicit, creauimus cœlum & terrā, & quæ sunt in medio, & non incassum iudicauimus hominē, & nos misimus filium Mariæ, & dedimus ei spiritum sanctum & euangelium, & miracula, & talia quædam in quibus angeli nequaquam possunt communicare cum deo. Angeli enim creati sunt à Deo, sed non simul creant cum Deo cœlum & terram, & quæ sunt in medio. Et non possunt dicere Saraceni, quod pluralis illa uox est Dei, & cuiusdam alterius intellectus qui excedit creatum, per quem fecit omnia Deus. Constat enim, quod quicquid est præter deum, creatura est, & à Deo creatum, & nulla creatura potest esse simul creatrix cū Deo. Item non possibile est dicere, quod Deus pluraliter loquitur propter diuersas quæ in eo sunt qualitates, si

Quæstio. 1.
Cur Deum in plurali de seipso loquentem toties introducat Alcoran.

2.

3.

4.

cut est potentia, sapientia, iustitia, et alia quae Arabes uocant Saphat. Hæc enim non accidentia sunt in deo, neque differentia, sed sunt in ipsa diuina essentia. Vnde in Deo nullam compositionem nec pluralitatem faciunt, ut per illa Deus de seipso pluraliter loquatur. Quinimò nec homo, nec angelus propter eorum differentiam, potest de seipso pluraliter loqui: et si hæc in homine et angelo accidentia sunt, et quandã in his compositionem faciunt. Et uere talis locutionis modus, Deum uidelicet unum existentem, pluraliter de seipso loqui, semel à Moyse inuenitur in Genesis illatus. In formatione enim hominis, locutus est Deus, dicens: Faciamus hominẽ ad imaginem nostram. Quod dicunt Iudæi, uocem esse Dei ad angelos. Quod quidẽ est contrariũ diuinæ scripturæ, quæ nunquam dicit angelum secundum imaginem hominis formatum esse, sed secundum imaginem Dei. Et hoc est quod etiam addit Moyses deinceps, post illos sermones dicens: Et fecit Deus hominem secundum imaginem et similitudinem sui ipsius, secundum imaginem dei fecit eum. Est igitur uox illa patris ad filium uel totius trinitatis ad seipsam. Unus enim et simplex Deus essentia, trinus est in personis. Et hoc dicere potuisset Alcoranum simpliciter, nisi timuisset posse esse personarum discretionem, discretionem secundum essentiam, propter hoc dicit in capitulo Elnesfan: O societas libri, ne uacetis in lege uestra, et ne dicatis de Deo præter ueritatẽ, quod Christus Iesus filius est Mariæ, et a postolus dei, et uerbum Dei, quod in ea posuit per spiritum sanctum. Ecce hic nominat deũ, et uerbum dei, et spiritum sanctum, sed timens, ne propter hæc diuina essentia diuidatur, uel multiplicetur uel terminetur, subiungit statim: Et ne dicatis tres Deos, quoniã Deus, Deus unus est. Ecce quantum appropinquauit ad illud quod est maxime arduum in fide, modo quodam dicens Ioannis: Pater et uerbum et spiritus, et hi tres unum sunt. Inducit igitur in Alcorano Mahometus deum pluraliter loquentẽ, ignorans causam. Manifesta igitur hinc prima questio, quod omniniter credimus cum his deum esse unum, et solum et simplicem. ipsi autem habent in Alcorano, deus habet et uerbum et spiritum, et sic credimus uerum et unum et simplicem deum. Et proprie de se loquitur singulariter: propterea autem quod trinus est in personis, aliquando de se pluraliter loquitur. Secũda questio est, quod Alcoranum continet meminit spiritus sancti, et uerbi dei. Quis est ille spiritus sanctus, et quod est illud uerbum dei? De spiritu sancto quidem dicit in capitulo Elpalceram, ex persona dei: Deditus Iesu filio Mariæ ut faceret prodigia et miracula manifesta, et perfecimus eum per spiri-

Gen. 1.

Trinitas etiã Alcorano uocatur, nominat Dei, uerbi, spiritus sancti.

1. Ioan. 5.

Questio I. de spiritu sancto.

tum sanctum: et hoc idem reperit per totum capitulum. Item dicit in capitulo Elempai de Maria, Inspiraui mus in eam ex spiritu sancto. Et in pluribus alijs locis similia dicit de spiritu sancto. Et non possunt dicere Saraceni, creaturam quendam esse, sicut angelus quidam, scilicet bonus, quoniam singulariter de eo loquitur, tanquam de uno sancto. sancti autem angeli plures sunt, et omnes sunt dei. Quæ igitur causa, ut de illo singulariter diceret, nostro et sancto? Item non esset magna laus de Christo, quem Alcoranum intendit singulariter commendare, quod deus dedit ei angelum custodem. Etenim deus facit angelos spiritus, et nostros apostolos: sicut dicit Alcoranum in capitulo Elmaice. Item angeli non sanctificant homines, sed deus immediate, et solus: tanquam solus deus potest peccata dimittere, sicut dicit in Alcorano. Prædictus igitur spiritus uerus est deus, uerus autem deus et qui de prædicto spiritu loquitur dicens: Deditus ei spiritum sanctum, et inspiraui mus ex spiritu sancto. Quoniam igitur diuina essentia una est et simplex, non potest discerni, uel diuidi: et ibi est datus et datum, dans, qui dicit, Deditus: et datus, qui dicitur spiritus sanctus, qui dicitur datus et inspiratus. Inter dantem autem, et qui datur, requiritur ut distinguatur personãliter solum, non essentialiter, et sic solis relationibus distinguuntur. Et hæc est sola discretio, quam Christiani in personis diuinis faciunt. Hanc eandem omnino quæstionem quam de spiritu sancto quæsiuimus, posuimus quærere etiam de uerbo dei. Dicitur enim in capitulo Abraham: Dixerunt angeli beatæ Mariæ, O Mariæ, deus præposuit te supra omnes mulieres. Et post hæc dixerunt angeli: O Mariæ, nunciat tibi deus, uel nunciat tibi uerbum eius, et nomen eius Christus Iesus filius Mariæ. Et in capitulo Elnesa dicitur: Ne dicas de deo præter ueritatem, quod Christus Iesus filius Mariæ apostolus est dei, et uerbum dei, quod ipse posuit in ea per spiritum sanctum. Affirmat igitur omnino, Christum uerbum esse dei. Quæratur igitur, quod sit hoc uerbum Dei: utrum uerbum accidentale, uel potius personale et reale. Si dicit uerbum esse uocale solum, et accidentale: hoc non potest dici, loquitur enim de deo Alcoranum et euangelium singulariter, et de uno uerbo tantum: uerbum autem Dei uocale et accidentale, quod à Deo exit, non unum, sed multa. Omnia enim bona uerba et sancta et uera, uerba Dei dici possunt. Item non esset excellens commendatio Christi, quem Alcoranum intendit singulariter commendare, si propter hoc dicatur uerbum Dei, tanquam uerba Dei, dicens, Non enim solus Christus, sed etiam alij prophetae uerba Dei nunciauerunt.

Personarum in diuinis discretio.

5.

III. Christus quomodo uerbum Dei.

runt

vunt, et tamen nullus illorum dicitur uerbum Dei. De solo enim Christo euangelium & Alcoranum dicit, quod sit uerbum Dei. Si autem essentialiter uerbum capiatur, manifestum quod sempiternum esset uerbum Dei, & deus uerus. Sicut enim quod procedit ex ore corruptibilis hominis, corruptibile est ex necessitate: sic uerbum quod ex sempiterno ore procedit, per quod caelum & terram & quae sunt in medio (ut Alcorani uerbo utar) fecit, sempiternum et incorruptibile esse necesse est. Quicquid autem ex Deo procedit, essentialiter est deus, & hoc modo deus est dei uerbum. Unde cum uerbum aliquo modo differat a dicente & continente uerbum, & in dei essentia non possit esse diuisio seu distinctio essentialis, oportet quod ibi sit distinctio personalis: & quod uerbum a dicente proprijs, & solis relationibus distinguatur, sicut & de spiritu dictum est. Et hoc est uerbum, quo deus omnia quae sunt, dixit, & facta sunt: sicut & in Alcorano dicitur. Et secundum hoc conuenit Alcoranum cum euangelio Ioannis, qui dicit: Omnia per ipsum facta sunt. Quoniam igitur ab eo qui loquitur, uerbum comprehenditur, & intellectualiter gignitur: & quod ab altero generatur, secundum similitudinem speciei & naturae, dicitur filius: propter hoc, uerbum Dei dicitur filium dei. Sicut sol si generaret ex se talem splendorem qui esset sol, illum solem & splendorem diceremus filium solis. In hoc tamen est differentia, quod in creaturis, in quibus esse et essentia differunt, non possunt multiplicari subiecta, cum non multiplicatur natura. Unde & homo alium hominem gignit: Deus autem, in quo idem est esse & essentia, ex seipso uerbum gignens, non alium Deum generat. Diuina enim essentia neque dissimilis est, neque innata est summam perfectionem & simplicitatem. Mahometus igitur audiens Christianos dicentes deum habere filium, nesciuit considerare, quod possibile est esse filium absque muliere. Et propter hoc nullam aliam adduxit argumentationem, nisi quod deus non potest habere filium, quia uxorem non habet. Et non ex cogitauit quod dixit Dauid, quem tantum commendauit Mahometus, qui propter filium naturalem, dixit deum multos habere filios adoptiuos, dicens, Ego dixi, dii estis, & filij excelsi omnes: & non ex muliere. Alias tamen licet Mahometum simul cum eo intelligere, qui dicit Mariam posse habere filium absque uiro: sed quomodo non conuenienter considerauit, quod deus & absque muliere potuisset habere filium. Verum igitur dixit Mahometus, quando dixit Christum Iesum filium Mariae, & uerbum dei esse: sed non intellexit, si enim intellexisset, dixisset: Ex quo est filius Mariae, est ue-

Argumenta no a contrariis

Verbum essentialis.

Ioan. 1.

Filij appellatio.

Mahometi opinio de filio Dei.

Phim. 31.

rus homo: ex quo est uerbum dei, est uerus Deus. Non enim est deus compositus & imperfectus, sicut homo. cuius uerbum & comprehensio mentis, & ars & actio, non est homo. Quicquid autem est dei, est deus. Unde & uerbum dei, deus est: & intellectus dei, deus est: & actio dei, deus est. Alcoranum autem hominem solum cepit Christum. Et propter hoc postquam dixit, quod uerbum est dei, addidit, quod Iesus sic est apud deum, sicut Adam, quem creauit de limo terrae: & dixit ei, Esto. Et quomodo hoc cum precedentibus conuenit? Cum enim dixerit, quod deus infuderit uerbum Mariae, & spiritum eius, ex quo natus est Christus, & post haec rursus opinatur, ut Adam is sit quem formauit ex terra: inconueniens igitur, uerbum dei & spiritum eius terram esse. Nisi aliquo modo Dei naturam terram supponamus, quod absit. Esset enim uerbum eius, & spiritus eius, sicut quaedam statua, quae neque intelligit, neque spirat. Nunc autem deus noster, qui est benedictus in saecula, uidet & audit omnia, & habet uerbum incarnatum ex Maria uirgine, & spiritum sanctum qui eam obumbravit, & humanitatem uerbi adimpleuit. Si autem existimant & in Adam uerbum dei & spiritum fuisse, non efficiunt manifestum mendacium. Si enim uerbum Dei cum carne & terra illius unitum esset, & spiritus repleuisset Adam, nunquam decipere potuisset illum satanas, uel sefellisset. Verbo tamen suo dixit deus Adae, Esto, hoc eodem uerbo quo fecit omnia, quod quidem ab aeterno erat apud Deum. Itaque Christus uerus est deus, & uerbum dei. Neque enim uerbum dei minus est quam totus Deus. Est etiam homo uerus, ex Maria genitus: & in quantum homo, & apostolus est dei, & propheta dei, & seruus Dei. Et quantum ad hoc, bene dicit Alcoranum in capitulo Elhesa, quod neque Christus, neque fideles angeli negabunt eum seruum esse Dei, id est in quantum homo est. Non inuenitur tamen in toto euangelio, quod ipse Christus dicat de seipso, quod sit seruus Dei, ne errorem inducat. Sed neque palam dixit, Ego sum deus, neque homo, sed uerus & manifestus operibus ostendit, seipsum & Deum esse uerum, & hominem uerum. Et propter hoc dixit: Si mihi non uultis credere, operibus credite. Et haec est efficacior probatio, quam si uerbis solis hoc dixisset. Dicitur enim superius, quare ante passionem hoc non dixit palam. Apostoli autem & euangelistae prius & post haec & alij praedicatores, sicut manifesta uerba & dixerunt et ostenderunt, ut totus mundus conuinceretur hoc credere, Mahometus autem, postquam benedixit CHRISTVM esse uerbum Dei, non stetit in ueritate, sed contradixit sibi ipsi, dicens, ipsum Christum non esse Deum.

Quicquid est Dei, idem est Deum esse.

In Adam non fuisse uerbum Dei, nec spiritum sanctum.

Ioan. 1.

Christus, uerbum Dei, homo, apostolus, propheta, seruus.

Ioan. 10.

Tamen dixit, quod apud Deum excusavit, quod patuit superius in nono capitulo, manifeste falsum esse, tum quia dicit quod ipse Christus dixit, Adorate Deum meum & Deum uestrum, dominum meum & dominum uestrum. Hec autem ratio nequaquam constat. In quantum enim uerus homo fuit, uerus seruus est Dei, ut superius manifestum fuit. Contingit ergo de Mahometo, quod de alijs ipse scripsit in capitulo Iona, dicens, quod quidam reprobant quae non intelligunt, & quae non possunt exponere. Sicut & ipse reprobaui mysterium incarnationis, propterea quod ipse non intelligebat, nec poterat exponere quae in euangelio dicebantur de Christo. Et secundum eandem rationem neque trinitatis mysterium suscepit. Non enim potuit intelligere personarum discretionem, absque discretionem quae est secundum essentiam. Et quid mirum, si homo carnalis non percipit excellentissima Dei mysteria? Hec quidem igitur sufficiant de tertia quaestione. Quarta quaestio est, quod Mahometus continue in Alcorano laudat legem Moysi, & Iob, & Dauid. Et dicit Psalterium librum esse clarum: supra omnes autem libros commendat euangelium, in quo dicit esse salutem & deductionem. Queritur igitur, Quare neque habent, neque legunt Saraceni libros istos, neque interpretantur: Christus enim, cum commendasset Moysen & alios prophetas, Christiani cum hos non haberent, acceperunt illos a Iudeis, & eos in diuersas linguas transferri fecerunt, habentque illorum libros autenticos, leguntque eos in scholis. Dicunt autem Saraceni, Iudeos quidem corrupisse libros ueteris, Christianos euangelium & libros noui Testamenti, & quod nihil ueritatis remansit in mundo, praeterquam quod est in Alcorano. Sed ante demonstratum est in tertio capitulo, quod hoc est falsum, & contrarium Alcorano. Item, Quomodo tantus propheta, qualem existimant esse Mahometum, tantum commendasset corrupta exemplaria, et dixisset in his esse salutem & deductionem? Vel quomodo non praedixisset in posterum esse corrumpenda? Sed potius contrarium dixit. Quod si in ambiguo quodam de Alcorano fuerint Saraceni, quaerant ab his qui ante eos libros legerunt: id est, a Christianis & Iudeis. Et hoc dicit in capitulo Iona. Oportebat autem potius dicere: Ne credatis his qui corruptos libros habent. Item in capitulo Abraham docet, ut Saraceni quaerant auctoritatem legis Moysi, dicens: Afferte Pentatheucum si ueraces estis, & legite in eo: & reliqua. Causa autem quod Saraceni non legunt praedictos libros, nulla alia est, nisi quod sciunt horum sapientes, quod facile deprehenderetur mendacium

Ioan. 20. Ioh. 19

III. De libris Moysi & euangelij.

Libri noui et ueteris Testamenti a Iudeis, & Christianis corrupti.

Cur Saraceni legis & euangelij libros non legant.

Alcorani, si sanctos & ueraces libros legerent. Vnde & Alcoranum malitiose prouidit sibi ipsi, & quatuor medelas supposuit, ut mendacium eius non manifestum constitueretur. Quorum unum quidem est, mandare interimi, qui contrarium aliquid Alcorano dicerent, quod manifestum fuit superius in quarto capitulo. Secundum dicit, ne disputet cum hominibus alterius sectae. Tertium prohibet his credere. Dixit enim in capitulo Abraham, Ne credatis alicui, nisi his qui sequuntur nostram legem, & quod in euangelio est salus & deductio. Dicit etiam, quod Saraceni nihil sunt, nisi adimpleant legem & euangelium. Ergo debent euangelium habere. Quartum, separat se omnino ab illis, & dicit: Mihi mea lex, & uobis uestra, & reliqua. Et post haec: Liberi estis uos, a quibus ego facio. Et ego, a quibus & uos. Et hoc dicit in capitulo Iona. Si igitur Saraceni bene acciperent consilium Alcorani, proculdubio deducerentur. Habuissent enim euangelium & legem Moysi, & alias scripturas. Maxime cum ipsum Alcoranum continue commendat Moysen, Dauid, Salomonem, & alios prophetas: & frequentissime dicit, quod alteri alteri non praefert. Et haec ad quartam quaestionem. Quinta quaestio est. Quid uult dicere Mahometus in Alcorano, quod totiens dicit: & repetit de se scribens, Credite in Deum & Apostolum, obedite Deo & apostolo, sequimini Deum & apostolum? Scimus enim, soli Deo deberi fidem, honorem diuini cultus, actionem obedientiae, & sequelam uiae. Ipse enim solus est principium, & finis omnium. Vnde nullus unquam propheta ausus est haec dicere, & Deo se ipsum in talibus associare: cui nullum unquam possibile est socium uel simul participem fieri. Dominus enim in lege Moysi Iudeis dixit: Scitis quod ego sum solus. Propter hoc autem et Helias dicit: Si dominus est ite post ipsum: si autem Baal, sequimini eum. Videtur igitur ex talibus, Mahometum non solum dare se Deo participem, sed facere se ipsum illius socium, & simul consortem. Et sic dicitur in capitulo Elnesa: Non parcat Deus, si quis ei dederit participem. Solus autem Christus, neque confors, neque participes Dei, sed Deus uerus & homo uerus, potuit dicere: Credite in Deum, & in me credite, qui tamen nunquam dixit: Credite in Deum & in me, uel obedite Deo & mihi, ne homines crederent eum Dei participem & consortem. Sexta quaestio est: Cum Alcoranum de Christo quidem multa dicit, & magnifica, e contrario autem pauca de Mahometo, & quidem uilia, quaeritur igitur, Quare Saraceni non potius sequuntur Christum, quam Mahometum, & euangelium quam Alcoranum? Et quia contraria

Quatuor praecipue Alcorani cautae.

Quaestio V. de contrariis Dei.

Apo. 12.

Deut. 31. 2. Regum 18

Ioh. 14

Quaestio 6

traria iuxta se posita magis elucescit, uideamus e regione & intrinsecus, quid Alcoranū de utroq; narrat. Dicit enim Alcoranum, quod Christus sua matri fuit annunciatus per angelum, & sanctificatus per spiritum sanctum, & uirtute Dei conceptus, non operatione naturæ, & ex sanctissima uirgine Maria, & supra omnes alias mulieres mundas, genitus est. De Machometo autem nihil tale dicit, sed quod orphanus, & uagus, à Deo con ductus. Item dicit de Christo, quod est uerbum Dei, & secundum hoc nihil potuit ignorare: Mahometus autem fuit propheta incertus. dicit enim, se nescire, quid de se fiet, ac suis. Dicit etiam ipse: Nescio utrum ego aut uos sumus in re similitudine. Vnde & fertur dixisse de patre & matre sua: Utinam scirem quod est opus eorū. Item fertur, quod ipse fuit præstigiatu à iudeis, acubus ab aliquibus mulieribus in uultum cereum immisissis, & proiectis in puteum. Affirmantque communiter, ipsum Mahometum ueneno uitam finiuisse, quod assumpsit, cum huic Iudæa quedam uenā secuisset. Item, ipse quidem Christus ab Abraham descendit, & Isaac, cui facta est promissio de benedictione, & consequenda hereditate. Mahometus autem descendit per Ismael, ad quem non peruenit promissio: sed de eo scriptum est, quod erit ferreus homo, & manus eius cōtra omnes, & reliqua. Item Christus nullum unquam peccatum commisit. Spiritus enim Dei & uerbum Dei non potuit peccare. Mahometus autem idololatra fuit, & homicida, lasciuus & rapax, multisq; alijs peccatis commoxius, in quibus Deus, ut dicunt, ei pepercit. Item Christus stupenda fecit miracula, & uitalia. Sicut enim dicitur in capitulo Elmaide, in fine, Christus cæcos illuminauit, leprosos mundauit, & mortuos suscitauit: Mahometus autem nullum miraculum fecit, secundum Alcoranum. Et quæ de eo dicuntur, uel inconuenientia, uel impossibilia sunt & absōna, sicut lunam diuisam reintegrare: uel inuitalia, sicut camelum loqui: uel omnino occulta. Multa enim dixit seipsum in occulto et nocte facere, quæ in die requisitus, ostēdere nō potuit. Vnde ei dixerunt: Dicis te ascendere in cœlum ad Deum nocte, ascende de die, ut uideamus nos, & credemus. Christus autem maxima et magnifica miracula faciebat de die, et in manifesto, et corā multis testibus uidentibus: quare manifesta sunt opera illius. Præterea Christus quidē magister fuit excellēs, sicut dicitur in Alcorano, & in capitulo Elmeide, quasi ex persona dei: O Christe, cōsidera quem dedi tibi spiritū sanctum, ut loquaris. Item, in cunabulis docui te librum & sapientiā, & legem Moysi, & euangeliū. Mahometus autem doctor fuit ignarus,

Quid Alcoranum de Christo narret, quidq; de Mahometo.

Christi ad Mahometum excellentia, per collationem.

Gen. 16.

obnoxius.

Mahometi miracula.

Mahometus idiota.

& homo idiota, nesciens aliam linguā nisi suam, ignorans etiam interpretationem legis suæ. Dicit enim, solum Deum scire Alcorani expositionem. Item Christus secundum euangelium crucifixus est, & mortuus, & resurrexit uere, & ascendit in cœlos, & sedet ad dexteram Dei. Alcoranum autem dicit, quod non est mortuus, sed assumpsit eum Deus. Quare et secundum euangelium, & secundum Alcoranum, & in omnem euentum Christus uiuit. Mahometus autem omnino mortuus est. Sed melior est adiutor uiuus, quā mortuus. Omitto alias secundum quodlibet excellentias, quas de Christo euangelium posuit. Mirum igitur, quare Saraceni non sequuntur potius Christum quā Mahometum, & euangelium potius quā Alcoranum, cum ualde credibile sit, per meliorem legislatorem meliorem legem datam esse, & melius à Deo conseruatam, ueracem & incorruptam, sicut superius demonstratum est in tertio capitulo.

DE EVANGELII AD ALCORANUM EXCELLENTIA. Cap. VI.

Evangelij autem ad Alcoranum excellentiam, & facile ex superioribus dictis possumus cognoscere. Antè enim demonstratum est, non esse Alcoranum legem Dei, propterea quod neque uetus, neque nouum testamentum hanc testantur, & quod neq; in stilo neque in sententijs cum alijs conuenit, & quod contradicit sibiipso, & quod nullo miraculo confirmatur, & quod est irrationabile, & quod manifesta continet mendacia, & quod uiolentum, & quod inordinatum, & quod iniquum, & quod ambiguum. Hæc enim omnia per ipsum Alcoranum breuiter sunt antè demonstrata. Veruntamen id ipsum Alcoranum legentibus, melius hæc demonstrantur. Quare nos hæc audacter dicere possumus, si nobis credere non uultis, Alcoranum legite. Horum autè contraria in euangelica doctrina manifeste apparet. Etenim Mahometus præcipue, quasi supra omnes prophetas qui sunt uel qui futuri sunt, Christū commēdauit et euangelij doctrinam supra omnes diuinas scripturas magnificauit. Scimus autem, quod nullum sic est tam ualidum, tamq; potens testimonium doctrinæ uel uitæ, quā laus ab his qui conantur reprehensionem inducere. Dicit autem ipse Mahometus in Alcorano, in capitulo Elmeide: Terminauimus uiam hominum per Iesum Christum filium Mariæ, ueracissimum prophetam, & dedimus ei euangelium, in quo est deductio & lux & ueritas manifesta. Et in multis locis Alcorani præcipue cōmendat euangelium. Etenim ipsum euangelium in omni loco & lingua excellentissime mundo seipsum manifestat. Quare confidenter dicere

Epilogus.

Alcoranū legendum, ut sint absurda eius dogmata intelligantur.

Euangelij manifestatio cuiusmodi à deo iustitiam.

Euangelij ma-
nifestatio cu-
jusmodi a deo
instituta

Mar. 16

Saraceni
Saluari

Laus euan-
gelij Christi.

Stili simplici-
tas

Parabole

possem de eo Saracenis : Si uestro Mahometo
uultis, uel non uultis credere de Euangelio, id ip-
sum Euangelium legite. Et quoniam sicut dicitur in
Alcorano in capitulo Elephal, uolens deus quod
uerificetur ueritas per uerbum suum, & interci-
datur gubernatio hereticorum, & ut ueritas ue-
rificetur & uanitas euanescat, prouidit & dispen-
sauit deus, ne mundus per ignorantiam periret, ut
lex illa, quae generaliter omnibus & sola neces-
saria erat, lex ea quae est euangelij, non in uno lo-
co, sed in diuersis prouincijs, neq; in uno idioma-
te, sed diuersis & in omnibus linguis scriberetur
hebraice, graece, & latine, & post haec fideliter
transferretur. In fine aut euangelij mandauit discipu-
lis suis Christus, ut in uniuerso mundo efficaciter
euangelium predicarent. Quod ut perficere pos-
sent, dedit eis gratiam linguarum & uirtutem mi-
raculorum. Alcoranum autem arabice solum si-
bi ipsi dicit a deo datum esse: & Saraceni firmiter
credunt, nullum posse hoc scire qui arabicam lin-
guam ignoret. Sequitur autem, non omnes scire
arabicam linguam, neq; posse hanc discere. Scri-
ptum autem est in Alcorano, sicut & ante demō-
stratum est, nullum posse saluari, praeter eos qui
sunt in lege Saracenorum. Quare conuenienter
quari posset, si solos uelit Saracenos deus saluos
fieri, & eos qui arabicam linguam sciunt Christi-
anorum autem lex, quae scripta est in omnib; lin-
guis, dicit, quod deus uult omnes homines saluos
fieri. Saraceni igitur, qui solo nomine saluati di-
cuntur, sicut ante dictum est, & alij omnes qui se-
cundum ueritatem saluos se fieri uolunt, discant Chri-
stum esse saluatorem, legantq; euangelium in qua-
cunq; lingua uolunt, & inuenient ferē contraria
omnia quae praedicta sunt & demonstrata ab Al-
corano. Inuenientq; quod Moysi lex & prophe-
tae ipsum testantur, et nullam euangelij contrarie-
tatem, sed potius complementum & perfectionem
omnium aliarum scripturarum. Inuenient quoq; in
euangelio stilum non metricum uel rhythmicum,
sed simplicem & comunem, non quidem propter
simplicitatem scribentium, sed propter utilitatem
legentium, ut ab omni simplici & idiota conue-
nienter intelligi posset. Modum non habet assenta-
torium, neq; turpia uel desueta nomina, sed com-
munia & honestissima. E. bulam autem omnino
nullam continet euangelium: & si quasdam aliquan-
do parabolas apponit, ex ipsa uerbi consequentia
manifeste ostenditur, quod parabolice loquitur.
Conuenit autem in sententijs, non solum cum alijs
sacris scripturis, sicut dictum est, sed etiam cum
philosophis, qui de uirtutibus & de extremo ho-
minum sine demonstratiue uel rationabiliter tra-
ctauerunt. Addit etiam quaedam excelsissima, ad
quae naturalis humana ratio non potest perueni-

re. Et nequaquam aliquid dicit, cui quis demon-
stratiue posset instare, quia cum demonstratio con-
tineat uerum, nihil potest esse ei contrarium nisi
falsum. Speculationibus autem diligenter, nulla con-
tradictio in euangelijs continetur. Quare non so-
lum unum Euangelium cum seipso conuenit, sed
etiam quatuor inter se, in omnibus necessarijs cir-
ca fidem, simpliciter conueniunt: id est, de incar-
natione, doctrina, passione, resurrectione, ascen-
sione Christi, & spiritus sancti missione: & si qua-
tuor euangelia in diuersis locis & diuersis lin-
guis, necnon a diuersis auctoribus a principio con-
scripta sunt, ut ante dictum est. Quidam tamē sim-
pliciores existimauerunt, in euangelio esse contrarie-
tatem, propterea quod illud quod in alio euangelio conti-
netur, in alio euangelio non continetur. Hoc autem non
est contradictio, sed potius dispensatio dei, quasi in-
spirante spiritus sancto, ut quod ab uno Euangelista
praetermissum est, alter dicat: quod autem ab uno
Euangelista scriptum est, nullus aliorum trium
negauit, uel contrarium aliquid dixit. Sed hi qua-
tuor non omnia opera, uel uerba Christi conscri-
pserunt, sed solum quae ad salutem sunt magis ne-
cessaria. Quomodo autem doctrina Christiana
perfecte miraculis sit confirmata, in septimo ca-
pitulo manifeste ante demonstratum est: quare
non oportet amplius in eis uersari. Nulla au-
tem est in mundo doctrina, uel lex, quae sic ratio-
nabilis existat & perfecta sicut Euangelica, quae
omnes passionis radicibus auellit. Non solum in-
ordinatam actionem & exterius uerbum prohi-
bet, sed & inordinatum animi motum, uel intrin-
secum affectum, sicut concupiscentiam, iram in-
ordinatam, & similia, ex quibus omnia mala ex-
teriora sequuntur. Plantauitq; & conseruauit
omnia bona in mandato perfectissime dilectio-
nis, Dei uidelicet & proximi. Habita enim ami-
cicia & charitate perfecta, quae propria bona
cum alijs communicare cogit, non est necessa-
rium iniustitiam querere, quae nos inducit ad re-
stituendum aliena. Item continet Euangelium na-
turalissimum & propriissimum mandatum,
Quaecunque uultis ut faciant uobis homines, &
uos facite similiter eis. Quo solo habito non est
necessarium aliud praecipuum, respectu proximi.
Non solum etiam ueritatem continet Euan-
gelium, sed, sicut credunt Christiani Doctores,
si unum solum mendacium in Euangelio inue-
niretur, totum Euangelium merito suspectum
haberetur, sicut superius determinatum est in no-
no Capitulo. Violentiam autem nullam permit-
tit Euangelium, quinimmo & ipsam uiolentiam
& iniuriam patienter oportere ferre ait, dicens:
Si quis te alapis percuferit ad dexteram genam,
uerte et alteram: et si quis a te capiat pallium, ne pro-
hibeas

Nulla contra-
dictio in eu-
angelijs

Christi opera
& dicta non
omnia in eu-
angelis scri-
pta

Euangelij
gus patet

Mendacij &
uiolentiae ex-
ceptis euangelij

Mat. 9

Luc 6. hibeas eum, sed da etiam tunicam. Docet etiam pro illata iniuria & odio, beneficium et dilectionem reddere dicens: Diligite inimicos uestros, Benefacite odio habentibus uos, & orate pro malignantibus. & his qui uos persequuntur. Non tamen hoc aduersatur, si quidam Christianorum iniqui non seruant hęc omnia. Non enim iniquorum peruersio prohibet sanctissimę legis perfectionem & ueritatem. Bene ordinatissima autem est euangelij doctrina, sicut ante demonstratū est decimo in capitulo, et tēporis ordine, et loci, et doctrinę, et materię. Incipit enim ab incarnatione Christi, determinans quę ad natiuitatem huius sunt conuenientia. Et post natiuitatem conuenienti tempore ostendit doctrinam & sapientiam eius. Et post hęc, & potentiam et miracula & deinceps passionem & mortem, ultimo autem resurrectionem, & in caelos ascensionem. Sanę nullū malū potest inueniri in doctrina tantę perfectionis, etsi instabiles & indocti dicant, blasphemias quasdam in euangelio contineri, sicut de incarnatione Christi et passione, item de trinitatis mysterio: de quib. ut ante dictum est, scriptum est in Alcorano, quod ipsi reprobant quę non intelligunt. Certissima uero est lex Euangelica, quia certissime scitur quo tempore, quo loco, a quibus hominibus conscripta est Euangelica doctrina. Certissimum etiam est, quod conuenientissime & facillime intelligibilis est, quia credenda preponuntur per reuelationē dei, & non inuestiganda per rationē, ut simpliciores ad eam facile accedere possint. Item oportet scire quod nihil est in euangelio, quod non possibile sit a nobis intelligi, qui fidei lumine sumus adiuti. Et licet in se certissima, tamē non ab omnib. intelligitur, sed ab humilibus solum, & humilib. corde. Superbi autē & carnales non possunt hanc intelligere: quorum intellectus sic se habet ad eam, sicut uestertionis oculus ad solem. Sacri autem Christianę fidei doctores, non tanquam uestertiones in nocte uolant, sed attentis oculis tanquam aquile, ueritatis radios in seipsis contemplantur: alijs autem ignorantibus & rationem querentibus, proprię interpretantur fidei & ueritatis mysteria. Et non dicunt eis, sic in Alcorano in capitulo Ionę, & in capitulo Elcaphe rim, quod conueniens est Saracenos dicere alijs nationib. quę non credunt, & contradicunt Alcorano: Mihi mea fides, & uobis uestra. Sed sunt parati ad rephensionem cuiusquam poscenti rationem de fide, & spe, quę in eis est. Hoc autem est propriū sapiētis rationē et causam sui operis reddere. Aliter enim quilibet fatuus posset legem condere, et concludere quicquid uellet, & dicere nihil oportet contrarium credere his quę ab eo posita sunt.

Euangelicę doctrinę ordo.

Certitudo E. uangelij, & facilitas.

Sapiētis proprium.

DE SARACENORVM RE- sponione ad prædicta. Cap. XVII.

A hæc autem conantur respondere quidam superstitiosi & contentiosi Saraceni, dicentes: Non dicimus quod euangelium non sit à DEO, cum Alcoranum hoc manifeste testetur, neq; dicimus imperfectum esse, cum à deo sit, sed tam ardua & perfecta continet Euangelium, ut non sufficiat mundus ea perficere. Quis enim deum ex toto corde, et proximū sicut seipsum potest diligere? Quis potest pro persequenti bus et calumniantibus orare? Quis ex toto corde & nefacere malefacientibus? Et alia quędā perfecta mandat euangelium. Quoniam igitur non erat lex quę potuisset seruari, prouidit mundo deus per legem salutis, et leuia fecit mandata, & dedit mundo Alcoranum, quod minime continet difficilia hæc, sed facile est ad saluandum homines per ipsum. Unde dicūt, Alcoranum magis esse commune, & ualde sufficere ad salutem mūdo. Et propter hoc uocant Alcoranū antonomice, legem salutis. Dicunt igitur quod Alcoranū successit quasi loco euangelij, & quicquid boni erat in euangelio, totū est in Alcorano, & quod iam non est opus euangelio. Sed hoc manifestū continet mendacium. Nō enim possibile est dicere, ad tempus datū esse euangelium, utputa usq; ad Alcoranū, & post hæc Alcoranum ei successisse ad salutem hominū. cum Alcoranū manifeste testetur, quod in euangelio est deductio & salus. Præterea nō potest dici, quod postquā dedit euangelium, aduertit quod mundus nō poterit ipsum seruare, & correxit stilū, et tēperauit præceptū, ut deus facta nostra putet ab euentu. Sciebat enim deus a principio, & quod euangelium continet, et quid homines ferre possunt. Præterea et ipsum Alcoranū dicit, quod nihil sunt Saraceni, nisi adimpleant euangelium, & legē Moysi, ut superius dictum est. Christiani autē solū Euangelium adimplere debent. Itē quomodo posset euangelium perfectū dici si non posset secundū uires ab hominib. seruari? Itē, si perfectū est euangelium, & salutē necessaria cōtinet: quid obstat, si quędā alta cōsilia cōtinet, quę magnę perfectiōis existūt: hæc tamē nō dicit necessaria esse ad salutē. Itē, quantū quęq; lex magis remissibilis est, tantū est per se minus mercede digna. Si igitur Alcoranū est remissibilis quā euangelium, nō ergo similiter est ad salutē efficac. Nō enim dedit deus legē minoris efficacię, & ad salutem laboriosorem. Et constat in Alcorano, quod & per ipsum Alcoranum demones saluari possunt, ut superius manifestum fuit in 7. Cap. qui non possunt saluari per euangelium. Est igitur Alcoranum magis salutare quā euangelium, ergo, et laboriosius et difficilius. Item, si Alcoranū facilius lex est, et periculosior, maiore re-

Euangelij præceptorū perfectio.

Obiectionis Saracenorū confutatio.

Dæmones saluari posse, Alcoranū testamōio.

Saracenos nō
seruare Alco-
rapi legem.

Alcoranum
difficile.

prehensione dignum erit eam non obseruari. Sed Saraceni eam nō seruant: periculosius igitur peccant. Quod autem eam non seruant, nec complent, manifestum est. Bibunt enim uinum, et inebriantur, comedūtq; illicita apud eos: non seruant ieiunium, neq; orationem, neq; expendunt iuxta eorum facultatem, et alia multa quę melius scit qui in conuersatione inter eos experientiam horum capit. Siue facilem hanc dicunt, siue difficilem, periculum non euadunt. Sed in ueritate, Mahometus conatus est quidem facilem legem dare, non tamen permissum est sic calamū tēperare, quin difficilia multa interseruerit. Cōtinet enim lex illa difficultatem multam ad eam intelligendam. Dicitur enim in Alcorano, quod a solo deo intelligitur. Hoc autem quomodo sit irrationabile, manifestum fuit in octauo capitulo. Item cōtinet etiam difficultatem ad credendum. Dicit enim, uirginem Mariam peperisse Iesum, et deum

habere uerbum et spiritum sanctū, quę necessaria sunt ad nostram fidem, & tamen miraculis confirmata. Item difficilis est propter opera adimpleri, sicut circuncidi, & non bibere uinum, et cauere ebrietatem per ciceram, & alia quę sunt de ieiunio et oratione, et de collatione cuiuslibet secundum facultatem sibi datam a deo, & multa alia, quę pauci Saracenorum seruant. Sicut igitur fuit mundo necessarium, quod alleuiarentur pręcepta euangelij, & daretur Alcoranum leuius: ita posset dici ab aliquo, quod esset necessarium ut daretur alia lex leuior, quę posset ab hominibus obseruari, et tam euangelium quam Alcoranum delerentur. Vel si pauci saluarentur, esset culpa Dei, qui talem legem dedit quam homines seruare non possent. Quod si hoc est in conueniens, standum est in primo, scilicet quod euangelij sit lex a deo, sanctissima pariter et obseruabilis mundo, & quę uires hominum non excedit.

CHRISTIANÆ FIDEI CONFESSIO FACTA SARACENIS, INCERTO AVTORE.

Siue Richardus Florentinus, quod stylus & alię quaedam circumstantię subindicāt, siue alius hanc fidei Christianę exomologesin fecit: pia certe est, & spiritum apostolicum redolet. Exhibet autem formam profitendi catholicam & orthodoxam Christi religionem citra petulantiam & maledicta: rursumq; sine omni furo figuratę potius abnegationis, quam confessionis. Quod si ardentibus uotis a patre meisis impetrarem aliquos eiusmodi operarios, qui peritia diuinarum scripturarum instructi, & amore diuino inflammati adirent nationes alienas a Christo, ut ille uir eximius Aegyptum adijt, didicisset que linguam Arabicam, & doctrinam istius sectę propius inspexit, mox inde Christianam fidem exposuisset, & eorum dogmata refellit, seruata Christiana moderatione, uideremus breui fructus copiosos in horrea domini Dei nostri colligi.

Nostales, etc. Christianę fidei professores, a longinquis partibus uenientes, existentesq; gratia Dei sanę mētis: Hodie in nomine sanctissimę trinitatis, patris et filij, et spiritus sancti, unius summi et omnipotentis dei, creatoris et gubernatoris uniuersorū, pura et syncera intentione, & nulla humana passione moti, coram tua et tuorū terrena et trāsitoria potestate nos humiliter presentamus, ad duo firmiter et constanter faciendū. Primō quidem ad profitendū nomen Domini nostri Iesu Christi, eiusq; syncerę et immaculatę fidei dei, atq; sancti euāgelij ueritatē. Secundō ad annunciantū uobis uia, extra quam salui esse non potestis. Ad primū cogit nos diuinus honor atq; amor. Etenim in lege diuina scriptū est: Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex mente tua. Quę quidē dilectio ad diuinū pertinet honorē et amorē, qui quidē honor et amor in libera tandē, spontanea et uoluntaria co-

Duo aguntur
in hac oratione.

ram hominibus confessione ostenditur, et declaratur. Vnde et Dominus Iesus in euangelio suo ait: Omnis qui confitebitur me corā hominibus, cōfitebor et ego eū corā patre meo, qui est in cœlis: & qui erubuerit me, et meos sermones, hūc filius hominis erubescet in maiestate sua, et patris, et sanctorū angelorū. Ad secundū incitat nos zelus et amor fraternus. Vnde et superiori mādato et dilectione dei immediate adiungitur pręceptū de dilectione proximi, cū dicitur: Diliges Dominū Deū tuū, etc. Subiungitur et statim: Et proximi tuū sicut te ipsum. Id est, ad eundē finē, ad eandē salutē et felicitatē, ad quā te ipsum diligis et dirigis, diligas et proximi tuū, et eandē ei procures salutē. Notum itaq; sit uobis dilectissimi, nos esse homines a piuribus annis diuino cultui dedicatos, licet indignos et peccatores, plantatosq; in domino domini ad meditandū in lege ipsius die ac nocte. In cuius diligētē meditationē et perscrutationē uerissime didicimus, qđ fides ecclesię catholicę christianorū, cuius nos sumus professores, est uerissima, nullā in se cōtinens falsitatē aut mendaciū.

Et

Et Euangelium Christi est lex domini immaculata, conuertens animas: testimonium domini fidele, sapientiam prestans paruulis. Iusticiae domini rectae, latificantes corda: praecipuum domini lucidum, illuminans oculos, utpote ab ipso Deo patre per uerbum suum, per sapientiam suam, per ipsum unigenitum suum filium, per quem uniuersam ex nihilo produxit creaturam, dictata à patriarchis multis, praesignata à prophetis, praedicta uarijs enigmatibus et figuris, multis antea saeculis apud utrumque populum Dei, scilicet qui Iudeorum dicebatur, et gentilem, praefigurata. Et tandem per ipsam diuinam sapientiam humanatam mundo tradita, et manifestata, mirabilibus signis et portentis confirmata, ab apostolis praedicata: ipsius legis latoris Iesu Christi, ipsorumque suorum Apostolorum, innumerabilium subsequentiū martyrum sanguine consecrata: sanctorum Christi confessorum et doctorum uerbis et exemplis multipliciter et mirabiliter declarata: sanctorum uiduuarum et uirginum diuina potius quam humana continentia et puritate uirginali decorata: ipsorum poenitentia mirabili purgatione super niuem dealbata. In qua omnem humanum intellectum excedentia praedicantur, uoluptates carnis cobibentur: omnia quae in mundo sunt, contentiū docentur: et inuisibilia, immaterialia, spiritalia, et aeterna, non qualia caro et sanguis persuadent, promittuntur. Sed ut cum Alcorano concludamus, in qua est directio et lux et ueritas manifesta. Quantum igitur ad primum, tota mentis nostrae deuotione toto cordis nostri desiderio et seruore praedicamus, et confitemur nomen domini nostri IESU Christi, quod est super omne nomen: ita ut in nomine Iesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, et infernorum: et omnes lingua confiteatur, quia dominus Iesus in gloria Dei patris. Ipsam etiam quae de ipso est fide, unusquisque nostrum sic cum ecclesia catholica summa cum deuotione profitemur: Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem caeli et terrae: et in Iesum Christum filium eius unicum dominum nostrum: qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria uirgine: passus sub Pontio Pilato: crucifixus, mortuus, et sepultus. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. Ascendit ad caelos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. inde uenturus est iudicare uiuos et mortuos. Credo in spiritum sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum: carnis resurrectionem ad uitam aeternam, amen. Credimus etiam, quicquid cum his credit sancta mater Ecclesia: siue ad ministerium fidei, siue ad diuina praecipua, siue ad sacramenta quibus regenera-

Symololum.

mur ad uitam, siue ad Euangelicam quocumque modo pertineat legē. Quantum ad secundum annunciamus, praedicamus, et firmiter profitemur quod Dominus noster Iesus Christus uere filius Dei, uerus deus et uerus homo, est uia per quam itur ad salutem ueram, et in caelum ascenditur, ipso in euangelio dicente: Ego sum uia, ueritas, et uita. Via uidelicet, qua dirigimur ne erremus: ueritas, qua illuminamur, ne decipiamur: uita qua uiuificamur, ne deficiamus à termino. Vnde quicumque non est in hac uia, errat: quicumque hanc non aspicit ueritatem, in tenebris est: qui hac non uiuificatur uita, mortuus est. Vnde et magnus quidam Euangelicæ legis eximius praedicator clamat, loquens, de nomine Iesu: Non est aliud nomen datū sub caelo, in quo oportet nos saluos fieri. Hæc est igitur uia, à qua si quis declinat ad dexteram uel ad sinistram, errat, nec pertinet ad terminum salutis, et felicitatis aeternae. Hæc est uia, quam lex nostra euangelica ostendit, et demonstrat. Et ut aliquid summarie et salubriter proferamus: Hæc lex nostra euangelica ostendit praedictā uiam in tribus. Primò, qualiter hæc uia uiuificamus et cognoscimus, et hoc per fidem. Secundo, qualiter in illa uia ponamur et statuamur, et hoc per sacramenta. Tertiò, qualiter iam in ipsa positi dirigamur ne ipsam deseramus, et terminū salutis et felicitatis attingamus, et hoc per precepta et uirtutes. Quicumque igitur uult saluus esse, ante omnia opus est ei ut teneat catholicam fidem, scilicet ecclesiae catholicae Christianorum, prout ipsi ecclesiae per euangelium traditur ad hoc ut illuminetur, et uideat, atque cognoscat hanc uiam extra quam non est salus. Deinde ut sacramenta, ecclesiae reuerenter suscipiat, ut ponatur in uia per quam necesse est ad salutem ambulare. Tandem ut possit terminum salutis et felicitatis secure attingere, opus est ut obseruet euangelica precepta et diuina: et secundum uirtutes theologicas pariter et morales suam uitam ordinet, et operetur. Oportet ergo, dilectissimi, pro uestra salute tam de deo quam de supradicta uia, quae Christus est, et plus sentire, quam in uestro Alcorano habeatis, in quo licet tam de Deo quam de ipso domino nostro Iesu Christo multa uera et praecleara quae et nos confitemur, habeatis: tamen quia non eadem, ut ipsa ueritas in euangelio manifestauit, nec sufficienter: ideo ipsa lex Alcorani non sufficit ad salutem. Tradit enim ipse Alcoranus de deo, quod unus sit, et incorporeus, immaterialis, inuisibilis, incomprehensibilis cui nec particeps nec socius est, in eius manu uita et mors: ipse super omnia potens, super omnia benedictus: ipse creator, gubernator et iustificator animarum, et multa alia quae certe et nos credimus et praedicamus. Sed in hoc quod negat deum patrem,

Pet. Acton 4

Euangelium tri-
pliciter uiam
Christum mō-
strat.

Ecclesiae fides

Alcoran qua-
renus auariens
dus.

trem, non carnaliter ex foemina cum spiritu sit, sed ex substantia sua intellectualiter ab aeterno co aeternum sibi genuisse filium, & produxisse spiritum sanctum, miserabiliter errat, & deficit a ueritate Euangelij: quod firmiter docet, unum esse Deum in substantia & natura, & trinum in personis, scilicet patrem & filium & spiritum sanctum. Nec filium aut spiritum sanctum esse participem, aut socium Deo, cum utrumque non participatione aut societate, sed substantialiter et naturaliter sit Deus, eandem cum Deo patre indiuisam & impartitam habentes deitatis naturam. Quam incomprehensibilem deitatis altitudinem nemo cognosceret, nisi primo per humilitatem Euangelio crediderit. Vnde & quidam antiquorum prophetarum ait, Nisi credideritis, non intelligitis. Et dominus noster ipse in Euangelio loquens ad patrem ait: Confiteor tibi pater domine caeli & terrae, qui abscondisti haec sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Multa insuper uera, praecleara & magnifica tradit de ipso domino nostro Iesu Christo Alchoranus: ut pote, quod dominus noster Iesu Christus est filius Mariae uirginis, omnium mulierum optima: quod sit dei nuntius, suusque spiritus, uerbum coelitus missum Mariae: uir optimus, sapiens, propheta, qui caecum natum neque leprosum curauit, mortuos suscitauit, quod cum uirtute diuina uenerit, quod librum legisferum attulerit, omnique magisterij peritiam, quod testamentum ac euangelium mandatumque filiis Israel edocuerit, uetus Testamentum confirmauerit, & quaedam prius prohibita licitis annumerauerit. Haec utique & plura alia praecclare dicta in Alchorano de domino nostro Iesu Christo & nos credimus, & cum omni ueneratione suscipimus. Sed quia non eadem intentione qua in Euangelio dicuntur, & plurima, & maiora praedictis omittuntur, & negantur de ipso: ideo liber Alchorani non solum non sufficit ad salutem, sed omnino est contra salutem. Praedicta igitur de Christo in Alchorano posita, necesse est & aliter intelligere, & ultra ea alia maiora & altiora de Christo credere. Oportet enim credere, quod Christus non solum est Mariae uirginis, sed etiam Dei unigenitus filius, consubstantialis & coequalis per omnia Deo patri ab aeterno, & sine tempore ac initio, ut Dei uerbum, ut sapientia, ut uirtus, genitus, per quem omnia facta. Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de caelis, & incarnatus de spiritu sancto, ex Maria uirgine, & homo factus sit. Quod etiam crucifixus, mortuus & sepultus uere, & in propria persona fuerit. Quod a mortuis tertia die resurrexerit, ascenderitque in caelum propria uirtute, ut

Elias.

Quis sit Christus.

deus, unde uenerat, non ut creatura tractus, ut Alchoranus uester fingit. Sed etiam nunc ad dexteram patris. Quod tandem in fine seculi uenturus sit cum gloria, iudicare uiuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Oportet igitur credere, quod Christus sit uerus Deus & uerus homo, saluator & redemptor mundi, sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, agnusque immaculatus, qui tollit peccata mundi: habens clauis regni caelorum, & omnem in caelo & in terra potestatem. Cuius potestas aeterna est, & regnum eius incorruptibile. Quod regnet in aeternum, et regni eius non erit finis. Quod Christus sit ille, in quo benedicendae erant omnes gentes, de quo promissio facta est Abrahae in Isaac filio liberae, & non in Ismahele filio ancillae, teste scriptura: Eijce ancillam et filium eius, quia in Isaac erit tibi semen. Quod ipse sit ille Messias, et propheta magnus de quo Moyses & prophetae scripserunt in lege. Quem Abraham summo desiderio expectauit, ut uideret: & tandem uidit, & gauisus est. Qui a prophetis nominatur angelus testamenti, Emanuel, Saluator, Consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Haec & multa alia tradit Euangelium de uia salutis, quae Christus est, ut eam uideamus, & cognoscamus per fidem. Verum quia modicum proficit cognoscere & uidere uiam salutis, nisi in ea homo sit, & ponatur in ea: ideo ultra fidem, necessaria sunt Euangelica sacramenta. Inter quae primum, & in noua aliorum est sanctum baptisma: de quo ait Dominus in Euangelio Ioannis ad Nicodemum: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et post resurrectionem suam ascendens in caelum, tradens huius sacramenti formam, inquit discipulis: Euntes igitur, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, et filij, et spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quaecumque mandauimus uobis. Et iterum: Euntes in mundum uniuersum, praedicate euangelium omni creaturae: Qui crediderit, et baptizatus fuerit, saluus erit. Est igitur hoc sacramentum, quo regeneramur ad uitam, necessariam ad salutem: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua, et spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quum igitur Alchoranus prohibeat omnino hanc baptizati regenerationem, non aperit, sed potius claudit regnum Dei, his qui eum sequuntur. Necesse est ergo, ut qui uult saluus esse, & introire in regnum Dei, quod ultra fidem reclam & orthodoxam in nomine sanctissimae trinitatis, scilicet patris, & filij, & spiritus sancti baptizetur: deinde cibetur cibo caelesti, scilicet corpore & sanguine Domini nostri Iesu CHRISTI, ipso dicente in

Sacramenta

Baptismus

Eucharistia

Euan.

Euangelio: Qui non manducat meam carnem & non bibit meum sanguinem, non habet uitam eternam. alijsque iuxta exigentiam imbuatur eclesiasticis sacramentis. Vltimus, quia frustra est, quoad salutem, fieri et esse Christiani nomine, & operibus stare in uia, & non dirigere suos gressus in terminum: ideo ut perfectissima lex secundum Euangelium, non solum ostendit nobis uiam per fidem, ponitque non in eadem per sacramenta, sed etiam recte & faciliter dirigit nos in terminum: recte quidem, per praecepta & uirtutes: faciliter autem, per consilia. Nulla etenim est, aut unquam fuit lex, quae tam radicatus extirparet uitia, tam profunde insereret uirtutes, tam ardue diuina exequeretur mandata, tam suauiter ad implendum perfectionis consilia demulceret, sicut est Euangelica lex, quae omnem perfectionis uiam continet, & ostendit. Quae enim lex unquam fuit, quae tam pie, tam deuote, tam magis honorare, sabbata et festiuitates sanctificare, parentes amare, proximos diligere, ad imaginem Dei homines factos non occidere: pudicitia seruata in omnibus, non solummodo non moechari, sed nec fornicari, aut polui quoquo modo: non furtum facere: non latrocinari, non alijs opprimere proximum: non contra ipsum falsum testimonium dicere. & quod amplius est, non scandalizare ipsum, nec ei irasci: non concupiscere uxorem ipsius, non ancillam, non rem aliam quamcunque in saeculo. Et non solum haec, sed etiam quod carnalibus hominibus uidetur impossibile: Diligere inimicos, benefacere odientibus, orare pro persecuentibus, & calumniantibus nos. Et ut ad uirtutes ueniamus, ipsa humilitate et mansuetudine superbiam deijcit, benignitate inuidiam uincit, magnificentia & largitate auariciam superat, temperantia & sobrietate gulam mitigat, patientia iram extinguit, sollicitudine & diligentia acediam enervat, castimonia uero & pudicitia non solum luxuriam & omnem impetum libidinis resrenat, uerum multos & plurimos ueluti ipsos caelestes et incorporeos spiritus reddat impassibiles omnino. Quid plura? ipsa auertit uisum, ne uideat uanitatem: claudit auditum, ne inuitalia & scurrilia audiat: prohibet gustum, ne illicita concupiscat: temperat odoratum, ne ad inanes & mortiferas dilabatur suauitates: refrenat & retrahit tactum, ne prohibita quoquo modo tangat, aut amplectatur. Ipsa cogitationes immundas purgat, delectationes noxias fugat, consensum ad illicita omnino prohibet, linguam cohibet, sermones ordinat, mores componit, opera dirigit, omnia quae agenda sunt restaurat, et ut uno sermone omnia complectamur, ipsa docet

Præcepta de officijs.

Virtutes.

Deum timere, & ipsum toto corde diligere, ipsi adherere, & ab ipso nunquam in aeternum separari: quod est summa felicitas, et immensa iocunditas, hic inchoata, utcunque possibile per speciem, quae tandem in alia uita per rei euentia complebitur & perficitur ex integro. Quae felicitas & iocunditas est finis et terminus uiae, per quam lex euangelica suos sectores ducit, & dirigit, modo ut dictum est. Qui quidem finis & terminus, quod salutem & felicitatem dicimus, licet sicut incomprehensibilis, ita & inexplicabilis sit, dicente Esaiâ propheta, Oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, bonum scilicet quod Deus preparauit diligentibus se: nihilominus ut nos mortales possumus, aliquid et breuiter dicimus de ipso, ut ex ipsa auiditate praemij, animi nostri non abhorreant arduitatem itineris. Etenim felicitas, quam lex Euangelica promittit Christianis, non consistit in possessione bonorum terrenorum, non in esu omnigenorum carniū & fructuum, non in potu uini, mellis & lactis, non in suauitate fontium aquarum currentium, riuulorum scilicet & fontium: non in amplexu & luxu carnali, pulcherrimarum mulierum & uirginum: non in ceteris, ad quae carnalis concupiscentia & mortalis sex instigat, cuiusmodi paradysum uobis uester promittit Alchoranus. Sed felicitas nostra Christianorum, quam uitam aeternam dicimus, consistit substantialiter quidem & essentialiter per se, & absque quocumque creato medio in uisione ipsius diuinae essentiae & naturae. Vnde Dominus noster in Euangelio ait: Haec est uita aeterna, ut cognoscat te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Et quia tale uisum erit in uidente per amorem, qui transformat amantem in amatum, ad ipsam uisionem sequitur transformatio quaedam & tensio, qua amans deiformis efficitur, & tenebit amatum: immo & unum erit in reliquo, dicente domino, Qui manet in me, et ego in eo, quia deus charitas est: et qui manet in charitate, in deo manet, et deus in eo: quia ad unionem summam conuenientis, sequitur dilectio summa. Ad illam diuinam et aeternam uisionem, sequitur inenarrabilis dulcedo et suauitas, quae proprio nomine fruitionem dicimus. Et talis, qualis nec mens cogitare, nec lingua uallet exprimere mortalium. Quam admirans Dauid Propheta in spiritu clamabat, dicens: O quam magna multitudo dulcedinis tuae Domine, quam abscondisti timentibus te? Praeter praedictam diuinam uisionis beatitudinem, qua anima nostra ex integro felicitabitur. Habebimus & in corpore felicitatem suo modo. Etenim corpora beatum erunt immortalia, incorruptibilia, et omnino impassibilia, subtilia denique

Summa felicitas.

Finis, summumque bonum, aut terminus.

In quo uita aeterna, seu felicitas.

& agibilia, & plusquam sol modò sit, splendida
 & resplendentia. Non comedent, neque bibent ibi
 corporaliter, diuinæ uisionis ineffabili satieta-
 te repleti. Similiter neq. nubent, neq. nubentur,
 sed erunt sicut angeli Dei. dicente Domino no-
 stro Iesu Christo in Euangelio: In resurrectione
 enim neq. nubent, neque enim ultra mori pote-
 runt: sed sunt sicut angeli Dei in cælo, & fi-
 lij sunt Dei. Et iterum: Tunc fulgebunt iusti, si-
 cut sol in regno patris eorum. Et sicut de socie-
 tate, ita & de conditione ipsorum, quo ad huius-
 modi actus corporeos gaudebunt. Quia nullum
 erit ibi cibi desiderium, nulla ibi exardescet li-
 bido, nullæ reliquæ passionēs, quales modo pati-
 mur corporis. Non lachrymæ, non luctus, non
 clamor, non deniq. ullus dolor, non ægri-
 tudines, non imbecillitates, non paupertatis metus. Ne-
 mo ibi lædetur, neq. irascetur, nemo inuidebit
 proximo. Nulla pulsabit honoris, aut potesta-
 tis ambitio. Nulla erit tunc discordia, sed cuncta
 consona. Nullus erit ibi diaboli metus: insidie &
 monum nullæ: timor gehennæ procul: tranquil-
 la erunt omnia, & cum æterna securitate iugis
 splendor. Vere degenerat, qui huius uitæ amore
 non capitur, in qua diuitiæ & deliciæ & gaudia
 sic inchoantur, ut finire non possint. Cuius qui
 amator esse noluerit, & presentem, & perdet ui-
 tam temporalem, & hac æternam de qua loqui-
 tur non inueniet. atq. à morte æterna capietur.
 Huius æternæ uitæ, & æternæ felicitatis, olim
 magnus Paulus noster, Iesu Christi desiderio tra-
 ctus, de exilio uitæ præsentis conquerens, sic cla-
 mabat: O infelix homo, quis me liberabit de cor-
 pore mortis huius? Viuo ego iam, non ego, uiuit
 autem in me Christus. Cupio dissolui, et esse cum
 Christo. Abscondita enim est mortalibus illa ui-
 ta: quia quam diu sumus in mundo, peregrina-
 mur à Domino. Sed tunc reuelabitur, et manife-
 stabitur, cum Dominus Iesus cœperit pro terre-
 nis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro
 modicis magna præstare, et adducere secum san-
 ctos in uisione paternæ gloriæ, & facere secum
 in cœlestibus confidere, sui que immortalitatem
 largiri, ad quam sui sanguinis uiuificatione eos
 reparauit. O quam gloriosa dicta sunt de te, ciui-
 tas dei. O quam dilecta tabernacula Domine uir-
 tutum, concupiscit & deficit anima mea in atria
 Domini. Dicebat propheta, Cor meum & caro
 mea exultauerunt in Deum uiuum. Talis profe-

cto est felicitas Christianorū: talis spes nostra: ta-
 lis sancti Euangelij finis & terminus. Non qua-
 lem caro & sanguis promittit nobis, sed qualem
 habent cœlestes et angelici spiritus. Pro quo ob-
 tinendo, non mirum si priores nostri patres igne
 charitatis accensi, uaria & innumera pertulere
 alacriter & gaudenter tormenta: si parentibus, si
 uxoribus, si liberis, si denique diuitijs, delectatio-
 nibus carnis, cæterisq. huius sæculi bonis spon-
 te renuntiabant, ut ad hanc & uelocius & secu-
 rius atq. liberius pertingerent. Et quia charitas
 Christi (quæ quantum in ea est, uult omnes ho-
 mines saluos fieri, et ad agnitionem ueritatis per-
 uenire) coegit nos, ut dimissis omnibus uitæ præ-
 sentis commodis, à longinquis partibus, & cum
 magnis laboribus usq. ad uos ueniremus, profite-
 remurque, et annuntiaremus quæ professi sumus,
 & annunciauimus. Ideo rogamus uos, & obse-
 cramus in eo, qui nos omnes ad sui imaginem, ra-
 tionales & intellectuales creauit, ut patienter
 his in scriptis suscipiatis, quæ annunciauimus: &
 ut rationales, ad imaginem & similitudinem dei
 creati, scripta nostra cum ratione discutiatis.
 Et si quid rationi consonum reperietis, illud ut
 rationales suscipite. Si quid uero aliter uobis ui-
 deatur esse nunciatum, ecce paratos nos offeri-
 mus, etiam quousque reddatius spiritum ad Deū,
 qui fecit illum, in illius auxilio & uirtute, qui dē-
 xit, Dum steteritis ante reges & præsidēs, nolite
 cogitare, quomodo aut quid loquamini. dabi-
 tur enim uobis in illa hora quid loquamini. Ad
 ostendendum, quod omnia quæ scripsimus, san-
 cto euangelio & rationi sunt consona. Si autem
 nec prædicta cum ratione discutere, nec nos ul-
 terius audire, ordine & circumstantijs seruatis
 debitis, uolueritis: excusamus nos coram Deo &
 omnibus angelis & sanctis suis, & inuocamus in
 testes cœlum & terram, & omnem creaturam,
 quod iuxta posse circa salutem uestram fecimus,
 quod facere potuimus: ponentes animas nostras
 pro uestra salute, & charitate. iuxta Euange-
 lium, quod dicit: Maiorem charitatem nemo ha-
 bet, quam ut animam suam ponat quis pro ami-
 cis suis. & pro laude Domini nostri Iesu
 CHRISTI, qui est DEVS
 benedictus in sæcula,
 Amen.

FINIS.

IOANNIS CANTACVZENI CON-

STANTINOPOLITANI REGIS, CONTRA SECTAM

Mahometicam, Christiana et orthodoxa assertio, Græcè ante annos ferme ducentos
conscripta, ac nuper Latinitate donata, per Rodolphū Gualtherū Tigurinū.

ARGVMENTVM.

ACHAE MEMIDES quidam uirilem ætatem iam ingressus, homo non ignobilis, & fortunæ splen dida, docendi munus administrabat. Nam & ipse quum patriæ legis, & omnium quæ ad hanc pertinent, æmulus esset, Mahometem & legem illius magnæ omnino æstimationis esse persuadere uidebatur. Hic ueræ pietatis iubare ex- cepto, quum patriam superstitionem condemnauisset, Deum uerum agnoscit. Ob hoc ue- ro omnibus bonis suis spoliatus, ad pijsimum Romanorū regem, qui tunc Ioannes Can- tacuzenus erat, confugit: quo etiam amice usus est. Cum uero Deus regem ad uitam philo- sophiæ Christianæ studiosiorem uocaret, ipse etiam inter regis comites assumptus, unā cum eo uitæ Monastica inauguratus, mutato nomine Meletius dicitur. Familiaris regis colloquio tum non parum adiutus est, cum hic nimirum illius informaret animū, & in religione Chri- stiana institueret. Cæterum hæc humani generis hostem æquo animo ferre, non erat facile. Perfam itaq; quendam armat contra Meletium, cui persuadet ut literis dolosis & uersutis il- lum aggrediatur, & impellat ut ueritatem mendacio permutans, ad pristinam religionem re- deat. Meletius autem quamuis cupidissimus esset huiusmodi semetipsum scriptis oppone- re, dicendi tamen facultate destitutus, ad regem confugit, cui literas offert, & auxilium in im- minenti concertatione ab illo postulat. Rex itaq; cum uiri institutū approbauisset, certamen suscipiens, Meletio simul & ueritati linguam ceu mutuo dat. Oratio autem, cuius argumen- tum erat, epistolam cuius supra meminimus reuincere, cōtra Saracenorum hæresim progred- itur, defendens quidem Christianorū dogmata, obiter uero singulas Saracenæ hæresis par- tes percurrens: tum quatuor sermonibus ostendit, hanc nec ueritati nec sibi ipsi cōsentaneā, utpote quæ ipsa sibi multis in locis non satis conueniat. Quod autem Mosis simul, prophe- tarum & euangelij testimonijs Christianæ religionis mysterium demōstrat, nemini mirum uideatur, quum & ipsi Saracenis pro sacrosanctis habeantur, quæ à Mose, Prophetis, & Eu- angelij scriptoribus dicta sunt. Verumtamen eadem hæc contra Iudæos induci possunt, idq; non sine ratione. Saracenis enim non pauca sunt cum Iudæis communia. Eadem enim apud utroq; monarchiæ politia, idem polygamiæ studium, eadem suillæ carnis abstinentia, idemq; circumcissionis signum. Eodem etiam iure apud utroq; repudij libellum proprijs li- cet dare uxoribus: & aliquo uel horum uel illorum defuncto, coniugem illius frater ducere solet. Sed ut summatim dicam, non errauisse mihi quispiam uidebitur, si Mahometis legem confusam corruptumq; Iudaismum dixerit. Quapropter & D. Ioannes in Apocalypsi de le- ge & gente hac differens, ubi quasi per ænigmata perstringit quæ utriq; communia sunt, in- quit: Dicunt se Iudæos esse, & non sunt. Adeo ut absurdi nihil fuerit, si communis & eadem cum illis concertatio sit, quæ quàm plurima inter se communia obseruant.

Apoc. 2

MVSULMANVS SAMPSTATES ISPHACHANES

Perfa, Monacho Meletio.

IN nomine Dei misericordis & cōmiserātis. Frater dilecte, salutem & laudem & intercessionem à nobis fratribus tuis humillimis suscipito: at animi nostri beneuolentiam, qua in te affecti sumus, etiam sine scriptis deprehendes. Scire tamen te uelim, quod ego frater tuus humilis et exilis, opportuno in tempore regionem magni Amura (cuius iustitiam ut Deus augeat imprecor) delatus sum, quem & ipse nosti nimirum nihil perinde atq; laudes tuas respicere. Vi- ta uero tuæ rationem & sententiam ab amicis & fratribus, quos hic habes, cognoui, qui tan- to tui amore tenentur, ut nunquam nos uiderint, quin hoc à me contendant tuo nomine, ut Amuram, quo te restituit, precari uelim. Illos igitur sic affectos uidens, etiam ipse, licet mihi ignotus sis, cōdoleo, Deumq; ceu peccator oro, ut te à tenebris & perditione, in quam incidi sti, conuertat. Quin etiam te obsecro, respice, plora, gema: Deus enim misericors est. Intelliges etiam te non solum hoc malo laborauisse, uerum & sancti & propheta alijsq; uiri magni & insignes Deum fefellerunt, quibus tamen peccata ab illo remissa sunt, quemadmodum ipse ore suo sancto testatur, dicens, Paratus & promptus sum ut resipiscentem suscipiam. Quin & propheta cum Deo in hæc uerba consentit: Si quis resipuerit ab ijs quibus Deum fefellerit, pro insonite & immuni à peccato habebitur. Quod si igitur & tu ceu homo lapsus es, noui nihil accidit, resipisce tantum, & laua cor tuū, ut Deus ille misericors te recipiat. Si enim non peccaret homo, quo nam argumento Deum misericordem esse & nobis cōdolere deprehen- deres? Literæ certe, quas scripsisti, huc transmissæ, nequaquam eruditioni & honori tuo pristi- no respondebant. uerumtamen affectu impulsus hoc fecisti, & prophetam accusando illum,

I

in ueteri Mosis lege & in Euangelio descriptum Christiani cum multis alijs eiecerint. Sed hoc hi idem addiderunt, quod cupias Apologia nostram copiosorem & puriorem haberi. His itaq; cognitis, institutum tuum comprobauit. Qui cumq; enim ueritatem inquisuerit, eandem inuenit. Musulmani enim interdicerent, ne quidam illorum cum Christianis disputent: nimirum in hoc quantum uidere est, ne mutuis disceptationibus exercitati, puram ueritatem agnoscant. Christiani contra cum animi fiducia innitentes puram suam fidei, & rectis, probatis uerisq; quae obseruant, dogmatis, nullos omnino suorum impediunt, sed singuli illorum confidenter & libere cum omnibus quibuscumq; libuerit, disputare solent. En igitur iuxta animi tui sententiam, defensionem meam quoad potero institui, ea scilicet edisserens, de quibus ad nos scribens dubitauisti & interrogasti. At qui haec tua sunt, o bone Sampates, uerba. Ego uero quid dicere aut loqui uelim, & unde orationis sumere initium, non uideo: ueritus, ne tibi simile quiddam, quod his qui oculis laborant, contingerit. Hi enim cum uisus sint imbecillioris, solis radios lumenq; auersantur, & in tenebris potius desiderare gaudent. Ita etiam tibi ueritatis et iustitiae uerba audienti contingit. Veritatem enim auersaberis, odioq; habebis, multo potius cupiens in uanis, his quibus nunc immersus es, tenebris desiderare, sicut & illi de quibus modo diximus. Quod tamen ne fiat, deprecor. Verum tamen innata illa tibi, quam Deus concessit, iudicandi cognitione, disciplinis quoq; & institutione honesta, qua institutus es, insuper honesta & integra, quam tibi multi tribuunt, conscientia quae omnia te in ueritatis uia inducere possunt freti, nunc labore suscipimus. Nec enim multorum & uariorum haec est cognitio. Nunc autem, ut ipse uides, ad te scribo. & quasi oblitus ingenij mei, tenuitatis & infertilitatis, rusticitatisq;, qua premor, rationem Apologiae nostrae reddere institui, & ostendere ea tibi, de quibus dubitando interrogauisti, quorum cognitionem ipse auribus percepi, & animo edoctus sum, dei auxilio nimirum oculis meis apertis, meque ad uana, peruersa, a patribus tradita superstitione ad sinceram & inculpata Christi fidem & ueritatis uiam conuerso. Hortor itaq; ut attentus audias. Nihil enim ex me dicturus sum, neque ex his quae a uobis non recipiuntur: sed eorum utar librorum testimonij, quos omnes Musulmani pro ueris & sacrosanctis scripturis a Deo datis agnoscunt & fatentur. Fac igitur, ne tibi idem contingat, quod ijs qui thesauris in terram defossis insistentes, cui nam rei insistant, & quid nam ipsis proximum sit, non intelligunt. Hi enim ingenies diuitias tantum non manibus habentes, pro-

pter ignorantiam harum uacuis discedunt manibus. Vel ne his similis fias, qui dulcissima potatu & limpidissima assistentes scaturigini, sitibus di tamen discedunt. Quin potius laboriosos illos & sudantes imitare, qui in hoc sunt, ut defossum illum & absconditum thesaurum effodiant, & lucro ditentur. Tunc etenim, quae impijs et indoctis ignota sunt, Dei oracula in praesentiarum tibi reuelata, ceu in manus tradentur. Attende igitur, ut scopo & proposito diligenter considerato, & diligenti simul inuestigatione haec nostra legas, ut diuina scientia simul & ueritate implearis. Magna est enim Christianorum fides, & magnum mysterium est Christi filij Dei incarnationis negotium.

Quomodo, inquis, possibile est Deo esse filium sine muliere? Quomodo item Deus homo fieri potest? Quis deniq; sanctorum hanc docuit tantam impietatem, aut quis nam prophetarum hoc per uisionem conspexit? Et haec quidem tu dicis: quibus nos sic respondemus. Quod deus creator sit omnium uisibilium, & inuisibilium, didicimus etiam nos, cognoscimus, credimus et fatemur quid uero deus sit, neque edocti sumus, neque intelligimus, imdone in animu quidam incidit huius impietatis inquisitio. Similiter Christum & filium & uerbum dei esse, Deumq; ipsum, didicimus, cognoscimus, credimus et confitemur: qualis uero illius sit generatio, nos scimus, nec edocti sumus, neque etiam in aeternum hoc inquirere uolumus, ceu impium, & a Christiana fide & religione quam maxime alienum. Quin aequanimiter sentimus & ab angelis & ab hominibus illud omnem naturam excedens mysterium ignorari. Atque eadem nobis de incarnatione illius est sententia. Quod enim homo factus sit, & edocti sumus, & cognoscimus et credimus. Quo modo autem homo factus sit, ignoramus. Sed quemadmodum ignoramus illius ex Deo & patre generationem, sic etiam eam qua ex matre sua sancta Maria uirgine natus est, nobis incompartam esse fatemur. Vos uero, qui quid Deo impossibile sit, intelligitis (dicitis enim, quomodo possibile est ut Deus habeat filium?) eadem certe ratione qua hoc dicitis, quid etiam Deo possibile sit, intelligetis. Vos igitur multarum rerum scientia praediti, docete nos indoctos & rudes, quae nam Dei natura sit, & quae nam sit illa possibilitas simul & impossibilitas, ut nos iuxta uestram sententiam in perditione uiuentes ab interitu eripiat. Edisserere igitur nobis, quid Deus sit & Dei natura: tunc & ego, quae nam filij & uerbi Dei sit generatio, exponam. Et licet fortasse audaculi quidam & perfrectae frontis homines de hac re dixerint, quicquid ipsis in mentem uenerit, fatebor tamen ipse nostram in hoc nego-

to ignorantiam. Veruntamen hac me, qua ipse teneor, dubitatione libera. Vos enim, qui dicere soletis, qua ratione possibile est ut Deus filius habeat absque muliere? intelligere uideamini aut tales esse, qui intellecturi sint exactissime, quo modo Christus ex muliere natus sit sine uirili opera: et quod illo est manifestius, quomodo Adam homo factus sit sine uiro et foemina: uerum ut et Eua ex uiro quidem, sed absque muliere creata sit, idque non iuxta naturae legem constitutam, quam post transgressionem à Domino acceperunt, uerum diuersa quadam ab hac ratione, nobis qui Christum fatemur prorsus incognita, sed soli Deo nota. Quod si autem hoc deprehendere nulla humana ratio potest, quid quæso incassum laborantes Musulmani nos de iisdem accusant, quæ nec ipsi intelligunt nec nouerunt, sed tantum à ueritate aberrare uidentur, quantum cælum à terra distat? Verum scripturarum ignorantia in huiusmodi errores incidit. Mosi enim libros et Dauidis Psalterium, in super et Prophetarum scripta, sed et ipsum Christi Euangelium, omnia inquam hæc sancta, iusta, uera et bona esse dicunt et consentunt (ut et reuera sunt) fatentur autem solis uerbis: quæ autem in his dicuntur, non intelligunt. Et quemadmodum fieri solet, cum auditis angelos egregie et suauissimis sonis deum celebrare, ea quidem quæ dicuntur ab his amore et laudibus prosequi mini, quis uero dictorum sensus sit, non intelligitis. Sic in omnibus hisce libris facere soletis, ut ea quidem quæ in his scriptis continentur: laudibus uehatis, quid uero dicatur, ignoretis. Quamobrem quia nunquam de his solide edocui estis, Christiani uero partim in ecclesijs congregati, partim singuli domi suæ quotidie sacros libros perlegunt: et sic tandem temporis diuturnitas, assidua lectio, et diligens inuestigatio exposuit, docuitque illos omnem ueritatem. Quum igitur ignores ea quæ Christi sunt, putas etiam, quod nemo sanctorum de illo locutus sit, et nullus prophetarum de hoc uaticinatus: eaque à nobis, quos omni patrocinio destitutos arbitraris, audire desideras. Audi igitur quod quaeris, et attente quæ dicuntur considera.

Magnus ille Moses in libro Geneseos uerbo tenus sic dixit: Dixit Dominus, Clamor Sodomarum et Gomorrhæ multiplicatus est coram me. Descendens igitur uidebo. Abraham uero stabat coram Domino. Et appropinquans Abraham dixit, Num simul iustum perdes cum impio? Et erit iustus sicut impius? Si fuerint quinquaginta iusti in urbe, nonne remittes illi propter quinquaginta iustos? Nequaquam hoc facies, qui iudicas omnem terram. Dixit uero Dominus: Si inuenero quinquaginta iustos in

Sodomis, remittam omni loco istius propter hos. Et respondens Abraham dixit: Nunc incepti loqui ad Dominum meum, ego uero terra sum et cinis. Quid si inueniantur quadraginta quinque? Et dixit Dominus: Si inuenero quadraginta quinque, remittam ciuitati. Et hoc modo colloquens cum Domino Abraham, descendit usque ad decem. Et tunc Moses subiungit: Et abiit Dominus postquam cessauit loqui cum Abraham. Vidēs ne unde ceperint paulatim manifestari, quæ ad Christum pertinent? Oculi enim hominis iusti poterat agnoscere deum, licet in seruli forma existeret. Attende igitur, quod Deus pater nunquam apparuit in prophetarum uisionibus humana specie, eo quod ipse non est homo factus: sed nunc quidem alia, nunc rursus alia specie apparuit. Angeli uero nonnunc quæ humana specie apparent. Inquirendum igitur in hac uisione fuerit, quis nam is sit qui tunc uisus est. Ecce uero, Deus pater non erat: quia humana forma uisus est. Sed angelum ne fuisse dices? Sed quæ quæso decorum hoc erit, si Moses aut alius quispiam sanctorum angeli mentione facta ipsum appellauerit dominum uel iudicem? Quis est alius qui iudicat omnem terram, quæ Deus? Cum igitur cõset, quod is qui humana specie apparuit, nec Deus pater fuerit, nec angelus, propter eas causas quas modo recensuimus, elucet omnino, idque necessarium, quod ille ipse uerbum et filius Dei fuerit, qui et deus et homo est. Eo enim facto, quo ipsi Abraham humana specie apparuit, ostendit futuram suam incarnationem. Quod uero dominus nominatur ab ipso Abraham et Moese, et uniuersæ terre iudex, qui miseratur cuius uoluerit, et corrigat quæ corrigere fuerit uisum, suam in hoc diuinitatem demonstrauit. Iudicare enim, misereri, et irasci, Dei solius est: angeli uero uel hominis nequaquam, neque enim hoc illorum uirtutis est, et potentie. Cum enim dicit, Si inuenero quinquaginta uel pauciores his urbi remittam, potentie suæ magnificentiam indicauit. Tu uero caueas interim, ne cum audieris dicentem dominum, Descendens uidebo: de deo humile quidpiam, et illius diuinitate indignum imagineris. nam propter humanæ naturæ imbecillitatem sæpenumero talia de Deo dicuntur. Præterea hoc dictum est, propter futuram illius cum hominibus transmutationem.

Præterea cum Dominus Abraham quatuor totius orbis cardines ostendisset, inquit: Tibi dabo terram, et semini tuo, et multiplicans multiplicabo semen tuum sicut astræ cœli, et sicut arenæ iacentem in littore maris: quoniam patrem multarum gentium constitui te, et benedicentur in te omnes gentes. Hæc sunt Dei ad ipsum Abraham uerba. Nunc quis horum sensus sit, inquirendum

eu. l. 12. c. 13
80010

Gen. 13. & 21

nam est. Considera igitur ut Moses dicat, quod Deus ipsi Abraham & semini ipsius promiserit & pollicitus sit omnem terram, & quod semen ipsius sit multiplicaturus sicut astra cæli, & arenam in littore maris: & in semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes. Et quandoquidem Dei uerba uera sunt, nec unquam fallunt, inspiciamus agendum, quando & quo nam modo impleta sint hæc Dei oracula. Abraham enim binos habuit filios, alterum quidem ex ancilla Agar, Izmaelem scilicet: alterum ex libera uxore Sara, nempe Isaac. Nū itaq; propter Izmaelem ex ancilla genitū, ceu Abraham semen, dixit Dominus, quod in illo benedicende sint omnes gentes: Sed cum Dominus diceret ipsi Abraham, Eijce ancillam cum filio ipsius, nequaquam enim heres erit ex ancilla genitus cum filio liberæ: secundū Dei præceptū Abraham Izmaelem cum Agar matre sua eiecit, domoq; sua expulit. Insuper Abraham iustus, cum ex deo audiret, Patrem multarum gentium te constituam, & tibi dabo terram, & semini tuo, & in semine tuo benedicentur omnes gentes: respondit sic dicens, Quid mihi dabis Domine, cum ipse sine liberis moriar? Vnde uidēs, quod priusquam admoneretur Abraham ut Izmaelem domo eijceret, hunc nequaquam filij loco duxit. Si enim hunc filium verum esse æstimauisset, nunquam certe postulauisset filium alterum. Eo enim quod dicit, Ego uero orbis morior: filium postulat quæ & filium et semen suū esse æstimet. Isaac enim tū demū cū hæc antè peracta esset, natus est. Post hæc aut omnia uerbu domini dicēs, Eijce ancillā cū filio suo, manifeste ostendit, quod nec deus Izmaelem filium & semen ipsius Abraham esse reputauerit. Et ecce, quantum apparet, Izmael iuxta Dei præceptū hereditate paternā Abraham excidit. Num igitur hunc Isaacū esse dicemus? Quod quidem hic filius sit uxoris liberæ, manifestum est: & Hebræorum gentem ab hoc descendisse constat: gentium autē benedictio ad hunc minime referri potest. Soli enim Hebræi sunt ex illius semine, ceu posterī Iacobi, & duodecim filiorū eius. Quin in felicitate adhuc: & flore regni sui constituti, pauci admodum & numeratu faciles reperiuntur, si cum totius orbis habitatoribus conferantur. Vix enim uel unius tantū gentis quantitate sibi cōseruauerunt: diuino autē auxilio adiuti, insignes et terribiles habebantur. Populū enim sibi hunc peculiare uocabat Dominus, & illos hereditate et peculiū suū nominabat: & illius uirtute deuicerūt simul, & aduersariorū oppidis potiti sunt, perq; dei potentiam in Aegypto Moses miracula edere cœpit, et post hūc filius Nū 10 sue alijsq; plures usq; ad Christi generationē. Sed post generationem illius in perniciē ruere Iudæi

cœperunt, et Iacobi propheta impleta est dicēs Non deficiet princeps ex Iuda, neq; dux de femore illius, donec ueniant quæ reposita ei sunt, & ipse expectatio gentium. Verū & Isaac oraculū dicens: Exusget radix Iesse, & qui exurget ad imperandum gentib. in illum gentes sperabunt. Nam usq; ad Christi natiuitatem Iudæi & reges & pontifices de sua gente habuerunt: hoc autē nato, et reges & pontifices defecerunt. Interea uero tēporis nunc quidē deus illis irascebatur propter peccata ipsorum, idololatriam in primis, cuius studiosissimi erant: nūc uero eorundē miserabatur denuo: postquā uerō facinus illud magnum et horrendū patrare sunt ausi, tūc a deo deserti in irā irreconciliabilē inciderunt, et in gētes dispersi sunt. Et sanē sustinuit illos Deus ad tempus, huius manum quasi mitemq; se illis exhibens, cum nimium resipiscētiā illorum & pœnitentiā expectaret: sed incurabili morbo laborantes abscedit, quemadmodum propheta de ipsis uaticinatus fuerant. Cū enim idolis seruirent, & Deū irritarent, ipsos quidē in captiuitatem & pœnas propter scelera illorum tradidit, nō tamē omnino dereliquit: sed in tēpus aliquod nō adeo immensum, nec infinitū, diuina in illos ira extendebatur. quo transacto, ut dictū est, & illius misericordiam & pristinam felicitatē recuperabāt. Veruntamen nec in tēpore captiuitatis illorū unquam desuerunt illis propheta, ad cōsolationē illorū & animæ salutē a deo dati. Prædicebant enim & uenturā dei in illos iram, et tēpus iræ definitū, tum etiā dei post hoc secuturā cōmiserationem, et futurum in Hierosolymam reditum. In Aegypto enim transegerunt annos quadringētos, uerum ibidem et multiplicati & enutriti sunt. Postquā uero ascenderunt Hierosolymam, & tēplum extruxerunt, in captiuitatē redegit eos Babiloniorum rex Nabuchodonozor annis 70. Post hæc annis duob. & semis Antiochus ille cognomento illustris, nec ultra longius diuina in illos ira porrecta est. Imō cū tēpore Moysi in deserto existentes uitulo sacrificaret, et post hæc idolis offerret uictimas, nec tantummodo animalium sacrificia, sed proprios liberos quoq; demonib. immolarēt, & prophetarū cœdib. cōtaminarentur, nequaquam tamē adhuc dei iram irrecōciliabilē experti sunt. A Domini uerō passione anni iam mille trecenti & sexaginta elapsi sunt, & tamen (ut nimirū ipsi affirmant) legē custodiunt, & ab omni idololatria abstinent: sed propter unū hoc, quod in Christū exercuerūt impiissimū facinus, deserti & totius mundi exemplū facti sunt. Quod enim hac de causa dispersi sint, ut totius mūdi ludibrio & risui exponerentur, clarissime uel ex hoc patet, quod a nullo prophetarum interea temporis

Gen. 49
Esa. 11.

Tempus, quod
liber hic con-
scriptus est.

consolationem acceperunt, nec aliquis propheta-
rum inter illos locutus est post Ioannē Zachariæ
filii. Cum enim iam aduenisset is qui per prophe-
tas prædictus erat (Christus nimirū) necesse erat
prophetiā aboleri, partim quidem quod Christus,
ut modo dictum est, uenisset, partim quod Iudæi
hac indigni essent, & omnino deferendi, eo quod
Christum contempserunt, & in eum omnia quæ
facta sunt ab ipsis patrauerunt: propterea in quâ
malis obiecti sunt incurabilibus. Non enim nudū
hominem crucifixerunt, sed deum & hominem:
nec tamen diuinitas passa est, sed homo. En igitur
& illa, quæ ex Saræ liberæ filio, Isaac nempe,
progenita est, posteritas derelicta est, & Isaac
semen, quantum Iudæos attinet, in perditione de-
sertum. Quæ igitur ratione Deus Hebræorū gen-
tem pro Isaac semine erat habiturus, cum iam de
illis cōstitutum esset, ut Dei iram implacabilē in-
ciderent? Quomodo item pro Abrahamæ filijs erāt
reputandi, quos Dauid ante præuidens, de israhel
uaticinatus Dominū alloquitur: Obscurentur o-
culi ipsorum, & dorsum illorum semper incur-
uata est non recedat ab illis seruitutis iugum per-
petuæ. Hoc enim sibi uult, quod eos incuruandos
esse à Deo præcipit. Neque enim hæc est execran-
di formula, sed prophetiæ enunciatio. Quæ deni-
que generatione eos Isaac semine & Abrahamæ filios
deus iudicaturus erat, quorum subuersionem &
excidium prædixit propheta Daniel? nusquam
uero reditus illorum & reuocationis (ut in A-
lijs solet) meminit, sed diuersum longè indicat.
Postquam enim tragico & magifico dicendi ge-
nere euentura ipsis mala exposuisset, tandē sub-
iungit, Vtq; in cōsumationē seculorum hæc eos
detinebit seruitus. Verum in Euangelijs quoq; sic
scriptū est, quod Iudæis magnifice sese erga Chri-
stum extollentibus, dicendo, Patrē habemus Abra-
ham, dixit Ioannes: Ne dicatis intra uos ipsos pa-
trē habemus Abraham. Dico enim uobis, possibi-
le est deo, etiā ex lapidibus hisce Abrahamo filios
suscitare. Quid autem hæc sibi aliud uoluerunt
quàm si dixisset, Quoniā in uobis ipsis boni ni-
hil est, uerū in hoc solo cōfisi splendētis uerbis ex-
tollimini, quod uos Abrahamæ filios dicere potestis
dico uobis, quod possit Deus etiā ex lapidibus istis
ipsi Abrahamo filios excitare. Quod autē ex la-
pidibus inanimatis possit deus homines formare,
manifestum est: qui enim de nihilo creauit homi-
nem, eundē ex inanimata materia creare potest.
Verum tamen hæc nō de lapidibus, sed gentibus, dixit
quæ corda habebant ipsis lapidibus magis excæ-
cata: quæ postea Christū adorauerunt, in eundē
crediderunt, & iuxta promissionē pro Abrahamæ
filijs reputati sūt. Iudæos enim nō modo hæc glo-
ria priuauit Christus, & à genere Abrahamæ ex-

Plat. 68.

Dan. 9.

Matth. 3.

Ioan. 8.

clusit, uerum etiā diaboli filios nōminauit, dicens:
Vos facitis opera patris uestri, diaboli. Ille homi-
cida est ab initio, & in ueritate non stetit, quoniā
mendax est. Quos autē Christus diaboli filios nō
minauit, num deus Abrahamæ filios & Isaac semine
iudicare potest? Quæ enim est communio diabo-
li cum dei seruis Abrahamæ, Isaac & Iacobo? Imò
quod est Dei cum diabolo cōmercium?

En igitur, iuxta Iudæorum et Musulmanorū
sententiā & fidē, Dei uerbum irritum falsumq;
esse deprehenderetur (ab Izmaele enim gentes ne
quaquam deo acceperunt, similiter nec ab Isaac)
sed nequaquam hoc est, minime inquam. Nul-
lo modo enim dei uerbum intercedit: uerū in Chri-
sto, qui ex Abrahamæ semine natus est secundū car-
nē, manifestat, reuelat & implet sunt omnes
uisiones, omnes prophetiæ omnesq; reuelationes, quæ
ipsum et deū esse et hominē ostendūt, quæ admodū
nosser hic sermo iam demonstrauit et exposuit, et
manifestus adhuc multo exponet. Insuper et om-
nes gentes in Christo acceperunt benedictionē per
fidē, qua in illum crediderunt. Gentes enim uni-
uersæ prius idolorum cultui deditæ, nunc fideles
& orthodoxæ sunt, exceptis paucissimis, Musul-
manis scilicet, Hebræis, et alijs: qui simul omnes,
nulli uidentur, cū Christianorū multitudinē colla-
ti: non magis quàm si tantillam aquam, quantū uo-
la manus capit, cum pelago cōparetur. Verum tamen
quid hoc ad ueritatē, si nonnulli hanc contē-
nentes, in corrigibiles et infideles permanserunt?
Sol enim totum illuminat aerem, & orbem uni-
uersum, cæcis interim in cæcitate & tenebris per-
manentibus, nec tamē propterea sol reprehendendus
est, sed ipsi cæci. Talis mea quoq; de Christo ser-
uitur sententiā. Christi nempe Euangelium & do-
ctrina, imò Christus ipse, infinitos soles splendore
& lumine excellit. In omnē enim terrā Euan-
gelij prædicatio diuulgata est, & credentes salu-
tem consequuntur: qui uero nō credunt, pereunt.
Non tamen hæc culpa in Christum, sed in infide-
les incidit, qui suam ipsorum salutem produnt.
Nec tamē omnibus simpliciter & nude credenti-
bus salus contingit, sed ijs qui per fidem opera fa-
ciunt salute digna. Reuertatur autem ad Christi
testimonia & demonstrationes nostra oratio, nō
tamen ut omnes recenscat. Si enim omnes, quæ
de Christo sunt, reuelationes, uisiones & uatici-
nia discutere aggredieremur, etiam multi scribæ
multum laborando, uix paruum aliquam ex his
partem absoluerent: nihilominus tamen pauca
ex multis proferamus ad ueritatis illustrationē.
Dixit Moses ad populum Hebræorū: Prophe-
tam ex fratribus uestris suscitabit Dominus deus
sicut me: & omnis anima quæ non audierit prophe-
tam illum, eradicabitur. Atqui considera hic pro-

Deut. 18.

pro-

propheta diligentia. Dicendo enim, propheta suscitabit Dominus deus, ostendit, quod homo futurus sit de quo uaticinatur, & quod a deo sit, nec de pseudo prophetarum numero. Dicendo autem, Ex fratribus tuis, ostendit quod ex Hebraeis, & non aliunde oriundus sit: ne si forte quis alienigena se prophetam hunc esse diceret, & Dei spiritu uaticinari, ab ipsis reciperetur, sed ut hunc eum erroneum & impostorem negligenter. Porro & magnus ille Moses prius a Deo accepit testimonia, partim quidem ex miraculis in Aegypto editis, et maris rubri transitu: partim uero ex dei in monte Synai congressu, & uisione per ignem exhibita coram uniuersis populi Iudaici castris. Et tunc demum legem a deo acceptam promulgauit: quapropter superius diximus Mossem illum magni hoc de Christo dixisse, suscitabit Dominus deus prophetam ex fratribus uestris. Illud uero, Si cut me: hac de causa adiecit, quod sicut ego uos in libertate afferui ex acerba Pharaonis seruitute, luto & laterum coctione, & lege uobis salutiferam tuli: sic etiam is a me modo praedictus propheta, ex tyrannide & potestate diaboli & idololatria uniuersum mundum liberaturus est, et libertatis leges laturus. His auditis Iudaei hunc olim praenuntiatum expectabant, & uidentes Ioannem Zachariae filium ex deserto uenientem & baptizantem populum, cum hunc eundem esse quem Moses praedixerat, existimarent, interrogauerunt eum, Tu ne es propheta ille? Quid uero idem respondit? Non sum ego, sed ipse ante illum missus sum. Venit autem post me, cuius ego calciamenta portare indignus sum. Propheta certe erat Ioannes, & praclarus quidem: sed quia Iudaei de illo propheta interrogabant, quem Moses praedixerat uenturum, Ioannes se illum non esse respondit. Sed ecce Iudeorum ingratitude & stultitia, qui priusquam Christus uel Messias adueniret: illum expectauerunt, illumque inquisierunt, uenientem uero contempserunt.

Psal. 97

Post haec uero rursus dicit Moses ille magnus: Latentur una cum illo caeli, et adorent illum omnes angeli dei. Age igitur & mihi dicito, quem nam alium angeli dei adorant praeterquam deum ipsum? Hic igitur, quem Moses hominem, prophetam & legislatorem esse demonstrauit, quem ita ab angelis adorandum esse dixit, & deus et homo est, filius scilicet et uerbum dei, a nobis simul et angelis adorandus et honorandus. Et haec quidem ex Mose.

Psal. 71

Dauid uero propheta sic dixit: deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio regis. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios inopum, & calumniatorem humiliabit. Commorabitur cum sole, & ante lunam, in generatione generationum. Descendet ueluti pluuia super uellus, & ueluti stilla stillans super terram. Oriri faciet

in diebus suis iustitiam, & multitudinem pacis, donec auferatur luna. Et adorabunt eum omnes reges terrae. Omnes gentes seruient ei, & erit nomen eius benedictum in secula. Ante solem permanet nomen eius, & benedicentur in eo omnes tribus terrae: omnes gentes beatificabunt illum. Beatus Dominus deus Israelis, solus faciens mirabilia, & benedictum nomen eius in seculum & in aeternum. Duas hic in uniuersum personas propheta inducens, deum scilicet, & filium regis, nihil aliud innuit quam deum uel regem, et illum filium Christum, qui iudicat pauperes populi, et saluos facit inopes, et humiliat calumniatorem. Neque hic hominem quendam sortem, et iustum principem uel regem intelligas, de eodem enim dicit, quod commoraturus sit cum sole: item de eodem, quod sit ante lunam et generationes generationum. In quem uero hominum hoc competere potest, ut ante lunam in generationes generationum esse dici possit? Et ut cum sole commoretur? In nullum certe alium, sed reuera in solum ipsumque Christum propheta quadrat. Cum enim dicit, quod iudicet pauperes populi, & saluet filios inopum, et calumniatores humiliet, illius ostendit iustitiam, fortitudinem, et curam qua erga homines utitur. Cum uero dicit, quod ante solem permaneat nomen eius, et ante lunam in generationes generationum, illius eternitatem principio carentem indicat. Et eo quod dixit, Commorabitur cum sole, illius eternitatem sine carentem de notauit. Item, Descendet ueluti pluuia super lannam, & sicut gutta stillans super terram. Exoriri faciet in diebus suis iustitiam, & multitudinem pacis, donec auferatur luna. Denuo (respondet) quis descendit ut pluuia super lannam, id est quiete, et sine strepitu, et citra propriam maiestatem magnificentiamque suam, praeter Christum? qui descendit caelitus in sanctam uirginem, qua conceptum eum peperit in uili praesepio, & humili casa. Non enim uenerat iudicaturus mundum, sed ut mundum saluaret. Cum uero ueniet iudicaturus orbem, apparebit in gloria patris sui cum omnibus angelis: quemadmodum ipse Christus in Euangelio testatur, Non ueni iudicaturus mundum, sed ut mundum saluem. Item, Exoriri faciet in diebus suis iustitiam & multitudinem pacis, donec auferatur luna. Quis nam horum sensus, Producet in diebus suis iustitiam & multitudinem pacis? Non alius, quam quod impietatis summam notat perniciem: quod scilicet homines derelicturi sint Deum, procreatorem & factorem suum, qui eos nusquam existentes in hanc substantiam redegit: et adoraturi sint diabolum, creaturas, & opera manuum suarum. Et quemadmodum aliquis ebrietate uictus: aut in densis profundisque tenebris oberrans, neglecto proprio parente, qui

cōmodum & utilitatem salutemq; suā in primis
& unice desiderat, promotamq; cupit, hostem
sequitur, cædis & perniciei suæ cupidū, ligatus
scilicet et uinctus ab eo manusq; pedesq; dedu-
ctus tandē in carcerē munitissimū, et obscurū, nō
agnoscit nec discernere potest patrē & amicū ab
inimico & hoste propter ebrietatē et crapulam,
nec etiā uult: & postea licet tandē ad sensus uesti-
gia reuertatur, illud nō potest, in uinculis nimi-
rum detentus. Sic homo etiā in initio errabundus, &
à recta plana q; seductus uia, incidit in manus dia-
boli. Et quisnam locus est hoc obscurior, et defor-
mior? Hic uerò hominē uoluptatū copia inebria-
tum, omnis sensus experē fecit: tūc ueluti inebria-
ti, aut inordinato & superfluo humore & insa-
nia, aut à dæmone agitati, audientes nō audiūt, et
uidentes nō sentiūt, propter mentē scilicet & ra-
tionē, quæ ducis officio fungitur, seductam: uerū
ea quæ solida stant, tanquā mobilia imaginātur:
& quæ mouētur, immota cōsistere putāt: et quæ
illis utilia sunt auersantur, noxia uerò amplectū-
tur, nec honestū bonūm uē à malo diiudicare pos-
sunt, nec ab inimico amicū. Hoc ipsum, ut dixi-
mus, homini cōtingit. Respuit enim deū, et ligatus
à dæmone in dēsissimis ignoratiē tenebris tyran-
nidē illius sustinuit. Dauid uerò diuina gratia re-
pletus intellexit, in quantū perniciei barathrū,
procellā & tempestatē homo incidit, & quan-
ta Deū affecerit iniuria, ipsum repudiando (du-
plex enim hic iniuria deprehenditur. hominē e-
nim iniuria affecit diabolus, quod hūc tā procul-
à deo seduxerit: & si dicere fas est, in ipsum quo
que Deū facit iniurias, illius nimirū creaturā se-
duendo. Similiter & homo Deū affecit iniuria,
quod hoc repudiato, diaboli imperiū secutus sit)
quis deniq; ipsum à densissimis tenebris & ini-
quitate esset redempturus. Cum itaq; propheta di-
cat, Orii faciet iustitiā, hoc innuit, quod quem-
admodū aegroti in tenebris decubentes, ipsi qui-
dem nō in lucē prodeūt, sed lux ad illos penetrat:
sic etiā homini in diabolicis tenebris decumbenti
exoritur is, qui misericordie uiscera erat assump-
pturus: quo exorto & totū orbem illuminatē, om-
nes tenebræ discedentes disparuerūt. Homo uerò
illuminatus, ubi cognouit iam quali uinculo con-
strictus decubabat, et seipsum nullo modo adiuuare
ualens, ad eum qui hoc potest, respicit. Hic uerò,
cum nollet hominē ulterius diaboli tyrānide pre-
mi, liberauit eū, sanauit q;. Liberatus uerò, sana-
tusq;, nō amplius diabolo adhaesit, uerū hac redē-
ptione facta, per fidem hominis ea qua deus affe-
ctus fuerat iniuria euauit, & huius apparuit ius-
titia, exorto iam rationali sole iustitiæ, Christo
nimirū. Homo itaq; fide percepta, tempestate et
fluctibus carentē fidei portū ingressus, multitudi-

nem pacis nunquā iactandæ procellis aut contur-
bandæ accepit. Tunc impletū est Dauidis oracu-
lum, dicentis, Beati quorū remissa sunt iniquita-
tes, et quorū peccata oblecta sunt: Beatus uir, cui
Dominus peccatū nō imputat. Sed quod in loco
suprà citato dicit, In diebus illius: innuit hominē
fore, qui hæc miracula editurus sit. In deo enim
dies curiosius inquirere, uel mensurare, nefas est.
Christus autē, quatenus homo est, initiū habuit,
et huius dies mensuratur. Illud uerò, Donec aufe-
ratur luna, nullo alio sensu propheta dixit, quā
hoc, quod ueluti luna seruanda est, nec peritura,
ita nec ille homo. Quoniā uerò absolutē sine ca-
rere, soli Deo propriū est, indicauit hisce, quod
hic et deus et homo sit. Illis uerò uerbis, Adora-
bunt eū omnes reges terræ, et omnes gētes seruiūt
illi: indicauit gentiū conuersionē ad Christū, &
regum adorationē. Ne uerò hi qui ueritatem de-
struere & inuertere cupiunt, hæc de rege aliquo
potenti & inuictō intelligerent, ut pote iulio, Au-
gusto, Tiberio, uel alijs, qui & ipsi à regib. terræ
et gentib. adorati sunt, & ab his celebrati, quāuis
homines essent, ut & nos omnes, Dauid cū dicit,
Nomen eius esse benedictū, etiā hoc addit, In se-
cula. Vniuscuiusq; enim hominis laus in uita hac
unā cum illa deponitur: sed post mundi huius con-
sumationē nec laus ipsius permanet, nec insa-
mia. Sola enim opera illius unā cū ipso discedūt,
quorum etiā retaliationē ab eo expectat qui mun-
dum iudicaturus est, siue bona fuerint, siue minus.
Illud uerò, In secula benedictū erit nomē ipsius,
nequaquā hominis est, sed Dei. Item solē
permanet nomen illius. Quis rogo hominum an-
te solem conditum inuenitur? Nullus omnino,
& nec ipse Christus, quatenus homo est, sed quate-
nus deus est, secundū humanitatē uerò & esse cœ-
pit, & dies habet mensuratos, et adorauerūt eum
omnes gentes, & omnes reges terræ, ut Deum et
hominem, & in eo omnes gentes sunt benedictæ.
Porrò hæc Dauidis propheta, cū Esaia et Ia-
cobo cōuenit, qui de Christo dicit, quod sit expa-
tatio gentiū: quæ admodū in superiorib. demon-
stratū est. Tandē uerò omnia cōprehēdēs prophe-
ta, et respiciēs uerbi dei cōuersionē pro hominū
salute factā, et quod deus existens hominū assump-
pturus esset: uidēs deniq; illū modo ferocē et immi-
tē tyrānū diaboli ab homine, quē modo antē ty-
rannide presserat, iam tantū nō illiū esse et cō-
cidari, uoluptate quasi abreptus, beatā illā uocē
exclamās profert, Benedictus dominus deus Izrae-
lis, qui solus facit mirabilia, et benedictū nomē e-
ius in eternū & in seculū seculi. Indiget sanē &
præsens locus expositiōe aliqua, licet reuera quo-
libet sole et omni humana ueritate purior sit et di-
lucidior, quē enim Dauid paulō autē hominē no-
mina-

minauerat, quemq; ante solem & lunam conditam extitisse dixerat, hunc ipsum nunc pure & simpliciter Deum appellauit. Quis uero tam infelix, ut de illo dubitet & inquirat curiosus, quem Dauid deum nominauit: nec eum adoret, quem Dauid Deum esse predicat?

Psalm. 110. Veruntamen & alibi, magnus ille Dauid sic dicit: Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam potètiæ tuæ emittet tibi Dominus ex Sion, & dominare in medio inimicorum tuorum. Penes te est principatus in die potètiæ tuæ, et in splendore sanctorum tuorum: ex utero auroræ genuite. En nunc aliā illius prophetiā cōsidera. Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis. Quis nam est ille propheta et regis dominus? Num rex aliquis ex præclaris israel, & in hac terra multa potètiā præditus? Minime. Quam ob rem? Propter libertatem, quam à Deo tunc temporis Iudæi habebant, à quo solo regerentur. Principem uero & ductorem habuerunt olim guidē Moysen, post hunc uero filium Iosue, deinde Iudices. Ipsi uero propria animi sui uoluntate & affectu regem à Deo petentibus, dedit ipse regem e gente propria filium Cis, nempe Saul, deinde Dauidem filium Iesse, de quo & deus testatus Samueli dixerat, Inueni Dauidem filium Iesse, uirum secundum cor meum, qui faciet iuxta omnes uoluntates meas. Et Iudæi quidem urgebantur à suæ gentis regibus, illorum uero reges usq; ad Christi nati tempora liberi, nulliq; hominum aut regum terrorum subditi fuisse inueniuntur. Et reuera sic est, quoniā nullus alius propheta, ut pote nec Isaias, nec Ieremias, nec Daniel, calumniari conatus hoc prophetae oraculum dicere potuit, quod ab aliquo rege mortali & perituro ad alium prophetae similem dicta sint hæc uerba, Dixit dominus domino meo. Cui uero dixit deus, sede à dextris meis? Ad hominē nimirum, quem Verbum & filius illius assumpsit. Filius enim ante omnia secula principatus fuerat particeps cum deo: dixit autem hoc deus pater ad hominem, quem Verbum & filius suus assumpsit, sanctificauit, glorificauit, & temporalem cepit principatum, ex quo hunc assumpsit. Volens itaq; propheticus sermo ostendere, Deum patrem quidem, qui ab æterno existit, principio carere: hominem uero, quem Verbum & filius illius assumpsit, initium cepisse, dixit Sede, &c. Tum etiam stabilitatem & perpetuitatem, honorisq; magnificentiam ipsa sedes denotat. Et quemadmodum ignis in ferro, ferri quidem frigiditatem non recipit, ferrum autem in ignis naturam transit: rursum uero nec ferri nigredine ignis inficitur, sed ferrum huius splendore & claritate assumpta om-

nino pellucidum fit: talis etiam mea de unigenito dei filio & homine, quem assumpsit, fertur sententia. Filius siquidem Dei, quoniam Deus erat, mutationem, pollutionem, aut alternationem nequaquam passus est, sed Deus, ut & antea, impermutabilis permansit: hominem uero quem assumpsit, eum inquam sanctificauit, glorificauit, clarificauit, & ut à dextris Dei Patris sederet dignatus est, non quod Deus, uel dextram habeat, uel sinistram sui partem (hæc enim corporalia sunt) sed quemadmodum per sedem honoris magnificentiam designauit, eodem sensu etiam de dextris dixit. Deus enim neq; stat, neq; sedet, neque dexteram habet, neq; sinistram, sed maiestate sua implet omnia. Item, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Qui nam huius inimici sunt? Idololatræ, qui Christum non adorant, & ipse diabolus. Hæc uero, Donec posuerit, pater non ita dixit, quasi filius ad hoc efficiendum sit impotentior, uerum ut his uerbis ostenderet unam & eandem esse patris & filij potètiā. Quemadmodum enim in euangelij dicit filius: Nemo uenit ad patrem nisi per me: ita pater dicit, mea potètiā cadent inimici tui sub pedes tuos. Præterea, Virgam fortitudinis emittet tibi dominus ex Sion, & dominare in medio inimicorum tuorum. Quæ nam illa est à deo ex Sion emissa uirga, & ad quem missa est? Ad hominem nimirum, quem assumpsit filius & uerbum dei, missa est. Virga autē est ipsa crux, quæ in Sion est fixa. Ut enim uirga propter pastoralem potètiā habet pastoralem, & eam qua fera depelluntur uirtutem, talis & mea de cruce & euangelij prædicatione fertur sententia. Ex Sion enim egreditur lex, secundum Esaiam, & uerbum domini de Hierusalem. Omnes itaq; qui audito euangelij uerbo baptizati sunt, pastorali illa uirga pascuntur, cruce nimirum. qui uero ceruicibus induratis euangelij prædicationi non crediderunt, nec præceptis apostolicis, crucis potètiæ etiam inuiti succubuerunt. Per crucem enim & uictus & conculcatus est diabolus: per crucem & nomen Christi, miranda & stupenda miracula sunt edita. Et quid multis opus? per crucem & euangelium totus terrarum orbis credit, & facti sunt serui quidem Christi, filij uero Abraham iuxta promissionē per Christum, Christo nimirum ex ipso Abraham femine nato. Et tunc dominus natus est in medio inimicorum suorum Christus. Adtende quæso, quæ fuerit prophetae diligentia. Nō dixit, uince hostes tuos. Sæpius enim hostis ab alio quo uincitur, in quo tamē aliqua adhuc hostilis potètiā portio remanet. Dixit autē, dominare: uel hinc docēs inestimabile illā crucis potètiā & summam hostium ipsius impotentiā. Tum & illud

illud, in medio inimicorum tuorum, infinita crucis potentiam innuit. In medio enim totius mundi, & in medio idololatrarum Apostoli & horum successores predicauerunt, & in medio ipsorum edificabant altaria. Et quod imprimis admiratione dignum est, quamuis summa cura & studio impij ecclesias destruerent, flagellis, denique diris Christi nomē inuocantes punirent, crucis tamen potentia & predicatio instar solis, imò clarius ipso sole eluxit. Ne uero quis hominum aut ignorantia aut malitia existimaret, diceret ue, filio & uerbo Dei propterea missam esse à Deo uirtutis & potentiae uirgam, quod illi per se impossibile fuerit facere quodcumq; uoluerit liberitq; subiungit Dauides, Penes te est principatus in die potentiae tuae, in splendore sanctorum tuorum. Quapropter non est humanarum uirium, ut penes aliquem sit principatus illius, sed Dei est. Omnes enim homines tantummodo extrinsecus ad ipsos delatū imperium possident: nam tam princeps quam rex aliquis saepe priuatus sine imperio nascitur: & licet paternū admistret imperium, nihilominus tamē in hoc, quod ante non habebat, ceu paternus haeres succedit, uel propria uirtute & egregijs factis regnum acquirit, uel inuisus in alios alterius regnum uolenter arripit, & hoc modo etiam ille alterius regnum quo antē carebat, occupat. Sed alius ab his modis regnum acquirendi nō est. Ingentiam uero sibi & inseparabilem à se potestatem homo non habet, praeter hanc solā, qua in affectus proprios & liberos ex se genitos utitur, quam solā in homine uidere licet. In Deum autem hoc quod modo dictum est, non competit. Quapropter & Esaias de Christo uaticinatus, inquit, Cuius principatus super humerū illius: id est, naturalis erit, & ab illo inseparabilis. Dauid etiā in alio Psalmo sic dicit, regnū tuū regnū saeculorū omnium et dominium tuū in omnes generationes generatio nū. Quod idē in presenti loco dicit, Penes te est principatus in die potentiae tuae. Sed qualis nam illa potentiae dies? Ea nimirum, qua crux libere euulgata est, per quam omnes gentes cognoscunt inenarrabilem illam tuā cōuersationem & inedicibilem potentiam. In splendore sanctorū tuorū. Quorum? Apostolorum, doctorum, martyrum & sanctorum, qui quidem ab insipientib. pro mortuis & perditis habiti, in manu Dei uero sunt, & in pace quiescunt, iuxta Solomonis oraculū: qui quae secundum Euangelij promissionem splendunt magis quam sol. Deinde, quemadmodum in paulo antē praemissa propheta, sic etiam in hac presenti dicitur, de homine enim, quē filius Dei assumpsit, haec omnia locutus, et demonstrare uoles quod idē & Deus et homo sit, hoc inducit, Pe-

nes te principatus: quod uel solum ad praesentem statum et demonstrationē sufficeret, nihilominus tamen planius apertiusq; dicit in hunc modum, Ex utero aurorae generatio tua. Quis unquā hominum ante solem natus est? Nullus omnino. Ne quis tamen hoc calumniari uolens, de angelis sermonem esse diceret, quasi illi ante solem creatum cōditi sint, inquit, Ex utero aurorae. Quod enim ueteri meminit, non eo sensu accipiendum est, quod Deus uterum habeat: sed eo quo & Dauid alibi dicit, Manus tuae fecerunt me & formarunt me: operatricem uidelicet Dei potentiam ostendens. & Oculi Dei super iustos: quo omnia prouidentem Dei uirtutem innuit, & quod iusti opera faciant digna ut coram Deo ingrediatur. Sic etiam praesens locus intelligendus est. Dicendo enim, Ex utero, ostendit unam & eandem filij cū patre substantiā & naturā. Quemadmodum enim inanimatae arbores eadem & similes sibi ipsis generantur, ficus enim ficum & olea oleam gignit: similiter & bruta animalia singula iuxta genus suum naturae suae similia generant: et homo rationalis cum sit, rationale gignit hominē, & mortalis mortalem, & filius eiusdem cū patre est naturae & substantiae. Multo magis igitur haec & sine omni dubitatione de Deo sentiemus, quod filius & uerbum ipsius eiusdē cū patre sit naturae & substantiae, quemadmodū reuera est. Sed respice prophetiarū diligentia. Propheta enim inquit, Dixit dominus, ostendit se de Deo dicere, ut iam antē demonstratū est. Addens autē, Domino meo, et Sede à dextris meis donec ponā inimicos tuos scabellum pedū tuorū: et, Virgam potentiae emittet tibi ex Sion Dominus: et, Dominare in medio inimicorū tuorū: haec omnia, inquam, hominē omni natura prestantiorem & inenarrabilem designant. Vt uero ostendat eundē et deū esse et hominē, dicit, Penes te est principatus in die potentiae tuae, in splendore sanctorū tuorū. Praeterea ut rursum euincat, quod deus cum sit, naturalis etiam, & uerus sit Dei filius & eiusdem cum Deo patre naturae & substantiae, hoc subiungit, Ex utero aurorae genui te. Verum hic idē in alio loco dicit, Et tu Domine spes mea, altissimum posuisti suffugium tuum. Attende quae so, quid dicatur. Eo enim quod propheta dicit, Et tu Domine spes mea, filium Dei innuit. Per altissimum uero, eiusdem patrem Deum indicat. Rursum uero his uerbis, Posuisti suffugium tuum, denotat hominē, quem filius dei assumpsit, cui opus erat suffugio. Purus enim ille Dei filius, suffugio uel asylo non indigebat.

Quin & huius filius omni admiratione dignus Solomō: sic dicit, Et nunc o Domine Deus Israel ratum fiat uerbuū tuū, quod locutus es ser-

i. Reg. 1.

no tuo Dauid patri meo. Quonia num uere habitabit deus cu hominib. super terrā: Et ut Ieremias dicit, Quonia hic est deus noster, nō reputabitur alius corā eo. Quonia super terrā uisus est, et cū hominib. conuersatus est. Sic et sapiens ille Salomon dicit, Domine DEVS Izrael, ratum fiat uerbum tuum, quod locutus es seruo tuo Dauid. Quid enim aliud significat, Confirmetur, quā fiat, reueletur et exhibeatur, ut tu qui deus es, manifeste cū hominib. cōuerseris: quod et factū est. Filius enim Dei super terrā uisus est, et cū hominib. habitauit. Quid igitur tibi uidetur? Sufficiunt ne hęc sanctorū de Christo reuelationes, et prophetarū oracula, ipsiusq; Dei testimonia ad demonstrationē hęc, quod Christus filius dei sit et deus uerus: scilicet quod et idē hic et deus et homo sit: uel nū alijs adhuc demonstrationib. et testimonijs opus est? Quāti profectō mihi uidetur, hęc etiā planē in peritis sufficerent. Veruntamen amplius tentabo tibi amico nostro, hucus ueritatem declarare et susus, sicuti hactenus quoque factum est.

Magnus ille Moses, et celsus, cū esset iuxta montē Sinai, cōspicatus est rubum ardentē, quem cū multis dieb. ardere conspexisset, nō tamē igne consumi, animo suo creditari cepit quid nam hoc sibi uellet, quod rubus tot dieb. arderet, nec tamē ab igne cōsumeretur. et profectus, inquit, uidebo quod nam illud stupendū sit prodigium. Rubo autem propior factus, uocē cœlitus allatam, sibi que dicentē audiuit: Moses Moses, solue calceamenta pedū tuorum, locus enim in quo stas, terra sancta est. Quid sanē aliud significat rubus ardēs et nō cōsumptus, tum etiā uox clamitans, Solue calceamenta pedū tuorū, nisi quod rubus ardens adumbrauit typos; prætulit diuā Mariā uirginem, quæ filiū et uerbū dei secundū carnem peperit: Quæ admodū enim rub. quidē ardebat et nō cōsumebatur: talis etiā diuā uirgo, ubi cōcepit Dei filiū et uerbū, igne diuinitatis nō cōsumpta est, sed à deo custo dita: quia humanariū uirū illud profusus non erat. Verba autē hęc, Solue calceamenta pedū tuorū, hoc innuit, quod quicunq; de diuæ uirginis mysterio et Christi incarnatione erudiri uolunt, eos nequaquam habere oportet partem aliquā in se mortuā, quæ illos à Deo separaret, nec mentem corruptā et à cognitione ueritatis mortuam, sed uiuentem et sanam, qualis ipsius Moysi erat. Huius autē calceamenta ex mortui animalis tergo erant consuta: et propterea dictum est, Solue illud.

Porrō et Persarum rex Nabuchodonosor somnio admonitus uisionis, quā uiderat, oblitus est: et congregatis omnib. Chaldeorū Magis incantatoribus, et Gazarenis, interrogabat eos quale

nam fuisset quod uiderat somniū, et quæ nam illius interpretatio. Hi uerō et somnium et interpretationē illius ignorantes hæsitarāt. Rex autē ira in illos uehementi incēdēbatur. concessit tamen aliquot dierum terminū, quib. inquirerent si mul, et explicarent uisum à se somnium, et eiusdem interpretationem: quod si iuxta mandatum eius exequerentur, multis et splendidis muneribus honorati ditarentur à rege: sin minus, mortis supplicium subirent, quin ut et liberi, amici et cognati illorum eiusdē pœnæ essent consortes. Cū uero illi hoc nō possent, quin potius uitā suam plangerent et deplorarēt (quomodo enim possibile erat regi et somniū et interpretationē eius exponere, somnio nō antē audito?) Daniel propheta in Babylonē captiuus deductus ex Hierusalem unā cū alijs, qui tunc tēporis secū erant Iudæis, cum regis mandata cognouisset, conuenit Arioch Persarū principem, quem rex ad perdendum sapientes constituerat, quod somnium ipsius deprehendere non potuissent, dixitq; ad illū: Sapientes Babylonis ne perdas, quin potius me ad regem introducito, et uisionē unā cū interpretatione eius regi edisseram. Tunc Arioch festinanter prophetam ad regē induxit, cui ille ait, Poteris ne mihi Daniel explicare somniū quod dormiens uidi, et interpretationem eius? Respondit Daniel: Mysterium o rex, de quo interrogas, homines sapientes, Magi et incantatores annunciare non possunt, sed hoc solius Dei cœlestis opus est, qui mysteria reuelat. Deus notum fecit regi Nabuchodonozori, quæ nam fieri oporteat in extremis diebus. Cogitationes tuæ super lectū tuum ascenderūt, quid futurū esset post hęc. Tu rex uidebas, et ecce imago quædā magna, et aspectus eius excellens stabat coram facie tua, et uultus eius terribilis. Imago in quā, cuius caput erat ex auro puro: manus uero et pectus unā cū brachijs ipsius argenteæ: ueter uero et femora ex ære: tibiæ autem ferreæ: et pedes partim quidem ferrei, partim uero testacei. Videbas, o rex, donec abscissus est à mōte lapis absq; manu operæ, et percussit imaginem super pedes eius ferreos et testaceos, et omnino comminuit eos. Tunc quoque comminuta sunt pariter, ferrum, testas, argentum et aurum, et facta sunt tanquāmpuluis horrei aestiui, et abstulit ea uentus uehemens, nec locus aliquis in his inuentus est. Lapis autem qui imaginem comminuit, excreuit in montem magnum, et impleuit omnem terram. Hoc est somnium, et interpretationem illius coram rege dicemus. Et postquā propheta regnā futura enumerauisset, quæ per aurum, argentum, æs, ferrum et testam adumbrabantur, sic dicit ad regem: Suscitabit Dominus cœli regnum, quod

quod in secula non corrumpetur, & regnum ipsius alteri populo non relinquatur, quod comminuet et uentilabit omnia regna, ipsum uero stabit in secula. Quemadmodum uidisti quod abscissus est à monte lapis absque manibus, et comminuit testam et ferrum, aes, argentum et aurum. Deus magnus reuelauit regi, quenam oporteat fieri post hæc: & uerum est somnium, fidelis etiam interpretatio eius. Tunc rex prostratus in facie, adorauit Daniëlem, et dixit: Reuera deus uester deus deorum est, & Dominus regum, & reuelans arcana, quoniam potuisti reuelare mihi arcanum hoc.

Qualenam est regnum hominis, quod in secula non corrumpetur? Nullum profusus: neque enim hoc humane nature conceditur. Quod igitur est? En dicam tibi. Mons hic diua uirgo est, que filium & uerbum Dei secundum carnem peperit. Lapis autem absque manuum opera abscissus, Christus est: qui quidem natus est ex ipsa, sed non ex uiro, quod per illud intelligitur, cum sine manibus dicitur abscissus. Lapis denique qui imaginem percussit, aurum & reliqua comminuit, & mons ingens factus impleuit terram: ille idem Christus est, et illius regnum permanens in secula, quod diaboli uires contriuit, & idolorum cultum destruxit.

Esa. 7
& 9.

Propheta autem Esaias sic dixit: Ecce uirgo erit pregnans, & pariet filium, & uocabunt nomen eius, Nobiscum deus. Rursus idem dicit: Puer natus est nobis, et filius datus est nobis, & factus est principatus ipsius super humerum eius, et uocatur nomen eius Magni consilij nuncius, admirabilis, consiliarius, deus fortis, potens, princeps pacis, pater futuri seculi. Inducam enim pacem super principes, pacem & sanitatem ipsorum. Magnus est principatus ipsius, & pacis ipsius non est terminus. Videntur ut puerum nominauerit, & magni consilij nunciu, una cum alijs modo enumeratis, que omnia ad hominem pertinent, que assumptis filius Dei ex uirgine. Deinde eundem uocat deum fortem, potentem, patrem futuri seculi (creatorem nimirum intelligens) & quod pacis ipsius non sit terminus, id est finis. De pace ergo & alijs, que per partes in presenti Esaias enumerat satis exacte diximus in Dauidis propheta paulo ante exposita, qua dixit, Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis, &c. Veruntamen non pigeat nihilominus huius prophetae coherentiam inspicere. Cum enim propheta dicit, Ecce uirgo pariet filium, &c. denotat illum supernaturali modo natum ex diua uirgine hominem. Sed cum admirabilem uocat consiliarium, duas personas denotat, patrem scilicet, & huius filium, seu uerbum: et quod patris simul & filij unum sit consilium, una uoluntas, una potentia, una & eadem cognitio. Deus enim consilio non indiget, illum ue

ro eundem uirginis filium Deum fortem uocat, potentem, patrem futuri seculi, cuius pax finem non habeat. Et quidnam aliud hæc ipsa propheta significauit, quam quod ille idem deus & homo eiusdem sit consilij & cognitionis cum Deo patre particeps?

Quin & propheta Zacharias nato sibi filio Ioanne sic dixit: Et tu puer propheta altissimi uocaberis, præcibus enim ante faciem Domini, ad parandum uias eius, ad dandum scientiam salutis populo ipsius per remissionem peccatorum eius, per uiscera misericordie Dei nostri. Ioannem certe Zacharie filium magnum prophetam fuisse constat, omnium quoque Musulmanorum testimonio. Quid uero hic prophetauit? Nihil aliud quam Christum denotauit, quemadmodum supra exposuimus. Zacharias uero, quemnam altissimum uocinat? Christum scilicet. De illo enim hoc dixerat, Propheta altissimi uocaberis.

Luc. 1

Porro Ieremiam prophetam sic dicentem legimus: Hic est deus noster, & alius iuxta hunc non reputabitur. Inuenit omnem uiam scientie, & dedit eam Iacob seruo suo, & Israeli dilecto suo. Post hæc autem super terram uisus est, et cum hominibus conuersatus est. Hic est liber mandatorum Dei. En tibi oracula sole splendidiore. Cum enim singuli prophetarum diuersis utantur dicendi formulis, omnes tamen in unum consentiunt, quandoquidem Deus est, qui hæc & familia per os ipsorum locutus est. Veruntamen ceu ex communi quadam contemplatione uaticinati sunt, & Esaias & Ieremias. Esaias quidem in hunc modum. Puer natus est nobis, et filius datus est nobis: quibus addit, deus fortis, etc. Ieremias uero sic dicit. Hic est deus noster, non reputabitur alius iuxta hunc. Super terram uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Non enim de solo Christo uaticinati sunt prophetae, uerumetiam de sacro sancta illius matre, uirgine Maria, que quidem nunc propter nimiam prolixitatem omittemus. Et hæc quidem de sanctorum reuelationibus & prophetarum oraculis sufficienter diximus: nunc uero quis horum omnium finis sit, consideremus.

Bar. 3.

Quod sane archangelus Gabriel cœlitus missus sit diua uirgini Mariæ conceptionem nuntiaturus, et quod hæc ipsa Dei uerbum conceperit, uos ipsi affirmantes confitemini: quamuis de his minus recte sentiat, cum dicitis nimirum, quod uirgo hominem nudum pepererit, & non deum (secuti haud dubie Nestorij dogma) & quod Christus homo tantum fuerit, homo autem magnus, sanctus et augustus, quo sanctior ante hunc natus non sit, neque nasciturus, sed hunc omnium hominum esse sanctissimum. Nos uero credimus, sentimus et fatemur, quod ipse Christus ille idem

inquam filius sit dei uiuentis, deus uerus, qui natus est ex Maria uirgine sine uiri congressu, filius inquam dei sit et deus ab eterno, qui carnem ex ipsa assumpserit, et homo factus sit, quem simul et deum et hominem esse credimus. Hæc uero de sumpsimus et didicimus à propheta Mose, Dauide, et omnibus alijs, qui post Moysen usque ad Christum, qui ab illis prædictus fuit, aduentum storrerunt: imò ab ipsis etiam sanctis, qui ante Moyses tempora uisiones uiderunt: præterea ab ipso etiam Christo, et illius discipulis et doctoribus, miraculis et operibus ipso sole (ut supra diximus) clarioribus. Quin et hæc dicemus: Postquam uirgo (ut modò dictum est) concepisset, appropinquauit tempus partus ipsius, cumq; in Bethlehẽm deuenisset, Christum peperit, et reclinauit eum in præsepe brutorum. Tunc impletum est quod prædictum erat ab Esaiã propheta dicente, Hæc dicit dominus, Bos agnouit possessorem suum, et asinus præsepe domini sui, Israel autẽ me non cognouit. Tempore igitur natiuitatis Christi, angelorum multitudo cœlitus delapsa est: laudantium deum et dicentium, Gloria Deo in excelsis, ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Pastores autem, qui tunc gregem suum pascentes in agris erant, angelorum apparitione conspicati, et auditis illorum hymnis, timore magno timuerunt: et dixit illis angelus, Ne timeatis. Ecce annuncio uobis gaudium magnũ, quod futurum est toti populo, quia natus est nobis Saluator, qui est Christus dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis in signum. Inuenietis infantem inuolutum fascijs, positum in præsepe. Et profecti in in regionem suam, diuulgauerunt omnia quæcunque audierant et uiderant de angelis. Considerato nunc quid sibi uelit ab angelis decantatus hymnus et oratio, dicens, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Non aliud certe, quam quod Adam postquam Dei mandatum transgressus esset, defecit ab illius tutela dominus, et ob hanc causam ab illius amicitia omnis creatura excidit: si quidem et Adam posteritas, quæ diuinis legibus contraria erant facere et designare cepit. Nam huius filius Cain fratrem germanum Abel trucidauit. Procedente uero tempore non homicidæ solummodo facti, et omni malitia petulantiaq; homines repleti sunt, quemadmodum Noe temporibus immissum diluuiũ, et uiuente Abraham Sodomarum subuersio, et cœlitus immissa conflagratio testantur, uerum etiam deo creatore et formatore suo penitus neglecto diabolus et idola adorauerunt: quamobrem omnes creaturæ defecerunt ab homine, ut quæ hunc dei hostem esse iudicarent. Et primo quidem ipsi angeli, deinde

et ipsa bruta animalia, imò et ipsa inanimata rerum materia, quod manifesto colligi potest. Ante transgressionem enim omnia animalia tam uoluntaria quam quadrupeda, et pisces ipsius Adami arbitrio et uoluntati parebant: post transgressionem uero non modo cœlos inhabitantes angeli ipsum ceu hostem auersati sunt, sed et ipsa animalia, quæ prius Adami arbitrio subiecta erant: postea autem non modo ab illo et hominibus ex illo natis aufugerunt, sed feræ ipsum hominem hostis et inimici loco duxerunt: et quem antea adorauerant, illius uitæ ceperunt insidiari. Sed quid opus est multis de angelis, cœlo et terra, animalibus et feris disserere, cum et ipsum hominis corpus aduersus animam illius insurrexerit? Et quemadmodũ duo infensissimi hostes una domo coniuncti pugnas mouent mutuas, et quibus qui uiribus præstantior est, uictoria potitur: sic etiam anima cum corporibus affectibus et appetitu pugnant congruitur: cum autem ipseus dei auxilio destituta sit, corpori succumbit, rerumq; ordo inuertitur, ut quæ prius domina erat corporis, et imperium exercebat, in posterum serua et uoluptatum mancipium facta sit. Christi autem generatio et filij dei incarnatio uniuert ea quæ in cœlo et in terra sunt. Angeli itaq; uidentes inenarrabilem illum dei descensum, quod scilicet is qui deus erat, propter innotam sibi bonitatem, carnem assumeret, et inimicam aduersamq; sibi in homine habitantem naturam assumptam, sibi cum diuinitate uniret, sanctificaret et exaltaret: hoc inquam uidentes angeli, stupendo hoc miraculo et omnem naturam exuperante, in admirationem et stuporem rapti, exclamauerunt ad dei laudes celebrandas, et dixerunt, Gloria in excelsis deo. Uidentes etiam hominum cum angelis concordiam iam confirmatam, et sublatam esse diuinam illam inimicitiam, dixerunt, In terra pax, et hominibus bona uoluntas. Vnde impletum est illud Dauidis oraculum, dicens: Latentur cœli, et exultet terra: annunciauert cœli iustitiam eius, et uiderunt omnes populi gloriam ipsius: adorare eum omnes angeli eius. Montes tripudient à conspectu Domini: quoniam uenit ad iudicandum terram. Iudicabit terram in iustitia, et populos in æquitate. Respice quæso prophetarum et angelorum consonantiam, carmini musico bene concordanti simile. Propheta enim dicit, Latentur cœli: et angeli canunt, Gloria deo in excelsis. Propheta dicit, Exultet terra: canunt angeli, Ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Quibus etiam hoc non dissimile est, Annunciauert cœli iustitiam ipsius, et uiderunt omnes populi gloriam eius. Quin et Moses dixit

Psal. 95. 96.
& 97

Exultate cum eo cœli, adorate eum omnes angeli eius. Dauid uero sic, Adorate eum omnes angeli eius: qui equidem adorantes dixerunt, Gloria deo in excelsis. Quia de causa autem hanc repetitionem adiectam putas, Quoniam uenit: quoniam uenit ad iudicandum terram? Non quidem alia de causa, quam quod primum illud membrum, in quo simpliciter dicitur, Quoniam uenit, primum Saluatoris aduentum in mundum denotat, quo non in propria sua maiestate uenit, sed humilium quadam specie, et contempta. Consentit enim cum uerbis domini dicentis: Non ueni ut iudicem mundum, sed ut mundum saluem. Quod uero idem repetens dicit, Quoniam uenit ad iudicandum terram, denotauit secundam Christi in mundo presentiam. tunc enim uenit iudicaturus terram. quod idem cum domini uerbis consentit: Cum uenerit filius hominis in gloria sua, et omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit super sedem glorie sue, et congregabuntur coram eo omnes gentes, et separabit eos sicut segregat pastor oves ab hœdis: et statuet oves quidem a dextris suis, hœdos uero a sinistris. et dabit singulis iuxta opera sua: his quidem qui Euangelij legibus immeriti scelerata commiserunt, poenam nunquam finendam: illis uero qui uitam munus iuxta Euangelij regulam iuste administrauerunt, uitam eternam, paradysum, et bona indefinita. En quanta sententiarum copia in paucis uerbis lateat? quæ instar aureæ catenæ inter se connexæ sunt, cuius connexio ad cœlum usque pertingit, et anuli ex sese mutuo dependent. Talis enim mihi omnis sacra scriptura uideatur. Omnes nempe prophetae, qui ab Abraham et Moysi temporibus usque ad Christum floruerunt, eadem spectant, eadem dicunt, eadem scribunt, omnesque eum uno ore de Christo eadem uaticinatur. Et hæc quidem hætenus.

Matth. 2 In ipsa uero Christi generatione, Persicæ regionis Magi diuinarum rerum peritia et reuelatione, deum et hominem præter naturæ leges natum esse cognouerunt. Magi uero non uulgares erant homines, sed dominatores et regionum præsidēs. hi itaque cum huius rei notitiam percipissent, deliberare inter se ceperunt, qua uia ad regem modo natum peruenire, illique dona possent offerre. Hæc uero illis meditantibus et dubitantibus simul, quo modo uoti sui compotes redderentur (alienigenæ enim et peregrinæ regionis incolæ cum essent, non habebant etiam uiam ad eum) coram ipsis stella apparuit, quæ præeundo uiam desideratam cepit indicare noctes simul et dies. Stellam itaque a Persia in Palestinam usque secuti, cum Hierosolymam peruenissent, stella sese occultuit. non aliud nimirum inueniente domino, quam ut itineris duce destituti, de Christo

loquerentur, et sic omnibus illius natiuitas innotesceret. Cum enim stella à magis (ut dictum est) disparuisset, interrogauerunt, Vbi est qui est natus rex Iudæorum? uidimus enim stellam ipsius in oriente, et uenimus ut adoremus illum. His auditis, qui tunc regnabat, Herodes perturbatus est, et tota Hierosolyma cum eo. Et congregatis pontificibus et scribis populi, percontatus est eos, ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei, In Bethlehem Iudææ: sic enim scriptum est per prophetam Micheam, Et tu Bethlehem terra Iudæa, nequaquam minima es inter principes Iudæa: ex te enim prodibit dux, qui pascet populum meum Israel, et exitus ipsius à diebus antiquis. Vides ne nunc quomodo in prophetis descripta inueniantur, quæ ad Christum pertinent? Non enim ea tantum prædixerunt, quæ in ipsum Christum competeant, uerum etiam loci, in quo erat nasciturus, meminerunt. Illud enim significat quod dicitur, Et tu Bethlehem terra Iudæa, nequaquam es minima. Tu enim, inquit, quæ modo minima eras, tenuis et contempta (talis enim erat locus iste) quoniam Christus in te nasciturus est, non amplius, ut modo tenuis es et paruula, sed celebris, illustis et à multis honorata. Quod uero sequitur, Ex te enim prodibit dux, qui pascet populum meum Israel: non propter Hebræorum populum à propheta recensetur (iam ante enim demonstratum est, quod Hebræi, eo quod indigni fuerunt, à deo reiecti et exclusi sint, et filij diaboli nominati) uerum gentes hoc loco populum dei et Israel em nominauit, de quibus omnino propheta hoc dixit, Quoniam prodibit ex Bethlehem dux, qui scilicet Christus est, qui pascet populum meum Israel, gentes nimirum. Quis enim dux alius de Bethlehem egressus est præter Christum? et quos nam pauit præter gentes omnesque alios in se credentes? Hæc autem uerba, Et exitus eius à diebus antiquis: ipsius diuinitatem significant. In quem enim hominum tempus illud cõpetere inuenietur, quod est à diebus antiquis? In nullum certe alium præter quam in unum deum. Quapropter Dauid etiam uaticinatus dixit, Non dabo somnum oculis meis, donec inuenero locum domino, tabernaculum deo Iacob. Ecce audiuius eum in Ephrata, inuenimus eam in campis sylvæ. Intremus in tabernacula ipsius, adoremus in loco ubi steterunt pedes eius. Obserua nunc prophetam. Reuelatum illi erat diuinitus, filium Dei nasciturum esse è uirgine, qui cum uerus deus sit, hominem esset assumpturus, quemadmodum ex multis oraculis illius per partes hætenus comprobauimus. Et quidnam alius opus est? De ipsa autem uirgine sic cecinit, Audi filia et uide, et inclina aurem tuam, et obliuiscere

Psal. 131

Psal. 47

obliuiscere populi tui & domus patris tui. Dauidis enim filia erat diua Maria: & quia hæc au ditura erat archangeli Gabrielis uocem, dicit, Inclina aurem tuam: nimirum ad inenarrabile illud gaudium, cuius particeps erat futura. Et quia ab eo tempore omnia antiquitus instituta pro uilibus & contemptis abroganda erant & cassanda, noua q̄; Christi lex una cum Testamento per totum mundum affulsura, inquit, Obluiscere populi tui & domus patris tui, et nouis illis iam futuris esto intenta. Et hæc quidem ad uirginem referenda sunt. Postquam uero, ut dictum est, iam agnouisset quod Dei filius hominem esset assumpturus, & ex filia ipsius nasciturus, rogauit ut et locum in quo nasciturus erat Christus, sibi Deus ostenderet. Hoc autem tanto animi seruore & studio inuestigauit, ut nec cibum sumeret, nec somno nec quieti indulgeret, donec ipse quoque natalis locus sibi à Deo reuelaretur. et tunc prophético spiritu agitatus dixit, Ecce in Ephrata audiuius eam, id est in Bethlehem: inuenimus eam in campis syluæ, unum eundem locum bis denotans. Tunc subiungit, Intremus in tabernacula ipsius, adoremus in loco ubi steterunt pedes eius. Hæc uerba, Intremus in tabernacula ipsius, tanquam de contemptis & nullo precio habitis dixit. Scena enim uel tabernaculi dicitur, recenter extructum, & quod statim refrangitur domiciliū. Adoremus locum ubi steterunt pedes ipsius. Quid opus est me multa de his dicere? Quin potius te ipsum de his appello. Magnum enim illum prophetam & regem, qui Dei quoque testimonio commendari dignus fuit (sic enim de illo Deus loquitur, Inueni Dauid, &c.) quem nam adorauisse dicemus? An illum tantummodo qui nasciturus erat? sed et locum in quo steterant pedes illius, tanquam hominem nobis omnibus tantummodo similem? Quis uero tam stupidus, imò tam desertus à Deo, ut hoc uel in animi admittat? Sed quemadmodum in superioribus hunc eundem & Deum & hominem esse comprobauit, ita nunc quoq; in loci contemplatione illum facere uidemus, in quo cum Ioanne propheta omnino consentit. cum quidem Dauid dicit, Adoremus locum ubi steterunt pedes eius: ille uero, Non sum dignus ut portem calceamenta illius, qui post me uenturus est. Iam nec intelligit ut tam in magnis quam in paruis omnes prophetae consentiant, ipsum adorem & celebrent: nec quisquam prophetarum est, qui ubi de Christo uaticinari et uerba facere ceperitis, seipsum non paruum, contemptum et nullius precij dignum esse confiteatur: quod etiam de Abraham legimus, qui se ipsum terram appellauit et cinerem. Veruntamen non Micheas modo & Dauid de Bethlehem lo-

cuti sunt, sed etiam plures alij, quos uolentes, ut in alijs multis, omittimus propter nimiam scripturæ copiam. Sed redeundum ad Magorum, unde supra digressi sumus, historiam. Tunc Herodes postquam cognouit, quod in Bethlehem nasceretur Christus (hoc enim ex prophetis pontifices et scribae cognouerant) clam accersitis Magis præcepit, Profecti illuc accuratè inquirete de puero: ubi uero illum inueneritis, renunciate & mihi, ut ego uentam et adorem illum. Hæc autem animo dixit mendaci & subdolo. Cum enim regem nasciturum audiret, qui gubernaturus esset israel, Christum talem regem fore putauit, quales multi sunt, cuius regnum temporale esset & terrenum. Et cum in Bethlehem quidem Christi natales fore intelligeret, locum uero illius certum & determinatum ignoraret, inuidia motus, & infantis cædem iam ante præmeditatus, hæc simulatè & fictè Magis dicit, Renunciate mihi, ut & ego uentam & adorem illum. Hi uero audito rege profecti sunt. Et ecce stella, quam uiderant in oriente, præcedebat illos, donec progressa staret supra locum in quo erat puer. Tu uero, cum Magos dixisse audis, Vidimus stellam ipsius in oriente: nequaquam putes Christum propter hoc reliquis omnibus similem et nudum hominem esse. Qui enim circa stellarum motus uersantur Astrologi, talia docent, quod singuli homines stellas habeant singulas, & peculiare, futuræ uitæ omnes successus & euentus sibi denunciantes: & quod imprimis quisque regum stellam sibi propriam uendicet. Hæc enim falsa esse, manifestissime constat. Sed quia nostri instituti non est, Astrologorum uanitatem conuincere, omittimus hoc: nunc uero de stella, que tunc apparuit, qualis & que nam illa fuerit, uideamus. Quod autem una stellarum fuerit cœlestium, non probabile uidetur. Primò quidem, quod omnes stellæ unà cum sole et luna ex oriente mouentur in occasum: hæc uero ex septentrione in meridiem motum suum inclinauit. Persarum enim regio ad orientem sita est, Palestina autem ad meridiem, in qua & Bethlehem est. Præterea si stella erat, non certe unà cum Magis proficiscentibus moueri, et ipsæ dormitantibus consistere uisa fuisset. Tum si stellam dixerimus fuisse, fulgorem illius proter radios solares dispare & obscurari oportebat. Cum uero in meridie etiam unà cum sole splendorem suum retinuerit (nò enim ab hoc potuit obscurari) manifestum est stellam non fuisse. Postremò, si stella fuit cœlestis, qua nam ratione illius indicio Magi paruulum illud & uile tugurium, in quo Christus erat, per immensam illam cœlestium orbium ab hoc altitudine cognoscere potuerunt? Ex prædictis igitur

tur patet, stellam non fuisse. Virtus autem quædam diuina fuit, quam itineris ducem habuerunt, quæ etiam terræ propinquior apparebat. Et quemadmodum Hebræos per desertum columna ducebat ignea: ita etiam Persarum Magos hoc, quod ipsis sidus esse uidebatur, uiam præmōstrauit. Sed et ipsa, quæ tunc Deus Hebræorum genti exhibuit miracula et prodigia, plura multo gentibus contigerunt. Primi enim ex gentibus Christi adoratores, Magi fuerunt. Stella enim (ut modo dictum est) immota consistente supra locum in quo erat puer, Magi ingressi sunt, et inuentum Christum cum diua matre eius adorauerunt, offerentes munera, aurum, thus et myrrham. Considera nunc, quæ sit munerum inter se communitio: quæ quidem, quod speciem externam atinet, nulla prorsus est: sed quod ad sensum, magna et arcta. Aurum enim tanquam regi obtulerunt ceu mortali, quia homo erat, myrrham: hanc in sepultura mortuorum adhibere Hebræis in more erat: thus autem ceu Deo offerunt: Deo enim thure sacrificare statutum et solenne erat. Unde uides quomodo Magi quoque Christum, et Deum et hominem esse confessi sint. Ceterum post Magorum adorationem missus ad eos Dei angelus præcepit, ne rursus ad Herodem redirent, quare per aliam uiam abierunt in regionem suam. Angelus autem ueniens, dixit ipsi Ioseph: Assume puerum et matrem eius, et abi in Ægyptum. Herodes enim quæsiturus est animam pueri, et secessit illuc. Tunc impletum est illud prophetæ uaticinium, Ex Ægypto uocauit filium meum. Herodes autem uidens sibi illusum esse à Magis, indignatus est ualde, et missis satellitibus interfecit omnes pueros in Bethlehem, quotquot erant bimuli et minores natu, et horum aliquot millia. Sed quis horum sensus? Primo quidem ut apparet illum qui natus erat Deum esse, quemadmodum prophetæ annunciauerunt, præterea autem et homo est uerus, non secundum imaginationem, ut nonnulli docuerunt. Secundo uero ut appareret hinc Ieremiæ prophetia, quæ dicit, Vox in Rama audita est, lamentatio, ploratus et fletus multus. Rachel plorans liberos suos, et noluit consolari, propterea quod non super sint. Tertio, quod non de Christi tantum generatione prophetæ prædixerint, uerum etiam de multis locis et demonstrationibus, partim quidem propter multorum infirmitatem, ut his ducibus in ueritatem perduerentur: partim uero, ut impiorum obturarent ora, ne illis ueritatem impugnandi esset occasio. Quæcunque enim de Christo aut dicta aut facta sunt, in aliquâ hominum utilitatem cedunt. Obserua itaque, et comperies, quod omnia quæ uel dicta uel facta sunt

Olee 11.

Ier. 31.

ab Adam usque ad hodiernum tempus, in Christo demum declarata sunt et completa, quod in alio quoquâ fieri non poterat. quare et hoc completur, Ex Ægypto uocauit filium meum. Puer autem Christus iam ad uirilem et iustam ætatem progressus, Ioannem Zachariæ filium acceffit, qui Christum ad se ueniensem conspicatus dicit Iudæis, Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Cur autem Ioannes hunc agnum Dei esse dixerit, postea explicabimus. Quis uero alius mundi peccatum tollere poterit, quam ipse Deus? Quare hunc, de quo prius dixerat, Non sum dignus ut portem calceamenta eius: nunc Deum esse confessus est. At Christus dicit illi, Propheta, ades, baptiza me. Ioannes autem, Ego opus habeo abs te baptizari, et tu uenis ad me? En etiam hoc considera. Propheta ille magnus, qui, ut et nos ipsi fatemini, ex promissione natus est, qui ad baptizandum missus erat, num à nudo homine tam seruiliter baptismum posceret? Hoc certe nemo uere sapiens affirmauerit. Sed ab eo, quem Deum esse confessus erat, baptismum petit. Sed dicit fortasse aliquis, quod et ipse Christus à Ioanne baptismum petierit. Verum non simili ratione hoc facit: quare medium, quod inter utrosque est, considerandum erit. Ioannes quidem ipsum antea et Deum et hominem esse confessus erat. Cum enim dixisset se indignum, qui calceamenta illius portaret: et, Ecce qui tollit peccatum mundi: ipsumque, his uerbis Deum esse ostendisset, addit et hoc, Ego opus habeo abs te baptizari, et tu uenis ad me? Christus autem non sic, sed impetiosius et cum auctoritate illum cõpellat, dicens: Propheta, ades, baptiza me. Ille autem humilitatem suam, qua indignus erat, simul ostendit, et domini mandato paruit. Iordanem itaque ingreditur. Sed Christo baptizato scissi sunt cæli, et uox cæli audita est, dicens: Tu es filius meus dilectus, in te mihi bene complacitum est. Animaduertis ne rem terribilem, et stupore plenam? Hactenus quidem sancti loquebantur, prædixerunt prophetæ, ministrauerunt angeli: nunc uero nec angeli, nec homines, sed ipse Deus est, qui dicit, Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Ex his sanè quæ scripsimus iudicare poteris et tu, et si quis alius Musulmanorum prudens fuerit, quod inueniantur sancti homines, qui uisiones de Christo uiderint: et quod prophetæ sint, qui de illo sint uaticinati: quamuis adhuc tot ac tantis argumentis citatis et demonstratis, arbitrentur et indicent nos quæ Christum profitemur errabundos esse, se uero orthodoxos. his uero auditis, discant nos recte sentire: quamuis nos Musulmanorum intercessionem opus habere iudicent, quemadmodum tu dicis,

Ioan. 1

eo quod confitemur & credimus Christum dei filium esse, & deum, quem admodum tu in epistola ad me missa scribis. Defecerunt autem ab hoc Græci, defecerunt ab hoc Hebræi, ab eodem etiam Musulmani, propterea quod hæc non ut fide digna per fidem receperunt, sed demonstratio nibus cupierunt inquirere. Minus tamen Græci, qui libris simul & prophetis carent, incusandi sunt, quam Iudei et Musulmani. Nonne enim ridiculum est, quod ipsos libros uenerantur: ea uero quæ in ipsis continentur, contemnunt & cum prophetas beatos esse prædicent, cum qui ab ipsis prædictus est, auersantur? Maxime tamè omnium Musulmani uituperandi, qui cum unâ cum alijs libris Christi Euangeliū ceu sacrosanctum, absolutū & diuinū recipiant, uerbis nudis illud uenerantur, factis uero tantum ab illo disident, quantum cælum à terra distat: et relicta ueritatis uia, uanas & errabundas Græcorum opinioniones sequuntur: & quæ intellectus ipsorum capere nequit, omnino non recipiunt. sed dum supra naturam singula inuestigantes ea apprehendere non possunt, à ueritate aberrant, & cogitationum suarum signèta proferunt, nempe, Quomodo possibile est ut deus habeat filium sine muliere? Et hi sunt qui perscrutantur penitus Dei generationem, & ignorant interim quot in cælo stellæ luceant, quot aquæ mensuras contineat pelagus, quantus sit arena in litore maris numerus, & alia huiusmodi infinita. Et licet horum certam rationem ignorent, credunt tamen quod hæc Dei opera sint, neque de his tumultuantur. filij uero Dei generatione argutius scrutari tentant, hi ipsi inquam, qui nec propriam sui ipsius generationem nouerunt. Agendum dicant illi nobis, quomodo patris ipsorum semen in matris utero corpus factum sit, & quando anima ipsorum in corpus deuenit, uel num adueniens cum ipso semine cõiuncta uel unita fuerit, seu minus. Vel, si unita fuit, quod nam illud sit unionis uinculū. Vel, quod si unita etiam semine nō est, quando tandem cum corpore uniatur, unde etiam ueniat, et ubi ante aduentum, suum in corpus existat, & in quo loco commoretur. Quod si hæc cognitiua impossibilia sunt, qui fit ut Dei generatione perscrutentur, qui propriam uitam, qua uiuunt, nō cognoscunt, neque sciunt an in crastinum uicturi sint, inquirunt qua ratione Christus sit dei filius. Quiq; ignorat cuius nā patris ipsi filij sint, uerum singuli matrum suarum uerbis credunt, quibus fieri potest ut decepti alio nomine appellentur pro uero & paterno: credunt tamen, & falsa pro ueris recipiunt: prophetarum autem oracula damnant, & Christi sermones contemnunt, illisq; fidem negant. Quapropter nequa-

quam illorum capaces sunt, quæ naturā omnem excedunt, quæ nec ipsi angeli possunt intelligere, nedum ut hi suo intellectu percipiā: qui ignorant, quod Christus, quem ipsi uerbum Dei, animam Dei, & spiritum dei appellant, nullies sese filium Dei dixerit: & quod a uerbo Dei mendacium dici & annunciari sit impossibile, imprecummeditate & sine dubitatione credunt (quis enim tam stultus & stupidus, tantæ imò impudentiæ esset, qui uerbum Dei mendacij coarguere aude-ret?) Musulmani tamen, cum manifeste obloqui non possint, ipsam ueritatem calumnijs inficiūt, dicendo, quod Christus hoc non dixerit, sed Christiani, nec quicquam boni illud argumentū apud illos efficere potest. Nos uero Christiani dicimus, quod Christi uerba, quibus Euangeliū continetur, agnoscamus. Musulmani autem dupliciter peccāt: partim quidem quod nō credunt Christum esse Dei filium, partim uero quod Christianos de rebus sibi quoq; ignotis accusant. Dicunt autem, quomodo est possibile Deum habere filiū sine muliere? & quis tam stultus & stupidus, ut tantum crimen & impietatem admitteret? Dece-ret uero, ut sine omni dubitatione hæc pro ipsius Christi uerbis reciperent. Cum autem inquirūt, et diligētius curiosiusq; rimantur, manifeste apparet, quod nec illum ueracē esse credunt, quem Dei uerbum esse confitentur: imò nec Abraham, nec Dauidi, nec prophetis fidem habent. Incredulitatem enim sequitur ignorantiā. Esaias enim dicit, Nisi credideritis, non intelligetis. Intelligis ne quomodo fides cognitionem, incredulitas uero ignorantiam pariat? Fides autem non est rerum uisibilium. Quæ enim uidentur, fide nulla indigent: clara enim per se sunt. Fides autem earum rerum est quæ nec uidentur, nec intellectu percipiuntur. Nequaquam igitur uos hæc curiosius inuestigare oportebat, nec aduersus ueritatē contendere, sed sequi & parere Abraham et prophetis, & imprimis Christo: nec priuati uoluntati & arbitrio consentientes dicere, Impossibile est Deo esse filium, ut non forte (ut tu inquis) disfidia inter utroque existant. Errantes enim à uero & recto tramite, uana & inania loqui nunquam desinitis. Fides certe ex auditu est, et quid quæso tam fide dignum est quam uerbum Dei, quod uos animam Dei, & spiritum Dei appellatis? Quæ autem scriptura Euangelio est sanctior, & fide dignior: illud enim & ipse Mahomet sacrosanctum & absolutum esse confitetur. Opus igitur fuerit (ut & antè dictum est) curiositate omni omissa, Dei & prophetarum credere miraculis. Quoniam uero in tantam absurditatem deuenistis, en necessitate compulsi aliquid aperi-tius ceu exemplo oculis subiecto adūbrabimus.

licet ueritas exemplis perfecte demonstrari non possit, eaq; imprimis quae deum spectant. Impossibile enim est humanam rationem rem aliquam inuenire, quae exacte & absolute Dei generationem referre possit. Verumtamen necessitate coacti (ut modo diximus) fatemur filium Dei sic à Deo generari, ut ratio ex mente uel intellectu, et radij ex sole generari consueuerunt. Quid igitur uobis uidetur? Num ex muliere intellectus rationem, aut sol radios gignit; uel num propterea aliquod inter haec distatū deprehenditur? Quod si igitur haec generatio ab his (quod & uos fatemini) libera est, quomodo Dei simplicem & omni passione carentem generationē tot & tantis absurditatibus subiectam esse putabimus? Ceterum omnia haec dicere postulauit necessitas, propter incredulitatē & infirmitatem uestram. Diuina enim omnem humanum et angelicum intellectum exuperant. Facilius enim est cælum et terram cum omnibus creaturis deuorare, quam dei naturam comprehendere. Si autem illud impossibile est, nec generationem ipsius cognoscere necesse fuerit. Nihilominus tamen et ipse Mahomet & omnes Musulmani confitentur, quod Christus ex diua uirgine Maria citra uirile operam natus sit, & quod uirgo ipsum pepererit, et uirgo post partum permanferit, semperq; uirgo esse deprehendatur. Cum igitur haec uere confiteantur, exponat nobis aedum huius generationis rationem. Si autem hoc impossibile est, quid quæso aerem flagellando frustra laborant, dicendo quod impossibile sit Deum habere filium sine muliere? Et haec quidem dicunt, qui nec uilissima contemptissimaq; cognouerunt. Edisserant enim hi nobis, ubi nā culex uiscera sua habeat, uel quis uocis illius meatus sit: quale sit formicæ cerebrum, quale cor, qualis sit apum consideratio, & quæ his similia sunt. Quod si autem uilia haec & contempta ignorant, infirmitatem suam agnoscetes conticeant, nec curiositate sua illis fidem derogent, quæ angelorū hominumq; intellectum excedunt: quin credant potius Abrahæ & prophetarum oraculis, qui haec per uisiones, reuelationes & oracula cognouerunt, quod Christus scilicet reuera filius Dei sit, & idem uerus Deus, & homo perfectus.

FILIVS ET VERBVM DEI
cum Deus esset, extremis temporibus propter hominum salutem homo factus est, crucifixus mortem subiit, sepultus resurrexit, & in caelos est assumptus.
Non tamen diuinitas, sed homo passus est, qui idem uis dicaturus est orbem uniuersum.

APOLOGIA SECVNDA.

Vandoquidem tibi sufficēter per Abrahā, Isaac & Iacobi, Moysi, Dauidis & prophetarum, in primis autem, si uerum fateri uolumus, per ipsum Dei patris testimonia demonstrauimus de Christo, quod Deus sit uerē, & dei filius, aedum nunc etiam reliqua, de quibus dubitas, in medium proferentes, discutiamus & inspiciamus. Vehementer autem nos, qui Christi nomen agnoscimus, incusas. Tua uerò haec sunt. Quò nā modo fieri potest, ut Deus homo fiat? item, quo modo homo factus est? Item, si Christus Deus erat, & Dei filius, cur non uel nudo uerbo seruauit hominē, sed tanquā impotentia laborans hominem assumpsit et mortuus est, ut hominem saluaret, iuxta Christianorū sententiam. Præterea si deus erat, quomodo passus est? Deus enim nō patitur quicquam. Et tu quidem nos incusans, haec loqueris: quibus nos sic respōdemus.

De dei quidem possibilitate & impossibilitate, in superioribus diximus, quæ et sufficiunt. nostram enim infirmitatem sumus cōfessi, quod dei possibilitatem & impossibilitatē discernere non possumus. Sentimus autem & credimus omnia apud Deum possibilia esse. & impossibile apud hunc esse prorsus nihil. Tum quod homo factus sit, cum Deus uerus esset, didicimus, credimus, et haec est horum ueritas. Quo autem modo hoc euenit, non noui. Quomodo enim humanae rationi ea cognita essent, quæ angelis incognita sunt? Qui uero Dominicæ incarnationis scopus sit, et quæ causa humana in Christo natura, nos quantum fieri potest modò explicabimus: tu uero attente haec nostra audias.

Deus cum nulla re in uniuersum indigeret, sola bonitate sua permotus mundum uniuersum extruxit & cōdidit, uisibilem simul et inuisibilem: creauit angelos: creauit cælum & terrā, & omnia quæ in his continentur. Sed & hominē fecit, & formauit e puluere de terra sumpto: & cum illi animam rationalē inspirasset, secundū imaginem Dei creauit eum, & ex costa ipsius formauit facinā: illisq; in paradysum collocatis, precepit ut de omni ligno paradysi uescerētur, ex arbore

fore aut scientia boni & mali non comederent quia quacunq; die de hac comederent, morte essent morituri, quemadmodum magnus ille Moses in ueteri Testamento descripsit. Quidam uero angelicorum ordinum princeps, cum seipsum splendidum & mire formosum cõspexisset, nõ intellexit se seruum et creaturam esse, & quod dominus ipsum cum nullus esset, condidisset, unde serui in etar dominum adorare deberet: sed stultus et temerarius dixit, Ponam sedem meam supra nubes, et ero similis altissimo. Hæc autem cum in animo uolueret, huic commissa cohors illius impietatem imitata est. hic autem cælo depulsus cum omni sua militia exiit, & hi omnes in demones mutati sunt. Cum itaq; diabolus hominem in paradiso uidisset, inuidia in illum motus, accedens primo mulierem ceu faciliore deceptu, aggressus est et dixit: Cur deus præcepit uobis, ut ex omni arbore que in paradiso est, comedatis, abstinentis autem ab arbore, que in medio paradisi est, & quod quacunq; die comederitis ex illa, morte sitis morituri? Nequam enim morte moriemini, sed ne ex illa comedentes oculis uestris similes ipsis dijs redderemini, cognoscendo nimirum bonum et malum, hæc prohibuit dominus. His auditis, mulier decepta comedit ex arbore, et dedit marito suo Adam, qui et ipse comedit: diuinitatis maiestatem affectas. Et comedentes ex arbore Adam simul et Eua, a gratia exciderunt. Deus autem circa meridiem in horto obambulans dicit illi, Adam ubi es? Hic autem respondit, Audiui uocem tuam ambulantis in paradiso, & abscedi me, quia nudus sum. Dicit illi deus, Et quis nã tibi ostendit, quod nudus sis? nõ ex arbore, de qua præcepit tibi ne comederes, comediisti? Et iratus illi dominus, eiecit eum paradiso cum maledictione. Nunc autem hæc que facta sunt, cõsidera. Diabolus animo elatus, & quasi ratione destitutus, cum deus fieri, et altissimo similis esse concupiscit, cælo cum tota sua cohorte excidit, & ex luce in tenebras est permutatus, et diabolus: propter superbiam enim suam et animi fastum a deo reiectus est: nec ut uos dicere soletis, in hoc creatum fuisse ut Adamum adoraret, aliorum angelorum more, qui illum adorantes seruati sunt, & in dignitate sua persistentes adhuc angeli dicuntur: hunc autem quia adorandi officium Adamo negauerit, dei iram in sese concitauisse, & ex angelo factum esse diabolum. Quam enim authoritatem hæc uerba habere uidentur: præsertim cum nulla scriptura horum meminerit, nec Moses, nec propheta, nec Christus: Cum igitur omni horum testimonio careat, falsa sunt, et reijcienda: cum etiam hæc de causa, quod angelorum natura simplex, pura & incorporea est, & supra cælos constituta: Adami uero ex terra commixta. Quis igitur uel

tantillum rationis habens, rem absurdam crederet? Sed dicat aliquis, quod & Christus cum homo sit, iuxta Christianorum sententiam, ab angelis adoratur. Sed ad hoc sic respondendum. Filius & uerbum Dei cum ante secula Deus esset, ab angelis unam cum deo patre suo adorabatur: & nunc homo factus rursum adoratur ab ipsa unam cum corpore, ita ut unam iam homo adoretur, quem filius et uerbum dei assumpsit cum substantia sua, quem admodum primitus ab angelis adorabatur: quod in Adamo fieri non poterat. Respice enim que sit domini et serui differentia. In homine uero, quem filius et uerbum dei assumpsit, illud conueniens est, decorum, iussum ac sanctum, ut etiam nunc ceu exemplo declarabimus. Regis corpus a seruis illius unam cum anima adoratur, quamuis reuera rex tantummodo quod animam attinet, et non corpus, adoratur. Et quis tam stultus ut de hoc dubitaret? Sed quid hæc de regis anima et corpore opus est dicere? Si enim in nudinis uestimentum aliquod ematur, et illo rex indutus sit, ab ea ipsa hora illud uel manu contingere nemo audebit, sed omnes illud cum timore et reuerentia inspicunt, quamuis, quod substantiam attinet, reliquis uestibus simile sit, propter regem tamen tantum honorem sortitum est: idem mihi de Christo uidetur. Reuera enim hominem assumpsit, nec alterius naturam hominem, sed ipsissimam hominum naturam, que ex Adam est, licet ex uirgine præter nature leges natus sit: per diuinitatem uero eundem hominem sanctificauit, exaltauit, honorauit, & ad dextram dei patris sui constituit, quemadmodum supra demonstrauimus. Et sic omnino factum est, ut etiam ante diximus, nimirum quod sicut ferrum licet natura sua frigidum nigrumque sit, igni tamen unitur, ut hic quidem ferri frigiditatem et nigredinem non assumat, ferrum autem propter ignis coniunctionem naturam propriam non abiicit, quin potius ipsum totum ignis sit, illius nimirum calorem & splendorem recipiens. Sic etiam de Christo sentimus. Cum deus esset ante secula, post hæc homo factus est, et non imminutus, quin potius diuinitate sua hominem quoque glorificauit, & in eum locum subuexit, quem filius & uerbum dei obtinebat: & propterea iam simul adoratur ab angelis pariter & hominibus, hic scilicet qui præter naturam homo & deus est. Adam uero in dei ordinatione et mandato non persistens, sed ex arbore cum Eua uxore sua comedens, dum hoc modo uterque diuinitatem affectat, paradysum quoque, quem habebant amiserunt, & maledictione loco benedictionis acquisuerunt, proque uita æterna mortem. Deus autem diabolus incorrigibilem, & nulla penitentia ductum conspicatus, tanquam uas inutile abiicit, nec ulla illius habitata est memoria uel

ratio. Adamum uero cum Eua longe alia ratione cecidisse uident, non scilicet tam uana ambitione et superbia, quam diaboli inuidia et fraude: et quod homo tandem emendationem esset recepturus, quamuis antea illis maledixisset deus, idque causa correctionis: ueruntamen ambulans in paradiso circa meridiem (ut Moses testatur) interrogauit cum dicens, Adā ubi es? Num quod ignoraret ubi nam is esset, interrogauit? Absit tanta blasphemia (quid enim apud deum latere possit, cum omnia cognoscat, priusquam generetur?) Verum hoc sibi uoluit ista uerba, O Adam in qualē nam dignitatē subiectus es? ubi nunc agis? quale nam est, in quod incidisti barathrū? Quid uero Adam ad hæc? Vocem tuam audiui ambulantis in horto, et abscondi me. Pomeridianū autem tempus hic non aliud innuit, quam quod sicut hora pomeridiana dicitur, quæ post maximā diei partem iam exactam sequitur, sic etiam post plura tempora elapsa deus super terram esset ambulaturus. Paradisus enim, iuxta Moysi doctrinam, locus terræ fertilis est. Perinde igitur idemque est, siue in paradiso siue super terram aliquem esse dixeris. Quæ uero plura illa sint, de quibus hic dicitur, tempora, iam tibi exponam.

A constitutione mundi usque ad consummationem presentis seculi, septem millia annorum fore dicunt, uel etiam plus, quibus annis elapsis mortuorum resurrectio futura est. Ab Adam uero usque ad Christi generationē anni exierunt ter mille, noningenti, septuaginta quatuor. Reliqui igitur in absolute non septem millia restant. Et hac de causa sancti simul et prophete dixerunt, quod in extremis temporibus Christus esset carnē assumpturus. Vidēs ne igitur ut ab ipsius Adami temporibus filij dei mysterium manifestari cœperit, imò ante huius tempora. Ad quæ enim dixit deus, Faciamus hominē. Deus enim solus et unius personæ tantū existēs, cui nam hoc dicere potuit, Faciamus hominē iuxta imaginē et similitudinē nostram? Manifesto constat, quod ad filiū suū uerba fecerit. Pater enim et filius unum sunt, Christo hoc ipsum in Euāgelio dicente, Pater et ego unū sumus: et, Qui me uidet, patrē uidet. Quin et nos Christiani fatemur, anathema hunc esse, qui duos deos fuerit cōfessus, unū enim deum esse credimus, creatorē cœli et terræ. Et deus, ut antequam est, creauit eum paradiso, et ad terrā colendū cōstituit, quo tempore et seminauit, et alios fructus cœpit producere. Iam ne intelligis, hunc qui docuit fructū arborē esse hanc de qua Adam comederit, quid nā docuerit, ignorauisse sed iuxta animi sui arbitriū dixisse quæcumque libuerit, qualia multa adhuc illius esse deprehenduntur, quæ conuincunt hunc secundū priuatas

suas cogitationes et propria signa docuisse. Frumenti enim spica post exiliū paradisi et maledictionem demū excreuit. Deus enim Adamo dixerat, In sudore uultus tui comedes panē tuū: unde cum labore et sudore multo frumentū et seminātū et excultū est. Adam uero arborem de qua comedit, bonam et malā esse nouerat. Quid uero paradisi fuerit, et quæ nā arbor, nec Moses, nec alius quispia prophetarū, imò nec Christus docuit, sed adhuc arcānū et incognitū est, ut et antea. Quare unde nā Mahomet hæc, quæ de frumenti spica dicit, desumpsit, non uideo: sed cogitationis suæ signa sunt. Homines enim nati indociles rudesque, nihil ferē à brutis animalibus differētes (Arabes enim pastores sunt) ea quæ propria ratio pepererat signa docuit, de quibus silebimus. Non enim primarius nostri instituti scopus est, Musulmanorū iniquas et erraticas confutare opiniones, sed tantummodo augustinam illam, sanctam, iustam et honestam Christianorum religionem exponere. Quare redeundum ad id, unde digressi sumus.

Cum Adam filios genuisset et filias, et ipsedem similiter filios et filias progenientibus, humanum genus super terram multiplicatum est. Sed Adam cum Eua sua, quamuis seducti à diabolo, dum diuinitatē affectāt, paradysum quoque quem habebant, amississent, nihilominus tamen Deum adorauerūt, creatorem et factorem suum. Horum autem posterī cū à ueritate deflexissent, inciderūt in nefanda scelera, peccata horrenda dictu, et peccata ipsas naturæ leges excedentia, quæ tantum bonū nec nominare quidem decet. Nec tantum in hisce prauis multiis que, ut diximus, peccatis peccauerūt: sed relicto etiam Deo cœli et terræ creatore, adorauerūt creaturas, et creaturā plus quam creatorem coluerunt. Hi enim solem adorauerunt, illi lunā, alij stellas, et hæc omnia ipsius dei nomine dignati sunt. Et quemadmodū in tenebris profundis ambulantes, ea quæ ipsis propinqua sunt non uident, alia uero quæ nusquam sunt, esse imaginantur, ita et illis cōtingit. Longius enim à uera luce digressi, et in tenebris ignorantia ambulantes, deū quidē uerū auersati sunt: et idola coluerūt, et in ipsidē letati sunt. Et Aegyptij quidē bouē adorabāt, et aquā: Africani ouē, Indi diuinū, alij fluuios et fontes, alij status exereuerūt, et stulti manuū suarū opera pro dijs coluerūt. Desino enumerare singularū regionum errores, propter infinitam copiam. Ex his enim cœli particularibus, unusquisque reliqua quoque cognoscere poterit. Veruntamen non eō usque tantum illorum uerborum processit, sed et Scythias mos erat deo suo, eos qui ex naufragijs saluati erant, immolare, quotquot saltem deprehēdi possent

sent: sicq; quos propria seruauerat solertia, illo-
rum trucidabat crudelitas. Alij rursus homines
bello captos numerates, e centenis singulis unū
immolabant. En tibi cades, & crudelitate omni-
bus brutis & feris ferociore. Nullū animal cum
generis sui consorte pugnat, nec illud perdit: hi
uero ipsis feris longe immaniores esse cōiuncun-
tur. Non enim peregrinos modo & alienigenas
occiderūt, uerum etiam fratres & sanguine iun-
ctos. Cretenfes enim et Phœnices, cum corda ha-
berent are duriora, dæmonibus proprios filios
et filias sacrificabāt. Caterum priusquā hæc fie-
rent, diluuiū Noe temporibus inuaduit, et aquis
submersa est omnis anima uiuens, tam hominis
quā omnium aliorum animalium, uolatiliū, et qua-
drupediū, propter peccata, quæ tunc temporis
inter homines esse deprehendebatur: seruata autē
sunt in arca non plures quā octo animæ, Noe
scilicet & uxor illius, tres filij ipsius, & uxores
eorū. Noe uero singulorum animalium genus in ar-
cam induxerat. Deus autē optimus & benignus,
denuo præcepit humano generi, Crescite, multi-
plicamini & implete terram: similiter et anima-
libus. Sed rursus ad impietatem delapsi sunt ho-
mines, quam modo per partes exposuimus. Mel-
chisedek uero, Abraham, & Loth illius ex fratre
nepos, dei altissimi cultores se esse declarauerūt:
totus autē mūdus diabolo seruiuit, et idolis. Deus
itaq; benignissimus cū uidisset nobilē illam crea-
turam suam, genus humanum scilicet diaboli ty-
rannide pressum, qui uiuentes quidē fascinaret
et deciperet ut ipsum ceu deum colerent, mortuo-
rum uero animos in tristi & obscuro inferno de-
tineret, misericordia ductus, salutem dare uo-
luit. Modum itaque quo humanum genus ad sa-
lutem peruenit, diligenter percipe.

Ipsæ quidē homo seipsum iuuare nō poterat,
partim quidē quod nō uellet, eo quod uoluptates
summi boni loco duceret (in tantū enim erroris
inciderat a malo excæcati) partim uero, quod
uerū deum ignoraret, seruiret autē idolis & dæ-
monibus, et in tenebris ignorantie desidens, deū
nō agnoscebat, sed in hostis permanebat captiui-
tate. Quin et hoc concedimus statuimusq; quod
animaduertent quidem in quantū malorum bara-
thrum incidissent: sed quomodo seipsos iuarēt,
qui maiorū suorū Adami nempe maledictione te-
nebantur? et quo modo immortales redderentur,
qui mortē ceu hereditario iure acceperant? Om-
nes enim ex Adā geniti, mortales facti sunt, pro-
pter Adami patris ipsorū transgressionē. Quo-
niam igitur homo aut ignorauit de quanta subli-
mitate et magnificentia excidisset, & in quantū
delapsus esset ignominie barathrum: aut hoc for-
te cognito, sibijpsit amē subuenire non poterat,

periculū iam erat, ne peccato semper nobis præ-
senti, mors etiam omni homini dominaretur. Il-
lud igitur Dauid perspicies dixit, Homo cum in
honore esset nō intellexit. cōparatus est iumentis
in spicietibus, & illis similis est factus. Deus uero
humani sautor generis misericordia motus, ima-
ginem suam ulterius diaboli imperio premi non
permisit. Incepit igitur ab Abrahami tempori-
bus reuocare & restituere hominem. Cum enim
Abrahā genuisset Isaac, et hic Iacobū, Iacob autē
duodecim filios eius, undecim ex illis aduersus
fratrē suum Ioseph inuidia moti, eum ligauerunt
& dimiserunt in cisternā, & tandem Ægyptios
quosdam nacti, uendiderūt. Hi uero Iosephū in
Ægyptum abductū dederunt Pharaoni, qui eum
totius Ægypti dominū constituit. Exorta autē sa-
me descenderūt Iosephi fratres in Ægyptū, ut in-
uenirent alimēta. Ioseph uero cognitis fratribus
suis, eos aluit, oblitus commissi ab illis aduersum
se facinoris, aduocato simul ad se patre suo Ia-
cob. Sed hic typus erat Christi. Quem admo-
dum enim Ioseph a Germanis suis fratribus dam-
num malumq; accepit, sed huius immemor bo-
num pro malo repēdit fratribus in se iniurijs: sic
& Christus inuidia uexatus a popularibus suis
Iudæis, ligandus erat, & in sepulchrū ceu cister-
nam deponendus, & tradendus morti. Sed quemad-
modū Ioseph Ægypti dominium consecutus, pa-
trem et fratres suos a morte, per famē illis immi-
nente, liberauit: sic & Christus cū portas mortis
cōtriuisset, & dissoluisset diaboli imperiū, serua-
uit credentes in ipsum ex Iudæis & gentibus,
quin et ipsum primū parentē Adam. Et Iacob,
ut dictū est, Ægyptū ingressus cum animabus se-
ptuaginta quinq; māsit illic usq; ad tempus mor-
tis sue. Relenti uero sunt illic posteri eius annis
circiter quadringētis et triginta, seruiētes Pha-
raoni & Ægyptijs seruitute tristi & lucifica.
Post hæc autē deus misso Mose eduxit et liberauit
eos ex seruitute Pharaonis & Ægyptiorū, cum
ederetis miracula et prodigia magna in Ægypto,
et educeret ipsos per mare rubrū diuisis et scissis
fluctibus, Pharaonem autē cum omni suo exerci-
tu demergeret. Iudæis autē longo tempore in de-
serto commorantibus, deus manna dedit. hi uero
murmurabant, & uerbis suam prodebant ingra-
titudinem. Moses autē illos admonere non desit.
Cum uero hic in montem Sinai ascēdisset, legem
a deo accepturus, Hebræi, qui prius ingrati &
murmuratores fuerāt, etiam impij facti sunt. Di-
cunt enim Aaroni fratri Moysi, Fac nobis deos,
qui præcedant nos. quid enim Mosi illi, qui nos
eduxit Ægypto contigerit, nescimus. Et aurum
quantum sufficiebat corrogantes, fecerūt imagi-
nem uituli, et huic tanquā deo ab illis recepto sa-
crifica-

Gen. 37

erificauerunt, & in tam absurdo latati sunt facinore. Moses uero reuersus, tanto scelere uiso confregit acceptas à deo legis tabulas. Et dixit deus, Delebo genus ipsorum, et constituum te regem super gentem magnam et populosam. Ille uero noluit, sed deum multa obsecrans hortansque, intercessit pro illis: et non deleti sunt. Obserua igitur nunc, deum non de his locutum esse ad Abrahamam, cum dicit, In femine tuo benedicentur omnes gentes: sed de Christo. Mose autem pro Hebræorum populo intercedente, lex illis demum data est. Et tunc deus ad Hebræos per Moysen locutus est: Ego sum deus primus, & deus in futurum, et post me deus alius non est. Hæc igitur ita se habet quemadmodum deus locutus est, et præcepit. In literis uero tuis hoc cum magna accusatione dignum contra nos, qui Christiani dicimur, continetur, quod Deo dicente, Ego sum deus solus, et diuinitatis consortem non habeo, nos tamen dicamus Christum deum esse, et dei filium: unde etiam multos deos adoremus. Ceterum anathema sit, quisquis uel duos uel tres plures uel deos adorauerit: nos uero unum deum uerum adoramus, creatorem cæli & terræ. Deus enim Hebræis præcipiens ne posthac idolorum cultui insisterent, dixit: Qui idolis credunt, multis dijs credunt. Christiani uero, quæ recta sunt sentientes, uni deo credunt, & non multis. iuxta Christi doctrinam quam in Euangelio tradidit, dicens: Ego et pater unum sumus; et qui me uidet, uidet patrem meum. Vos autem cum scripturas ignoretis, à ueritate excidistis: et cum hoc factum fuerit, alijs auditis, alia et diuersa intelligitis. Hebræi uero deum misericordem experti, nequaquam perierunt: terram tamen promissionis non uiderunt, sed à deo damnati, multis erroribus hinc inde per desertum circumducti sunt annis circiter quadraginta, donec omnes illi mortui sunt, ne scilicet terram uiderent, quam deus se filijs Abrahamæ daturum promiserat. Post obitum uero illorum, liberi horum terram promissam ingressi sunt, in qua simul bona quam plurima sunt adepti. Et hanc incolentibus deus prophetas misit, & doctores: sed alios quidem illorum occiderunt, alios uero lapidauerunt, & seipsos ingratos exhibuerunt, & beneficiorum dei immemores. Verum non ingrati modo fuerunt, sed etiam perpetuo ferè idolorum cultibus dediti, & propter hoc tradidit eos deus in captiuitatem. Denuo autem illorum miseratus, eos reuocauit: eademque de causa ultimis iam temporibus appropinquatibus complacitum illi est, & decreuit ut filius et uerbum suum in mundum ueniens saluaret hominem, quem diabolus deceptum à deo abduxerat, ut creaturæ seruiret et diabolo. Filius itaque et uerbum dei cælitus descendens, carne ex diua uirgine Maria assumpta homo factus est, quemadmodum supra sanctorum et

Ioan. 10, et 14

prophetarum testimonijs demonstrauimus. Et homo factus cum annis uixisset triginta, cepit docere populum, illisque ueritatis & iustitiæ uiam ostendere, docensque, operatus est, et inter operanda docuit, ediditque, miracula magna et stupenda, non quemadmodum olim nonnunquam aliquot sanctorum in nomine dei fecerunt ceu seruis, sed cum imperio & auctoritate fecit et operatus est quæcumque fecit. Dicebat enim illi leprosus: Domine si uolueris, potes me mundare: et dixit illi Christus, Volo mundare. Sic dixit paralyticus, Domine annis iam triginta & octo decubui, nec habeo quenquam, qui cum aqua turbata fuerit, me in illam immittat. Angelus enim Domini descendebat certo tempore, et turbabat aquam, in quam qui primus descenderat, sanus redibat, à quocumque morbo, quo laborauerat. Cum itaque paralyticus infirmus hominumque destitutus auxilio, illic iuxta piscinam per annos triginta et octo decubisset, illum uidens Christus, miseratus illius dixit ad eum, Vis ne sanus fieris? Hoc uero Christum adorante, & credente, dicit ad eum Christus, Tolle lectum tuum, & abi in domum tuam. Similiter faciebat ubique, quocumque locorum incederet. Cæcos sanauit, uisumque, restituit, surdis auditum reddidit, claudos incedere fecit, paralyticos ueris firmis et uiuacibus confirmauit, mortuos resuscitauit, demoniacos auctoritate summa liberauit, et ut summam comprehendam, omnia fecit instar dei, iuxta ipsius uoluntatem et arbitrium. Venit ad illum qui cæcus fuerat à natiuitate sua, et orauit illum: cumque alios cæcos nudo et solo uerbo sanauisset, hunc non item: sed in terram expuens, lutum ex sputo fecit, oculosque illius intinxit, dicens ad illum, Abi, ablue in piscina Siloe: & cum lauisset, uisum recepit. Quid nam hoc factum denotauisse putabimus, quod alios cæcos solo uerbo sanauit, ad hunc uero sanandum, lutum fecit? Non aliud certe, quam cum alij cæci, à natiuitate sua oculos habuerint sanos, postea oculis capti sunt: hoc uero oculis omnino carere ab ipso matris utero, lutum fecit dominus, innuens se hunc eundem esse, qui è luto hominem formauerit, & huius nunc in corpore defectum luto sumpto compleat. Deinde dixit cæco, Credis in filium dei? Respondit ille, Et quis est domine ut credam in illum? (cum enim cæcus fuisset, Christum non nouerat) et dixit illi Christus, Ego sum, qui loquor tibi. Tunc dixit cæcus, Credo domine, et adorauit illum. Similiter et melia aliquot hominum quodam die Christum erant secuti, uerbum ipsius et doctrinam audientes: et cum esurirent, non inuenerunt in loco illo plures panibus quinque, et duos pisces. Et benedixit illis Christus, præcepitque discipulis, qui omnibus istis panes apposuerunt, de quibus comederunt omnes, & satis

Math. 8

Ioan. 5

Ioan. 9

ratè

rati sunt, & reliqui fuerunt cophini duodecim
 pleni panum fragmentis & piscibus. Sed quis
 horum sensus? Partim quidem ut edant fameli-
 ci, partim uero ut intelligant & animo suo me-
 ditentur, hunc illum esse qui in deserto patres
 ipsorum manna cibauerit. Porro, homo quidam
 mortuus est & sepultus, cumq; in sepulchro dies
 egisset quatuor, defuncti sorores accersuerunt
 Christum. hic autem dicit illi, Lazare exi so-
 ras. Et illico qui mortuus fuerat, sepulchrum e-
 gressus est, & ambulauit, ligatus manusq; pe-
 desq; (sic enim moris erat Iudeorum mortuos
 sepelire) & sic resurrectionis miraculo aliud
 illud incesus sui miraculum successit. Sed cur
 hæc facta? Ut quum homines uiderent hunc
 non tantummodo mortuos excitare, sed etiam
 hunc quatruiduanum, intelligerent hunc esse ui-
 ta & mortis dominum: & ut si Christum po-
 stea sepultum uiderent, crederent hunc qui pro-
 pria uirtute mortuos excitauisset, multo magis
 potestate sua suum ipsius corpus esse excitatu-
 rum. Dicebat enim discipulis suis apostolis, Ne
 mo tollit animam meam à me. Potestatem habeo
 ponendi eam, & potestatem habeo recipiendi
 eam. Quod tamen singulis diebus credentibus
 in Christum turbis hominum innumerabilibus,
 ipsiq; Deum et Dei filium confitentibus, pon-
 tifices, scribae, & horum principes contra Dei
 doctrinam instructi, huic essent contradicendi,
 ex Esate prophetia prædictum erat, qui dicit:
 Oculos habentes non uidebunt, & aures haben-
 tes non audient. in crassatum est enim cor eorum,
 & oculos ipsorum occluserunt, & auribus dif-
 ficulter audiuerunt. Quæ prophetia omnis im-
 pleta est. Miracula enim edente Christo, tan-
 quam caeci apparuerunt: & hoc docente, surdis
 fuerunt similes, instar aspidis surda & obturan-
 tis aures suas. Et tunc quidem dicebat ad illos
 Christus: Quod si caeci essetis, non haberetis pec-
 catum: nunc uero dicitis, uidemus. peccatum igitur
 uestrum in uobis manet. Tum etiam alibi dicit de
 illis Christus: Si ex Deo essetis, utiq; diligeretis
 me. Nihilominus tamen hæc Christo faciente,
 haud quaquam ad cognitionem peruenerunt: quin
 potius occasione quærebant, qua eum interfice-
 rent. Sed quid attinet de miraculis ipsius, quæ
 in Hebræorum gente fecit, dicere, cum infinita
 sint & innumerabilia? Sed nec illis editis ad co-
 gnitionem peruenerunt, uani & errabundi homi-
 nes: uerum inuidia & improbitate uicti quære-
 bant omni modo & conatu, quomodo in Chri-
 stum accusationem aliquam mouere, ipsumq; be-
 nefactorem suum interficere possent. nec aliam
 inueniunt, quam quod blasphemum dicerent,
 qui se dixisset Dei filium: & qui cum homo es-

set, se eum esse iactaret. Et cum audirent Chri-
 stum dicentem credentibus in se, Remittuntur tibi
 peccata tua: dicebant, quem nam te ipsum faci-
 cis? & quis nam potest remittere peccata præ-
 ter solum Deum? Et sanè uere dixerunt Iudæi,
 quod solius Dei sit peccata remittere: nam igno-
 rantes hi miseri, quod Christus Dei esset filius,
 ea quæ modo diximus, dixerunt: & obtenebra-
 tum est imprudens cor ipsorum, & obocati
 sunt oculi ipsorum, nec uiderunt quod cum au-
 thoritate hæc faceret, quæcunq; faciebat. Unus
 enim discipulorum Christi Petrus, quum in nauis
 esset, Christo uiso dixit, Iube me ad te uenire su-
 per aquas. Et dixit illi Christus, Veni. Hic autem
 nauim egressus, aquis inambulans ad ipsum ue-
 nit. Hoc cum contigisset, quid nam aliud illos co-
 gitare oportebat, quam quod idem ille esset, qui
 mare rubrum dissecuerat, & patres illorum sic-
 co traduxerat pede, qui etiam nunc humidam na-
 tura materiam aquarum instar arida solidam so-
 lo uerbo & mandato suo fecerat? Sed quo plura
 his similia miracula coram uident, eo magis ira
 & furore tumultuantur. Deinde tempestate or-
 ta uehementi simul & magna in mari, adeo ut
 nauis, in qua erant Christi discipuli, obtegere-
 tur fluctibus, magna uoce ipsi exclamauerunt,
 dicentes, Iesu serua nos, perimus. Christus autem
 ipsi mari imperiose simul & cum autoritate
 præcipit, Tace, obmutescite: & statim facta est
 tranquillitas magna. Iudæi itaque uiso hoc ino-
 pinato miraculo attoniti, magna uoce clamaue-
 runt: Quis est hic, quod & uenti et mare illi obe-
 diunt? Verum tamen miracula uiderunt infinita,
 & naturam rerum exuperantia: ipsi uero pror-
 sus in corrigibiles permanserunt: unde & Chri-
 stus ad ipsos dicit, Ego sum ostium. Et alibi, Ego
 sum uia. Rursus alibi, Ego sum ueritas. Quod si
 mihi non creditis, uel operibus credite. Hæc uero
 Christus dixit, ut qui obocati erant Iudæi, cogno-
 scerent quod nullus prophetarum & sanctorum tan-
 ta cum autoritate sermones suos ut dominus, pro-
 tulerit, sed se ipsos seruos et ministros esse ostēde-
 runt. Christus uero non sic: sed ceu dominus &
 princeps creaturæ cum autoritate dixit & fecit
 omnia instar dei. Et sanè ex populo et turbis ma-
 gna hominum multitudo in illu credidit: ex scribis
 uero, Phariseis & principibus pauci, & faciles
 numerati. His igitur sic absolutis, et tantis infi-
 nitisq; editis miraculis, atque doctrina uera per
 tres annos cōtinuos singulis diebus per Christi
 annūciata, proferente etiam illo nonnunquam pro-
 phetarum testimonia (nō quod testimonijs aliorum
 de se indigeret, sed propter incredulitatē, et Iu-
 deorum animi durtiā, tū deniq; propter hominum
 infirmitatē) nonnunquam etiā hoc citate Abrahæ

aut Mosen, imprimis uero deum ipsum patrem suum, iudeis autem nihilominus incurabili morbo circa hæc laborantibus, nec propriam illorum salutem uolentibus admittere, relictis his Christus ea quæ ad uniuersalem totius mundi salutem faciunt, agere cepit, et dicere discipulis suis, quæ nam illi essent euentura. Ecce, enim inquit, ascendimus Hierosolymam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, tradenturque cum gentibus, et flagellabunt eum, et illudent illi, et despuent in illum, occident illum, et tertia die resurget: et auditis his discipuli eius moerore affecti sunt ualde. Tunc subduxit discipulos suos Christus, et ascendit in montem Thabor, et resulsit facies illius, Christi scilicet, plusquam sol, et uestimenta illius facta fuerunt uelut nix. Videntes uero discipuli splendorem faciei illius, ceciderunt in terram: non enim poterant hunc ferre. Viderunt autem et Mosen et Heliam cum Christo colloquentes, forma seruili. Nunc itaque hoc factum considera. Primo quidem ut apostoli uiso splendore diuinitatis suæ certo intelligerent, quod sua sponte et propria uoluntate sua in mortem traderetur, non aliorum potentia coactus. Secundo, ut hinc consolationem et animi tranquillitatem acciperent, et à moerore, quem ex narratione passionis Christi ante conceperant, sese reuocarent. Tertio, ut uiso Mose et Helia prophetis cum reuerentia Christo astantibus, certi redderentur, hunc omnium prophetarum simul et omnis creaturæ esse dominum. Verum et hoc miraculum ingens, quod quemadmodum Christo in Iordane baptizato, sic etiam hic uox de caelo discisso facta est, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite. Hoc nimirum oratione hac inuenite, ut partim quidem plenissime certi et securi redderentur, hunc filium et uerbum dei esse: partim uero, ut quia iam tempus sepulture Christi instabat, et post sepulturam et resurrectionem apostoli ad prædicationem emittendi erant: hi uero licet pauci essent, indocti et infirmi, non tamen ad suam infirmitatem, sed ad dei potentiam respicerent, et ut Christi gloria et splendore uiso, deique patris uoce et testimonio audito intelligerent unum Deum esse et patrem et filium, quodque una sit diuinitas natura et potentia patris et filij, utque in dei potentiam confisi cum alacritate prædicationis notium aggredierentur. Et impletur hic Dauidis propheta dicens, Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt. Ceterum Mose ille propheta dixit, ut et ante annotatum est, Prophetam excitabit dominus deus ex fratribus uestris, sicut me. Omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, extirpabitur.

Quod uero hic dixerit, Omnem animam quæ non audierit prophetam illum, esse extirpandam, et quod omnia quæ à Mose et prophetis dicuntur, uerba dei sint, manifestum est, et uerum esse constat. Nihilominus tamen et in baptismo et in transformatione uox cœlestis demissa est, et non per hominē, sed immediate per ipsum deum patrem. Viden igitur, quomodo primitus et ab initio paulatim ea quæ Christi sunt, apparuerint? Et quemadmodum post noctis tenebras non repente sol uidetur, sed primo splendor, deinde lumen, tandem uero ipse sol: ita etiam de Christo factum esse uidemus: paulatim enim cepit: deinde ipse Christus sol uerus et rationalis lucem in mundum intulit, et in animas illorum qui in eum credunt. Deinde Hierosolymam Christus ipse ascendit, ut ipsius impleretur passio, quemadmodum apostolis prædixerat. Et ingrediente ipso in urbem, cepit populus exclamare et dicere (imprimis autem Hebræorum ueri) Benedictus, qui uenit in nomine Domini, Hosanna in altissimis, Rex Israelis, Pax in caelo et gloria in altissimis. Furor autem repleti scribæ et pharisæi dixerunt Iesu, Increpa illos ut taceant. At Christus respondit illis, An nunquam legis prophetam dicentem: Ex ore infantium et lactentium concinnabo laudem. Quod si hi tacuerint, lapides clamabunt. En etiam nunc attende. Angeli in ipso Christi generationis celebratione cecinerunt, Gloria in excelsis deo, et in terra pax, in hominibus bona uoluntas: nunc uero dixerunt uerbi, Hosanna in altissimis, benedictus qui uenit in nomine domini rex Israelis, Pax in caelo, et gloria in altissimis. Quis uero dominus super terram uocatur? Nullus alius certe præter Deum. Dicuntur equidem etiam multi hominum domini, sed cum apostolice nominatione sui: ut legimus de Iosue filio Nun dicente, Dominus meus Moses: et de alijs multis dicentibus, Dominus meus Dauid. Quam dicendi consuetudinem etiam hodie inter homines seruata uidemus. Domini uero nomen sic indefinite nemini alij quam soli Deo tribuitur. Quapropter Christus cum deus esset, non modo non increpauit dicentes, Hosanna in altissimis, et c. sed etiam Dauidis citauit testimonium, dicens, An non legis prophetam dicentem? Ex ore infantium et lactentium concinnauit laudem. Qui uero lapides sunt, quos Christus uociferatus dixit? Gentes nimirum, qui tunc quidem cor habebant durum ad fidem suscipiendam, paulo post uero clamauerunt ipsis tonitribus clarius et sublimius: quin et sepulchrorum lapides plane et aperte, qualiter uix unquam, domini resurrectionem cum diuina uirtute et potestate factam exclamauerunt. Post hæc uero dicit discipulis suis

Luc. 19
Matth. 23

Christus

Christus: Ecce ascendimus Hierosolymam, et perficientur omnia que scripta sunt a prophetis de filio hominis. Tradetur enim gentibus. Et illudetur illi, calumias patietur, et despuetur, et flagellatum occidet, tertioque die resurget. Et cum coena iam esset finita, dicit discipulis suis: Unus uestrum prodeat me. Et interrogauerunt eum singuli, Num ego sum? Et nulli horum respondit: Tunc et Iudas qui erat ex discipulorum numero, dicit, Num ego sum? Dicit illi Iesus, Tu dixisti. Et paulo post dicit illi, Quod facis, fac cito. Non enim poterat quicquam nec Iudas nec alius contra Christum facere, nisi hoc cum illo consentiente. Mox autem postea rursum dicit discipulis suis Christus: Ex nunc appropinquauit tempus, quod predixi uobis. Caterum non turbetur cor uestrum, neque formidet. Et postquam docuisset et animauisset eos sufficienter, dixit eis: Nunc quidem dolebitis, mox autem letabimini, et gaudium uestrum nemo auferet a uobis. Surgite, eamus hinc. Et abiit in locum consuetum. Pontifices autem congregati cum scribis et pharisaeis et omni concilio eorum, dixerunt: Quid faciemus? quoniam homo hic multa signa edit. Si sic permiserimus eum, uenient certe Romani, et tollent nos et locum hunc et gentem. Conducit ut moriatur. Iudas autem Iscariotes profectus ad pontifices et scribas, dixit illis: Quid dabitis mihi ut ego prodam illum? Et dederunt illi triginta argenteos. Et paulo post Iudas turba multa assumpta, eo deuenit ubi Christus inueniebatur. Quibus uenientibus, dicit discipulis suis Christus, Surgite eamus. ecce qui me prodeat, appropinquat. Et accedente Iuda cum Iudeorum turba, dicit illis Christus, Quem queritis? Dicunt illi, Iesum Nazarenum. Dicit illis Christus, Ego sum. Et hoc audito, omnes prostrati sunt in terram. Num igitur qui tot ac tanta fecerat miracula, qui una uoce prostrauit querentes se, non potuit nunc efficere ne illum comprehendere? Haud dubie igitur sua sponte illis traditus est. Tunc dicit illis Iesus: Si igitur me queritis, sinite hos abire. et dimissis discipulis ipsis, comprehenderit Christum. Vides ne quomodo ante quem unico uerbo prostrati ceciderint: deinde uero cum diceret illis, Sinite hos abire si me queritis, solus propria sua uoluntate consentiente his traditus sit? Demonstrat itaque in se et potentiam suam, et uoluntatem. Quapropter et Dauid dixit, Traditus sum. et non declinaui. Si enim Christus cum euadere posset, traditus est, uolens seipsum tradidit. Abduxerunt itaque Christum ad pontifices. Discipuli autem timore correpti fugerunt. Sacerdotum autem principes propter Iesum comprehensum gauisi sunt, et aduocatis duobus falsis testibus contra illum, quaecumque libebat dice-

bant mendacia. Iesus uero tacebat. Dicit igitur illi summus sacerdos: Adiuuro te per Deum ut dicas nobis, num tu sis filius benedicti, uel, num tu sis Christus filius Dei uiuentis. Dicit illi Iesus, Ego sum. Veruntamen dico uobis, a nunc uidebitis filium hominis sedentem a dextris potentiae, et uenientem in nubibus caeli. Tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit, quid ultra indigemus testibus? Ecce uos ipsi audistis blasphemiam ipsius. Quid uobis uidetur? At illi dixerunt, Reus mortis est. Quidam igitur astantium dedit illi alapam. Et cum illussissent illi, abduxerunt illum, et tradiderunt Pilato. Iudas uero abiens dicit principibus sacerdotum: Peccauit, prodens sanguinem innoxium. et argenteis in templum proiectis, abiit, et suspendit se. Pontifices uero pecunijs acceptis, dixerunt, Non licet eam ponere in corbonam, quoniam pretium sanguinis est. emerunt igitur hac agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Milites autem praesidis acceptum Iesum exuerunt uestibus suis, et induerunt illum chlamyde probrosa, et abduxerunt eum ad regem Herodem. Et cum uidisset illum Herodes, remisit illum Pilato. Hic uero interrogauit eos, dicens: Quid dicitis de homine isto? At illi dixerunt, Crucifige illum. Pilatus uero inquit, Et quidnam mali fecit? At illi dicunt, Oblongitur Caesari, et seipsum dicit Dei filium. Et sic conturbabant Pilatum. Hic uero uoluntati illorum satisfactorius, accepta aqua coram omnibus, manus abluuit dicens, Innoxius ego sum a sanguine iusti huius. uos uideritis. Illi uero dixerunt, Sanguis eius super nos, et super filios nostros. Et tunc tradidit Iesum militibus, ut crucifigeretur. Illi uero cum accepissent, illi illuserunt, et expuerunt in faciem eius, et flagellauerunt eum: quin et uestimenta illius diuiserunt. Gestabat uero tunicam inconsutilem, super quam iecerunt sortem, quisnam illam acciperet. Et cum haec fecissent, abduxerunt Iesum ad crucifigendum illum. Dederunt etiam illi potum, felle mixtum acetum, et crucifixerunt eum. Et obtenebratus est sol ab hora tertia usque ad horam nonam: et hora nona emisit spiritum, astantibus simul cruci sancta matre ipsius, et uno discipulorum Ioanne. Reliqui uero discipuli omnes aufugerunt, et latuerunt absconsi praetere timore suo. Et accedens quidam militum, lancea perforat latus ipsius. Postea ueniens quidam optimatum Ioseph nomine, a Pilato corpus Christi petijt. et deponens illud, adiuuante simul alio quodam, Nicodemo scilicet, inuoluit sindone et myrrhae fere libris centum, prout mos est Iudeis sepelire. Naclus uero sepulchrum excisum in petra, sepeliuit corpus Iesu, et imposuit illi lapidem ualde magnum. Crastina autem

die scribæ & pharisei uenientes ad Pilatum dixerunt illi, Domine, recordati sumus, quod impostor hic uiuens adhuc dixerit, se post dies tres resurrecturum. Iube igitur muniri sepulchrum usque ad diem tertium: ne forte discipuli illius uenientes furentur illum, et dicant populo quod surrexit à mortuis: & sic error postremus deterior sit priori. Dixit Pilatus: Habetis custodiam, abite & custodite quantum potestis. Hi autem profecti munierunt sepulchrū, obfignantes lapidē unā cum custodia, (custodiā autem hoc loco turmam militū intelligas.) Et tertio die factus est terremotus magnus, & deuolutus est lapis de sepulchro, & milites præ timore mortuis sunt similes facti. Christus autem surrexit è sepulchro. Milites uerò profecti annunciauerunt principib. sacerdotum & scribis, omnia quæ facta fuerant et dederunt illis pontifices pecuniam copiosam, dicentes illis, Dicite quod uobis dormientib. uenerint discipuli illius, & furati sint illum. Quod si hoc coram præside auditum fuerit, nos persuadebimus eum, uosq; omni cura exoluemus. Hi uero pecunia accepta, fecerunt ut docti fuerant. Iesus autem abiēs inuenit discipulos suos, et dixit illis, Pax uobis. Hi uerò uidentes illum gauisi sunt. Et cum mansisset apud illos dies quadraginta, docens & confirmās illos, die quadagesima illis dixit: Abeuntes ite in mundum uniuersum, prædicare in omnes gentes. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, hic saluabitur. Qui uerò non crediderit, cōdemnabitur. Credentes autem signa hæc consequentur: In nomine meo demonia eiicient, linguis nouis loquentur, serpens tollent, et si quid leiferi biberint, non nocebit illis: super infirmos manus ponent, & sanabuntur. Vos autem sedete hierosolymis donec uirtute ex alto induamini. Et benedixit illis, interq; benedicendum secessit ab illis, & sublatus est in cælos, & sedet ad dextrā DEI. Apostoli autem reuersi sunt Hierosolymam cum gaudio magno, expectantes uirtutem ex alto promissam. Quis autem horum omnium sensus? Quod si singula secundum omnem diligentiam discutere uellemus, omniaq; quæ facta sunt describere, multo sanè opus haberemus ocio. Quoniam autem uaria est horum ratio, & explicatu difficilis propter uestram ignorantiam, agendum quod reliquum est breuissimis uerbis, quantum fieri potest, absoluemus. Inspiciamus itaque prophetas, quæ de Christi passione copiosissimæ, ceu torrens aquis auctus niualibus, habentur.

Plat. 2. Congregati sunt pontifices, scribæ, pharisei, tum etiam rex Herodes et Pilatus aduersus Christum. Dauid autem dicit, Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Adfiterunt

reges terræ, & principes conuenerunt in unum, contra Dominum, & contra Christum eius.

Prodidit Christum Iudæis in mortem Iudas discipulus eius. Et rursum de eodem idem Dauid loquitur: Inimici mei dixerunt mihi mala, quando moritur, & perit nomen eius? Et ingrediebatur ut uideret, uana loquebatur cor illius, congregauit iniquitatem. Egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum. Etenim homo pacis mee qui comedit panes meos, magnificauit aduersus me supplantationem. Constitue super eum peccatorem, & calumniator sicut à dextris eius. Et cum iudicatur exeat condemnatus, & preces eius fiant in peccatum. Fiant dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter. In generatione una deleatur nomen eius. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius non deleatur. Disperat de terra memoria eius. Dilexit maledictionem & ueniet ei: & non uoluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Apprehenderunt Iudæi Christum, & abduxerunt eum ad principes sacerdotum. Et de hoc Ieremias dicit, Ego uerò tanquam agnus innocens ducebar, ut mactetur.

Accipit Iudas triginta argenteos, & abiecit eos, emeruntq; pro illis agrum figuli. Et Ieremias dicit: Stauerunt triginta argenteos, precium apreciati, quem æstimatum emerunt à filiis Israel, & dederunt ea in agrum figuli, quem admodum constituit mihi Dominus.

Venerūt falsi testes, & mendacia aduersus Christum locuti sunt. & rursum dicit Dauid, Surgentes in me testes iniqui, quæ ignorabam interrogauerunt me, & reddiderunt mihi mala pro bonis.

Congregati sunt apud principes sacerdotum, Annam & Caiapham, illudentes Christo, de hoc Dauid: Circumderūt me canes multi, tauri pingues circumsteterūt me. Opprobria opprobantiū tibi ceciderunt super me. Multiplicati sunt supra pilos capitis mei, qui me odio habent sine causa. Corroborati sunt inimici mei, & qui me persequuntur iniuste. Quæ nō rapui de illis, mulctatus sum. Hoc est, Adam quidem ex arbore prohibita comedēs, iuste mortuus est: Christus uerò peccati ignarus, iniuste mortem subijt.

Tradiderunt Christum Pilato, Pilatus rursum militibus: hi uerò exuerunt eum, & diuiserunt uestimenta illius, super tunicam uerò inconsutilem miserunt sortem, ne eam discinderent. & de hoc Dauid loquitur: Diuiserunt uestimenta mea sibi ipsi, & super uestitum meum miserunt sortem.

Induerunt eum tunica probrosa, de quo etiam Dauid

Pfal. 35. Dauid: Ego uero cum tumultuantur in me, facium induebam.

Flagellauerunt Christum, & alapas illi inflixerunt, inspuerunt in faciem illius. Et de hoc **Esa. 50** Esaias: Ego uero non inobediens sum, nec obloquor, tergum meum dedi ad plagas, & maxillas meas ad alapas. Faciem autem meam non auerti a pudore insipientium. Et Dominus mihi auxiliator factus est, eo quod non auersus sim, sed posui faciem meam ceu patrem stabilem, & cognoui quod non confundar.

Pfal. 68. Dederunt illi fel aceto mixtum, & Dauid dixit: Dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potauerunt me aceto.

Abduxerunt Christum ut illum crucifigerent.

Esa. 53. Esaias dicit: Tanquam ouis ductus est ad matationem, et tanquam agnus coram tondente ipsum mutus, sic non aperit os suum in humilitate sua. Iudicium illius sublatum est: generationem uero eius quis explicabit? quoniam aufertur de terra uita ipsius.

Interrogauit eum Pilatus, Tu ne es filius dei? & dixit illi Christus, Tu dixisti. Pilatus uero tradidit eum ut crucifigeretur. & Dauid dicit: Clauis perforauerunt manus meas & pedes meos.

Pfal. 21 Confoderunt latus ipsius lancea, & de hoc **Zach. 12** Zacharias: Respicient in me, quem pupugerunt.

Zach. 14. Obtenebratus est sol Christo in cruce suspendo, ab hora sexta usque ad horam nonam, & sic dicit Zacharias: Et dies haec cognoscibilis Domino, & non dies, et non nox, & sub uespera erit lux, et Dominus erit in regem super uniuersam terram. In die illa erit Dominus unus, et nomen eius unum. Attende igitur, a creatione ipsa mundi nox diem excipit, & similiter dies noctem: in passione uero Domini non sic, sed sol obtenebratus est. Quod si uero iuxta communem, quae sepius contingere solet, obtenebratione solis eclipsis contigisset, nequaquam de hac, ut nec alibi, propheta dixisset: cum naturaliter solis eclipsis eo tempore contingere soleat, quo luna cum sole coniuncta est, quod in decima quarta illius die nunquam fit, nec unquam erit. Propterea ceu stupendam, admirandam, & naturae leges excedentem rem propheticus sermo denotat, ut & imprudentes intelligant, & qui sensu carent sensum recipiant, quod in CHRISTI passione sol obtenebratus est, et uanissimi homines non crediderunt. Petrus distulit, templi uelut in duas partes scissum est a summo usque ad imum, monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui obdormierant, surrexerunt (quemadmodum sanctum E-

uangelium testatur) & ingressi sunt Hierosolymam, & apparuerunt multis: sed uanissimi homines, non crediderunt, uerum obtenebratum est insciens cor illorum, & in tenebris conuersantur.

Christus expirauit. & Esaias dicit: Non est illi species, neque decor: & uidimus eum, nec habebat speciem, neque decorem. Sed forma eius inhonorata, & deficiens prae filijs hominum. De cruce uero sermo noster iam sileat. de hac enim suo loco & tempore dicemus.

Esa. 53 Assiterunt autem cruci mater Iesu, & unus discipulorum illius Ioannes. Quid autem de hoc dicatur, audi. Erat homo Hierosolymis, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & pius: & responsum acceperat a deo, non uisurum se mortem nisi prius Christum uideret. Et cum ipsum puerum adhuc in templum attulissent, ad implendum ea quae in lege descripta sunt, idem ille Christum in uulnas suas suscepit (sacerdos enim erat) & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace, quonia uiderunt oculi mei salutare tuum, quod paraui in ante faciem omnium populorum. Lumen in reuelationem gentium, & gloriam populi tui Israel. Et conuersus ad uirginem Mariam dixit: Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicatur. Et tuam ipsius animam penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Nunc autem quid haec sibi uelint, perpendito. A Deo definitum erat, ne mortem uideret Simeon, nisi prius uideret CHRISTVM. & iam ad senium extremum deuenerat. CHRISTVM uero uidens, dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum. Hoc uerbo plane denotans, hunc ipsum DEVM esse, qui illi responsum dederat de non uidentia morte, & quasi a domino uitae & mortis postulat ut ab uita terrestri liberetur. Quod autem dicit, Hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Israel: manifestum est, quod scilicet animabus suis ceciderunt, quotquot in illum non crediderunt. Qui uero crediderunt, a peccati lapsu surrexerunt. Item hoc, in signum cui contradicatur, propterea dicit, quod omnes de CHRISTO disceptauerunt, hi quidem dicendo hunc bonum esse, alij uero, malum.

Ioan. 7. Quia & in ipsa cruce duo latrones inter se contendebant (unus enim cum illo duos latrones crucifixerant, unum a dextris ipsius, alterum a sinistris) & alter quidem, Christum in cruce suspensum conspicatus, conuicia in illum iecit. alter uero, hunc increpauit dicens: Non times tu deum,

cum in eodem sis iudicio? & nos quidem iuste, operibus enim nostris digna patimur: hic uero iniqui nihil designauit. Et dicit ipsi Iesu, Domine memento mei, cum ueneris in regnum tuum: et saluatus est, alter uero periit. Item, Tuam uero ipsius animam pertransibit gladius, ut retegatur ex multis cordibus cogitationes. Hæc ita intelligenda sunt. Quidam hæreticorum putauerunt Christum esse quidem dei filium, deumq; uerum, hominem autem uerum esse negauerunt, sed hominem factum esse modo quodam imaginatio. Et hoc quidem multis uidetur, quod homo quidem sit extra controuersiam, non tamen homo uerus. Hoc igitur instar prophetæ præuidens Simeon matri dixit deiparæ, Et tuam ipsius animam transibit gladius, ut retegatur ex multis cordibus cogitationes: hoc innuens his uerbis, Cum homines te matrem illius dolentem uiderint, flentem & plorantem, cum hunc in cruce pendere conspexeris, certi reddentur & confirmabuntur, qui cogitationes de illo habent dubias, quod extra omnem controuersiam & homo sit, & tuus filius. Sancta enim mater illius, doluit quidem hunc in cruce conspicata, expectauit autem simul resurrectionem illius tertio die secuturam, & letata est, quod & contigit. Nunc igitur intelligis, quomodo omnia quæ de Christo facta sunt, prophetæ & sancti prædixerint, quemadmodum etiam in hoc nostro argumento factum est. Et uos quidem, sicut illi, imaginatio modo hominem factum esse non dicitis, sed Christum uerum hominem esse fatemini: nihilominus tamen aliquid hæreticis simile dicitis. Nō enim arbitramini, quod ipse Christus crucifixus sit. Sed Musulmani ceu honoraturi illum, dicunt Iudeos alium quendam Christi loco crucifixisse, cum imaginatione falsa decepti, hunc Christum esse putauerint. Licet enim in Christo uniuersalem illam imaginationem siue phantasiam non probetis, quum tamen illum aliquo modo uel tempore à uera substantia degenerauisse dicatis, sine omni controuersia in eundem errorem inciditis. Si enim aliquando uobis cum ipsis disputatio incidere, & illi quidem dixerint Christum per omnia hominem fuisse imaginatorium, nos uero his è contra responderitis, hunc reuera hominem uerum fuisse, in sola autem passione fuisse imaginatorium, aliumq; loco illius crucifixum esse. Hi autem denuo obiecerint. Quod si uos particularem phantasiam uel imaginationem in Christo factam fuisse dicitis, cur nos qui uniuersalem asserimus, propter hoc à uobis damnamur? Particulare enim cum uniuersali non pugnat. Te itaque interrogo, quam responsum illis offeretis dignam et probabilem? Quam certe huc offeratis, nullam habetis omni-

no. Vides igitur quam peruerse Musulmanos instituerit, qui huiusmodi dogma dedit, siue inficius rerum, quæ non intellexit, docuerit: siue re omni cognita, ueritatem tamen occultauerit. Aliter uero nos Christiani ueritatem edocui ab ipsis prophetis, ex Euangelio quoq; & discipulis à Christo institutis sic sentimus, & sic credimus. Quod filius Dei carne assumpta ex sancta & deipara uirgine homo uerus natus sit, & idem ipse uere sit mortuus, & non alius: & in cruce, & in passione, & in morte eius gloriamur. Quod si uoueris Esaiam dicentem audi, Non est species ei, neque gloria. Et uidimus eum, nec habebat speciem, neque decorem. Sed species eius in honerata, ac deficiens decor ipsius præ filijs hominum. Homo in plaga existens, & sciens ferre infirmitatem, quia uersa est facies eius, despecta est, & non est reputata. Hic peccata nostra portat, & pro nobis dolet, & nos putauimus eum esse in dolore & plaga à deo, & in afflictione: ipse uulneratus est propter iniquitates nostras, & infirmatus est propter peccata nostra. Disciplina pacis nobis super eum, liuore eius nos sanati sumus. Omnes tanquam oues errauimus. Homo in uia sua errauit, & Dominus tradidit eum iniquitatibus nostris, & ipse propter afflictionem non aperuit os suum. Animaduertis ne qua ratione fiat, ut Christianos passionis Christi non pudeat, quin potius in hac glorientur, & illam prædicent? Qua enim interpretatione uaticinium hoc præfens ipso sole splendidius indiget? Quis enim hominum pro alterius peccatis patitur, præterquam Deus? Nullus sanè. Cuius etiam hominis mors alterius sit resurrectio? Cuius ægritudo alterius est sanitas? Fateri omnino oportet, quod hoc non sit alterius quam solius Christi. Ipse enim solus pro nobis passus est, & ipse contemptus est: sed cōtemptum hunc nibili duxit. Ipse peccatum è medio sustulit, & ipse pro nobis afflicus est, & ipse uulneratus est propter iniquitates nostras, ut illas deleteret, & liuore illius nos omnes sanati sumus. Moses uero sic dixit, Videbitis uitam uestram suspensam ante oculos uestris. Cuius enim uita suspendi potest ante oculos alicuius? Nullius omnino. Sed solus Christus in cruce suspensus est, qui est uita mundi. Ipse enim de se dixit, Ego sum uita, ego sum uia, ego sum ueritas. Nunc nimirum intelligis, prophetas etiam de morte Christi, quemadmodum de reliquis omnibus, esse uaticinatos. Agnosce igitur, quod indubie Christus ipse mortuus sit. Ille ipse enim crucifixus est, & mortuus, & non alius, ut uos dicere soletis. Et liuore illius omnes sanati sumus, & morte eius omnes sumus uiuificati, & resurrectione illius omnes uicimus, & cruce illius abolita est diaboli tyrannis.

Eg. 11

Deut. 13

Ioan. 14

nīs, mortisque potentia. Si uero quis nunc obijciat. Qui igitur contingit, ut homines etiam nūc moriantur, & diabolus adhuc liber sit? Tentare enim homines nequaquam desinit, sed summo studio omnes ad peccandum incitat. Huic nos sic respondemus. Hęc, quam nos mortem esse putamus, mors non est, sed somnus. Olim enim mors talis erat, quę resurrectione carebat, sed detinebantur in inferno animę: nunc uero resurrectio ne nobis à deo donata, tanquā ex somno resurrecturi sumus omnes homines, tam pijs quā impijs. Et considera quęso rem tremendam & horribilem. In hominem enim ratione & sensu præditum, ab Adamo mors regnauit, in omnem hominem: nec erat resurrectio in hominibus sine Christo, quem admodum prophete testati sunt. Per Christi uero mortem mors illa detecta est, & superata, uenitq; resurrectio: & morte confrica liberatus est totus mundus à potestate Satanae, & credentes in Christum & non credentes. omnes inquam, à tyrannide diaboli sunt liberati. Et sane nisi Musulmani crederent resurrectionem esse, rationes certas afferremus, quibus eam possemus comprobare: cum uero & ipsi eandem amplectantur & expectent. Superuacaneum mihi uideatur de illa multis differere. Ceterum hoc solum dicimus, quemadmodum accepimus & sumus edocti ex sacra scriptura, quam & Musulmani sacram esse fatentur, Christi resurrectione toti mundo utilitati fuit. De diabolo autem sic dicimus. Quamuis adhuc nondum condemnatus sit in locum proprium poenę, propterea quod iudicium, quod Christus iudicaturus est, nondum transactum sit, hoc tamen ueniente diabolus ignem hereditabit inextinguibilem, qui illum manet. Et quamuis uideatur ille uiuere, pro mortuo tamen est habendus, perinde ac si homicida aliquis, aut fur, alius uel quispiam, qui capitale aliquod commisit facinus, à rege capitis supplicio adiudicatus fuerit, licet post hanc à rege latam sententiam uiuat adhuc diebus aliquot in carcere, mortuis tamen adnumeratur, licet inter uiuos adhuc sit. Idem igitur hoc de diabolo fieri intelligas. Postquam enim Christus resurrexit, ille perditus est. Cum autem in homines ea quę facere solet, machinatur, non ceu potestatem aliquam habens, aut uirtutem, facit: sed tanquā malus aut fraudulentus, amicitiam simulat, eaq; consulit quę hominibus interdita sunt & noxia. Et quidem si aliquem sibi morigerum nactus fuerit, uidetur multum potuisse, & dedisse damnum. Si uero ab aliquo non fuerit receptus, sed dimissus inanis & uacuus, omni desitutus robore discedit, nec uires habet aliquas. Homo enim multoties ab homine cogitur ut inuitus faciat, quod nec uult, nec

ante constituit: à diabolo autem non sic. uolens enim paret uano & noxio illius consilio. Qui uero parere noluerit, diabolum ceu rem nihil contemnit. Idem uero singuli homines à propria sua ratione patiuntur, quod à diabolo. Incidit enim homo in alicuius meditationem facinoris, uel honesti, uel turpis: & si quidem principem uel ducem, mentem uidelicet sanam habuerit & prudentem, illa meditationes simul & harum causas diiudicat, bonumq; à malo discernit. Si uero dux hominis mens infirma fuerit & impotens, noxia pro utilibus amplectitur. Vides igitur diabolum uiribus carere, quamuis easdem habere uideatur: sed comminuta est & euauit uniuersa tyrannide illius, CHRISTO ex sepulchro resuscitato. Post secundum enim CHRISTI aduentum relegabitur in tenebras exteriores, & in ignem inextinguibilem, prout commertus est. Et itaque, ut ante dictum est sic factum esse apparet: quod scilicet ea quę Christum attinent, ab initio paulatim apparuerunt: quanto autem propius appropinquauit tempus generationis huius, tanto clarius planiusq; prophete de illo uaticinati sunt. Postquam autem Christus uenit, dedit eis clarem scientiam hominibus, ut pure & sine omni furo ueritatem intelligerent: quin (si ueritas dicenda est) ipse CHRISTVS aperuit thesauros absconditos, & in medium deposuit ceu infinitum pelagus, ut quilibet ex hoc nemine prohibente hauriat, quę illum oblectant, & iuuant. & hęc quidem talia sunt. Redeamus uero ad id unde sumus digressi.

Christo in cruce pendente, quidam militum aperuit latus illius lancea. De hoc igitur, ut supra monuimus, Zacharias dicit: Videbunt, in quem pupugerunt.

Zach. 12

Mortuus est: de quo & Esaias dicit ea, quę supra recensuimus. Dicit uero & admirandus ille Solomon, de iusto & celeberrimo Iob, tanquam sub persona DEI: Accinge tanquā uir lumbum tuum, & interrogabo te, tu autem mihi responde. Vbi eras cum fundarem ego terram? annuncia mihi, si scis, intellectum quando facta sunt astras? Laudauerunt me uoce magna omnes angeli mei, & celebrauerunt hymnis. Conclusi autem mare portus, et posui illi terminos, dixiq; illi, Hucusque uenies, & non transgredieris, sed in teipso collidentur tibi fluctus tui. Annuncia mihi: Num tu accepto luto formasti animal, & sermone præditum posuisti illud super terram? Num in uestigijs abyssi deambulauisti? Aperiuntur ne tibi præ timore ianue mortis, & ianitores inferni te uiso stupuerunt? Respondens uero Iob, dixit Domino: Noui quod omnia possis, & impossibile tibi est nihil. Auditum enim auris au-

Iob. 38

diu te prius, nunc uero oculus meus uidit te. Audiisti ne de morte Domini prophetiam hanc clarissimam & splendidissimam: ipse enim Deus de se dicens, quod fundauerit terram, quod posuerit mari terminos, quod celebrauerint cum angeli sui: idem ille dicit ipsi Iob: Num accepto luto formauisti animal, & sermone praeditum posuisti illud super terram: num in uestigijs abyssi deambulauisti? Aperientur ne tibi praetimore ianuae mortis, & num ianitores inferni te uiso stupuerunt? Quid, quaeso, his innuit aliud, quam Ego Deus sum, qui feci haec, ego aperui portas mortis: timore enim mei aperta sunt, & me uiso in inferno stupuerunt ianitores illius. Verumtamen quidnam opus est hanc Prophetiam interpretari? Talem enim esse uidemus, ut uel plane stupidus & rudis eam intelligat. Illud enim, Viso me ianitores inferni stupuerunt, Christi resurrectionem cum autoritate diuina potentique uirtute factam significat, praeterea uniuersam illam inferni mortisque destructionem. Quin & Dauid luculenter sic dicit, Non derelinques animam meam in inferno, neque dabis ut sanctus tuus uideat corruptionem. Tertia enim die resurrexit Dominus, nec corruptionem sensit corpus illius sacrosanctum. Mortuo enim illo, sanctissimum illius corpus Ioseph simul & Nicodemus, ut supra diximus, inuoluerunt sindone, myrrha & aromatibus. Et de sepultura illius, Magi quoque in Bethlehem uenientes prophetauerunt ipso nato, offerentes illi aurum, thus & myrrham.

Psal. 16

Dixerunt Iudaei Pilato, lube muniri sepulchrum: & nisi munitum fuisset illud, occasionem habuissent resurrectionem cauillandi, dicentes: quod non adfuisset digna & sufficiens custodia. Verum cum omnifaria custodia & diligentia his commissa fuerit, nullam omnino occasionem reliquam habent resurrectioni illius contradicendi. Ita enim ut cupiebant, uolebantque, sepulchrum custo diri curauerunt. Lapis enim huic impositus est ingens, quem etiam sigillo obsignauerunt: quin & militum turmam ad custodiam huius constituerunt. Ceterum, ut ingratorum Iudeorum effrena obturentur labia, quid fit? & qualem nam tempore resurrectionis Christi editur miraculum? Terrae motus sit ingens, & milites sepulchro custodiendo deputati mortuis redduntur similes. Christus uero relicta sindone cum aromatibus, quibus inuolutus fuerat, surrexit e sepulchro. Et de hoc Dauid, Vespere occinetur luctus, & mane exultatio. Ploratus quidem propter sepulturam, exultatio autem propter resurrectionem. Vidisti? imo audiisti magis augustam illam, diuinam & potentem uirtutem & potentiam? An non obstupescis & attonitus ad haec

Psal. 30

redderis? Fatendum omnino est rem sic se habere, & non aliter. Quomodo enim alias possibile fuerat, myrrha conditum corpus a sindone posse reuelli & euolui, eamque; euolutam inueniri integram puramque; cum tot uiscosis aromatibus? Hoc certe unum etiam est ex magnis illis, ut suspensis Christi miraculis. Sed & lapis deuolutus est, ne Iudaei putarent Christum, qui resurrexerat, adhuc in sepulchro iacere, uerum ut per terrae motum & lapidem, tum etiam sudarij & sindonis indicio cum aromatibus illic, ut diximus, iacentis in cognitionem peruenirent, & recordarentur uerborum Christi, Nemo tollit animam meam a me. Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo rursum sumendi eam. Verum, neque sic intellexerunt miseri, sed pecunias dederunt militibus, qui Christi resurrectionem obscurarent.

Ioan. 10

Christus porro cum resurrexisset, ueniens ad Apostolos dixit, Pax uobis. Illi autem hoc uiso gauisi sunt. Vnus uero horum Thomas forte illa hora non aderat illis. Cum autem de Christi resurrectione audiisset, dixit: Nisi ipse uidero in manibus illius signa clauorum, & immisero manum meam in latus eius, non credam. Hisque contractatis Thomas, quod quaerebat, inuenit, & altius exclamauit, Dominus meus & Deus meus. Neque enim simplici quodam & fortuito modo, tanquam gratificaturi Christum apostoli Deum dicebant, & confitebantur. sed cum magna reuerentia & studio. Christus autem dicit illi, Quia uidisti me, credidisti. Beati, qui non uidentes credunt. Post resurrectionem igitur Christus eum apostolis commemoratus est dies quadraginta, & cum docuisset eos, dedit illis potestatem contra demones, & uirtutem edendi miracula, quae Christus faciebat: & ut quaecunque peccata in terra remitterent, ea in caelo quoque essent remissa: & ut quaecunque in terra ligarent, in caelo etiam essent ligata. Non tamen apostoli modo, uerum omnes Christo credentes, qui iuxta uerbum & Euangelij doctrinam uiuunt, eandem potestatem & uirtutem a Christo acceperunt, quam & apostoli, eademque; cum apostolis miracula sancti fecerunt.

Die autem quadragesima abiit Christus cum apostolis in montem Oliuarum Hierosolymae uicinum, & dicit illis, Profecti docete omnes gentes, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. Signa uero credentes haec consequentur, In nomine meo demonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent: & si letale quippiam biberint, non nocebit eis: infirmis manus imponent, & sanabuntur. Vos autem sedete Hierosolymis, donec

donec induamini uirtute ex alto. Et benedixit illis: & factum est inter benedicendum, secessit ab illis, & sublatus est in caelum, cumq; ascendisset, confedit ad dextram dei. Quamuis uero & Musulmani dicant, Christum in caelis esse, non tamen ueritatem ipsam attingunt. Christum enim in caelo dicunt esse hominem sanctumq; magnumq; et sanctiorem omni homine: talem inquam ipsi Christum in caelo esse fatentur, amplius uero nihil. Sed quemadmodum in omnibus ad Christum pertinentibus, ita etiam in hoc errant. Si uero ueritatem discere uoles, Dauidem audi dicentem: Cantabo tibi in gentibus Domine, quoniam alte supra caelos misericordia tua, & usque ad nubes ueritas tua. Exaltare Deus supra caelos, & super omnem terram gloria tua. Attende diligenter. De quo nam Dauid dicit, quod alte supra caelos sit misericordia eius, & usque ad nubes ueritas illius? quod exaltatus sit Deus supra caelos, & super omnem terram gloria eius? Deus ubique est, & non est locus ubi Deus non sit. Hoc igitur haud dubie citra omnem controuersiam dicit de homine, quem filius & uerbum dei assumpsit: qui antea quidem non erat in caelo, sed in terra: nunc uero subuectus est & exaltatus, & confedit ad dextris Dei patris, qui quidem in caelo est, super terram uero gloria eius. Sed planius adhuc, & dilucidius idem Dauid dicit, Tollite portas principes uestras, & eleuamini portae sempiternae, & ingredietur rex gloriae. Quis est ille rex gloriae? Dominus fortis & potens, dominus potens in praelio. Tollite principes portas uestras, & eleuamini portae sempiternae, & introibit rex gloriae. Quis est ille rex gloriae? Dominus uirtutum: hic est ille rex gloriae. Quid tibi de hac Prophetia uidetur? Dico sane, quod si alius propheta nullus de Christo locutus esset, haec sola prophetia multarum & magnarum loco esset. Demonstrauit enim Propheta dicens, Tollite principes portas uestras, & eleuamini portae sempiternae, & introibit rex gloriae: quod de illo loquatur, qui ante nunquam in caelis fuerat, sed eo demum temporis articulo quo portae caelestes, id est angelicae uirtutes aperiri iubentur. Eo enim tempore ascendit rex gloriae, quem uidentes obstupuerunt & interrogauerunt? Quis est ille Rex gloriae? Quibus hi, qui subuexerunt dominum gloriae, responderunt (quos Propheta Ezechiel uidit, ut post declarabitur) Dominus fortis & potens, dominus potens in bello. Quis autem in bello potens apparuit? Homo ille supernaturalis, quem assumpsit filius & uerbum Dei ex diua uirgine: hic etenim diabolum debellauit, & illius destruxit regnum, quo ab Adami temporibus usque ad Christum regnauerat: quin

Psal. 56

Psal. 24

& tyrannidem illius, qua genus humanum presserat, est amolitus.

Quid enim noui est, si Deus diabolum uincat? Nihil omnino. Verum hoc magnum & admiratione dignum est apud angelos & homines, atque humane naturae potentiam excedit, ut homo uincat diabolum. Nam secundum humanitatem Christus diabolum deuicit, non secundum Diuinitatem. Quod enim bellum erat contra Deum? Propterea & Christus dixit, Venit mundi princeps (id est diabolus) & in me non habet quicquam. Licet enim omnes homines peccatores sint, in Christo tamen peccati signum inueniri non poterat, nec peccati indicium. & quamuis omnes deprehendamus a peccato uicti & ligati quodammodo, per illud roborabatur & tyrannidem exercebat: homo autem ille supernaturalis & stupendus, quem filius Dei assumpsit, peccato non fuit obnoxius, sed illud uicit, inferniq; regna destruxit. Quapropter propheticus iste sermo, qui dicit, Dominus fortis & potens, Dominus potens in bello: ostendit ipsum hominem. Cum uero dicit, Dominus uirtutum, hic est ille rex gloriae: ostendit ipsum deum. Virtutes enim angelorum cohortes sunt. Quis autem angelorum Dominus est? Deus nimirum. Vides quomodo unum eundemq; angelis & omnes prophetis ante generationem illius & post illam, in morte illius & post resurrectionem, & deum & hominem predicarint? Ezechiel porro sic dicit, Ego eram in medio captiuitatis iuxta fluuium Chobar: & aperti sunt caeli, & uidi uisionem Dei, & facta est super me manus domini. Et uidi nubem magnam, & splendor in circuitu ipsius & ignis fulgurans. Et in medio erat quasi similitudo quatuor animalium, & unicuique ala quatuor, & scintille quasi aes fulgurans, atq; illorum celeres. Et similitudo super caput animalium quasi firmamentum, quasi uisio crystalli horrendi. Et super firmamentum, quod erat super caput illorum, tanquam similitudo throni in eo: & supra throni similitudinem, tanquam similitudo hominis insidens. Et uidi ceu uisionem ignis intrinsecus in eo. Et licet praesens haec prophetia, copiosa, magna & admiranda sit, quam propter Scripturae, & interpretationis copiam omisimus, tamen ut ut haec sint, hoc solum considera, quod quatuor animalia (quae uates alata dicit alis quatuor, & subiungit postea, Et reliquae duae coniunctae ad inuicem) magna illa angelorum cohors est, quae per totam Scripturam sacram Seraphim dicitur. Super caput autem horum uidit Propheta similitudinem throni, & super thronum similitudinem hominis. Atqui hoc sane interpretatione indiget.

Ioan. 14.

Zach. 4

Quis enim ille homo est, quem maximi angelorum super caput suum gestant in throno sedentem? Non alius certe quam filius Dei, quem omnes prophetae deum & hominem praedicauerunt. Et haec quidem haecenus. Tu uero cum alijs obijcis: Cum Christiani affirmant CHRISTVM Deum esse, quomodo passus est? Deus enim pati nequit. Item, Si deus est, cur non uel nudo uerbo saluauit hominem, sed quasi impotentia impeditus, homo factus est, & mortuus, ut hominem saluaret? Et quod Deus non patiat, te ipsum testem habeo, si quidem illud fateris. Verumtamen homine aliquo moriente, qui uel naturali morte per morbum deficit, uel uiolentia, gladio nimirum, aut alio casu fortuito incidente, corpus quidem patitur & moritur, anima uero passionis expers & immortalis manet. Quis igitur tam stultus est, ut diuinitatem passibilem esse arbitretur? Sed ne sic quidem diabolus hominem intentatum reliquit. Armenij enim Christum filium Dei esse consentunt, & Deum. Addunt autem, quod sicut corpus illius passum sit, ita etiam eiusdem passa sit diuinitas. Quapropter illos & haereticos esse iudicamus, & sub anathemate detinentur. Hoc uero quod queris, Cur Christus hominem non nudo uerbo seruaui? ego explicare non possum, sed nostram infirmitatem confiteor. Verum & tibi hoc idem consulo, ut ea quae fidem merentur, credas: neque ea inquiras, quae uiribus maiora sunt. Quis enim nouit mentem Domini? Si enim homines conspectis regis alicuius terreni operibus, opera quidem amant & amplectuntur, ulterius uero non inquirunt, neque laboriosius curiosiusque ea inuestigant: quanto magis de rege regum, & domino dominantium? imò aeterno caelorum rege inquirere, & curiosius inuestigare singula absurdum est? Et cum quaestio sit una, qua appareat CHRISTVM filium Dei esse: haec autem sine omni controuersia comprobata sit, & sacris scripturis demonstrata, amplectere haec & animo reconde, quod cum Deus sit omnipotens, & cum mundum saluet, siue per angelum, siue per uerbum, uel alio modo quocumque quem scit & agnouit, potuit hoc facere, & potest. Deus uero non facit quae illi impossibilia sunt, sed quaecumque uult. quaecumque enim uult, eadem potest: non autem quaecumque potest, eadem uult. Possibile enim illi erat mundos creare infinitos: sed cum hoc nolit, unum creauit solum. Possibile item illi erat alias creare angelorum myriades, sed noluit. Quapropter ne inquiras longius progrediundo. Cum enim latissime haec rerum absurditas pateat, multa alia hinc absurda nascuntur. Et quomodo id fiat, considera. Qui enim haec inquirere ausus fuerit, sic interrogare potest, Quae

doquidem Deus omnia etiam ante generationem ipsorum nouit, & praedidit diabolum capturum esse, cur quae illum creauit? Et quomodo aduersus Deum elatus ex angelo & luce caligo & diabolus factus sit, cur deus non totum perdidit, sed permisit potius, ut etiam hominem deceptum longissimi me a Deo abduceret? quin etiam adhuc omnes homines incitat ad peccatum, qui peccantes priuatur gloria Dei & paradiso? Sed alia plurima absurda malaque, emerfura sunt, si unum aliquod absurdum concedatur. Decet igitur, ut per fidem suscipiamus ea quae a deo facta sunt, nec ea inquisitioni & curiositati nostrae permittamus. Propter nimirum tamen curiositatem tuam, rationem aliquam huius afferemus: quae si ueritati fuerit consentanea, gloria sit & laus Deo sanctissimo: in hunc quippe solum referenda, qui ueritatem omnem cognouit. Moses scribit, quin potius deus per Moysen loquitur: Diliges dominum DEVM tuum ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis uiribus tuis. Sed & Christus in Euangelio dicit: Qui diligit me, diligitur a patre meo. Item Esaias: Haec dicit Dominus, Num obliuiscetur mulier liberorum suorum? Verumtamen & si obliuiscatur mulier, ego tamen non obliuiscar, dicit Dominus. Et reuera quidem euenire uidemus, ut Dei amor quo homines profectur, multis modis parentum in liberos amorem exuperet. Debet igitur omnis homo plus quam matrem, patrem, uxorem, liberos, fratres, imò plus quam suam ipsius animam, Deum diligere. Omnis enim hominis uirtus, omnis quae actio huc tendit, huncque finem sibi habet propositum, ut Deum diligat.

Et quantocumque illum amore profectus fuerit, tanto & infinitis modis maiore diligitur a Domino. Quae igitur ratione quo denique factio commotus homo, eò intellectus peruenire poterit ut DEVM diligat? Si nimirum haec meditetur, et animo suo reputet: En propter me peccatorem, transgressorem diuinae legis & praecipiti, quem deceperat diabolus, longè que a DEO abductum occiderat, nostram carnem gestauit DEVS, homo factus est, & propter me mortem subiit, eiusque mors uita nostra facta est, eiusque resurrectio mihi paradysum regnumque, quod amiseram reddidit. Quod si hoc modo considerare cœperit homo immensum DEI in humanum genus amorem & charitatem, huius consideratio ne in amorem DEI deuenit, impletque DEI praecipita, & uerba Euangelij: quibus ab ipso completis etiam ipse a deo redamatur, ceu obseruator mandatorum Domini. tuncque impletur sermo Domini per Moysen dictus, Diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex tota cogita-

Deut. 6.

Ioh. 14.
Ela. 49.

rogatione tua, & ex totis uiribus tuis. Impletur
& Christi uerbum, quod dicit, Qui diligit me,
diligentur a patre meo: & qui diligitur a pa-
tre, diligitur etiam a filio. Unus enim DEVS
est, & pater, & filius. Et hac de causa Deus ho-
mo factus est. Præterea olim prophetis locutus est
Deus, & apparuerunt illis uisiones: & nunc qui
dem in nube, ut ipsi Iob: nunc uero in igne & ca-
ligine, ut Mosi: aliàs uero in aura tenui, ut He-
lie. quemadmodum & Oseas Propheeta dicit, E-
go uisiones multiplicauit, & in manibus prophe-
tarum assimilatus sum. Assimilatus sum, inquit,
non usus sum, ut pote uisiones adumbraturus.
Nunc igitur cum humani generis amator sit, &
misericors. hominẽq; in tantum diligit quan-
tum nulla lingua potest eloqui, nec ulla mens in-
telligere, quemadmodum ante per multas uisio-
nes seruis suis sanctis conuersabatur, sic tunc
per carnem ceu uelo intermediente nobis conuer-
satus est, & adhuc seruis suis & amicis est con-
uersaturus, quemadmodum illud ante resurre-
ctionem suam ex mortuis, & post illam demon-
strauit. Quin & adhuc speramus, quotquot
Christum profitemur, quod cum DEI filius &
uerbum Deus fuerit, homo factus sit, & in mun-
dum ueniens non uerget ut mundum iudicaret,
sed ut doceret mundum, quod ipse sit filius Dei,
Deus nempe is qui a prophetis prædictus erat,
et ut in illum crederent, omnesq; in illum creden-
tes & baptizati saluarentur: qui uero non cre-
derent, condemnarentur. Rursus autem certo fu-
turum est, ut denuò redeat, non uelut antè, in ui-
li figura, & statu humili, homõque quod exter-
nam specie attinet, sub qua deus sit intelligendus:
sed instar Dei manifesti, & ceu unigenitus Dei
patris filius, in gloria sua cum omnibus Angelis,
cunctisq; ordinibus cœlestium. quemadmodum
Dauid dixit superius, quod ueniat ad iudican-
dum terram, & ad iudicandum orbem. Quin &
ipsum CHRISTVM in Euangelij dixisse
scriptum est, Quod uenturus sit filius hominis
in nubibus cœli in gloria sua, & omnes sancti
Angeli cum eo. Tunc sedebit super thronum glo-
riae suae, & congregabuntur coram eo omnes gen-
tes, & separabit eos ueluti pastor segregat oues
ab hœdis: & statu et oues quidem a dextris suis,
iuustos nimirum: hœdos uero, id est peccatores, a
sinistris. Et dabit peccatoribus quidem poenam
eternam, iustis uero uitam sempiternam, paradisi
sum & bona omnia. Verumtamen & Daniel sic
dicit: Videbam donec throni ponerentur, & an-
tiquus dierum consedit. Thronus eius quasi flama
ignis, & rotæ eius ignis ardens: fluuius ignis
traherat præcedens illum. Mille millia ministr-

bant illi, & decies centena millia stabant ante il-
lum. Iudicium consedit, & libri aperti sunt. Vide-
bam in uisione, & ecce cum nubibus cœli uenie-
bat, quasi filius hominis, & usque ad antiquum
dierum peruenit, & ante faciem illius allati sunt
illi. Et ipsi data est potestas et gloria, & regnum:
& omnes populi, tribus & linguæ illi seruiant,
& potestas illius potestas sempiterna, quæ non
transibit, & regnum illius non corrumpetur.
Horruit spiritus meus. Ego Daniel in uisione
mea. Visiones capitis mei perturbauerunt me.
Sed ecce diligenter obserua, quæ hic a prophe-
ta dicta sunt: Videbam, inquit, donec throni sunt
appositi, & antiquus dierum consedit. Quis est
antiquus dierum? Deus. Qui nam ministrauerunt
uel seruiuerunt illi, & qui nam sunt astantes illi
mille millia, & decies centena millia? Aliud nul-
lum præterquam quod Dauid prædixit de Chri-
sto, quod ueniat ad iudicandum terram, ad iudi-
candum orbem: & ipse Christus de se dicit, quod
in illo iudicio iudicanda sit omnis terra. Vnum e-
nim idemq; est patris et filij iudicium. Quis uero
est fluuius ille igneus, quæ ante antiquum dierum
egredientem uidit propheeta? Hic nimirum, qui dia-
bolum & omnes peccatores excepturus est. Quis
nam libri sunt quos apertos esse legimus? Ipsa ni-
mirum hominum facinora, quæ omnia in die illo
retegentur. Quis uero est filius hominis, quem
uidit in uisione sua Daniel uenientem in nubi-
bus cœli, & pertingentem usq; ad antiquum die-
rum: cui etiam datus est principatus, honor & re-
gnum, & omnes populi tribus et linguæ adorant
illum, et seruiunt illi: et cuius potestas, potestas est
sempiterna, quæ nõ transibit, et cuius regnum nõ
corrumpetur? Sufficiens certe hæc propheta est,
ut etiam planè stupidum ad sensum meliorem per-
ducere possit, ut intelligeret Christum & uer-
bum Dei esse, qui subuehens in altum hominem,
quem assumpsit, subduxit illum in nubes cœli ad
Deum & patrem suum: & huic datus est honor,
potestas & regnum: & hunc adorant omnes An-
geli DEI: hunc etiam adorant omnes tribus
& linguæ, quemadmodum in superioribus pro-
phetauerunt. Et ille quidem est, qui consedit ad
dexteram dei, iuxta Dauidis uaticinium, & hu-
ius regnum est sempiternum, quod non transi-
bit: & huius est potestas, quæ non corrumpetur.
In alium uero hominem hæc minime compe-
tunt. Non enim homo ullus ante solem natus est:
uerum solus filius & uerbum DEI, secundum
quod DEVS est, non secundum humanam illius
naturam. Nullus enim alius hominum potesta-
tem sempiternam & regnum in concussum habe-
re potest, præter solum hominem, quem assum-

psit filius & uerbum Dei, qui ab illo etiam se-
parari nequit. Hæc omnia uidens Daniel, & ad-
miratus hæc, ut par erat, cum autem non posset
magnum & inestimabile miraculum & myste-
rium percipere, dixit: Horruit spiritus meus. Ego
Daniel in uisione mea. Visiones capitis mei con-
turbauerunt me. Hunc uero, quo uiso Daniel ille
magnus spiritu suo horruit, & uisiones capitis
sui conturbauerunt eum, Musulmani Deum esse
pernegant. Et quis tam stupidus, ut non uel maxi-
me illos condemnauerit?

QUOD POST DOMINI
assumptionem duodecim Discipuli illius
totum orbem docuerint, miraculis simul
fidem suam confirmantes: tum de
deipara uirgine, de questione
Christi, cruce & ima-
ginibus.

APOLOGIA TERTIA.

QUOD itaque Christus filius dei,
& Deus & homo à sanctis simul
& prophetis, adeoq; ab ipso Deo
patre predicatus sit, sufficenter in
precedentibus demonstrauius. Nunc uero age-
dum reliquis etiam discubis, inspicimus ea quæ
hæc insecuta sunt, negocia. Christus enim quum
prælixisset se ascensurum ad patrem suum, in ip-
sa assumptionis hora dicit sanctis suis discipulis,
& apostolis: Profecti in mundum uniuersum an-
nunciate Euangelium omni creaturæ. Qui credi-
derit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero
non crediderit, condemnabitur. Vos uero deside-
te Hierosolymis, donec induamini uirtute ex al-
to. Et cum adorauissent, abierunt. Post dies uero
aliquot, cum apostoli unanimiter in eadem domo
considerent, factus est sonus ceu status alicuius ue-
hementis: & repleti sunt omnes diuina gratia.
Non quod Christo adhuc in terris agenti impos-
sibile fuerit gratiam illis dare, sed ut omnes intel-
ligerent, unum deum esse & patrem & filium, et
unam eandemq; patris & filij naturam & poten-
tiam. Dedit enim Christus apostolis cum in terris
ageret, uirtutem & potestatem calcædi super ser-
pentes & scorpiones, & aduersus omnem potestatem
inimici, idest diaboli: misit uero nunc etiam
deus pater illis gratiam suam. Et impleti diuina
gratia, ut dictum est, apostoli, singuli illorum ea
cognouerunt, quæ naturam excedunt, omnes sci-
licet omnium gentium, quæ sub cælo sunt lin-
guas, quàm exactissime. Causam uero huius inspi-
se. Vt nimirum aggredierentur totius mundi do-

trinam & funktionem, data est ipsi omnium lin-
guarum cognitio, ne interprete indigerent, sed
ut ipsi & interpretes essent, & doctores. Et do-
cere cœperunt initio factio à Hierusalem. Sic
enim scriptum erat ab Esaia: E Sion egredietur
lex, & uerbum Domini de Hierusalem. Iudei
uero adhuc corde obtæcato præditi, non intelle-
xerunt, & impletum est in ipsis, quod in lege scri-
bitur: Linguis nouis, & alijs labijs loquar popu-
lo isti, & neque sic audient me, dicit Dominus.
Et apostoli quidem populum docentes, iusserunt
in Christum credere, illumq; confiteri, quod sit
filius Dei uiuentis. Et facta sunt per illos miracu-
la & prodigia multa, non tamen ea qua Christus
faciebat, autoritate & potestate, sed tanquam à
seruis & ministris, in nomine enim Christi mi-
racula edebat, sic dicendo. In nomine Iesu Christi
uisum recipe, & uisum recepit cæcus. In nomine
Iesu Christi filij Dei resurgat mortuus, & surre-
xit. Et hoc idem dixerunt cum sanaretur paralyti-
cus. Quin in nomine Christi sanabatur omnem mor-
bum: & quotide multa hominum turba in Chri-
stum crediderunt. Tandem diuisi duodecim apo-
stoli peragraverunt totum orbem. Impij uero eos
dem multis malis & damnis afflixerunt, aliosq;
in Christum credentes, ut quotidie diuersis in lo-
cis magnam occiderent Christianorum multitu-
dinem. Vniuersus enim mundus idololatriæ de-
ditus erat. Sed uno Christiano occiso, decem co-
ram tyrannis emerferunt: & si decem occide-
rentur, exurgebant centum: si mille, apparebant
decem millia: si decem millia, uiginti millia suc-
cedebant in martyrium. Ne uero uerba mea à
multis ceu ficta esse iudicentur, minus dico quàm
ueritas rei postulet. Sæpius enim uno die credi-
derunt hominum quinquaginta millia, & am-
plius. Et quemadmodum à creaturis ad ueram co-
gnitionem peruenit Abraham iustus, & serui-
uit coluitq; solum Deum uerum: sic etiam per
Christi & Apostolorum miracula gentes simi-
liter in ueritatis cognitionem peruenierunt, ean-
demq; coluerunt, & perfecte confessi sunt Chri-
stum uerum esse mundi saluatorem, filiumq; Dei
uiuentis, & uerum Deum. Vnde igitur hoc fa-
ctum est: qua uirtute & potentia? quibus opibus
& magnificentias per quosnam philosophos &
oratores? Per nullum profusus: sed sola Dei uirtu-
te, quam induerant duodecim apostoli, rudes an-
tea, & agrestes & infirmi. Sic enim dixerat illis
CHRISTVS: Ecce mitto uos tanquam o-
ues in medio luporum: ne solliciti sitis, quid di-
catis, aut quid loquamini coram ipsis. Ego enim
dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt
resistere, nec contradicere omnes, qui sese op-
ponunt

ponunt uobis. Et sic euenisse legimus. Omnes enim philosophi, omnes rhetores, omnes magi, coram apostolis ceu pisces muti apparuerunt. Tunc impletum est illud Dauidis uaticinium: Et loquebar in testimonijs tuis corā regib. & nō cōfunderar. Quin et illud Esaiæ, quā speciosi sūt pedes euāgelizatiū pacem, qui annūciant bona. Diuisi itaq; sūt apostoli, et dispersi in uniuersā terrā: singuliq; in illis locis, ad quos peruenerāt, docuerūt Euangelium. Et impleta est Dauidis prophētia dicens: In omnem terram exiit sonus eorum, & in terminos orbis uerba ipsorum. Considera igitur, uide & attende diligenter horum omnium quæ hic scripta sunt, ne unicam quidem dictionē aliunde quā ē Mose, Dauide, prophetis & Euangelio transcriptam esse, quæ omnia pro sanctis, iustis & bonis, ipsiq; Musulmani uenerari solent. Ipse enim Mahomet, quē omnes Musulmani præceptorem suum agnoscunt, non potuit in uniuersum ueritatē occultare, uerū libros hos sanctos esse testatur. Quod si igitur libros dicunt sanctos & bonos, ea uerō quæ in his continentur, Musulmani contemunt, necesse omnino fuerit ut cuncti homines illos condemnent, quin potius (si uerum dicere oportet) ut illorum eum mente captorum misereantur, quod uos nimirum tot tantisq; donati occasione, quibus ueritatem & inuenire & cognoscere licet, quod Christus filius & uerbum Dei sit, relicta tamen ueritatis uia, ad scopo uero aberraueritis. Sed redeundum eō unde digressi sumus.

Qui itaq; apostolos persequebantur, & sua premebant tyrannide, hi ipsi tandem in Christum credebant, & confitebantur hunc esse filium dei uiuentis, inō apostolorum loco illi ipsi præcones nominis Christi reddebant. Et omnes quidem apostolos morte, qua Christum confessi sunt, sublato esse, uerum est: non tamen in hos tantū seuerunt impij, quantum in illos qui ab idololatria ad Christum conuersi fuerant. Atroces enim de illis pœnas sumebant. Membratim dissecabant eos: & quasi uno momento salui & integri apparuerunt. In caminos deiecerunt: sed tanquā aquas ingressi seruabantur. Plumbum liquefactum coactū bibebant: sed non ladebantur. In maris profundum demergebant: & in litus euaserunt. Et quis nam (ut dici solet) martyrum tormenta & tentationes posset exponere? Tādem autem mortui sunt, & tormento uoluptatum loco, & mortem pro uita æstimauerunt, ostenditq; per martyres Christus suam ipsius diuinitatem & potentiam, quin fidem quoque & desiderium, quo erga illum tenebantur. Eo enim quod salui & illæsi seruarentur martyres Christi, apparebat potentia & diuinitas: per mortem uero quam sustine-

bant, illorum in Christum fides elucebat & claritas, quemadmodum postea planius demonstrabitur. Insignis enim certantium fortitudo, & horum fides instar facis fulgebat. Qui enim illos seruabat illæsos ex talibus tantisq; tormentis, poterat omnino, ne morentur, efficere. Sed quemadmodum in proprio corpore Christus fecit, ut ad solam qua Hebræos compellauit interrogatorem, Quem queritis? omnes conciderent: cumq; ad eosdem diceret, Sinite hos abire, discipulis dimissis, se Christum scilicet apprehenderent: sicut inquam, in hoc potentia simul & uoluntas apparuit, ita etiam euenit in martyribus. seruabantur enim illæsi, diuina uirtute & potentia, in magnis pœnis & tormentis: nihilominus tamen mortui sunt, ut illorum in CHRISTVM fides appareret, & uiuerent in æternum uitam uere beatam & immortalē. His igitur uisus, qui idolis seruebant & intelligentes simul opera esse plus quam naturalia, quæ Deus nimirū operaretur, conuersi sunt omnes reges, omnes præsides, omnes tyranni, uniuersa denique multitudo terram mareq; inhabitans, CHRISTVM coluerunt, confessi sunt, & crediderunt, hunc filium DEI, & DEVM uerum esse: & impletū est Dauidis aliorumq; prophetarum oraculum, dicens: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient illi, omnes gentes illum beatum dicent. Etiam si uerō quidam inueniantur, qui CHRISTVM non credant filium DEI esse, non tamen propter hos prophetas mendacij arguere licebit: sed quemadmodum sol quidem totum orbem illuminare dicitur (quod & reuera fit) cæci tamen solem nec uident, nec ab hoc illuminantur: ita etiam in CHRISTO solet euenire. Omnes reges terræ & uniuersus orbis adorauerunt illum, & DEVM esse confessi sunt: qui uero illum non adorauerunt, uel qui prius quidem hoc adorato postea pœnitentia ducti, dogmata eius impia esse æstimauerunt, tunc sane ueritatis cognitione non multum iuuantur. Quam ob rem? Omnis enim homo dum uiuit, opera facit quæcunque uult, & animo concipit tam ad salutem suam tendentia, quā ad damnationem & pœnam. Pœnitentiæ uero post mortem locus non est reliquus. Si igitur Christi fideles in boni cognitionem peruenerint, & crediderint in ipsum, en inuenerunt ueritatis uiam, & salutem suam acquisuerunt: si uero in impietate sua perseuerauerint, quid de illis postea fiat? Qui intelligit, intelligat. Porrō Dauid, rursus sic dicit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilare deo in uoce exultationis. Quoniam Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Psallite Deo nostro, psallite.

psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniam rex uniuersae terrae, Deus. Psallite prudenter. Regnauit Deus super gentes. Deus sedet super thronum sanctum suum, principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terrae uehementer eleuati sunt. Nunc uero diligenter quae dicuntur perpendito. Omnes gentes, inquit, plaudite manibus, iubilare in uoce exultationis Deo. Non Iudeos solos aduocat, nec Ismaelitas, nec alios alicuius partis terrae incolae, sed omnem quae soli subiacet terrae conuocat ad hanc spirituales exultationem. Cum enim dicit, Omnes gentes, nullum hominem ex omnibus istis exclusit. Causa: Quia Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Sed dicit aliquis, Quando nam, o bone Dauid, deus non erat altissimus, quando non erat terribilis et magnus? Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. En uides hic aliud explicatu difficile, qui rem in explicabile interrogauisti, quando nempe, Deus non fuerit altissimus, magnus et terribilis? Respondet enim: Psallite deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Et rursum Dauid inquit: Quonia rex uniuersae terrae deus. Psallite prudenter. Regnauit deus super gentes. Deus sedet super thronum sancti sui. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terrae uehementer exaltati sunt. Sed nuncagedum inspiciamus, quid nam sibi uelit propheticum oraculum.

Psalmus quidem carmen est concinnum, Deo consecratum. Et quemadmodum aliquis a trophaeo aut uictoria reuersus, praegerenti gaudio nihil aliud dicit, quam Vicimus hostes: rursum uero interrogatus, Quomodo et quae ratione illi uictoria obuenerit, eadem illa respondet, Vicimus hostes, uicimus inquam. Eodem modo propheta prudentibus oculis gentium conuersionem perspicens, exclamauit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilare Deo in uoce exultationis. Id est, et qui antea fideles fuistis, et qui postea demum credidistis, omnes simul plaudite manibus: neque simpliciter sine ratione et ordine manibus uestris plaudatis, sed cum uoce exultationis, et laetitiae. Quapropter propheta quoque uoluptate ceu abreptus, dixit: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniam Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Et quasi ipse exponens sua uerba, addit, Regnauit Deus supra gentes: id est, gentes prius diabolici tyrannide presso, relictae nunc patrijs suis dijs, idolis scilicet inanimatis et mutis, declinauerunt, conuerterunt et crediderunt soli uero et uiuenti deo, illiusque regno subiectae sunt, antea enim regno dei indigni iudicabantur. Deus sedet super thronum

sanctum suum. Omnis thronus gloriam significat et requirit. Et quonia deus antea non celebrabatur a gentibus, sed a solis angelis et sanctis, gentes gloria Dei destituebantur: nunc uero accedentes fruuntur omnes gloria dei, et requirit deus in gentibus. Quoniam uero etiam hominum thronus gloriam habet, et honorem, quin et requiem, innocentiam autem a peccatis habere non potest, adiunxit, Super thronum sanctum suum. Humana enim omnia una cum labili, et ad peccandam prompta natura etiam illud extraneum, incertum uel separabile habent, ut in prima Apologia diximus. Dei uero thronus altus, et sublimis sanctusque est, et magnificentiam gloriamque suam habet naturalem et inseparabilem. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Qui nam sunt congregati illi principes? Reges terrae, et praesides tam parui quam magni. Et quis nam est DEVS Abraham? Num alius est praeter DEVM illum uniuersorum, qui creauit coelum, et terram? et propterea Deum Abraham dixit? Abstinent blasphemiam. Minime. Sed partim quidem Dominum et iudicem uniuersae terrae, qui miseretur et irascitur, uocauit Deum Abraham. qui illi in deuastatione Sodomarum apparuit, coram quo se terram et cinerem esse iudicauit, qui scilicet erat filius et uerbum DEI, quemadmodum in praecedentibus demonstratum est, et adhuc patebit: partim uero, ut quemadmodum Abraham DEO credidit, et reputata est illis fides ad iusticiam: sic etiam omnibus gentibus, si deserto cultu patrio, in deo (ut uera dicam) uano et falso, conuersae fuerint ad deum uerum, et Christum confesse fuerint filium dei esse, Deumque uerum, etiam illis fides ad iusticiam reputabitur, ut et Abraham. et remisse sunt illis omnes iniquitates, impietas et peccata ipsorum.

Præterea dicente tunc deo ad Abraham, Patrem multarum gentium constitui te, et in semine tuo benedicentur omnes gentes: prauidens id quidem Dauid, quod Dei sermo ad Abraham factus, nondum impletus esset (nam omnes gentes ad fidem conuersae, filij Abraham facti sunt) et quod gentes per fidem in CHRISTVM, qui est semen Abraham secundum carnem, qui et ipsius Dauidis regis est filius, saluandae essent, dixit, Principes populorum congregati sunt cum DEO Abraham: in memoriam reuocans omnibus hominibus olim factam ipsius Abraham coram DEO adorationem, et DEI ad illum promissionem: et impletus uoluptate inenarrabili propheta dixit: psallite deo nostro psallite. Psallite regi nostro psallite. Omnes gentes plaudite manibus. Deinde uero docēs dixi, Psallite prudenter. Quid nam hoc est, psallite prudenter: id est, cor da
te, 14

te, sapienter, cum uera scientia cognoscite quæ dicuntur, cognoscite inquam, ea quæ sunt, nec cōplodite manus uestras illicito & turbato modo, ut in commensationibus manibus plaudere solent insipientes: sed cum didiceritis antè undè nam hæc uictoria, unde libertas, unde hæc salus, exhibete magnificentiã, exhibete gratiarũ actionẽ deo autori uictoriae. Plaudite manibus, edite uocẽ laudis et exultationis ipsi deo Abraham: id est, illi qui enatus est ex semine Abraham secundũ carnẽ, quẽ annunciauerunt omnes prophete, quẽ demonstrauerunt, quem confessi sunt Deum & hominem, qui sedit super thronum suum sanctum, hominem scilicet, quem ex diua assumpsit Virgine modo supernaturali. Psallite prudenter, in profundũ animi nimirum uestri recondite, respicite repositam in prophetis oraculis cœlestem margaritã, quã à multis tanquam in ostreis honorata est. Psallite prudenter: thesaurus enim inexhaustus intra manus uestras est, quem euolutis patrum uaticinijs inuenietis, qui est Christus, filius & uerbum Dei, creator omnis creaturæ. Verbo enim domini cœli confirmati sunt, et spiritu oris sui omnis uirtus illorum. Videtis ne quomodo nunc quidem Deum appellat Dauid, nunc uerò Deum & hominem: nunc etiam uerbum Dei, nunc etiam creatorẽ omnis creaturæ? Cum enim cœli creatorẽ dixit, omnis creaturæ creatorẽ esse declarauit. Qui enim cœlos fecit, idẽ est qui creauit angelos et homines.

Phil. 12.

Et Moses quidem inquit, in principio creauit Deus cœlum & terram: Dauid autem, Verbo, inquit, Domini cœli firmati sunt. Certè quẽ Mahomet uerbum Dei uocat, & Musulmani omnes, quem omnes Christiani ceu uerbum Dei & Deum adorant, de hoc eodem Dauid dicit, quod cœlos firmauerit: id est, creauerit. de hoc eodem Moses dicit, quod in principio condiderit cœlum & terram. Et quis tam stultus est ut dubitet, nec eum adoret, quem Dauid deum esse prædicat? quẽ Moses Deum esse fatetur? Tu uerò cum de cœlis audis, nõ est quod plures cœlos esse existimes, sed unum, & non plures. Interpret enim Hebraicam phrasim secutus, iuxta illius leges & consuetudinem pluraliter transtulit. Videamus uerò de quibus nam Dauid hæc dicat: Cuius fortes terræ ualde eleuati sunt. Qui nam? Discipuli illius pauci, qui modò erant humiles, indocti & rudes, nunc uerò doctores totius orbis: qui persecutionem sustinuerunt ab omnibus, qui iniurijs affecti, qui colaphis cæsi, qui nõ habebant quò caput reclinaerent, nunc sublimes & magni uidentur, & fortes Dei, & ad honoris fastigium eleuati. Omnes enim principes, omnes satrapæ, omnes reges terræ post Deum apostolos habent aduocatos, ipsosq; doctores et duces salutis suæ constituentur.

Apostoli enim docuerunt euangelium omnem creaturam, miraculis simul illud comprobantes, ut diximus: & qui prius persecutores erant nominis Christi, nunc pro illo uitam deponunt: & qui prius in illum calumnias & tyrannidem exercebant, nunc per Christum & apostolos facti sunt pastores, doctores, & orbis luminaria ipso sole splendidiora: & qui modo idolorum erant cultores, nunc Christi sunt martyres, & accepta à deo gratia (ut dictum est) miracula edere conspiciuntur. Martyres enim non uiui modò miracula & prodigia edebant, quibus uisus idololatricæ obstupuerunt, sed etiam post mortem magna & stupenda miracula ediderunt. Viui enim adhuc in tyrannorum conspectu interrogabant idola, dicentes: In nomine Christi dicite ueritatem. Et responderunt idola, Christus est Deus uerus. Infideles autè his auditis magna uoce exclamabant, Magnus est deus Christianorum, magna etiam fides ipsorum: & in Christum crediderunt. Et quidem quod omnes martyres Christi miracula ediderint, quæ propter nimiam copiam nunc omittuntur, constat. ueruntamen è multis non pauca ab illius seculi scriptoribus collecta sunt, è quibus & hoc unum fuerit. Christi martyr Georgius, qui à nobis Christianis colitur (quem etiam ipsi Musulmani in honore habent, & ab illis Cheter Eliaz dicitur) tormentis & quæstionibus excruciatu est ab impijs & idololatricis, ut Christum abnegaret, & illorum deos coleret adoraretq;. Hic uerò maluit infinitas mortes & infinita tormenta pro nomine Christi sustinere, quam fidem suã in Christum reicere. Multis igitur tormentis & supplicijs excruciatu martyr, dicit tyranno: Euntes uideamus deos uestros. Hic uerò hoc audito, ualde gauisus est, existimans hunc dijs suis esse sacrificaturum. Omnibus uerò simul profectis, & tyranno quoq; cum turba sua hunc comitante, martyr Georgius ad aram accessit, & dicit uocẽ magnã, In nomine Christi, ò idola muta, ueritatẽ dicite. Quis nã Deus uerus est? Et repente idola loquendi facultate donata, dixerunt, Christus filius Dei, & huius pater Deus. Et rursum adiecit martyr: In nomine Christi terræ illis cõteramini. Et ipso effectu uerbum hoc comitante, omnia idola in terram conciderunt, & confracta sunt. Hominũ uerò turbæ hoc miraculo uiso, magna & clara uoce exclamauerunt, Magna est fides Christianorum, & magnus est Deus Georgij.

Audiant qui in Christum non credunt, & confundantur, quod pater mendacij diabolus uerum oculere non potuit, sed à sancto increpatus, & à ueritate ceu flagellatus, Christum Deum esse uerum confessus est. Qui uerò non credunt, tanquã in densissimis tenebris errantes obambulant.

Porro Christo adhuc in terris agente, attulerunt illi parentes quidam filium qui demonio agitur, et orabant eum ut illum sanaret. Daemon uero, qui hominem occupauerat, uiso Christo exclamauit, dicens: Quid mihi tecum rei est, fili Dei? Venisti ante tempus ad affligendum nos? Non enim uiuus tantum in homine erat diabolus, sed multi. Cum autem Iesus hunc increparet, ex homine digressi sunt, et sanitati restitutus est. Quem igitur Deus ipse testatus est, quem predicauerunt Prophetae, in quem uniuersus orbis credidit, quem et ipsi demones licet inuicti deum esse confessi sunt, cuius nomen horrent et tremunt, hunc inquam, qui non consentitur, non ne stulti sunt et seducti? Omnino certe. Tunc itaque implebitur in illis propheticum illud Dauidis oraculum, Homo in honore existens, non intellexit, comparatus est iumentis brutis, et similis his factus est. Et sane foelices essent, si pro brutis haberentur animalibus. Haec enim cum non peccent, nec poenam etiam datura sunt. Vae autem in Christum non credentibus: ut in am non nati essent homines isti.

Pfal. 48.

Post mortem uero martyrum concurrerunt ad sepulchra, et monumenta horum homines, et sanati sunt a morbis suis. Ceterum usque ad hodiernum diem infinita eduntur miracula circa sepulchra martyrum, et aliorum sanctorum, qui iuxta Euangelij praecipua uitam suam inlitterunt. Quin et nunc modum non habent Dei homines, qui salutis studiosi sunt, et quidam agunt in montibus, illi uero in speluncis, alij cum hominibus conuersantur, et uirtutem habent potentiamque edendi miracula, et edunt. Quid uero tibi uidetur? Num propter falsum, fictum, et fucati Dei nomen cooperatus est duodecim apostolis Deus, indoctis illis, et rudibus, per infinita miracula, et conuertit uniuersum orbem ad fidem Christi, et Dei cognitionem, frenumque iniecit rhetoribus, et philosophis? Et quis tam miser qui hoc dixerit? nobilissima enim omnium creaturae sunt, angelus et homo. Ceterum et angelus, cum animo suo diuinitatem affectaret, a propria gloria excidit, et ex angelo diabolus factus est, et ex luce in tenebras mutatus. Similiter et homo, cum sanctus esset, et paradysum incoheret, postquam diuinitatem affectare cepit, in statim a sancto peccator comparuit, et paradiso expulsus, ad terrae culturam condemnatus est. Et, quod calamitosissimum est, qui immortalis erat creatus, morti subiectus est, et audiuit: In sudore uultus tui comedes panem tuum: et quia terra es in terram reuertetur. Sed quid de angelo et Adamo dicimus, quod propter diuinitatis affectationem haec modo dicta passi sunt, cum uel hi qui deo se opponere

audebant, et incensum Deo offerre religionis gratia, quod non illis, sed solis licebat sacerdotibus, terra hiatus aperto absorpti sunt: Dathan nimirum, Abiron, et Core? Emicuit etiam ignis a terra, et combussit Ophnem et Phinees. Sacrificauit Ozias Iudaeorum rex, et repentina lepra mulatus est. Vides igitur, ut cum omne peccatum Deus ad tempus ferre solet, et peccatoris poenitentiam expectare, hanc sola audaciam non fert, sed eo ipso momento dei indignatio et ira in huiusmodi audentem oboritur.

Quandoquidem igitur, ut demonstratum est, Deus Apostolis cooperatus est, et martyribus, in fidei Christianae comprobationem, qui in Christum non credit, non credit Deo. Sic enim ipse Christus in Euangelij dixit: Qui non credit filio, nec patri credit: et qui non habet filium, nec patrem habet. Quod si igitur Christus non erat deus, nec dei filius, sed temeritate quadam haec dicere ausus fuit, an non eadem pati debebat, quae diabolus et Adam passi sunt? Sed cum Deus esset uerus, aperte omnes docuit, ut puram ueritatem agnoscerent, quin potius illius diuinitatem. Quandoquidem igitur plane et confidenter se Deum esse dixit, et filium Dei altissimi: nec in abscondito et angulo abscondit, sed in medio omnium hoc dixit: cum denique et ipse Mahomet omnesque Musulmani confiteantur Christum uerbum Dei esse, et spiritum Dei, et animam Dei, omnes etiam Musulmani hac religione tenentur, ut sine omni dubitatione et curiosa inquisitione credant, sicut de se ipso Christus testatus est. Porro miraculo, quod annuatim Hierosolymis iuxta Christi sepulchrum tempore resurrectionis illius contingit, ut ipse nouisti, nunquid contradicere potes? Non ignoras enim, quod Dei sic permitte iudicio, loco illi sancto Musulmani dominantur, et circa tempus resurrectionis Christi multam magnamque curam adhibent, et diligentiam, ne ullum aliquod lumen ardens conspiciatur. Fit igitur hoc sine omni controuersia diligentissime. Eo autem temporis articulo, quo Christiani, qui illic agunt, hymnum de Christi resurrectione compositum decantant, lumen caelo delabitur, uidente hoc Musulmanorum principe qui interea temporis ibi commemoratur, incendens tres illas, quae Christi sepulchro astant, lampades. Quid igitur tibi uidetur? Num falso dixit Christus se Deum esse, et Dei filium? Falso ne hoc Christiani credunt? Quomodo igitur eadem hora, qua illi Christum, ut diximus, Deum, et Dei filium decantant, et creatorem omnium creaturam, in copiosorem nimirum miraculi assertionem expositionemque, testante simul deo hoc uerum esse, lumem caelitus delapsum, lampades (ut dictum est) circa Christi sepulchrum astantes.

astantes, incendit? Quæadmodum enim in Iordane cum Christus baptizaretur, uox cælitus descendit, dicens, Hic est filius meus dilectus, Christum denotans: sic tempore supra memorato lumen cælitus delabitur, asserens et testificans omnibus tam fidelibus quam infidelibus, quod ipse sit Christus, filius et uerbum Dei, uerus deus et homo. Quis igitur tam miser, ut illum non adoret, et Deum esse confiteatur, et filium uerbumque Dei? Si autem fortasse multum indagando his (ut nimirum fieri solet) contradixerint, Christum hæc falso locutum esse, quid nam alia accusatione opus est? Ipsi enim seipso incusant, si eum, quem uerbum dei, spiritum et animam ad esse cõsentitur, mentiri dixerint. Quomodo autem possibile est, ut uerbum dei mentiatur? Agnoscentes igitur infirmitatem suam, huc consurgunt, dicentes, quod Christiani Christum nimirum honoraturi dicant, hæc de seipso dixisse, quod filius dei sit. Cum tamen hoc non ueritati consentaneum, sed calumnia sit. CHRISTVS enim non modo dixit hoc, neque docuit, sed etiam à Iudeis interrogatus, negauit, dicens: Non sum, uerum uos hoc dicitis. Et hic quidem uester pretextus est, et suffugium. Quidam enim Christum iniuria affecturi, manifestè hoc facere non potuerunt, timentes nimirum publicam subire hominum condemnationem: quapropter alia finxerunt ex alijs. Cæterum quotquot ueritatis studiosi sunt, sciunt ipsum Christum proprijs labijs non semel dixisse, bis uel aut ter, sed sæpius, totumque ferè Euangelium hoc unum dicit et docet, ut nimirum intelligant homines, solum et uerum deum et filium, quem ante omnia secula uerum deum genuit. Totius enim Euangelij finis et scopus hic est, ut scilicet omnis homo sese ab impietate ad dei religionem conuertat, ut dictum est, et ut homines opera faciât salute digna. Quapropter Christus quotidie hoc dixit, et docuit, quod ab illo excipientes Apostoli Euangelium conscripserunt, et docuerunt in orbe uniuerso: et propter hanc doctrinam, Euangelium et dogmata, occubuerunt ipsi simul et martyres. Porro et alij quidam hæreticorum de Christo dixerunt, quod Christus reuera quidem ante omnem fuerit creaturam, quodque angelorum et Adami creator sit, cæll etiam, et terræ, omnisque creaturæ: quod reuera sic, et non aliter est: eundem uerò filium Dei esse negauerunt. Qui sanè hæreticorum multum damni ueræ fidei confessoribus intulerunt. Qui enim illo tempore imperio præerat, illorum astipulabatur sententiæ, illorumque partes fovebat, et adiuuabat in tali dogmate. Quod si hi Euangelium summa ueneratione prosequentes, demonstrare poterant, nusquam de sese Christum dixisse

quod Deus sit, et dei filius, qua nam alia probatione opus erat quam hæc? Hæc enim uel seruauisset eos præ cæteris argumentis omnibus. Cæterum Euangelium in precio habebant, et amplectebantur, sanctumque nominabant, et legentes hoc perpetuò cū prophetarum scriptis miserimi homines, nihilominus hæc ridicula et stulta protulerunt. Et alij quidem in hac hæresi diem obierunt, et anathemate tenentur, alij uerò uiuunt et Aegyptum incolunt, Arrianique, Iacobite, et Nestoriani dicuntur. Interrogentur itaque hi, et fatebuntur ueritatem omnem, quod Euangelium tale ab initio scriptum sit quale hodierno die extat.

Dicitis præterea, Christianos in tres credere personas, Patrem, matrem, et filium. Et quoniam in omnibus quæ Christianorum dogmata spectant, prophanus es, ut in alijs, sit etiam hic error. Sed audi. Nos equidem, qui Christum profitemur, unum deum adoramus, creatorem omnium uisibilem et inuisibilem: huiusque uerbum et filium, CHRISTVM scilicet. Hæc uera sunt, nec sentimus aliter. Talem enim hunc credimus, et fatemur. Diuam uerò uirginem Mariam, creaturam Dei iudicamus, et dei ancillam. Credimus autem, et confitemur, quod huic similis homo nec natus sit, nec posthac ex uiro et muliere nasciturus usque ad consummationem sæculi. Et secundum humanam quidem naturam eam angelis inferiorem esse iudicamus, tanquam hominem: honore autem et sanctimonia ipsam omnibus angelis indubie præferimus, eo quod uerbum et filium dei secundum carnem pepererit: omnesque nos illam aduocatam et auxiliatricem agnoscimus. Orat et intercedit indefinenter pro peccatoribus. Miracula edit, et operatur admiratione et stupore digna. Hanc autem colimus non ut deum, sed ut matrem filij dei secundum carnem. Cæterum anathema sit, quisquis uel duos uel tres plures uel Deos adorauerit. Sed adoramus unum Deum, creatorem cæli et terræ, omnium uisibilem et inuisibilem.

Afferitis in accusationem nostri, quod Christus à Iudeis interrogatus, Num filius Dei es? negauerit, dicens: Vos hoc dicitis. Et hoc testimonij loco contra nos adducitis, ut ijs quæ à uobis dicta sunt, fidem facere possitis. Hæc autem propter scripturarum ignorantiam facitis. Si enim scripturas, ut fieri omnino oportet, excuteretis, inuestigaretisque, nequaquam seduceremini. Nunc autem nos accusatis de his, quæ uos ipsi non intelligitis. Veruntamen omittam dicere in præserti, quæ ab initio mundi de Christo testimonia dicta sunt, ipsum et deum et dei filium hominemque esse comprobantia: quia multa sunt. Quare his præteritis dicemus singularia quædam. Simul

Joan. 14. hoc dico, Iudæos non alia de causa Christum crucifixisse, quam quod se Deum diceret, et hominem Deiq; filiū. Et alicubi quidē dicebat: Qui me uidet, uidet patrem meum. Alibi uerò, Ego et pater unum sumus. Rursus alio in loco, Si me non uissetis, et patrem meum utiq; cognouissetis. Itē: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in eternū. Et alibi, Remittentur tibi peccata tua. Quæ omnia perpendentes Iudæi dicebant, Quem nā teipsum facis? cū homo sis, facis te deū. Quid uerò Christus? Qui credit in me, et tiansi moriatur, uiuet. Et quæadmodū pater suscitauit mortuos, et uiuificat: sic et filius, quos uoluerit, uiuificat. Et nemo uidit filiū nisi pater: nec pater alicuius uidit, nisi filius, et cui filius uoluerit reuelare. Christus igitur hæc dicens, docensq; homines interrogatus ueritatē celaret: Et quis uel insanus uel stultus hoc crederet? Si enim non erat deus, nec dei filius, nō utiq; discipuli eius ab illo interrogati, quem me dicūt homines esse filiū hominis? dixissent illi, Alij quidē te dicūt esse Heliā, alij Ieremiam, uel unū prophetarū. Et dixit illis Christus, Vos uerò quem me dicitis esse? Et respōdens Petrus, dixit illi: Tu es Christus, filius dei uiuentis. Dixisset tūc Christus Petro: Errauisti, impiē locutus es, et peruersē. Non enim filius Dei sum. Cū enim præceptor illorū Christus esset, ecquid aliud quā ueritatē erat illos docturus? Quid autē Christus Simoni Petro respōdet: Beatus es Si mon fili Iona. Quoniā caro et sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cælis est. Christus uerò nō quasi ignorās interrogauit Petrū, quem nam illū esse dicerēt homines, sed quemadmodum de Lazaro priusquā moreretur dicebat, Lazarus amicus noster mortuus est, sed ab eo. et suscitabo illum. Profectus uero illuc interrogabat, Vbi posuisti eū? Deinde cū autoritate dixit: Lazare, exi foras. Et obediuit exanimis uerbo Domini, ut inquam Christus hæc fecit, ostēdens suam diuinitatem, et humanitatē: sic etiā nūc interrogauit discipulos, ut ostenderet se deū esse et hominē, et ut à paruis initijs ad fastigiū ueritatis perducerentur. Cæterū post ipsam quoq; resurrectionem quid nā Thomas dixit, qui et ipse unus erat è duodecim discipulis? Qui contrectato Christi latere planissime idē dixit: Dominus meus et deus meus. Quid autē illi Christus: Nō dicit, Desine blasphemare. Sed quid? Quia uidisti me, credidisti. Beati qui nō uident, et credunt. Quin in prædicationis initio, quid nā Nathanael ad Christum dicit? Ipse enim Nathanael legis doctor erat apud Iudæos, ueniensq; ad Christū, interrogauit eū quæcunq; uoluit et cupiebat: cū uerò ex Christo etiā ea cognouisset, quæ animo suo occultata tegebat, dicit ad Iesum. Tu es ille filius dei, Tu es ille rex

Joan. 14.
Joan. 10.
Joan. 8.
Math. 9.
Joan. 10.
Joan. 11.
Joan. 5.
Matth. 12.

Matth. 6.

Joan. 20.

Joan. 2.

Israelis. Nū autē hūc Christus ceu male dicentē increpuit? Nequaquam. Quid uerò? Dicit illi Christus, quia dixi tibi quæ corde occultata tegebas, credis. Maiora his uidebis: Et cū Christus à Pilato interrogatus dixit, Tu dixisti: non negationis formula est, sed affirmationis, et cōfessionis, quæ etiā ad Iudam usus est. Cū enim cū discipulis suis discubisset, dixit ad eos, Vnus uesterū p̄det me. Et dixerunt singuli de sese, Nū ego sum Domine? et alius, Nū ego sum? Dixit tandē et Iudas, Nū ego sum? Dicit Christus, Tu dixisti. Hæc sanē nō negandi figura, sed affirmandi erat, quæ eadē Pilato respondit. Formula enim erat illi genti peculiaris, quæ etiā ceu uulgari et usitata Christus usus est. Quæadmodū etiā apud Musulmanos frequenter in usu est. Si enim quis dicat alterū consulendo, Facimus ne hoc aut illud? Tunc pro eo quod alter dicere debet, Fiat: dicit, Tu nouisti. Neg. hoc negandi, sed assentiendi formula est. Ita et Christus hac illis usitata formula, Tu dixisti, usus est. Nihilominus tamen Pilatus interrogauit CHRISTVM, dicens, Tū ne es rex Iudæorum? Respondit illi Iesus, Regnum uecum nō est ex hoc mundo. Si ex hoc mūdo esset regnū meū, ministri utiq; mei pugnaret pro me, ne Iudæis traderer. Nūc autē regnū meū nō est hinc. Dixit illi Pilatus, Nū igitur rex es tu? Respondit Iesus, Tu dicis me regē esse. Ego in hoc natus sum, et propterea in mundū ueni, ut testimonium ferā ueritati. Omnis qui ex ueritate est, audit uocē meā. Dicit illi Pilatus, Quid est ueritas? Vidēs ne quomodo idē hic planius demonstratū est? Christus omnino se regē esse cōprobauit, et à Pilato interrogatus idē hoc respōdit. Nā pro eo q. dixisset, Certe rex sum: dixit, Tu dicis me regē esse. Quid ergo Pilatus respōdet Christo dicēti, Ego in hoc natus sum. et propterea in mundū ueni ut testimonium feram ueritati? Dicit illi, Quid est ueritas? Quasi dicat, Si in mūdo esset ueritas nequaquam es traditus in mortē: et quasi deplorans ueritatis interitū dixit, Quid est ueritas? Cæterū à principe sacerdotū quoq; interrogatus Christus, Adiuuro te per deū uiuentē ut nobis dicas, nū tu sis filius dei: nihil aliud respōdit, quā Ego sum. Vidēs ne quō de rebus sibi incognitis Musulmani homines laude dignos accusent. En nūc igitur, si quidē ueritatē inquis, ipsam agnosco: nūc et enim nouisti. Ignorātia enim nō propter ueritatē oboritur, sed propter illos qui eā auersantur. Quoniā uerò de cruce etiā nos in superioribus dicturos esse promissimus, nūc quoq; de hac audias. Quæadmodū enim ea quæ Christū spectāt, ab initio prædicta sunt à Mose, Dauide et prophetis, dicta sunt autē obscure quodāmodo et te et: ueruntamē sicut de passione et morte illius per

Joan. 18.

Matth. 14.

per

per tot prophetias exposuerunt, sic etiā de cruce. Et nūc qua ratione hoc factū sit, perpendito. Cū Moses Iudeos Aegypto educeret, exiuerūt Aegyptij, & insecuti sunt eos, quos & affecuti sunt apud mare rubrum. Hebræi autē timore correpti, de uita desperauerunt. Moses itaq; orauit ad Dominū: et dixit illi Deus, Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel, ut accingantur. Et tu tolle uirgā tuā, et percute mare, & transibunt filij Israel, per siccum. Moses igitur accepta uirga, percussit mare ictu recto, & diuisa est aqua maris, et stetit murus à dextris et murus à sinistris, et transiit omnis populus per siccum. Aegyptijs uerò hos persequentibus, & super siccum ingressis, dixit ad Mosē Dominus, & rursus percussit mare uirga sua, nō quidē ictu recto, ut prius, sed trāuerso: & aqua in locum suum reuersa, submersit Aegyptiorū regē Pharaonē cū omnibus curribus suis, & uniuerso exercitū. Tūc sanē typus crucis per uirgam Mosi lignēā hoc edidit miraculū, & sectio maris typum crucis designauit, uirga uerò ipsius ligni naturā. Insuper sicut Moses per typum crucis et ligni per mare liberauit Hebræos ex tristi Pharaonis seruitute & tyrannide: sic Christus per crucem & potentiā illius liberauit hominē ex tristi seruitute, & potestate diaboli. Præterea discendū Mosē cū populo, in quodā loco Mara nuncupato, cū nō inuenirent aquā ad bibendū (amaræ enim crant aquae loci illius) ostendit deus Mosi lignū, quo in aquas iniecto dulcescere ceperit, & sic omnis Iudeorū populus saturatus est. Hoc nimirū inuētē miraculo quod diaboli, quæ in mūdo fuit, amarulētia esset disparitura et immutanda per crucē in magnā dulcedinem, & lætitiā. Porro progrediente Mosē per desertū cū populo, serpentum multitudo in locū quendā incidit, quibus periclitabatur populus. Moses uerò dei iussu fecit serpentē æneum lignūq; rectū terre infixit, cui serpentē trāuersum affixit, omnesq; qui à serpentibus icti fuerāt, uiso æneo illo sanabatur: nec ullus erat qui à serpentibus ictus æneo uiso nō sanaretur. Nimirum, et illo miraculo hoc inuente, quod erectum lignum affixusq; illi trāuersus serpens crucis typum denotabat, æneusq; serpens haud dubie Christi typus erat. Quē admodū enim serpens hic formā quidem serpentis habuit, uenenū uerò nequaquam: sic etiā Christus homo quidē erat futurus, sed peccati expers: & quilibet diaboli morsu impetitus, si Christo respesto in illū crediderit, saluabitur: qui uerò in illū nō respexerit, nec crediderit propter peccatum morietur. Insuper bello inter Iudeos cū Amalekitis exorto, extendente Mosē ad Deū manus suas, Hebræorum milites Amalekitis superiores erāt: hoc autē manus demittēte, Amalekitæ Israelē

Exo. 15,

repellebāt. Præcepit igitur Moses, ut se manus extendentē iuarent, donec in uniuersum deuictus esset Amalek. Ecce etiam hac re manifeste crucis typum præferebat, & eiusdē potentiā. Sed et beatus ille Iacob nepotibus suis benedicturus, manus suas in modū crucis trāuersas iisdem imposuit: crucis typum hac forma ostēdens. Porro manifestius clariusq; his deus per prophetā Esaiam dicit: Gentes & reges, qui tibi nō seruiert, peribunt, et gentes solitudine desolabuntur, in cupressos pinu et cedro simul, ut glorificent locū sanctū meum, et locum pedum meorum glorificabo. Attende igitur, et uiderē nouā, et admirabile. Quē admodum enim Christi passionē prædixerunt prophetae, et nō solum hæc, uerum etiā eiusdem species, ut Dederunt mihi in cibū sel, & in siti meā potauerunt me aceto, et Perfoderūt manus meas et pedes meos, & diuiserunt uestimēta mea, et super uestem meā miserūt sortē, et alia his similia: sic etiā crucis illius typum demonstrauerunt, & quod per hæc abolenda esset diaboli tyrannis. Sed et genus ligni Esaias notauit, dicens: In cupressos pinu et cedro simul glorifices locū sanctū meum & locū pedum meorum glorificabo. Ex his enim tribus ligni generibus, crux cōpacta est, unum quidē erectum, secundum trāuersum, tertium uerò inferius, cui affixi sunt pedes Christi. Dauid uerò sic exclamat: Exaltate Dominum deum uestrum, & adorete scabellum pedum suorum quoniā sanctus est. Nunc uerò de cruce, ea quæ dicta sunt sufficiat. Verum et Iacob benedicēs, ut dictum est, filiis Ioseph, manus trāuersas illis imposuit, & in modum crucis iisdem benedixit. Præuidētes enim prophetae, quod per crucem mors esset abolēda, et deiiciendus diabolus, prophetauerunt de hac, hanc adorauerunt, & ceu à longinquo illam uenerati sunt, ueluti & nos in presenti facimus.

Post alia uerò crimina, quibus à Musulmanis nos qui Christū profitemur, accusamur, etiā in hoc ab iisdē cōdenamur, quod sanctorū adoremus imagines. Et quid adoramus? prorsus nō aliud quā ligna, colores et lapides. Quoniā uero omnia de quibus accusauerūt nos, nō intellexerūt, sed iuxta cogitationes cordis sui dixerunt hæc omnia: idē nunc etiā fit, quod imagines attinet. Quod si uerò ueritatis studio teneris, audi quæso. Deus cum humani ingenij lubricitatē cognitā haberet, præcepit in ueteri Testamēto ut sacerdotes miracula ab illo edita describerent, eaq; descripta semper à sacerdotum penderent manibus. ut quotidie tam sacerdotes quā populus uisis miraculis dei descriptis, quæ per illos cōtingerant, in memoriam Dei reuocarentur, Deoq; gratiarum actionē & gloriā redderent, qui illos ex seruitute Pharaonis liberauerat, et deuicerat reges magnos et fortes,

gentesq; robustas, quicq; urbes illorū populo Iudaeorum tradiderat, quin et miracula per illos in deserto edidisset. Et factum est sicut præcepit illis Dominus, uidentes enim, quæ in sacerdotum manibus suspensa erant, dei recordati sunt et illi gratias egerunt. Eadē autē imaginū est ratio. Depingūt Christi natiuitatē, baptismum, crucē, resurrectionē: et uisis his turbæ hominum in dei recordationē perueniunt, et meditari incipiunt, quomodo Christus, cum deus esset, propter humani generis amorem carnē assumpserit, et in carne passus sit, quæcunq; item alia deus propter hominē fecerit, hinc illi gratias agunt, eum extollunt et glorificant. Quod idē in imagine Diuæ uirginis cōtingit, quæ filium et uerbū dei secundum carnē peperit: tum quoq; martyrum et sanctorū omnium. Et honorē imaginibus tribuimus, propter charitatem et honorē illorū, quibus imagines sunt posite. Et quemadmodum olim Romæ, et alibi, statuas ponebāt uetustorū regum memoriæ, et imperatorum, statuisq; uisis recordabatur egregiorū facinororum, quæ per has suggererentur, et per imaginum magnificentiam et honorē in recordationem fortium gestorum ducebatur, illaq; uenerabatur sicut in Regum statuis, ita in imaginibus cōtingit. Hæ enim perducentes animum nostrum ad ipsa illarum exemplaria, illorum ueneramur imagines. Et quemadmodū fieri solet, si regis mādatum perferatur ad aliquem (si modo moribus institutus fuerit, qui hoc suscipit) statim a surgit, et non modo amplexatur, sed et capiti illud imponit: nec tamē atramentū et chartā sic uenerari sibi uidetur, sed regi istum honorē tribuit. Eadem nobis est imaginum ratio. Quæ enim in columnis et tabulis profiant, à nobis coluntur: uetustate uero corruptas et abolitas, nō amplius honoramus, sed iudicamus inutiles. Idem quoq; de cruce uidere licet. Quā diu enim lignum aliquod crucis figurā protulerit, adoratur, et honeste à nobis colitur: crucis autē figura constracta, ulterius lignum à nobis nō adoratur. Verum tamē hoc exēplo tu et quilibet alius, qui inquirere uolet, deprehendere potest, quod quæ in urbibus usurpantur nomismata, Christi imaginē insculptā, et formatam gerunt, quin et sanctæ matris illius et aliorum sanctorum: non tamen propterea à nobis adorantur, nec propterea honor aliquis illis habetur: abijciuntur enim nonnunquam, et conculcantur, constantur item, et ex forma una mutantur in aliā, prout magistratus uolūtas decreuerit. Sed imaginibus, quæ nominatim sanctorū memoriæ dedicate sunt, non idem contingit: uerum cum honore, deuotione, et religione illis accedimus. Videntur itaq; mihi demonstrationes hæc sufficientes esse, quæ demonstrant simul et dilucide ueritatē asserant. Hanc

igitur qui uolet agnoscat. Quod si autē rursus ueteris testamenti requiris testimonia, ut et in superioribus, en etiam illa accipe. Deus Mosi præcipēs, ut tabernaculū testimonij extrueret, iuxta formam sibi in monte proposita, tum etiā arcam, quæ sanæ Christi et sanctæ matris illius typum præferebat (quæ quidē propter prolixitatē scripturæ et interpretationis uolens, ut etiā in alijs plurimis, omittimus) præcepit illi ut faceret imagines Cherubim, quæ poneret super arcam. Vides ut omnia quæ Christianorū sunt nō simplici modo et casu fortuito fiant, sed cū scopo et fine diligēter cōsiderato, dignaq; præmeditatione? Quæ propter desiste tādē ab importunis et ineptis cauillationibus. Omnia enim quæ Christianos spectant, nō casu nec frustra facta sunt, sed diligenti cura, et eximia, à maximo ad minimum usq; et ab eo tempore constituta, descripta et ordinata sunt, quæcunq; contigerunt.

QUOD DOLOSE ET PERNICIOSE DOCUERIT Machomet, et quod lex et Testamentum uetus non sint sublata per Christum, sed magis illustrata. Insuper, quod in lege infirmum erat et impossibile, hoc euangelium compleuit.

APOLOGIA QVARTA.

QUANDO quidem de alijs, quorū à uobis Musulmanis nos qui Christiani profitemur, accusamur, abunde satisfactis demonstratum est, adeo ut iam omni reprehensione liberati simus, age quātum superest: de reliquis nunc uideamus. Sunt uerō hæc. Dixit deus ipsi Machomet, Omnia feci propter te, et te propter me. Hoc uero Christiani pernegant. Quin et ipsius Machomet nomen scriptū in euangelio extat, Christo nimirum ad Iudaos sic dicente: Bonum uobis nunciū prædico, ut illud cognoscatis, quoniā post me ueturus est apostolus et propheta. Idē etiā in Mosi ueteri Testamento scriptum est. Christiani uero inuidia moti, illud ex euangelio eiecerunt. Cum tamē nō in euangelio tātum, et ueteri testamēto Mahometi nomē scriptum inueniatur, sed etiā à dextris throni diuinitatis partibus. Et Musulmanorū fides ab ipso Abraham auctore dependet, Christiani quoq; quia Mosi legem transgrediuntur, accusatione et reprehensione digni sunt: ipsi uero Musulmanos accusant, laude dignos et honore. At qui hæc sunt, de quibus nos Christiani à Musulmanis accusamur. Hæc uero sic cōfutamus. Deus indigus et alicuius rei inopia laboras, deus nō est. Sed uerus deus, creator cæli et terræ et omnium quæ in his creata sunt, quicq; creauit angelos et homines, nulla re prorsus in digno, sola autē bonitate sua et uolūate creauit omnia. Cū uerō hoc tādē firmum sit, ut nemo qui nega

re possit, inueniatur, impie reuera locutus est Mahomet, quod Deus ad illū dixerit, Omnia creauit propter te, et te propter me. Deus enim nulla re prorsus indiget. Quod uerē Musulmanorū fides ad Abraham auctorē nō possit referri, ueluti Mahomet tradit, ex sua ipsius persona redarguitur. Ipse enim auctor et legislator est legū huiusmodi. Quod si alius est, demonstratur. Ab Abraham enim tempore usq; ad Mahomet, anni elapsi sunt bis mille quingenti et octuaginta duo, quibus euolutis demū Mahomet ortus est. Musulmanorū igitur fides ab Abraham auctore non descendit. Quod si uerō hoc fortasse propter circumcissionem dicitis, age ipse tibi circumcissionis rationē explicabo. Cū uidisset Abraham celi, solem, sidera, terrā, mare, et quae in ipsis sunt, reputauit secum dicens, Vtiq; haec tāta et stupenda opera uel simplici modo et sua sponte exorta sunt, aut habent aliquē qui ipsa creauit. Cōtemplatus igitur, ut modō dictū est, creaturā uel elegantia, admiratione ductus obstupuit, et animo suo haec uoluerit cepit. Nequaquam haec creatorem aliū habet, sed haec ipsa nimirū dii sunt. In ea enim opinione et parietes illius, et omnes simulachrorū cultores tenebatur. Et licet haec omnia Deus ualde bona creauisset, et suo digna officio, ut horum contemplatione homines in dei cognitionem perducerentur, horumq; creatorē et opificem celebrarent, laudibusq; ueherent (quae sanē sola et nō alia horū causa est) homines tamen a uero et recta cognitione aberrantes, et omnia creatoris omnium, dei scilicet, cultura et religione, creaturam potius adorauerūt, et hāc plus quam creatorem coluerunt. Abraham autē longe alia uiam ingressus est. Cordatus enim prudensq; cū uideret, et intelligeret coelum quidē nō immotum cōsiderere, sed moueri continuē, interim uero solarib; radijs egere, qui hoc contemplationis causa illuminarent: tum etiā aerē huic subiectū cernens, et solē nūc quidem supra terrā exoriri, nunc uero sub eandem abscondi, et quod hic nubib; nūquam praesentib; luceat, illis uero incidentib; obtenebretur: praeterea mare uentis agitari, et terrā aquis ad fructuum prouentum indigere cōspicatus, omnia damnauit, ut puta per se omni uirtute et potētia destituta, quaeq; mutata opera indigeant, nec aliqua harū ex creaturis deū esse existimauit. Deus enim nullius opera indiget. Deinde cōtemplatus, ne forte dum nullum ex singulis hisce dei munus obire possit, omnia pariter cōiuncta dei nomē obtineant. Videns autē rursus arida cum humidis pugnare, frigida uerō cū calidis, et ignis uirtutem aquis opprimi, rursus apud se meditatus est, deum sibi ipsi diuisum, et pugnantem fecit, Deum esse non posse. Hinc uerō creaturā ordinē et

cōtemplationē longe optimā cōtemplatus, dubitare apud semetipsum cepit, esse nimirū uirtutē quandā, quae omnia intra se cōtineat et gubernet. Et cū omnes homines deū esse cōfiteantur, singuli uero pro suo arbitrio et uoluntate aliū aliumq; cōfiteatur, cōiecit hinc omnes errare et mentiri. Restat itaq; quod nō sit alius Deus uerus, quam qui omnia cōdidit, quae sanē illi seruiunt, illaq; agit et mouet, disponiq; pro sua uoluntatis arbitrio. Hunc itaq; deum ipse adoro. Et in terrā pro lapsus Abraham, deū solū uerumq; adorauit. Deus autē benignissimus, qui per Esaiam propheta dicit, Adhuc loquente te, ego adsum: id est, priusquam tuā ad me rectā iustamq; petitionē absolueris, tibi adsum: statim etiā suscepit Abrahami adorationē, si demq;, quae illi ad iusticiā reputata est praeter ceteris omnib; uirtutib; et in numerū amicorum dei receptus est. Nos enim omnes indigemus scripturā uel auxilio, propter infirmitatē nostrā: iustus uerō Noe et Abraham, et qui illorū tempore floruerunt, pura mente praediti, scripturis nō indigebant, sed haec in ipsorū cordib; inscripta et adumbrata sunt. Tūc igitur dixit illi deus: Nō amplius uocabitur nomen tuum Abram, sed Abraham, eo quod patrem multarum gentium feci te. Tunc etiam promissiones illi dedit deus, dicens: In femine tuo benedicentur omnes gentes. Et tunc ostendit Deus terram Abraham, dicens, Tibi et semini tuo dabo eam. Unde Abraham libertate sumpta, pro Sodomis apud Deum intercessit, ut superius a nobis dictum est. Postquam uerō iudicij dei ipsi soli notis (quis enim dei mentē cognouit) in Aegypti paulo post transmittenda erat Abraham posteritas, ut illic annis uiueret quadringentis et triginta (sic enim deū ipsi Abraham dixisse legimus, Semen tuū erit in terra aliena, gentem uero cui seruiet, ego iudicabo: quod et factū est Pharaonis tēporib;). ne propter diurnā Hebraeorum cū Pharaonitis cōuersationē uniti utriusque Aegyptiorū ritus et idololatriā imbiberent, circumcisio instituta est, tāquam signū et symbolū Hebraeos ab Aegyptijs separās, ne hi in nuptiarū cōmercia et cōsensum cōuenirent: partim quidem propter causam, quā modō recensuimus: partim uerō, ut tēpore liberationis suae Hebraei prompti esset, et agniti faciles. Si enim cū alienigenis fuissent uniti, quō cōseruari potuisset Abraham semen et genus? Quapropter etiā in deserto errantes nō circūcidēbatur, annos sic agētes 40. uerū in Aegyptio, et postquam desertum egressi sunt, rursus circumcidi ceperunt. Et hic quidem uerus, ut diximus, circumcissionis finis est. Alter uerō hic est, ut circumcisi carne, temperantia et moderatione in unā politiam cōtraherentur, nec lasciuia essent, et molliculi, et propterea fornicatio

nem suā ceu rem nihili reputarent: ceterū ut hinc paulatim ad augustiorem scientiā & politiā pertingerēt, cum nimirū nō in uerā religionis signū circūcisio data sit, sed ijs tantum de causis, quas suprà memorauimus. Quod uerō ad Christi aduentum lex abrogata sit, & nulla maneat reliqua circūcisio, ex ijs quæ nunc dicuntur attendito. Baptismus quidē à deo institutus, in uerā religionis signū institutus est, et propterea omnes simul uiri, simul & mulieres baptizantur: et qui nō baptizatus fuerit, uerā religiōe caret. Circūcisio autē talis nō est: soli enim uiri circūciscuntur, mulieres autē nequaquā. Appareret enim hinc, quod uiri quidem ceu circūcisī pro orthodoxis haberentur, mulieres uerō ceu incircūcisæ pro impijs. In telligis ne quā longē alia sit circūcisionis ratio quā Musulmani sequantur? Hi enim omnē in circūcisum pro impio iudicant. Sed ecce uos cōtra uos ipsos pugnatis, et quæ ceu uerā religionis signa ueneramini, eadē ex parte contemnit. Sed non in his solis Musulmani sibi ipsis dissentire uidentur, sed etiam in alijs multis, quæ nō opus est nunc de ipsis exponere. Dicamus tamen de hoc uno. Christus in Euāgelio dicit: Qui nō baptizatus fuerit, nō ad deum pertinet, et salutem. Mahomet autem cum Euāgelii sanctum, absolutū, bonūq; esse cōfiteatur, Musulmani tamen circūcisos orthodoxorū loco iudicant, baptizatos autem impijs adnumerant. Si igitur Mahometem, ut uerā docentem amplectimini, qua ratione eos qui baptizati sunt, impios dicitis? nec Euāgelij doctrinam sequimini, cogitatisq; circūcisos quidem peruerse agere & sentire, baptizatos autem uerē religiosos esse? sed his diuersum sentitis. Nonne constat uos uobis ipsis cōtrarios esse, & uos uos ipsos cōfutare? Sed hæc talia quidē sunt.

Quoniā uerō Ismael, quo Musulmani progenitore gaudent, cum Hebræis nō in Ægyptum descendit, in illo etiā circūcisionis nulla erat utilitas, quemadmodū in Hebræis: nō enim adnumeratur Abrahamæ heredib. Deus enim præcepit Abrahamæ, dicens: Ejice ancillā cum filio eius, nequaquā enim heres erit ancillæ filius cum filio liberæ. Et electus est ex domo Abrahamæ Ismael cū matre sua Agar. Quod si tamē fortē nōnunquā ad Abrahamā redijt, uisitacionis causa uenit, nō ut filius et semē heresq; illius. Hæc igitur cum sic se habeat, unde nam fidem suam Musulmani desumpserint, nō uideo. Propterea nullo indicio conijci potest, Musulmanorū fidem ante Mahometem ab Abrahamæ autore deriuari. Verum ipse huiusmodi dogmatum autor est, & ex sui ingenij nidulo docuit quæcūq; docuit, & non ex Deo.

Quod uerō Musulmani tradunt, ipsius Mahometi nomen in Euāgelio citari (dicente nimi-

rum de hoc Christo, Annuncio uobis bonum, quoniam post me uenturus est apostolus & propheta, nomen illi Mahomet) Christianos uerō inuidia motos illud expunxisse ex Euāgelio: age dum etiam de hoc inquiramus, & uidetur mihi ueritatem nō absconsam futurā: attentē igitur hæc audias. Tres legesatores sunt, qui leges tulerunt uniuersales: Moses, quem secuta est Hebræorum gens: Christus, quem secuta sunt omnes gentes, et maxima Hebræorum in illum credentiū multitudo (qui enim ex his nō crediderunt, numero pauciores sunt illis qui crediderunt, & numeratu faciles) et Mahomet, quem Musulmani secuti sunt. Præter autem illos tres, qui legem tulerunt nullus est. Mosen uerō à deo missum esse, statim ab initio testimonijs comprobatur. Cum enim adhuc in Ægypto esset, fecit signa & miracula magna, et Ægyptū flagellauit, plagas illi inducens terribiles, percussit & sanauit, tum etiā futurā ceu prophetes prædixit. Quod si populū Dei dimittere uolueris, dimitte: quod si nolis, hæc et illa tibi et toti populo Ægypti euenient. Et Pharaō cum se uerbū domini facturū esse promississet, à Mose factus natus est, ut pote qui potestatem à deo accepisset. Post hæc uerō Moses eduxit brachio potenti gentem Hebræorū ex terra Ægypti, et Pharaonis seruitute. Eos autem insecutus Pharaō, à Mose submersus est in mari rubro cum omni suo exercitu. Deinde in desertis obambulauit annis XL. miracula edens infinita, quin et cor à tota Iudæorū gente in montem Sinai ascendit, sic ad illū dicentibus Iudæis: Ascende in montē, et dei uoluntatē ediscito, nos enim dei uocē audire non possumus, ne fortē moriamur: populus uerō stabat procul à monte, cum tremore adorans Deum cum Mose colloquentem. Moses autem Dei sermonibus auditis, eosdem Hebræis exposuit: et repente, quod dixerat, impletum est. Præterea nunquā per quadraginta hos annos locū mutauerūt citra Dei oraculum. Moses enim loquebatur, & Deus uoce sua respondit, ut scriptura testatur. Multis igitur testimonijs & miraculis instructus, legē Hebræis tulit, & legem ab hoc latam, ceu diuinā, receperunt et uenerati sunt. Secutus hunc est Christus, omnīū prophetarū probatus testimonijs. Et Moses quidem testimoniū recepit iam octogenarius (tot enim iam annos natus erat, cum à deo ut Israelem Ægypto educeret, ordinaretur) Christus autē testimonijs probatus fuit ab ipsa mūdi fundatione, et priusquā ille nasceretur. Statim enim Abrahamæ temporib. declarari cæperūt illius testimonia, quemadmodū in superiorib. demonstratum est. Iam uerō natus, semel atq; iterum Dei patris testimoniū accepit. Præterea miracula quoq; edidit, non ueluti Moses in Ægypto et deserto, sed ingen-

ingentia, & omnem superantia naturam, tantoque illis maiora, quanto Dominus seruo est præstator. Et post multa ista testimonia, post infinita & plus quam naturalia miracula, Euangelij lex promulgata est. coluerunt etiam & amplexæ sunt hanc omnes gentes, & uniuersus orbis, atq; in Christum crediderunt, qui Euangelium dederat.

Mahomet autem quibus testimonijs instructus dogmata sua dedit, & Musulmanis legem suam promulgauit? Nullius certe alterius autoritate, sed sua propria hæc statuit. Et hic ipse est, qui de se testimonium fert. In uniuersa enim sacra scriptura nullum de illo extat testimonium sed quæ illi contraria sunt. Moses enim de Christo ad Hebræorum populū sic dixit, suscitabit dominus deus prophetā ex fratribus nostris tanquam me. Omnis anima quæ non audiuerit prophetā illū, extirpabitur. Et licet in superioribus de his dixerimus, non tamen pigebit de ipsidem denuo dicere. Cū enim Moses propheta dicit, Prophetam suscitabit Dominus deus ex fratribus nostris: significauit ex Iudeis hunc prophetam oriundū esse. Et hæc audiens, aliumq; uenientem non recipient, quin procul ab ipsis exhibebunt. Christus Ioannem Zachariæ filium prophetam, & maximū prophetam testificaturus, dicit: Omnes prophete usq; ad Ioannem prophetauerunt, à Ioanne uero regnum dei annūciatur. Iam ne intelligis, quomodo Moses Iudeorum populo præcipit, ut unicū tantummodo Hebræorum semine natum prophetam recipient, alium uero nequaquam? Verū tamen omnes prophete & Iudeorum populo nati sunt. Christus autem rursus hoc planius exposuit, Omnes prophete usq; ad Ioannem, & ulterius non erunt. Quapropter qui dei & prophetarum testimonio caruerit, & ipsius sacre scripturæ, à Deo non est. Mahomet igitur cum non habeat sacre scripturæ testimonium, à deo non est missus. Christus uero non tantum hoc dixit, Omnes prophete usq; ad Ioannem, & ulterius non erunt: sed & signum dedit hoc cognoscendi omnibus, dicens, Cauete à pseudopphetis qui ueniunt ad uos uestitu ouium, intus uero sunt lupi rapaces. à fructibus ipsorum cognoscetis illos. Inspiciamus igitur quis legis Mahometicæ fructus sit, & hoc diligenter enucleato elucebit ueritas. Mahomet dicit, Non ueni legē laturus per miracula, sed cum ense & gladio. Et qui nostræ legi, quæ diuina est, non paruierint, morte moriātur, aut tributa soluant, & qui tributū soluunt, in fide sua propria permaneant. Quod si Euangelium non iustum erat, sanctum & rectum, merito sanè & decenter uenturus erat legislator, qui homines ueritatem & iusticiam doceret. Si uero iustum erat, & sanctum, imperfectum tamen, etiam sic iustum decensq; erat, ut legislator aliquis ueniens

Matth. 12.

Matth. 7.

Euangelij defectum completeret. Cum autē & sanctum & iustum & perfectū rectumq; dicatur esse, idemq; de hoc cōstetatur Mahomet cum dicit, Euangelium à deo datum est & sanctum & plenū & rectum, quid nam alio legislatore indigemus? Nihil profus. Porro importuna est & inutilis Mahometicæ legis promulgatio. Quod enim per omnia rectū est, nihil habet se rectius, et perfectio nihil est perfectius, nec ipso uero quicquā uerius.

Verū tamen discussis singulis inspiciamus quidnam legislatoris Mahomet uerba sibi uelint. Non aliud quidē certe quam cū se ab omni miraculorū uirtute & pœnitentia alienissimum esse intelligeret, suam ipsius occultare uolens imbecillitatē, ne forte aliquando ab hominibus condemnaretur, dixit: Non ueni daturus legem per miracula, sed per ensē, & gladium: quæadmodum etiam in ipsis legis suæ expositionibus statuit, ne leges et heredes sui cum Christianis disputent. Quod sane non alia de causa fecit, quam ne illorū conuinceretur uanitas. Illud uero, quod legē ensē & gladio se daturū promittit, cædes docet & rapinas. Et quis unquam audiuit aliquem hominū uicocōdū credidisse? Fides animæ & mētis pars est. Et quoniā anima uel mens res sunt nullius seruitio subiectæ, quo nam modo deus, qui has liberis creauerat, tāquam operis sui oblitus legislatorē erat missurus, qui has cogeret? Fides enim uoluntate et electione, tum libertate animæ et ipsius cognitione consistit: aliter uero nequaquam. Corpus enim seruit et uincitur nonnunquam etiā ea quæ non uult, facit, de anima uero non sic sentiendū: sed in uolūtate, iudicio, cognitione et electione et in iudicio et ueritate horum, qui credunt illi, Deus est (est enim cordiū seruator) nec personā, sed cor respicit. Et quæ bruta animalia per legē naturæ non faciunt, ea legibus exigit Mahomet. Quis enim leonē à leone deuorari uidit aut ab urso ursū, aut à pardali pardalim? Hic uero manifeste homini, ut hominē occidat, præcipit. Et quis tā uanus, ut hunc à deo esse crediturus sit? Deus enim rapinas et cædes non præcipit. Ad hæc scelus sceleri permutatur. Dicit enim, Aut moriantur, aut tributū soluāt. Sic enim cædes permutatur auaricia. Non tamē inter hos terminos scelus cōsistit, sed extenditur lōgius. Quid enim tāta crudelitate et odio humani generis peius est ut etiā illos trucidet, qui nihil mali admiserūt? Si enim Musulmanis in bellum profectis, aliquis illorū ceciderit, nequaquam seipsum, ut belli autores reprehēdēdos existimāt, sed super occisi cadauer singuli tot uiuentes trucidāt, quot acquirere licuerit: et quō plus occiderint, eo magis occisi animā putant esse adiutam. Quod si uero homines proprios non habuerit, quociscumque animā inuare cupit christianos ubicūq; inue-

tos emit, eosq; aut super corpus occisi, aut super sepulchrum illius iugulat. Et à Deo esse dicitur, qui talia legibus suis statuit? Idem dicit: Qui cum scorto mercede soluta concubuerit, nō peccat. at qui uirginem ui uiolauerit, peccat: qui autē cum illa sibi cōsentiente cōcubuerit, nō peccat. Et qui captiuas in bello ceperit, his pro sua libidine nullo prohibente utatur. Quomodo igitur Deo auctore id faciet, qui scortationes et uirginum uiolationes legibus cōfirmat? Et quod longē scelestissimum est, his qui iuxta Dei praecepta in hoc seculo uixerint, illis singulis post obitum ipsorum balnea et domus angustas, mulieres deniq; et uirgines quam plurimas à deo dandas fore promittit: et quod idololatrarū Graecorum nominati theologi dicere nec ausi sunt, nec talia esse crediderūt hęc Mahomet aperto ore legibus suis sancire nō erubescit. Hi enim sentiunt, quod qui uitam suam honestē in hoc mundo transegerint, cum post obitum ipsorum, animae illorum purē à corporibus liberate sint, tunc eos in deorum numerum referri, interq; illos fortunatas insulas incolere, et cū illis exultare. Eorum uerō qui impiē hic uiuētes, impurē simul et pollutē obtulerint, animas in obscuros et tenebricosos locos discedere, et in fluiuium perpetuis ardentem ignibus.

Et hęc quidem idololatrę Graeci tradunt. Mahomet uerō, qui se orthodoxon esse, et Deo proximum dicit, huiusmodi absurda et turpia legibus constituit? Minimē certē perpendit, quod omnia hęc odiū, irę, et peccati effectus sint. Si quidem ante Adami transgressionē, ubi tunc balnea? ubi domus? ubi mulieres? Post peccatum uerō et maledictionem, corpus contra animam instar ferę cuiusdam insurrexit: et cum hęc absoluta Dei consideratione careret, corpus uicē, animamq; à sublimitate et magnificentia sua detraxit, et abduxit in absurdas et uanas corporis cōcupiscentias et uoluntates: tuncq; anima ceu mancipiū corporaliū cupiditatū seruitio tradita est. Si igitur post mortuorū resurrectionē homines, qui iuxta Dei uoluntatē uixerunt, nō possēsuri sunt beatā illam uitam, quam Adam progenitor noster ante transgressionem habuit et amisit, sed eandem omnino utā, quā post maledictionem sustinuit, acq̄isisturi sunt, Vt hominibus illis. Verum hoc pessimum est, quod non modō de miserā hac et execrabili uita Mahometis absurda opinio fertur, quam deum iustis daturum promittit, sed de longe inferiori et turpiori, quā hęc sit quā modō uiuimus. Adam enim post transgressionem, maledictionē et relegationē ex paradiso, Euam cognouit: uerum et hoc propter liberorum procreationem fecit, quos et progenuit. Ante transgressionem uerō, angeli à uitā uixerūt. Præ

terea Adam Euam cognita, etiā postea hęc eadem unica erat mulier, et nō plures. Nō enim unū marem creauerat dominus, et multas fœminas: nec multos mares, et unam fœminā: sed unum uirum, Adamum: et unā mulierem, Euam. Humano autem genere iam multiplicato, et in lasciuas et iniquas operationes prolapsō, grauatō et indignatus est contra ipsos deus, quemadmodum beatus ille Moses in ueteri Testamēto describit, quod scilicet dixerit Deus: Nō permanebit spiritus meus cum eis, quia caro sunt. quod nimirum toti carnales et terreni facti essent. nō habentes cōuenientem ipsis boni memoriam, et quod in lasciuā penitus incidissent. Tunc dicit ad Noē deus, Quoniā te inueni iustum in generatione hac, arcam fac ligneam talem, etc. Et fecit Noe arcam iuxta uerbum Domini. et arcā ingressus est cum tribus filiis suis, Sem, Cham, et Iaphet: ingressa est uxor Noe in arcam, et tres uxores filiorum Noe. Viden? ut à Deo iusti testimonium accipit Noe una uxore cōtenti? quin et singuli filiorū ipsius singulas, easq; solas uxores habuerunt, et ab ira Dei seruati sunt, totum uerō humanū genus diluuij aquis deletum est. Hoc certē uel plane insipidum docere queat, quod unam eamq; solam uxorem uiro esse conueniat, iustumq; sit mulierem quoque uni soli; uiro cōiungi. Verum et hoc, ut prædiximus, post transgressionem propter liberorum procreationem factum est. Mahomet uerō manifestē docet, quod ea quę iustis à Deo tribuitur merces, balnea sint, et singulis uxores plures, domusq; pulchrę instructę. Quomodo igitur à deo fuisse dicitur, qui talia instituit? Quinetiam uanus est, qui talia recipit, creditq; quod ea quę dei ira peccatori pœna euenit, tēpore retributionis in boni et honesti mercedem sanctis iustisq; multipliciter retribuatur. Sed attende his quę facta sunt. Dicit Moses: Et ingressus est Noe in arcam, et filij eius, et uxor eius, et uxores filiorū illius. Et postea dicit: Et exiuit Noe de arca, et uxor eius, et filij illius, et uxores filiorū illius. Atq; in introitu quidem dicit: Ingressus est Noe, et filij eius, et uxor illius, et uxores filiorū illius. In egressu uerō nō sic, sed, Egressus est Noe, et uxor eius, et filij illius, et uxores filiorum illius cum eo: nō aliud nimirum hac loquēdi figura innuens, quā quod iustū æquūq; sit, uirum unā habere uxorem. Veruntamen tempus aliquando incidit, ut etiā ab illa abstinere cōueniat. Cum enim Moses inquit, Ingressus est Noe in arcam, et filij eius: filios illius ceu murū interposuit, ipsum Noe ab uxore sua separantem. Dum uerō rursum dicit, Egressus est Noe et uxor illius: significauit, quod ab hinc nihil impediatur, quo minus uxori suę coniungatur. Eadem etiam ratio est filiorum

Gen. 2.

fillorum illius, & uxorum illorum. Porro & ipse Moses in montem Sinai ascensus, Iudeos sic compellat: Purificate uos ipsos singuli usque ad tertium diem, lauantes uestimenta uestra, & uxorē ne tangatis. Quin & ipse Adam cum Eua uidisset, dixit, Hęc est os de ossibus meis, & caro de carne mea. Et propterea derelinquet homo patrem suum, & matrē, & adharebit uxori suę, & erūt duo in carne una. Cōsidera igitur quō post peccatū demū & soliditatē hominū, polygamia increuerit. Adā enim nō dicit, Et erūt multe mulieres cum uiro in carne una: sed duo, hoc est uir et mulier. Vna uerō et plures inter se pugnat. Quāuis autem legislator Moses singulis Iudeorum uxores plures concesserit, in temporis successionem illud permisit: quemadmodum & in animalium sacrificijs factum est, ut eos ab impura filiorū cede & oblatione abduceret. Sicut uerō Christus adueniens animalium sacrificia prohibuit, legis scopum implendo: ita etiam uxorū pluralitatem susciuit. Mahomet uero hic loco temperantię intemperantię legibus suis constituit, non in hoc tantum seculo, sed in futuro etiam hęc ab ipso Deo cum multo fenore repēdi docens. Et uidere in illo licet illud Davidis oraculum: Laudatur peccator in concupiscentijs anime sue. Et iniquus benedicitur. Id est laudatur et celebratur, ab illis qui adulantur illi, et scelus ipsius irritant, & qui nec sensum quidem morbi propter silentium possunt habere: propterea etiam ille incurabilis existit. Quod enim morbi sensu caret, medicinam non querit, nec admittit. Et hoc omnium atrocissimum est, cum malicia laudatur, nec malitia esse creditur. Mahomet enim, de quo sermo est, hominum uoluntati & uoluptati in primis studuit, & secundum has docuit, ut uoluptatis uigam plurimos stultorum attraheret. Insuper, num soli uiri Deo curę sunt, tanquā creaturę ipsius, mulieres uero nequaquam, cum non sint Dei signum? Numquid, igitur uiri tantum talibus a Deo acceptis bonis fruuntur, mulieres uero nullis omnino? Quandoquidem autem una creatura est uiri & mulieris, idemquid homo est omnis homo, siquid; omnes simili ratione iudicandi sunt, et simili ratione recepturi, qui quidem honeste uixerunt, bona: qui uero male, iram Dei, repulsam pœnamque omnino manifeste constat, omnes homines idem iudicium subituros, tam uiros quā mulieres, cū una eademque horum natura sit: eodem etiam modo omnes iuxta opera sua, quę patrauerunt, uel bona uel mala sunt recepturi. Restat igitur, quod & iustum & decorum est, ut mulieres eadem, quę uiri, accipiant. Et quemadmodū unicuique, qui honeste uitā suā trāsegit, iuxta Mahometi leges mercedis loco multę mulieres

Plal. 5.

retribuuntur: sic dentur etiā singulis, quę honeste uixerunt, mulieribus plures uiri. Quod si hoc tanquam absurdum reticuit, eadem mente & iudicio de uiris quoque illum sentire & iudicare conueniebat. Pręterea plures illi uiri unicę dati mulieri, uel laudis gratia illi dabuntur (quod scilicet honeste uixerint) uel damnationis. Quod si ceu honeste uita sua sancti sic remunerantur, cur his nō plures date sunt mulieres beneficij et mercedis gratia, ut dictum est? sed potius uiris multis mulier una? Si uerō illud ceu condemnatis contingit, hęc eadem sanę beneficia laudis, & bonę retributionis domicilia sunt, ueluti Mahomet enarrat. Quod idem de multis mulieribus uni uiro datis sentiendum est. Si enim uiris dantur ceu damnationem merita, cur in easdem hęc conferuntur beneficia? Si autem laudem meruerunt, cur uni uiro multe tribuuntur? Et quid nā hęc cōfusione est absurdus, & magis deforme? Vidēs ne in quot absurda uel inuitus incidit, qui a uia uera aberrauit? Sed minime hęc ita sunt: nō sunt inquam, hęc. Quę enim sanctis excolitur retributio, nō in delicijs uersatur, potationibus, balneis, & mulieribus, quę omnia peccati & irę fructus sunt, ut dictum est: uerum retributio hęc sanctitas est, puritas, & uita angelica, gaudiū & hilaritas, & exultatio, quam oculus non uidit, & auris non audiuit, nec in cor hominis unquam ascendit. Vides itaque fructum legislatori huic ex sua lege prouenientem. Cognoscitur autem a fructu operum ratio illius, aut non? Et quis tam stupidus & excæcatus, ut hęc quę dicta sunt non intelligat? Quomodo igitur Deum aut horem referet, qui huiusmodi statuit? Et de his quid nam pluribus opus est?

De nomine uerō Mahomet, scripto in dextera throni diuini parte, quid opus est uerborū apologiam cōtexere? Prudentes enim prudenter de hoc iudicabunt: stulti uero & stupidi, ut uoluerint. Nō tamē, quasi nostri sermonis obliti, de Mahomete hęc quę dicta sunt conscripsimus. Dixi enim quod huius meę ad te Apologię finis nō sit, Musulmanos impugnare, et quęcumque absurda, perniciose malaque dicāt, faciantque, proferre: sed ut ostendā tantummodo, quod sine omni ratione et inique Christiani a Musulmanis accusentur: quod etiā fecimus. Quod si interim quādā de Mahomete diximus, ipsius rei argumentū nos dicere coegit. Quandoquidem si de absurdis doctrinę suę scribere instituissemus, multa hic nobis dicenda essent. Quod uerō Christus de Mahomete sermonem non habuerit, nec in Euangelio nomen illius fuerit inscriptū, sufficienter a nobis in superioribus dictum est: sed & ipsa ratio hoc manifestius comprobabit. Quęcumque uiderunt Apostoli &

disci.

discipuli Christi, & quæcumq; ex ore illius audierunt, hæc & literis prodiderunt, & docuerunt. Ex illis itaq; Christi discipulis quatuor conscripserunt Euangelium. Vnus quidem Mattheus nomine, qui Hebraica lingua illud descripsit, in Palaestina institutione, & Hierosolyma, partiumq; Aphrice. Alter uero Marcus, Latino idiomate conscriptum uulgauit in Achaia, Italia & Romanam, quin etiam in omnes gentes occidentales. Tertius Lucas lingua Græca usus est, quod in Asia, Aethiopia, Persia, India, & euulgatum est, & Arabiam. Quartus uero Ioannes, etiã ipse Græcis literis usus, Euangelium conscripsit, quod in Europa aliquot partes diffusum est, & insulas aliq; loca à Græcis habitata. Sic inquam, Euangelium dispersum est in mundum uniuersum, non uel & necessitate, nõ gladio & ense, sed apostoli cum charitate, mansuetudine & humilitate uerbum dei prædicauerunt. Et cõtrario omnino modo res successit. Apostolis enim percussis & colaphis passis, calumnia pressis, & in persecutione simul docentibus prædicatio illorum non intercedit: sed quotidie crecebat & augebatur Christi Euangelium. Quin & hi ipsi, qui magno studio & labore in hoc incumbabant ut Christi nomen occultaretur, ne quis hominum cõfiteretur illum Deum esse, & ut mortis supplicium subiret qui hoc faceret, hi ipsi inquam, ueritate cognita illi adiuncti sunt, eamq; coluerunt, alij quidem ab apostolis, alij ab horum successoribus & discipulis edocti, & crediderunt Christum esse uerum Deum, & Dei uiuentis filium: quin etiam dolore & fletibus prosequerentur antea factos dies, quibus in tenebris & Satanae erroribus ambulauerant. Deus autẽ benignus & misericors, ipsorum suscepit penitentiam, ipsosq; Christiani nominis persecutores pastorum officio dignatus est, & doctores præconesq; Euangelij & nominis sui fecit. Omnes etiam Euangelium recipientes, describebant illud singuli, legebant, discabant, & in illo instituebatur, colebantq; quæ in eo erant scripta, tum denique summo studio ignaros horum erudiebant. Et hoc modo Euangelium in orbem uniuersum dispersum est, omnesq; illud habebant totius terræ incolæ. A Christi temporibus itaq; usq; ad ea quibus docere cepit Mahomet, anni elapsi sunt plus quingentis. Quis uero post Euangelij cognitionem intra quingentorum annorum spaciũ ausus fuisset expungere Mahometis nomen ex Euangelio, si modo in illo scriptum inueniebatur? partim quidem quod qui unam tantum dictionem uel addere uel demere ausus fuisset, posthac Christiani nomen amississet: partim uero, ut demus impium quandam aliquam Euangelij dictionem expungere ausum fuisse, num uniuersum orbem unius ineptias secuturum

fuisse putabimus? Nequaquam. Hinc igitur elucet, Mahometis nomen nusquam in Euangelio descriptum fuisse. Præterea si Mahometis nomen Euangelij libris inerat, illud sanè Christus uel bonum, uel malum esse fuerat testificaturus. Si bonum, recepturi hunc certè erant omnes reges terræ, omnes præsidēs, omnes Christiani, eum nimirum qui Christi testimonio esset comprobatus, ut scilicet illius etiam utilitate perfruerentur. Si uero malum dixit, retinuisset nimirum illius signa & indicia, & ne ab hoc læderentur custodiuissent. Quod si igitur uel ut bonum recepturi, uel ut malum auersaturi, nõ eiecisset uniuersus orbis ex Euangelio Mahometis nomen, etiã hinc apparet huius nomẽ in Euangelio scriptum non fuisse. Porro nemo est qui alteri prius quam is natus sit, inuideat. Quis igitur Mahometem inuidia esset persecutus, priusquam is nasceretur? Nemo profus. Et licet aliquis post natiuitatem illius hunc inuidia esset persecutus, num totus orbis unius contra Mahometem inuidia erat subscripturus? Et quis tam imprudens, ut hoc non impossibile fuisse iudicet? Quare etiam hinc colligitur, Mahometis nomen in Euangelio non fuisse descriptum. Præterea siquidem dicerent Ismaelita, quod in solo Euangelio Mahometis nomen scriptum inueniretur, quodq; illud Christiani ni eraserint, sufficientes essent hæc, quas diximus, demonstrationes ad ueritatem cõprobandum, & illorum refutandum mendacia. Cum uero addunt, illud etiam in ueteri Testamento à Mose conscripto extare, quomodo illud expunxerunt Hebræi? Illic etenim ne signum quidem de Mahomete inuenitur. Considera igitur qua fronte Musulmani dicant Christianos nomen illius inuidia motos ex Euangelio expunxisse? Hebræi uero quam ob causam idem fecerunt in circuncisione quippe, & in alijs quibusdã, tibi uidelicet alijsq; ritibus, Musulmani cum Hebræis conueniunt. Nunc igitur uel hinc quoq; constat, quod nec in ueteri Mosis testamento, nec in Euangelio, Mahometis nomen contineatur. Et hæc quidem hæcenus, sufficiunt enim hæc, ut uel stupidissimum in ueritatis cognitionem inducant.

Inter alia uero omnia etiam in hoc Christiani à Musulmanis accusamur, quod spernentes legem à Mose latam, accusationem mereamur, cum tamen nos accusatione digni, Musulmanos accusamus summis celebrãdos laudibus. Num itaq; laudandi sint Musulmani, seu minus, singulatim in superioribus demonstratũ est. Sed agendum de nobis ipsis nunc uideamus. Num soluta est à nobis Mosis lex? Quin potius ab Euangelio confirmata est, & id quod in lege infirmum erat & impossibile, hoc Euangelium compleuit. Omnis enim sermo, omnis scriptura, omnis actio cũ sine certo dici-

to dicitur, scribitur, & fit: & quemadmodum omnes fructus precedit flos, ita omnium actionum dux est destinatus finis, apud cordatos homines. Et nunc diligenter, quæ dicitur, considera, quomodo Adam nimirum à deo formatus sit, & in paradysum collocatus, à quo propter diuinæ legis transgressionem extorris et exul factus sit, & maledictione à Deo suscepta & damnatione ut in eam terram redeat, e qua sumptus est, condemnatur. Quod sic euenisse uideamus. Mortem enim subiit, et defunctus in inferno detinebatur. Veruntamen opera diaboli totum genus humanum, & uniuersi simul inciderunt in facinora lasciuia & illicita: et hoc perniciosum illis erat, quod relicto cultu creatoris cæli & terræ, & dei factoris sui, seducti diaboli coluerunt, et idola, ut in superioribus diximus et demonstrauimus. Deus uero misericors, nequaquam uoluit creaturam suam alterius diaboli tyrannide premi: hominemque saluari uoluit. Quoniam uero is ut sui iuris et liberi arbitrij sit, à deo conditus est, nec ablatum ab ipso est antea illi concessum liberum arbitrium, sed semper liberum habens arbitrium permanit: uoluit saluare deus hominem, sed tamen sua ipsius, hominis scilicet uoluntate & arbitrio, non uero necessitate, ut Mahomet prædicat. Cum uero omnes homines diuturno plane morbo lasciuia, & plus quam naturalium uitorum et idololatriæ laborauissent, ab eo tempore impossibile erat eisdem facile à tam diuturno morbo liberari. Cæpit igitur deus instar peritissimi medici paulatim curare genus hominum, Hebræorumque gentem boni huius initium constituit, præcepitque uni hominum iusto & sancto, Mosi scilicet, ut ex dei oraculis exorsus Hebræorum gentem insisteret: quod et fecit. Quoniam uero omnia quæ lege & Euangelio continentur, huic meæ Apologiæ particulae inferere non facile licet, particularia tamen quædam ex his in medium afferemus. & quemadmodum ex uno calice omne quod in dolo est, uinum dijudicatur: sic ex his singularibus, quis nam legis & Euangelij scopus sit, cognoscere poterimus, & num alterum contradicat alteri. Diligenter itaque his quæ dicuntur attendito. Moses dicit, Non occides: Dicit Christus, Qui irascitur fratri suo ignis poenâ subibit. Et Moses quidem dixit, Non occides: Christus uero, Non irascaris. Nouisti igitur, quod primo quidem sanguinis, qui circa cor est in homine, effruescencia oboritur, qua homo incitatur ad iracundiâ, ex quibus et ipsa cædes sequitur. Qui uero ratione animi æstum refrenauerit, si non ad iram commotus fuerit, quomodo in cædis crimen inciderit? Et Moses quidem dicendo, Non occides, hominem à malo & ipso peccato absterruit, ipsum uero

non reddidit perfectum. non enim hoc hominem multum profuerit, si à malo abstineat, nisi etiam bonum operetur. Quapropter Christus non dixit, Non occides: sed, Quicumque iratus fuerit fratri suo, & c. radicitus ipsum crimen euellens. Et lex quodammodo fructum aufert (cædes enim iræ fructus est) Christus uero ipsam peccati arborē extirpat, id est animi æstum & iram. Et Moses quidem dicens, Non occides, in hoc constitit, nec ultra progressus est. Christus uero non sic: sed cum dicit, Quicumque irascitur fratri suo obnoxius est gehennæ ignis: sic addit, Cum obtuleris munus tuum ad altare, et illic recordaris quod frater tuus aliquid habeat contra te, relinque munus tuum coram altari, & abi primū et reconcilietis cum fratre tuo, & tunc reuersus offer munus tuum: charitatem fratris sacrificio utiliorē iudicans. Et sane non dixit, Si tu habueris aliquid contra fratrem tuum (hoc enim ante prohibuit) quid igitur? Si habuerit frater tuus contra te. Non enim hunc modo à malo absterruit, sed et fratrem curari præcepit.

Dicit in lege Moses: Non peierabis, sed reddes domino iuramenta tua. Perurium prohibens, iuramentum concedit. Christus autem in Euangelio: Ne iures omnino, sed sit uobis ita ita, et non no: quid nam inuente hoc uerbo non aliud quam ut ueraces simus, & fide digni, & ut loco multorum iuramentorum uerba nostra talia sint quæ fidem possint mereri. Et sane qui iurat, uel uolens uel inuitus, iurando potest fallere aut falli: qui uero in uniuersum non iurat, perurij periculum effugit. Moses idem dicit, Oculum pro oculo, dentem pro dente: nec aliud respicit quam ut timore contentiones & pugnas mutuas prohibeat. Christus autem in Euangelio: Quicumque tibi alapam influxerit in dextram maxillam tuam, obuerte illi & alteram. et qui te iudicium uolet rapere, et tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium. Et quicumque te adegerit ad militare unum, abi cum illo duo. Nunc itaque te interrogo, utrum ex duobus mandatis istis legislatoris finem plene attingit, num scilicet ut prohibeatur, quin potius ut omnino tollantur mutua lites, contentiones & pugnae: Euangelica haud dubie. Si quis enim propter ultionem oculo suo altero priuetur, aut dente, nonne ulciscitur, & temporis occasione id permittente alteri nocet, uel ad minimum irascitur, et iniuriarum memor est: Haud dubie. Qui uero paratus promptusque ad hoc fuerit, et hoc studuerit semper, ut si quis illi alapam infligat, non modo suslineat à fratre illam sibi iniuriam, sed cum humilitate alteram illi alapam obuertat: & cum re sic gesta huius philosophiæ studiosus fuerit, et percutientem susinuerit, non ne susulit hic et deuicit omne uitium, omnem contentionem

Et iram? Num hic ne, uel ipsa lex legislatoris finem propius attigit? Non ne diaboli letali afflicto uulnere, patrem pugnae & offendiculorum? Diabolum enim caelo eiecit falsus, cum angelus esset, deinde inuidia & odium. In diabolo enim ne uestigium quidem est charitatis. Non tamen in homine solummodo diaboli odium inuenitur: sed & demones inter se mutuo alter alterius perditionem & exitium concupiscit. Propter inimitiam uero et odium, quo in homines laborant, pacem inter se habere uidentur. Et quemadmodum inimici ira mutua inter se concertant, alterque alterius querit perniciem & interitum. Si uero in alios hostes iidem inciderint, omisso bello illo mutuo & intestino, cum illis cogrediuntur: deinde uero rursus alter alterius mutua perniciem sitire deprehenditur. Talis est etiam ea quae inter hos putatur esse coniunctio & concordia. in hominum enim perniciem, non uero & integro animo contrahitur. Vbi enim ueritas apud mendaciorum patrem locum habeat? Homo autem, qui alterius alapa sustinuerit, nonne facinus diabolo prorsus contrarium patrauit? Nonne coram fratre suo humiliatus est? imò magis coram Deo? Nonne fratrem dilexit? & propter charitatem fratri exhibitam diabolum confudit? Et quis tam inspiens, ut de his dubitet? Et qui ad haec promptus talia dixerit & fecerit, quomodo fiet ut cum altero contentiones misceat?

Dicit Moses, Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Quid nam haec legislatoris uerba aliud quam ueritate uolunt constituere? Quid uero Christus, Si dilexeritis eos qui uos diligunt, quae nam uestra gratia est? Diligite inimicos uestros, Benefacite odio uos habentibus, & orate pro his qui uos execrantur. Quae nam ex his legibus charitate constituit? Vetus ne an Euangelij lex? Illa enim post amicorum dilectionem propter multorum infirmitatem concedit quodammodo odium contra inimicos. Christus uero cum dicit, Diligite inimicos uestros, & orate pro illis, odium omnino ex homine sustulit. Qui enim hostem suum diligit, & pro illo orat, quomodo amicum aut alium hominem odio habebit?

Lex dicit, Non moechaberis: Christus uero non sic, sed, Quicumque uiderit mulierem ad concupiscendum illam, iam adulterium cum illa commisit in corde suo. En diligentiam legis considera. Non legem modo prohibuit, sed etiam lasciuum oculum, et ipsum quodammodo animi affectum. Qui enim seipsum usque ad oculi commotionem custodierit, quomodo in adulterij crimine incidet? Quemadmodum uero brutis animalibus his quidem ulteriores, illis uero defensora & protectora arma data sunt, ut leoni quidem ira et robur,

apro dentes, boui cornua, lepore uero cursus celeritas, idemque caprea & ceruus: omnibus autem simul sensus quidam datus est, quo noxia omnia & uenenatos cibos auersentur, utiles uero appetant: sic & homini omnium loco mens data est, quae diiudicare potest bonum à malo: & ab illis quidem abstinere quae animam laedunt, uilia uero et salutaria appetere. Quod si uero forte carnali cupiditate & diaboli affectu in animum cogitatio quaedam incidit indecens, caprea uelocior turpem cogitationem effugere potest. Et si odio satanae cogitatio haec illum infecuta fuerit, animi zelum & feruorem sibi à Deo datum possidet in suum commodum: quo leonis aut ursi instar sese defendit, cogitationem hanc hostisque bellum conculcare & extirpare concupiscit. Homo autem non custodiens sanum illud diuina gratiae donarium, in illicitas et absurdas actiones incidit, quemadmodum in superioribus copiosius enarrauimus. Deus autem saluare uolens suam creaturam, hominem scilicet, legem Moisaem misit, ceu ducem quendam & praecceptorem. Et quemadmodum teneris adhuc infantibus cibis solidus non datur, sed tenerior & concoctus facilis, paulò post autem solidior, hinc rursus solidior alius, tandem etiam cibus perfectus: & ut imperfecta adhuc cognitione rerum praeditis nondum philosophiae disciplina praescribitur, sed primo quidem literarum elementa traduntur, et paulò post harum coniunctio & syllaba: puero autem per etatem & incrementum ad perfectiorem etatem progresso, etiam philosophiae arcana proponuntur: sic eadem mihi & legis ratio uidetur. Propter hominum enim infirmitatem lex ad manu ductionem boni data est, non quidem ut hominem perfectum reddere possit, sed quemadmodum in sublimi scala primus gradus nos à terra attollit, nec tamen hoc ad summam scalae ascensum sufficit, nisi multi simul superati sint propter altitudinem et sublimitatem: ita etiam in ueteri lege contingit, sancta quidem & iusta & à Deo lata (unus enim idemque Deus est, qui & legem & Euangelium promulgauit) sed tamen propter hominum infirmitatem lex data est, paedagogum agens, & illos à terra subducens quasi in primum scalae gradum, hoc est abstrahens illos à multis & ingentibus uitijs, & à terra in qua uolabantur: non tamen illos ad scalae summam perducere potuit. Euangelium uero hominem euexit, & in summum collocauit scalae fastigium, quod ad caelum usque pertingit. Quod enim in lege infirmum erat et impossibile, Euangelium impleuit. Sicuti demonstratum est. Dominus enim in Euangelij sic ait, Non ueni ut legem destrua, sed ut implea. Ante Euangelij enim tene

pora simul cognoscebatur qui nam uitiorū multitudine esset obrutus. Post huius uero annuntiationem, libere sese uirginitatis pollicita protulit, & innumeri ex hominibus uirgines inueniuntur et muliebris et uirilī sexus. Cesso tamē de his dicere propter nimiam uerboſitatem. Plurimi enim Christianorum uitam agunt angelicam. No uisti ne autem nunc quomodo una eademq; lex sit illa à Moſe lata antiquitus, & quam Christus in Euangelio tulit? Et quemadmodum rex aliquis miſis seruo suo nummis quinq; dicit illi, ne gosiare & operare cum his quandiu peregre ab fuero. Hic uero gratijs actis accipit, & negotia ter. Cum uero denuò peregre profectus fuerit rex, eidem seruo alios centum tradidit, nec propterea quinque his ille priuatus est: sed nomen quidem quinq; nummorum defecit, nihilominus tamen hi quinque multipliciter in ipsis centum continentur: & cum centum nummorum numerus nominatur, necessariò cum his cõiunctus est et unā intelligitur ipsorum quinq; numerus unā cum centenis: sic, inquam, in lege & Euangelio contingit. Lex quidem abrogata dicitur, circa controuersiam tamen in ipſo Euangelio continetur ipsius legis finis, & multipliciter in hoc operatur, quemadmodū paulo antè diximus. Et hæc quidem abrogata est non ceu mala, sed ceu inutilis, quod præſens tempus atinet, nec usum habens aliquem. Et quemadmodū in densissimis tenebris media nocte luna exorta tenebrarum profunditatem quasi attenuat, aerem tamen non omnino dilucidum reddit: sol uero exortus in tantum uniuersum orbem illuminat, ut etiam minimum in aere puluisculus per solis radios conspiciatur, & luna quidem insitum sibi propriumq; lumen non amisit, disparuit tamen et obiecta est, propter solis splendorem: sic etiam in ueteri lege & euangelio contingit. Lex enim uetus idolatriæ quidem tenebras depulit, non tamen in uniuersum illuminare & absoluerē potuit hominum animas: Euangelium uero illuminauit, docuit, absoluit, & homines in cœlum euexit, paradisiq; quam progenitor Adam amiserat, gratuito concessit. Et quis tam infelix, ut Euangelio relicto ad legem reuertatur, et quasi denuò ceu in sans lactis nutrimentum concupiscat, nec instar uiri cibum solidiorem? uel quis ceu puer literarum elementa requirat, & non potius ceu absoluta prudentia præditus philosophiam? Vel quis solari lumine repudiato, lunarem amplectatur? Nihil sanè ea quæ scripsimus sufficere uidentur, ut facile, quicumq; uoluerit huius rei ueritatem cognoscat, quin & tu ipse. Si autem fortassis adhuc propter sacrificia, circuncisionem, sabbati ocium, & ciborum discrimen ratio tua du-

bitat & uacillat, minime tamen hoc fieri conueniebat, cum de maximis illis & necessarijs sufficienter dixerimus: uerumtamen etiam de his, ut & reliquis, breuissime differamus.

Homines, ut supra diximus, humanas idolis uictimas immolabāt, nec alienigenas tantum, sed etiam proprios liberos. Et quemadmodū lignum tortuosum integrā & nimiam inflexionē sustinere non potest, sed illud paulatim principio artificis arte & opportunitate ab inequalitate priorē immutatur, deinde omnino in rectum extenditur ceu regula aliqua: ita etiam in sacrificijs factum est. Concessit enim deus primo tauros immolari, oues & hircos, ut illos ab impijs hisce hominum immolationibus abduceret. Quid enim his deterius et iniquius? Hæc tamen cõcessit deus, ut paulo post & ipsa abrogaret, & homines in notitiam sacrificiadi laudem induceret. Sic enim per Dauidē deus locutus est: Non suscipiā ex domo tua uitulos, neque de gregibus tuis capellas. Num edam taworū carnes, & hircorum sanguinem bibā? Offer deo sacrificiū laudis, id est hymnum oris tui cū sincero et recto corde: & redde domino uota tua, & inuoca me in die tribulationis tuæ, et eripiam te, et glorificabis me. Et hæc tanquā sub dei persona dixit, auersantis animalium uictimas. Per seipsum autem ad Deum sic dicit: Quonia si uoluisses sacrificiū, dedissem tibi. Holocausta non comprobas. Sacrificiū deo, spiritus contritus. Cor contritū & humiliatum Dominus non despiciet. Viden' quomodo in omni negotio à summo ad infimum tandem propheta locuti sint? Si igitur de sacrificijs dilucide dixerūt, quod deo nō grata sint, sed temporanea quædam cõcessio, iam post inutilem animalū oblationem sacrificatur & cantatur per os & labia ex puro & sincero corde, quod & factū est. Qui enim antè idololatræ, tyranni & persecutores Christi fuerant, qui Christum ignominia affecerant, cõuersi doctores & præcones orbis facti sunt, & pro nomine Christi occubuerunt, se ipsos proponētes formulā eorum qui in Christiū credunt, ut dictū est. De circuncisione autem copiosius in superioribus diximus. Verumtamen etiam nunc sic dicimus, Circuncisio, cordis est circuncisio, non carnis. Abundantiam enim cordis circuncidere debent singuli, non carnis. Abundantia enim cordis peccatum est, quod conciliauit diabolus & homo propter uoluptates. Quod uero deus in homine fecit, non est superuacaneum, integrum enim est, et bonum, et abundans est nihil. Si itaque homo cordis abundantiam circūciderit, id est peccatum, hic reuera uere circuncisus est. Si autem peccato obnoxius fuerit, & carne circūcisus, uana et inutilis est huius

Deut. 10

circumcisio. Sed & Moses sic inquit: Hodie itaque circumcidite duritiam cordis uestri, & ceruicem uestram ne induretis amplius. Dominus enim deus uester, hic deus deorum est, & dominus dominantium. Deus magnus & fortis. En qualem Moses circumcisionem faciat? Nō carnis certe, sed cordis. Verū et martyr Christi Stephanus cū Hebræis disputās dixit, Duri ceruice & incircūcisi corde, qui recepistis legem, & non obseruauistis eam. Sabbatum uero nō casu aut fortuito institutum est, ut homines eo die ociosi desiderarent (ocium enim per se uitio habetur) sed ut Iudæi omnino ab ijs que uitam attineant uacantes, spiritualia curarent. Et in hunc finem institutum est, ut sabbato quidem uacaret à curis uitam spectantibus, in concionem uero ardenti studio & cura abirent. Et clare constat, quod sacerdos in sabbato duplicem laborem absoluebat, & duplices oblationes immolabat. Iudæi autem etiam hoc neglecto, uoluptatibus magis studebant & delicijs. Quapropter & propheta increpans illos, dixit: Vae abeuntibus ad diem malum, qui appropinquatis & contingitis sabbata ficta. Et Iudæis quidem, ut diximus, sabbatum institutum est, ut à curis uictum spectantibus uacantes, ad conciones sacras studiose conuenirent. Christianis uero non similiter, utpote cum quotidie ad conciones & preces ipsis conuenire solenne sit. & sic laboratur ut hi quidem plus, illi uero minus singulis diebus orent. Et quemadmodum in omnibus preceptis lex minimum illud & imperfectum exposuit, Euangelium uero uniuersale illud et totum ita etiam in Sabbato fieri uidemus. Lex quidem sabbatum constituit, ut conciones adirent. Euangelium uero quotidie hoc fieri uoluit, idque non semel tantum in die, sed millies, si cui libuerit. Quod si uolueris, dicam id dilucidius. Iudæis ad Christum sabbato apportantibus magnam infirmorum multitudinem, claudorum, cæcorum, aridorum, paralyticorum, dæmoniacorum, aliorumque uarijs morbis laborantium, omnes eadem ipsa hora sanauit. Iudæi uero inuidia & ira pleni, cum aliud quod Christo obijcerent non haberent, dicunt illi, Non licet tibi hoc facere sabbato. Quin & Pharisei uidentes Christi discipulos sabbato spicas uellere & comedere, dixerunt eundem sermonem. Quid uero ad hos Christus? An nō legistis quid fecerit Dauid, cum esuriret ipse, & qui cum eo erant? Quomodo ingressus sit in domum dei, et panes propositionis comederit, & dederit his qui cum eo erant in die sabbati? Sabbatum enim propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum. Sed et alia que admodum est sabbati ratio. Sex diebus deus creauit omnia, & septimo quieuit ab operibus

suis. Tum & Christus in sepulchrum depositus, sabbato quieuit. in parasceue enim laborauit: latroni enim salutem dedit. die uero dominico rursum operatus est, suscitando primum, ut deus, proprium corpus, & multorum aliorum: deinde & apostolis apparens, confortauit illos, & cum his alios multos apostolos. Et quod septem exactis seculis, id est annorum septem millibus à creatione mundi, uniuersalis omnium hominum quies futura sit. Eō usque enim omnis actio tam bona quam mala extenditur: tempore autem illo resurrectio mortuorum et iudicium operum futurum est, & singulorum iuxta opera sua retributio. & hos quidem qui impie uixerunt, æterna manet damnatio: pios uero bonosque, uita æterna, paradysus & bona quam plurima, que oculus non uidit, et auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt. En igitur quis ocij illius sabbati finis sit, & quomodo errauerint ac adhuc errant, ueluti in omnibus alijs, miseri & stulti Iudæi.

De cibis uero ipsa ueritas sic se habet, Omnia que fecit Deus, ualde bona sunt: et si bona sunt, quomodo legislator ea pro malis & reijciendis erat iudicaturus? Cum Deus ad illos dicat, Ecce dedi uobis omnia ad comedendum, ut herbas campi. Sed cum in deserto moraretur immorigera et ingrata Iudæorum gens, singulis diebus manna à deo missum accipiebant: ceterum contra Mosese, imò ipsum deum murmurabant quotidie, & suillas Aegypti carnes appetebant, quas antea comederant, et infinita alia (in primis tamē præ alijs sullarum carnum desiderio tenebantur.) Hac igitur de causa interdixit his legislator Moses, ne his uescerentur, ut eos ab omnibus Aegypti cupiditatibus abduceret. Sed de his ipsis audi. Quod enim uniuersus mundus in idololatriæ tenebras & barathrum incidit, manifeste constat: in primis tamen omnium Aegyptij omnia ferè animalia adorabant, et deorum numero ascribebant, & quecunque hi tanquam deos uenerabantur, hæc Moses legislator immolare iussit: è uolatilibus quidem turturem & columbam, è quadrupedibus uero bouem, ouem & capram. sed porco uesci prohibuit, quoniã huius cibus magni erat precij apud Aegyptios simul & infelicissimos Iudæos. Moses igitur ipsis immutare uolens Aegyptiorum ritus, ea immolare iussit que Aegyptijs pro dijs erant, ut intelligerent se frustra hæc colere & uenerari. Que uero chara habebant, & magni faciebant, cibi gratia, illorum esum interminatus est: in primis tamen sullarum carnum, propter insatiabiles harum cupiditates, ut dictum est. Christus uero nihil è cibis prohibuit, nec etiam apostoli, horumque successores. Quod si uero aliqua animalia sunt, à quibus Christiani abstinent

ueni

nent, hoc simplicitatis diuinae consuetudinis & proprie uoluntatis gratia faciunt, non propter doctorum et Euangelij traditionem. Vetus enim lex haece obseruationes habebat, Euangelium uero nequaquam: sed omnia in uniuersumque potestate & arbitrio sunt constituta. propter diuinam uero, ut dictum est, consuetudinem a quibusdam animalibus abstinent, nec illis uescuntur: quemadmodum qui penes nos sunt Monachi, ab omnium carnum esu abstinent, non quod has impuras & reijciendas esse arbitrentur, sed uitam (ut dictum est) angustiores sequi cupientes, & rempub. habere longe sublimiorem propter corporis sui tolerantiam carnis abstinent. Et ecce ex his quae de lege scriptissimus, iudicare potes, legem Euangelio contrariam non esse, nec Euangelium legi: omnia enim haec sibi cōsentiant. Legis uero infirmitatem Euangelium compleuit. Si enim lex perfecta fuisset, nequaquam sic per Ieremiam propheta dixisset Dominus: Ecce dies ueniunt, dicit dominus, & constituam super domum Israel et domum Iuda foedus nouum: non secundum foedus quod pepigi cum patribus ipsorum, in diebus cum apprehenderem ego uanum ipsorum, ut educerem eos de terra Aegypti: quoniam ipsi non perstiterunt in foedere meo, & ego neglexi eos, dicit dominus. Quonia hoc est foedus quod statuam domui Israel post dies illos, dicit dominus, Dabo leges meas in sensibus illorum, & in cor ipsorum inscribam eas, et ero ipsis in deum, & ipsi erunt mihi in populum. Nec docebit unusquisque proximum suum, et quilibet fratrem suum, dicens, Cognosce Deum: quoniam omnes cognoscent me, a minimo ipsorum usque ad maximum illorum. Quoniam propitius ero iniquitatibus illorum, & peccatorum illorum & delictorum non amplius recordabor. Attende diligenter ad ea quae dicuntur. Dicit deus, Ecce dies ueniunt, & constituam super domum Israel et super domum Iuda foedus nouum. Dicendo, constituam foedus nouum, ostendit primum illud esse imperfectum, futurum uero illud fore perfectum. Cum item nouum dicit, ostendit alterum illud esse uetus, cuius nullus sit usus. Quin dilucidius adhuc dixit, Non secundum foedus, quod pepigi cum patribus illorum, quoniam non perstiterunt in foedere meo, & neglexi eos, dicit Dominus. Omnino autem hinc elucescit, quod uetus quidem foedus abrogauit, nouum uero gratitudi cōcessit. Sed adhuc clarius de hoc locutus, sic dixit: Ero ipsis in deum, & ipsi erunt mihi in populum, et omnes cognoscent me a minimo ipsorum usque ad maximum. Quoniam propitius ero iniquitatibus ipsorum, & peccatorum illorum delictorumque: non amplius recordabor. Vides quomodo Israelis quidem po-

Ierem. 31

pulum reprobauerit, proculque a se abegerit: & gentes, quibus nouum foedus, id est Euangelium traditum est, populum suum nominauerit? Et domum Israel & Iuda de ipsis gentibus dicere uideatur Deus, de Hebraeorum uero gente nequaquam. Quos etenim Christus diaboli filios uocauit, quomodo pater huius Deus eosdem populum suum appellaret? aut Deus ipsorum esse diceretur? Similiter per Esaiam quoque sic inquit Deus: Zion exiit lex, & uerbum Domini de Ierusalem. Et quae nam lex alia de Zion & Ierusalem egressa est, praeterquam Christi doctrina & Euangelium? Mosaica enim lex in monte Sinai promulgata est Iudaeis, genti immorigerata & ingrata: Christi autem doctrina & Euangelium ex Hierusalem. Veruntamen tute tecum considera, & uide. Quemadmodum homo tabernaculum quoddam umbratile extruens, de hoc non multum sollicitus est, in domo autem extruenda summo studio utitur, & in primis curat ut fundamentum positum sit firmum & stabile, ut forma domus sit commoda, & culmen imponat concinnum: quin etiam de elegantia domus non parum sollicitus est. in domo enim sua pater familias habitat. Sic etiam in ueteri lege & Euangelio contingit. Euangelium quidem, secundum quod in eo requiescere Deus uoluit, per omnia saecula sanctum fecit, perfectum & iustum & stabile. In lege uero non sic: sed uolens hanc tantum non ceu inutilem abolere, quasi in transcurso ipsam tradidit, ut legis defectus per Euangelium implerentur & resarcirentur. Caterum quemadmodum de Christo prophetae uaticinati sunt, & haec quidem sermonibus claris exposuerunt, haec uero per aenigmata: non solum autem de Christo, sed etiam de Euangelio & illius discipulis apostolisque: sic etiam de lege. Et primo quidem cum Isaac benedicere uellet filio suo primogenito Esau, non complacitum est Deo in hoc: sed Iacob post hunc nato benedixit. Et Esau quidem typus erat legis & populi Iudaici, Iacob uero typus Euangelij & populi ex gentibus collecti. Iudas uero Iacobi filius genuit Phares & Zaram. Cum autem Zara ad nascendum egrederetur, manus quidem eius emicuit, corpus uero nequaquam. Cum autem obstrixerit manum filo tincto religauisset, manus infantis rursum ingressa est: & postea natus est frater eius Phares: quo in lucem edito, tandem & Zara natus est. Hoc autem uiso obstrixerit dixit, Quare propter te solutum est septum? Septum certe ab omnibus prophetis lex Mosaica appellatur. Quis igitur exposuit obstetrici duos esse infantes? & qua nam de causa sa coccineo filo manum alterius religauit? Tum quid nam innuens dixit, Quare propter te dis-

Esa. 2

Gen. 27

Gen. 36

solutum est septemid est, quomodo tu typus legis factus es? Et quemadmodum qui modo apparuisti, deinde absconditus es, et frater qui posterior te erat, prior in lucem editus est: sic etiam septium, lex scilicet, quae prima esse apparebit, paulo post posteriores habebit partes. Lex uero Euangelij, quae postremo uentura est, ante hanc enascetur. Vnde nam obstetrix edocta haec dixit? Diuina certe uirtute haec uaticinata est: et quae per prophetas loquitur dei uirtus, per os etiam mulieris locuta est. Planius tamen adhuc et dilucidius per Ieremiam dixit Deus: Ecce dies ueniunt dicit dominus, et constituam super domum Israel et super domum Iuda foedus nouum, et c. ut superius dictum est. Videntur quomodo per figuras et prophetias manifeste et clare deus legem demonstrauerit oculos quidem esse, et imperfectam: Euangelium uero efficax et perfectum. Nihilominus miseri et exaerati Iudaei nec imperfectam et impotentem legem obseruant, sed a quod tidie uel primi illius transgressores esse deprehenduntur (non accuso illos peccatorum, quis enim a peccatis abstinere poterit? sed de lege dico, quod illam transgrediantur) et iidem si maxime uellent facere ea quae legis sunt, non tamen possunt. Et uide quia ratione hoc fiat. Deus constituit et decreuit, ut Hierosolyma omnium, quae gens Hebraeorum habet, urbium sit metropolis, in qua Solomon templum adificauit, praecipitque. Deus ut intra templum sacrificia fiant, et oblationes pro peccatis hominum: extra Hierosolymanam uero et templum hoc sacrificia nulla esse offerenda. Quando quidem igitur Hierosolyma rum urbs destructa est, et templum subuersum, neque iam sacerdotium habent ad sanctificationem sui, neque modum offerendi deo, quid nam ipsis est reliqui? Nihil omnino. Propter haec itaque et alia multa, quae nunc exacte scribere non est opus, neque Christiani esse deprehenduntur, quia Euangelium non recipiunt: neque haeretici, quia nullum profusum sequuntur haeresum doctorem: neque Musulmani, quia Mahometem non sectantur: neque Iudaei, cum nulla, quae legis sunt, faciant: sed tales esse conuincuntur miseri, qui quid collant credant ue ignorēt, sed in perditione uiuunt. Videntur quomodo a uera et recta uia aberrantes, cum se recta incedere arbitrantur, in barathro et perditione esse conspiciuntur? Et haec quidem haecenus.

Quoniam uero in omnibus, quae prius ad nos partim scripsisti, partim ore retulerunt tui ad nos nuncios, uoluntati tuae obsecuti, copiosius nos defendimus, nunc age tui sermonis memineris. In fine enim literarum tuarum sic dixisti, Prudenti uel una sufficit oratio: quod reuera sic est. Si igitur prudenti uel una sufficit oratio, ut tu ipse te-

staris, et ipsa docet ueritas, prudens uero aliquis multis sermonibus auditus bonis ueris, nec illos receperit, uel deciperit fructum illorum, nonne merito accusandus et reprehendendus fuerit? Vbi igitur nostrae haec litterae, haecque nostra apologia ad te peruenerint, adhortor ut diligenter haec consideres, et per singula uerba discutias, latentem thesaurum in his haud dubie inuenturus. Non enim animi nostri factus sunt, sed ex libris Mosaicis, sed ex Dauidis Psalterio, sed ex prophetis et Euangelio desumpta, quae et ipse Mahomet et omnes Musulmani sancta et iusta esse consistentur et dicunt. Et haec ipsa sunt, quae uerbotenens ostendunt Christum filium dei esse, et eundem deum simul et hominem. Ipse enim est qui ab omnibus prophetis deus est praedicatus. Is est quem Abraham, ut pote deum, adorauit, et iudicem omnis terrae dixit. Is est quem cantu celebrauerunt angeli, et quem uirtutes supernae in nubibus suis gestauerunt, quem uidi Daniel uenientem in nubibus ad iudicandum orbem. Is est, cui omnis creatura seruit, illius dictio obediens, uentis scilicet, mare, et reliqua. Is est, quo uiso infernus regnum suum amisit: ceterum et ante mortem cum tremore implebat huius imperium, dimittens Lazarum, et alios. Hoc testatur et finita illa, quae fecit, miracula. Et quid dicam amplius? Is est, qui a deo patre testimonium saepius accepit. De hoc Dauid dixit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilante deo in uoce exultationis. Quonia rex uniuersae terrae deus. Passite prudenter. Deus regnauit super gentes: quemadmodum in superioribus copiosius dictum est. Non enim de deo patre dixit, nec de Dei filio, quod prius quidem non existens rex uniuersae terrae, postea uero regnum super omnes gentes et omnem terram acceperit: sed haec propter hominem, quem assumpsit filius et uerbum Dei, propheta dixit, qui nec regnabat, nec a gentibus omnibus terra adorabatur, eo quod nondum esset natus. Post natiuitatem autem illius data est illi gloria, honor et potestas, ut dixit Daniel, et regnum. Ceterum et ipse Dauid eodem loco: quin et ipse Christus post resurrectionem quasi ob signans huiusmodi prophetias, dixit apostolis: Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. Profecti, docete omnes gentes: qui crediderit et baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur. Vides ne quanta cum simplicitate et luce appareat, quod de homine, quem filius et uerbum dei assumpsit ex diua Virgine, eadem dicunt propheta, sed et ipse Christus: et de illo extant omnia testimonia propter hominum infirmitatem? Ipse enim filius dei secundum diuinitatem testimonio non indiget. Quo enim testimonio deus indigeat? Veruntamen

men quemadmodum de Christi incarnatione, cruce & passione, resurrectione item & assumptione, de lege quoque & alijs uaticinia sunt prædicta, uisiones uisæ, typi facti: sic etiam de baptismo prophetia & typi sunt propostiti, quæ tamen omnia propter nimiam copiam, ut etiam in alijs, omisimus. De his tamen quædam particulariter perstringamus. Moses ille magnus, si non potuisset per mare rubrum Hebræorum gentem traducere, perissent sanè Pharaonis manibus. Id sue etiam filius Nun, nisi Iordanem in diuersas partes secuisset, non ingressi fuissent Iudæi terram promissam: arca uero propius propiusque ad Iordanem fluium allata, aquæ diuisæ sunt, & per siccum transiit omnis Iudæorum populus: & arca typus erat diuæ Virginis Mariæ, quæ filium & uerbum dei secundum carnem peperit. Ceterum & propheta Helix extruxit altare, & lignis holocaustisque simul impositis, nullum omnino ignem inferabat, sed cum altare aqua perfudisset, orabat, cœloque delapsus ignis sacrificium consumpsit. Vides ne igitur quomodo omnia, quæ Christiani colunt, primis illis et uetustis testimonijs comprobata sunt? Hæc enim & alia multa baptismum denotabant. Sine hoc enim hominem saluari, est impossibile. Quapropter & ipse Christus dixit, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur. Cum uero hæc omnia sic se habeant, nonne ridiculum fuerit, quod libros quidem summo honore prosequimini, deum uero in his celebratum contemnitis, dicentes hominem esse, & non deum? Licet itaque, quam fusissime fieri potuit, non scripsimus, propter nimiam scripturæ co-

piam, tardumque infirmitatis tuæ iudicium, nihilominus tamen hæc tanta scripsimus, ut uel stupidissimo ad rectum uerumque descendum sufficiant. Et ecce idem in te hodie, quod & in Iudeos, competit. de illis enim dixit dominus: *Da-* Amos 8
bo illis famem, sed non famem panis & aquæ, sed famem audiendi uerba domini. Et sic omnino euenit. A tempore enim illo, quo Christus mortem subiit, in iram inciderunt irreconciliabilem & sempiternam: ex tunc omnis sanctificatio omnisque doctrina ab illis defecit. Idem igitur & in te contingit. Nam in hodiernum diem usque, uerbum dei nec audiuisti, nec edoctus es: sed in stultitia ambulauisti, & tenebris. Nunc uero missa tibi sunt dei oracula, sanctorum & prophetarum dogmata: hæc igitur attente considera, et sine diligenter inspecto et accurata inquisitione stude, ne posthac in tenebris ambules, ne illud Dauidis in te impleatur oraculum, dicens, *Filij hominum quousque, aggrauatis cor: quam diu diligitis uanitatem, & queritis mendacium? Et cognoscite, quod deus mirifice extulit sanctum suum, id est Christum.* Quin & illud magni illius & admirandi Solomonis, dicens: *In animam maleuolam sapientia dei non transit, nec in corpus peccatis deditum. Ne similis fias deserto et solitudini spinas producenti, & tribulos: sed potius similis sis terræ fructiferæ, quæ semen susceptum trigecuplum, sexagecuplum, & centuplum rependit.* Sic tu recepto Euangelij uerbo fructum proferas centuplum. Deum obtestor creatorem cœli & terræ, ut is oculos tuos aperiat, & dilatet cor tuum, ut facias opera tibi salutaria, quo paradysum & omnia bona in hac reposita possidere queas.

ALCHORANI, ID EST LEGIS PER MAHOMETEM LATÆ CAPITA, QUÆ PRIMA ORATIONE CONFVTANTVR, SVNT HÆC,

Quod Mahomet tempore epilepsie, cum
 stumans hinc inde uolueretur, dixerit
 sibi archangelum Gabrielem se con-
 uenientem uidisse. 1
 Quod librum conscripserit, Arabice Corran di-
 ctum, Græce uero, legem Dei salutiferam. 2
 Quod prophetam Dei & apostolum se nomina-
 uerit. 3
 Quod Mosaica, Psalterii et prophetica scripta,
 iusta, sancta & uera nominauerit, præcipue
 uero Euangelium confessus sit iustum, sanctum, re-
 ctum, uerum et perfectum esse, et (ut in capite Io-
 na reperitur) Dei cõmonitiones uocauerit. 4
 Quod non à Mahomete solo, sed etiam ab alijs
 lex illa lata sit. 5
 Quod à Mahomete promulgata lex ore ad au-

res à diabolo lata sit. 6

Quod quidam dignitate Chalibas existens, id est
 summus doctor, religionem Christianam rece-
 perit. 7

Quod Mahomet cum in hereticos quodam Nesto-
 rianos et Arrianos, quin etiã Iudeos aliquos
 incidisset, omnem horum maliciã collegerit. 8

Quod iactabundus de se dixerit: Si omnes homi-
 nes cõueniant, omnes spiritus & angeli, non
 poterunt Alchoranum meo simile cõstituire. 9

Quod in fastigio dexteræ partis throni diuini
 Mahometis nomẽ in scriptum sit. 10

Quod legem non per miracula daturus uenerit,
 sed per gladium: & quod non credentibus illi,
 aut mortis supplicium ferendum, aut tributa
 pendenda sint. 11

Quod interdixerit, ne quis suae sectae uel ordinis cum aliquo Christianorum disputet. 12

Quod Noe & Abraham, ipsi denique apostoli, eiusdem quam ipse postea promulgauit doctrinae sectatores fuerint. 13

ORATIONIS II. CAPITA.

Quod ea quae in Mosaicis praeceptis, prophetis, psalterio & Euangelio continentur, sancta, iusta & Dei traditiones nominet, amplectatur et obseruet: quodq; illius sectatores non sint, qui haec non impleuerint. 1

Quod legis suae sectatores in partes septuaginta tres sint diuidendi, quarum unica sola sit saluanda, reliquas uero igni tradendas fore. 2

Quod nisi à Deo esset Alchoran, multa in eo essent sibi inuicem contraria. 3

Quod cum Gabriele ad Deum ascendens, in angelum incidit decies millenis uicibus maiorem toto mundo, desentem peccata sua: qui sua ipsius intercessione ueniã apud deum impetrauerit. 4

Quod ipse scopus & sigillum sit prophetarum. 5

Quod rapinas, caedes & periuria prohibeat, eademq; rursus permittat. 6

Quod deus illi permiserit peierare. 7

Quod deus secum collocatus, dixerit se lusuriam mundum condidisse. 8

Quod in capite Mipacara, id est iuuenca dicto, Iudaeos & Christianos salutem consecuturos esse dixerit: in capite uero Aram, contra asserit, neminem sine Ismaelitarum lege seruari posse. 9

Quod ante ipsum nemo possit paradysum ingredi. Et rursus dicit, quod deus illi multas mulieres uirosq; ante se paradysum ingressos ostenderit. 10

Quod deus post resurrectionem domus elegantes, balnea et hortos, pluresq; mulieres se daturum promittat Mahometicae legis sectatoribus. 11

Quod in capite Sad, angelos ex igne, homines uero ex puluere factos esse assermet. 12

Quod in capite Emele, quod muscam significat, de Solomone & muscis mendacium prodat stolidum, quod & fatetur. 13

Quod in capite Rubeso, de Solomone & uerme tradat, superiori mendacio simillima. 14

Quod in libro Enarrationum, causam ponit, cur illis uino interdictum sit. 15

Quod caelum hoc creatum, ex fumo factum sit: mare autem, ex monte quodam Capb nominato. 16

Quod solem, lunam, lumine & uirtute aequales esse dicat. 17

Quod à Gabriele, ut caelum ascenderet, uocatus, ex Dei manu sibi imposita tantam frigo

ris uim senserit, ut quae ad medullam dorso usque penetrauerit. 18

Quod in capite Sad tradat, demones cum angelis essent, à Deo ut Adamum adoraret esse constitutos: cumq; hoc aliorum angelorum more facere noluerint, propterea demones esse factos. 19

Causam tradit, propter quam suillis carnibus interdictum sit. 20

Quod deus in fine mundi omne hominum & angelorum genus occisurus sit. 21

Quod librum conscripserit, duodecim millia sermonum continentem: e quibus ter mille quidem ueri sint, ceteri autem falsi. 22

Quod in capite Ceramar dicat, se lunam in duas partes dissecuisse, quarum altera quidem in tunica illius, altera uero in terram deciderit: deinde uero integram rursus restituisse. 23

Quod deus et angeli pro Mahomete orent. 24

Quod in capite Helmaida, quod si interpretaris, mensam significat, assermet, Hebraeos & Christianos non esse filios Dei, nec amicos eius, eo quod affligantur. 25

ORATIONIS III. CAPITA.

Quod impossibile sit Deum habere filium sine muliere. 1

Quod si filium deus habuerit, erit inter utrosq; dissidium. 2

Quod in capitulo Elnesa, quod mulieres significat, dicat, Christum esse uerbum Dei, animam Dei, & spiritum Dei. 3

Quod Christum ex uirgine citra uirilem operam genitum esse testetur. 4

Quod neget Christum & Deum esse & Dei filium, illius etiam incarnationem. Eundem uero nudum tantummodo, ut Nestorius, hominem uocat: sanctum uero, et cunctis hominibus excellentiorem. 5

Non Christum, sed alium loco illius crucifixum esse. 6

Quod deus Christum ad se in caelos uocauerit, hunc autem in fine mundi uenturum esse, & Antichristum occisurum, quo factio & ipse Christus moriturus sit. 7

Christianos deiparam uirginem in deos retulisse, eamq; sororem esse Moysis & Aaronis. 8

ORATIONIS IIII. CAPITA.

Quod in caelos surreptus Mahomet, coram Deo steterit, et audiuerit uaria, rursusque in terram delatus sit. 1

Demones etiam salutem esse consecuturos. 2

Alchorani interpretationem neminem intelligere, nec ipsum quidem Mahometem, sed solum Deum. 3

Visquis alteri contradicere proposuit, scopum unum prefixum habet, ut sua quidem confirmet, et obiecta destruat. Quandoquidem ergo de fide in Christum sufficenter disseruimus, & quam rectissime, ut mihi simul & ueritati uideatur, confisi agendum sancto spiritui, ab illis quidem contempto, à nobis autem honorato, uideamus quenam sint uerba illa, quæ contra Deum & ueritatem euomuit perditionis filius Mahomet: non obliuimur interim huius, quod supra diximus, non scilicet nostri institui esse, ut in uniuersum omnia quæ à Mahomete absurde instituta sunt, redarguamus: sed ea tantum refutabimus, quæ blasphema in Christum & illius in carne conuersationem impie & imprudenter quidam infremuerunt. Et ne ceu infirmiores certamè detrectare uideamur, nunc illud Deo auxiliante subibimus, ut in utilitatem querentium se ueritas eluceat.

Regnante Heraclio Romanorum rege, homo fuit perniciosus et uasanus, qui os quidem suum posuit in cælum, & contra altissimū iniqua locutus est, lingua autem illius transiit in terram: quem sanè non errauerit qui ipsam, ut mihi uideatur, si diaboli primogenitū et filium perditionis patremq; simul et filium mendacij uocauerit: nomen illi Mahomet, Arabs natione, peruersus ingenio, & animo peruersior. Hic hæreticis quibusdam cōuersatus, et ab iisdem institutus, semen excepit, quod in docentis et edocti cordibus arauerat & seminarat zizaniarum seminator, & spinas tribu' osq; protulit centuplo plures. Omnem enim ferè heresim in unum colligens, & hac cum sui ingenij figmentis permixta, mixturam ex his fecit unam, animarū uenenū scilicet. Deinde aliquos naactus homines quidē nomine, re ipsa aut à peccatis nihil differentes, in illos uirus impietatis suæ euomuit: homines nimirum pastores, penes quos non aliud quàm perpetuam cum pecudibus conuersationē deprehenderat. Unde enim in his esset uera ratio? ubi doctrina? ubi lectio? Neq; enim, si quid ex his omnibus esset, iudicare poterant, sed inflar ferarum greges, immites, cōtinue in montibus & inter greges uersabatur: quos sanè si quis definiuerit, animalia esse sermone prædita, non rationalia, mortalia, mente & omni sciētia destituta, nequaquàm uero aberrauerit. Quid enim deterius est homine, qui ratione & eruditione destitutus est? Veruntamen cum nec pessimus quisq; omni bono in uniuersum careat, nihil tamen hoc profuerit. Est

Phil. 72

enim miseri Arabes dum bona querunt, in mala inciderunt, & uiam salutis appetentes in profundum perditionis delapsi sunt. Mahomet enim hos ex uia ueritatis seductos in montes abduxit & solitudines, locosq; quos non inspicit Dominus, ut non immerito orare debuissent, dicendo, Custodi nos à laqueo quem posuerunt nobis, & ab offendiculis operantium iniquitatem. Constitue Domine legislatorem super nos. Non tamè propterea pro iustis habebatur, ut qui fortasse dei uoluntatē, iustum, sanctum, Deoq; placitum ignorauerint. In uniuersam enim terram exiuit apostolorū sonus, & Euangelii in totum orbem annunciatiū est & Iudeis & gentibus, in testimonium ipsis. Quale uero gentium testimonium? Ipsum Euangelium, ipsa prædicatio, ipsa doctrina sapientum apostolorum, qui Euangelium annunciauerunt omni creaturæ, è quibus alij quidem ueritate cognita adorauerunt colueruntq; solum Deum uerū: alij uerò ad ea quæ dicebantur, non intenti erant: alij rursum ad tempus fideles, postea in perditionis barathrum reuersi sunt, et quamuis idololatre nō fuerint, ut prius, in aliud tamen præcipitiū à priori nihil differens inciderunt. Hic itaq; primum parentem suum diaboli scilicet imitatus, qui ceu fulgur cælo delapsus, postquam à propria domo deiectus est, nullū hominem non tentat, uerum uniuersos ignis gehennæ & tenebrarum coheredes facere conatur, et peregrinos alienosq; à Deo reddere: sic ille inquam infelix Mahomet, non desinit curare quomodo omnes homines à Dei familia abstraheret. Et cum omnis homo delictorum suorum rationem redditurus sit in die iudicij, quam obsecro apologiam instituet stultus Mahomet, qui tantam hominum multitudinem à deo abalienauit? Licet enim nemo è manu Dei eripere possit eum, qui salute dignus est, hic tamen Dei inimicus apparet, quantumuis re ipsa infirmus sit.

Hic morbo caduco laborans, morbi tempore hinc inde uoluebatur spumans. Quid ergo impietatis inuentor commisit? Simulat se non à morbo, sed à Deo detineri. dicebat enim se, quod archangeli Gabrielis conspectum ferre nequiret, ceu mortuum collabi: post uisionem uero diuinam, diuinorumq; dogmatum cognitionem ad sese redire: destinatum, scilicet se à DEO esse, ut quæcunq; uideret & audiret, & à DEO disceret, in uniuersi mundi utilitatem manifestaret. Et primo quidem semetipsum prophetam appellauit, & Dei apostolum: deinde librum Diuinorum dogmatū collectionem dictum conscripsit, Arabice uero Alchoranum & legem DEI salutiferam. Quæ uero ratione tam impudenter hic se prophetam appellauit?

3 appellauerit, non intelligo. Nomina enim quaedam significationem habent à loco, ut Romani, Graeci, Macedones: quaedam substantialem, ut Petrus, Paulus, Socrates: alia rursus patronymicam, ut Pelopidae, Cecropidae: alia uero à scientia aliqua, ut philosophus, dux, medicus: alia ab officio, ut apostolus, doctor, discipulus: alia rursus ab officio simul et uirtute donorum, ut propheta, meditatiuus, miraculorum editor. Si ergo impudens ille se solum apostolum uocauisset, mendacium suum aliquousque occultasset, ceu irreprehensibile. Propheta autem quomodo dici poterit, omni prophetia destitutus? Omnes enim prophetae de Christo uaticinati sunt, item de Iudaeis alijsq; argumentis, quae quidem partim ferè priusquam uaticiniù proferretur, facta sunt: partim post tempus certum: partim in longum tempus differebantur: omnes tamen prophetiae impletae sunt. Hic uero impudens mendacij deprehensione non uertus, tam impudenter prophetæ nomen sibi uendicat, qui non modo quam longissime à prophético dono remotus est, sed ne pseudo prophetis illis qui olim seducebant populum, similis: sed simpliciter et absolute sese prophetam et apostolum nominauit. Et forte respondet aliquis de pseudo prophetis dicens: Si mendaces erant, quomodo potuerunt seducere populum. Hæc uero quæstio non omni ratione caret. nam et nos hanc soluturos esse speramus. Deus Hebræorum gentem brachio excelso Agypto educens, post multa illa et eximia, quae in ipsos contulit, dona, etiam prophetas illis dedit, ut populo Dei præcepta annunciarent. Et his quandoque dicebat: Hæc dicit dominus, Si uolueritis audire me, bona terræ comedetis: quod si me nolueritis audire, gladius uos deuorabit: tali nimirum prophetia doctrinam cum misericordia simul et minis continente. Quandoq; autem propter iniquitates ipsorum et peccata, prophetæ manifestam in illos dei uenturam iram annunciabant, per bellum et captiuitatem. Tunc itaque propter ueritatis austeritatem dei uerbis per prophetas annunciantis non attendebant, sed illorum magis inhiabant sermonibus, qui dicebant, Hæc dicit Dominus, pax pax. Et contemptis uerbis prophetis, iniquitati adherabant. Quapropter concessit Deus hoc, et ingressus est spiritus seductor in pseudo prophetas, et quandoq; mendaces illi uera prædicabant, mentiebantur autem millies, deo hæc omnia sic in illorum commodum administrante. Hi autem uerbis ne glectis, mendacibus adherabant, quemadmodum etiam ad Iudæorum regem Achab quidam pseudo propheta Sedechias nomine adueniens, factis cornibus ferreis coram rege asistit, dicens:

Hæc dicit dominus, Cornibus istis uentilabis Syriam, o rex. Hic autem illius uerbis persuasus, cum populo egressus, propriam quoque uitam perdidit. Et hi quidem permissione singula hæc faciebant, et infidelium uindicta aliorum erat admonitio. Quæcunque autem uanus hic fecit, omnia ad interitum et perditionem sui temporis hominum, et sequentium se instituit. Scripsit sane Mahomet librum, quem legem Dei salutiferam, et diuinorum præceptorum collectionem nominauit, ueluti in præcedentibus dictum est. Hic inquam uniuersum legis per ipsum latæ negotium tribus modis stabiliuit, poena nempe et tyrannide, mendacio et impostura et hypocrisis, uoluptate permixta, de quibus etiam superius in quarta Apologia diximus, quantum tunc licuit: uerum et nunc non pigebit eadem dicere, quæ Deus ori nostro indiderit. Magnus ille et beatus Moses, ut neminem latet, à Deo ut filios Israel Agypto educeret, missus erat, instructus ante miraculis, signis et prodigijs. Post exitum uero Agypti, et illam in deserto commorationem, imò errores, nihil minora prioribus istis miraculis per istum Deus exhibuit, sed maiora multo haud dubie. Post tantam igitur miraculorum uirtutem locutus cum illo est Dominus, notis in angulo, aut abscondito: sed coram totis castris, et omni Iudæorum multitudine (opera enim lucis in luce exhibentur.) et tunc per Moysen seruum illius lex lata est, et sanè confirmata, ratificata et constabillata est omnibus ceu lex à Deo coelitus demissa. Post huius autem promulgationem, ne tunc quidem miracula cessauerunt, sed et hoc uiuente et defuncto, per Iosue filium Nun, aliosq; similiter facta sunt. Quin et prophetæ magnis et stupendis miraculis editis claruerunt ad ueræ fidei certitudinē. Helias qui dem tribus annis, et paulo amplius, cælos conclusos aperuit, mortuos suscitauit, sacrificium aquis incendit. Similiter et Heliseus, et alij. In cōsummatione autem seculorū descendens Christus, non ut seruus instar illorū, sed ut horum dominus: et testimonia non ut prophetæ recipiens, sed ut illum decebat creaturæ omnis dominum et conditorem: nec tanquam testimonij indigus, sed propter hominum ignorantiam et imbecillitatē, (magnum enim reuera est filij et Verbi dei in carnis administratione negotium.) Testimonijs igitur, ut dictū est, acceptis, (ut in superioribus Apologijs singulatim et dilucide demonstrauimus) exorsis ab Adami creatione, item à Noe, Abraham, Isaac, Iacob, Moysè, Dauide, et prophetis omnibus, quin etiam in natiuitate sua ab ipsis angelis, magis, et stella: et quod longe maximum est, in baptismo dei patris uoce, Tu es filius meus dilectus

dilectus, in quo mihi complacitum est. (omitto enim nunc dicere edita ab ipso tempore conuersationis suae inter homines miracula & prodigia magna, quae multa sunt & innumerabilia, etiam in tempore passionis suae & resurrectionis, & post hanc comprobatus, tunc demum Euangelij legem protulit. Ceterum ferè transformationem Saluatoris nostri in Thabor monte factam praeterieramus. Thabor enim, inquit Dauid, & Hermon in nomine tuo exultabunt. Et quomodo, o bone Dauid, inanimata exultabit materia? Naë, inquit, non fortuito casu, neque obiter domini prodigia inspicite, sed recõdite in cogitationum profunditatem, & magnum deprehenditis commodum. Age itaque uideamus, quae nam patriarchae doctrina sit. Thabor & Hermon, inquit, in nomine tuo exultabunt. Quem admodum enim in domini passione omnis creatura tristitiae signa edidit, sancta uidelicet illius mater, apostoli, & omnes fideles, quin et sol obtenebratus est, terra concussa, & petra scissa, uelum disruptum est, & ipsi angeli ad nouum uerbi dei mysterium obstupuerunt: sic etiam in monte Thabor omnis creatura exultauit, ex inanimatis quidem quasi tota terra & plantis, Thabor & Hermon: ex illis uero quae sensu uiuunt, quae in Thabor sunt animalia: ex mortuis, Moyses: ex uiuentibus, Petrus, Iacobus, & Ioannes: ex uita autem illa noua et immutata, quae nec humana nec angelica est, sed qualem Enoch & Helias agunt, ipse Helias: ex caelo autem, nubes lucida & angeli. Et ecce Thabor et Hermon cum omni creatura exultauerunt, Hermon in baptismo, Thabor in transformatione. In quo negotio? In uoce dei patris de unigenito suo filio, quae dixit, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cõplacitum est, ipsum audite. Et in passione quidem omnis creatura alienabatur, omniaque permiscebantur: in Saluatoris autem transformatione omnis creatura exultabat propter nomen filio dei datum. Sed redeundum eõ, unde sumus digressi. Moyses quidem, ut dictũ est, accepto prius a deo miraculorum testimonio, legem tulit. Prophetæ autem uaticiniorum euentu, & nonnumquam miraculis quoque sunt confirmati. Christus etiam illis, quae recensuimus, testimonijs probatus, & infinitis miraculis, ipse quoque ore docuit. Post illius autem assumptionem discipuli huius Euangelium conscripserunt, ipsique docuerunt, miraculis sibi fidem uendicantes: non tamen miraculis solummodo, sed etiam propter optimam rerum administrationem, fidem merebantur apostoli. Primò enim cum hos exacuisset Christus, & ceu ferreos fecisset & adamantinos, ad praedicationem emisit, dicens illis: Ecce mitto

uos ut oves in medio luporum. hi uero humilitatem induti, leonibus formidabiliores apparuerunt. Non enim audacia tollit audacia, sed aequitas & humilitas. Luceat enim, inquit Christus, lux uestra coram hominibus, ut uideat opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in caelis est. Et haec quidem est rei ueritas, quod uita integra & uirtus multis miraculis sit praestantior. Multi enim, dicit dominus, in illo die dicent mihi, Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo uirtutes multas edidimus, & nomine tuo demones eiecimus. Et dicam illis, Non noui uos, abite a me qui operamini iniquitatem. Et si dicat aliquis: Et quid, opus euangelica adducere uerba aduersus ea quae a Mahomete dicuntur: nos illi respondebimus, quod multũ his opus sit, et maxime. Testimonia enim ab hostibus accepta fide digniora sunt. Num, ut Euangelij hostium testimonijs indigeat? Absit blasphemia. Ceterũ, ut si quis ab aliquo talentorũ decem millia mutuo sumpsit, aut creditor mutui forensis contra debitore actione instituat, & illic debitor interrogatus a controuersiarum iudicibus, annuerit & confessus fuerit rem sic se & non aliter habere, nec aliquares fuerit in qua falsum dicat, iudex huiusmodi sermonibus auditis tacite secum ipse perpendens hoc sermone, sufficientes iudicat in testimonij debiti reddendi. Eadem mihi de omni sacra scriptura fertur opinio. Mosataca enim scripta, psalterium et prophetarum oracula, Mahomet sancta, iusta & uera esse docuit, quemadmodum in Apologijs planius demonstraui: praecipue uero ante omnia excellentissimũ Euangelium, sanctum esse & iustum, uerum & absolutũ, saepius declarauit, adeo ut hoc dei cõmonitiones nominet. quemadmodũ in capite Iona, quod in Alchorano continetur, sic inquit: De his quae uobis reuelauimus, si dubitaueritis, ab illis inquirite, qui iam ante me Biblia legerunt, & ueritatẽ deprehenditis. Quin nam igitur sunt, qui ante Mahometem Biblia legerunt? Constat certè Hebraeos esse, qui Moysi Pentateuchum & prophetica scripta recipiunt, & Christiani, qui unã cum his etiam Euangelij admittunt, & apostolorum scripturas. Ecce quam dilucide Mahometis testimonio apparet, quod posteri maioribus indigeant, nec maiores ipsis posteris. quemadmodũ etiam in cap. Helmaida (quod mensam interpretatur) copiosius explicat. Mahomet uero qua causa legem suã tulerit, uel potius iniquitatẽ legibus honesti solutã, nescio, nisi fortè a patre suo diabolo motus. Nullo enim testimonio aliunde petito innititur, neque ueteri testamẽto & prophetis, neque ex nouo et apostolis: quae potius hũc ceu hoste et inimi-

inimicum auersantur. Beatus quidem ille Moses ad filios Israel sic dicit, Suscitabit Dominus deus prophetam ex fratribus nostris, sicut me, eum in omnibus audite. Omnis autem anima, quae non audiverit prophetam hunc, extirpabitur. En diligenter quod dicitur considera. Cum enim Moses dicit, Dominus deus suscitabit prophetam ex fratribus nostris, docuit ut hunc a se praedictum suscipiant, id est Christum, (ueluti in prima apostolia dilucide demonstratum est:) ablegat uero et longissime a se arceat ex peregrina gente ad ipsos uententem prophetam. Christus uero ad illos qui in ipsum credunt, sic dicit, Cauete a falsis prophetis qui ueniunt ad uos uestri pellibus ouium, intus uero sunt lupi rapaces. A fructibus ipsorum cognoscetis eos. Et non potest arbor bona fructus malos ferre, neque arbor mala fructus bonos facere. Quapropter nos bis consideratis, inspiciamus domini oraculum, quis nam sit magister hic, quae nam huius doctrina, quae arbor, et qui nam fructus, ut uel ex ipso fructu arborem agnoscamus, et ex doctrina doctorem.

Anno a domini et saluatoris nostri Iesu Christi ueri dei incarnatione 1210. quidam ordinis praedicatorum Richardus nomine, Babylonem profectus, ubi studium et mysterium iniquitatis exercebatur, summo labore sese in Arabum lingua exercuit. Hic discussis simul et exactissime deprehensis ijs quae in Ismaelitarum lege continentur, eadem in Latinam linguam ex Arabica transtulit. Lex itaque Ismaelitarum Alcoranum dicta, et a Mahomete promulgata, non ab ipso solo lata est, uerum etiam ab alijs quibusdam, utpote genero illius Ala, et alijs septem, quorum nomina sunt, Naphe, Eon, Oma, Elresar, Afer, filij Cheter, et filij Amer. Cum igitur hi quidem hoc, alij uero illud recipere, et singuli proprium aliquid statuerent, post mortem Hale et Mahometis factiones, contentiones, bella et caedes successoribus horum inciderunt. Verum hodie quidem bella mutua sopita sunt, dissidium uero et dissensio perdurauit adhuc: et alij quidem hoc, alij uero illud recipiunt. Ceterum lex illa principio a demone lata est. Omnis enim iniquitas et peccatum demones habet adiutores et cooperarios. In lege uero hac non item: sed ore ad aurem a demone dictata est: quemadmodum etiam hi qui in Babylone ueritatis studiosiores sunt, ueritatem non occulunt, sed singuli ijs quibus confidunt, dicunt hoc, et fatentur doctrinam hanc a Deo non promanauisse, rationibus consentaneis hoc demonstrantes: timore mortis autem cedunt, et sequuntur impietatem. Non paruum tamen ex horum impietate argumentum colligitur, quod qui tales sunt, Christianorum dogmata omnino

ignorent. Praeterea quidam ex doctoribus horum in dignitate Chalibarum constitutus, nomine

* cum iam exspiraret, crucem penes se ferre deprehensus est. Quae in pectore illius inuenta, intelligentes hunc occulte Christianum fuisse, non eo loci ubi Chalibades sepeliri solenne est, illum sepelierunt, sed in alio ab hoc semotum. Qui enim inter hos sapientiores et prudentiores sunt, non ignorant errorem suum, et imposturam: sed partim quidem propter timorem praedictum, partim uero quia humanam gloriam magis amant quam gloriam Dei, oclusis animae oculis in tenebris obambulant, et timore mortis huius corporalis animae mortem acquirunt. In Christianis autem contra fieri solet: timore enim mortis animae, corporalem illam et eternam cum uoluptate contemunt. Christianorum enim fides longe lateque ab his discrepat. Arctam enim et angustam Christus dicit uiam esse, quae nos ad uitam ducit. Et legem quidem, ut diximus, a demone didicimus: nihilominus tamen in haereticos quosdam incidens, reliqua assumpsit: et a Iacobo quidem Baenra in Nestorij dogmatibus institutus est, quem et postea occidit: a Iudaeis autem quibusdam, Phinees nimirum et Audio, quem ipse mutato nomine Audulam uocauit, atque Salom, quem Perselem cognominauit, multa etiam transumpsit, sicque etiam in Nestorianos aliquot incidens omnium impietatem collegit. Quapropter in Alchorano multa inuenire licet, ex modo dictis descripta haeresibus. Si enim mores bonos corrumpere malorum conuersatio potest, quanto magis si ea in prauos mores incidere? Cum igitur legem a demone accepisset Mahomet, quid aliud illum facere aut dicere oportebat, quam ea quae sui erant magistri? Et quemadmodum ille fastu laborans, postquam lapsus est, statim mentiri coepit, sic etiam Mahomet ex superbia et mendacio loqui coepit et scribere. De seipso enim iactabundus dicit in hunc modum: Si omnes homines conueniant, omnes spiritus et omnes angeli tale, qualem ego, Alchoranum componere non poterunt. Item in capite Elafiar, quasi persona dei loquens, sic inquit: Quod si hunc Alchoranum in aliquem montium immitteremus, timore illius et religione erga illum disrumperetur. Non tamen ex his tantummodo uerbis, illius iactantia deprehenditur, sed etiam in alijs multis effertur, sicuti paulo post nostra oratio exponet. A solo Deo enim dicit Alchoranum intelligi, ab hominibus uero nequaquam. Ceterum, agnoscat uanissimus doctor, quod sapientia sua non est supernis est, sed terrena, animalis et demoniacae. Dominus enim, inquit David, ducet mansuetos in iudicio, docebit mansuetos uias suas. Superbis

Psal. 27 perbis uero, inquit Solomon, resisit Dominus: humilibus uero dat gratiam. Si enim immundus coram Deo reputatur, quisquis animo extollitur, quis nam hunc mundare poterit? Et si Dominus superbis resisit, quis huic auxiliaturus est? Et si Dominus ducit mansuetos in iudicio, et mansuetos docet uias suas, arrogantem et superbum quis ducet in uiam salutis et ueritatis? Quid uero de mendacio is, qui hoc ceu basim et fundamentum suum collocauit, et a quo nihil sine mendacio dictum sit? Ceterum alia quidem in uniuersum et omnino falsa et ficta sunt, alia uero, ueritatis aliquod uestigium nactus, prodigijs dnmno et absurda fingit. Et quemadmodum nullus est sensuum, qui non tactu instar uehiculi utatur: sic nullus est ab hoc dictus sermo, qui non aut manifeste mendax et falsus sit, aut ex mendacio et ueritate mixtus. Quis enim uel tantilla cognitione praeditus, non iudicaret inter simplex figmentum, falsumque? quod Deo obrectans, de Alcorano quasi in propria persona loquitur, quod si in aliquem monitum miserimus illum, disrumpetur utique praetimore et religione huius: quin etiam hoc de archangelo Gabriel, quem sub tempore morbi sui secum loquentem inducit. Praeterea, quod de nomine suo Mahomet effinxit, quod ex aeterno scriptum inueniatur in fastigio dextrae partis throni diuini: quodq; de illo uaticinatus Christus filijs Israel dixerit, Annuncio uobis, apostolum Dei uenturum post me, nomen illi Mahomet. Cum uero nec in ueteri nec in nouo Testamento huiusmodi scriptura inueniatur, et mendacium sit apertissimum, dixerunt finxeruntq; successores huius, quosdam inuidia motos illud expunxisse, Iudeos quidem ex ueteri Testamento, Christianos autem ex Euangelio. Nos uero dilucide hoc in quarta Apologia confutato, demonstrauiquam aperte hoc falsum sit: quapropter superuacaneum et importunum existimo, eadem et de iisdem sepius disputare.

11 Ad haec, Non ueni, inquit, per miracula, sed per gladium et supplicia, ijsq; qui nostrae legi et doctrine non obediunt, mortis poena constituantur, aut tributa pendant. Quid nam hoc? Non aliud certe, quam tegere uolens suam ipsius stultitiam et infirmitatem, cum nec scripturarum nec miraculorum autoritate fidem inueniret, caedes adornat, ut timore reprehensionem effugeret, quod etiam euenit. Timore enim mortis confutationem, imo ueritatem deuitauerunt, et mendacium amplexati sunt, atque perditionem: adeo ut et successores huius eo tempore, quo doctrinam suam explicant, strictum gla-

dium in medium illorum deponant, tanquam sub Mahometis persona dicentes: Haec dicit propheta, Quoad gladius permanet, et etiam mea lex permanet: gladio autem sublato, etiam illa destruetur. Et quod peccatores quidem gladium suum contra Dauidem strinxerint, et intenderint arcus suos ad feriendum rectos corde, manifestò constat. Sed gladius ipsorum transeat in cor eorum, et arcus illorum conterantur. Quoniam brachia peccatorum conterentur, iniqui uero expellentur, et semen impiorum extirpabitur. Paucorum enim est, et numeratu facilium, eos de felicitate in mortem deicere. Quapropter ueritatis testes et magni et sancti, et regni Dei haeredes facti sunt.

Porro etiam hoc praecipit Mahomet, ne quisquam sui ordinis cum aliquo Christianorum disputet, suam ipsius infirmitatem metuens. Quin idem rursus alibi interdicit, ne quis disputet uerbis duris et acerbis cum aliquo alterius sectae homine, sed blandis: Non enim, inquit, hominis est componere, sed solius Dei: et, Singuli de seipsis solis, et non de alijs rationem reddant. En sibipsum contradicens, et contrarius. Non enim in hoc tantum capite, sed in tota lege sua instabilis, inordinatus et dissimilis sibi apparet, et in omnibus fere scriptis suis ipse seipsum confutareprehenditur. Quemadmodum enim mente captus et ignorans quae nam argumenta sint et dogmata, de quibus dicere instituit, quae nam sint media, et qui nam finis: sic etiam in scriptis suis agit, non enim tantummodo quae in uno scripsit capite, in altero destruit et impugnat: sed sepius, quae in principio eiusdem capitis confirmauit, circa finem confutat et subuertit. Vix enim et difficulter in capita et ordinem digesta sunt, quae ille tradidit: adeo ut contradictionis ratio ordinem praecedat. Idem enim hic qui praecipit, ne cum aliquibus alterius doctrinae discipulis digladiantur uerbis asperis durisq;, sed blandis et mansuetis (ut etiam in capite Eltenium seipsum laudans dicit, Non hoc cogentium est, etc.) quin etiam in capite Elmipacara, quod bouem significat, sic ait, in lege Dei non est uis, quoniam quod aequum est, iam ante definitum est: hic idem inquam, sui quasi oblitus, praecipit dicens, Nostra legi non obediens, mortis supplicium maneat, aut tributa soluant. Et quid morte uolentius est, o legislator uanisime: Et quomodo a Deo ortum esse diceretur, quod scelus scelere compensat? Auaritia enim caedis furorē mitigat. Natura enim humana, quin potius homines, et natura illius formator et opifex Deus, talem constituit hominem, ut una cum alijs anima illius indiderit concupiscentiam, animi zelum et feruorem, atque

rationem: ut per concupiscentie affectum amet et diligat summum bonum, quod est ipse Deus, omnemque iustitiam et uirtutem, quae instar scale sunt animam ad ipsum deum perducunt. Quod si autem forte concupiscentia a uero et recto amore declinauerit, et pro dextris in contraria coeperit nutare, zelus iste animi contra demonem permoueatur, et humani generis perditorem serpentem persecutus, concupiscentia superata dux sit in uia recta et erroribus carente. Quod si uero etiam hic animi zelus ociosus et desidiosus permanferit, aut permotus non contra serpentem, sed hominem sibi cognatum infurgat, tunc ratio, id est dux et princeps ipsa mens instar iudicis fortis et incorrupti, hunc intra terminos consistere iubeat, singulaque suum ordinem custodire. Quapropter etiam omnium opifex concupiscentiae sedem in iecore constituit, quod cordi subiacet: ira uero aut animi zelum in corde collocauit, quod iecore ceu principalior pars, est superius: rationis uero sedem fecit cerebri, quod omnium summum est, ceu rex quispiam, dux et princeps in omnia potestatem habens, non solum ab his quae circa se sunt propter liberum sui arbitrium honoratum, sed ab omni natura sensu praedita: quemadmodum in Adamo, in Noe, aliisque; tam in ueteri quam in nouo Testamento declaratum est. Quapropter quilibet homo contra affectus ira uit debet, et aduersus quamlibet rem quae ipsum a deo abducit. Mahomet uero non contra affectus, sed cognatum sibi hominem hac tanquam fera inmitissima et crudelissima usus est: nisi quod auaritia, ut dictum est, iram nonnihil mitigauit. Idem uero rursus in capite Em, tanquam omnium oblitus, sic dixit: Eorum qui Deum alium quam hunc recipiunt, tu pedagogus non es, nec procurator: quoniam Deus hoc sibi ipsi reseruauit. Et quis nam alius Mahometis accusator tam grauis fuerit, quam ipse est sibi ipsius? Volens enim scripturis contradicere, quas antea iustas et sanctas uocauit, non his tantum contradicere deprehenditur, sed in omnibus ferè ipse sibi ipsi est contrarius. In capite enim Elnesa, quod mulieres significat, sic inquit: Nisi a deo esset Alcoranum, multa in eo inuenirentur contradictoria. Cum sanè ipse met non posset suis oculis scripturas intueri, necessario confugit ad mendacia, quasi ea quae dicuntur, a Deo sint. Et quomodo a Deo esses mendacii minister et pater? Vbi enim mendacium, ibi Deus locum non habet: et ubi Deus est, ibi mendacium deficit. Tenebrae enim luminis praesentiam non sustinent, quemadmodum nec moribus 13 sanitate succedente subsistit. Praeterea ducem et magistrum se dicens esse legis, quam iniquis tulit, Alcorani ipsum non puduit. Dicit enim, quod

Noe, Abraham, Isaac, Iacob, sed et ipsius Christi apostoli eiusdem legis sectatores fuerint. Et quomodo eiusdem dogmatis apostoli fuerint, qui priusquam tu nascereris, annis uixerunt circiter septingentis, si tu dogmatis huius autor es? Quomodo uero Abraham, Isaac et Iacob, tot ante hos seculis nati, quomodo iterum Noe, qui ante hos uixit annis circiter quadringentis? Quod si tu igitur autor et inuentor impietatis es (ut etiam es uera) falso dicis illos impuri dogmatis affectas fuisse. Si uero, ut facis, illos eadem sentire asseris, rursum mendacij conuinceris, quod te legis autorem nomines. Nec enim poteris fons ex uno eodemque canali aquam dulcem simul et amarā effundere, uel uerum et falsum. Sed quod ipse per ignorantiam tibi contradicas, uerum est. Quoniam fides non ui, nec necessitate datur, sed electionis et uoluntatis est. Corporalia enim uim sentiunt: anima uero, et quae illius sunt, non ita. Sed anima quodammodo sui iuris est, et libera: quod enim credit, et uult, illud amat et amplectitur. Quod autem ui contingit, motum a seipso non habet: quod autem propriae naturae repugnat, et aliunde mouetur, firmum non est: et quod firmum non est, nec etiam stabile erit. Euangelij autem lex et firma est, et stabilis, propter proprii iuris potestatem, et ipsius uoluntatem animae. Qui enim potest, inquit Matth. 19 Christus, capere capiat. Mahometis lex nec firma est, nec stabilis, eo quod per gladium et uim administretur: licet Dei iudicij huius impietas dilata, et uiribus aucta sit. Sed quantum a caelo terra distat, tantum Dei consilia ab humanis differunt, et illius cogitationes ab humanis cogitationibus, quemadmodum et ipse Deus per Esaiam prophetam manifeste declarauit. Propterea nos quoque, cum Paulo theologo dicimus, O profunditate diuinitarum sapientiae et cognitionis Dei: quam abscondita sunt iudicia illius, et non inuestigabiles uiae eius? Quis enim nouit mentem Domini? Aut quis illi fuit a consilijs? Nouit enim Dominus pios custodire, iniquos uero seruare ad diem iudicij, puniendos igne sempiterno. Lux enim impiorum extinguitur. Insuper hoc dicit Mahomet: Non ueni legem confirmaturus miraculis, sed per gladium. Et hoc uere dixit, Miraculorum enim uirtus, diuinorum est munerum et donum. Et quae nam boni cum malo est communio? Nulla omnino. Sed quemadmodum malum tanquam non a Deo factum, non proprie per se subsistit, sed propter boni interitum et defectum, tanquam per accidens in ijs quibus contingit perspicitur: ita mihi de Mahometis doctrina factum uidetur, quod interitum et defectum uerorum dei dogmatum, per accidens noua et peregrina lex eruperit, quin potius a ueritate et Deo aliena. Quantum enim hoc malum est, tanta etiam est ab-

surditas

surditas, & inordinata rerum cōfusio. Quemadmodum enim malum propter boni defectum apparet, ipsum uero per se substantia caret: & morbus propter sanitatis, cōfusioq; propter ordinis defectum enascitur, sic et Mahometis lex propter uera legis defectum per accidens enata conspiciatur, rectum simulans, cum ipsa per se mera sit ab surditas & cōfusio, auiqueq; morbus, imò mors. Tantū enim Mahometis lex boni particeps est, in quantum quis sibi benefacere uidetur. Nullus enim malū, ut re ipsa est, conspiciens, ea quæ cōmittit, faceret. Suam igitur ipsius infirmitatem perspectam habens, mendacium assumit, simulat autem diuinā legem esse, quæ ab ipso traduntur: quonia à Deo, ut dictum est, miraculorū testimonijs loquor. Ex charismatis enim et dotibus, quas à Deo habebant apostoli, minimum & postremū erat inter omnia, linguarū cognitio: & hanc quidem ceu doctores orbis habebant, ut quocumque proficiscerētur, gentis linguā nossent quā exactissime (nisi enim quæ dicebantur intellexissent, uarijs opus fuisset interpretibus, ad eorum quæ utrinq; dicebantur declarationem.) Quomodo igitur hic se catholicū & uniuersi orbis doctorē nominat, qui ex omnibus donis, ne minimo quidem instructus est? Ipse enim de seipso inquit, quod aliam quā solam Arabum linguā nō nouerit, quare & Alchoranum eadem lingua promulgauerit, ut ipse dilucide cōfessus est. Quapropter ad gladij pœnam confugit, & eadem nec immerito. Huius enim præceptor & pater homicida erat ab initio, & in ueritate nō stetit. Demonis enim uitium menti bonæ repugnare oportet: anime uero uitium rationi, corpori. & ipsi nature contrarium est, quæ manifestè in Mahometis doctrina apparent. Absurditas enim & confusio, falsum denique & mētis excaecatio clarè cognoscuntur. Videamus autem, quomodo ab hoc, quod præter naturam est, doceatur, & quale illud sit considera. Natura seipsam interimere nequit: sed quum ipsa sit ratio, omnia cum ratione facit. Mahomet uero hic quæ bruta animalia non faciunt (quis enim animal aliquod uidit aliud quod eiusdem secum est generis interficere) hominem similiter, ut ipse, Dei manu formatum, sine omni commiseratione occidere docuit: qui omnibus feris apparet ferocior & immittior, ut ex eo quod modo dicitur, clarius apparebit. Fertur enim ab ipsis, Adductum quōdam esse ad ipsum Mahometem, patrum illius, & dixisse illi, Quid mihi euentet, ò nepos, si uestra legi non parueris? Hic uero respondit: Non aliud, ò patre, quā quod occidam te. Ille uero, An non a-

lia pœna restat? Non alia, respondit. Patruus, Obtemperabo tibi itaque, inquit, in quibuscumq; uolueris: lingua autem sola, non corde, idq; metu gladij compulsus. Coactus tamen ab illo etiam filius Catēplade, dixit: Domine, scias me solo mortis timore doctrinam hanc recipere. Ceterū & filius Empiastæ idem dicit, Timore mortis & gladij doctrinā hanc subeo. Deinde clam literas mittit in regionem Mechæ, ne errent, sed prospiciāt sibi quomodo gladij periculum possint effugere. Hæc omnia ex Alchorano & alijs libris desumpta sunt. Veruntamen in capite Bouis, concedit, quæ contra naturam ad faciendum nefaria sunt, quæ etiam dictu sunt turpissima. Quoscumque enim apprehenderit impietas, in hos ceu morbus omne malum exercet. Dissimilium enim commixtio naturalium facultatum ad illicita est commotio, quod & ipsa intemperantia efficit. Huius uero scopus non fuit alius, quā ut naturalium simul & innaturalium uoluptatum promissione conciliaret sibi sultam, & insanam hominum multitudinem, quod & factum est.

I N M A H O M E T E M
O R A T I O S E
C V N D A.

ERITAS quidem una est & simplex, falsum uero multiplex & uarium: & qui in ueritate ambulat, in luce uersatur & securitate: falsi uero sturdiosus, in tenebris obambulat, & quoniam uadat non nouit. Quapropter & Mahomet tempta ueritate, & recepto mendacio, nihil sani nihilq; humane salutis consentaneum docuit, uerum hoc solum studuisse deprehenditur, ut hominum uulgus sibi adiungeret. Et uirtutum quidem fuit negligentissimus, ut humilitatis, longanimitatis, pacis & charitatis in proximum: nec aliquid utile commodumq; conscripsit. Ne uero redarguerentur illius mendacia & uanitates, per uetus & nouum Testamentum: nunquam alia sapientiæ alienæ dogmata nullo modo probabilia, quæ ab alijs conscripta sunt, adiunxit. Et ipse quidem inuitus & nolens & quasi diuina uirtute percitus sepius scribendo ostendit, Mosis traditiones & prophetarum, quin & Psalterium ipsumq; Euangelium sancta esse, & à Deo tradita: præcipue uero & luculenter ipsum Euangelium sanctum, perfectum,

rectumq; & cōmonitiones Dei uocat in Alchorano. Et cum ueritatem non posset omnino abscondere, dicit: Nam & ipsemet quæ in his scripta sunt, obseruo & facio. Et quoniam iustam, sanctam, rectam, & à Deo traditam confitetur ueterem nouamq; scripturam, ipse seipsum huic obstringit etiam inuitus, & per omnia hæc seruari debet. Mentionem uero uirtutum, quæ in sacris continentur, nõ facit, quæ hominem à terra subuictū, cœlestem possunt efficere: sed quodcumq; illi in mentem incidit, illud approbat, docetq;: & nunc quidem approbat monetq;, ut nec ueterem nec nouam scripturam suscipiant: nunc uero, ut eandem recipiant.

1 Quemadmodum in capite Helmaida, quod mensam interpretantur, sic inquit: Libri societatis nulla est, nisi Euan-gelium & legem impleant. Libri autem societatis secundum illam dicuntur, Mahometis sectatores.

2 Porro post multa prodigiosa uerba sua etiam hoc addit, quod in partes septuagintatres diuidendi sint legis suæ sectatores, è quibus una tantum eadem sola seruanda sit, reliquas autem igni tradendas. Quanam contra huiusmodi stulta & omni statu carentia uerba confutatione opus est? Nulla profus. Verum hoc solum, qui uera sapientia adiecerit, quod & illa unica pars ab igne æterno consumenda sit, nisi fidem recipiat ueram & irreprehensibilem.

3 Insuper quemadmodum ubique ferè ipse sibi cōtrarius est, sic etiam in capite Elnesa, quod mulieres significat, ipse seipsum cōsutat. dicit enim: Nisi à Deo esset Alchoranum traditum, multa in eo essent sibi inuicem contraria: cum cōtradi-torijis planè refertum sit. In locis enim diuersis inquit, Quod Deus errantem nõ ducat: & idem denud docens dicit, Orate ut ducamini ex tenebris in lucem, & ex uiarum tesquis uel salebris in rectis semitis. Quin de seipso testatur, quod in errore fuerit (erat enim idololatra) & quod Deus eum reuocatum ad tanti prophete dignitatem constituerit, ut ad cœlum septimum usque peruenerit, obuiamq; sit factus angelo cuidam millies maiori uniuerso mundo, qui peccata sua deplorans, per hunc ueniam à Deo rogauerit.

4 Item, quod cum Gabriele ad Deum ascendens, in angelum incidit decies millenis uicibus maiorem mundo uniuerso: qui & ipse peccata sua deplorans apud Deum, se intercessore usus sit, & ueniam impetrauerit.

5 Porro de seipso dicit, quod finis, sigillum & silentium sit omnium prophetarum, & propterea nemini post hunc prophetare licitum esse: quare morte moriatur, quisquis prophetauerit.

Fertur uero post hunc in Babylone quendam exortum esse nomine Solem, (quod scalam significat) qui se prophetam dixerit, & à Babylonijs pro propheta receptum esse, sed à Scythijs cæsum unã cum turba illum sequente. Et quisnam mendacia, fabulas et uanitates à Mahomete conscriptas enumerauerit? Tanta enim & tot sunt, tam innumerabilia & prolixitate uerbo-sa, ut etiam summi apud eos perditissimorum dogmatum doctores, quos illi Helphocaa, id est eximios nominant, inter se non consentiant aliquando in Alchorani enarratione, nec in æternum consensuri uidentur. Quidam enim Mahometi adherent, quidam Hale, alij uero alijs: sed & hi ipsi inter se mutuo dissentiunt. Agnoscentis igitur propriam infirmitatem calumniator hic, hancq;, simul occultare uolens, in capite Helaram sic dicit: Nemo præter solum Deum Alchorani enarrationem intelligit. Agnoscentis enim legis suæ inutilitatem, sed & falsitatem, confusionem quoque & dissimilitudinem, quòdque multa summa reprehensione digna conscripisset, hoc dixit. Sapientes uero & prudentiores illius gentis, qui Græcorum sapientia instructi sunt (sunt enim quidam qui Euan-gelium & Mosi scripta perlegunt) ea quæ à Mahomete scripta sunt, condemnant, & pro infirmis reijciunt. Vnde apud Sarracenos lege cautum est, ut si quis in uniuersum dubitet, aut quæstionem dubiam de Alchorano moueat, extemplo morte moriatur.

6 Insuper dicit: Ne committatis rapinas & cædes, nec periuria: quoniam Deus hæc molestè fert. quod si tamen fortè feceritis, Deus benignus est, & misericors, illique condonaturus est.

7 Item in capite Helmaida, quod mensam significat, dicit, Deum peritiosij fraudem in nobis nihili aestimare, pro transgressione autem illius satisfactionem esse decem pauperum cibationem, totidemq; uestium, aut pro his unius captiui redemptionem. Qui uero neutrum ex his facere potest, ter ieiunato. Habent etiam iuramentum quod non facillè fallunt, quanquam etiam hoc nonnunquam contingere soleat.

8 Insuper, quum iurauisset Mahomet, se non coiturum cum Iacobitissa quadam nomine Maria, permisit illi Deus, ne quod iurauerat ratum haberet: sed ad eum accessit, ut in capite Elmetaare clarissime testatur. Testes autem huiusmodi permissionis & periurij citantur angeli, Michael scilicet & Gabriel.

9 Ad hæc Deum sepius cum illo colloquutum, dixisse refert, quod lusus gratia mundum creauerit. Et

rit. Et cordatus quilibet, quæ hic dicuntur, perpendat, quomodo omnem concedat licentiam, ut quàm plurimos ad se attrahat. Et Domino dicente arctam & angustam esse uiam quæ ad uitam perducit, latam uero & spaciosam quæ ducit ad perditionem: et reuera in illum conuenit hoc, Viam præceptorum tuorum nolo cognoscere.

10 Item in capite Mipacara, quod iuuenam interpretantur, Iudæos & Christianos saluandos esse dicit. In capite uero Amram, rursus inquit, quod nemo saluari possit sine ijs quæ Ismaelitarum lege continentur. Præterea inquit, quod nemo ante se paradysum possit ingredi. Idem uero ipse paulo post dicit, quasi huius prioris oblitus, quod Dominus ipsum assumptum in paradysum duxerit, ostenderitq; ibi uiros & mulieres multas. Et interrogauit eum, Domine, quid hoc est? Et respondit illi Deus, Ne mireris, nam et hi tui sectatores sunt. Quod uero tradit deum sibi dixisse, quod lusus gratia hominem fecerit, duas ob causas docet Mahomet: partim quidem ut ostenderet, Deum non magni estimare hominum salutem, & propterea singulis pro libidine sua intrepidò esse uiuendum: partim uero, ut saluatoris Christi incarnationem suggillaret. Reuera certe sepulchrum apertum est guttur illius, & lingua eius dolosa. Venenù aspidis sub labijs illius. Instrumentum enim perditionis existens, uana & falsa eructauit uerba, quæcunque enim sceleratissima profari uoluit, Deum loquentem inducit. Quidam enim homines uana sunt electionis, & misericordiæ: quidam uero uasa iræ, & perditionis. Propter capacitatem enim uasa nominantur. Extrinsecus enim excipiunt tam bonum quàm malum. Angeli quidem cognitionem suam habent de supernis: homines uero ex sacra scriptura, alijsq; extrinsecus accidentibus cognitionem colligunt, & per multa differentia in unam ueram cognitionem perducunt: quapropter & uasa dicuntur. Miser itaq; hic diaboli doctrina suscepta, cum omne uenenum suis dogmatibus miscuisset, unam (ut dictum est) impietatis mixturam adornauit, quam propinauit sibi credentibus, & illorum animas ægritudine affectas, diabolo ceu sacrificiù obtulit. Animæ enim ægritudo, non quemadmodù in corporibus macies et pinguedo in substantiam suam transiens contingit, sed est ad corporalia illa et momentanea permissio. Quapropter animæ functiones omnino immutari possunt. Adulteria enim, scortationes & uoluptates omnes mundo annexæ sunt. Et amicitia mundi huius, inimicitia est erga deum. Quapropter et ipse omnibus omnis, uulgus hominum uoluptatibus permisit, & non uiuos modo istis addixit, uerum etiã post mortem illas per-

mansuras esse pollicitus est. Quod scilicet sectatoribus illius post mortuorum resurrectionem Deus daturus sit ueneres, et mulieres, quàm plurimas singulis, domus item instructissimas, balnea & hortos, uestes & delicias, & alia his similia pollicebatur, Cyrium hereticum secutus, & alios quosdam ueteres, sicq; finem quodammodo felicitatis uoluptatem esse docuit. Verum nos de his singulatim in quarta Apologia iam antè diximus: quapropter non nostri instituti est, in uniuersum omnes Mahometis impias opiniones reprehendere. Quoniã uero nobis usum est has copiosius refutare, sic dicimus. Idem ille Mahomet in Alchorano sic dicit, Quod deus mortem occisurus sit: quo factò, homines immortales & integros esse resurrecturos. Cum itaq; res ita se habeat, quid opus est delicijs, et rebus ueneris, cum generatio non sit necessaria? Alimentum enim propter corporis imminutionem factum est, ut defectù impleat. Et uiri cum muliere congressus propter liberorù procreationem concessus est. Quandoquidem uero hic idem consuetur, quod omnes resurrecturi sint immortales, frustraneum certe est alimentum, frustraneum etiam rei ueneris studium. Ut autem hoc concedamus, necessariò tamē generatio inde sequetur. Homines uero hic generatos natura aut mortales aut immortales nasci oportet. Quod si mortales, qui fit ut ex immortalibus mortales nascantur? Si uero et hi ipsi qui nascuntur, immortales sunt, en nouum quendam generationis modum induxit. Beatus autem Moses hominum generationem exponens, sic inquit: Deus è puluere de terra sumpto formauit Adam, à seipso uero spiritu illi indito, factus est in animam uiuentem. Ex costa uero Adami formauit Euam: ex utrisq; uero simul ipsum Seth, & omnes homines. Mortales igitur cum essent, etiam ipsi mortales genuerunt. Cui dogmati asserit David, testimonium ferunt propheta, & hoc ipse Christus confirmat. Nouum uero hunc generandi modum undè nam sceleratus ille incitatus docuerit, non intelligo: nisi forte propria ratione, & à patre suo diabolo permotus. Sed en absurdum hoc cõsidera. Si enim parentes immortales, filios etiam immortales genuerunt, en generationis modus exortus est, qui nec mortem sentit, nec resurrectionem. Quod si uero ipsi immortales, filios mortales genuerunt: quomodo filios diuersè ab ipsis naturæ genuerunt? Natura enim omnis sibi simile generare consueuit. Ut uero etiam hoc concedamus: quomodo mors interfecta (ut antea posuisti) post resurrectionem denuò uires exercebit? Iam ne intelligis, quomodo Mahometis doctrina sacre scripturæ contraria, etiam sibi mutuo repugnet? Ipse enim unam eamq; so-

tam dicit fore resurrectionis diem. Ecce autem
 si mortales nascuntur, morientur necessario. Cum
 autem alia resurrectio nulla sit, & hi in aeternū
 mortui iaceant, quis beatitudinis finem ipsam
 mortalitatem dixerit? Præterea sanctorum ani-
 mæ quia nunc à corporibus separate sunt, uolu-
 ptatibus carerent, & propterea etiam beatitu-
 dine destituerentur, iuxta Mahometis sententiã:
 et ante illas, ipsi angeli. Sed hoc nequaquam est,
 non est inquam. Frustratum enim est in sciens cor
 illius, & dum se sapientem putauit, omnium stul-
 tissimus apparuit. Beatitudinis enim finis, non
 uoluptas est: sed ut homo, quantum fieri potest,
 Deo similis fiat, Deum cognoscat, illiq; unia-
 tur. Hoc inquam, summum & angeli & homi-
 nis bonum est, & summa felicitas. Mahomet
 uero cum quæ nam dicat, ignoret, manifeste di-
 uinæ repugnat iusticiæ. Iusticia enim diuina est,
 quæ omnia digne distribuit, & quæ immortalia
 sunt in æternum cõseruat, temporanea uero hæc
 ad tempus, & reliqua suo quo debent ordine. Et
 primo quidem supremis ordinibus ea dantur,
 quæ conueniunt: deinde animabus & corpori-
 bus, post hæc etiam naturæ, quæ illam spectant.
 En igitur proportionem, pulchritudinem, ordi-
 nem & administrationem iustam, quæ in singu-
 lis adhibetur. Nec ueteres quosdã philosophos
 sequaris, qui & ipsi stupidi sunt: uerumtamen
 frigida quadam oratione dicunt, felicitatem esse
 mentis cognitionem: cum ipsi, mea sententia,
 mente careant. Cum enim illi existiment nihil in-
 teresse inter mentem et intelligentiam, ignorant
 quod inter hæc Deus est summum bonum, &
 beatitudinis felicitatisq; caput. Quantū enim
 aliquis Deo appropinquat, tantum beatus est,
 gloriosus & felix. Mihi uerò dubitare contin-
 git, quare non cædes etiam & rapinas post re-
 surrectionem fore dixerit. Cum enim uolupta-
 tum gratia et amore diuitiarum omnia bella mo-
 ueantur, etiam illic idem dicere oportebat: quo-
 niam qui plures in se uoluptates transfert, alijs
 12 multo est si beator. Quin ille idem dicit in ca-
 pite Sad, Angelos quidem ex igne creatos esse,
 hominem uero ex puluere. Et quemadmodū cor-
 pus ex terra compactum est, ita etiam angelos
 ex igne ceu materia compositos putat: è uerbis
 nimirum prophætæ hunc errorem hauriens, qui
 dicit, Qui fecit angelos suos spiritus, & mini-
 stros suos flammam ignis, non intelligens miser,
 quod cœlestes animi spiritus dicuntur propter
 celeritatem & uelocitatem, leuem etiam & in-
 corpoream substantiam. Ignis autem flammam
 uocari propter claritatem, strenuitatem, repen-
 tinum motum, uimq; purgatoriam, & fortassis
 etiam propter corrumpendi potentiam. Quem-

admodum & supremi ordines, qui immediatè
 maiestatis diuinæ splendorem suslinēt, Seraphim
 ab Hebræis dicuntur, id est flammæ ardentes &
 calefcentes, propter motum illum sempiternum
 circa diuina, & indefinentem, propterq; calo-
 rem, uelocitatem et feruorem continui, irrequie-
 ti & indefessi motus. Si enim ignis ille materia-
 lis proprietatem habet illuminatoriam & pur-
 gatoriam, ut in auro, corrumpendi uero uirtu-
 tem in omnia adulterina, quãdò magis cœlestes
 illi principatus, sancti nimirū angeli, uirtutē illi
 minandi & purgandi, & efficaciam ad illuminan-
 dum & purgandū illuminatione & purgatione
 dignos (quales nimirū sancti sunt, & prophætæ)
 habebunt: corrumpendi uero & uasandi poten-
 tiam, ut contra Senacherib Assyriorum regem
 His itaq; non intellectis, stolidus angelorū natu-
 ram ex igne cõstare putauit. De fabulis uero &
 prodigijs, quæ prodigiose edidit, dixitq; à uetu-
 larum ebriosarum deliramentis nihil differenti-
 bus, quid plura dicere opus est? Dicit enim in ca-
 pite Emele, quod si inter preteritis muscam signifi-
 cat, Solomonem magnum angelorum, hominum
 et brutorum animalū exercitum collegisse. Qui
 in expeditionem egressi, ingentem ceu muscarū
 fluuium inuenerunt: dixitq; musca, O muscæ, in-
 gredimini uos in antra uestra, ne uos perdat So-
 lomon, & illius exercitus. Et musca subrisit. 14

Insuper in capite Rubsa dicit, uermiculū
 quandam demonibus Solomonis mortem denus-
 ciauisse: cuius rei narratio talis est. Cum Solo-
 mon scipioni suo inniteretur, tanto repente dolo-
 re correptus est, ut cõfessum expiraret: diuino ta-
 men quodam miraculo non corrui. Huic uero
 ministrantes demones, cum illum sic stare cerne-
 rent, uiuere adhuc arbitrati sunt. Prorepisse au-
 tem è terra uermis, scipionem illius arrodēs: quo
 simul corroso, Solomon conecidit. Demones ue-
 ro accurrentes, ut eum obijssse cognouerunt, ex
 eo tempore cunctis suis uiribus humano generi
 nocere cœperunt.

Porro in libro Enarrationum Mahomet ipse 15
 causam reddit, quare ipsis uino interdictū sit. Di-
 cit enim, Deum in terras duos emisisse Angelos,
 ad bene imperandū & iudicandū: quorum nomi-
 na erāt Arot et Marot. Mulier aut quædã actiō-
 nem habens forensem, illos accedens, ad pran-
 dium inuitauit, & uinum (quod illis ne biberent
 præceperat Dominus) apposuit. qui ubi ine-
 briati sunt, eandem opprimere ui conati sunt.
 Illa uero libidini illorum non consensit: sed con-
 scenso cœlo res suas exposuit. deus uero hæc si-
 mul uisa & causa quam habebat cognita ipsam
 fecit Luciferum, ut tam in cœlo inter stellas for-
 mosa esset, quam in terra inter mulieres fuerat.
 Angelis

Angelis uero qui peccauerant, optionem obtulit, utrum in hoc an futuro seculo puniri uellent, eosq; cum in hoc seculo puniri mallent, ex pedibus ferrea catena in Babylonis puteum suspendit, usq; ad diem iudicij.

16 Dicit præterea, cælum hoc creatum ex fumo factum esse: unde apparet, quod cælum aliud, quod non creatum sit, esse putauerit nouus ille legislator, quod nullus hominum unquam cognouit: in cuius differentiam cælum hoc, quod coram uidemus, creatum uocat, quasi ex maris exhalatione fumus talis exortus sit. Mare autem ex monte Caph prodijisse docet, qui totum orbem circumdat, et cælum sustinet. Deinde solem et lunam æquales fuisse dicit luce simul et uirtute, nullamq; inter diē noctemq; fuisse differentiam, sed Gabriele quondam uolitante alam illius fortuitō lune propius adnotam et impactam, corpus illius obscurauisse.

17 Insuper dicit, quod cum à Gabriele, ut deum conueniret, uocatus in cælum fuerit, deum manum suam super ipsum Mahometem imposuisse: se uero tantam sensisse frigoris uim, ut hæc ad dorsi quoque medullam penetrauerit. Quod autem hoc illius figmentum sit, manifeste constat. Verumtamen et Anthropomorphitarum sententiam secutus hæc dicit, qui Deum fingunt corporeum: ignorans nimirum miser illud, Suscepisti iniquitatem, quoniam ero tibi similis. Item in capite Sad dicit Mahomet, demones, cum angeli fuerint, ut Adamum adorarent à DEO institutos esse: mutatos autem esse in demones, cum hoc officij detrectarent, nec illum more aliorum uellent adorare. Atqui hæc opinio huic impio propria et peculiaris est. Dicit præterea Mahomet, ex stercore elephantis porcum enatum esse, ex stercore autem porci murem, selem autem ex fronte leonis. Causa autem huius talis refertur. Cum Noe in arca esset unā cum filiis suis et animalibus, illis ad naturæ officium, abeuntibus arca inclinabatur: in primis autem, si abiret elephas. Nimio itaque timore Noe, correptus, Deum consulit, qui dixit, Profectus culum illius et stercoreis meatū adora. Quodcum fecisset simul exiuit stercus, et cum illa porcus ingēs qui cū rostro stercorea rimaret, scrutareturq; mus prodijt, qui arcæ tabulata cepit arrodere: qua de causa maxime territi sunt. Noe autem de hoc denuō cōsultente Domini, leo in frontem percussus, est et statim ex narib. illius felis proslijt. Et hanc ille rationē adducit propter quam suille carnes ab his pro immundis habeantur. Dicit

18 item quod Deus in consummatione mundi occisurus sit omne genus et angelorum et hominum, et quod nemo uiuens, præter unum Deum, et

19 mortem (quam angelum quendam Hadriel nomine esse dicit) relinquendus sit. Et tunc præcipiet Hadrieli Dominus, ut occidat seipsum. Quo facto clamabit uoce alta Dominus, et dicet, Vbi sunt satrapæ mundi et principes? Et post hæc omnes suscitabit. Quid uero, quisquis mentis compos fuerit, de tot tantisq; nugis dicet? Non aliud certe, meo uidere, quam quod ipse Mahometes testatur, qui ait se librum conscripsisse duodecim millia sermonum mirabilium continentem: à discipulis uero suis rogatum, ut hæc ipsis exponeret, dixisse illis, quod ex his quidem ter mille ueri sint, reliqui uero falsi. Hincq; euenit, ut si qui Ismaelitarum cum aliquibus disputauerint, et falsum esse conuincatur quod ab ipsis allatum est, intrepide dicant, ea ex falsis Mahometis sermonibus, et non ex ueris desumpta esse.

20 Quod si is forte Lucianum imitatus, de seipso dixisset hanc unam solamq; esse ueritatem, quod omnia quæ in Alchorano descripta sunt, ueniam certe, quæ in hoc continentur, possent mereri. Quemadmodum hic faceret Veras narrationes nominat, quæ à se dicuntur mendacia. In principio enim libri sui sic dicit: Vnicam hanc ueritatem dicturus sum, omnia nimirum quæ hic describuntur, falsa esse. Et deinde quæcumque ridicula sunt, per lusum ascribit. Cum uero hic tanta cum impudentia falsum doceat, nec Deum ueritus nec homines, quānam uenia infelix dignus fuerit? Præterea in capite Ceramar, quod lunam interpretantur, dixit: Quod Mahometis discipuli cum luna coitui uicinam uiderent, dixerint illi, Ostende nobis prodigium aliquod. Tunc ipse duobus digitis suis Lunæ innuit, quo facto, hæc in duas partes dissecta est, et alterum quidem frustum in montem Helicain (qui ab uno latere ciuitati Mechæ adiacet) decidit: alterum uero in alium montem Erythron nomine, qui ab altero latere eiusdem ciuitatis situs est. Et luna sic dissecta in Mahometis tunicam collecta est, qui eandem integram restituit. Qua autem confutatione in huiusmodi figmenta et fabulas opus est? Verumtamen quisquis studiosus fuerit, intelligat miracula non in alicuius rei specimen fieri solere: sed alia quidem propter aliquam utilitatem animæ fiunt, ut de Christo et Nathaniële legimus. Nathaniel enim auditis quæ à Christo fiebant miraculis, et arcans animi sui, uerum suum Dominum agnouit, et Christum confessus est esse Dei filium et præceptorem Ismaelis, id est deum et hominem, alia uero in utilitatem corporum fiunt, ut infinita infirmorum multitudo à Christo sanata, et esus panum: alia rursum propter utrumq; contingunt, corpus nimirum et animam: ut in paralytico contigit, cui primū peccata remissa sunt

21

22

23

et fidem remissionis peccatorum etiam dissoluti
 corporis sanitas secuta est. Item in eo, qui a nati-
 uitate sua cæcus fuerat. Post sanitatem enim ocu-
 lorum acquisitam, is quoque proprium suum for-
 matorem et creatorem agnouit, ipsumque adora-
 uit. alia rursus miraculorum propter usum ali-
 quem facta sunt. ut a Mose in Aegypto et deser-
 to: item a Iosue filio Nun, qui solem in bello con-
 sistere fecit: sacerdotum quoque in Iericho. Hoc
 uero lunæ prodigium quæ de causa factum est?
 Propter nullum certe commodum, nec usum: sed
 in hoc tantum, ut Mahometis discipuli omnia ea
 quæ in mentem incidrent, effluerent, aliaque
 quæ ab ipsius uana falsaque dicuntur. Vnum ta-
 men bene facere uidentur, quod mentiri scopum
 sibi proposuerunt, et perpetuo mentiuntur. Hic
 enim idem est qui dixit, Non ueni per miracula
 daturus legem, sed per gladium. Et si hoc uerum
 est, quæ nam ratione hoc stupendum in luna mira-
 culum edidit? Adeo omnia uana et falsa sunt,
 quæ ab ipsis dicuntur. Cum malitia enim conuer-
 santes, ignorantie seruiunt. Cognitio enim igno-
 rantiam gignere nequit, ut nec lux tenebras. Ma-
 licia uero ignorantiam parere solet. Porro in ca-
 pite Eleazar sic dicit, Deus et angeli semper pro
 Mahomete et illius sectatoribus orant. Quid
 dicis o homo? Num Deus pro aliorum salute o-
 rat, aut alium. Si seipsum, absurdum omnino est
 quod dicitur. et quæ nam sic est orationis utili-
 tas? Et hoc modo nec propriam uoluntatem per-
 ficit. Quod si alterum orat, alium omnino, ut ui-
 detur, Deum maiorem se habere deprehenditur.
 Sine omni enim controuersia, quod maius est, a
 minori oratur. Et ecce iuxta tuam opinionem, o
 Mahomet, duo Dij sunt: hic quidem maior, ille
 uero minor: et hic quidem orare uidetur, ille ue-
 ro alterius preces suscipere. Et tu ipse dum crea-
 torem cæli et terræ, illum inquam fateris, ipsum
 quæ adorando cælis, quem tamen pro te orare af-
 firmas. Quem enim alium Deum facis, qui cæ-
 li et terræ creatoris preces suscipiat? Quis nam
 ille DEVS sit, non intelligo. Ego autem cum
 magno illo Mose consentiens dico, Dij, qui non
 fecerunt cælum et terram, pereant. Sed dicunt
 fortassis Mahometistæ, Quæ ratione igitur uos
 Christiani dicitis CHRISTVM, quem similiter
 ut Deum adoratis, pro crucifigentibus se orauis-
 se? Eiusdem certe criminis, cuius nos accusatis,
 uos ipsi uel nolentes rei esse deprehendimini. Si
 enim Christus, iuxta uestram sententiam, Deus
 est, quare non libere et proprio iure crucifigen-
 tium se delicta remisit? Quod si Deus non est,
 cur illum ceu DEVM adoratis? Si autem ille
 Deus est, et nihilominus, ut uidere licet, orare
 deprehenditur, alio certe DEO se maiore habet

opus. En igitur iuxta tuam quoque opinionem
 Deus maior et minor est. Audiant uero nunc di-
 ligenter, qui hanc questionem mouent. Domi-
 nus in euangelio apostolis sic ait: In cathedra Mo-
 sis sederunt scribæ et pharisæi: omnia igitur quæ
 uos iusserint seruari, seruate, et facite illa: secun-
 dum opera autem illorum ne feceritis, dicunt
 enim, et non faciunt. Quid nam hæc uerba in-
 nuunt? Non aliud quam quod scribæ et phari-
 sæi solo nomine doctores sint, re ipsa uero nequa
 quam. Christus autem operibus quoque uirtutes do-
 cuit. et nonnunquam Christus autem operibus. quoque
 uirtutes docuit: et nonnunquam Christus facere ali-
 quid prius, deinde docere cõspicitur: nonnunquam
 uero facere, et sileo: adeo ut et ipsi silentiū alte-
 rius doctrinæ locum suppleat. Et aliquando qui-
 dem dicebat: Luceat lux uestra coram hominibus
 ut uideant opera uestra bona, et glorificent pat-
 trē uestrū qui in cælis est. aliquando uero rursus:
 Nō sciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. In-
 ter docendū enim cū dicit, Si quis te adegerit ad
 militare unī, abi cū eo duo: et uolenti tunicā tuā
 auferre, dimitte etiā palliū et percutienti te in ma-
 xillam, obuerte et alteram (aliaque omnia, quæ
 uerborum causa omittimus) tunc dixit illis:
 Quod si dilexeritis amicos uestros quod uestrum
 est præmium? Et si mutuum dederitis his a quibus
 uos recepturos esse speratis, quod nam uestrum
 est præmium? Quin potius mutuum date illis, a
 quibus uos non recepturos speratis: et dilige-
 te inimicos uestros, et orate pro execrantibus
 uos. Cum igitur reliqua omnia etiā factis docuis-
 set, et ipsa facta uerum annunciarent: amorem
 autem hostibus exhibendum uerbis tantummodo
 docuerat, facta autem adhuc laterent, nec manife-
 sta essent: tempore passionis orauit pro crucifi-
 gentibus se, et quæ in illo latebat erga inimicos
 charitas, in lucem se protulit. Quin et beatus il-
 le Lucas regi Theophilo sic dicit: Superiore qui-
 dem uolumine, id est euangelio, diximus de omni-
 bus quæ cepit Iesus tum facere tum docere. Qui
 bus uerbis non aliud innuit, quam quod Christum
 a stulte docentium scribarum et pharisæorum si-
 militudine separaret, et ostendit hunc doctorem ue-
 rum, qui dicat simul et faciat, qui faciat et do-
 ceat. Orauit quidem Christus pro his qui crucifi-
 gebant se, sed ut homo: Non enim instar dei sine
 corpore in terris uersabatur, neque tamen ho-
 mo nudus, ut Nestorius et uos dicere soletis, sed
 Deus et homo. Et nunc quidem ceu Deus ope-
 rabatur: ut cum dicit, Volo, mundus sis: et, Re-
 mittuntur tibi peccata tua. nunc uero ceu Deus
 et homo, ut cum cæcum tetigit, et sanatus est. Et
 in filia Centurionis per attactum quidem osten-
 dit se hominum esse: per illud autem, quod dicit,
 Tibi

Ioan. 9.

Mat. 23.

Mat. 5.

Mat. 6.

14

Tibi dico, respice & surge, suam ipsius diuinitatem declarauit. Nonnunquam uero solam suam humanitatem demonstrauit: ut cum esuriuit, laborauit, fleuit propter Lazarum.

Perfectus enim Deus, et perfectus homo erat. Et quemadmodum instar Dei propria sua potestate, quæ eumque uolebat & illi libitum erat, faciebat: sic ut homo, omnia humana (excepto peccato, quod sancta eius anima non cognouit: & ægritudine, quæ sanctum illius corpus non attigit) quæ hominis sunt, suscepit. Et quemadmodum peccati uestigium non erat in sancta Domini anima, sic nec ægritudo in sancto illius corpore. Peccatum enim ordinis turbatio & boni defectus est: & humorum inordinata confusio, sanitatisque defectus, ægritudo. Sed quomodo inordinatae confusions & ægritudinis species in corpore creatis ordinem, morbum & omnem infirmitatem sanantis conspiceretur? Quandoquidem igitur, ut dictum est, Deus erat & homo, orauit quidem humano more, quia tempus reuelandi charitatem interiorum aduenerat. Ipse enim est qui dicit: Maiorem hac charitatem nemo habet, quam ut ponat aliquis animam pro amico suo: id est, uitam. Hic uero non modo pro amicis suis uitam suam morti exposuit, sed nihilo minus pro inimicis suis, pro illis nempe qui crucifixerunt eum, & omnibus iudeis: quin etiam pro toto mundo, quemadmodum propheta prædicauerunt, & res ipsa edocuit, ueritasque emicuit sole splendidiore. Ut enim lapis emissus, si in solidum incidit, in emittentem retorquetur: ita & Saluatoris oratio, infirmorum istorum & impiorum animas omni ferro duriores nata, in eum qui hanc habuit reuersa est. Quapropter & Dauid uaticinatus dixit: Insurgentes in me testes iniqui, quæ non nouerunt, interrogauerunt me. Retriberunt mihi malum pro bono, & orbitatem animæ meæ. Ego uero cum illi obturbarent me, inducbam saccum, & humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinum meum reuertetur. En Christi oratio rursum ad illum reuersa est. Quamobrem? Quia non inuenit penitentiae locum in animabus crucifigentium illum. Si enim penitentia in illis inuenta fuisset, peccatum utique illorum esset sublatum. Quod etiam si non factum sit, nihilominus tamen etiam Christus discipulos ad prædicationem emittens, sic inquit: Ingressi in domum, salutate illam. & si quidem domus fuerit digna, ueniat pax uestra super eam. si uero non digna fuerit, pax uestra ad uos reuertatur. Et qui non suscepit uos, nec audierit sermones uestros, egressi ex domo & ciuitate illa, excutite puluerem pedum uestrorum, in testimonium ipsis. Amen dico uobis, tolerabilius erit Sodomis, & Go-

morrhæ in die iudicii, quam ciuitati illi. Et uide, non pace modo ut & precibus priuati sunt, sed etiam Sodomis collati. Intelligis ne ut quæ de Christo feruntur, à principio ab omnibus prophetis descripta sunt: quæ sanæ propter nimiam copiam præterimus. Si quis enim ueritatis studiosus fuerit, ipsam inueniet. Exemplo autem utor (non enim absurdum fuerit, ab obscurioribus similitudinibus ad omnium autorem ascendere.) Quem admodum enim apud Græcos quidam in statu, quos nonnulli Mercurios uocauerunt, in illis inquam, quantum foris apparet, omnino inornata & deformia sunt omnia: statu autem apertis, illarum imagines perpulchræ apparent. Ita mihi de Christo fieri uidetur. Quæ enim extrinsecus dicuntur, & apparent, parua uidentur & exigua: quæ uero in his intelliguntur, magna sunt, & plus quam naturalia. Verum hoc exemplum sufficiens non est. Qui enim ueritatem, ut dictum est, inquit, non solum quæ in his intelliguntur Christi opera magna, plus quam naturalia & stupenda, Deoque digna inueniet: sed etiam illius humana, quæ omnem cognitionem & intellectum angelorum & hominum excedunt. Et quem admodum ex his, quæ uidentur creaturis, cæli & terræ aliorumque opifex Deus apparet (illud enim Deo proprium est, ut ipse quidem non uideatur, talis uero esse colligatur ex operibus) sic etiam in Christi miraculis Deum esse apparet, eum qui talia autoritate propria operatur. Quapropter ipse Saluator dixit: Si mihi non creditis, operibus credite.

Præterea in capite Helmaida, quod mensana significat, dicit, Christianos & Hebræos non esse filios & amicos Dei, eo quod peccatorum suorum gratia castigantur. Ego autem potius contrarium dico. Pater enim filium, qui illi curæ est, castigat, modo charitatem habeat. Quem enim legitime castigat aliquis, quam proprium filium? Et de Hebræis quidem uerè dixit, licet ignarus ueritatem locutus sit. nesciuit enim discernere inter profanum & sanctum. Hebræi enim olim Dei iram senserunt, sed non implacabilem (habebant enim perpetuo prophetas, purificationes & sacerdotum) castigante quidem eos Deo corporaliter, quod uero animam attinet, illos non deserente: quin potius ostendente adoptionis gratiam ab illis nondam defecisse. Post crucem uero & passionem Domini absoluta horum desertio facta est, animarum simul & corporum, & ceu ingratos maximo peccato, & parricidas maximo facinore, & Dei occisores summa impietate factos Deus abdicauit, proculque à se repulit, absolutè et omnino illos deserens, omnes Hebræos potestati aliorum subiiciendo, & constituendo eos seruos

omnium

Ioan. 15.

Psal. 35.

omnium ferè gentium. Et hæc quidem corporū est derelictio. Animarum autem perditionis, & uniuersalis repulse, non in hoc modo sed etiam futuro seculo, signum est, quod ab ipsis sacerdotium desererit, purificatio, sacrificium & templum, & ceu uas inutile & impurū reiecti sunt.

Psal. 69. Quapropter & Dauid uaticinatus sic dixit, Coram te omnes, Domine, qui præmunt me: opprobrium expectauit anima mea, & miseriam. Et expectaui condolentem, sed non erat: & consolatorem, sed non inueni. Et dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea propinauerunt mihi acetum. Fiat mensa illorum coram ipsis in laqueum, & in retributionem, & in offendiculum. Excæcentur oculi illorum ne uideant, & tergum ipsorum semper incurua. Effunde super eos iram tuam, et furor iræ tuæ apprehendat eos. Fiat habitatio illorum deserta, & in tabernaculis illorum non sit inhabitans. Quidnam hæc propheta inuuit? Dicens agetum. Beatus ille Dauid uolens in alio psalmo Dei in peccatores correctionem ostendere, sic dixit: Deus iudex est, hunc humiliat, hunc exaltat. Quia poculū in manu Domini uini meri, plenum mixto. Et inclinauit ex illo in hoc, ueruntamen fex illius non est exinanita. Omnes peccatores terræ bibent. Rursum in alio psalmo sic dixit: Deus iudex iustus, fortis & longanimis, nec iram inducens quotidie. Nisi conuersi fueritis, exacuet gladium suum. Nunc igitur, quæ restant diligenter accipe. Propheta dixit Deum esse iudicem: sed etiam iustum esse notauit. Quontam uerò quidam hominum iudices sunt, alij quidem iusti, alij uerò iniusti, eò quod iustum uocauit, ostendit Deum omnis iniustitiæ esse expertem. Cum autè fortem uocat, ostendit quòd iustitiam suam possit cōstituere. Cumq; longanimum dicit, ostendit quod non ex abrupto Deus iudicia sua exequatur, sed mansuetè & clementer: quapropter iram suam peccatoribus non quotidie inducit. Cur? Eo quod peccatorum poenitentiam expectet. Nunc uerò gladium suum acuit, id est, potentiam suam puniendi profert contra eos qui à peccatis ad poenitentiam nolunt conuerti. Rursum cum dicit Deum esse iudicem, mox subiungit: Hunc humiliat, hunc exaltat. Post hæc uerò dicit, Poculū in manu Domini, uini meri, plenu mixto: & inclinauit ex hoc in hoc, ueruntamen fex illius non est exinanita. Bibent omnes peccatores terræ. Quidnam hæc propheta significat? Non aliud quam quod superius dictum est: Nisi conuersi fueritis, gladium suum exacuet. sic & hic dicit, quod poculum in manu Domini uini meri, plenum mixto: id est, plenum furoris. sed etiam misericordiæ (hoc enim mixtum significat) declinante nimirum hoc ex abrupto ad lon-

ganimitatem, uel remissionem. siue, propter opera quidem peccatorum furore plenum: propter Dei uerò in homines amorem, mixtum est misericordia illius, expectantis peccatorum poenitentiam, quemadmodum in Nininitis, ipsa clementia peccatum exuperante propter poenitentiam. Quamuis autem Hebræorum castigatio austerata fuerit propter captiuitatem semel atque iterum ipsis inducā, nō tamen fex exinanita est, id est, sordes infimæ & finis furoris. Id enim per fecem denotatur. Et cum propter idololatriā & iniquitates ipsorum captiui abducti sint, propter Dei tamen in homines amorem denuò redierunt ad pristinam suam libertatem & conditionem: & biberunt quidem ceu peccatores ex poculo hoc uinum, non tamen merum, sed amore & misericordia temperatum. Postquam uerò immane illud ausi sunt facinus, & in Christum tanta exercuerunt, Deiq; occisores facti sunt, intendit etiam in illos Deus arcum suum, cum stultorum illorum conuersionem expectauisset annis quadraginta: à tempore scilicet eo quo Saluator passus est, usque ad Vespasiani & Titi tempora. Cum autem peccatum horum omni poenitentia careret, incurabilia ista mala passi sunt. Et nunc impleta est Dauidis propheta, ea quæ ab illis in CHRISTVM facta sunt exponens. Postquam enim tragicè & ampliter ea quæ facta sunt exposuit, ut pote, Contra te Domine omnes qui præmunt me, & Opprobrium expectauit anima mea & miseriam, & Expectaui condolentem, sed non erat, & consolatores, sed non inueni, & Dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea propinauerunt mihi acetum: Tunc, quæ illis euentura sint mala, enumerat. Fiat mensa illorum coram ipsis in laqueum, & in retributionem, & in offendiculum. Mensa enim cibum impositum gestat ad impletionem deficientis corporis: habet etiam fruitionem, delicias & lætitiā. Colligens igitur in unum propheta omnes Hebræorum delicias, omnem lætitiā & fruitionem, mensæ uocabulo utitur: ostendere hoc uolens, quod illis omnia in contrarium cessura sint. Et quemadmodū animalia quædam laqueis capta, ueniente uenatore & illa incipiente matrare, singula alterius exitum uident, nec tamen sibijpsis nec reliquis animalibus concaptiuis suis subuenire possunt: ita etiam Iudæis continget. Coram ipsis enim cædentur amici & fratres, parentes & liberi, eo quod nemo sit qui eos eripere uel adiuuare possit. Simul uerò causam calamitatis ostendens inquit, In retributionem: id est, propter mortem Domino ab ipsis illatam. Excæcentur oculi eorum ne uideant, & dorsum illorū semper incurua. Obtenebratos itaq; oculos habentes

habentes, nec intelligebant, uidebant ue rationalem iusticiae solem, Christum. Tergum illorum semper incurua: ne scilicet ab ipsis auferatur perpetuae seruitutis iugum. Et hoc grauissimum est, quod loco colophonis omnibus adicitur: Et effundatur in illos ira tua, et aestus uel furor irae tuae apprehendat eos. Aestus enim animi ue furor, commotio cordis est ad rem aliquam: quem motum aliud quoddam extinguit, ut in Niniuitis, poenitentia, sicuti dictum est. Ira uero huius commotionis effectus est, quem et fecem nominauit, quem admodum de Sodomitis quoque est dictum. Sed perpendas nunc prophetae oraculum. Non dicit, Funde furorem tuum: sed, Effunde furorem tuum et iram tuam. Articulus enim hoc loco immoderatam iram Dei et furorem significat, extremum excidium et desertionem animarum simul et corporum, aduersus eos qui tunc temporis extabant, illosque, qui in posterum horum dogmata sunt secuturi. Fiat habitatio illorum deserta, in tabernaculis illorum non sit qui inhabitet. Quod et euenit. Haec autem prophetae oratio non execrandi formula est, sed prophetae elocutio. Vbi enim est Hierusalem? ubi templum? ubi sacrificium et oblatio? Omnia haec exinanita sunt, ac si nunquam extitissent. Et nisi templum reaedificare conati essent, possent quidem dicere: Si conari uoluissimus, potuissimus utique et absoluerim. nunc uero conspiciuntur non semel, aut bis, sed etiam tertio id tentauisse, nec unquam noti compotes facti sunt. Existimabant enim miserrimi homines, se templum reparaturos regnante Adriano Romanorum rege: deinde sub Constantino Magno: sed ab utroque, ceu proterui et contumaces puniti sunt. Hostis uero Christi et desector Iulianus, una cum Iudeis summo studio in hoc incubuit, pecuniam deposuit, artifices conuocauit, omniaque egit, fecit et procurauit, ceu insanus et mente captus, ut Christi destrueret sententiam, quae templum illud reparari non permittebat. Caeterum qui sapientes capit in uersutia sua, statim ei re ipsa ostendit Dei suffragia longe omnium esse fortissima. Vt enim stultum et uesanum studiū aggressi sunt, fundamentisq; erutis manus aedificatio admoouere uoluerunt, ignis est fundamentis emicans plurimos consumpsit, horumque conatum et uesaniam repulit. Rex uero uesanus quocumque pedes ferebant, trans fuga aufugit, Dei iudicio territus. Sed ne sic tamen infelix ille cessit. Paulisper itaque huic loco immorantes, etiam aliorum prophetarum ad Hebraeos oracula inspiciamus. Dicit enim Esaias, Scio quod durus es, et neruus ferreus collum tuum: id est inflexibile, et frons tua aenea, id est impudens. Et Daniel: Venerunt super nos mala, qualia non facta sunt sub caelo, secundum ea quae facta sunt in

Esa. 48

Dan. 9

Hierusalem. Quae nam illa? Quae nimirum et Moses praedixerat, et Ieremias exposuit. Et ille quidem sic inquit: Tenuis et delicata ualde, cuius pes non experientiam sumpsit ascendere in sellam, propter teneritatem et molliciem, mensam attinget illicitam, et deuorabit liberos suos. Quod etiam in Hierusalem factum est, in excidio a Romanis illato. Matres enim liberos suos deuorauerunt. Ieremias uero oraculum hoc exponens, dixit: Manus matrum miserantium aggressae sunt liberos suos. Sed et Malachias propheta sic inquit: Si suscipiam ex uobis faciem uestram, dicit Dominus omnipotens, quia ab ortu in occasum nomen meum glorificatum est in gentibus, et in omni loco incensum offertur nomini meo, et sacrificium mundum. Vos autem prophanatis illud. Quando itaque haec impleta sunt? Omnino post Christi crucem, et resurrectionem. Non enim Hierosolyma tantum, ubi Moses Dei cultum, et non alibi fieri praeeperat, sed in omnem quam sol intuetur terram, Dei gloria dilatata est. Hoc enim innuit quod dicitur, Ab ortu solis usque ad occasum: id est, in toto mundo. Nec contenta est propheta dixisse illud, Ab ortu solis usque ad occasum, ne Iudaei haec calumniantes dicerent, se per uniuersum orbem habitare, et prophetam de ipsis locutum esse. Verum addit, Nomen meum glorificatum est in gentibus, et in omni loco incensum et sacrificium mundum offertur nomini meo. Vos autem prophanatis illud. Non ut ceu sacrificio Hebraeorum contaminato et prophanato, Deus sic per prophetam locutus sit, sed propter mores haec offerentium. Verum si quis forte et hoc dixerit, non multum mea errauerit sententia. Veteri sacrificio cum nouo comparato, magna inter haec differentia animaduertetur. Et quemadmodum angelos incorporeos ad Dei incorpoream substantiam collatos, corporeos esse iudicamus: sic etiam in ueteris et noui sacrificij collatione contingit. In illo enim sanguis taurorum et hircorum, et tabo cinisq; iuuentur: hic autem filius Dei, et sanguis Christi. Ecce igitur differentiam. Quapropter et Dauid uaticinatus dixit, Non suscipiam ex domo tua uitulos, neque capellas ex gregibus tuis. Quoniam mea sunt omnes ferae campi, iumentum in montibus, et boues. Cognoui omnes uolucres caeli, et pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi. Mea enim est terra, et plenitudo eius. Num edam carnes taurorum, et sanguinem hircorum bibam? Offer Deo sacrificium laudis, et redde altissimo uota tua: et inuocabis me in die tribulationis tuae, et eruam te, et glorificabis me. Vides ne ut sacrificium quod tauris constat et hircis, non appro-

Deuta. 9

Malach.

Psal. 50

bat.

bat: illud uero quod laudem continet, recipit.
 Soph. 2 **Quin** & Sophonias sic ait: Apparebit Dominus super omnes gentes, & extirpabit omnes deos gentium: & adorabunt eum unusquisque de loco suo. Et hic quoque Hierosolymam neglexit, omnem uero locum gentium ad Dei culturam uenientium in medium adduxit. Omnibus tamen his sic ratis firmisq; non tamen poenitentiae turris & praesidium concedit, nec ianua adhuc clausa est, neque Hebraeis neque Ismaelitis, sed nec ulli qui intrare uoluerit. Et sic de Iudeis quidem uere hoc dixit Mahomet: licet ipse quid nam dicatur, ignorauerit, ut dictum est, De Christianis autem non sic: Nec enim ut ipse putauit, propter peccatorum castigationem, non pro filiis & amicis Dei iudicandi sunt. Procul enim a scopo aberrauit, putans propterea quod Ismaelitae nonnullos Christianorum affligant, ipsos quidem laudidignos, & quasi filios & amicos Dei, punire Christianos a Deo omnino repudiatos. Sed aliter longe se habet negocium. Maxima enim Christianorum multitudo summa pace fruitur, quos Deus iudicio suo sibi soli noto non sinit perturbari ab impijs, qui licet contra hos expeditionem facerent, fortiores sanè stabilioresq; araneorum tele apparerent omni impiorum militia & fortitudine. Constituteor tamen multos Christianorum propter peccata nostra in manus impiorum traditos esse, in suisq; correctionem, & aliorum exemplum & respicientiam. Neque sanè existiment Christianos, qui in illorum sunt manibus, propter horum uirtutem traditos esse. Sed ueluti flagellum & lorum correctionis a Deo & iudicati & misi sunt (castigatione enim dignos castigant) sunt tamen interim Deo exosi & abominabiles. Quid enim locuste sunt, & eruce, & bruchi? Magna nimirum Dei potentia. Quid item fulmina & grandae, aliq; quae nonnunquam per elementa sunt castigations? Num igitur amici Dei & filij Dei iudicabuntur? Quibus ipsa ueritas sic respondet: Nouit deus omnia, etiam ante generationem illorum. Quemadmodum enim de Esau & Iacob dixit, priusquam hi nascerentur, Iacob dilexi, Esau autem odio habui: sic etiam eos qui abnegata uera & irreprehensibili Christianorum fide ad contrariam deflexerunt, priusquam nascerentur, perditionis & satanae instrumenta iudicauit. Et licet illic inueniantur, siue hic, nihilominus poena digni deprehenduntur: quod in illis uidere est, qui in captiuitate aut nati sunt, aut postea nascuntur. Verumtamen ex his qui Christum abnegauerunt, nascuntur aliquando sancti & boni uiri: quemadmodum ex Esau iustus ille Iob, & martyres ex idololatrijs. Verum de his qui-

dem haec dicta sint. De ijs uero qui religionem propriam & pietatem inter impios custodiunt, quid nam dicere opus est? Nonne admirandi & laude digni sunt? Nec minus de illis sic iudicandum, qui in libertate religionis agunt. Hi siquidem nondum probati sunt, & propterea qualés nam sint ignoratur: a Deo autem, & illo solo cognoscuntur. Illi uero instar auri in fornace puri esse declarantur, quemadmodum illi in Babylone pueri. Nec sanè ad salutem satis efficax est ipsa dogmatum fides, nisi operibus fuerit temperata. Ostende enim mihi, dicit oraculum, fidem tuam ex operibus tuis, & ego tibi ostendam fidem meam ex operibus meis. Videamus igitur quae nam opera apud Deum recipiantur, & qui nam hi sint qui Dei meminerunt. Num scilicet hi qui in delicijs & libertate uiuunt, an qui in afflictione & miseria? Hi certe haud dubie. Ait enim, Domine in afflictione tui recordati sumus. Et, Qui in lachrymis seminant, metunt in exultatione. Et tribulationes multae iustorum, mors autem peccatorum mala. Licet enim in hac uita felici successu ferantur, & perinde ac si quis laudetur quod prudens sit, fortis, temperans & iustus, alius uero nihili haec faciens, pingui se esse gloriatur & corpulentum: sic de seipsis sentiunt miserissimi homines, ac ueris inexhaustisq; diuitijs contemptis, illas quas somnia simulant, amplectuntur: & preciosa illa margarita, Christo nimirum relicta, conchas uel lapillos congregant. Quid autem de oraculo illo prophético iudicet, quod dicit, Quem diligit Dominus eum castigat, & flagellat quem filij loco adoptat? Christiani itaq; non traduntur tanquam reiecti & deserti a Deo, ut Mahomet aperie testatur: sed ceu filij causa correctionis (ut superius dilucide demonstratum est) & propter aliorum respicientiam & utilitatem. Habent enim Christiani, qui inter gentes agunt, patriarchas, sacerdotes, pontifices, per quos sanctificantur, omniaq; quae Christianis solennia sunt, administrant, in ipsorum quidem utilitatem, in signum uero quod ab adoptione filiorum Dei non, nec ab illius amicitia exciderint. Agnoscent igitur omnino, quod iusti quidem sepius in manus impiorum tradantur, non ut gloriificentur impijs, sed ut probentur pij, & auro puriores reddantur. Quid autè de iusto illo Iob dicemus? (omitto enim dicere de patriarcha Abraham, cum & ille ad tempus inter impios conuersatus sit) & sanè de ferreo illo & adamantino Iob interrogo: Num ceu desertus & a deo reiectus diabolo traditus est? & tot tantisq; malis mobilibus simul immobilibusq; flagellatus est, liberorum scilicet amissione, & proprii corporis afflictione? Diabolus uero qui iustum flagellabat, num taquam

Propheti

amicus

amicus dei affligebat hunc, deo quidem ante generationem huius notum, sanctumque; ab alio iudicatum, hominibus autem ignotum? Quapropter Deus eum in medium statuit instar columnæ & statuæ cuiusdam animatæ, in exemplum & utilitatem posteritatis. Miror sanè nisi de hoc sic quoque loqui audeant. Inquirendum tamen est, & res ipsa indicat, quales de deo & diabolo opiniones habeat Mahomet. Summa enim dicendi libertate contendit, etiam demones saluandos fore, Originem nimirum secutus. Quin etiam in lege à se lata, Alchorano nimirum, sic inquit: Magna demonum multitudo cum hæc legi audiuisset, admirata est, & propter hoc gauisa est, qui etiam illi credentes salutem consecuti sunt. Quomodo autem aliquis saluari poterit, nisi prius respiciens operam fecit quæ illum rite cum Deo uniant? Tunc enim in Dei amicitiam recipitur, cum illi unitus fuerit: Deo autem unitus, hæres salutis est, regni cælorum, uitæque æternæ. Huiusmodi inquam, de diabolo opiniones concepit filius illius Mahomet, ut quamuis aperte dicere uereatur diabolum Dei amicum esse, reipsa tamen illud affirmet.

IN MAHOMETEM ORATIO
Tertia.

Quandoquidem de absurdis quibusdam Mahometis opinionibus diximus superius, inspicimus nunc quænam de saluatore nostro Christo et uero Deo nostro miser ille sentiat, doceatque. Reuera enim hoc uerum est, dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. Hic enim trinitatem negat, deum tamen esse fatetur creatorem cæli et terræ, angelorum et hominum, omnisque creaturæ filium non habentem, ut pote cum sine muliere hunc genuisse non sit possibile, heretici Carpocratis opinionem secutus, carnalem arbitratus esse Dei generationem. Quapropter etiam disidia inter Deum patrem & filium esse potuisse existimauit. Quod si impossibile est ut Deus sine muliere filium habeat, dicant etiam illum nec creatorem esse, nec opificem sine propostâ sibi materia, iuxta insipientium Græcorum doctrinam. Si uero deus filium habuerit, etiam disidia inter illos exoriuntur, ut in capite Helmonijm asserit, Iudeos simul & ipsum secutus Carpocratem. Nos uero de his singulatim in apologia diximus, quapropter ut supra quoque diximus, non instituumus de his copiosius contendere. Quoniam uero in præsentibus huic manifeste contradicimus, audiant quæso Mahometistæ. Mahomet hic Christum nec Deum esse sentit, nec dei filium, sed nudum hominem, ut & reliquos omnes, sed sanctum, omnibusque hominibus sine controuersia excellentiorem, ut etiam

Nestorius sensit. In capite autem Elhesa, quod mulieres significat, sic ait, quod CHRISTVS IESVS filius Mariæ sermo DEI sit, anima Dei, spiritus Dei. Incipiamus ergo ab ipsius Mahometis confessione. Quod si ut ad prophetas sermo Dei factus est, & propheta illum hominibus annunciauerunt: sic etiam Christus acceptum à Deo sermonem homines docuit, & propterea, ut Mahomet hunc nominare solet, propheta dicitur, omniumque maximus, imò ipse Dei sermo, qui sit quod nullus unquam prophetarum sermo Dei dictus sit, sed singuli nominis proprii significationem retinuerint? Quod si autem hæc ratio nulla fuerit, sed si propterea sermo Dei dicitur, quod archangelus Gabriel adueniens uirginis gratia plena faustum illud nuntium annunciauit, oportebat certe & Samsone Manuæ filium eodem nomine appellari, quoniam & ipse ex promissione Dei natus est. Angelus enim adueniens, illius generationem exposuit. Quin et Zachariæ filium Ioannem similiter ex promissione natum, sermonem dei uocari oportet, propterea quod ipsius natiuitas Zachariæ per angelum annuntiata sit. Quandoquidem igitur nec propheta aliquis sermo dei uocatus est, nec aliquis ex promissione natus: certe nec Christus sermo dei dicitur, propterea quod angelus uirgini Mariæ salutem dixerit, aut quod is regnum Dei annunciauerit. Sed alia quadam ratione, quam ignorauit Mahomet, hoc nomen accepit. Si enim nouisset eum, à blasphemis certe illum iactis abstinuisset. Cum enim ex scripturis audiuisset Christum esse sermonem, illud quidem quod dicebatur confessus est, illius uero sensum nec recepit, nec Christum deum esse confessus est, ne forte duos Deos adorare deprehenderetur. Ecce autem timuit, ubi timor non erat: non enim intellexit substantiarum discrimen, nec ipsam substantiam. Christus enim sermo dicitur, & celebratur, non modo quod mentis & rationis & sapientiæ dux est, uerum etiam quod omnium causas, id est exempla, quæ etiam ideas dixerunt, æternas nimirum considerationes, & consilia in seipso solo præsumpsit, & quod ex eo ipso sermone, hoc ipsum quod sermonem habent, & Angeli & homines acceperunt, & quod per omnia penetrat, ut uaticinia tradunt usque ad omnem finem. Et præterea quod super omnem simplicitatem diuinus sermo expanditur, & omnino super omnia iuxta illum omnem substantiam excedentem est absolutus. Quandoquidem igitur ut dictum est, neque ut propheta sermo nominatur, neque ex promissione, manifeste nunc patet, quod ceu naturalis sermo Dei Christus dicitur & sit, quapropter etiam filius Dei dicitur & est. Quemadmodum enim sermo mentis esse

Aus est, sic etiam Christus ab eterno, et sine pas-
 sione, ante secula e deo genitus, filius illius nomi-
 natur. Nec enim dicere fas est, secula attigisse æ-
 ternam illam ante omnia secula generationem.
 Num itaque aliquando deprehenditur deum ser-
 mone caruisse, insipientem, impotentem, fontemq;
 siccum aquis destitutum fuisse? Sed quemadmo-
 dum Christus sermo dei nominatur, sic etiam sa-
 pientia et potentia dicitur. Et Deus quidem aut
 antea sermone caruit, insipiens fuit et impo-
 tens, postea uero, ut homines solent, sapientiam,
 sermonem et potentiam assumpsit, tuncq; perse-
 ctus redditus est: aut cum ab eterno ante omnia
 secula perfectus esset, suum ipsius sermonem ge-
 nuit. Et si quidem post tempus aliquod aut arti-
 culum temporis sermonem ex se progenuit, quo-
 modo deus erat ante qui sermone carebat? Quan-
 tulumcunque enim quis a corporibus abstulerit,
 corpus imperfectum redditur: a naturis autem in
 corporeis si uel minimam abstuleris portionem,
 totum perdidisti. Quod si igitur hoc de angelis
 incorporeis recte dicitur, quanto magis hoc in
 deo absurdum erit, qui ab omni incorporea sub-
 stantia, omni simplicitate et natura supra om-
 nem substantiam exemptus est: Si enim sermonem
 non habebat, et postea ipsum assumpsit, possibi-
 le etiam ut illum perdat, quemadmodum assump-
 sit (quæ enim apposta sunt ad aliquid, etiam au-
 ferri posse constat) Quod si uero ab eterno et
 ante omnia secula ceu perfectus deus, perfectum
 quoq; suum sermonem genuit, pater qui æternus
 erat, filium quoq; et sermonem suum æternum
 esse declarauit, et saluator expressa imago et
 splendor patris est naturalis, et in imaginem hanc
 semper respiciens pater seipsum semper aspicit:
 stulte igitur Mahomet tradit, deum non posse fi-
 lium habere sine muliere. Hoc idem ceu sorte ar-
 gumentum repetit. In hunc autem (quantum con-
 iicio) errorem incidit, quod deum corporeum esse
 putaret, et propterea supernam quoque illam
 generationem corpoream esse existimauit. Et fie-
 ri potest, ut quemadmodum de deo dixit, quod in
 ipso non sit accidens, et necessariò neque sub-
 stantia neque uita, eo quod non comedat, nec spi-
 ret, ita etiã negauerit deum habere filium. Quan-
 do quidem uero idem ille Mahomet Christum ani-
 mam dei et spiritum Dei dilucidè dicit, uocatq;
 concedamus nos quoq; rem ita ut dicit se habere.
 Et si spiritus dei et anima Dei, creatura esse po-
 test et est, ecce igitur iam contingit ut deus, iuxta
 Mahometis opinionem aliquando spiritu carue-
 rit, et anima, et per creaturas plene absolutus
 sit, et quod aut ipse imperfectus seipsum condi-
 derit, perfectumq; fecerit, aut alium sui creato-
 rem habeat. En rei absurditatem considera. Si ue-

Hebr.1

ro Deus nunquam caruit spiritu, nec anima, sed
 his semper fuit præditus: sequitur, quod Christus
 semper, non secundum humanam naturam, sed di-
 uinam, cum Deo fuerit, siue sermonem, siue sapi-
 entiam, siue potentiam hunc nominaueris. Sem-
 per, inquam, ex deo est, et cum eo. Sapiens enim
 nunquam sine sua est sapientia, neque robustus
 sine suo robore, neque mens sine sua ratione, ut
 nec sol sine suo radio. Si igitur hunc animam si-
 ue spiritum dei dixeris, eundem etiam sermonem
 esse dicere licet. Si enim animam Deus habuerit,
 præstantissima in illo pars ipsa anima esse depre-
 hendetur. Et uide, ex ipsa ueritate, imò ex ipsa
 Mahometis confessione demonstratum est, Chri-
 stum eiusdem et unius cum Deo naturæ esse, et
 eundem deum patrem habere genitorem ab æter-
 no ante secula, filiumq; Dei esse genuinum, et
 deum. quemadmodum ipse in Euangelij sic ait,
 Ego et pater unum sumus: id est, unus deus, non
 secundum personas, ut dicit Sabellius, sed secun-
 dum unam eandemq; diuinitatem. Et dei ille con-
 templator Moses ait, In principio creauit Deus
 cælum et terram. Et propheta Dauid, Omnia
 fecisti in sapientia: et, Sermone Domini cæli fir-
 mati sunt. Huius etiam filius, Solomon, admira-
 tione omni dignus: deus in sapientia fundauit ter-
 ram, cælos autem parauit in prudentia. Eloquen-
 tissimus autem ille Esaias, Deus æternus qui para-
 uit extrema terræ. Beatus uero Ioannes Zebedei
 filius (quem etiam tonitruum filium Dominus no-
 minauit, eo quod supernam illam generationem
 tonitruum clariis orbi ebuccinauerit) in Euange-
 lio sic ait, In principio erat sermo, et sermo erat
 apud Deum, et Deus erat ille sermo. Omnia per
 illum facta sunt, et sine eo factum est nihil, quod
 factum est. Videm' quomodo propter temporis
 importunitatem prophete obscurius locuti sint,
 Ioannes autem clare, aperto (quod aiunt) capite
 altum exclamauerit: Et ueterum quidem prophe-
 tarum alius sermonem, alius sapientiam, alius pru-
 dentiam, alius creatorem hunc nominauit. Hic
 uero deum, non cælans arcanum hoc, quod pro-
 pter temporis importunitatem tamdiu latuerat,
 cum nondum fas iustumq; esset uelum auferri.
 Quin et ipse filius dei et deus, quasi per anig-
 mata annunciatus esse uidebatur: quapropter to-
 nitruum filius hoc, In principio erat sermo, etc.
 clarius prædicauit. Et quemadmodum sol densis-
 sima nube et tempestate teclus, obscurus est, pro-
 priam tamen lucem suam penes se habere uide-
 tur, tempestate uero soluta et puro aere reuerso
 omnibus radios suos copiosissime immittit, ita
 etiam mea de sermone et filio dei fertur senten-
 tia. Deus enim existens uerus ante secula, filius
 dei, et creator omnis creaturæ (quemadmodum
 in sup^o

Ioan.10

Pfat.12
Prophet.1

Ioan.1

in superioribus Apologijs, et in presenti quoque demonstratum est) latebat tamen sub nube ignorantiae, et idololatriae tempestate, cum patre et spiritu. postquam autem uer apparuit, id est huius in carne administratio, et secundum carnem ex muliere natus est, sancta scilicet uirgine Deipara Maria, tunc apparuit gratia Dei omnibus salutaris hominibus, et adorauit creatura creatorem suum, solumque uerum Deum glorificauerunt, patremque Domini nostri Iesu Christi, et ipsum filium et sermonem patris, sanctumque et uiuificantem spiritum, unam uidelicet sanctam, consubstantialem, indiuisam et inconfusam trinitatem, unum nempe Deum. Et tunc uisa est Christi gloria, ueluti gloria unigeniti a patre. Et tunc emisit diuinos suos radios, tenebrasque ignorantiae illuminauit, frigiditasque et mortuas animas calore fidei uiuificauit.

Præterea Mahomet Carpoeratis heretici opinionem secutus, Christum ex uirgine natum sine uirili opera confitetur, Deum uero et Dei filium esse negat. Duobus hic argumentis usus. Quod nec Christus hoc unquam de se dixerit. Et quod Iudæis dixerit, Adorate Deum meum et Deum uestrum, Dominum meum et Dominum uestrum. Impij autem scopus unus semper est, ut pro uirili sua persuadeat cunctis hominibus, ut credant Christum nec Deum esse, nec dei filium, sed sanctum quidem, et prophetam omnibus prophetis superiorem, hominemque cunctis hominibus excellentiorem, Deum uero nequaquam. Stultus autem hic diabolus imitatus, homines contra Christum per suadere conatur. Quemadmodum enim is omni modo conatur singulos homines seducere, et uel fide uel operibus a Deo alienare: sic et Mahomet omni studio in hoc unum intentus uidetur ut omnes homines a uero deo quam longissime abducatur, partim quidem fide, partim uero operibus: Deum autem adorare docet, quem sua ipsius ratio effinxit. Et demones quidem uiso Domino, ipsum Dei filium uel nolentes confessi sunt, (non enim ut ueri adoratores hunc confessi sunt, sed ut hi qui ueritatem occultare non poterant, dixerunt, Quid nobis tecum rei est fili dei? Venisti ante tempus ad cruciandum nos?) Mahomet uero demones impietate superat, qui Christum nec Dei filium, nec iudicem esse affirmet. Sed ad illum Esaias dixerit, Cum diabolo corrupta est scientia tua cum decore tuo, etc. Et merito sane de Mahometo discipulisque suis dicat aliquis, gentem esse quæ consilium amisit, et in qua non sit scientia. Nos uero sic dicimus: Quod si fides (ut scriptura docet) sine operibus mortua est, multo magis opera sine fide mortua sunt. Vbi uero nec fides nec opera præstata sunt, quid nam il-

lic iudicandum est? Quemadmodum enim corpus sine anima mortuum est, sic et anima sine fide et operibus. Si enim fides adfuerit, licet uulne retur anima, sanationis tamen uias habet, per penitentiam scilicet et opera. Fide autem absente, omnis actio aut uirtus, quæ in speciem esse uideatur, uana est, et inanis. Fide enim præsentem etiam uirtus adest, licet aliquando uirtutis defectus, id est peccatum oboriatur. Vbi uero fides non est, nec uirtus est. Vbi autem uirtus non fuerit, nec illius defectus est. Vbi igitur uirtus non est, nec fides est, nec peccatum, sed nuda et mera impietas. Quapropter et Esaias ait: Nisi credideritis, non intelligetis. Fides itaque et spes eorum est quæ non uidentur, non eorum quæ demonstrantur: sed imprimis donum Dei est fides illa Christianorum in sacrosanctam trinitatem. Quod enim uidet aliquis, cur sperat? Et quod uidet aliquis, cur credit? Veruntamen quemadmodum apud nos sol omnia quæcumque contingere potest, illuminat, et lucem habet in uniuersum mundum uisibilem, multiplicem, sursum et deorsum priorum radiorum splendorem dispergens: et si cui non adfuerit, non propter huius illuminatoriae uirtutis infirmitatem hoc fit, sed propter uisus incommoditatem: multa enim quæ talia sunt, radius solaris transiens non illuminat, cum alia illuminet: sic etiam rationalis ille iustitiæ sol Christus, in se credentes luce implet rationali, omnemque ignorantiam et errorem ex animabus, quibus inciderit, expellit, et uitiosos illarum oculos purgat. Et quemadmodum ignorantia errantes et seductos dissipat hinc inde, sic rationalis lucis presentia eos qui illuminantur colligit, et in unum coniungit. Quapropter ipse Christus inquit, Ego sum lux mundi. Et qui in me credit, non ambulabit in tenebris, errorum nempe: sed habebit lucem uitæ et reliqua, quæ oratio nostra paulò post exponet. Quoniam igitur in capite Helmaida, ut dictum est, duabus contra Christum demonstrationibus innititur Mahomet, ostendens hunc Deum non esse, eo quod CHRISTVS nusquam dixerit se Deum esse: tum quod Iudæis præceperit, Adorate Deum meum et Deum uestrum, Dominum meum et Dominum uestrum: agedum de prima iam uideamus, dein Deo uolente etiam secundam discutiemus. Incipiamus itaque ab ipsa Mahometis confessione. Hic Christum sermonem Dei, animam Dei, et spiritum Dei, ut dictum est, uocat. Item quæ de Christo et Apostolis in Euangelio describuntur, iusta, sancta, perfecta et uera esse confitetur: et bene. Veritas enim Domini manet in æternum. A sermone quippe dei mendacium exire nequit: idem enim esset dicere deum non esse Deum, et ueritatem mendacium, li-

Ioan. 8.

tēme tenebras. Mahomet igitur absurditate rei intellecta, ad hoc confugit, Christum nusquam de se quod Deus sit dixisse. Nos itaq; in prima, secunda & tertia Apologia copiose simul & clare demonstrauimus, ab ipso Adamo usq; ad Christi generationem, quod propheta omnes uaticinati sint, quod patres uiderint, quod ipse Deus & pater de Christo locutus sit, & quod manifeste citraq; omnem controuersiam demonstratus & declaratus sit Deus & Dei filius, & filius hominis. Post baptismum uero Ioannis, & mortem illius, ipse etiam Christus regnum Dei predicare cepit. Sed quod inter predicandum non frequenter exclamauerit. Ego Deus sum qui uobiscum loquor, uerum est: quemadmodum nec rex obambulans clamat, Ego rex sum: uerum tamen ex magnificencia & gloria autoritatis & potentiae illius omnes hunc à seruis possunt discernere: sic etiam in Christo fit. Quamuis enim ore suo non frequenter dixerit, Ego Deus sum: operibus tamen hoc idem demonstrauit. Neq; tamen suam diuinitatem occultuit, neq; etiam Deum patrem suum: nec etiam illos inhibuit, qui se & Deum esse, & Dei filium confessi sunt. Nathaniel enim dicens, AA. 14. Tu es filius Dei, tu es rex Ismaelis: non reprehensus est, ut hi qui Lycaonia Paulum & Barnabam Deos esse sentiebant, ipsiusq; tanquam dijs sacrificaturi erant, increpati sunt ab ipsis dicentibus. Desistite à re tam absurda, nos etenim homines sumus ipsdem quibus & uos malis obnoxij: et priusquam loquerentur, uestimenta sua dilaniauerunt. Verum Nathanielis confessio recepta simul & laudata est. Ad haec Domino discipulos suos interrogante, Quem nam me dicunt homines esse filium hominis? cum nō opus haberet haec interrogare, qui omnia priusquam ipsi nascerentur, iam ante nouerat: sed cum illos in sublimiore cognitionem uellet inducere. Discipulisq; uarias aliorum sententias de illo exponentibus, Petrus etiam adiciens, Tu es Christus filius Dei uiuentis: non audiuit à Christo, Erras ò Petre, ne erres, magister enim tuus sum, audi & agnosce ueritatem cum omnibus his, non sum filius Dei, impossibile enim est ut Deus filium habeat. Sed quid? Dicit illi CHRISTVS, Beatus es Simon fili Iona. Quoniam caro & sanguis non reuclauit tibi, sed pater meus qui in caelis est, confirmans omnino illius sermonem. In gratiam uero & praemium uerae & indubitatae confessionis, dedit illi clauas regni caelorum. Item octauo post Christi resurrectionem die, cum Thomas Christi manus latusque contrectauisset, et cognouisset hunc sine omni controuersia esse CHRISTVM, altum exclamauit, Dominus meus, Deus meus. Quid uero Christus ad Thomam? Quoniam ui-

disti me, credidisti. Beati qui non uident, & credunt. Et haec quidem illi tradiderunt. Videamus uero ea quae Christus de seipso protulit. Amen Amen dico uobis, inquit, uenit hora & nunc est, Ioan. 9. quando mortui audient uocem filij Dei. & qui audiuerint, uiuent. Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiam filio dedit, ut uitam habeat in seipso. Et potestatem dedit illi ut faciat iudicium: quia filius hominis est. Ne miremini illud: Quoniam ueniet hora, quando omnes qui in monumentis sunt, audient uocem eius: & egredientur hi quidem qui bona fecerunt ad resurrectionem uitae: qui uero mala operati sunt, in resurrectionem iudicij. Et rursum: Amen amen dico uobis, qui credit in me, habet uitam aeternam. Quid uobis uidetur? Num Christus se Deum dicit, & Dei filium, an non? In eo certe quod dicit, Venit hora quando mortui audient uocem filij DEI, ostendit Deum habere filium, qui est ipse Christus. Illud uero, Audient mortui uocem eius, & uiuent: ostendit eum Dominum esse, & potestatem habere uitae & mortis et nūc & semper. Quemadmodum enim pater uitam habet in se ipso, sic et filius. Cū uero ait ad faciendū iudiciū: secundum huius aduentū significauit, & iudiciū quod facturus est, quemadmodum in secunda Apologia luculenter demonstratum est. Eo autem quod dicit, Quia filius hominis est: ne miremini hoc. Veniet enim hora, qua hi qui in monumentis sunt, audient uocem eius, & exibunt in resurrectionem, iudicium & retributionem. Seipsum deum esse ostendit, sed etiam hominem. Haec enim omnia Dei opera sunt. Quapropter & uetus scriptura Theologiae nomen accepit, ut pote quae dei sermones contineat: noua quoque idem nominis habet, cum & ipsa similiter eosdem comprehendat, imprimis uero Theurgia uocatur, eo quod Christus opere & factis compleuerit, quae olim à prophetis erant praedicta: & summa cum bonitate administrauit ea quae inter nos humilia erant cum diuinis suis supremis coniungens, secundum patris bene placitum et spiritus cooperationem. Vnde merito sanè dixerimus, Magnifica sunt opera tua Domine, omnia fecisti sapienter. Cum itaq; Christus Deus sit, ut demonstratum est, & Dei filius, est etiam homo, hominisque filius secundum carnem, & praedicatus est à conditione mundi, & apparuit ex uerbis prophetarum & uisionibus, quin ipso Deo patre illud de ipso testante. Tempore autem hoc postulante, Christus hoc ipsum dilucide declarauit uerbis simul & operibus, omniaq; comprehendens dixit: Qui credit in me, habet uitam aeternam, his inquam, diuisit uitam animae ab hac corporali. Haec enim ubi ad tempus uisa fuerit, transit: animae autem Ioan. 6. uita

uita sempiterna est, quem admodum & mors illius. Nihilominus tamen corpus illud corruptibile et mortale Creator huius, Deus nimirum, non derelinquet in morte et corruptione: sed postquam illud incorruptibili & immortalitati naturae induerit, integri et immortales resuscitati, iuxta oraculum, cum Deo erimus. Per ipsa igitur uerba quae antea scriptus locutus est, nihil minus ex his quae nos non adscripsimus, Christus seipsum manifeste Deum & hominem esse declarauit. Ceterum cum illi qui a natiuitate sua caecus existerat, sanitatem & uisum restituisset, cum ille iam uideret, sic ad eum dixit, Credis ne in filium Dei? Ille uero ait, Et quis nam est Domine ut credam in illum? Dixit autem illi Iesus, Et uidisti eum, & qui loquitur tecum, ille est. Ille uero dixit, Credo Domine, et adorauit illum. Ceterum Mahomet quosdam accusans dicit, Reuerentur ea quae non intelligunt, nec possunt enarrare. Hoc ipsi imprimis contigit, cum Christum negauit esse Deum filium, nec incarnatum credidit. Propter immensam enim stoliditatem illud negauit. Quin & trinitatis mysterium non admittit, non enim poterat personarum discrimen, ut dictum est, sine substantiarum discrimine consistens intelligere. Mirabilis, inquit, facta est scientia tua a me, multum confortata est, non potero ad ipsam. Quid enim aliud est quam incomprehensibilis et intellectu impossibilis dei cognitio, quae ignorantiae confertur propter summam illam praeter omnem cognitionem mundanae excellentiam? Ignorantia enim Dei non secundum priuationem, sed excellentiam dicitur. Propter excellentiam enim & inaccessible lumen Dei, illud tenebras nominauerunt. Quod enim uideri nequit, a tenebris ferè nihil differt. Posuit enim, inquit, tenebras absconsione sui. Verum etiam Dei sapientiam & scientiam, omnem angelorum hominumque excedentem intellectum quae nec ratione nec sermone explicari potest. Theologi stultitiam uocauerunt. Quapropter etiam sermonis Dei incarnationem illi iidem Theologi uanitatem dixerunt, cum plena sit, imò abundantissima sapientia, uirtute & salute. Si igitur apud Theologos mirabilis facta est Dei scientia, propter incomprehensibilem illam rationem, sique agnoscens infirmitatem suam confessi sunt, dicentes se non posse ad ipsam, quomodo uel uestigium cognitionis diuinae inueniri liceret apud impietatis & mendacii inuentorem? Et qui cibos quos comedit ignorat, quo nempe modo in humores diuidantur, Deum conatur inuestigare. Oculis igitur animae et mentis sua occultis, non cognouit solè iustitiae: quapropter etiam reprobaui ipsum iustitiae solem, filium scilicet et sermonem dei, cumque hoc patrem simul & spiritum. Qui enim filium non habet, inquit Salua-

tor, neque patrem habet. Qui uero nec filium nec patrem habet, necessario etiam spiritu sancto caret. Cum haec igitur ita se habeant, impie reuerentia locutus est Mahomet, quod Saluator nihil in uniuersum de se dixerit, quod Deus sit, uel dei filius. Verum de his quidem sic. Nunc autem secundam inspicimus Mahometis demonstrationem, qua dicit Christum cum Iudeis disputantem sic dixisse, Adorate Deum meum & deum uestrum, & Dominum meum & Dominum uestrum. Nos itaque ante de Mahomete diximus, quod non nunquam uero ueritati falsum admisceat: quod idem in praesenti hoc argumento facit. Hunc enim sibi finem proposuit, ut pro uirili sua uniuerso mundo persuadeat, ut Christum nec Deum nec Dei filium esse confiteantur: quapropter etiam hic quicquid in mentem uenit, loquitur. Praecipue autem falsum est, quod ad Iudeos Christus haec dixerit: deinde Christi sermo etiam talis non est. Ceterum post resurrectionem causa futurae suae assumptionis dixit discipulis suis, Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, & Deum meum & Deum uestrum. Et quemadmodum in multis alijs Christus & Deus & homo declaratur, ita etiam in hoc ipso sermone. Cum enim Christus hoc dicit, Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, ostendit uerum illius patrem Deum esse, & Christum eiusdem esse naturae et substantiae. Quapropter distinctum dixit, Ascendo ad patrem meum. Si enim ipse alijs tantummodo similis esset, in genere hanc locutionem in prima persona protulisset, dicens, Ascendo ad patrem nostrum. Cum uero distinctum dicat, Ascendo ad patrem meum, in prima persona, deinde Et patrem uestrum, quae si in secunda: nihil aliud omnino dixit, nec aliud significauit quam quod ipse Christus natura sit dei filius: alij uero omnes, gratia. Sicut & illud, Ego dixi Dii estis, & omnes filij alij similes. Eundem igitur similem modum hoc notat, deum meum & Deum uestrum. Et quod ceu homo hoc dixerit, Deum meum, per omnia clarum est. Verum neque hoc similiter ut omnes homines dixit. De omnibus enim sanctis hominibus dicitur, Deum esse Deum ipsorum, per gratiam scilicet: ut cum dicitur, Deus Abraham Isaac & Iacob, & his similibus. Prius enim mundati & abluti a proprijs peccatis, & misericordiae uasa facti, gratiam dei suscipiunt, & filij Dei redduntur, Deusque illorum Deus esse dicitur. In Christo autem non sic, sed Deus pater illius esse dicitur. Quapropter proles ex persona patris est, & una natura, una substantia, diuinitas & potentia patris est & filij. Deus uero Christi esse dicitur, propter unionem filij cum eodem cognomento secundum substantiam, non secundum sanctorum consuetudinem.

tiem. Quare etiā de hoc distinctim dixit, Ascendo ad deum meū et deum uestriū. Vides, quomodo ea que humilia in Christo sunt, sensum habēt magnū, eximīū et admirandū? Ex his ergo, quae Christus quidem bene locutus est, male uero cita uit Mahomet, constat Christū deum esse et hominem. Negat præterea Mahomet Christum filiū dei esse et deum, negat etiam quod incarnatus sit, nudum uero dicit hominem secundū Nestorij sententiam, et ex uirgine natum: sanctissimū uero esse omniū hominum sapientē, et prophetā omnium prophetarū maximum. Et manifeste hunc hominibus excellentiorem esse dicit, deum uero deiq; filium nō esse. Cum itaq; uniuersa secundae et tertiæ Apologia tractatio in hoc uersetur, ut ostendatur, Christū et deum esse et dei filiū, et quod deus existens extremis temporibus ex sancta uirgine assumpta carne homo factus sit perfectus, quemadmodū et homo perfectus est: superuacaneū et nimis longū uidetur fore, si ea dem rursus aggredieremur. Illic enim manifeste demonstratū est, Christum et deum esse et hominem. Rursum dicit Mahomet, Non Christum à Iudæis occisum et crucifixum esse, sed alium quendam illi simīlē: et quod per imaginationem falsam uideatur, Christum esse crucifixū, Manicheorum opinionē secutus. Quemadmodum hoc eius studium esse percipitur, quō omnibus persuadeat ne Christum deum deiq; filiū esse admittant: ita etiam omni studio in hoc est, ut illius incarnati omnem administrationem subuertat, simul et illius mortem. Nos itaq; de eodem in secunda Apologia diximus, multisq; argumentis et demonstrationibus euicimus, quod Christus deus et dei filius perfectusq; homo sit. Verum tamē etiam nunc in præsentī sic dicimus. Homo cum per gratiā dei imago esset, diaboli inuidia instigante, dei præceptū transgressus, maledictionem à deo accepit, et paradiso eiectus est, mortemq; acquisiuit. Filius uero dei, imago dei naturaliter existens, eam que secundum gratiam erat dei imaginem induit, id est humanā naturam, ipsamq; saluauit, et in pristinam beatitudinē restituit. Insuper quemadmodū oratio per lingue instrumentum ipsius animi meditationes exponit: sic etiam sermo dei patris, per carnem patris sui cōsilia reuelauit, illius diuinitatē. Et quemadmodum rege aliquo unam domū populosissimæ ciuitatis inhabitante tota ciuitas hostibus terribilior redditur: sic Christo unum inhabitante corpus, omnis humana natura diabolo formidabilior facta est. Et hoc ex martyribus et sanctis clare colligitur, qui mortē ceu rem nibili et somnū iudicauerūt, dæmonib; uero ceu seruis suis præceperunt. Sicut igitur occultare conatur, quod Chri-

stus deus et dei filius sit, sic etiam incarnationē illius, quin et mortē et resurrectionē huius obscurare nititur, et propterea illum dicit nō esse crucifixū. Ceterum hoc manifeste falsum est. Et primo, quod si nō crucifixus est, cuius rei gratia Christiani in Christum rem finxerūt iniuriosissimam? Crucis enim mortē inhonestā et infamem esse ducebāt, et propterea infelices Iudæi Christum dominū gloriæ hoc mortis genere condempnauerunt. Verum intelligāt, quod per crucis trophæum et salutarē mortē, quæ ipsa etiam dei infirmitas dici solent, dissolutæ sint omnes male et aduersæ potestates. Per crucē tenebras mundi depulit, et lucē scientiæ reduxit. Per crucē et mortem illius crux confracta est, nec amplius mors est, nec diaboli tyrānis. Et corpus quidē Christi mortuū est, sepultum est, et resurrexit: diuinitas uero illius passionis experta permansit. Quemadmodū enim regis mandatū in charta descriptū, etiam charta corrupta incorruptum et inuiolatum permanet: sic etiam in Christo contigit, corpus quidem illius corruptionem suscepit, et mortuum est, corruptionem uero absolutam minime: diuinitas autem illius passionē omni caruit. Deus enim non patitur. Secundo, ipsi etiam Iudæi omnes Christi mortem testantur, nam dicunt se illum ceu maleficum occidisse. Tertio, non in abstruso et abscondito loco mortuus est, ut mors illius calaretur, et unā cum morte illius quoque resurrectio: sed secundum diuinam ordinationem mors Domini in tempus paschæ incidit, ut iuxta consuetudinem omnis Iudæorum multitudo congregaretur, duodecim scilicet tribus: omnibusq; mors Christi innotesceret, ne forte locum inuenirent aliquem, qui Saluatoris mortem cuperent calare, ut in præsentī conatur Mahomet. Quarto, quod non morte naturali obiit, sed Iudæis mortis suæ arbitrium permisit: quemadmodum generosus athleta non ipse concertatorem et colluctatorem eligit, sed cum uno quolibet congregatur: sic etiam Christus, qui solo uerbo in terram prostrauerat querentes se, omnem potestatem Iudæis permisit, qui et ipsi crucis mortem elegerunt, ignorantes miserī etiam mortem hanc prophetiæ figurā implere. Dauid enim inquit, Lapidem quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli. Quid nam hoc uaticinio innuente? Non aliud certe, quā quod ueluti angulus duos coniungit et colligat parietes, unumq; facit: sic et Christus, quē scriptura petrā uocauit, quā reprobauerūt, et ceu inutile reiecerūt, nulliusq; præcipue edificatores Iudæi, qui sanē confirmauerunt dei oracula in edificationē et salutē gentis suæ: hic inquam Christus factus est in caput anguli, id est coniu-

Matth. 21

cōiunxit uetus testamentū, et gentes, et his utriusque coniunctis unam fecit domum in habitationem Dei: et extensis in cruce manibus, distantia inter se collegit, et in unum nouum hominem unamque fidem cōstituit. Sed et aërem quoniam princeps aeris infecerat diabolus, sanctificauit Christus per suum in cruce summitatē ascēsum. Poterit uerò aliquis et hoc dicere, quod Christus non mortuus sit, ea qua Ioannes et Esaias morte obierunt, (e quibus ille quidem capite truncatus, hic uero ferra lignea mediis dissectus est) sed corpus saluū et integrum conseruans, docuit hoc factio nos, quod ecclesiam, quia corpus Christi est, non liceat maleuolis in diuersas partes discindere. Insuper dicit, Deum ad se, id est in celos uocauisse Christū, deinde uerò et ipsum moriturum: hereticis Donatistis consentiens, quæ hæresis Dei de Christo confessionē destruit. Quod enim in celos assumptus sit Christus, testatur, nec eundem negat denuō uenturū, quod uero ceu Deus et iudex uniuersæ terræ uenturus sit, abnegat: sed instar Helie et Enoch Christum uenturum esse prædicat. Illius morte autem antè negata, nunc dicit etiā Christum moriturum, ubi Antichristum occiderit. Quoniam uerò superius sæpe et multifariam de Christo diximus, sufficiunt ea quæ dicta sunt, in tantæ impietatis confutationem et solutionem. Et hæc sanè sunt quæ de Christo à Mahomete sunt tradita. De sancta uerò Maria uirgine et Deipara dicit, quod Christiana illam in deos referant. Quoniam uerò etiā de hac absurditate in tertia Apologia diximus sufficienter, plurā nō dicemus: ea enim quæ dicta sunt huc sufficiunt. Item in capitulo Amram, de uirgine sanctæ Mariæ Deiparæ dicit, eam filiam esse ipsius Amram, qui pater est Moysi et Aaronis. Quemadmodū etiā in capite Mariam clare dicit, Christi matrem Mariā Moysi et Aaronis sororem fuisse. Quod sanè Amram Moysi et Aaronis parens fuerit, uerum est. Cuius autem filia sit deipara uirgo, et e quibus nata, omnimodum manifestū est, Moysen enim soror Mariæ in deserto mortua est. Annis autem ab hinc elapsis mille quingentis nata est Deipara uirgo. En tam scite stultus hic in toto opere suo ueritatem obseruat.

IN MAHOMETEM ORATIO
QVARTA.

Prouer. 15.

Mpius, ut admirandus ille Solomon testatur, cum in profundum peccatorum in ceciderit, contemnit illud. Et quod nam peccatorū profundū est, quæ deniq; tenebræ, in quas infelix hic non incidit. Inter alia enim signa et prodigia falsa, etiam hanc uisionem finxit nefandam, quæ uerbotenus apud illū in Capite filiorum Israel

talis legitur: Laus illi, qui fecit transire seruum suum unius noctis tempore ex oratoria Elaram quod est templum urbis Meche, usq; ad oratoriū longissime distans, templū scilicet sanctū in Hierusalem, quam benediximus. Quodam die cū Mahomet iuxta tempus constitutum cecinisset, dixit hominibus, Intelligite homines. Cū heri à uobis discessissem, uenit ad me post uespertinam psalmodiam angelus Gabriel, dixitq; mihi: Mahomet, Dominus præcipit tibi ut illum inuisas. Cui dixi, Et ubi uidebo illum? Et respondit Gabriel, In eo loco quem inhabitat. Et tunc iumentum ad duxit mihi maius quidem asino, mulo autem minus, cui nomen Emparak. Et dixit ad me, Conscende hoc et ad domum sanctam pergit. Iumentum uero à me iam ascensuro aufugit. cui dixit angelus, Consiste, Mahomet enim is est qui te cōscendet. Et respondit iumentū. Num in huius gratiam sum missus? Respondit uero Gabriel, Ita. Et dixit iumentum, Nequaquam ut me conscendat admifero, nisi prius pro me Deum orauerit. Ego autem pro iumento Deum orauit, et conscendi illud: quod me insidente, gradu molli incedebat, ungulam suam in horizontē uisus sui super insigendo: unde minori temporis interuallo, quàm lapidis iactus absolui possit ad domum sanctam peruenimus unā cū Gabriele angelo, qui duxit me ad rupem quandā, quæ erat in domo Dei Hierosolymæ. Et dixit mihi Gabriel, Descende, quoniam de petra hac coelum petes. Et descendi. Angelus uero Gabriel circulo quodā ad rupem alligauit iumentum Emparak, et me humeris suis sublatum ad coelum usq; portauit. Quò cum peruenissemus, pulsauit fores Gabriel, cui dictum est, Quis es? Respondit is, Ego sum Gabriel. Et rursus dictum est illi, Et quis tibi comes? Respondit is, Mahomet. Dixit rursus ianitor, Num in huius gratiā ablegatus eras? Et dixit Gabriel, Eram. Quò dicto, portā nobis aperuit, et uidi turbā angelorum, quibus bis incuruatis genub. preces obtuli. Post hæc uero suscepit me Gabriel, et ad cælū secundū perduxit, cuius interuallum à primo erat iter annorum quingentorum. Et quemadmodum apud primum cælum fores pulsauit, responsumque accepit: eadem ratione ad cælum usq; septimum peruenimus, in quo uidere licebat angelorū turbam, quorum singuli millenis uicibus toto mūdo maiores erant, e quibus quilibet septingenta millia habuit capita, et in unoquoq; capite septingenta myriadū ora, et in unoquoq; ore mille et septingentas linguas laudantes Deū septingentis myriadum idiomatis. Et uidit quendam Angelum lugentē, causamq; luctus sui inquisiuit: quā hic respondit peccatū esse. Ipse autē intercessit pro illo. Et sic me, inquit, Gabriel alteri commisit an-

gelo, qui idem alteri, et sic deinceps donec coram deo & tribunali ipsius constiti. Et tetigit me manu sua Deus inter scapulas, donec frigus manus sue penetravit ad medullam spine meae. Et dixit mihi Deus, Imposui nota tibi & populo tuo. Descendenti uero mihi ad caelum quartum usque, consuluit Moses ut redirem ad Deum, alleuiaturus populum qui ad uota haec sufficere nullo modo posset, unde primo reditu remissionem decem uotorum impetraui: quin in tertium quintumque reditum usque ita uotorum numerus imminutus est ut paucissima superessent. Dicente autem Mose, populū nec hoc modo ferre posse, me autē toties ad deū reuerti pudebat, nec amplius adij, sed conscenso iumento Emparak, in aedē ciuitatis Mecha festinans reuersus sum. Tempus uero omnium horū minus erat quam decima noctis portio. A Mahomete uero hanc uisionem enarrante, multa defecerunt hominum millia, qui dicebant illi, Ascende hodie in caelum nobis uidentibus, ut angelos occurrentes tibi, uideamus. Nonne tuum ipsius agnoscis mendacium? Et dixit Mahomet: Laus Deo meo. Num ego alius quispiam sum, quam unus hominum, & apostolus? Maiores uestri miraculis non crediderunt, nec uos isdem creditis: nec credetis unquam, nisi per gladium. Et quid nam dicat aliquis de falsa hac & absurda uisione? Is enim est qui dixit, cum spūmans hinc inde uolueretur, quod uenientis ad se Gabriellis angelis à Deo missi aspectum sustinere non posset, et propterea cadere examini similem, audire autem se angeli sermones ceu tintinnabulum aeneum resonans. Qui igitur unius angeli aspectum sustinere non potuit quomodo tot angelorū splendorem potuit intueri? quin etiam curiosius de his inquirere, tot capita numerare, & tot intra labia illorum linguas, tum etiam tam uarias hymnorū dei uicissitudines & idiomatica discernere? Non enim Gabriel soli se anteponebat, sed etiā omnib. hic ad quos Gabrieli nō permittebatur ingredi, sed tātō illis erat inferior, ut ipsum Mahometem alteri angelo committeret, qui & ipse alteri, & sic deinceps se per singulos in angelorum turbam peruenisse, quos & ipsos tandem transcendit, donec ad Deum perueniens mutuo cum illo usus sit colloquio. Ad haec se non modo omnib. his praefert, sed etiam orantem se pro illis inducit. Cesso nunc dicere de magno illo dei spectatore Mose, quem, ut ipse dicit, in quarto caelo conspexit, cum ipse ad septimum usque ascenderit, & ad deum usque egressus sit, & descenderit ad caelum quartum, ut dictum est: ubi & in Mosem incidit, et hunc quoque illi consuluisse, ut reuersus oraret deum pro

populo, uotumque redderet leuius, populo nimirum infirmiore ad hoc existente, quo consilio usum ad deum rediisse. & haec orauisse ab illo: quod etiam illi concessum sit, uotique pondus alleuiatum. Cum uero Moses illum cogeret, denuo, & sic quinque uicibus ad deum rediisse uotumque; denuo esse immittutum. Mose uero neque sic contento, sed suadente ut denuo reuenteretur, uotique remissionem maiorem impetraret, se non amuisse, sed conscenso iumento suo Emparak, in locum suum pristinum perrexisset. Inspecce quaso mendacium omnis ignorantiae plenum. Deum, quem & ipse Mahomet creatorem caeli & terrae esse confiteatur, corporeum facit, non incorporeum. Numen autem incorporeum est, quantitate caret, & magnitudine, nec specie ulla circumscribitur. Quod cum natura sua propria tale sit, quomodo ex membris consistet? Si quis enim hoc concesserit, quomodo incorporeum esse intelligitur? Quod enim figuram habet, omnino & quantitati subiacet: quod uero quantitatem habuerit, locum habeat oportet: quod autem in loco est, necessarii circumscribitur. Quomodo autem aliquis haec corporea et corporis propria, sanctae illi & incorporeae naturae Dei tribuerit, qui moderatione non caret? Et patriarcha quidem Abraham in ueteri illa Dei apparitione, seipsum terram & cinerem esse reputauit, dixitque. Daniele autem, qui talis tantusque erat, uidente Angelum, conuersa est gloria ipsius in corruptionem: id est, paulisper uitam suam abiiecit. Dauid autem dicit: Qui in terram despicens, ipsam tremere facit. Mahomet uero omnibus Angelicis uirtutibus superior factus, immediate cum Deo collocatus est, & pro Angelis & uniuerso mundo preces obtulit, & uotis suis potitus est? Ceterum minor, qui fiat ut temerarius ille et arrogans, non haec etiam dicere ausus fuerit, quod Dei naturam deprehenderit, qualem & DEVS ipse nouit. Verum qui habitat in caelis, irridebit eum, & qui cum eo sunt, & Dominus subsannat eos. Praeterea, num DEVS populi uires nouisse non poterat, sed ceruici illorum legem portatus impossibilem imposuit? Et qualis nam DEVS hic, qui nec creaturam suam agnoscit, nec creaturae suae uires? Quod si uero deus cum uerus sit, et omnia priusquam generentur agnoscat, legem quidem Moysi dedit imperfectam propter hominum infirmitatem, perfectam uero per Euangelium, quo modo perfectam illam, aut obliuione aut poenitentia ductus, in imperfectam denuo reduxit? Perfectum enim tunc perfectum est, si nec defectus aliquis in sit, nec superfluum aliquid aut superuacaneum, ut de Euangelio ipsa ueritas testatur, quin & ipse Mahomet hoc perfectum,

uerum, sanctum, salutē & uiam uocat. Mahometi
 ista uero iustificantes impium, dicunt Christum
 magna docuisse, & impossibilia. Quis enim pro
 ximum ut seipsum amare potest? & DEVM
 ex toto corde suo? Quis potest pro persecutori
 bus suis & calumniatoribus orare? Quis potest
 diligere inimicos suos, &c. Quapropter misit,
 inquit, Deus Mahometem & Alchoranum,
 remissionis & relaxationis gratia, quo homines
 facilius legem ad salutem ipsorum impleant.
 Quod si quidem CHRISTVS non declaratus
 esset Deus & Dei filius, sed nudus tantum homo
 ut & Moses, demonstrationibus utique aliquibus
 opus esset ad ueritatis declarationem: cum uero
 hunc Deum esse clarissime appareat, superua-
 caneum uidetur aliquam de hoc defensionem in-
 stituere. Secundum hoc enim quod Deus & crea-
 tor est, creaturae suae uires nouit. Veritatem ex
 ipsius Mahometis sermonibus rei absurditate col-
 ligamus. Is est, qui testatur & dicit, Christum
 sermonem Dei esse, spiritum dei, & animam dei.
 Quod si sermo & ratio dei est, cur quæso, qui
 omnia nouit, hæc sine omni ratione fecit? Dei
 enim ratio nunquam aliquid ignorare uidetur.
 Non enim secundum quod filius Dei est, deo &
 patre minor est: neque secundum quod sermo est,
 uel ratio illius. Et si anima dei & spiritus dei est,
 cur animabus & spiritibus hominum pondus im-
 posuit portatu impossibile? Ad hæc idem dicit af-
 feclis suis, quod nullius sint ualoris nisi Moysi le-
 gem, Euangelium & Alchoranum impleuerint.
 Quod si igitur Euangelium grauius docet, et por-
 tatu difficilius, quomodo præceptor uester hoc
 uobis præcipit, quod nisi impleatis ueterem le-
 gem & Euangelium, nihil sit: id est, nulla in uo-
 bis sit utilitas? Quod si autem Euangelium perfe-
 ctum est (ut nemo negat) frustra iustificatur Al-
 choranum, quod concessionis et remissionis cau-
 sa latum sit: et reuera mendacius insimulatis Euan-
 gelium & Christum. Quomodo enim Euan-
 gelium perfectum esse posset, si indigeret emenda-
 tione? Item, si Gabriel hunc humeris suis suslu-
 lit, quid nam iumento opus erat, quo ex Mecha
 Hierosolymam usque ueheretur? Item, quis nam di-
 mensus itineris interuallum, quod inter cælum
 primum & secundum est, deprehendit illud quin-
 gentorum annorum spacio constare, & illud Ma-
 hometi retulit? Item, si per pedum gressus interual-
 lum hoc mensuratum est, quomodo corpus cras-
 sum densumque: ea calcauit, quæ supra cælos sunt,
 ut hic prodigiose fingit? Et si hoc quidem impos-
 sibile est, angeli uero & animæ hominum illuc
 ascendunt, quomodo quæ incorporea sunt, corpo-
 reo gressu metiuntur ea quæ supra cælos sunt cõ-
 stituta: cum minimo temporis spacio ea quæ sub

cælo sunt transire possint, utpote aerem, æthera,
 & alia his similia? Item quomodo in ascensu ut
 cælum ascenderet, angelorum opera usus est: in de-
 scensu autem nequaquam, sed solo iumento Em-
 parak, ut saluus in Mechem reduceretur? Et quis
 tam stolidus, ut talia non condemnet? Quapropter
 interdicitur affeclis illius ne quis cum aliquibus dispu-
 tet, redargutionem metuens: utpote cum non igno-
 rent præceptoris sui uanitatē. Veritatem & hinc
 inter se mutuo dissentiant, et alij quidē mortis me-
 tu uel inuiti sequuntur: et si forte liberi et sui iuris
 essent, cõfestim Christianis ascriberentur, alij uero
 errore seducti, pro firmis, ueris & confessis reti-
 nent Mahometis mendacia et prodigiosa signen-
 ta, alij rursum à lege patria propter maiorū reue-
 rentiā desistere nolunt: uerū illis defensionē corā
 deo pro se subeundā imponūt. alij quoque propter
 uiuendā licentiā & libertatē, uoluptatumque con-
 cessionem errori renunciare nolunt, plures nimi-
 rum faciētes impuritatem & stulticiā: non ignari in-
 terim, quod quæ dicitur, à deo non sint: dicit ta-
 mē palam, ut antè dictū est, uias præceptorū tuo-
 rum agnoscere nolo. Quæ de causa nec sacrā scri-
 pturam legere permittitur apud illos, ne per hanc
 præceptoris sui stultitia appareat et confutetur.
 In capite Iona enim sic inquit: Quisquis depre-
 hensus fuerit quæ Alchorano contradicat mortis supplē-
 tiū luito, nec alijquam illi credat. In capite autē
 Amram ait, non alij credite nisi legē nostrā sequē-
 ti. Et qui Euangelium salutem esse dicit, et uia, ni-
 hilque esse Sarracenos nisi Euangelium legemque im-
 pleuerint, en denuo idē quasi proprii sermonis obli-
 tus, in eodē sermone dicit, Mibi mea lex sit & uo-
 bis uestra. Vos ab his quæ ipse facio immunes es-
 stis, et ego ab ijs quæ uos. Hoc itaque peruersæ et
 errabundæ mentis propriū est, ut non ab honesto tan-
 tum & bono dissentiat, sed ut nec secū unquam cõ-
 uenire possit, qualis et Mahomet hic in toto suo
 opere deprehenditur. Christianorum uero scripta non
 sic. uerū omnis sacra scriptura à uetustate quam no-
 ua, singula sibi inuicē quam exactissime consen-
 tiunt: & rursum utraque inter se mutuo eadē sentire
 et dicere deprehenditur: et merito. deus enim ipse
 author et legislator est ueteris et noui Testamēti.
 Ego autē ipse fortassis cum Esaiâ & Dauide dixe-
 ro: Quare, o domine, uia impiorum prosperatur?
 Mei autē penē moti sunt pedes, penē effusi sunt
 gressus mei. Quoniā zelauit super iniquos, pacē
 peccatorum uidens. Quoniam non est respectus
 in morte ipsorum, & firmamentum in plaga ip-
 sorum. In laboribus hominum non sunt, & cum
 hominibus non flagellantur. Ideo tenuit eos su-
 perbia ipsorum in finem. Operi sunt iniquita-
 te & impietate sua. Prohibet quasi ex adipe ini-
 quitas ipsorum. Transierunt in affectū cordis: ca-
 gitant.

gitauerunt et locuti sunt in nequitia. Iniquitatem in excelsis locuti sunt. Posuerunt in caelum os suum, et lingua ipsorum transiit in terram. Verumtamen cum diuino Dauide etiam ipse clamabo: Propter dolos ipsorum posuisti eis mala, Domine, deiecisti eos cum extollerentur. Quomodo facti sunt in desolationem? Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam ueluti somnium exurgentis. Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Præterea in capite * dicit Mahomet, quod et demones salutem sint consecuturi, Originis heresim secutus. et quamuis alio in loco idem dicat, quod multi ex demonibus, cum Mahometis Alchoranum prælegi audiuissent, collaudauerunt, et admirati sunt: et cum credidissent, salutem sunt consecuti: nunc tamen non sic dicit, sed uniuersaliter demones saluandos fore affirmat. Siquidem potest unus et is solus ex illorum numero saluari, omnes etiam saluari possunt. Sed quemadmodum ipse sibi ubique contrarius est, ita etiam hoc loco. Hic enim, omnesque huius affectus, Euangelium per omnia perfectum, sanctum et salutare, utpote Christi sermones, asserunt: nunc uero, ut et alias sepius, huic omnino contradicunt. Christus enim ad gehenna dignos sic dixit: Abite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ipsius. His itaque uerbis nullum demonum a pena exceptit: et merito. Qui enim saluatus est cum poenitentia, simul etiam ipse pro uirili salutis uiam per opera obseruat. In corpore enim non potest homo pro sui animi uoluntate uel in morbum non incidere, aut cum incidit sua potestate ad pristinam ualetudinem reuerti. anima uero negotium longe secus habet. Omnis enim homo in sua potestate habet, ne in peccatum (qui anime morbus est) incidat: cum uero peccauerit, sui arbitrij est, ut seipsum denuo reuocet, utque non modo ad pristinam anime sanitatem reuertatur, sed etiam ut multis modis banc superet, et uel per poenitentiam faciat fide digna et idonea: uel post secundam, quod dicitur, nauigationem solummodo poenitentiam agere deprehenditur. Et Deus clementissimus, qui propter hominum salutem caelos inclinauit, et descendens homo factus est, effudit misericordiam suam, quæ maior est omni opere angelorum simul et hominum, quam etiam omnibus anteposit uirtutibus, et ad se omnes aduocat, amicosque suos constituit. In diabolo autem ubi poenitentia? ubi humilitas? ex hac enim poenitentia enascitur. Prius enim seipsum homo eum maleficum condemnat, deinde peccatorum a se commissorum agit poenitentiam. Diabolus autem contra. Quin potius amat peccatum quod admisit, et pro uirili humane perditionis propi-

ator et cooperarius esse uideatur. Quæ igitur DEI cum diabolo est communitio? Stultè igitur Mahomet, etiam demones saluari asseruit.

Porrò etiam hoc de Alchorano Mahomet dicit, Neminem mortalium, nec seipsum quoque interpretationem et sensum huius percipere, præter solum Deum. Quod si hoc uerum est, quænam est Alchorani utilitas? Fortassis enim sic prodesse poterat, si quæ a Deo dicta sunt, intelligerent. Cum uero ipse etiam Mahomet testetur, neminem mortalium ea quæ Alchorano continentur intelligere, quænam huius est utilitas? Nulla profus. Et quænam demonstratio hac euidencior est, quod lex a Mahomete lata Deum non habeat authorem? Deus enim leges non frustra sancit. En igitur manifeste constat, Alchoranum a Deo non esse, uerum figmentum rationis huius infelicissimum. Quod etiam ex ipso Alchorano patet, cum nec ueteri nec nouo Testamento consentiat, ipso interim Mahomete confitente, scripturas et sanctas et bonas esse: et affectus ipsius precij nullius esse, nisi et legem et Euangelium impleuerint. Item ipse sibi ferè per omnia contra dicit. Item, miraculum nullum edidit in dictorum suorum comprobationem. Item, mendacia continet manifesta, quod a Deo alienum est. Item, uolentum est, et liberum destruit arbitrium, quod nec DEVS ipse unquam subuertit. Tum etiam, nullo ordine confusum est. Quod autem ordine caret, a Deo longe lateque discrepat. Deus enim nequaquam confusions Deus est. Item, manifeste malum esse apparet. Et quomodo a Deo originem duceret, qui omnem probitatem et simplicitatem excedit? Item, confictas et prodigiosas uisiones continet. et quomodo a DEO esset, ueritatis creatore et largitore? Omnium uero malorum extremum, et primum est, quod a DEO Alchoranum latum esse tradant ipsi, DEO calumniam struentes. Miror sanè, et obstupesco, qui nam miseri CHRISTO et doctrina illius neglecta, Mahometem secuti sint. Huius enim lex, quam Alchoranum uocant, hoc idem tradit, quod hoc per Angelum matri Iesu annunciatum sit, et quod spiritu sancto sit sanctificata, et uirtute diuina conceperit, neque nature efficacia, et Christum ex sanctissima uirgine omnium que mulierum castissima esse genitum. In capite enim Aneasan dicit: O sodales libri, id est o fideles, nihil de deo citra ueritatè dicite, quonia Christus Iesus filius est Mariæ, apostolus Dei, et Dei sermo, quem huic Virgini indidit per spiritum sanctum. En igitur cum Deum nominauerit, et sermonem Dei, et sanctum spiritum (trinitatem nimirum, quæ tribus personis constat) non tamen miser hic anime oculos aperuit, ut trinitatis lu-

mens

men intueretur, nec immeritò. Quemadmodum enim qui in utero materno priusquam in lucem edantur factus delitescit, vitam quidam habent, inutilem uero & irrationalem, animamq; quæ bonum à malo nequit discernere: & ante legitimum tempus edit, nō homines, sed abortus sunt. Sic etiam omnis impius, qui non regeneratus est per aquam & spiritum, id est per sanctum baptisimum, cælestem lucem uidere non potest, & ueritatis cognitionem. Quapropter oclusis animæ suæ oculis, miser hic in tenebris derelictus est, ut & pater eius diabolus. Spiritus sancti enim inde finiter in Alcorano meminit. Dicit enim in capite Empia, sub persona dei, Quoniam in Maria produximus ex spiritu sancto. Nec omnino dicere potest, Deum hæc de angelo quopiam dixisse. Et de Christo quidem talia. De Mahomete uero tale nihil dicit. uerum quod orphanus fuit, & erro, à Deo collectus. Præterea Christus sermo nem Dei nominat, ut modò diximus, & animam dei, atq; prophetam omnium prophetarum maximum: Mahometem uero prophetam dicit simpliciter. Item Christum ex Abraham, Isaac & Iacob genitum testantur, qui promissiones habuerunt: Mahomet uero ex Ismaele est, qui ex domo Abraham unà cum matre sua ancilla Agar electus est. Ad hæc Christus nunquam peccauit (sermo enim dei, & illius spiritus, peccare non potest) Mahomet uero idololatra fuit, homicida, prædo, & in temperas, multisq; alijs peccatis adobrutus, propter quæ, ut ipse fatetur, Deus sui misertus est. Item, Christus horrenda & stupenda edidit miracula, ut etiam in capite Helmada demonstratum est, quod Christus cæcos illuminauerit, leprosos mundauerit, mortuos suscitauit, aliq; fecerit infinita: Mahomet uero nullum in Alcorani probationem miraculum edidit. præter illud de luna expositum, quod manifeste falsum est: & alia quedam scæda, quæ propter summam ipsorum infamiam silentio præterierunt. Præterea iuxta Euangelij & ipsius ueritatis testimonium Christus crucifixus est, mortuus & sepultus, resurrexit, & assumptus ad dextram patris sedet: iuxta Alcorani uero sententiam, ceu honoraturi eum dicunt, quod non mortuus sit, assumptus tamen dicitur. Et ecce quomodo Euangelica ueritate, & ipsius Mahometis fallacijs demonstratur, Christum uiuere. Mahomet uero hic, ut & omnes illius assecla fatentur mortuum esse, at non resurrexisse. Oportet igitur propter hæc omnia Christum adorare, nec Mahometi adherere. Quomodo enim Dei oracula homini, diabolo per omnia simili, concederentur? Et si uoles, collatis utrisq;

proprietates horum cognoscamus. Diabolus elatus est & arrogans, similiter & Mahomet. Quis enim Mahomete maior est, qui cælis superatis, ut ipse de se dixit, & omnibus angelicis potestatibus, cum deo collocatus est, & intercessor patronusq; angelorum, qui ceciderunt, factus, quin etiam totius mundi aduocatus: Diabolus homicida est, & Mahomet legibus suis non morigeros morti adiudicauit. Diabolus seductor est, & Mahomet uoluptatibus concessis, & ceu esca hamo affixa stultiores sibi conciliauit. Diabolus mendax est, non tamen in tantum quantum Mahomet, ut per totum Alcoranum clare ostenditur. Diabolus supputridus est, & hypocrita: & quis hoc magis quam Mahomet, qui humilitate simulata animi sublimitatem amplexus est? Diabolus uetitorum consultor est, quod imprimis facit Mahomet: nihil enim sani, nihil commodi, nihil deo placens, sed omnia deo legiq; diuinæ contraria docuit. Diabolus dei nulla religione tenetur: & per omnia illi similis perditionis filius Mahomet. Deum enim adorat & prædicat sphericum, uel globosum, & frigidissimum. Deum inquam adoratur, qui nec genitus est, nec generatur: non intelligens infelix, quod corpus, non deum adoret. Sphæra enim corporis species, & frigiditas corporis qualitas est. Quod uero deum uocat nec generat, nec generatum, nec corpus adoratur, nec deum incorporeum uerum: sed deum colit, quem impiorum fingunt somnia. Ridiculum enim omnino est, solem aliquem celebrare lumine carentem, & fontem aquis deslitutum, & mentem ratione nulla præditam. Pereat itaque deus huiusmodi. Christianorum uero deus unus est, qui ante omnia de omnibus, in omnibus, & super omnia est in nomine patris, filij & spiritus sancti creditus & honoratus, unitas in trinitate, & trinitas in unitate inconfuse unita, & inseparatim distincta, eadem inquam unitas et trinitas omnipotens: pater principio carens, non modò tempore incircumscriptus, sed omni modo etiam causa carens: solus ipse causa, radix, & fons diuinitatis, quæ in filio & spiritu sancto cernitur: qui precor propitius nobis sit, & omnibus Christianis in die iudicij, intercessione benedictæ dominæ nostræ deiparæ & uirginis mariæ, omniumq; Sanctorum,
Amen.

CONFVTATIONVM
FINIS.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

CONSTITUTION
TITULUS